CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

वर्ग संख्या ग्रु० ७८ प्राप्ति-संख्या २८०६

ग्रन्थ-कार्ड

श्री गणेश वर्णी दि० जैन (शोध) संस्थान

ग्रन्थागार

नरिया, वाराणसी-५

ग्रन्थ नाम धर्मग्रन्थ ......

लेखक इन्द्रदेव सूरी

लेनेवालेका लौटानेकी

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Rishijaiji Jain Swetamber Library
श्री उपाध्याय
जैन
Roshan Mohalla Agra

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

परोपकाराय सतां विभूतयः

૩૭

શ્રીમદ્દેવેન્દ્રસૂરિવિરચિત.

કર્મગ્રંથઃ સાર્થઃ

દ્વિતીય વિભાગ.

શબ્દાર્થ, ગાથાર્થ, મુનિ જીવવિજયજી કૃત બાલાવબોધ (વિવેચન), યંત્રો અને ફુટ-નોટ સહિત.

તૈયાર કરાવી છપાવી પ્રસિદ્ધકર્ત્તા.
શ્રી જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ તરફથી
વેણીચંદ સુરચંદ શાહ—મ્હેસાણા.

આવૃત્તિ ૧ લી. પ્રત. ૨૦૦૦.

અમદાવાદ—શ્રી 'સત્યવિજય' પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં શા. સાંકલચંદ હરીલાલે છાપ્યું—પાંચકુવા નવાદરવાજા.

વીર સંવત ૨૪૪૫. સને ૧૯૧૯. વિ. સંવત ૧૯૭૫.

કિંમત રૂ. ૦–૧૨–૦.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

નમ્ર સૂચના.

☞ પુસ્તકને જેમ તેમ જ્યાં ત્યાં રખડતું મુકવું નહિ, ☜
અશુદ્ધ હાથે પુસ્તકને અડકવું નહિ તેમજ
ઉઘાડે મુખે પુસ્તક વાંચવું નહિ.

કાગળ વગેરેની અસહ્ય મોંઘવારીને લીધે ખર્ચ વધારે થયેલ છતાં પ્રસ્તુત કર્મગ્રંથના દ્વિતીય ભાગની અમે માત્ર એક રૂપીયો કિંમત રાખવા નિર્ણય કર્યો હતો પરંતુ શાંત મૂર્તિ મુનિમહારાજશ્રી કર્પૂરવિજયજીના સદુપદેશથી શ્રી સિદ્ધક્ષેત્ર મધ્યે ઉત્પન્ન થયેલ જ્ઞાનદ્રવ્યની રૂ. ૪૦૦) જેટલી રકમ સદર બુકમાં સહાય તરિકે મળવાથી અમે મૂળ કિંમતમાં રૂ ०। ઘટાડો કરી આ પુસ્તકની ફક્ત બાર આના કિંમત રાખી છે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

કર્મ વિચાર ગર્ભિત.

શ્રીમદ્ આનંદઘનજીકૃત શ્રીપદ્મપ્રભજિન સ્તવન.

પદ્મ પ્રભજિન! તુજ મુજ અંતરૂં રે, કેમ ભાંજે ભગવંત;
કર્મવિપાકે હો કારણ જોઇને રે, કોઇ કહે મતિમંત. પદ્મ૦ ૧
પયઇ ઠિઇ અણુભાગ પ્રદેશથી રે, મૂળ ઉત્તર બહુ ભેદ;
ઘાતિ અઘાતિ હો બંધુદય ઉદીરણારે, સત્તા કર્મ વિચ્છેદ. પદ્મ૦ ૨
કનકોપલવત્ પયડિ પુરૂષ તણી રે, જોડી અનાદિ સ્વભાવ;
અન્ય સંજોગી જહાં લગે આતમારે, સંસારી કહેવાવ. પદ્મ૦ ૩
કારણ જોગે બંધે બંધને રે, કારણ મુગતે મૂકાય;
આશ્રવ સંવર નામ અનુક્રમે રે, હેયોપાદેય સુણાય. પદ્મ૦ ૪
યુંજન કરણે હો અંતર તુઝ પડ્યો રે, ગુણ કરણે કરી ભંગ;
ગ્રંથ ઉક્તે કરી પંડિતજન કહ્યોરે, અંતર ભંગ સુ અંગ. પદ્મ૦ ૫
તુઝ મુજ અંતર અંતર ભાંજશે રે, વાજશે મંગલ તૂર;
જીવ સરોવર અતિશય વાધશે રે, આનંદઘન રસપૂર. પદ્મ૦ ૬

ઉક્ત સ્તવનમાં સંક્ષેપથી પણ મુદ્દાસર કર્મ સંબંધી વર્ણન કરી સુવર્ણ અને માટીના જેવો અનાદિ સંયોગ સંબંધ જીવને કર્મ સાથે થયેલો જણાવી જે જે મિથ્યાત્વ કષાયાદિક કારણવડે કર્મબંધ થયા કરે છે તે તે કારણનો પરિહાર કરવાથી જીવ કર્મબંધનથી બંધાતો અટકે છે અને ઉત્તમ પ્રકારની ક્ષમા–સમતાદિકના સેવનવડે ઉક્ત કર્મનો ક્ષય–વિચ્છેદ કરી આત્મા નિર્મળ થવા પામે છે અને જે મોટું અંતર પોતાની અને પ્રભુની વચ્ચે પડેલું દીસે છે તે કર્મદોષ દૂર કરવાથી અને સદ્ગુણના સંસેવનથી મટી જાય છે અને પોતાનો આત્મા અનવધિ–અપાર આનંદ રસમાં ઝીલી પરમ શાન્તિને અનુભવે છે એમ શ્રીમદ્ આનંદઘનજી મહારાજે સહૃદયપણે સ્તવ્યું છે તે ખાસ વિચારી આપણે સ્વકર્તવ્ય યથાર્થ સમજી, તેમાંજ દ્રઢ પ્રતીતિ રાખી, પ્રમાદ તજી સ્વકર્તવ્ય પરાયણ થવાની જરૂર છે. સકળ તત્ત્વમાં

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સારભૂત નિજ આત્મતત્ત્વને યથાર્થ ઓળખી તેમાં રહેલી અનંત ગુણમયી ઝવેરાતનું બરાબર ભાન કરી, એ અનંતી નિજ સંપદા નિજ ઘટમાંજ (આત્મપ્રદેશમાંજ) ભરેલી છે તે સર્વજ્ઞોક્ત વચનાનુસારે પ્રવર્તવાથી (પુરૂષાર્થ ફોરવવાથી) પ્રકટ થઈ શકે એમ છે એવી પૂર્ણ શ્રદ્ધા (દૃઢ આસ્થા) રાખી, આળસ વિકથાદિક પ્રમાદ તજી, વિષય કષાય નિવારી, નિજ હિત ચિન્તવન કરવાથીજ પ્રાપ્ત થયેલી બુદ્ધિની સફળતા છે. પાપારંભ તજી યથાશક્તિ ઉત્તમ વ્રત નિયમ આદરવાથીજ પ્રાપ્ત થયેલ દુર્લભ માનવ દેહાદિકની સાર્થકતા છે. મોહ માયામાં નહિ મુઝાતાં–દેહ ધનાદિક ઉપરનો મોહ તજી તેનો પરમાર્થકાર્યમાં ઉપયોગ કરવો એજ જડ–ચૈતન્યને યથાર્થ સમજવાનું ફળ છે. તેમજ પ્રિય પથ્ય એવુંજ સત્ય વચન ઉચ્ચરવું એજ વાચા પામ્યાનું ઉત્તમ ફળ છે. દેવને પણ ઇષ્ટ એવો દશ દૃષ્ટાન્તે દુર્લભ માનવ ભવ પામી શ્રીમદ્ આનંદઘનજી મહારાજ પ્રભુના સ્તવનમાં સૂચવે છે તેવો શાસ્ત્રોક્ત માર્ગ યથાર્થ સમજપૂર્વક શ્રદ્ધાથી સિંહની પેરે શૂરવીરપણે આદરીને તેને શૂરવીરપણે પાળવા પ્રયત્ન કરવો એજ આપણું કર્તવ્ય છે. સમ્યગ્ દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર રૂપ રત્નત્રયીની યથાવિધ આરાધના કરવા વડેજ કર્મમળનો અટકાવ થઇ શકે છે. તથા શૂરવીરપણે પરિષહ ઉપસર્ગોને સહન કરી, મન તથા ઇન્દ્રિયોને વશ કરી, બાહ્ય અભ્યંતર તપવડે પુરાણા કર્મનો ક્ષય થઇ શકે છે. એ રીતે આપણું આત્મસુવર્ણ શુદ્ધ નિર્મળ થઇ શકે છે અને ફરી પાછું તે મલિન થવા પામતુંજ નથી. આત્મા સિદ્ધ બુદ્ધ મુક્ત પરમાનંદી થઇ રહે છે. ઇતિશમ્.

લિ૦ મુનિ કર્પૂરવિજયજી.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

આર્ષવચનો (સરહસ્ય).

લેખક–મુનિ કર્પૂરવિજયજી.

सिद्धिः स्याद् ऋजुभूतस्य–ભદ્રક પરિણામી એવા સરલ સ્વભાવી જીવનુંજ કલ્યાણ થાય છે–થઈ શકે છે માયાવી જીવનું કલ્યાણ કદાપિ થઈ શકતુંજ નથી.

सव्वत्थ उचियकरणं, गुणाणुराओ रइ य जिणवयणे ।
अगुणेसु य मज्झत्थं, सम्मद्दिट्ठिस्स लिंगाई ॥

૧ સર્વત્ર ઉચિત આચરણ, ૨ ગુણાનુરાગ, ૩ શ્રી જિન વચન–આગમ–સિદ્ધાન્તનું શ્રવણ, મનન અને યથાશક્તિ પરિશીલન કરવાની અભિરૂચિ તથા ૪ ગુણહીન–દોષવંત જીવને અનુકંપા બુદ્ધિથી સુધારવા અશક્યજ હોય ત્યારે પણ તેના તરફ રાગ દ્વેષ રહિત તટસ્થતા ધારી રાખવી એ ચાર ચિન્હ સમકિતવંતનાં જાણવાં.

सड्ढत्तणस्स जुग्गो, भद्दगपगई विसेसनिउणमई ।
नयमग्गरई तह दढ,–निअवयणठिइ विणिद्दिट्ठो ॥

નીચે બતાવેલા મુખ્ય ચાર ગુણોનું પરિશીલન કરનાર (ભવ્યાત્મા) શ્રાવકધર્મને યોગ્ય કહેલ છે.

૧ ભદ્રક પ્રકૃતિ–કૂડ કપટ રહિત સરલ સ્વભાવ–વિચાર વાણી અને આચારમાં બને તેટલી સામ્યતા–સરખાઈ થવા પામે તેવી સરલતા. ૨ વિશેષ નિપુણમતિ–ગુણદોષ, હિતાહિત, ભક્ષ્યાભક્ષ્ય, પેયાપેય, ગમ્યાગમ્ય તથા કૃત્યાકૃત્યને સ્પષ્ટ સમજી લેવાય એવું ડહાપણ. ૩ ન્યાયમાર્ગરૂચિ (પ્રીતિ)–અન્યાય અનીતિનો ત્યાગ કરવા પૂર્વક ન્યાય નીતિનુંજ આસેવન. ૪ દ્રઢ નિજ વચન સ્થિતિ–કરેલી પ્રતિજ્ઞાનું ટેકથી પાલન. એ ચાર ગુણો સદા સેવ્ય છે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ॐ

ઉપોદ્ઘાત.

અનાદિ અનંત કાળથી કર્મસંયોગે આત્માને પ્રાપ્ત થતા જન્મ મરણરૂપ સંસારચક્રનાં ભ્રમણનો હરકોઇ શુદ્ધ યોગે નાશ કરી પોતાનું શુદ્ધ સ્વરૂપ પ્રકટ કરવું એજ દરેક ભવ્યાત્માનો અંતિમ ઉદ્દેશ હોય છે. ભવભ્રમણવડે ઉદ્વિગ્ન થયેલા જીવોના સંતપ્ત હૃદયોને શાંતિ આપી, તેમને શુદ્ધ માર્ગે દોરી, તેમની આધ્યાત્મિક ભાવનાઓને સતેજ કરી તે ભાવના દ્વારા તેમને પરમપદને અનુકૂળ પ્રવૃત્તિમાં જોડી, પરંપરાએ અપવર્ગની પ્રાપ્તિ કરાવનાર સદ્‌જ્ઞાન છે અને હેયોપાદેયનું ભાન કરાવી આત્મિક દ્રષ્ટિ તરફ વળણ કરાવનારાં પુસ્તકો તેવા સદ્‌જ્ઞાનની પ્રાપ્તિનાં સાધન હોવાથી પૂર્વકાળના મહાસમર્થ જ્ઞાની પુરૂષોના રચેલા ગ્રંથો—મૂળ, સટીક અથવા ચાલુ જમાનાની કસાયેલી કલમથી લખાયેલાં તેનાં ભાષાંતર (વિવેચન) સાથે અથવા નવીન પદ્ધતિથી વિદ્વાન્ મુનિવર્ય તથા શ્રાવકવર્યના લખેલા કે સંશોધન કરી સંગ્રહ કરેલા ગ્રંથો, ઉદાર દીલના સદ્‌ગૃહસ્થોની દ્રવ્યસહાયથી છપાવી તેને વિના મૂલ્યે કે અલ્પ મૂલ્યે આપી તેનો ગામોગામ અને ઘરોઘર લાભ આપવાનો અમારો પ્રયાસ વર્ષો થયાં ચાલુ છે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

નિર્મળ આત્મસ્વરૂપ પ્રકટ કરવા માટે કર્મસંયોગ અને કર્મવિયોગ કેવા કેવા હેતુએ થાય છે તે જાણી કર્મબંધથી બચવા અને મુક્ત થવા સુગમ માર્ગ સમજવાની ખાસ જરૂર હોવાથી તે બાબતનું મુદ્દાસર સમ્યક્ પ્રકારે ભાન કરાવનાર આ "કર્મગ્રંથ" નામનો ઉત્તમ ગ્રંથ તેના વિવેચન, યંત્રો અને ફુટનોટ સાથે અમારી ગ્રંથમાળાના ૩૭ મા મણુકા તરિકે અમોએ પ્રકટ કરેલ છે.

દરેક અભ્યાસકોને ઉક્ત ગ્રંથનો સહેલાઈથી બોધ થાય એટલા માટે મૂળ ગાથા, છૂટા શબ્દના અર્થ, ગાથાર્થ અને વિવેચનને ઠેકાણે પંન્યાસ્ર્ય મુનિશ્રી જીવવિજયજીકૃત બાળાવબોધ આપવામાં આવેલ છે. શ્રી યશઃસોમસૂરિના શિષ્ય મુનિ જયસોમજીકૃત કર્મગ્રંથનો બાળાવબોધ શેઠ ભીમસિંહ માણેક તરફથી છપાયેલ છે પરંતુ તે પુસ્તકની કિંમ વધારે હોવાથી તેમજ તે બાળાવબોધ વધારે વિસ્તૃત અને જુની ભાષામાં લખાયેલ હોવાથી તેમાં શરૂઆતના અભ્યાસકોને કેટલીક મુશ્કેલીઓ પડતી હતી તેથી અમે ટીકા વગેરેના આધારે શબ્દાર્થ અને ગાથાર્થ તૈયાર કરાવીને દાખલ કરેલ છે અને ઉપરોક્ત બાળાવબોધ તેની જુની શૈલીની ભાષામાં યોગ્ય સુધારો કરી–સરળ કરીને વિવેચન તરીકે ગોઠવેલ છે, તે સાથે કેટલાક યંત્રો પણ સમજ સાથે દાખલ કર્યા છે અને વિશેષ સ્પષ્ટતાને ખાતર કેટલીક ફુટનોટ ટીકા વગેરેને આધારે આપવામાં આવી છે. કર્મગ્રંથ છ છે, તેમાંના ચાર કર્મગ્રંથનો પ્રથમ વિભાગ શાંતમૂર્ત્તિ મુનિ શ્રીકર્પૂરવિજયજીની પ્રેરણાથી અમે સંવત

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૧૯૭૧ ની સાલમાં છપાવીને બહાર પાડેલ છે. તે પુસ્તકનો વધારે સારો આદર થતો જોવામાં આવ્યાથી અમે તે ગ્રંથ સંબંધી પ્રયાસ આગળ લંબાવીને પાંચમા છઠ્ઠા-શતક અને સત્તરિ નામના કર્મગ્રંથોને તૈયાર કરાવી આ બીજો વિભાગ બહાર પાડેલ છે.

પાંચમા કર્મગ્રંથની શરૂઆતમાં ધ્રુવબંધી, ધ્રુવોદયી, ધ્રુવસત્તાકી, સર્વઘાતી, પુણ્ય, પરાવર્તમાન અને તેની પ્રતિપક્ષી છ એમ બાર પ્રકારે કર્મપ્રકૃતિઓ ગણાવી તેનું સ્વરૂપ જણાવી પછી અનાદિ, સાદિને અનંત, સાંત સાથે જોડીને ચાર ભાંગામાં તેનું અવતરણ કરવામાં આવેલ છે અને ગુણઠાણા આશ્રયી પ્રકૃતિઓનું ધ્રવાધ્રુવપણું બતાવેલ છે. તે પછી પ્રકૃતિઓનો ચાર પ્રકારનો વિપાક જણાવી ચારે પ્રકારના વિપાકવાળી પ્રકૃતિઓ ગણાવેલ છે. તે પછી ભૂયસ્કારાદિ ચાર પ્રકારનો બંધ તેના લક્ષણપૂર્વક વર્ણવી દરેક કર્મનાં બંધસ્થાન, જઘન્યબંધ, ઉત્કૃષ્ટબંધ, જઘન્ય ઉત્કૃષ્ટ અબાધાકાળ વગેરે વિસ્તારપૂર્વક વર્ણવવામાં આવેલ છે. તે પછી ચાર પ્રકારના બંધના સ્વામી ગુણસ્થાનકના ક્રમે બતાવેલ છે. તે પછી યોગસ્થાનનું સ્વરૂપ વર્ણવી તેના સ્વામી જણાવ્યા છે. તે પછી અબંધકાળ, રસબંધનું સ્વરૂપ અને તેના સ્વામી હેતુપૂર્વક જણાવવામાં આવ્યા છે. તે પછી ગ્રહણ અગ્રહણ વર્ગણાઓનું સ્વરૂપ જણાવી ગ્રહણ કરેલ પ્રદેશાગ્રમાંથી કયા કયા કર્મની કઇ કઇ પ્રકૃતિને કેટલા કેટલા દલિકનો ભાગ આવે છે તે વિસ્તારપૂર્વક વર્ણવેલ છે. તે પછી ચાર પ્રકારના પુદ્ગલ પરાવર્તનું સ્વરૂપ વગેરે બતાવી અંતે ઉપશમશ્રેણી અનેક્ષપકશ્રેણીનું સ્વરૂપ જણાવી પાંચમાં

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

કર્મગ્રંથ પૂર્ણ કરેલો છે. તે પછી સત્તરિનામે છઠ્ઠો કર્મગ્રંથ શરૂ થાય છે. સત્તરી કર્મગ્રંથ દ્રષ્ટિવાદ નામના બારમા અંગમાંથી ઉદ્ધરણ કરેલ હોવાથી તેઓશ્રી આ ગ્રંથને દ્રષ્ટિવાદના ઝરણા તરિકે ઓળખાવે છે. શરૂઆતમાં કઈ કઈ પ્રકૃતિ બાંધતો જીવ કઇ કઇ પ્રકૃતિ વેદે અને કઇ કઇ પ્રકૃતિ વેદતાં તેને કઇ કઇ પ્રકૃતિની સત્તા હોય તે ગુણઠાણાના ક્રમે વર્ણવી પ્રકૃતિ આશ્રયી સંવેધ અને સ્વામિત્વ વર્ણવે છે, અને બંધસ્થાન, ઉદયસ્થાનના ભાંગા અનુક્રમે વિસ્તાર પૂર્વક વર્ણવ્યા છે. તે પછી જીવસ્થાને અને ગુણસ્થાને દરેક કર્મના બંધ, ઉદય અને સત્તાસ્થાન બતાવી તેના સંવેધના ભાંગા સમજપૂર્વક જણાવ્યા છે. તે પછી કયે ગુણઠાણે કેટલી પ્રકૃતિ બંધાય તે જણાવીને છેવટે ઉપશમશ્રેણી અને ક્ષપકશ્રેણીનું વિસ્તારપૂર્વક વર્ણન કરીને ગ્રંથ સંપૂર્ણ કરવામાં આવ્યો છે.

આ કાંઈ પાંચ પછીનો છઠ્ઠો કર્મગ્રંથ નથી. માત્ર કઠિન હોવાના કારણથી પાંચ કર્મગ્રંથ ભણ્યા પછી આ ભણવામાં આવતો હોવાથી છઠ્ઠો કહેવાય છે. બાકી ખરી રીતે તો ઉપર જણાવેલા પાંચ કરતાં આ પ્રાચીન છે—પાંચના કર્તા શ્રી દેવેન્દ્રસૂરિ મહારાજ છે ત્યારે આના કર્તા શ્રી ચંદ્રર્ષિ મહત્તર નામના આચાર્ય છે, કે જેની પૂર્વધરમાં ગણત્રી કરવામાં આવેલ છે.

આ ગ્રંથનું સાદ્યંત ગુરૂગમ પૂર્વક પઠન, વાચન, મનન અને નિદિધ્યાસન કરવાથી કર્મની ઘટના સમજાશે, કર્મબંધનાં કારણ દૂર કરવા પ્રયત્ન થશે અને કર્મ નિર્જ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

રાનાં કારણો સેવાશે એટલે પરંપરાએ આત્મસ્વરૂપ પ્રકટ થશે એ નિઃસંશય છે.

કર્મગ્રંથાદિ ઉત્તમ આધ્યાત્મિક ગ્રંથોનો અભ્યાસ કરવાનો હેતુ શો હોવો જોઈએ ? તથા કર્મનું પૃથક્કરણ અને કર્મથી બચવા—મુક્ત થવા સુગમ માર્ગદર્શન એ વિષયો ઉપર શાંતમૂર્તિ મુનિશ્રી કર્પૂરવિજયજીએ લખી આપેલા એ લેખો અમે પ્રથમ વિભાગમાં પ્રકટ કરેલ છે તે વાંચવાની દરેક સુજ્ઞ મહાશયને ભલામણ કરીએ છીએ.

તપગચ્છરૂપી ગંગાપ્રવાહને હિમાચલ તુલ્ય શ્રીમદ્ જગચ્ચંદ્રસૂરિ કે જેમને આયંબિલ તપના પ્રભાવે ચિત્તોડના રાણાએ 'તપા' એવું બિરૂદ આપ્યું હતું (જ્યારથી તપગચ્છ નામ પડ્યું છે) અને દિગંબરાચાર્યો સાથે વાદ કરતાં જેઓ હીરાની પેઠે અભેદ્ય—અજેય રહ્યા હતા તેથી 'હીરલા જગચ્ચંદ્રસૂરિ' એવું બિરૂદ પણ ઉક્ત રાણાશ્રીએ આપ્યું હતું. તેમના શિષ્ય શ્રીમદ્ દેવેંદ્રસૂરિએ પ્રથમના પાંચ કર્મગ્રંથ રચ્યા છે અને તેની ટીકા પણ તેમણેજ રચી છે અને છઠ્ઠા સત્તરિ નામના કર્મગ્રંથની ટીકા દેવેંદ્રસૂરિના સમકાલિન સમર્થ વિદ્વાન્ શ્રીમન્ મલયગિરિજી મહારાજે રચી છે, જેથી ગ્રંથનું રહસ્ય ઠીક સ્પષ્ટ થાય છે. શ્રીમદ્દેવેંદ્રસૂરિ પૂજ્ય સુધર્મા સ્વામીથી ૪૫ મી પાટે લગભગ ૧૩ મા સૈકામાં થયા છે; આ મહાત્માએ આ સિવાય બીજા પણ અનેક ગ્રંથો રચ્યા છે જેનું વર્ણન અમારા તરફથી બહાર પડેલ ભાષ્યત્રયની પ્રસ્તાવનામાં જોઈ શકાશે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

શ્રીમન્ મહાવીરદેવની ૬૧ મી પાટે શ્રીત્રિજયસિંહ સૂરિ થયા, તેમના મુખ્ય શિષ્ય પંડિત ગજવિજયજી, તેમના શિષ્ય પંડિત ગુણવિજયજી, તેમના ગુરૂભાઈ પંડિત હિતવિજયજી, તેમના શિષ્ય જ્ઞાનવિજયજી અને તેમના શિષ્ય બુધ જીવવિજયજીએ સંવત્ ૧૮૦૩ વર્ષે વિજયદશમીના દિવસે છ કર્મગ્રંથનો ટબો (બાળાવબોધ) રચ્યો છે. જે હકીકત આ ગ્રંથને પ્રાંતે ટબાકારે પોતેજ પ્રશસ્તિમાં સુસ્પષ્ટ રીતે વર્ણવેલ છે. આ ટબો ટીકા અને કર્મપ્રકૃતિ વગેરે ગ્રંથોના આધારે લખાયેલ હોવાથી વસ્તુસમર્થન બહુ ટુંકામાં પણ સરળ અને સચોટ રીતે કરેલ છે, એ ઉપરથી ટબાકાર એક સમર્થ વિદ્વાન્ હતા એમ ચોકકસ થાય છે. આ સિવાય તેમની અન્ય કૃતિઓ હશે પણ તે અમારા જાણવામાં ન હોવાથી તે સંબંધી અમે વિશેષ ઉલ્લેખ કરી શકતા નથી.

કર્મસંબંધી હકીકત (કર્મફીલોસોફી) જેમાં હોય તેવા ગ્રંથો, ટીકાઓ અને ટબાઓ વગેરેનો નોંધ શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા તરફથી પ્રકટ થયેલ પ્રાચીન કર્મગ્રંથની પ્રસ્તાવનામાં આપેલ છે, તે સિવાય એક અવચૂરિ ૭૫૦૦ શ્લોક પ્રમાણ દેવસુંદરસૂરિના શિષ્ય જ્ઞાનસાગરસૂરિએ સંવત્ ૧૪૩૯ માં રચેલી અને ૧૭૨૯ માં કનકકુમારગણિના શિષ્ય કનકવિલાસે લખેલી અને પંન્યાસ ભુવનકુશળગણિનો સંવત્ ૧૫૯૭ માં કરેલ છઠ્ઠા કર્મગ્રંથનો ટબો જોવામાં આવેલ છે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

શેઠ ભીમસિંહ માણેક તરફથી પ્રકટ થયેલ બાળાવબોધ યશઃસોમસૂરિનો કરેલ છે એમ છપાયેલ છે પણ તેમાં ભૂલ થઈ છે. બાળાવબોધકાર યશઃસોમસૂરિ નથી પરંતુ યશઃસોમસૂરિના શિષ્ય જયસોમજી છે તે હકીકત તેમનીજ આપેલી પ્રશસ્તિથી ચોકકસ થાય છે.

આ ગ્રંથ તૈયાર કરવામાં મુનિશ્રી જીવવિજયજીના ટબાવાળી એક પ્રત અમને શ્રી વીજાપુરના ભંડારની શેઠ નત્થુભાઈ મંછારામ મારફતે મળી હતી તેના આધારે અમે વિવેચન લખ્યું છે અને સંસ્કૃત અવચૂરિવાળી એક પ્રત શાંતમૂર્તિ મુનિ શ્રી કર્પૂરવિજયજી તરફથી અમને મળી હતી જે મૂળ ગાથા મેળવવામાં ઉપયોગી થઈ છે આ બંને પુસ્તકો માટે તે મહાશયોનો આભાર માનવામાં આવે છે.

આ ગ્રંથના સંપૂર્ણ પ્રુફશીટ તપાસવામાં શ્રીયુત કુંવરજી આણંદજીએ સહાય કરી છે તેમનો તથા અન્ય મહાશયોએ જે જે સહાય આપી છે તે સર્વનો અંતઃકરણથી આભાર માનવામાં આવે છે.

આ ગ્રંથ છપાવવામાં મતિમાંદ્યાદિ દોષથી કે પ્રેસની ગડબડથી જે કાંઈ ભૂલચૂક કે અશુદ્ધિ રહી ગઈ હોય તે માટે ત્રિકરણ યોગે મિથ્યા દુષ્કૃત આપી વિરમીએ છીએ.

મહેસાણા,
તા. ૧૫-૩-૧૯૧૯. } પ્રસિદ્ધકર્તા.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ॐ

શતકનામા પંચમ કર્મગ્રંથ.

મંગળ અને અભિધેય.

નમિઅ જિણં ધુવબંધો-દયસંતા*ઘાઇપુંન્નપરિઅત્તા;
સેઅર ચઉહવિવાગા, વુચ્છં બંધવિહ સામી અ ॥૧॥

નમિય-નમસ્કાર કરીને	સેયર-પ્રતિપક્ષીસહિત
જિણં-તીર્થંકરને	ચઉહ-ચાર પ્રકારે
ધુવબંધ-ધ્રુવબંધી	વિવાગા-વિપાક દેખાડનારી
ઉદય-ધ્રુવઉદયી	વુચ્છં-કહીશું
સત્તા-ધ્રુવસત્તા	બંધવિહ-બંધના ભેદો
ઘાઇ-ઘાતી-સર્વઘાતી, દેશઘાતી	સામી-બંધના સ્વામી
પુન્ન-પુન્યપ્રકૃતિ	અ-ઉપશમશ્રેણિ ક્ષપકશ્રેણિ વગેરે
પરિયત્તા-પરાવર્ત્તમાન	

અર્થ:—તીર્થંકર દેવને નમસ્કાર કરીને ધ્રુવબંધી, ધ્રુવઉદયી, ધ્રુવસત્તા, ઘાતી, પુન્ય અને પરાવર્તમાન પ્રકૃતિ તેની પ્રતિપક્ષી પ્રકૃતિ સહિત તથા ચાર પ્રકારે વિપાક દેખાડનારી પ્રકૃતિ, બંધવિધિ, બંધસ્વામિત્વ અને ઉપશમશ્રેણિ, ક્ષપકશ્રેણિ વગેરે કહીશું. ૧

*સત્તા ઇતિ પાઠાંતરે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વિવેચન -શ્રીજિન પ્રત્યે નમસ્કાર કરીને એટલાં દ્વાર કહીશ, ઇતિસંબંધઃ ધ્રુવબંધી ૧, અધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ ૨, ધ્રુવોદયી ૩, અધ્રુવોદયી ૪, ધ્રુવસત્તા ૫, અધ્રુવસત્તા ૬, ઘાતી ૭, અઘાતી ૮, પુન્ય પ્રકૃતિ ૯, પાપ પ્રકૃતિ ૧૦, પરાવર્ત્તિની ૧૧ અને અપરાવર્ત્તિની ૧૨; એમાં પ્રથમ છ સૂત્રોક્ત અને છ એથી ઇતર (પ્રતિપક્ષી) એવં ૧૨. ચાર પ્રકારે વિપાક તે સ્વશક્તિનું દેખાડવું, તે કઈ? ક્ષેત્રવિપાકી ૧, જીવવિપાકી ૨, ભવવિપાકી ૩, પુદ્ગળવિપાકી ૪, એવં ૧૬, ચાર ભેદે બંધવિધિ તે પ્રકૃતિબંધ ૧, સ્થિતિબંધ ૨, રસબંધ ૩ અને પ્રદેશબંધ ૪ એવં ૨૦. તથા અલ્પતર બંધ, ભૂયસ્કાર બંધ, અવસ્થિત બંધને અવક્તવ્ય બંધ-તેની વિધિ અને તેના સ્વામી કોણ? તે ૪, એવં ૨૪. ચ શબ્દથી ઉપશમશ્રેણી ૨૫, ક્ષપકશ્રેણી ૨૬, એમ છવ્વીશ દ્વાર કહીશ.

ધ્રુવબંધ-અવશ્ય બંધ હોય જેનો તે ધ્રુવબંધિની કહીએ ૧, જેનો હેતુ સંભવે પણ બંધ હોય અને ન પણ હોય તે અધ્રુવબંધિની ૨, જેનો નિરંતર સદાય ઉદય હોય જ તે ધ્રુવોદયી ૩, અને જેનો ઉદય વિચ્છેદ જાય અને વળી તથાવિધ પુદ્ગળ પામીને ફરી ઉદય થાય તે અધ્રુવોદયી ૪, અનાદિ મિથ્યાત્વી જીવને જે નિરંતર સત્તાએ હોય જ તે ધ્રુવસત્તા ૫, અને જે કોઈ વાર સત્તાએ હોય કોઈ વાર ન પણ હોય તે અધ્રુવસત્તા ૬, સર્વથા પોતાના વિષયને હણે તે સર્વઘાતી અને કાંઈક હણે તે દેશઘાતી ૭, અને જે જ્ઞાનાદિક ગુણને કાંઇ ન હણે તે અઘાતી ૮, શુભ તે પુણ્ય પ્રકૃતિ ૯, અશુભ તે પાપ પ્રકૃતિ ૧૦, અનેરી બીજી પ્રકૃતિનો બંધ અથવા ઉદય નિવારીને પોતાનો બંધ તથા ઉદય દેખાડે તે પરાવર્ત્તિની ૧૧, અને જે પરનો બંધ ઉદય વાર્યા વિના જ પોતાનો બંધ ઉદય દેખાડે તે અપરાવર્ત્તિની

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૧૨. यत:—विणिवारिय जा गच्छइ । बंधं उदयं च अण्णपयईए ॥ सा हु परिअत्तमाणी । अणिवारंती अपरियत्ता ॥ १ ॥ વિપાક તે ક્ષેત્રાદિક પામીને કર્મની શક્તિનું દેખાડવું તે ચાર ભેદ છે, એવં સોળ. ૧

ધ્રુવબંધિ ૪૭ પ્રકૃતિ.

વન્નચઉ[૪]તેઅ[૧]કમ્મા[૧],—ગુરૂલહુ[૧]નિમિણો[૧]વઘાય[૧]ભય[૧]કુચ્છા[૧];
મિચ્છ[૧]કસાય[૧૬]આવરણા[૧૪], વિગ્ઘં[૫] ધ્રુવબંધિ સગચત્તા[૪૭] ॥૨॥

વન્નચઉ—વર્ણ ચતુષ્ક
તેય—તૈજસ શરીર
કમ્મા—કાર્મણ શરીર
અગુરૂલહુ—અગુરૂલઘુ નામકર્મ
નિમિણ—નિર્માણ નામકર્મ
ઉવઘાય—ઉપઘાત નામકર્મ
ભય—ભય મોહનીય
કુચ્છા—જુગુપ્સા મોહનીય

મિચ્છ—મિથ્યાત્વ
કસાય—કષાયો
આવરણા—આવરણો—જ્ઞાનાવરણ પાંચ અને દર્શનાવરણ નવ મળી ૧૪
વિગ્ઘં—પાંચ અંતરાય.
ધ્રુવબંધિ—ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ
સગચત્તા—સુડતાળીશ.

વિવેચન—ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ કહે છે-વર્ણાદિક ચાર-વર્ણ ૧, ગંધ ૨, રસ ૩, સ્પર્શ ૪, તૈજસ શરીર ૫, કાર્મણ શરીર ૬, અગુરૂલઘુ નામ ૭, નિર્માણ નામ ૮, ઉપઘાત નામ ૯, ભય ૧૦, કુચ્છા ૧૧, મિથ્યાત્વમોહનીય ૧૨, સોળ કષાય ૨૮, પાંચ જ્ઞાનાવરણ ૩૩, નવ દર્શનાવરણ ૪૨ અને પાંચ અંતરાય ૪૭; એ સુડતાલીશ ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ જાણવી. જે ગુણઠાણા લગે જેનો બંધ કહ્યો છે, ત્યાં લગે તે અવશ્ય બંધાય જ તે માટે તે ધ્રુવબંધી કહેવાય છે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પહેલે ગુણઠાણે મિથ્યાત્વનો ધ્રુવબંધ. થીણદ્ધી ત્રિક અને અનંતાનુબંધી ૪ કષાય, એ સાતનો બીજા ગુણઠાણા સુધી ધ્રુવબંધ. અપ્રત્યાખ્યાનીય ૪ કષાયનો ચોથા ગુણઠાણા સુધી ધ્રુવબંધ. પ્રત્યાખ્યાનીય ૪ કષાયનો પાંચમા ગુણઠાણા લગે ધ્રુવબંધ. બે નિદ્રાનો આઠમાના પહેલા ભાગ લગે ધ્રુવબંધ. વર્ણાદિ ૪, તૈજસ ૧, કાર્મણ ૧, અગુરૂલઘુ ૧, નિર્માણ ૧ અને ઉપઘાત ૧, એ નવ પ્રકૃતિ આઠમાના છઠ્ઠા ભાગ લગે ધ્રુવબંધી. ભય, કુચ્છા એ બે આઠમાના અંતલગે ધ્રુવબંધી. સંજ્વલન ક્રોધનો નવમાના બીજા ભાગ લગે ધ્રુવબંધ, સંજ્વલન માનનો ત્રીજા ભાગ લગે, સંજ્વલની માયાનો ચોથા ભાગ લગે અને સંજ્વલન લોભનો પાંચમા ભાગ લગે ધ્રુવબંધ. જ્ઞાનાવરણીય ૫, દર્શનાવરણીય ૪, અંતરાય ૫, એ ૧૪ નો દશમા ગુણઠાણા લગે ધ્રુવબંધ છે. ૨

અધ્રુવબાંધ ૭૩ પ્રકૃતિ.

૩ ૩ ૬ ૬ ૫ ૪ ૨ ૪ ૧ ૧
તણુવંગાગિઇસંઘયણ,-જાઇગઇખગઇપુવ્વિજિણુસાસં;
૧ ૧ ૧ ૨૦ ૨ ૨
ઉજ્જોઆયવપરઘા,-તસવીસા ગોઅવેઅણિઅં ॥ ૩ ॥

તણુ–ત્રણ શરીરો–ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક.
ઉવંગા–ત્રણ અંગોપાંગ.
આગિઇ–આકૃતિ–સંસ્થાન છ.
સંઘયણ–છ સંઘયણ.
જાઇ–પાંચ જાતિ
ગઇ–ચાર ગતિ
ખગઇ–વિહાયોગતિ બે
પુવ્વિ–ચાર આનુપૂર્વી
જિણ–જિન નામ કર્મ
સાસં––શ્વાસોચ્છ્વાસ નામ કર્મ
ઉજ્જોય–ઉદ્યોત નામ કર્મ
આયવ–આતપ નામ કર્મ
પરઘા–પરાઘાત નામ કર્મ
તસવીસા–ત્રસવીશક
ગોય–બે ગોત્ર કર્મ.
વેઅણિઅં–બે વેદનીય કર્મ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ:--ત્રણ શરીર, ત્રણ ઉપાંગ, છ સંસ્થાન, છ સંઘયણ, પાંચ જાતિ, ચાર ગતિ, બે વિહાયોગતિ, ચાર આનુપૂર્વી, જિન નામકર્મ, શ્વાસોચ્છ્વાસ નામકર્મ, ઉદ્યોત નામકર્મ, આતપ નામકર્મ, પરાઘાત નામકર્મ, ત્રસવીશક, બે ગોત્રકર્મ, બે વેદનીયકર્મ; ૩

વિવેચન—અધ્રુવબંધી કહે છે-તૈજસ અને કાર્મણ ધ્રુવબંધીમાં કહ્યાં તે માટે શેષ ૩ શરીર-ઔદારિક ૧, વૈક્રિય ૨, આહારક ૩, એજ ત્રણ શરીરનાં ઉપાંગ ૬, છ સંસ્થાન ૧૨, છ સંઘયણ ૧૮, એકેંદ્રિયાદિક પાંચ જાતિ ૨૩, ચાર ગતિ ૨૭, બે વિહાયોગતિ ૨૯, ચાર આનુપૂર્વી ૩૩, જિનનામ ૩૪, ઉચ્છ્વાસનામ ૩૫, ઉદ્યોતનામ ૩૬, આતપનામ ૩૭, પરાઘાતનામ ૩૮, ત્રસનો દશકો અને સ્થાવરનો દશકો એ વીશ ૫૮, બે ગોત્ર ૬૦, બે વેદનીય ૬૨; ૩

હાસાઇજુયલદુગવેઅ,-આઉ તેવુત્તરી અધુવબંધી; [૪] [૩] [૪] [૭૩]

ભંગા અણાઇસાઈ, અણંતસંતુત્તરા ચઉરે ॥ ૪ ॥ [૪]

હાસાઇ-હાસ્યાદિક

જુયલદુગ-બે યુગલ

વેઅ-ત્રણ વેદ

આઉ-ચાર આયુષ્ય કર્મ

તેવુત્તરી-તહોંતેર

અધ્રુવબંધી-અધ્રુવબંધી

ભંગા-ભાંગા

અણાઇસાઈ-અનાદિ અને સાદિને

અણંતસંતુત્તરા—અનંત અને સાંત ઉત્તર પદમાં જોડેલા છે એવા

ચઉરો-ચાર

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ:--હાસ્યાદિ બે યુગલ, ત્રણ વેદ અને ચાર આયુષ્યકર્મ; એ તહોંતેર અધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ છે. (એ ધ્રુવબંધી, અધ્રુવબંધી, ધ્રુવઉદયી અને અધ્રુવઉદયી પ્રકૃતિના બંધને આશ્રીને) અનાદિ અને સાદિને અનંત અને સાંત ઉત્તર પદમાં જોડલા છે એવા ચાર ભાંગા થાય છે. ૪

વિવેચન—હાસ્ય ૧, રતિ ૨ અને અરતિ ૧, શાક ૨ એ બે યુગળ ૬૬, ત્રણ વેદ ૬૯, ચાર આયુ:૭૩, એ તહોંત્તેર પ્રકૃતિ અધ્રુવબંધી હોય. ત્યાં પરાઘાત ૧, ઉચ્છ્વાસ ૨, તે પર્યાપ્ત નામ સાથેજ બંધાય. આતપ તે એકેંદ્રિય યોગ્ય પ્રકૃતિ સાથેજ બંધાય. ઉદ્યોત તે તિર્યંગ્ગતિ યોગ્ય પ્રકૃતિ સાથેજ બંધાય. જિન નામનો બંધ તો સમ્યક્ત્વપ્રત્યયિક જ છે. આહારદ્વિકનો બંધ તો સંયમપ્રત્યયિકજ છે. અને શેષ ૬૬ પ્રકૃતિને તો માંહોમાંહે પ્રતિપક્ષી પ્રકૃતિ છે તે એક બંધાય ત્યારે બીજી ન બંધાય. એ કારણે એ ૭૩ અધ્રુવબંધી હોય. હવે ધ્રુવબંધી ૧, અધ્રુવબંધી ૨, ધ્રુવોદયી ૩ અને અધ્રુવોદયી ૪ ને વિષે ચાર ભાંગા હોય, તે કયા? અનાદિ અને સાદિ તેની આગળ અનંત અને સાન્ત શબ્દ જોડીએ, તે આ પ્રમાણે–અનાદિ અનંત ૧, અનાદિ સાંત ૨, સાદિ અનંત ૩, સાદિ સાન્ત ૪, એ ચાર ભાંગા હોય.૪

ધ્રુવબંધ્યાદિને વિષે ભાંગા.

પઢમબિઆ ધુવઉદઇસુ,ધુવબંધિસુ તઇઅવજ્જભંગતિગં
મિચ્છંમિ તિન્નિ ભંગા, દુહાવિ અધુવા તુરિઅભંગા.॥૫॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પઢમબિઆ-પહેલો અને બીજો ભાંગો
ધ્રુવઉદઇસુ-ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિને વિષે
ધ્રુવબંધિસુ-ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિને વિષે
તઇઅવજ્જ—ત્રીજો ભાંગો વર્જીને
ભંગતિગં-ત્રણ ભાંગા હોય
મિચ્છંમિ-મિથ્યાત્વ મોહનીયને વિષે
તિન્નિ-ત્રણ.
દુહાવિ-બંને પ્રકારે
અધુવા-અધ્રુવ-અધ્રુવ બંધી, અધ્રુવોદયી
તુરિઅભંગા-ચોથા ભાંગાવાળી

અર્થ—ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિને વિષે પહેલો અને બીજો ભાંગો હોય, ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિને વિષે ત્રીજો વર્જીને ત્રણ (પહેલો, બીજો, ચોથો) ભાંગા હોય, મિથ્યાત્વ મોહનીયને વિષે ત્રણ ભાંગા હોય અને બંને પ્રકારે અધ્રુવપ્રકૃતિ ચોથા ભાંગાવાળી છે. ૫

વિવેચન-ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિને વિષે પહેલો અને બીજો ભાંગો હોય, ત્યાં અભવ્યને ધ્રુવોદયી ૨૭ પ્રકૃતિનો અનુદય કોઈ વારે નહીં થાય તે માટે પહેલો અનાદિ અનંત ભાંગો હોય અને ભવ્યને અનાદિનો ઉદય છે પણ આગળ બારમે તેરમે ગુણઠાણે ઉદય ટળશે, તે માટે અનાદિ સાન્ત ભાંગો હોય. ધ્રુવબંધી ૪૭ પ્રકૃતિને વિષે ત્રીજો વર્જીને પહેલો, બીજો, ચોથો એ ત્રણ ભાંગા હોય, તે આવી રીતે-અભવ્યને ધ્રુવબંધી ૪૭ પ્રકૃતિનો બંધ અનાદિનો છે અને કોઈ વારે અબંધક નહીં થાય તે માટે અનાદિ અનંત ભાંગો હોય ૧. તથા ભવ્યને એ ધ્રુવબંધીનો અનાદિનો બંધ છે પણ ગુણઠાણે ચઢતાં બંધ ટળશે તે માટે અનાદિ સાન્ત બીજો ભાંગો હોય ૨. તથા તેજ ગુણઠાણે ચઢતાં અબંધક થઇને પડતાં બાંધે તે વારે સાદિ બંધ અને તે વળી કાળા-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ન્તરે ગુણઠાણે ચઢતો અબંધક થશે એટલે તેને સાદિસાન્ત ચોથો ભાંગો હોય ૨. અને પૂર્વે બંધની આદિ છે પણ આગળ અંત નથી એ સાદિ અનંત ભાંગો તો કોઈ પ્રકૃતિને હોયજ નહી. ધ્રુવોદયીને વિષે તો બે ભાંગા પૂર્વે કહ્યા છે પણ મિથ્યાત્વ મોહનીય ધ્રુવોદયીને વિષે ત્રણ ભાંગા હોય, તે આવી રીતે-અભવ્યને મિથ્યાત્વનો ઉદય અનાદિ અનંત છે ૧, ભવ્યને અનાદિ સાન્ત છે ૨, અને પરિવડિયા (સમકિતથી પડેલા) ને સાદિ સાન્ત ભાગો હોય ૩. અધ્રુવબંધી ૭૩ પ્રકૃતિ અને અધ્રુવોદયી ૯૫ તે સર્વ ચોથે સાદિ સાન્ત ભાંગે જ હોય. અધ્રુવપણા માટેજ તેના બંધ ઉદયની આદિ પણ હોય અને અંત પણ હોય. ૫

ધ્રુવોદયી ૨૭ પ્રકૃતિ.

નિમિણથિરઅથિરઅગુરૂઅ,સુહઅસુહતેઅકમ્મચઉવન્ના
નાણંતરાયદંસણ, મિચ્છં ધુવઉદય સગવીસા ॥ ૬ ॥

નિમિણ—નિર્માણ નામ કર્મ.
થિર—સ્થિર નામ કર્મ
અથિર—અસ્થિર નામ કર્મ
અગુરૂઅ—અગુરૂલઘુ નામ કર્મ
સુહ—શુભ નામ કર્મ
અસુહ—અશુભ નામ કર્મ
તેઅ—તૈજસ શરીર નામકર્મ.
કમ્મ—કાર્મણ શરીર નામ કર્મ.
ચઉવન્ના—વર્ણચતુષ્ક.
નાણંતરાય—જ્ઞાનાવરણ પાંચ અને પાંચ અંતરાય મળી દશ.
દંસણ—ચાર દર્શનાવરણ
મિચ્છં—મિથ્યાત્વ
ધુવઉદય—ધ્રુવોદયી—નિરંતર ઉદયવાળી
સગવીસા—સત્તાવીશ

વિવેચન—હવે ધ્રુવોદયી કહે છે.—નિર્માણ નામ કર્મ ૧, થિરનામ ૩, અગુરૂલઘુ નામ ૪, શુભ નામ ૫, અશુભ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

નામ ૬, તૈજસ શરીર નામ, ૭ કાર્મણ શરીર નામ ૮, વર્ણ ૧, ગંધ ૨, રસ ૩, સ્પર્શ ૪, એ વર્ણાદિક ચાર ૧૨, પાંચ જ્ઞાનાવરણીય ૧૭, પાંચ અંતરાય ૨૨, ચાર દર્શનાવરણીય ૨૬, મિથ્યાત્વ મોહનીય ૨૭, એ સત્તાવીશ પ્રકૃતિનો જેટલા ગુણઠાણા લગે ઉદય કહ્યા છે ત્યાં લગે અવ્યુચ્છિન્નપણે નિરંતર ઉદય રહે, તે માટે ધ્રુવોદયી કહીએ. મિથ્યાત્વ પહેલેજ ગુણઠાણે ધ્રુવોદયી, જ્ઞાનાવરણ ૫, દર્શનાવરણ ૪ અને અંતરાય ૫, એ ૧૪ બારમા લગે ધ્રુવોદયી અને શેષ નામ કર્મની ૧૨ પ્રકૃતિ તેરમા ગુણઠાણા લગે ધ્રુવોદયી હોય. ૬

અધ્રુવોદયી ૯૫ પ્રકૃતિ.

થિરસુભિઅર[૪] વિણુ અધુવ,-બંધી[૬૯] મિચ્છવિણુમોહધુવબંધી[૧૮]
નિદ્દો[૫]વઘાય[૧]મીસં[૧], સમ્મં[૧] પણનવઇ[૯૫] અધુવુદયા ॥ ૭ ॥

થિરસુભિઅર—સ્થિર-અસ્થિર, શુભ—અશુભ નામ
વિણુ—વિના
અધુવબંધી—અધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ
મિચ્છવિણુ—મિથ્યાત્વવિના
મોહ ધ્રુવ બંધી—મોહનીય કર્મની (૧૮) ધ્રુવ બંધી.
નિદ્દા—પાંચ નિદ્રા
ઉવઘાય—ઉપઘાત નામ
મીસં—મિશ્ર મોહનીય
સમ્મં—સમ્યકત્વ મોહનીય
પણનવઇ—પંચાણું.
અધુવુદયા—અધ્રુવોદયી

અર્થ—સ્થિર, શુભ અને તેથી ઈતર તે અસ્થિર ને અશુભ એ ચાર વિના અધ્રુવબંધી ૬૯ અને મિથ્યાત્વ વિના મોહનીય કર્મના ધ્રુવબંધી ૧૮, નિદ્રા ૫, ઉપઘાતનામ, મિશ્રમોહનીય, સમકિત મોહનીય કુલ ૯૫ અધ્રુવોદયી જાણવી. ૭

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વિવેચન—હવે અધ્રુવોદયી કહે છે-થિર ૧, અથિર ૨, શુભ ૩, અશુભ ૪, એ ચાર ધ્રુવોદયી માંહે ગણી છે તે માટે તે ચાર વિના અધ્રુવબંધી ૬૯ અને મિથ્યાત્વ ઇહાં ધ્રુવોદયી માંહે ગણ્યું તે માટે તે વિના મોહનીયકર્મની ધ્રુવબંધી ૧૮ તે ઈહાં અધ્રુવોદયી જાણવી ૮૭, પાંચ નિદ્રા ૯૨, ઉપઘાત નામ ૯૩, મિશ્રમોહનીય ૯૪, સમ્યક્ત્વ મોહનીય ૯૫, એ પંચાણું પ્રકૃતિ અધ્રુવોદયી હોય. જે પ્રકૃતિનો જેટલા ગુણઠાણાને વિષે ગુણપ્રત્યયથકી ઉદયનો વ્યુચ્છેદ નથી કહ્યો તે છતા તેજ ગુણઠાણે તે પ્રકૃતિ દ્રવ્ય ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ ઉદય આવે અથવા ઉદયે ન પણ આવે તે માટે અધ્રુવોદયી કહીએ. ૭

ધ્રુવ સત્તા પ્રકૃતિ.

તસ[૨૦]વન્ન[૨૦]વીસસગતેઅ,-કમ્મ[૭] ધુવબંધિસેસ[૪૧] વેઅતિગં[૩];
આગિઇતિગ[૧૭] વેઅણિઅં[૨], દુજુઅલ[૪] સગઉરલ[૭]ઉસાસચઉ[૪]. ૮

તસવન્નવીસ—ત્રસવીશક અને વર્ણવીશક.
સગતેઅકમ્મ—તૈજસકાર્મણ સપ્તક
ધુવબંધી—ધ્રુવબંધીમાંથી
સેસ—બાકીની—વર્ણચતુષ્ક અને તૈજસ, કાર્મણ શિવાયની ૪૧
વેઅતિગં—ત્રણ વેદ
આગિઇતિગ—આકૃતિત્રિક એટલે છ સંસ્થાન, છ સંઘયણ અને પાંચ જાતિ
વેઅણિઅં—વેદનીય
દુજુઅલ—બે યુગલ
સગઉરલ—ઔદારિક સપ્તક
ઉસાસચઉ—ઉશ્વાસચતુષ્ક

અર્થઃ—ત્રસવીશક, વર્ણવીશક, તૈજસ સપ્તક, બાકીની (૪૧) ધ્રુવબંધી, ત્રણ વેદ, આકૃતિત્રિક, બે વેદનીય, બે યુગલ, ઔદારિક સપ્તક, ઉશ્વાસ ચતુષ્ક; ૮

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વિવેચન—હવે ધ્રુવ સત્તા કહે છે.-ત્રસદશકો, સ્થાવર દશકો એ ૨૦; વર્ણ ૫, ગંધ ૨, રસ ૫, સ્પર્શ ૮, એ વીશ મળી ૪૦. તૈજસ શરીર ૧, કાર્મણશરીર ૨, તૈજસ તૈજસ બંધન ૩, તૈજસ કાર્મ્મણ બંધન ૪, કાર્મ્મણ કાર્મ્મણ બંધન ૫, તૈજસ સંઘાતન ૬, કાર્મ્મણ સંઘાતન ૭, એ તૈજસ કાર્મણ સપ્તક મેળવતાં ૪૭. વર્ણ ચતુષ્ક અને તૈજસ કાર્મણ એવં ૬ ઉપર કહી તે માટે તે ટાળી શેષ ધ્રુવબંધી ૪૧, એવં ૮૮; ત્રણવેદ ૯૧, આકૃતિત્રિક તે સંસ્થાન ૬, સંઘયણ ૬, જાત ૫, એ ત્રણની ૧૭ લેવી એટલે ૧૦૮; બે વેદનીય ૧૧૦, હાસ્ય રતિ, શોક અરતિ એ બે યુગળ ૧૧૪, ઔદારિક શરીર ૧, ઔદારિકોપાંગ ૨, ઔદારિક સંઘાતન ૩, ઔદારિકઔદારિક બંધન ૪, ઔદારિક તૈજસ બંધન ૫, ઔદારિક કાર્મ્મણ બંધન ૬, ઔદારિક તૈજસ કાર્મ્મણ બંધન ૭, એ ઔદારિક સપ્તક મળી ૧૨૧; ઉચ્છ્વાસ ૧, ઉદ્યોત ૨, આતપ ૩, પરાઘાત ૪, એ ઉશ્વાસ ચતુષ્ક મળી ૧૨૫. ૮

ધ્રુવ અધ્રુવ સત્તા પ્રકૃતિ.

ખગઇ[૨]તિરિદુગ[૨] નીઅં[૧], ધુવસંતા[૧૩૦] સમ્મ[૧] મીસ[૧] મણુયદુગં[૨];
વિઉવિક્કાર[૧૧] જિણાઊ[૧][૪], હારસગુ[૭]ચ્ચા[૧] અધુવસંતા[૨૮] ॥ ૯ ॥

ખગઇતિરિદુગ-ખગતિદ્વિક અને તિર્યંચદ્વિક
નીઅં-નીચગોત્ર
ધુવસંતા-ધ્રુવસત્તા
સમ્મ-સમકિતમોહનીય
મીસ-મિશ્રમોહનીય
મણુયદુગં-મનુષ્યદ્વિક
વિઉવ્વિક્કાર-વૈક્રિય એકાદશક
જિણ-જિન નામકર્મ
આઊ-ચાર આયુષ્ય
આહારસગ-આહારક સપ્તક
ઉચ્ચા-ઉચ્ચગોત્ર
અધુવસંતા-અધ્રુવસત્તા

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ:--ખગતિદ્વિક, તિર્યંચદ્વિક, નીચગોત્ર એ (૧૩૦ પ્રકૃતિ) ધ્રુવસત્તા જાણવી. સમ્યક્ત્વ મોહનીય, મિશ્રમોહનીય, મનુષ્યદ્વિક, વૈક્રિય એકાદશ, જિન નામકર્મ, ચાર આયુષ્ય, આહારક સપ્તક અને ઉચ્ચગોત્ર; એ (૨૮ પ્રકૃતિ) અધ્રુવ સત્તા કહેવાય છે. ૯

વિવેચન—બે વિહાયોગતિ ૧૨૭, તિર્યગ્ગતિ, તિર્યગાનુપૂર્વી એ તિર્યગ્દ્વિક ૧૨૯, નીચૈર્ગોત્ર ૧૩૦, એ એકસો ત્રીશ પ્રકૃતિ ધ્રુવસત્તા હોય. સમ્યક્ત્વ પામ્યા પહેલા સર્વ જીવને સદાય સત્તાએ હોયજ તે માટે ધ્રુવસત્તા કહીએ. હવે અધ્રુવસત્તા કહે છે-સમ્યક્ત્વ મોહનીય ૧, મિશ્રમોહનીય ૨, મનુષ્યગતિ, ૧ મનુષ્યાનુપૂર્વી ૧, એવં ૪; દેવગતિ ૧, દેવાનુપૂર્વી ૨, નરકગતિ ૩, નરકાનુપૂર્વી ૪, વૈક્રિય શરીર ૫, વૈક્રિયઉપાંગ ૬, વૈક્રિય સંઘાતન ૭, વૈ૦ વૈ૦ બંધન ૮, વૈ૦ તૈજસ બંધન ૯, વૈક્રિય કાર્મ્મણ બંધન ૧૦, વૈ૦ તૈ૦ કા૦ બંધન ૧૧, એ વૈક્રિયૈકાદશક ૧૫, જિનનામ ૧૬, ચાર આયુ: ૨૦; આહારક શરીર ૧, આ૦ ઉપાંગ ૨, આ૦ સંઘાતન ૩, આ૦ આ૦ બંધન ૪, આ૦ તૈ૦ બંધન ૫, આ૦ કા૦ બંધન ૬, આ૦ તૈ૦ કા૦ બંધન ૭, એ આહારક સપ્તક ૨૭ અને ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૨૮, એ અઠ્ઠાવીશ પ્રકૃતિ અધ્રુવ સત્તા કહીએ. તે આ પ્રમાણે-સમ્યક્ત્વ મોહનીય ૧, મિશ્રમોહનીય ૨ એ બે તો અભવ્યને સત્તાએ હોય નહીં, બહુકાલીન ભવ્યને પણ ન હોય અને કેટલાએક અલ્પકાલીનને હોય. મનુષ્યદ્વિક તેઉકાય વાયુકાય માંહે ગયે ઉવેલે તેને સત્તાએ ન હોય. અનેરા એટલે બીજાને હોય. વૈક્રિયૈકાદશક ત્રસપણું ન પામ્યોજ હોય તેને બંધના અભાવ થકી અથવા બંધ કરીને સ્થાવર મધ્યે ગયે તે સ્થિતિને ક્ષયે સત્તા ન પામીએ. અનેરાને સત્તા હોય પણ ખરી.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

તથા સમ્યકત્વ હેતુ છતે પણ જિનનામ કોઇને હોય કોઇને ન હોય. તથા સ્થાવરને નરકાયુ દેવાયુની, અહમિંદ્ર (નવ ગ્રૈવેયક અને પાંચ અનુત્તરના દેવો)ને તિર્યંગાયુની, અને તેજો વાયુને મનુષ્યાયુની સત્તા સર્વથા ન હોય; તે બાંધવાના અભાવ થકી. અનેરાને તો હોય. તથા સંયમ હેતુ છતે પણ આહારક સપ્તકની કોઇને સત્તા હોય, કોઇને ન હોય તથા તેજો વાયુ માંહે ગયાં સ્થિતિને ક્ષયે ઉદ્વલના પ્રયોગે કરીને ઉચ્ચૈર્ગોત્રની સત્તા ટળે ત્યારે સત્તા ન હોય. તથા તેજો વાયુ માંહેથી નીકળી અન્ય તિર્યંચમાં ગયે છતે અપર્યાપ્તપણે ઉચ્ચૈર્ગોત્રની સત્તા ન હોય, અનેરાને હોય. એટલા માટે અઠ્ઠાવીશ પ્રકૃતિની સત્તા જ્યાં કહી છે ત્યાં પણ કોઇ વારે હોય, કોઇ વારે ન હોય, તે માટે અધ્રુવસત્તા કહીએ. વૈક્રિયૈકાદશની સત્તા એકેંદ્રિયમાં ગયાંજ ઉવેળે. મનુષ્યદ્વિક અને ઉચ્ચૈર્ગોત્રની સત્તા તેઉ વાઉ માંહેજ ઉવેળે. ૯

ગુણઠાણે ધ્રુવ સત્તા.

પઢમતિગુણેસુ મિચ્છં, નિઅમા અજયાઇઅઠ્ઠગે ભજ્જં;
સાસાણે ખલુ સમ્મં, સંતં મિચ્છાઇદસગે વા ॥૧૦॥

પઢમતિગુણેસુ–પહેલા ત્રણ ગુણઠાણાને વિષે
નિયમા–નિશ્ચયે
અજયાઇ–અવિરતાદિ
અઠ્ઠગે–આઠ ગુણઠાણે
ભજ્જં–ભજના
સાસાણે–સાસ્વાદને
ખલુ–નિશ્ચયે
સમ્મં–સમકિત મોહનીય
સંતં–વિદ્યમાન હોય
મિચ્છાઇદસગે–મિથ્યાત્વાદિ દશ ગુણઠાણે
વા–વિકલ્પે હોય

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ:--પહેલા ત્રણ ગુણઠાણાને વિષે મિથ્યાત્વ મોહનીય નિશ્ચયે હોય. અવિરતાદિ આઠ ગુણઠાણે ભજના જાણવી. સાસ્વાદન ગુણઠાણે સમ્યક્ત્વ મોહનીય નિશ્ચયે વિદ્યમાન હોય. મિથ્યાત્વાદિ દશ ગુણઠાણે વિકલ્પે હોય. ૧૦

વિવેચન—પહેલાં ત્રણ ગુણઠાણાં મિથ્યાત્વ ૧. સાસ્વાદન ૨, મિશ્ર ૩, એને વિષે મિથ્યાત્વમોહનીયની સત્તા નિશ્ચયે હોયજ. અને અવિરતાદિ આઠ ગુણઠાણે ભજનાએ-હોય અને ન પણ હોય. જેણે:મિથ્યાત્વ ક્ષય કર્યું હોય તેને સત્તા ન હોય અને જેણે ઉપશમાવ્યું હોય તેને સત્તા હોય. ૨૪ ની સત્તાવાળાને મિથ્યાત્વ સત્તાયે હોય અને ૨૧, ૨૨, ૨૩ ની સત્તાવાળાને ન હોય. સાસ્વાદન ગુણઠાણે નિશ્ચે સમ્યકત્વ મોહનીય સત્તાએ હોય. ઉપશમ સમ્યકત્વ અંતર્મુહૂર્તનું છે, તેમાંથી જઘન્યથી ૧ સમય, ઉત્કૃષ્ટ ૭ આવળી થાકતી-બાકી હોય ત્યારે સાસ્વાદન પામે, ત્યાં તે નિશ્ચે ૨૮ ની સત્તાવાળોજ હોય તે માટે. અને મિથ્યાત્વ આદિ દઇને ઉપશાન્ત મોહ લગે સાસ્વાદન વર્જીને દશ ગુણઠાણે વાવિકલ્પે હોય અને ન પણ હોય, તે આ પ્રમાણે-૨૬ ની સત્તાવાળા અનાદિ મિથ્યાત્વીને તથા ઉદ્વલિત સમ્યકત્વ પુંજવાળાને સમ્યકત્વ મોહનીય સત્તાએ ન હોય; અનેરા બીજાને હોય. તથા મિશ્રને પણ સમ્યક્ત્વ ઉવલ્યે ૨૭ ની સત્તાએ સમ્યકત્વ મોહનીય ન હોય અન્યથા હોય. અવિરતાદિક ઉપશાંતમોહ લગે ૭ પ્રકૃતિને ક્ષયે ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વીને સમ્યક્ત્વ મોહનીય ન હોય, અનેરાને હોય. ૧૦

સાસણમીસેસુ ધુવં, મીસં મિચ્છાઇનવસુ ભયણાએ;

આઇદુગે અણ નિઅમા, ભઇઆ મીસાઇનવગંમિ ૧૧

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સાસણુમીસેસુ–સાસ્વાદન અને મિશ્ર ગુણઠાણે
ધુવં–ધ્રુવ–નિત્ય
મીસં–મિશ્રમોહનીય
મિચ્છાઇનવસુ–મિથ્યાત્વાદિ નવ ગુણઠાણે
ભયણાએ–વિકલ્પે

આઇદુગે–પહેલા બે ગુણઠાણે
અણુ–અનંતાનુબંધી
ભઇઆ–ભજના
નિઅમા–નિશ્ચયથી હોય.
મીસાઇનવગંમિ–મિશ્ર આદિ નવ ગુણઠાણે

અર્થ:--સાસ્વાદન અને મિશ્ર ગુણઠાણે નિત્ય મિશ્ર મોહનીય હોય, મિથ્યાત્વાદિ નવ ગુણઠાણે વિકલ્પે હોય. પહેલા બે ગુણઠાણે અનંતાનુબંધી કષાય નિશ્ચયે હોય, મિશ્રાદિ નવ ગુણઠાણે ભજના જાણવી. ૧૧

વિવેચન—સાસ્વાદને અને મિશ્ર ગુણઠાણે નિશ્ચયે સદાયે મિશ્ર મોહનીય હોય, તે કેમ? સાસ્વાદન તો નિશ્ચયે ૨૮ ની સત્તાવંત હોયજ અને મિશ્ર તો ૨૮ ની સત્તાવંત હોય, સમ્યક્ત્વ ઉવળયે ૨૭ ની સત્તાવંત હોય અને અનંતાનુબંધી ઉવળયે ૨૪ ની સત્તાવંત હોય, તે માટે એ સત્તા સ્થાનકે અવશ્ય મિશ્રમોહનીય હોય. અને ૨૬ ની સત્તા તો મિશ્રે હોયજ નહિ તે માટે સાસ્વાદને અને મિશ્રે નિશ્ચયે અવશ્ય મિશ્રમોહનીય હોય. મિથ્યાત્વથી ઉપશાન્તમોહ લગે સાસ્વાદન મિશ્ર વર્જીને નવ ગુણઠાણે ભજનાએ હોય અને ન પણ હોય. જે મિથ્યાત્વી ૨૬ ની સત્તાવાળો હોય, તેને મિશ્ર મોહનીય સત્તાએ ન હોય, અનેરાને હોય. તથા અવિરતાદિ ઉપશાન્તમોહ લગે જે ક્ષાયિક સમ્યગ્ દૃષ્ટિ છે તેને મિશ્રમોહનીય સત્તાએ ન હોય, અનેરાને હોય તે માટે ભજના. પહેલે બે ગુણઠાણે અનંતાનુબંધિ ૪ કષાય નિશ્ચયે હોય. પહેલે તો બંધે અને ઉદયે છે. બીજે ઉદયે નિશ્ચયે હોય તો સત્તાએ તો હોયજ અને મિશ્રાદિક ઉપશાન્તમોહ લગે

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

નવ ગુણઠાણે ભજનાએ કહેવા. ૨૪ ની સત્તાવાળા મિશ્રને ન હોય અને ૨૭, ૨૮ ની સત્તાવાળાને હોય. તથા ચોથાથી ૧૧ મા લગે ૨૧-૨૨-૨૩-૨૪ ની સત્તાવાળાને અનંતાનુબંધી સત્તાએ ન હોય અને ૨૬, ૨૮ ની સત્તાવાળાને હોય, તે માટે ભજના. ૧૧

આહારસત્તગં વા, સવ્વગુણે બિતિગુણે વિણા તિત્થં;
નોભયસ તે મિચ્છો, અંતમુહુત્તં ભવે તિત્થે ॥ ૧૨ ॥

આહારસત્તગં - આહારક સપ્તક
સવ્વગુણે-સર્વ ગુણઠાણે
વા-વિકલ્પે હોય
બિતિગુણે-બીજા ત્રીજા ગુણઠાણા
વિણા-વિના
તિત્થં-તીર્થંકર નામકર્મ
ન-ન હોય
ઉભયસંતે-આહારક સપ્તક અને જિનનામ એ બંનેની સત્તા છતે.
મિચ્છો-મિથ્યાત્વી
અંતમુહુત્તં-અંતર્મુહૂર્ત્ત પર્યંત
ભવે-હોય, થાય
તિત્થે-તીર્થંકર નામકર્મ છતે

અર્થ:--આહારક સપ્તક સર્વ ગુણઠાણાને વિષે વિકલ્પે હોય. બીજા અને ત્રીજા ગુણઠાણા વિના બાકીના સર્વ ગુણઠાણાને વિષે તીર્થંકર નામકર્મ વિકલ્પે હોય. બંને (આહારક સપ્તક અને જિન નામકર્મ) ની સત્તા છતે મિથ્યાત્વી ન થાય. તીર્થંકર નામકર્મ સત્તામાં છતે અંતર્મુહૂર્ત પર્યંત મિથ્યાત્વી થાય. ૧૨

વિવેચન—તથા આહારક શરીર ૧, આહારકોપાંગ ૨, આહારક સંઘાતન ૩, આહારક આહારક બંધન ૪, આ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

હારક તૈજસ બંધન ૫, આહારક કાર્મણ બંધન ૬, આહારક તૈજસ કાર્મણ બંધન ૭, એ આહારક સપ્તક સર્વ (૧૪) ગુણઠાણે વા ઇતિ વિકલ્પ સત્તાએ હોય. જે અપ્રમત્ત સાધુ સંયમપ્રત્યયિક આહારકસપ્તકનો બંધ કરીને ઉપરલે ગુણઠાણે ચઢે અથવા હેઠો પડે તેને સર્વ ગુણઠાણે સત્તા પામીએ અને જે તે બંધ કરેજ નહિ તેને ન હોય.તથા બીજા ત્રીજા ગુણઠાણા વિના શેષ સર્વ ગુણઠાણે તીર્થંકર નામની સત્તા વિકલ્પે હોય; સમ્યક્ત્વપ્રત્યયિક તીર્થંકરનામ બાંધીને ઉંચો ચઢે ત્યારે ઉપરલે સર્વ ગુણઠાણે સત્તા પામીએ અને કોઇક જીવે પૂર્વે નરકાયુ બાંધ્યું હોય અને પછી ક્ષાયોપશમિક સમ્યકત્વ પામીને તથાવિધ અધ્યવસાયે તીર્થંકર નામ બાંધીને અંત્ય સમયે સમ્યકત્વ વમી મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે આવી નરકે જાય, ત્યારે મિથ્યાત્વે જિનનામની સત્તા પામીએ અને જે શુદ્ધ સમ્યક્ત્વ છતે પણ જિનનામ ન બાંધે, તેને સર્વ ગુણઠાણે જિનનામની સત્તા ન હોય અને જિનનામની સત્તાવંત સાસ્વાદન મિશ્રે તો સ્વભાવેજ ન આવે તે માટે તે નિષેધ્યાં. જિનનામ ૧, આહારકસપ્તક ૨, એ બેની ભેળી સત્તાવંત જીવ મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે ન જાય-મિથ્યાત્વી ન હોય. તીર્થંકરનામની સત્તાવંત જીવને મિથ્યાત્વ આવે તો અંતર્મુહૂર્તજ રહે, તે આ પ્રમાણે–પૂર્વે નરકનું આયુ બાંધીને પછી ક્ષાયોપશમિક સમ્યકત્વ પામીને તીર્થંકરનામ બાંધે તે જીવ મરતાં સમ્યકત્વ વમીને મિથ્યાત્વે આવી નરકે ઉપજે ત્યાં વળી તુરત સમ્યકત્વ પામે, એટલુંજ–અંતર્મુહૂર્તજ મિથ્યાત્વ રહે. ૧૨

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઘાતીપ્રકૃતિની સંખ્યા.

કેવલજુઅલાવરણા, પણ નિદ્દા બારસાઇમકસાયા;
મિચ્છં તિ સવ્વઘાઈ, ચઉનાણતિદંસણાવરણા. ૧૩

કેવલ જુયલ—કેવળ જ્ઞાન અને દર્શનના
આવરણા—આવરણો-આચ્છાદનો.
પણ—પાંચ
નિદ્દા—નિદ્રા
બારસ—બાર
આઇમ કસાયા—પહેલા કષાયો-
મિચ્છંતિ—મિથ્યાત્વ એ પ્રકારે
સવ્વઘાઈ—સર્વ ઘાતી
ચઉ—ચાર
નાણ—જ્ઞાનના (અને)
તિદંસણ—ત્રણ દર્શનના
આવરણા—આવરણો.

અર્થ:—કેવલયુગલના આચ્છાદનો, પાંચ નિદ્રા, પહેલા બાર કષાયો અને મિથ્યાત્વ એ પ્રકારે (વીશ પ્રકૃતિ) સર્વઘાતી હોય. ચાર જ્ઞાનના અને ત્રણ દર્શનના આવરણો; ૧૩.

વિવેચન—હવે ઘાતીદ્વાર કહે છે.—કેવળ જ્ઞાનાવરણીય ૧, કેવળ દર્શનાવરણીય ૨, પાંચ નિદ્રા એ ૭, પહેલા-આગળના બાર કષાય, તે કયા? અનંતાનુબંધીય ૪, અપ્રત્યાખ્યાનીય ૪, પ્રત્યાખ્યાનીય ૪, એવં ૧૨ કષાય એ ૧૯, મિથ્યાત્વમોહનીય ૨૦, એ વીશ પ્રકૃતિ સર્વ પોતાના સ્વવિષયી ગુણને હણે તે માટે સર્વઘાતી કહીએ. તે કેમ? કેવળદ્વિકાવરણ તે કેવળદ્વિકને સર્વથા આવરે, ઉપજવા ન દે અને તે આવરણ સર્વથા ટળ્યેજ કેવળદ્વિક ઉપજે તે માટે તે સર્વઘાતી. નિદ્રાપંચક પણ સર્વ ઇંદ્રિયના અવબોધને આવરે તે માટે સર્વઘાતી. કષાયની ત્રણ ચોકડી પણ અનુક્રમે સમ્યકત્વ, દેશવિરતિ અને સર્વવિરતિરૂપ ગુણને હણે તે માટે

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સર્વઘાતી. મિથ્યાત્વ પણ સમ્યકત્વને હણે તે માટે સર્વઘાતી કહીએ. હવે દેશઘાતી પ્રકૃતિ કહે છે-મત્યાદિ ચાર જ્ઞાનાવરણીય અને ત્રણ દર્શનાવરણીય એ ૭. ૧૩

સંજલણ[૪] નોકસાયા[૯], વિગ્ઘં[૫] ઇઅ દેસઘાઇય[૨૫] અઘાઇ[૭૫];
પત્તેય[૮]તણુટ્ઠ[૩૫]આઊ[૪], તસવીસા[૨૦] ગોઅદુગ[૪]વન્ના[૪] ॥ ૧૪ ॥

સંજલણ-સંજવલન કષાયો.
નોકસાયા-નવ નોકષાયો.
વિગ્ઘં-પાચ અતરાય.
ઇઅ-એ
દેસઘાઇ-દેશઘાતી જાણવી.
અઘાઇ-અઘાતી
પત્તેય-પ્રત્યેક પ્રકૃતિ આઠ
તણુટ્ઠ-શરીરાદિ અષ્ટક
આઊ-ચાર આયુષ્ય
તસવીસા-ત્રસ વીશક
ગોઅદુગ-ગોત્રદ્વિક-બે ગોત્ર, બે વેદનીય.
વન્ના-વર્ણ ચતુષ્ક.

અર્થઃ--સંજવલન કષાયો, નવ નોકષાયો અને પાંચ અંતરાય, એ (પચીશ પ્રકૃતિ) દેશઘાતી જાણવી. આઠ પ્રત્યેક પ્રકૃતિ, શરીરાદિ અષ્ટક, ચાર આયુષ્ય, ત્રસવીશક, ગોત્રદ્વિક અને વર્ણચતુષ્ક એ (૭૫ પ્રકૃતિ) અઘાતી જાણવી. ૧૪

વિવેચન—ચાર સંજવલન કષાય ૧૧, નવ નોકષાય ૨૦, પાંચ અંતરાય ૨૫, એ પચીશ પ્રકૃતિ દેશથકી પોતાના વિષય (પોતાને આવરણ કરવા યોગ્ય ગુણ) ને હણે તે માટે દેશઘાતી કહીએ, એની ભાવના *સુગમ જ છે. સંજ્વલન

---

*કેવળજ્ઞાનાવરણે આચ્છાદિત નહિ થયેલ એવા જ્ઞાનાંશને મતિજ્ઞાનાવરણચતુષ્ક હણે-આવરે તેથી તેને દેશઘાતી કહીએ; મત્યાદિ જ્ઞાનચતુષ્કના વિષયભૂત અર્થોને ન જાણે તેજ મતિજ્ઞાનાદિના

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૪ કષાય અને નવ નોકષાય તે ચારિત્રમાં અતિચાર ઉપજાવે, તે માટે દેશઘાતી. यदुक्तं–*सव्वेविय अइयारा, संजलणाणं तु उदयओ हुंति ॥ मूलच्छिज्जं पुण होइ, बारसण्हं कसायाणं ॥ १ ॥

હવે અઘાતી ૭૫ પ્રકૃતિ કહે છે. પરઘાઊસાસ૦ ઈત્યાદિ આઠ પ્રત્યેક પ્રકૃતિ ૮, તણુવંગાગિઇ૦ ઈત્યાદિ શરીર

આવરણનો ઉદય જાણવો અને તેના અવિષયભૂત (કેવળ જ્ઞાનના વિષયભૂત) અનંત ગુણોને જે ન જાણે તે કેવળજ્ઞાનાવરણનો ઉદય જાણવો. દર્શનત્રિક માટે પણ એ પ્રકારે જાણવું. સંજ્વલન કષાય અને નોકષાય પણ ચારિત્રવાળાને તેના ચારિત્રના દેશને હણે એટલે ચારિત્રના મૂળ અને ઉત્તરગુણમાં અતિચાર ઉપજાવે તે માટે તે દેશઘાતી કહીએ. દાન, લાભ, ભોગ અને ઉપભોગને ગ્રહણ ધારણ યોગ્ય પુદ્ગલ દ્રવ્યો સર્વ પુદ્ગલાસ્તિકાયના અનન્તમા ભાગરૂપ એક એક દેશરૂપે છે તેથી પુદ્ગલાસ્તિકાયના દેશરૂપ પુદ્ગલ દ્રવ્યોને દાનાદિ ક્રિયામાં આવરે માટે તે દાનાંતરાયાદિને દેશઘાતી કહીએ. વીર્યાંતરાય પણ દેશઘાતી જ છે કેમકે તે સર્વ વીર્યને હણતી નથી, સૂક્ષ્મનિગોદ જીવને પણ વીર્યાંતરાય કર્મનો ઉદય વર્તતે છતે આહારપરિણમન, કર્મદલિકગ્રહણ અને ગત્યંતરગમન હોય છે; તે વીર્યાંતરાયનો ક્ષયોપમશમ જાણવો. નિગોદથી માંડીને ક્ષીણમોહ ગુણસ્થાનવર્તિ જીવો પર્યંત વીર્યની તરતમતા જાણવી. આ સર્વ કેવળીના વીર્યનો એક દેશ જાણવો તે માટે દેશઘાતી કહીએ; સર્વઘાતી હોય તો એટલો જઘન્ય ગુણ પણ ન હોઇ શકે.

* સંજ્વલન કષાયોના ઉદયથી ચારિત્રમાં અતિચારો ઉત્પન્ન થાય અને પહેલા બાર કષાયનો ઉદય તો મૂળ ગુણને છેદ કરનારો હોય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૫, ઉપાંગ ૩, સંસ્થાન ૬, સંઘયણ ૬, જાતિ ૫, ગતિ ૪, ખગતિ ૨, આનુપૂર્વિ ૪, એવં ૩૫, ચાર આયુ: એ સર્વ મળી ૪૭, ત્રસનો દશકો તથા સ્થાવરનો દશકો એવં ૨૦, મળી ૬૭, બે ગોત્ર, બે વેદનીય ૭૧, ચાર વર્ણાદિ મળી ૭૫, એ પંચોતેર પ્રકૃતિ જ્ઞાનાદિ ગુણનો ઘાત ન કરે તે માટે અઘાતિની કહીએ. તે દેશઘાતિની સાથે વેદાતી તેના સરખી જ થાય અને સર્વઘાતિની સાથે વેદાતી તે સરખીજ થઈ જાય. જેમ પોતે ચોર ન હોય પણ ચોર સંઘાતે મળ્યો થકો ચોર સરખોજ થાય. ૧૪

બહેંતાળીશ પુણ્યપ્રકૃતિ.

સુરનરતિગુચ્ચસાયં, તસદસ તણુવંગ વઇરચઉરંસં;
પરઘાસગ તિરિઆઉ, વન્નચઉ પણિંદિ સુભખગઈ. ૧૫

સુરનરતિગ–દેવત્રિક, મનુષ્યત્રિક,	વઇર–વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ.
ઉચ્ચ–ઉચ્ચગોત્ર,	ચઉરંસં–સમચતુરસ્ર સંસ્થાન
સાયં–સાતા વેદનીય.	પરઘાસગ–પરાઘાત સપ્તક
તસદસ–ત્રસ દશક	તિરિઆઉ–તિર્યંચાયુ:
તનુ–પાંચ શરીર	પણિંદિ–પંચેંદ્રિય જાતિ
ઉવંગ–ત્રણ ઉપાંગ	

વિવેચન—હવે પુણ્ય પ્રકૃતિ કહે છે–દેવત્રિક ૩, મનુષ્ય ત્રિક ૬, ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૭, સાતાવેદનીય ૮, ત્રસનો દશકો ૧૮, પાંચશરીર ૨૩, ત્રણ ઉપાંગ ૨૬, વજ્ર ઋષભ નારાચ સંઘયણ ૨૭, સમ ચતુરસ્ર સંસ્થાન ૨૮; પરાઘાતનામ ૧, ઉચ્છ્વાસનામ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૨, આતપનામ ૩, ઉદ્યોતનામ ૪, અગુરુલઘુનામ ૫, તીર્થંકરનામ ૬, નિર્માણનામ ૭, એ સાત મળી ૩૫, તિર્યગાયુઃ ૩૬, વર્ણાદિ ચાર શુભ ૪૦, પંચેંદ્રિય જાતિ ૪૧ અને શુભવિહાયો ગતિ ૪૨. ૧૫.

બ્યાસી પાપપ્રકૃતિ.

બાયાલ પુણ્ણપગઈ, અપઢમસંઠાણખગઈસંઘયણા;
તિરિદુગઅસાયનીઓ,-વઘાયઇગવિગલનિરયતિગં. ૧૬

બાયાલ-બેંતાળીશ
પુણ્ણપગઈ-પુણ્યપ્રકૃતિ
અપઢમ-પહેલાને વર્જીને
સંઠાણ-સંસ્થાન (પાંચ),
ખગઇ સંઘયણા--વિહાયો-ગતિ અને સંઘયણ.
તિરિદુગ-તિર્યંચદ્વિક

અસાય-અશાતા વેદનીય
નીઅ-નીચ ગોત્ર
ઉવઘાય-ઉપઘાત નામ
ઇગવિગલ-એકેંદ્રિય, વિકલેંદ્રિય,
નિરયતિગં-નરકત્રિક

વિવેચન—એ બેંતાલીશ શુભ પ્રકૃતિ છે તેમાટે પુણ્ય પ્રકૃતિ કહીએ. હવે પાપ પ્રકૃતિ કહે છે.-પહેલું ટાળીને પાંચ સંસ્થાન ૫, પહેલી ટાળીને ખગતિ એટલે અશુભ વિહાયોગતિ ૬, પહેલું ટાળીને પાંચ સંઘયણ ૧૧, તિર્યંચદ્વિક ૧૩, અસાતાવેદનીય ૧૪, નીચૈર્ગોત્ર ૧૫, ઉપઘાત નામ ૧૬, એકેંદ્રિયજાતિ ૧૭, ત્રણ વિકલેંદ્રિય ૨૦, નરકત્રિક ૨૩; ૧૬.

થાવરદસ વન્નચઉક્ક, ઘાઇ પણયાલ સહિઅ બાસીઈ;
પાવપયડિ ત્તિ દોસુ વિ, વન્નાઇગહા સુહા અસુહા ॥૧૭॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

થાવરદસ–સ્થાવર દશક
વન્નચઉક્ક–અશુભ વર્ણાદિ ચતુષ્ક.
ઘાઇ–સર્વઘાતી અને દેશઘાતી
પણયાલા–પીસ્તાળીશ
સહિઅ–યુક્ત–સહિત
અસીઈ–બ્યાસી
પાવપયડિત્તિ–પાપ પ્રકૃતિ એ પ્રકારે
દોસુવિ–પુણ્ય અને પાપ બંનેને વિષે વળી.
વન્નાઇગહા–વર્ણાદિકનું ગ્રહણ કરવાથી
સુહા–શુભ
અસુહા–અશુભ

વિવેચન—સ્થાવરનો દશકો ૩૨, વર્ણાદિક ચાર અશુભ ૩૭, સર્વ ઘાતિની ૨૦, અને દેશઘાતિની ૨૫, એવં ૪૫ ઘાતી પ્રકૃતિ એ સર્વ મળીને બ્યાસી પાપ પ્રકૃતિ કહિયે, અશુભ માટે. એ બેને વિષે–પુણ્ય પ્રકૃતિને વિષે અને પાપ પ્રકૃતિને વિષે વર્ણાદિક ૪ લીધા તે પુણ્ય પ્રકૃતિને વિષે શુભ કહેવા અને પાપ પ્રકૃતિને વિષે અશુભ કહેવા પણ તે એકજ છે. ૧૭.

અપરાવર્ત્તમાન પ્રકૃતિ.

(૯) (૪) (૫) (૫) (૧)
નામધુવબંધિનવગં, દંસણ પણનાણ વિગ્ઘપરઘાયં;
(૧) (૧) (૧) (૧) (૧) (૨૯)
ભય કુચ્છમિચ્છ સાસં, જિણ ગુણતીસાઅપરિઅત્તા. ૧૯

નામ–નામ કર્મની
ધુવબંધિનવગં–નવ ધ્રુવબંધી
દંસણ–ચાર દર્શનાવરણ
પણ નાણ–પાંચ જ્ઞાનાવરણ.
વિગ્ઘ—પાંચ અંતરાય
પરઘાયં–પરાઘાત નામ
ભય–કુચ્છ–મિચ્છ–ભય, જુગુપ્સા ને મિથ્યાત્વ.
સાસં–ઉચ્છ્વાસ નામ કર્મ
જિણ–જિનનામ.
ગુણતીસા–ઓગણત્રીશ
અપરિયત્તા–અપરાવર્ત્તમાના

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વિવેચન-હવે અપરાવર્તમાન પ્રકૃતિ કહે છે-નામ કર્મની ધ્રુવબંધી નવ, તે કઈ? વર્ણ ચતુષ્ક ૪, તૈજસનામ ૫, કાર્મણ નામ ૬, અગુરૂલઘુનામ ૭, નિર્માણનામ ૮, ઉપઘાતનામ ૯, એ નવ; દર્શનાવરણ ચતુષ્ક ૧૩, પાંચ જ્ઞાનાવરણીય ૧૮, પાંચ અંતરાય ૨૩, પરાઘાત નામ ૨૪, ભય ૨૫, જુગુપ્સા ૨૬, મિથ્યાત્વ ૨૭, ઉચ્છ્વાસ નામ ૨૮, જિન નામ ૨૯, એ ૨૯ પ્રકૃતિ પોતાને બંધે ઉદયે-ઉભયે અનેરી પ્રકૃતિનો બંધ ઉદય-તદુભય નિવારે નહીં તે માટે અપરાવર્ત્તમાન કહીએ. ૧૮.

પરાવર્તમાન તથા ક્ષેત્રવિપાકી પ્રકૃતિ.

તણુઅટ્ઠ[૩૩] વેઅ[૩] દુજુઅલ[૪], કસાય[૧૬] ઉજ્જોઅ[૨] ગોઅદુગ[૪] નિદ્દા[૫]
તસવીસાઉ[૨૦] પરિત્તા[૪], ખિત્તવિવાગાઽણુપુવ્વીઓ[૯૧] ॥૧૯॥

તણુઅટ્ઠ-શરીરાદિ અષ્ટકની ૩૩.	નિદ્દા-નિદ્રા
વેય-વેદ ત્રણ	તસવીસાઉ-ત્રસવિશક ને ચાર આયુ.
દુજુયલ-બે યુગલ	પરિત્તા-પરાવર્ત્તમાના
કસાય-સોળ કષાય.	ખિત્તવિવાગા-ક્ષેત્રવિપાકી
ઉજ્જોય-ઉદ્યોત દ્વિક	આણુપુવ્વીઓ-ચાર આનુપૂર્વી.
ગોયદુગ-ગોત્રદ્વિક-ગોત્ર ને વેદનીય.	

અર્થઃ—શરીરાદિ અષ્ટક, ત્રણ વેદ, બે યુગલ, સોળ કષાય, ઉદ્યોતદ્વિક, ગોત્રદ્વિક, પાંચ નિદ્રા, ત્રસવીશક, ચાર આયુષ્ય એ (૯૧ પ્રકૃતિ) પરાવર્તમાના જાણવી. ચાર આનુપૂર્વીઓ ક્ષેત્રવિપાકી છે. ૧૯

વિવેચન-હવે પરાવર્તમાન પ્રકૃતિ કહે છે.-તૈજસકાર્મણ પૂર્વે કહ્યાં તે માટે તે શિવાયનાં શરીર ૩, ઉપાંગ ૩, સંસ્થાન ૬, સંઘ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ત્રણ ૬, જાતિ ૫, ગતિ ૪, ખગતિ ૨, આનુપૂર્વી ૪, એવં ૩૩, વેદ ત્રણ ૩૬, હાસ્યાદિ બે યુગળ ૪૦, સોળ કષાય ૫૬, ઉદ્યોતનામ ૧, આતપનામ ૨, એ બે મળી ૫૮, બે ગોત્ર અને બે વેદનીય ૬૨, પાંચ નિદ્રા ૬૭, ત્રસનો દશકો, સ્થાવરનો દશકો ૮૭, ચાર આયુઃ ૯૧, એ એકાણુ પ્રકૃતિ અનેરી બીજી પ્રકૃતિનો બંધ ઉદય (તદુભય) નિવારીને પોતાનો બંધ ઉદય (તદુભય) કરે તે માટે પરાવર્ત્તમાન કહીએ. તિહાં ૧૬ કષાય અને પાંચ નિદ્રા એ ૨૧ પ્રકૃતિ ધ્રુવબંધી છે માટે ઉદયેજ પરાવર્ત્તમાન છે. સ્થિર ૧, અસ્થિર ૨, શુભ ૩ અને અશુભ ૪, એ ચાર બંધે જ પરાવર્ત્તમાન છે, શેષ ૬૬ પ્રકૃતિ તદુભયે-બંધે અને ઉદયે પણ પરાવર્તમાન છે, પરસ્પરે વિરૂદ્ધ છે માટે.

હવે ચાર પ્રકારે વિપાક કહે છે.-ક્ષેત્ર તે આગામિ ભવે જાતાં વિચાલે વિગ્રહ ગતિ વર્ત્તતાં પોતાનો વિપાક દેખાડે--ઉદય આવે તે ક્ષેત્રવિપાકી કહીએ. તે ચાર આનુપૂર્વી જાણવી. ૧૯.

જીવવિપાકી તથા ભવવિપાકી.

ઘણઘાઇ[૪૭]દુગોઅ[૪]જિણા[૧]તસિ[૩]અરતિગ[૩]સુભગ[૪]દુભગચઉ[૪]સાસં[૧];
જાઇતિગ[૧૧] જિયવિવાગા[૭૮], આઊ ચઉરો[૪] ભવવિવાગા.૨૦

ઘણઘાઇ-ઘનઘાતી (૪૭)
દુગોઅ-ગોત્રદ્વિક-ગોત્ર ને વેદનીય.
જિણા-જિન નામ કર્મ
તસિઅરતિગ-ત્રસત્રિક, સ્થાવરત્રિક
સુભગદુભગચઉ-સુભગ ચતુષ્ક અને દુર્ભગચતુષ્ક.
સાસં-ઉશ્વાસ નામ કર્મ
જાઇતિગ-જાતિત્રિક
જિયવિવાગા-જીવવિપાકી
ભવવિવાગા-ભવવિપાકી

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ:--૪૭ ઘનઘાતી, ગોત્રદ્વિક, જિન નામકર્મ, ત્રસત્રિક, સ્થાવરત્રિક, સુભગચતુષ્ક, દુર્ભગચતુષ્ક, શ્વાસોશ્વાસ નામકર્મ, જાતિત્રિક એ (૭૮ પ્રકૃતિ) જીવવિપાકી છે. અને ચાર આયુષ્ય ભવવિપાકી છે. ૨૦

વિવેચન—જ્ઞાનાવરણ ૫, દર્શનાવરણ ૯, મોહનીય ૨૮, અંતરાય ૫, એ ૪૭ પ્રકૃતિ ઘનઘાતી કહીએ. બે ગોત્ર, બે વેદનીય ૫૧, જિનનામ ૫૨, ત્રસત્રિક તે ત્રસ ૧, બાદર ૨, પર્યાપ્ત ૩, ઇતરત્રિક તે સ્થાવર ૧, સૂક્ષ્મ ૨, અપર્યાપ્ત ૩, એવં ૫૮; સુભગ ૧, સુસ્વર ૨, આદેય ૩, યશ ૪, એ સુભગચતુષ્ક ૬૨, દુર્ભગ ૧, દુઃસ્વર ૨. અનાદેય ૩, અયશ ૪, એ દુર્ભગચતુષ્ક ૬૬, ઉચ્છ્વાસનામ ૬૭; જાતિ ૫, ગતિ ૪, ખગતિ ૨, એ ૭૮, એવં ૭૮, એ ૭૮ પ્રકૃતિ જીવવિપાકી છે, જીવનેજ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રાદિક આત્મગુણને વિષે તથા ઇંદ્રિય ઉચ્છ્વાસાદિકને વિષે પોતાનો કરેલો અનુગ્રહ ઉપઘાત દેખાડે તે માટે જીવવિપાકી કહીએ. સર્વે પ્રકૃતિ જીવને જ વિપાક દેખાડે છે તો ક્ષેત્રાદિક જૂદા જૂદા વિપાક કેમ કહ્યા ? તત્રોત્તરં–યદ્યપિ સર્વે પ્રકૃતિ વિપાક તો જીવને જ દેખાડે છે તો પણ ક્ષેત્રાદિકના પ્રાધાન્યપણા માટે તે વિપાકપણે કહી. ચાર આયુ તે ભવવિપાકી છે. ઈહ ભવે પરિણામ વિશેષે જે ભવયોગ્ય આયુ બાંધ્યું હોય તે તેજ ભવે હોય તે માટે ભવવિપાકી કહીએ. અને ગત્યાદિક તો કેટલાએક ભવાંતરલગે પણ હોય તે માટે તે જીવવિપાકી. ૨૦

પુદ્ગલવિપાકી તથા ચાર પ્રકારે બંધ.

નામધુવોદય ચઉતણુ,–વઘાયસાહારણિઅરૂજોઅતિગં;
પુગ્ગલવિવાગિ બંધો, પયઇઠિઇરસપએસ ત્તિ ॥૨૧॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

નામ-નામ કર્મની
ધુવોદય-ધ્રુવોદયી ૧૨ પ્રકૃતિ
ચઉતણુ-શરીર ચતુષ્ક
ઉવઘાય-ઉપઘાત
સાહારણ-સાધારણ નામ
ઇઅર-પ્રત્યેક નામ
ઉજ્જોયતિગં-ઉદ્યોતત્રિક
પુગ્ગલવિવાગિ-પુદ્દગલવિપાકી
બંધો-બંધ
પયઈ ઠિઇ-પ્રકૃતિબંધ, સ્થિતિબંધ,
રસપએસત્તિ-રસબંધ અને પ્રદેશ બંધ એ પ્રકારે.

અર્થ-નામકર્મની ધ્રુવોદયી બાર પ્રકૃતિ, શરીર ચતુષ્ક, ઉપઘાત નામકર્મ, સાધારણ નામકર્મ, પ્રત્યેક નામકર્મ, ઉદ્યોત ત્રિક, એ (૩૬ પ્રકૃતિ) પુદ્દગલવિપાકી જાણવી. પ્રકૃતિબંધ, સ્થિતિબંધ, રસબંધ અને પ્રદેશબંધ એ પ્રકારે બંધ જાણવો. ૨૧

વિવેચન—નિર્માણનામ ૧, સ્થિરનામ ૨, અસ્થિરનામ ૩, અગુરૂલઘુનામ ૪, શુભનામ ૫, અશુભનામ ૬, તૈજસ ૭, કાર્મણ ૮, વર્ણચતુષ્ક ૧૨. એ નામકર્મની ધ્રુવોદયી બાર પ્રકૃતિ અને શરીર ૩, ઉપાંગ ૩, સંસ્થાન ૬, સંઘયણ ૬, એ ૧૮ તનુચતુષ્કની મળી ૩૦, ઉપઘાત નામ ૩૧, સાધારણ નામ ૩૨, ઇતર તે પ્રત્યેક નામ ૩૩, ઉદ્યોતનામ ૧, આતપનામ ૨, પરાઘાતનામ ૩, એ ત્રણ મળી ૩૬, એ છત્રીશ પ્રકૃતિ પુદ્દગળવિપાકી છે, શરીરના પુદ્દગળનેજ અનુગ્રહ ઉપઘાત કરે તે માટે પુદ્દગલવિપાકી કહીએ. હવે ચાર (૪) ભેદે બંધ કહે છે.-પ્રકૃતિબંધ ૧, સ્થિતિબંધ ૨, રસબંધ ૩, પ્રદેશબંધ ૪, એ ચાર ભેદે બંધનું સ્વરૂપ પ્રથમ જ મોદકને દૃષ્ટાન્તે વર્ણવ્યું છે. ૨૨.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

કર્મ પ્રકૃતિ	ધ્રુ.બંધી	અધ્રુ.બંધી	ધ્રુવોદયી	અધ્રુવોદયી	ધ્રુવસત્તા	અધ્રુવસત્તા	સર્વઘાતી	દેશઘાતી	અઘાતી	પરાવ૦	અપરાવ૦	પુણ્ય પ્ર૦	પાપપ્રકૃતિ	ક્ષેત્રવિપાકી	ભવવિપાકી	જીવવિપાકી	પુદ્ગલવિ૦
ઓઘે ૧૫૮	૪૭	૭૩	૨૭	૯૫	૧૩૦	૨૮	૨૦	૨૫	૭૫	૯૧	૨૯	૪૨	૮૨	૪	૪	૭૮	૩૬
જ્ઞા૦ ૫	૫	૦	૫	૦	૫	૦	૧	૪	૦	૦	૫	૦	૫	૦	૦	૫	૦
દર્શ૦ ૯	૯	૦	૪	૫	૯	૦	૬	૩	૦	૫	૪	૦	૯	૦	૦	૯	૦
વેદ૦ ૨	૦	૨	૦	૨	૨	૦	૦	૦	૨	૨	૦	૧	૧	૦	૦	૨	૦
મોહ૦૨૮	૧૯	૭	૧	૨૭	૨૬	૨	૧૩	૧૩	૦	૨૩	૩	૦	૨૬	૦	૦	૨૮	૦
આયુ ૪	૦	૪	૦	૪	૦	૪	૦	૦	૪	૪	૦	૩	૧	૦	૪	૦	૦
નામ.૧૦૩	૯	૫૮	૧૨	૫૫	૮૨	૨૧	૦	૦	૬૭	૫૫	૧૨	૩૭	૩૪	૪	૦	૨૭	૩૬
ગોત્ર ૨	૦	૨	૦	૨	૧	૧	૦	૦	૨	૨	૦	૧	૧	૦	૦	૨	૦
અંત૦ ૫	૫	૦	૫	૦	૫	૦	૦	૫	૦	૦	૫	૦	૫	૦	૦	૫	૦

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

મૂળપ્રકૃતિના ભૂયસ્કારાદિ બંધ.

મૂલપયડીણ અડસત્ત,-છેગબંધેસુ તિન્નિ ભૂગારા;
અપ્પતરા તિઅ ચઉરો, અવઠ્ઠિઆ ન હુ અવત્તવ્વો.૨૨

મૂલપયડીણ-મૂળ પ્રકૃતિનાં	અપ્પતરા-અલ્પતર બંધ
અડસત્તછેગબંધેસુ-આઠ, સાત, છ અને એકના બંધસ્થાનને વિષે.	તિય-ત્રણ
	ચઉરો-ચાર
	અવઠ્ઠિયા-અવસ્થિત બંધ
તિન્નિ-ત્રણ	ન હુ-નથીજ
ભૂગારા-ભૂયસ્કાર બંધ હોય	અવત્તવ્વો-અવક્તવ્યબંધ

અર્થઃ--મૂળ પ્રકૃતિના આઠ, સાત, છ અને એક પ્રકૃતિના બંધસ્થાનને વિષે ત્રણ ભૂયસ્કાર બંધ હોય. અલ્પતર બંધ ત્રણ અને અવસ્થિતબંધ ચાર હોય. અવક્તવ્યબંધ નથીજ. ૨૨

વિવેચન--હવે પ્રથમ પ્રકૃતિબંધ કહે છે.-આઠ મૂળ પ્રકૃતિનાં ચાર બંધસ્થાનક છે. તે કયા ? આયુબંધકાળે અષ્ટવિધ બંધક ૧, આયુબંધ કાળ વિના સપ્તવિધ બંધક ૨, દશમે ગુણઠાણે મોહનીય વિના ષડ્વિધ બંધક ૩, ૧૧-૧૨-૧૩ ગુણઠાણે એક સાતાવેદનીયજ બાંધે ત્યારે એકવિધ બંધક ૪. એ ચાર બંધસ્થાનકને વિષે ત્રણ ભૂયસ્કાર હોય, ઉપશમશ્રેણિએ એક સાતા વેદનીયનો બંધક થઈને પડતો સૂક્ષ્મ સંપરાયે ષડ્વિધ બંધક થાય ત્યાં પહેલો ભૂયસ્કાર ૧, તે પછી વળી પડતો નવમે ગુણઠાણે સપ્તવિધ બંધક થાય તથા ઈગ્યારમાથી કાળ કરી ચોથે ગુણઠાણે આવે ત્યારે સપ્તવિધ બંધક થાય ત્યાં પહેલે સમયે બીજો ભૂયસ્કાર ૨, તે પછી આયુબંધકાળે અષ્ટવિધ બંધક થાય ત્યાં પહેલે સમયે ત્રીજો ભૂયસ્કાર બંધ કહીએ ૩. ત્રણ અલ્પતર હોય, તે

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

કેમ ? આયુબંધકાળે અષ્ટવિધ બંધક હોય તે આયુ બાંધી રહ્યા પછી સપ્તવિધ બંધક થાય ત્યાં પહેલે સમયે પહેલો અલ્પતર બંધ હોય ૧, દ્વિતીયાદિક સમયે સર્વત્ર અવસ્થિત જાણવો. તે સપ્તવિધ બંધક શ્રેણિએ ચઢતો સૂક્ષ્મસંપરાયે ષડ્વિધ બંધક થાય, ત્યાં પહેલે સમયે બીજો અલ્પતરબંધ હોય ૨, ત્યાંથી વળી ચઢતો અગ્યારમે બારમે ગુણઠાણે એકવિધબંધક થાય ત્યાં પહેલે સમયે ત્રીજો અલ્પતર બંધ હોય. તથા ચારે બંધસ્થાનકે પહેલા સમયપછી દ્વિતીયાદિક સમયે ચાર અવસ્થિત બંધ હોય તથા અબંધક થઇને ફરી બંધક થાય ત્યારે પહેલે સમયે અવક્તવ્ય કહીએ, તે તો મૂળ પ્રકૃતિને વિષે હોય નહીં. જે માટે આઠ મૂળ પ્રકૃતિનો અબંધક તો અયોગી અને સિદ્ધ હોય, તે તો ફરી કર્મ બાંધે નહીં તે માટે અવક્તવ્ય બંધ હોય નહીં. ૨૨.

ભૂયસ્કારાદિનું સ્વરૂપ.

એગાદહિગે ભૂઓ, એગાઈ ઊણગંમિ અપ્પતરો;
તમ્મત્તોઽવટ્ઠિયઓ, પઢમે સમએ અવત્તવ્વો. ૨૩

એગાદહિગે–એકાદિ અધિક પ્રકૃતિનો બંધ છતે
ભૂઓ–ભૂયસ્કાર બંધ
એગાઇ ઊણગંમિ–એકાદિ પ્રકૃતિવડે હીન બંધ છતે
અપ્પતરો–અલ્પતરબંધ
તમ્મત્તો–તેટલોજ–તેટલીજ પ્રકૃતિનો બંધ
અવટ્ઠિયઓ–અવસ્થિતબંધ
પઢમે સમયે–અબંધક થયા પછીના પહેલા સમયે બંધ
અવત્તવ્વો–અવક્તવ્યબંધ

અર્થઃ—એકાદિ અધિક પ્રકૃતિનો બંધ છતે ભૂયસ્કાર બંધ થાય, એકાદિ પ્રકૃતિવડે હીન બંધ છતે અલ્પતર બંધ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

થાય, તેટલીજ પ્રકૃતિનો બંધ તે અવસ્થિતબંધ અને અ-બંધક થયા પછીના પહેલા સમયે બંધ થાય તે અવક્તવ્ય બંધ હોય. ૨૩

વિવેચન—એ ભૂયસ્કારાદિકનો અર્થ કહે છે.—પૂર્વે થોડી પ્રકૃતિ બાંધતો હોય અને પછી એકાદિ અધિકી બાંધે તે ભૂયસ્કાર બંધ ૧, પૂર્વે ઘણી પ્રકૃતિ બાંધતો હોય અને તે પછી એકાદિકે ઉણી-ઓછી બાંધે તે અલ્પતર બંધ કહીએ ૨, પૂર્વે બાંધતો હોય તેટલી જ પ્રકૃતિ જ્યાં લગે બાંધે ત્યાં લગે અવસ્થિત બંધ કહીએ ૩, અને સર્વથા અબંધક થઇને ફરી પ્રકૃતિ બાંધવા માંડે ત્યારે પહેલે સમયે અવક્તવ્ય બંધ કહીએ* ૪. ૨૩.

---

* હવે સામાન્યે ઉત્તર પ્રકૃતિનાં બંધસ્થાનક ઓગણત્રીશ છે, તેનાં નામ કહે છે.—એક, સત્તર, અઢાર, ઓગણીશ, વીશ, એક-વીશ, બાવીશ, છવ્વીશ, ત્રેપન, ચોપન, પંચાવન, છપ્પન, સત્તા-વન, અઠ્ઠાવન, ઓગણસાઠ, સાઠ, એકસઠ, ત્રેસઠ, ચોસઠ, પાંસઠ, છાસઠ, સડસઠ, અડસઠ, ઓગણોત્તેર, સીતેર, એકોત્તેર, બહોંત્તેર, તહોંત્તેર અને ચમ્મોત્તેર, એ ઓગણત્રીશ બંધસ્થાનક છે; ત્યાં ભૂયસ્કાર બંધ, અઠ્ઠાવીશ હોય તે કહે છે.—

ઉપશાંતમોહ ગુણઠાણે એક વેદનીય બાંધતોને પડતો દશમે ગુણ-ઠાણે જ્ઞાન પાંચ, દર્શન ચાર, અંતરાય પાંચ, ઉચ્ચૈર્ગોત્ર અને યશઃકીર્તિ સાથે વેદનીય બાંધતાં સત્તર પ્રકૃતિને બંધે પ્રથમ સમયે પ્રથમ ભૂય-સ્કાર બંધ ત્યાંથી પડતો નવમે ગુણઠાણે સંજ્વલન લોભ સાથે અઢાર પ્રકૃતિ બાંધતાં બીજો ભૂયસ્કાર બંધ. તે સંજ્વલની માયા સાથ ઓગણીશ બાંધતાં ત્રીજો ભૂયસ્કાર બંધ. તે સંજ્વ-લન માન સાથે વીશ બાંધતાં ચોથો ભૂયસ્કાર બંધ. તે સંજ્વલન ક્રોધ સાથે એકવીશ બાંધતાં પાંચમો ભૂયસ્કાર બંધ. તે પુરુષ-વેદ સાથે બાવીશ બાધતાં છઠ્ઠો ભૂયસ્કાર. તે મધ્યે હાસ્ય,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઉત્તરપ્રકૃતિના ભૂયસ્કારાદિ બંધ.

નવછચ્ચઉ દંસે દુ દુ, તિ દુ મોહે દુઇગવીસ સત્તરસ;
તેરસ નવ પણ ચઉ તિ દુ, ઇક્કો નવ અટ્ઠ દસ દુન્નિ॥૨૪॥

નવ—નવ પ્રકૃતિનું બંધસ્થાનક
છ—છ પ્રકૃતિનું બંધ સ્થાન.
ચ્ચઉ—ચારપ્રકૃતિનું બંધસ્થાન
દંસે—દર્શનાવરણીય કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિના
દુ—બે ભૂયસ્કાર બંધ
દુ—બે અલ્પતર બંધ
તિ—ત્રણ અવસ્થિત બંધ
દુ—બે અવક્તવ્ય બંધ
મોહે-મોહનીય કર્મને વિષે
દુઇગવીસ—બાવીશનું બંધ સ્થાન, એકવીશનું બંધ સ્થાન
સત્તરસ—સત્તર પ્રકૃતિનું બંધ સ્થાન
તેરસ—તેર પ્રકૃતિનું બંધ સ્થાન
નવપણચઉ-નવ, પાંચ અને ચાર પ્રકૃતિનું બંધસ્થાન
તિદુઇક્કો—ત્રણ. બે અને એક પ્રકૃતિનું બંધ સ્થાન.
નવ—નવ ભૂયસ્કાર બંધ
અટ્ઠ—આઠ અલ્પતર બંધ
દસ—દશ અવસ્થિત બંધ
દુન્નિ—બે અવક્તવ્ય બંધ

અર્થ:—દર્શનાવરણીય કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિનાં નવ, છ અને ચાર પ્રકૃતિનાં (એમ ત્રણ) બંધ સ્થાન હોય. બે ભૂયસ્કાર, બે અલ્પતર, ત્રણ અવસ્થિત અને બે અવક્તવ્ય બંધ હોય. મોહનીય કર્મને વિષે બાવીશ, એકવીશ, સત્તર, તેર, નવ, પાંચ, ચાર, ત્રણ, બે અને એક પ્રકૃતિનાં એમ દશ બંધસ્થાન હોય. નવ ભૂયસ્કાર, આઠ અલ્પતર, દશ અવસ્થિત અને બે અવક્તવ્યબંધ હોય. ૨૪

વિવેચન—હવે ઉત્તર પ્રકૃતિ આશ્રયી ભૂયસ્કારાદિક

રતિ, ભય અને જુગુપ્સા એ ચાર પ્રકૃતિના અધિક બંધ કરતાં

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

કહે છે.—દર્શનાવરણીય કર્મની નવ પ્રકૃતિને વિષે ત્રણ બંધ

અપૂર્વકરણને સાતમે ભાગે છવ્વીશનો બંધ કરતાં સાતમો ભૂયસ્કાર. તે મધ્યે આઠમાને છઠ્ઠે ભાગે દેવપ્રાયોગ્ય નામ કર્મની અઠ્ઠાવીશ પ્રકૃતિ બાંધતાં ત્રેપનનો બંધ; અહીયાં યશઃકીર્તિ પૂર્વે છવ્વીશ પ્રકૃતિ મધ્યે આવી છે તેથી દેવપ્રાયોગ્ય સત્તાવીશને બંધે ત્રેપન પ્રકૃતિ હોય, એ આઠમો ભૂયસ્કાર. તે મધ્યે જિન નામ બાંધતાં ચોપનના બંધે નવમો ભૂયસ્કાર. તે ત્રેપન આહારકદ્વિક સાથે બાંધતાં પંચાવનના બંધે દશમો ભૂયસ્કાર. તે પંચાવન જિન નામ સહિત બાંધતાં છપ્પનના બંધે અગીઆરમો ભૂયસ્કાર. અપૂર્વકરણના પ્રથમ ભાગે છપ્પનને જિન નામ હીન તથા નિદ્રા અને પ્રચલા સાથે બાંધતાં સત્તાવનના બંધે બારમો ભૂયસ્કાર. તે વળી જિનનામ સહિત અઠ્ઠાવનના બંધે તેરમો ભૂયસ્કાર. તે દેવાયુ સાથે અપ્રમત્તે ઓગણસાઠ બાંધતાં ચૌદમો ભૂયસ્કાર. દેશવિરતિ ગુણઠાણે દેવપ્રાયોગ્યની અઠ્ઠાવીશ પ્રકૃતિ બાંધતાં જ્ઞાના૦ પાંચ, દર્શના૦ છ, વેદનીય એક, મોહનીય તેર, દેવાયુ એક, નામની અઠ્ઠાવીશ, ગોત્રની એક અને અંતરાયની પાંચ, એવં સાઠ પ્રકૃતિ બાંધતાં પંદરમો ભૂયસ્કાર. તે જિનનામ સહિત એકસઠને બંધે સોળમો ભૂયસ્કાર; અહીંયાં કોઇ પ્રકારે એક જીવને એક સમયે બાસઠ પ્રકૃતિનો બંધ સંભવે નહીં તેથી તેનો ભૂયસ્કાર પણ ન કહ્યો. ચોથે ગુણઠાણે આયુ અબંધકાળે દેવપ્રાયોગ્ય નામની અઠ્ઠાવીશ પ્રકૃતિ બાંધતાં જ્ઞાના૦ પાંચ, દર્શના૦ છ, વેદનીય એક, મોહનીય સત્તર, ગોત્રની એક, નામની અઠ્ઠાવીશ અને અંતરાયની પાંચ, એ ત્રેસઠ પ્રકૃતિ બાંધતાં સત્તરમો ભૂયસ્કાર. દેવાયુના બંધ સહિત ચોસઠ પ્રકૃતિ બાંધતાં અઢારમો ભૂયસ્કાર. જિનનામ સહિત પાંસઠ બાંધતાં ઓગણીશમો ભૂયસ્કાર. ચોથે ગુણઠાણે દેવતા હોય, તેને મનુષ્યપ્રાયોગ્ય ત્રીશ પ્રકૃતિ બાંધતાં છાસઠના બંધે વીશમો ભૂયસ્કાર. મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે જ્ઞાના૦ પાંચ, દર્શના૦ નવ, વેદનીય એક, મોહનીય બાવીશ, આયુની એક, નામની ત્રેવીશ, ગોત્રની એક અને અંત-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સ્થાનક છે, તે કયા ? પહેલે બીજે ગુણઠાણે નવે પ્રકૃતિ બાંધે તે પહેલું બંધ સ્થાનક ૧, થીણદ્ધિત્રિકનો બંધ ટળ્યે ત્રીજા થકી આઠમાના પહેલા ભાગલગે છ બાંધે એ બીજું બંધસ્થાનક ૨, તે ઉપરાંત એ નિદ્રાનો બંધ ટળ્યે દશમા લગે ચાર બાંધે એ ત્રીજું બંધસ્થાનક ૩. તિહાં શ્રેણીથી પડતાં ચાર બાંધતો છ બાંધે એ પહેલો ભૂયસ્કાર ૧, છ બાંધતો સાસ્વાદને નવ બાંધે એ બીજો ભૂયસ્કાર ૨. તથા મિથ્યાત્વે નવનો બંધક થકો સમ્યક્ત્વ પામતો છ બાંધે ત્યાં પહેલે સમયે પહેલો અલ્પતર બંધ હોય ૧. આઠમે ગુણઠાણે છ બાંધતો ચાર બાંધે

રાયની પાંચ, એ સડસઠ પ્રકૃતિ બાંધતાં એકવીશમો ભૂયસ્કાર. ત્યાં નામકર્મની પચ્ચીશ અને આયુ રહિત અડસઠ બાંધતાં બાવીશમો ભૂયસ્કાર. આયુસહિત ઓગણોત્તેર બાંધતાં ત્રેવીશમો ભૂયસ્કાર. તે વળી નામકર્મની છવ્વીશ પ્રકૃતિ સાથે સીત્તેર બાંધતાં ચોવીશમો ભૂયસ્કાર. તે આયુ રહિત અને નામકર્મની અઠ્ઠાવીશ સાથે એકોતેર બાંધતાં પચ્ચીશમો ભૂયસ્કાર. તે ઓગણત્રીશ નામકર્મની સાથે બહોંતેરના બંધે છવીશમો ભૂયસ્કાર. આયુ સહિત તહોંતેર બાંધતાં સત્તાવીશમો ભૂયસ્કાર. તે વળી નામકર્મની ત્રીશ બાંધતાં જ્ઞાના૦ પાંચ, દર્શના૦ નવ, વેદનીય એક, મોહનીય બાવીશ, આયુ એક, નામની ત્રીશ, ગોત્રની એક અને અંતરાયની પાંચ, એવં ચુમ્મોતેર બાંધતાં અઠ્ઠાવીશમો ભૂયસ્કાર. અહીંયાં પ્રકારાંતરે અનેક બંધસ્થાનક સંભવે તે આપણી બુદ્ધિથી વિચારી લેવા. એમ અઠ્ઠાવીશ અલ્પતર બંધ પણ વિપરીતપણે લેવા અને ઓગણત્રીશ બંધ સ્થાનક ભણી અવસ્થિત બંધ પણ ઓગણત્રીશ લેવા. અહીંયાં અવક્તવ્ય બંધ ન સંભવે, જે ભણી સર્વત્ર ઉત્તર પ્રકૃતિનો અબંધક અયોગી ગુણઠાણે જીવ હોય; ત્યાંથી પડવું નથી માટે અવક્તવ્ય બંધ ન હોય.

—જયસોમસૂરિકૃતબાલાવબોધે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ત્યારે પહેલે સમયે બીજો અલ્પતર બંધ હોય ૨. તથા ત્રણે બંધ સ્થાનકે પ્રથમ સમય પછી દ્વિતીયાદિક સમયે ત્રણ અવસ્થિત બંધ હોય. તથા ઉપશાંતમોહે અબંધક થઇને પડતો દશમે ગુણઠાણે ચાર બાંધે ત્યારે પહેલે સમયે પહેલો અવક્તવ્ય બંધ હોય ૧. ઉપશાન્તમોહે સર્વથા અબંધક થકો કાળ કરી અનુત્તરવિમાને ઉપજે ત્યાં ચોથે ગુણઠાણે પ્રથમજ છ બાંધે ત્યાં પહેલે સમયે બીજો અવક્તવ્ય બંધ હોય ૨. એટલે દર્શનાવરણીય કર્મને ત્રણ બંધ સ્થાનકે બે ભૂયસ્કાર બંધ, બે અલ્પતર બંધ, ત્રણ અવસ્થિત બંધ અને બે અવક્તવ્ય બંધ હોય.

મોહનીય કર્મના બંધે ૨૬ પ્રકૃતિ છે તેને વિષે દશ બંધ સ્થાનક છે, તે કયા? ૨૨, ૨૧, ૧૭, ૧૩, ૯, ૫, ૪, ૩, ૨, ૧. તે કેમ? મોહનીયની ૨૮ પ્રકૃતિ છે તેમાંથી સમ્યક્ત્વ મોહનીય, મિશ્રમોહનીય, એ બે બંધે ન હોય, તે ટાળી ૨૬ બંધે હોય. તેમાં પણ ત્રણ વેદનો બંધ સમકાળે ન હોય, એકજ વેદનો બંધ હોય. અને હાસ્ય ૧, રતિ ૨; શોક ૧, અરતિ ૨; એ બે યુગળ માંહેથી એકજ યુગળ એક સમયે બંધાય એટલે ૨૬ માંહેથી ૪ ટાળ્યે ઉત્કૃષ્ટો ૨૨ પ્રકૃતિનો બંધ મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે હોય ૧. ત્યાર પછી મિથ્યાત્વ ટળ્યે સાસ્વાદને ૨૧ નો બંધ ૨. મિશ્રે અને અવિરતે અનંતાનુબંધી ૪ ટળ્યા માટે ૧૭ નો બંધ ૩. અપ્રત્યાખ્યાનીય ૪ ટળ્યે દેશવિરતિએ ૧૩ નો બંધ ૪. પ્રત્યાખ્યાનાવરણ ૪ ટળ્યે પ્રમત્ત થકી અપૂર્વકરણલગે ૯ નો બંધ; યદ્યપિ ઇહાં અરતિ શોક ટળ્યાં છે તો પણ તે ઠામે હાસ્ય રતિ છે તે માટે ૯ નો જ બંધ હોય ૫. હાસ્ય, રતિ, ભય અને કુચ્છા એ ચાર ટળ્યે અનિવૃત્તિને પહેલે ભાગે પાંચનો બંધ ૬. બીજે ભાગે પુરૂષવેદ ટળ્યે ૪ નો બંધ ૭. ત્રીજે ભાગે સંજ્વલન

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ક્રોધ ટળ્યે ૩ નો બંધ ૮. ચોથે ભાગે સંજ્વલન માન ટળ્યે ૨ નો બંધ ૯. પાંચમે ભાગે સંજ્વલની માયા ટળ્યે એક સંજ્વલન લોભનો જ બંધ ૧૦. એ દશ બંધસ્થાનકને વિષે નવ ભૂયસ્કાર બંધ હોય, આઠ અલ્પતર હોય, દશ અવસ્થિત હોય અને બે અવક્તવ્ય હોય. તે કેમ ? એક પ્રકૃતિ બાંધતો થકો પડતાં બે બાંધે ત્યારે પહેલે સમયે ભૂયસ્કાર થાય ૧. બે બાંધતો ત્રણ બાંધે ત્યારે બીજો ભૂયસ્કાર ૨. એમ પ્રકૃતિબંધ વધતો થકો યાવત્ ૨૧ થકી ૨૨ બાંધે ત્યારે નવમો ભૂયસ્કાર હોય ૯. એમ નવ ભૂયસ્કાર જાણવા. ત્યાં ૧, ૨, ૩, ૪, ૫, ૯ અને ૧૩ બાંધતો કાળ કરે તો દેવતા થાય, ત્યાં ૧૭ નો બંધક થાય પણ તે ભૂયસ્કાર ૧૭ નો એક જ જાણવો; જૂદા નહી. તથા મિથ્યાત્વે ૨૨ બાંધતો થકો ચઢતાં મિશ્રે, સમ્યકત્વે ૧૭ બાંધે તે પહેલો અલ્પતર બંધ ૧, સાસ્વાદન તો પડતાં જ હોય; તે માટે ચઢતાં ૨૧ નો બંધ ન હોય. ૧૭ બાંધતો ૧૩ બાંધે એ બીજો અલ્પતર બંધ ૨. એમ પ્રકૃતિ ઘટાડતો યાવત્ એક બાંધે એ આઠમો અલ્પતર બંધ ૮. એ આઠ અલ્પતર બંધ જાણવા. તથા દશે બંધસ્થાનકે પ્રથમ સમય પછી દ્વિતીયાદિક સમયે દશ અવસ્થિત બંધ જાણવા. તથા ઉપશમશ્રેણિએ મોહનીયનો સર્વથા અબંધક થઇને પડતો નવમે ગુણઠાણે સંજ્વલન લોભ બાંધે ત્યારે પહેલે સમયે અવક્તવ્ય બંધ હોય, એ પહેલો અવક્તવ્ય બંધ ૧. તથા ઉપશમશ્રેણિએ અબંધક થઇને ત્યાં જ કાળ કરી અનુત્તર વિમાને જાય ત્યાં પ્રથમ જ ચોથે ગુણઠાણે સત્તરનો બંધક થાય; એ બીજો અવક્તવ્ય બંધ ૨. એટલે મોહનીયને દશ બંધ સ્થાનકે નવ ભૂયસ્કાર બંધ હોય,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

આઠ અલ્પતર બંધ હોય, દશ અવસ્થિત બંધ હોય અને બે અવક્તવ્ય બંધ હોય. ૨૪.

---

૨૩ ૨૫ ૨૬ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૧

તિપણછઅટ્ઠનવહિઆ,વીસા તીસેગતીસ ઇગ નામે;
છસ્સગઅટ્ઠતિબંધા, સેસેસુ ઠાણમિક્કિક્કં ॥ ૨૫ ॥

તિપણછઅટ્ઠનવહિયા વીસા–ત્રણ, પાંચ, છ, આઠ અને નવ અધિક વીશ એટલે ૨૩–૨૫–૨૬–૨૮–૨૯ પ્રકૃતિનાં બંધસ્થાન

તીસ–ત્રીશ પ્રકૃતિનું બંધ સ્થાન.

એગતીસ–એકત્રીશનું બંધ સ્થાન

ઇગ–એક પ્રકૃતિનું બંધસ્થાન

નામે–નામ કર્મને વિષે

છ–છ ભૂયસ્કાર બંધ

સ્સગ–સાત અલ્પતર બંધ

અટ્ઠ–આઠ અવસ્થિત બંધ

તિબંધા–ત્રણ અવક્તવ્યબંધ

સેસેસુ–બાકીના (જ્ઞાનાવરણ, વેદનીય, આયુ, ગોત્ર અને અંતરાય) કર્મને વિષે

ઠાણ–બંધસ્થાન

ઇક્કિક્કં–એક એક

અર્થ:—ત્રેવીશ, પચીશ, છવીશ, અઠ્ઠાવીશ, ઓગણત્રીશ, ત્રીશ, એકત્રીશ અને એક પ્રકૃતિનાં (એમ આઠ) બંધસ્થાન નામકર્મને વિષે હોય. છ ભૂયસ્કાર, સાત અલ્પતર, આઠ અવસ્થિત અને ત્રણ અવક્તવ્ય બંધ હોય અને બાકીના કર્મને વિષે એક એક બંધસ્થાન હોય. ૨૫

વિવેચન—નામકર્મની બંધે ૬૭ પ્રકૃતિ છે તેને વિષે ૮ બંધ સ્થાનક છે, તે કયા? ૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૧. તે કેમ ? વર્ણચતુષ્ક ૪, તૈજસ ૫, કાર્મ્મણ ૬, અગુ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

રૂલઘુ ૭, નિર્માણ ૮ અને ઉપઘાત ૯ એ નવ પ્રકૃતિ આઠમા ગુણઠાણાના છઠ્ઠા ભાગ લગે સર્વ જીવ સદાય નિશ્ચયે બાંધે તે માટે એ ધ્રુવબંધી ૯, તિર્યંચગતિ ૧૦, તિર્યગાનુપૂર્વી ૧૧, એકેંદ્રિયજાતિ ૧૨, ઔદારિક શરીર ૧૩, હુંડ સંસ્થાન ૧૪, સ્થાવર ૧૫, અપર્યાપ્ત ૧૬, અસ્થિર ૧૭, અશુભ ૧૮, દુર્ભગ ૧૯, અનાદેય ૨૦, અયશઃ ૨૧, સૂક્ષ્મ બાદર માંહેલી એક ૨૨, સાધારણ પ્રત્યેક માંહેલી એક ૨૩, એ ત્રેવીશ અપર્યાપ્ત એકેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય એકેંદ્રિય, વિકલેંદ્રિય અને પંચેંદ્રિય મિથ્યાત્વી બાંધે, એ ત્રેવીશનું પહેલું બંધસ્થાનક ૧. તે ૨૩ માંહે ઉશ્વાસનામ ૧, પરાઘાત ૨, એ બે ભેળવીએ અને અપર્યાપ્ત ૧, અસ્થિર ૨, અશુભ ૩ અને અયશ ૪, એ ચારને ઠેકાણે એની પ્રતિપક્ષી પર્યાપ્ત૧, સ્થિર ૨, શુભ ૩ અને યશ ૪, એ ચાર કહિએ, એ પચ્ચીશ પર્યાપ્ત એકેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય તથા અપર્યાપ્ત બેંદ્રિયાદિક પ્રાયોગ્ય બાંધે, એ બીજું બંધસ્થાનક ૨. એ ૨૫ માંહે ઉદ્યોત તથા આતપ એ બે માંહેની એક ભેળવીએ, એ ૨૬ પર્યાપ્ત એકેંદ્રિય યોગ્ય બાંધે, એ ત્રીજું બંધ સ્થાનક ૩. તથા દેવગતિ ૧, દેવાનુપૂર્વી ૨, પંચેંદ્રિયજાતિ ૩, વૈક્રિય શરીર ૪, વૈક્રિયોપાંગ ૫, સમચતુરસ્ર સંસ્થાન ૬, ઉશ્વાસ ૭, પરાઘાત ૮, શુભવિહાયોગતિ ૯, ત્રસ ૧૦, બાદર ૧૧, પર્યાપ્ત ૧૨, પ્રત્યેક ૧૩, સ્થિર અસ્થિર માંહેલી એક ૧૪, શુભ અશુભમાંહેલી એક ૧૫, યશ અયશમાંહેલી એક ૧૬, સુભગ ૧૭, સુસ્વર ૧૮, આદેય ૧૯ અને નવ ધ્રુવબંધી ૨૮, એ ૨૮ દેવપ્રાયોગ્ય પ્રથમના ચાર ગુણઠાણાવાળા મનુષ્ય તિર્યંચ બાંધે, એ ચોથું બંધ સ્થાનક ૪. એ માંહે જિનનામ ભેળવીએ તે ૨૯ અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્ય જ દેવગતિ યોગ્ય બાંધે, અથવા પૂર્વોક્ત ૨૫ માંહે ખગતિ ૧, સંસ્થાન ૧, સંઘયણ ૧, ઔદારિકોપાંગ ૧, એ ૪ ભેળવીએ તથા એકેંદ્રિયને ઠેકાણે પંચેંદ્રિય, અને સ્થાવરને

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઠેકાણે ત્રસ કહીયે, એ ૨૯ પર્યાપ્તપંચેંદ્રિય તિર્યંચયોગ્ય બાંધે, એ પાંચમું બંધ સ્થાનક ૫. તથા પૂર્વોક્ત ૨૮ માંહે આહારકદ્વિક ભેળવીએ અને સ્થિર, શુભ, યશ જ કહીએ પ્રતિપક્ષી ન કહીએ, એ ૩૦ દેવયોગ્ય અપ્રમત્તસંયત બાંધે અથવા પૂર્વોક્ત ૨૮ માંહે વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ ૧, જિનનામ ૨, એ બે ભેળવીએ અને દેવદ્વિકને ઠામે (ઠેકાણે) મનુષ્યદ્વિક કહીયે, એ ૩૦ મનુષ્યયોગ્ય સમ્યગ્દૃષ્ટિ દેવતા બાંધે, એ છઠ્ઠું બંધ સ્થાનક ૬. તથા દેવયોગ્ય ૩૦ માંહે જિનનામ ભેળવીએ, એ ૩૧ દેવયોગ્ય અપ્રમત્ત અને અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાનવર્ત્તિ સાધુ બાંધે, એ સાતમું બંધ-સ્થાનક ૭. તથા અપૂર્વાદિ ત્રણ ગુણઠાણે રહ્યો થકો સાધુ એક યશ:કીર્ત્તિ સહજે જ બાંધે પણ કોઈ ગતિયોગ્ય નહીં, એ આઠમું બંધસ્થાનક ૮. હવે એ ૮ બંધસ્થાનકને વિષે ૭ ભૂયસ્કાર હોય, સાત અલ્પતર હોય, આઠ અવસ્થિત હોય અને ત્રણ અવક્તવ્ય હોય. તે કેમ ? કોઈક જીવ અપર્યાપ્ત એકેંદ્રિય યોગ્ય ૨૩ બાંધીને તદ્યોગ્ય વિશુદ્ધિપણે ૨૫ બાંધે, ત્યારે પહેલે સમયે પહેલો ભૂયસ્કાર હોય ૧. તે વાર પછી ૨૬ બાંધતે બીજો ભૂયસ્કાર. ૨૮ બાંધતે ત્રીજો ૩. ૨૯ બાંધતે ચોથો ૪. ત્રીશ બાંધતે પાંચમો ૫. આહારકદ્વિક યુક્ત ૩૦ બાંધીને ૩૧ બાંધતે પહેલે સમયે છઠ્ઠો ભૂયસ્કાર ૬. અથવા એક યશ:કીર્ત્તિ બાંધતો શ્રેણિથી પડતો અપૂર્વકરણે ૩૧, અથવા ૩૦, અથવા ૨૯, અથવા ૨૮ બાંધે, ત્યાં પહેલે સમયે ભૂયસ્કાર હોય એ પણ છઠ્ઠો જ, પણ સાતમો નહીં. જે ભણી એકત્રીશાદિક અધિકી બાંધે તે તેજ છે, નવી નથી તે માટે. એ ૬ ભૂયસ્કાર બંધ જાણવા. હવે અલ્પતર બંધ ૭ છે, તે આ પ્રમાણે—અપૂર્વકરણે દેવગતિયોગ્ય ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧ બાંધીને શ્રેણિ ચઢતા

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

તે બંધને વ્યુચ્છેદે એક યશ બાંધે, ત્યાં આદ્ય સમયે પહેલો અલ્પતર બંધ ૧. કોઈક મનુષ્ય આહારકદ્વિક અને જિનનામ સહિત દેવયોગ્ય ૩૧ બાંધતો મરીને દેવલોકે જાય, ત્યાં પહેલેજ સમયે મનુષ્ય યોગ્ય ૩૦ બાંધે; ત્યાં બીજો અલ્પતર ૨. તે જ દેવલોકથી ચ્યવી મનુષ્ય થયોથકો વળી જિનનામ સહિત દેવગતિ યોગ્ય ૨૯ બાંધે, તેને આદ્ય સમયે ત્રીજો અલ્પતર ૩ જ્યારે કોઈ મનુષ્ય તિર્યંચ તિર્યગ્ગતિ યોગ્ય ૨૯ બાંધતો વિશુદ્ધ પરિણામે દેવગતિ યોગ્ય ૨૮ બાંધે, ત્યારે આદ્ય સમયે ચોથો અલ્પતર ૪. તે ૨૮ બાંધતો સંકિલષ્ટ પરિણામવશે એકેંદ્રિયયોગ્ય ૨૬ બાંધે, ત્યાં પાંચમો અલ્પતર ૫. તેજ ૨૬ વાળો ૨૫ બાંધે ત્યારે છઠ્ઠો અલ્પતર. ૬ તેજ ૨૩ બાંધે, ત્યારે સાતમો અલ્પતર ૭. એ સાત અલ્પતર બંધ જાણવા. તથા એ આઠે બંધસ્થાનકે દ્વિતીયાદિક સમયે આઠ અવસ્થિત બંધ હોય. તથા ઉપશાન્ત મોહ ગુણઠાણે નામકર્મનો સર્વથા અબંધક થઇને પડતો એક યશ બાંધે ત્યારે પ્રથમ સમયે પહેલો અવક્તવ્ય ૧. ઉપશાન્ત મોહે કાળ કરીને અનુત્તર વિમાને જાય ત્યાં પહેલે જ સમયે જિનનામ સહિત મનુષ્યગતિ યોગ્ય ૩૦ બાંધે, ત્યાં બીજો અવક્તવ્ય ૨. તેજ કોઈક જિનનામ વિના ૨૯ બાંધે, ત્યાં પ્રથમ સમયે ત્રીજો અવક્તવ્ય બંધ હોય ૩. એટલે એ નામકર્મને ૮ બંધ સ્થાનકે ૭ ભૂયસ્કાર બંધ હોય, સાત અલ્પતર બંધ હોય, આઠ અવસ્થિત બંધ હોય અને ત્રણ અવક્તવ્ય બંધ હોય.

શેષ જ્ઞાનાવરણીય ૧, વેદનીય ૨, આયુઃ ૩, ગોત્ર ૪, અંતરાય ૫, એ પાંચ કર્મને વિષે એકેકુંજ બંધ સ્થાનક છે. તે કેમ ? જ્ઞાનાવરણીયની પ્રકૃતિ ૫ સૂક્ષ્મ સંપરાયલગે ભેળી જ બંધાય. ત્યા ભૂયસ્કાર કે અલ્પતરબંધ હોય નહીં, અવ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

આઠ કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિને વિષે બંધસ્થાન તથા ભૂયસ્કારાદિ બંધનું કોષ્ટક.

અષ્ટકર્મનું ૮	જ્ઞાનાવરણ	દર્શનાવર૦	વેદનીય	મોહનીય કર્મ	આયુઃ	નામકર્મ	ગોત્ર	અંતરાય
ઉત્તર પ્રકૃતિ	૫	૯	૨	૨૬	૪	૬૭	૨	૫
બંધસ્થાન	૧	૩	૧	૧૦	૧	૮	૧	૧
કેટલી પ્રકૃતિનાં બંધ સ્થાન.	૫	૯,૬,૪	૧	૨૨,૨૧,૧૭,૧૩,૯,૫,૪ ૩,૨,૧.	૧	૨૩,૨૫,૨૬,૨૮,૨૯,૩૦,૩૧,૧.	૧	૫
ભૂયસ્કાર બંધ	૦	૨	૦	૯	૦	૬	૦	૦
અલ્પતર બંધ	૦	૨	૦	૮	૦	૭	૦	૦
અવસ્થિત બંધ	૧	૩	૧	૧૦	૧	૮	૧	૧
અવક્તવ્ય બંધ	૧	૨	૦	૨	૧	૩	૧	૧

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સ્થિત બંધ એક સદાય હોય. ઉપશાન્તમોહે જ્ઞાનાવરણનો સર્વથા અબંધક થઇને પાછો પડતો પાંચે પ્રકૃતિ સમકાળે બાંધે ત્યારે તેને પહેલે સમયે અવક્તવ્ય બંધ હોય, એમ અંતરાય કર્મ પણ કહેવું. વેદનીયની બે પ્રકૃતિ માંહેલી એકજ બંધાય. અહીં પણ ભૂયસ્કાર અને અલ્પતર ન હોય, સદાય અવસ્થિત જ બંધ હોય; એનો અબંધ અયોગી ગુણઠાણે થાય અને તે પછી ફરી વેદનીય ન બાંધે તે માટે અવક્તવ્ય બંધ પણ હોય નહીં. આયુઃ કર્મની પ્રકૃતિ ચાર છે, તે માંહેની એક ભવે એકજ બાંધે અને તે એક જ વાર બાંધે. તે બંધને પહેલે સમયે અવક્તવ્યબંધ એક હોય, પછી બંધ કાળલગે અવસ્થિત-બંધ હોય; ભૂયસ્કાર કે અલ્પતર હોય નહીં. ગોત્રકર્મની બે પ્રકૃતિ માંહેથી પણ એક સમયે એક જ બંધાય. ભૂયસ્કાર કે અલ્પતર હોય નહીં, સદાય અવસ્થિત હોય. ઉપશાન્ત-મોહે સર્વથા અબંધક થઈ પાછો બાંધે, ત્યાં પ્રથમ સમયે અવક્તવ્ય હોય. ૨૫.

ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ.

વીસયરકોડિકોડી. નામે ગોએ અ સત્તરી મોહે;
તીસિયરચઉસુ ઉદહી, નિરયસુરાઉંમિ તિત્તીસા ૨૬

વીસ—વીશ.

અયરકોડિકોડી—ક્રોડા ક્રોડ સાગરોપમ.

નામે—નામ કર્મને વિષે.

ગોએ—ગોત્રકર્મને વિષે.

સત્તરી—સિત્તેર ક્રોડાક્રોડ સાગરોપમ.

મોહે—મોહનીય કર્મને વિષે.

તીસ—ત્રીશ ક્રોડાક્રોડ સાગરોપમ.

ઈયરચઉસુ—બાકીના ચાર કર્મને વિષે.

ઉદહી—સાગરોપમ.

નિરયસુરાઉંમિ—નારકી અને દેવતાના આયુષ્યને વિષે

તિત્તીસા—તેત્રીશ સાગરોપમ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ:--વીશ કોડાકોડ સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ નામકર્મ અને ગોત્રકર્મની હોય. મોહનીયકર્મની ૭૦ કોડાકોડી સાગરોપમ હોય. બાકીના ચાર કર્મને વિષે ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમ હોય. નારકી અને દેવતાના આયુષ્યને વિષે તેત્રીશ સાગરોપમ સ્થિતિ હોય. ૨૬

વિવેચન—હવે સ્થિતિબંધ કહે છે.-વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ નામકર્મ અને ગોત્રકર્મની હોય. સિત્તેર ૭૦ કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ મોહનીયકર્મની હોય. ઇતર તે જ્ઞાનાવરણીય ૧, દર્શનાવરણીય ૨, વેદનીય ૩ અને અંતરાય ૪, એ ચાર કર્મની ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ હોય, નારકી અને દેવતાના આયુઃ કર્મની ઉત્કૃષ્ટા સ્થિતિ તેત્રીશ સાગરોપમની હોય. એ ૩૩ સાગરોપમ કહ્યાં તે ભોગ્યકાળ આશ્રયી જાણવાં પણ બાંધે તે તો પૂર્વ કોટીને ત્રીજે ભાગે અધિક ૩૩ સાગરોપમ બાંધે. ભગવતી સૂત્રે શતક ૬ ઠ્ઠાના ત્રીજા ઉદ્દેશે એમ કહ્યું છે તથા સપ્તવિધ બંધકનો કાળ પણ ૩૩ સાગરોપમ પૂર્વ કોડિને ત્રીજે ભાગે અધિક અને છમાસે ઊણો કહ્યો છે, તે માટે ૩૩ સાગર પૂર્વ કોટીને ત્રીજે ભાગે અધિક *આયુઃ કર્મની સ્થિતિ જાણવી.

જઘન્ય સ્થિતિ બંધ.

મુત્તું અકસાય ઠિઇં, બાર મુહુત્તા જહન્ન વેઅણિએ;
અટ્ઠટ્ઠ નામગોએસુ, સેસએસું મુહુત્તંતો ॥ ૨૭ ॥

---

* આયુકર્મને વિષે દેવાયુ અને નરકાયુની સ્થિતિ સર્વ કરતાં વધારે હોવાથી ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધમાં ગ્રંથલાઘવને માટે તે એની સ્થિતિ વર્ણવી છે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

મુત્તું-છોડીને-ત્યાગ કરીને
અકસાય-અકષાયીને
ઠિઈ-સ્થિતિ
બારમુહુત્તા-બાર મુહૂર્ત
જહન્ન-જઘન્ય
વેયણિએ-વેદનીયકર્મનેવિષે
અટ્ઠટ્ઠ-આઠ આઠ મુહૂર્તની.
નામગોએસુ-નામ કર્મ અને ગોત્ર કર્મને વિષે.
સેસએસું-બાકીના પાંચ કર્મને વિષે.
મુહુત્તંતો-અંતર્મુહૂર્ત.

અર્થ:—અકષાયીને ત્યાગ કરીને (સકષાયીને) વેદનીય કર્મને વિષે જઘન્ય સ્થિતિ બાર મુહૂર્ત હોય. નામ અને ગોત્ર કર્મને વિષે આઠ આઠ મુહૂર્ત જઘન્ય સ્થિતિ હોય. બાકીના પાંચ (જ્ઞાનાવરણ, દર્શનાવરણ, મોહનીય, આયુ અને અંતરાય) કર્મને વિષે જઘન્ય સ્થિતિ અંતર્મુહૂર્ત હોય. ૨૭

વિવેચન—હવે જઘન્ય સ્થિતિ કહે છે.—અકષાયી તે ૧૧, ૧૨, ૧૩ ગુણઠાણાવાળા, તેની સ્થિતિ વર્જીને (જે અણી અકષાયીને તો વેદનીયની સ્થિતિ બે ×સમયની જ હોય તે માટે તે વિના) સકષાયીને વેદનીયની સ્થિતિ જઘન્યથી [1]બાર મુહૂર્ત્તની હોય. નામકર્મ અને ગોત્રકર્મની આઠ આઠ મુહૂર્ત્તની જઘન્ય સ્થિતિ હોય. અને શેષ પાંચ કર્મની જઘન્યસ્થિતિ અંતર્મુહૂર્ત્તની [2]હોય. ૨૭.

× પહેલે સમયે બંધાય, બીજે સમયે વેદાય અને ત્રીજે સમયે નાશ પામે.

૧ અન્ય સ્થળે એક મુહૂર્તની પણ કહી છે.

૨ અહીં કર્મનો અબાધા કાળ (અનુદયકાળ) ઉત્તર પ્રકૃતિને આશ્રયીનેજ આગળ કહેવામાં આવશે; તેથી તેને અનુસારે મૂળ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૫ ૧૪ ૧ ૩ ૩
વિગ્ઘાવરણ અસાએ, તીસં અઠ્ઠાર સુહુમવિગલતિગે;
૧ ૧
પઢમાગિઇસંઘયણે, દસ દુસુવરિમેસુ દુગવુડ્ઢી ॥ ૨૮ ॥

વિગ્ઘાવરણઅસાએ–પાંચ અંતરાય, પાંચ જ્ઞાનાવરણ, નવ દર્શનાવરણ અને અશાતાવેદનીય કર્મને વિષે.

તીસં–ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમ.

અઠ્ઠાર–અઢાર કોડાકોડી સાગરોપમ.

સુહુમવિગલતિગે–સૂક્ષ્મત્રિક અને વિકલત્રિક વિષે.

પઢમાગિઇસંઘયણે–પ્રથમ સંસ્થાન અને પ્રથમ સંઘયણને વિષે.

દસ–દશ કોડાકોડી સાગરોપમ.

દુસુ–બેને વિષે.

ઉવરિમેસુ–ઉપરના સંસ્થાન અને સંઘયણને વિષે.

દુગવુડ્ઢી–બબે કોડાકોડી સાગરોપમની વૃદ્ધિ જાણવી.

અર્થઃ—પાંચ અંતરાય, ચૌદ આવરણ અને અશાતા વેદનીયને વિષે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમ

પ્રકૃતિનો અબાધા કાળ પણ લેવો. એટલે–જ્ઞાનાવરણ, દર્શનાવરણ, વેદનીય અને અંતરાય કર્મનો ત્રણ હજાર વર્ષ, મોહનીયનો સાત હજાર વર્ષ, નામ તથા ગોત્ર કર્મનો બે હજાર વર્ષ અને આયુષ્ય કર્મનો પૂર્વકોડીનો ત્રીજો ભાગ. સ્થિતિમાંથી અબાધા કાળ બાદ કરતાં શેષ રહે તે નિષેક કાળ (ભોગ્યકાળ) જાણવો. પ્રથમ સમયે બહુ, દ્વિતીય સમયે હીન, તૃતીય સમયે હીનતર, ચોથે સમયે હીનતમ એમ અનુક્રમે ઓછા ઓછા કર્મદલિકની રચના કરે, એ પ્રકારે ઉદય સમયે કર્મદલિકની રચના વિશેષ તે નિષેક. અહીં જઘન્ય સ્થિતિ બંધનો જઘન્ય અબાધા કાળ જાણવો.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

હોય. સૂક્ષ્મત્રિક અને વિકલેંદ્રિયત્રિકને વિષે અઢાર કોડાકોડી સાગરોપમ હોય. પહેલા સંસ્થાન અને પહેલા સંઘયણ એ એને વિષે દશ કોડાકોડી સાગરોપમ હોય અને ઉપરના સંસ્થાન અને સંઘયણને વિષે બબ્બે કોડાકોડી સાગરોપમની વૃદ્ધિ જાણવી. ૨૮

વિવેચન—હવે ઉત્તર પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ કહે છે- પાંચ અંતરાય, પાંચ જ્ઞાનાવરણીય, નવ દર્શનાવરણીય અને એક અસાતાવેદનીય એવં ૨૦ પ્રકૃતિની ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ હોય. સૂક્ષ્મ ૧, અપર્યાપ્ત ૨, સાધારણ ૩, એ સૂક્ષ્મત્રિક, બેઇંદ્રિય ૧, તેઇંદ્રિય ૨, ચઉરિંદ્રિય ૩, એ વિકલત્રિક, એ છ પ્રકૃતિની અઢાર કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ હોય. પ્રથમાકૃતિ તે સમચતુરસ્ત્ર સંસ્થાન અને પ્રથમ સંઘયણ તે વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ એ બે પ્રકૃતિની દશ કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ હોય. ઉપરલા બબ્બેને વિષે બબ્બે સાગરોપમ વધારીએ, તે આ પ્રમાણે—ન્યગ્રોધ અને ઋષભનારાચની બાર, સાદિ અને નારાચની ચૌદ, કુબ્જ અને અર્ધનારાચની સોળ, વામન અને કીલિકાની અઢાર અને હુંડ તથા છેવઠ્ઠની બીશ કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ હોય. ૨૮.

ચાલીસ કસાએસું, મિઉલહુનિદ્ધુણ્હસુરહિસિઅમહુરે;
દસ દોસઢ્ઢ સમહિઆ, તે હાલિદ્દંબિલાઈણં ॥ ૨૯ ॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ચાલીસ–ચાળીશ કોડાકોડી સાગરોપમ.
કસાએસું–કષાયોને વિષે.
મિઉલહુનિદ્ધ–મૃદુ, લઘુ, સ્નિગ્ધસ્પર્શ,
ઉણ્હસુરહિ–ઉષ્ણસ્પર્શ, સુરભિગંધ
સિયમહુરે–શ્વેતવર્ણ અને મધુર રસને વિષે
દસ–દશ કોડાકોડી સાગર.
દોસઢ્ઢસમહિયા–અઢી કોડાકોડી સાગરોપમ સાધિક
તે–તે(દશ કોડાકોડી સાગરોપમ)
હાલિદ્દંબિલાઈણું–પીતવર્ણ, આમ્લરસ વગેરેની જાણવી.

અર્થ—૧૬ કષાયોને વિષે ચાળીશ કોડાકોડી સાગરોપમ હોય; મૃદુ, લઘુ, સ્નિગ્ધ અને ઉષ્ણસ્પર્શ, સુરભિગંધ, શ્વેતવર્ણ અને મધુરરસને વિષે દશ કોડાકોડી સાગરોપમ હોય અને તે (દશ કોડાકોડીસાગરોપમ) અઢી કોડાકોડીસાગરોપમ સાધિક સ્થિતિ પીતવર્ણ અને આમ્લરસ વગેરેની જાણવી. ૨૯

વિવેચન—સોળ કષાયની ચાળીશ કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ હોય. મૃદુસ્પર્શ ૧, લઘુસ્પર્શ ૨, સ્નિગ્ધસ્પર્શ ૩, ઉષ્ણસ્પર્શ ૪, સુરભિગંધ ૫, શ્વેતવર્ણ ૬ અને મધુરરસ ૭, એ સાતની દશ કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ હોય. હેઠલા વર્ણ રસને વિષે અઢી અઢી વધારીયે, તે આ પ્રમાણે–હારિદ્ર (પીળો) વર્ણ તથા આમ્લરસની સાડાબાર, રક્ત વર્ણ તથા કષાયેલ રસની પન્નર, નીલવર્ણ તથા કટુકરસની સાડાસત્તર અને કૃષ્ણવર્ણ તથા તિક્તરસની વીશ કોડાકોડિ સાગરોપમની* સ્થિતિ હોય. ૨૯,

---

* જો કે વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ એ વર્ણ ચતુષ્કને તેના ભેદ વિનાજ બંધમાં ગ્રહણ કરેલ છે અને કર્મપ્રકૃતિ વગેરેમાં તેની

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

દસ સુહવિહગઇઉચ્ચે, સુરદુગથિરછક્કપુરિસરઇહાસે;
મિચ્છે સત્તરિ મણુદુગ, ઇત્થીસાએસુ પન્નરસ ॥૩૦॥

સુહવિહગઇ--શુભવિહાયોગતિ (અને)
ઉચ્ચે--ઉચ્ચગોત્રને વિષે.
સુરદુગ--દેવદ્વિક,
થિરછક્ક--સ્થિરષટ્ક.
પુરિસ--પુરૂષવેદ,
રઇહાસે--રતિમોહનીય અને હાસ્યમોહનીયને વિષે.
મિચ્છે--મિથ્યાત્વે.
સત્તરિ--સિત્તેર કોડાકોડી સાગરોપમ.
મણુદુગઇત્થીસાએસુ--મનુષ્યદ્વિક, સ્ત્રીવેદ અને સાતા વેદનીયને વિષે.
પન્નરસ--પંદર કોડા કોડી સાગરોપમ.

અર્થ--શુભવિહાયોગતિ અને ઉચ્ચગોત્રને વિષે તથા સુરદ્વિક, સ્થિરષટ્ક, પુરૂષવેદ, રતિમોહનીય અને હાસ્યમોહનીયને વિષે દશ કોડાકોડી સાગરોપમ હોય; મિથ્યાત્વને વિષે સિત્તેર કોડાકોડી સાગરોપમ હોય અને મનુષ્યદ્વિક, સ્ત્રીવેદ, સાતાવેદનીયને વિષે પંદર કોડાકોડી સાગરોપમ હોય. ૩૦

વિવેચન--શુભવિહાયોગતિ ૧, ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૨, દેવગતિ૩, દેવાનુપૂર્વી ૪, સ્થિરનામ ૧, શુભનામ ૨, સુભગનામ ૩, સુસ્વરનામ ૪, આદેયનામ ૫ અને યશ નામ

વીશ કોડાકોડી સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ કહી છે, તોપણ વર્ણાદિ ચતુષ્કના વીશ ભેદની જુદીજુદી સ્થિતિ પંચસંગ્રહમાં કહેલી છે તે અનુસારે અહીં પણ કહેવામાં આવી છે. બંધને આશ્રયીને તો વર્ણચતુષ્કજ લેવું.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૯, એ સ્થિર ષટ્ક ૧૦, પુરૂષવેદ ૧૧, રતિ ૧૨ અને હાસ્ય ૧૩, એ તેર પ્રકૃતિની દશ કોડાકોડિ સાગરોપમની સ્થિતિ હોય. મિથ્યાત્વ મોહનીયની સિત્તેર કોડાકોડિ સાગરોપમની સ્થિતિ હોય. મનુષ્યગતિ ૧, મનુષ્યાનુપૂર્વી ૨, સ્ત્રીવેદ ૩, અને સાતાવેદનીય ૪, એ ચાર પ્રકૃતિની પન્નર કોડાકોડિ સાગરોપમની સ્થિતિ હોય. ૩૦.

---

૧ ૧ ૧ ૧ ૨ ૨ ૨ ૨ ૧
ભયકુચ્છઅરઇસોએ,વિઉવ્વિતિરિઉરલનિરયદુગનીએ;
૫ ૬ ૪ ૧ ૧ ૧
તેઅપણ અથિરછક્કે, તસચઉ થાવર ઇગ પણિંદી.૩૧

ભયકુચ્છઅરઇસોએ-ભય, જુગુપ્સા, અરતિ અને શોક મોહનીયને વિષે.

વિઉવ્વિતિરિઉરલનિરયદુગનીએ-વૈક્રિય દ્વિક, તિર્યંચદ્વિક,ઔદારિકદ્વિક,તથા નરકદ્વિક અને નીચ ગોત્રને વિષે.

તેઅપણ-તૈજસપંચક (અને) અથિરછક્કે-અસ્થિરષટ્કને વિષે.

તસચઉ-ત્રસચતુષ્ક, થાવરઇગપણિંદી-સ્થાવર, એકેંદ્રિય અને પંચેંદ્રિય જાતિને વિષે.

અર્થ—ભય, જુગુપ્સા, અરતિ અને શોક મોહનીયને વિષે, વૈક્રિયદ્વિક, તિર્યંચદ્વિક, ઔદારિકદ્વિક, નરકદ્વિક અને નીચ ગોત્રને વિષે; તૈજસપંચક અને અસ્થિરષટ્કને વિષે; ત્રસચતુષ્ક, સ્થાવર નામ, એકેંદ્રિય અને પંચેંદ્રિય જાતિને વિષે;૩૧.

વિવેચન—ભય ૧, કુચ્છા ૨, અરતિ ૩, શોક ૪, વૈક્રિયદ્વિક ૬, તિર્યંચદ્વિક ૮, ઔદારિકદ્વિક ૧૦, નરકદ્વિક ૧૨,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

નીચૈર્ગોત્ર ૧૩; તૈજસ ૧, કાર્મણ ૨, અગુરુલઘુ ૩, નિર્માણ ૪ અને ઉપઘાત નામ ૫, એ તૈજસ પંચક ૧૮, અસ્થિર ૧, અશુભ ૨, દુર્ભગ ૩, દુઃસ્વર ૪, અનાદેય ૫, અને અયશ ૬, એ અસ્થિરષટ્ક ૨૪, ત્રસ ૧, બાદર ૨, પર્યાપ્ત ૩ અને પ્રત્યેક ૪, એ ત્રસચતુષ્ક ૨૮, સ્થાવર ૨૯, એકેંદ્રિયજાતિ ૩૦, પંચેંદ્રિય જાતિ. ૩૧.

નપુકુખગઇસાસચઉ-ગુરુકખ્ખડરુખ્ખસીય દુગ્ગંધે;
વીસં કોડાકોડી, એવઇઆબાહ વાસસયા. ॥ ૩૨ ॥

નપુ-નપુસક વેદ.	દુગ્ગંધે-દુરભિગંધને વિષે.
કુખગઇ-અશુભ વિહાયોગતિ.	વીસં કોડાકોડી-વીશ કોડા કોડી સાગરોપમ.
સાસચઉ-શ્વાસ ચતુષ્ક.	એવઇયા-એટલા
ગુરુકખ્ખડરુખ્ખસીય--ગુરુ, કર્કશ, રૂક્ષ અને શીતસ્પર્શને વિષે.	અબાહ-અબાધાકાળ.
	વાસસયા-સો વર્ષ.

અર્થ:—નપુંસક વેદ, અશુભવિહાયોગતિ, શ્વાસચતુષ્ક, ગુરુ, કર્કશ, રૂક્ષ અને શીત સ્પર્શ અને દુર્ગંધને વિષે વીશ કોડાકોડી સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ હોય. (જેટલા કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ હોય) એટલા સો વર્ષ અબાધાકાળ જાણવો. ૩૨

વિવેચન—નપુંસકવેદ ૩૨, અશુભવિહાયોગતિ ૩૩, ઉચ્છ્વાસ ૧, ઉદ્યોત ૨, આતપ ૩, પરાઘાત ૪, એ શ્વાસચતુષ્ક ૩૭, ગુરુસ્પર્શ ૩૮, કર્કશ સ્પર્શ ૩૯, રૂક્ષસ્પર્શ ૪૦, શીતસ્પર્શ ૪૧ અને દુર્ગંધ ૪૨, એ ૪૨ પ્રકૃતિની વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ હોય. આહારક વર્જીને બીજા બંધન સંઘાતનની સ્થિતિ પણ પોતપોતાના શરીરની સ્થિતિ જેટલી જ હોય, તે માટે ૨૦ કોડાકોડિ સાગરોપમની સ્થિતિ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

હોય એમ જાણવું.

હવે અબાધાકાળ કહે છે.–જે મૂળ પ્રકૃતિ તથા ઉત્તર પ્રકૃતિના જેટલા કોડાકોડ સાગરોપમની સ્થિતિ હોય તે પ્રકૃતિને તેટલા શત (સો) વર્ષનો *અબાધાકાળ હોય; બાંધ્યા-પછી પણ એટલા કાળલગે તે કર્મ ઉદય ન આવે તે અબાધાકાળ કહીયે. તથા अबाहूणिआ कम्मठिई कम्मनिसेगो। इतिप्रज्ञापनायां ત્રેવીશમે પદે પાઠ છે, तस्यार्थः–પોતપોતાને અબાધાકાળે હીન જે કર્મસ્થિતિ તે કર્મનો નિષેક કહેતાં ભોગ્યકાળ જાણવો. નિષેક તે કર્મને ઉદયકાળે પ્રથમ બહુ પ્રદેશાગ્ર ભેળા ઉદય આવે અને પછી સમયે સમયે હીન હીનતર થાય. યાવત્ કર્મની સ્થિતિને છેલ્લે સમયે અત્યંત મંદ ઉદય હોય; એ નિષેક કહીએ. ૩૨.

ગુરૂ કોડિકોડિ અંતો, તિત્થાહારાણ ભિન્નમુહુ બાહા;
લહુ ઠિઇ સંખ ગુણૂણા, નરતિરિઆણાઉ પલ્લતિગં ॥૩૩॥

ગુરૂ–ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ.	લહુઠિઇ–જઘન્યસ્થિતિ
કોડિકોડિઅંતો–અંતઃકોડાકોડિ સાગરોપમ.	સંખગુણૂણા–સંખ્યાત ગુણ ઓછી.
તિત્થાહારાણ–તીર્થંકર નામ કર્મ અને આહારક દ્વિકની	નરતિરિયાણ–મનુષ્ય અને તિર્યંચના.
ભિન્નમુહુ–અંતર્મુહૂર્ત.	આઉ–આયુષ્યની.
બાહા–અબાધાકાળ.	પલ્લતિગં–ત્રણ પલ્યોપમ.

* જેમકે પાંચ અંતરાય, પાંચ જ્ઞાનાવરણ, નવ દર્શનાવરણ અને અસાતા વેદનીય, એ વીશ પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ ત્રીશ કોડાકોડિ સાગરોપમ છે તો તેનો ઉત્કૃષ્ટ અબાધાકાળ ત્રીશ શતવર્ષ એટલે ત્રણ હજાર વર્ષનો હોય અને ત્રણ હજાર વર્ષ હીન ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમ ભોગ્યકાળ હોય; એ પ્રકારે સર્વ પ્રકૃતિઓને માટે જાણવું.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થઃ—તીર્થંકર નામકર્મ અને આહારકદ્વિકની ઉત્કૃષ્ટ-સ્થિતિ અંતઃકોડાકોડી સાગરોપમ છે, અબાધાકાળ અંતર્મુહૂર્ત હોય. જઘન્ય સ્થિતિ સંખ્યાત ગુણહીન અંતઃકોડાકોડી સાગરોપમ હોય. મનુષ્ય અને તિર્યંચના આયુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ત્રણ પલ્યોપમ જાણવી. ૩૩.

વિવેચન—જિનનામ અને આહારકસપ્તક એ આઠ પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ અંતઃ કોડાકોડી સાગરોપમની હોય. ઈહાં શિષ્ય પૂછે છે કે-જિન નામનો એટલો કાળ તો તિર્યંગ્ગતિ વિના પૂરો ન પડે અને તિર્યંગ્ગતિ માંહે તો જિનનામની સત્તા નિષેધી છે, તો એ વાત કેમ ઘટે ? तत्रोत्तरं—जमिह निकाइयतित्थं, तिरियभवे तं निसेहियं संतं ॥ इयरंमि नत्थि दोसो, उव्वट्टणावट्टणासज्झे ॥ १ ॥ અર્થઃ-જે તિર્યંચમાં જિનનામની સત્તા નિષેધી છે તે ત્રીજે ભવેજ બંધાય એવા નિકાચિતની અપેક્ષાએ જાણવું. તે નિકાચિત કર્મ તો સકલ કરણને અસાધ્ય હોય અને જે નિકાચ્યું ન હોય તે કર્મની અપવર્ત્તના (સ્થિતિ રસનું ઘટાવવું), ઉદ્વર્ત્તના (સ્થિતિ રસનું વધારવું) તથા સંક્રમણ તે પરપ્રકૃતિ માંહે સંક્રમાવવું ઈત્યાદિક કરણ-સાધ્ય હોય. તે જિનનામ ઘણા ભવ પહેલાં પણ બંધાય તથા અંતઃ કોડાકોડિ સાગરોપમની સ્થિતિ પણ અપવર્ત્તનાએ ઘટતાં તથા પરપ્રકૃતિમાંહે સંક્રમાવતાં કાંઇ દૂષણ નહીં. તથા એ આઠ પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ અને જઘન્ય અબાધાકાળ ભિન્ન મુહૂર્તનો હોય, જે ભણી જિનનામ બાંધ્યા પછી અંતર્મુહૂર્ત્ત પ્રદેશોદય અવશ્ય* હોય તેણે કરી તેને અન્યજીવની અપેક્ષાએ વિશેષ મહિમા પૂજા આદિ મહત્ત્વવૃદ્ધિ હોય. તથા અપૂર્વકરણ

* કોઇ આચાર્ય કહે છે કે-જિન નામ કર્મ બાંધ્યા પછી કોઇકને અંતર્મુહૂર્તે તેનો પ્રદેશોદય થાય છે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

લગે જિનનામનો નિરંતર બંધ કરી પછી અબંધક થઇને અં-તર્મુહૂર્ત્તે તેરમે ગુણઠાણે જિનનામનો ઉદય થાય અને આ-હારક તો અપ્રમત્તે બાંધીને અંતર્મુહૂર્ત્તે પ્રમત્તે ઉદય આવે તે માટે એ અબાધાકાળ ઘટે. તથા એ આઠ પ્રકૃતિની જઘન્ય સ્થિતિ પણ અંત: કોડાકોડિ સાગરોપમ પ્રમાણ હોય. પણ એટલું વિશેષ જે ઉત્કૃષ્ટી અંત:કોડાકોડી થકી જઘન્ય અંત:કોડાકોડિ તે સંખ્યાત ગુણેહીણી(ઓછી)જાણવી. જે ભણી અંતર્મુહૂર્ત્તની પરે અંત:કોડાકોડિના પણ અ-સંખ્યાતા ભેદ હોય, તે માટે ઇહાં વિરૂદ્ધ નહીં. મનુષ્યાયુ તિર્યગાયુની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ ત્રણ પલ્યોપમની હોય; અહિં ગ્રંથે ન કહી તો પણ પૂર્વ કોડિને ત્રીજે ભાગે અ-ધિક જાણવી. તેટલે આયુ થાકતે પરભવાયુ બાંધે તે માટે એટલો અબાધાકાળ ઉત્કૃષ્ટો જાણવો અને ત્રણ પલ્યોપમ તે ભોગ્ય કાળ જાણવો. ૩૩.

ઇગ વિગલ પુવ્વકોડી, પલિઆડસંખંસ આઉચઉ અમણા
નિરૂવકમાણ છમાસા, અબાહ સેસાણ ભવતંસો ॥૩૪॥

ઇગવિગલ—એકેંદ્રિય અને વિ-કલેંદ્રિય.
પુવ્વકોડી—પૂર્વ કોટી વર્ષનું આયુષ્ય બાંધે.
પલિઆસંખંસ—પલ્યોપમ-નો અસંખ્યાતમો ભાગ.
આઉચઉ—આયુષ્ય ચતુષ્ક (ચારે આયુષ્ય.)
અમણા—અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તા.
નિરૂવકમાણ—નિરૂપક્રમ આ-યુષ્યવાળાને.
છમાસા—છ મહિના.
અબાહ—અબાધા કાળ (હોય છે.
સેસાણ—બાકીના (અસંખ્યા-ત વર્ષના આયુષ્યવાળા સોપ ક્રમી અને નિરૂપક્રમી)ને.
ભવતંસો—ભવનો ત્રીજો ભાગ.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ:—એકેંદ્રિય અને વિકલેંદ્રિય પૂર્વકોટી વર્ષનું આયુષ્ય બાંધે અને અસંજ્ઞીપંચેંદ્રિય પર્યાપ્તા ચારે આયુષ્ય પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ બાંધે. નિરૂપક્રમ આયુષ્ય વાળાને છ માસ અબાધાકાળ હોય અને બાકીના જીવોને ભવનો ત્રીજો ભાગ અબાધાકાળ હોય. ૩૪.

વિવેચન—જે જીવ આગામિ ભવાયુ જેટલું બાંધે તે કહે છે.–એકેંદ્રિય અને વિકલેંદ્રિય જીવ આગામિ ભવનું ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોડિનું આયુ પોતાના ભવને ત્રીજે ભાગે અધિક બાંધે. અને અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગે ચારે આયુ બાંધે, તે પોતપોતાના ભવને ત્રીજે ભાગે અધિક જાણવું. જે અધિક તે એનો અબાધાકાળ જાણવો. નિરૂપક્રમ આઉખાવંત તે દેવતા, નારકી અને યોગલિક મનુષ્ય-તિર્યંચ તે પોતાનું આયુ છ માસ થાકતે પરભવાયુ બાંધે, તે ૬ માસ પરભવાયુનો અબાધાકાળ જાણવો. કેટલાએક આચાર્યો કહે છે જે યુગલિયાં પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ પોતાનું આયુ થાકતે પરભવાયુ બાંધે, ત્યારે તેટલો તેનો અબાધાકાળ જાણવો. यदाह–पलियासंखिज्जंसं, जुगधम्मीणं वयंतन्ने । इति. શેષ સંખ્યાત વર્ષાયુ-સોપક્રમી, નિરૂપક્રમી સર્વ ઉત્કૃષ્ટપણે ભવનો ત્રીજો ભાગ થાકતે પરભવાયુ બાંધે, તેને તેટલો પરભવાયુનો અબાધાકાળ હોય. ૩૪.

ઉત્તર પ્રકૃતિનો જઘન્ય સ્થિતિ બંધ.

લહુઠિઇબંધો સંજલણ,–લોહપણવિગ્ઘનાણદંસેસુ;
ભિન્નમુહુત્તં તે અટ્ઠ, જસુચ્ચે બારસ ય સાએ ॥૩૫॥

લહુઠિઇબંધો–જઘન્યસ્થિતિ બંધ. સંજલણલોહ–સંજ્વલન લોભ, પણવિગ્ઘ–પાંચ અંતરાય, નાણદંસેસુ–જ્ઞાનાવરણ અને

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

દર્શનાવરણને વિષે.
ભિન્નમુહુત્તં—અંતર્મુહૂર્ત.
તે અટ્ઠ—આઠ મુહૂર્ત.
જસુચ્ચે—યશઃકીતિ નામ ક-
ર્મ અને ઉચ્ચ ગોત્રને વિષે.
બારસ—બાર મુહૂર્ત.
ય—અને
સાએ—સાતા વેદનીયને વિષે,

અર્થઃ—સંજ્વલન લોભ, પાંચ અંતરાય, પાંચ જ્ઞાનાવરણ અને ચાર દર્શનાવરણને વિષે જઘન્ય સ્થિતિબંધ અંતર્મુહૂર્ત હોય. યશ નામકર્મ તથા ઉચ્ચગોત્રને વિષે આઠ મુહૂત અને સાતાવેદનીયનેવિષે બાર મુહૂર્ત જઘન્ય સ્થિતિબંધ હોય. ૩૫.

વિવેચન—હવે ઉત્તર પ્રકૃતિનો જઘન્ય સ્થિતિ બંધ કહે છે—સંજ્વલન લોભ ૧, પાંચ અંતરાય ૬, પાંચ જ્ઞાનાવરણીય ૧૧ અને ચાર દર્શનાવરણીય ૧૫, એ પંદર પ્રકૃતિનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ ભિન્નમુહૂર્ત્તનો હોય; સંજ્વલન લોભનો નવમા ગુણઠાણાને છેડે અને ૧૪ પ્રકૃતિનો દશમાને છેડે પોતાના બંધને ઉચ્છેદ કાળે છેલ્લો બંધ અંતર્મુહૂર્ત્તનો જ બંધાય તે માટે. યશ નામ અને ઉચ્ચૈર્ગોત્ર એ બેનો જઘન્ય બંધ આઠ મુહૂર્ત્તનો દશમા ગુણઠાણાને અંતે હોય. સાતાવેદનીયનો સંપરાય (કષાય પ્રત્યયિક) બંધ જઘન્યથી બાર મુહૂર્ત્તનો દશમાને અંતે હોય. ૩૫.

દોઇગમાસો પખ્ખો, સંજલણતિગે પુમટ્ઠ વરિસાણિ;
સેસાણુકકોસાઓ, મિચ્છત્તઠિઈઇ જં લદ્ધં ॥ ૩૬ ॥

દોઇગમાસો—બે માસ અને એકમાસ.
પખ્ખો—પખવાડીઉં.
સંજલણતિગે—સંજ્વલન-
ત્રિકને વિષે.
પું—પુરૂષ વેદે.
અટ્ઠવરિસાણિ—આઠ વર્ષ.
સેસાણ—બાકીની પંચાશી

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પ્રકૃતિનો.	સ્થિતિ વડે ભાંગતાં.
ઉક્કોસાઓ-પોતાની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ થકી.	જં-જે.
મિચ્છત્તઠિઈઇ-મિથ્યાત્વ	લદ્ધં-પ્રાપ્ત થાય.

અર્થ:—સંજ્વલનત્રિકને વિષે અનુક્રમે બે માસ, એક માસ અને એક પક્ષ જઘન્ય સ્થિતિબંધ હોય; પુરૂષવેદે આઠ વર્ષ અને બાકીની પંચાશી પ્રકૃતિનો પોતાની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિને મિથ્યાત્વ સ્થિતિ વડે ભાંગતાં જે પ્રાપ્ત થાય તે જઘન્ય સ્થિતિબંધ જાણવો. ૩૬.

વિવેચન—સંજ્વલન ક્રોધનો જઘન્ય બંધ બે માસનો, સંજ્વલન માનનો જઘન્ય બંધ એક માસનો અને સંજ્વલની માયાનો જઘન્યબંધ એક પખવાડીઆનો હોય. પુરૂષવેદનો જઘન્ય બંધ આઠ વરસનો હોય. એ ચારેનો જઘન્ય બંધ નવમે ગુણઠાણે પોતપોતાના બંધને ઉચ્છેદ સમયે હોય. હવે શેષ ૮૫ પ્રકૃતિનો જઘન્યબંધ એકેંદ્રિય માંહે જ પામીએ, તે કેટલો હોય તે કહે છે—શેષ ૮૫ પ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધને મિથ્યાત્વની સ્થિતિએ-૭૦ કોડાકોડિએ ભાગ લીધે જે લાધે (આવે), તે જઘન્ય સ્થિતિ જાણવી. તે આ પ્રમાણે:—અસાતા અને નિદ્રાપંચકને સાગરોપમના સાતીયા ત્રણ ભાગ જઘન્યસ્થિતિ. મિથ્યાત્વની એક સાગરોપમ; બાર કષાયની સાગરોપમના સાતીયા ચાર ભાગ; મનુષ્યદ્વિક અને સ્ત્રીવેદની ચૌદીયા ત્રણ ભાગ; સૂક્ષ્મત્રિક અને વિકલત્રિકની પાંત્રીશીયા નવ ભાગ; સ્થિરપંચક, હાસ્ય, રતિ, શુભખગતિ, પ્રથમ સંઘયણ, પ્રથમ સંસ્થાન, સુગંધ, શ્વેતવર્ણ અને મધુરરસ, મૃદુ, લઘુ, સ્નિગ્ધ અને

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

એ ચાર સ્પર્શ, એ ૧૭ પ્રકૃતિની સાતીયા એક ભાગ; બીજા સંઘયણ–સંસ્થાનની પાંત્રીશીયા છ ભાગ; ત્રીજા સંઘયણ–સંસ્થાનની પાંત્રીશીયા સાત ભાગ; ચોથા સંઘયણ–સંસ્થાનની પાંત્રીશીયા આઠ ભાગ; પાંચમા સંઘયણ–સંસ્થાનની પાંત્રીશીયા નવ ભાગ; છેવઠ્ઠા સંઘયણ અને હુંડ સંસ્થાનની સાતીયા બે ભાગ; હારિદ્રવર્ણ અને આમ્લરસની અઠ્ઠાવીશીયા પાંચ ભાગ; લોહિતવર્ણ અને કષાયરસની અઠ્ઠાવીશીયા છ ભાગ; નીલવર્ણ અને કટુરસની અઠ્ઠાવીશીયા સાત ભાગ; કૃષ્ણવર્ણ, તિક્તરસ, દુર્ગંધ, ખર સ્પર્શ, ગુરૂસ્પર્શ, રૂક્ષસ્પર્શ અને શીતસ્પર્શ, એ સાતની સાતીયા બે ભાગ; ત્રસચતુષ્ક, અગુરૂલઘુ, ઉપઘાત, પરાઘાત, ઉશ્વાસ, અસ્થિરષટ્ક, ઔદારિકદ્વિક, તિર્યગ્દ્વિક, એકેંદ્રિય તથા પંચેંદ્રિય જાતિ, નિર્માણ નામ, આતપ, ઉદ્યોત, કુખગતિ, સ્થાવર, તૈજસ, કાર્મણ, નીચગોત્ર, અરતિ, શોક, ભય, કુચ્છા અને નપુંસકવેદ, એ ૩૩ પ્રકૃતિની જઘન્યસ્થિતિ એક સાગરોપમના સાતીયા બે ભાગ હોય. ઇહાં વર્ણાદિક ૨૦ ની સ્થિતિ જૂદી જૂદી કહી પણ બંધે સામાન્યપણે ચાર જ લઇયે. એ ૮૫ પ્રકૃતિની સ્થિતિ કહી તે વળી પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ઓછી કરીએ તેને જઘન્ય સ્થિતિ કહીએ, એ એકેંદ્રિયમાં જ પામીએ. 'પંચસંગ્રહને અભિપ્રાયે' પણ એમ જ વ્યાખ્યા છે. તથા 'કર્મપ્રકૃતિ'ને અભિપ્રાયે કાંઈક ફેર પડે છે, પણ તે વિચારવા યોગ્ય છે. જે ભણી પન્નવણા સૂત્રને ત્રેવીશમે પદે જઘન્ય સ્થિતિ એમ જ કહી છે. ઈહાં પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ હીન નથી કહ્યો પણ આગલી ગાથાએ કહેશે તે માટે ઇહાં પણ કહેવો. ૨૨ પ્રકૃતિનો જઘન્ય બંધ પૂર્વે કહ્યો, ૮૫ નો એકેં-[illegible] વિષે ઈહાં કહ્યો, વૈક્રિયા[illegible]નો પંચેંદ્રિય જ બાંધે

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

તે માટે તેનો જઘન્ય બંધ ત્યાં કહેવો અને આહારકદ્વિક, જિનનામ, મનુષ્યાયુ અને તિર્યંગાયુ એ પાંચનો જઘન્ય બંધ જૂદો જ કહેશે; એ પ્રમાણે ૧૨૦ પ્રકૃતિનો જઘન્ય બંધ જાણવો. ૩૬.

અયમુક્કોસોગિંદિસુ, પલિયાઽસંખંસહીણ લહુબંધો;
કમસો પણુવીસાએ, પન્ના સય સહસ સંગુણિઓ ॥૩૭॥

અયં–આ (પૂર્વોક્ત રીતે ગણતાં આવે તે.)	લહુબંધો–જઘન્યસ્થિતિબંધ
ઉક્કોસો–ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ	કમસો–અનુક્રમે.
ગિંદિસુ–એકેંદ્રિયને વિષે જાણવો.	પણુવીસાએ–પચીશે.
પલિયાસંખંસહીણ–પલ્યોપમના અસંખ્ય ભાગે ઓછો.	પન્ના–પચાસે.
	સય–સોએ અને
	સહસ–હજારે.
	સંગુણિઓ–ગુણતાં.

અર્થઃ—એકેંદ્રિયને વિષે એ પૂર્વોક્ત સ્થિતિબંધ ઉત્કૃષ્ટ જાણવો અને જઘન્ય સ્થિતિબંધ પલ્યોપમના અસંખ્યેય ભાગે ઓછો જાણવો. અનુક્રમે પચીશ, પચાસ, સો અને હજારે ગુણતાં— ૩૭.

વિવેચન—એ સાગરોપમના ભાગરૂપ સ્થિતિ કહી તે એકેંદ્રિયને વિષે ઉત્કૃષ્ટો સ્થિતિબંધ જાણવો. એકેંદ્રિય ૧૦૯ પ્રકૃતિ બાંધે, તે માંહે ૮૫ નો તો અગાઉ કહ્યો તેમ જાણવો. અને જ્ઞાનાવરણીય ૫, દર્શનાવરણીય ૪ અને અંતરાય ૫, એ ૧૪ ની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિને ૭૦ કોડાકોડીએ ભાગ લેતાં

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

(ભાંગતાં) સાતીયા ત્રણ ભાગ આવે, સાતાવેદનીયની ચૌદીયા ત્રણ ભાગ, યશનામ અને ઉચ્ચૈર્ગોત્રની સાતીઓ એક ભાગ, પુરૂષવેદની સાતીયો એક ભાગ, ચાર સંજવલના કષાયની સાતીયા ચાર ભાગ, બે આઉખાં પૂર્વક્રોડિની સ્થિતિએ બાંધે, એવં ૧૦૯ પ્રકૃતિની એકેંદ્રિયને ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ હોય. તે પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ઓછી કરીએ તેટલી એકેંદ્રિયને ૧૦૭ પ્રકૃતિની જઘન્યસ્થિતિ હોય અને બે આયુ તો જઘન્ય ક્ષુલ્લક ભવ પ્રમાણ બાંધે. એ એકેંદ્રિયને બે આયુ ટાળી ૧૦૭ પ્રકૃતિનો જે ઉત્કૃષ્ટો બંધ તે અનુક્રમે પચીશ ગુણો કરીએ, પચાસ ગુણો કરીએ, શત ગુણો કરીએ અને સહસ્ર ગુણો કરીએ ત્યારે- ૩૭.

વિગલ[3]અસન્નિ[4]સુ જિટ્ઠો, કણિટ્ઠઓ પલ્લસંખભાગૂણો;
સુરનિરયાઉ સમા દસ, સહસ્સ સેસા[2]ઉ ખુડ્ડુભવં॥૩૮॥

વિગલઅસન્નિસુ-વિકલેંદ્રિય અને અસંજ્ઞિપંચેંદ્રિયને વિષે
જિટ્ઠો-ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ બંધ હોય
કણિટ્ઠઓ-જઘન્યસ્થિતિબંધ
પલ્લસંખભાગુણો-પલ્યોપમના સંખ્યાતમે ભાગે ઓછો
સુરનિરયાઉ-દેવાયુ અને નરકાયુની.
સમા-વર્ષ.
દસસહસ્સ-દશ હજાર
સેસાઉ-બાકીના (મનુષ્યાયુ. તિર્યંચાયુ) ની.
ખુડ્ડુભવં-ક્ષુલ્લક ભવ.

અર્થ:—વિકલેંદ્રિય અને અસંજ્ઞિપંચેંદ્રિયને વિષે ઉત્કૃષ્ટ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સ્થિતિબંધ (અનુક્રમે) હોય અને જઘન્ય સ્થિતિબંધ પલ્યો-પમના સંખ્યાતમે ભાગે ઓછો હોય. દેવાયુ અને નરકાયુની જઘન્ય સ્થિતિ દશ હજાર વર્ષ અને બાકીનાનો ક્ષુલ્લકભવ જઘન્ય સ્થિતિ હોય. ૩૮.

વિવેચન--અનુક્રમે બેઇંદ્રિય ૧, તેઇંદ્રિય ૨, ચઉરિંદ્રિય ૩ અને અસંજ્ઞિ પંચેંદ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ થાય. એટલે પચીશ ગુણો કર્યે બેઇંદ્રિયનો થાય. પચાસ ગુણો કર્યે તેઇંદ્રિયનો થાય. શતગુણો ચૌરિંદ્રિયનો અને સહસ્ર ગુણો અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિયનો થાય. તથા એ અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિયને નરકદ્વિક અને વૈક્રિયદ્વિક એ ચારનો સાતીયા બે હજાર ભાગનો બંધ, દેવદ્વિકનો સાતિયા એક હજાર ભાગનો બંધ, ચાર આયુનો પલ્યના અસંખ્યાતમા ભાગનો બંધ, એવં ૧૧૭ બાંધે. એ બેઇંદ્રિયાદિકનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ તે પલ્યોપમને સંખ્યાતમે ભાગે ઓછો કરાએ ત્યારે, તેનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ થાય.

હવે ૪ આયુનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ કહે છે.—દેવાયુ: તથા નરકાયુની સ્થિતિ જઘન્યથી દશ હજાર વર્ષની હોય અને શેષ તે મનુષ્યાયુ અને તિર્યગ્ગાયુ, એ બેની જઘન્ય સ્થિતિ ક્ષુલ્લક ભવની હોય. સર્વ ભવથકી ન્હાનો ભવ ૨૫૬ આવલિકાનો હોય તેને ક્ષુલ્લક ભવ કહીએ. ૩૮.

સવ્વાણ વિ લહુબંધે, ભિન્નમુહૂ અબાહ આઉજિઠ્ઠે વિ;
કેઇ સુરાઉસમં જિણં,-મંતમુહૂ બિંતિ આહારં ॥૩૯॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સવ્વાણ વિ–સર્વ પ્રકૃતિનો વળી.
લહુબંધે–જઘન્ય સ્થિતિબંધને વિષે.
ભિન્નમુહૂ–અંતર્મુહૂર્ત્ત.
અબાહ–અબાધા (અનુદય) કાળ.
આઉજિટ્ઠેવિ–આયુષ્યના ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ બંધને વિષે પણ.
કેઈ–કેટલાએક આચાર્ય.
સુરાઉસમં–દેવાયુની તુલ્ય.
જિણં–જિન નામ કર્મને.
અંતમુહૂ–અંતર્મુહૂર્તબંધે
બિંતિ–કહે છે.
આહારં–આહારકદ્વિક.

અર્થ :—સર્વપ્રકૃતિનો વળી જઘન્ય સ્થિતિબંધને વિષે અબાધાકાળ અંતર્મુહૂર્ત હોય. આયુષ્યના ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધને વિષે પણ અબાધાકાળ અંતર્મુહૂર્ત પણ હોય. કેટલાએક આચાર્ય જિનનામ કર્મને દેવાયુષ્યની તુલ્ય જઘન્યબંધવાળું અને આહારકદ્વિકને જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત બંધવાળું કહે છે. ૩૯.

વિવેચન—સર્વ પ્રકૃતિને જઘન્યબંધે અંતર્મુહૂર્ત્તની અબાધા હોય અને આયુઃ કર્મની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિને વિષે જઘન્ય ઉત્કૃષ્ટ અબાધા હોય અને જઘન્યાયુને વિષે પણ જઘન્ય ઉત્કૃષ્ટ અબાધા હોય. ઈહાં ચઉભંગી હોય.–જઘન્યાયુઃ જઘન્યાબાધા ૧, જઘન્યાયુઃ ઉત્કૃષ્ટ અબાધા ૨, ઉત્કૃષ્ટાયુઃ જઘન્યાબાધા ૩ અને ઉત્કૃષ્ટાયુઃ ઉત્કૃષ્ટાબાધા ૪. જિનનામ અને આહારકદ્વિકની જઘન્ય સ્થિતિ પૂર્વે કહી છે પણ ઈહાં મતાંતરે કહે છે–કેટલાએક આચાર્ય દેવતાના આઉખા જેટલી જિનનામની જઘન્યસ્થિતિ કહે છે; જિનનામ બાંધ્યા પછી દેવતાનો એક પલ્યોપમનો જઘન્ય ભવ કરીને અથવા દશ હજાર વર્ષનો નારકીનો જઘન્ય ભવ કરીને

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

જિન થાય તે માટે. અને આહારકદ્વિકની અંતર્મુહૂર્ત્તની જઘન્ય સ્થિતિ કહે છે; આઠમા ગુણઠાણાને પ્રાંતે ચરિમબંધ અંતર્મુહૂર્ત્તનો કહે છે. ૩૯.

ક્ષુલ્લક ભવ સ્વરૂપ.

સત્તરસ સમહિઆ કિર, ઇગાણુપાણુંમિ હુંતિ ખુડ્ડુભવા;[૧૭]
સગતીસસયતિહુત્તર, પાણૂ પુણ ઇગમુહુત્તંમિ ॥ ૪૦ ॥ [૩૭૭૩]

સત્તરસ સમહિઆ—કાંઇક અધિક સત્તર.
કિર—નિશ્ચે.
ઇગાણુપાણુંમિ—એક શ્વાસોશ્વાસમાં
હુંતિ—થાય છે.
ખુડ્ડુભવા—ક્ષુલ્લકભવો.
સગતીસસયતિહુત્તર-સાડત્રીશશેં તહોંતેર ૩૭૭૩
પાણૂ—પ્રાણ—શ્વાસોશ્વાસ.
ઇગમુહુત્તંમિ—એક મુહૂર્તમાં

અર્થઃ—એક શ્વાસોશ્વાસમાં કાંઇક અધિક સત્તર ક્ષુલ્લક (નાના) ભવો નિશ્ચે થાય છે અને એક અંતર્મુહૂર્તમાં સાડત્રીશશેં તહોંતેર શ્વાસોશ્વાસ થાય છે. ૪૦

વિવેચન—હવે ક્ષુલ્લક ભવનું સ્વરૂપ કહે છે—સર્વ ભવ થકી ન્હાનો ભવ તે ક્ષુલ્લક ભવ કહીએ. તે એક શ્વાસોશ્વાસ માંહે સત્તર ભવ ઝાઝેરા થાય; એમ તીર્થંકર દેવે કહ્યું છે. અને સાડત્રીશશેં અને તહોંતેર (૩૭૭૩) શ્વાસોશ્વાસ એક મુહૂર્તને વિષે હોય તથા એક શ્વાસોશ્વાસના ૬૫૫૩૬ ભાગ કલ્પીએ, તેવા ૩૭૭૩ ભાગ એક ભવમાંહે જાય; તે માટે ૬૫૫૩૬ ને ૩૭૭૩ વડે ભાગ લીજે (ભાંગીએ) એટલે લાધ્યા ૧૭ અને શેષ ૧૩૯૫ વધે તે માંહે ૨૩૭૮ અંશ બીજા

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

હોય તો અઢારમો ભવ પૂરો થાય. એટલે સત્તરભવ ઝાઝેરા એક શ્વાસોશ્વાસ માંહે થાય. એ ક્ષુલ્લક ભવ કહીએ. ૪૦

૬૫૫૩૬
પણસઠ્ઠિ સહસપણસય, છત્તીસા ઇગમુહુત્તખુડ્ડભવા;
૨૫૬
આવલિઆણં દોસય, છપ્પન્ના એગખુડ્ડભવે ॥ ૪૧ ॥

પણસઠ્ઠિ-પાંસઠ હજાર,
પણસય છત્તીસ-પાંચશેં અને છત્રીશ.
ઇગમુહુત્ત-એક મુહૂર્તમાં
આવલિયાણં-આવલિકાના.
દોસયછપ્પન્ના-બશેં છપ્પન.
એગખુડ્ડભવે-એકક્ષુલ્લક ભવને વિષે.

અર્થ:—એક મુહૂર્ત (બે ઘડી) માં પાંસઠહજાર, પાંચશે અને છત્રીશ ક્ષુલ્લક ભવો થાય છે અને એક ક્ષુલ્લક ભવને વિષે બસો અને છપ્પન્ન આવલિકા થાય છે. ૪૧.

વિવેચન—એક મુહૂર્ત્તમાંહે ૩૭૭૩ શ્વાસોશ્વાસ થાય તે માટે સત્તર ભવ અને ૧૩૯૫ શેષ અંશો. એ ૧૬ને ૩૭૯૩ ગુણા કરીએ અને ૧૩૯૫ ઉમેરીએ ત્યારે ૬૫૫૩૬ થાય એટલા એક મુહૂર્ત્તને વિષે ક્ષુલ્લક ભવ થાય; એ ઔદારિક શરીરી મનુષ્ય તિર્યંચ સર્વ માંહે હોય, શ્રી ભગવતી વચનાત. કર્મ પ્રકૃતિને વિષે પણ એમજ કહ્યું છે. તથા શ્રીઆવશ્યકટીકાએ ક્ષુલ્લક ભવ તે વનસ્પતિ માંહે જ હોય એમ કહ્યું છે, તે મતાંતર જાણવું. તથા તે મુહૂર્ત્તમાંહે ૧૬૭૭૭૨૧૬ એટલી આવલિકા જાય તેને ૨૫૬ ભાગે હરીએ ત્યારે ૬૫૫૩૬ એટલા એક મુહૂર્ત્તના ભવ થાય. બશેં છપ્પન્ન આવલિકાએ એક ક્ષુલ્લક ભવ થાય. એક શ્વાસોશ્વાસમાંહે ૪૪૪૬ આવલિકા અને એક આવલિકાના ૩૭૭૩ ભાગ કરીયે એવા ૨૪૫૮ ભાગ વધે, ત્યારે એક શ્વાસોશ્વાસમાંહે ૧૭ ભવ પૂરા થાય અને

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઉપર સાડી ચોરાણું આવલી ઝાઝેરી વધે. એ ક્ષુલ્લક ભવનું સ્વરૂપ જાણવું. ૪૧.

અવિરયસમ્મો તિત્થં, આહારદુગામરાઉ ય પમત્તો;
મિચ્છદ્દિટ્ઠી બંધઇ, જિટ્ઠઠિઈ સેસ પયડીણં ॥ ૪૨ ॥

અવિરયસમ્મો—અવિરત સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ મનુષ્ય.
તિત્થં—તીર્થંકર નામ કર્મને
આહારદુગં-આહારકદ્વિક(અને)
અમરાઉ—દેવતાનાં આયુષ્યને
ય—વળી.
પમત્તો—પ્રમત્ત યતિ.
મિચ્છદ્દિટ્ઠી-મિથ્યા દ્રષ્ટિ.
બંધઇ-બાંધે છે.
જિટ્ઠઠિઈ—ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાળી.
સેસપયડીણં—બાકીની (૧૧૬) પ્રકૃતિને.

અર્થઃ—અવિરત સમ્યગ્દ્દષ્ટિ જિનનામકર્મને, પ્રમત્તયાત આહારકદ્વિક તથા દેવાયુને અને મિથ્યાદૃષ્ટિ બાકીની (૧૧૬)પ્રકૃતિને ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિએ બાંધે છે. ૪૨.

વિવેચન—હવે ઉત્તર પ્રકૃતિ આશ્રયીને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધના સ્વામી કહે છે.—અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્ય પૂર્વે નરકાયુ બાંધીને પછી ક્ષાયોપશમિક સમ્યક્ત્વ પામી, મરણ સમયે મિથ્યાત્વે જાય તે અગાઉના સમયે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિનું તીર્થંકર નામ બાંધે, તથાવિધ :સંકિલષ્ટ પરિણામના સંભવ માટે. તથા અપ્રમત્તભાવથી નિવર્તમાન થતો પ્રમત્તયતિ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિનું આહારકદ્વિક બાંધે, ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ અતિ સંકિલષ્ટતાએજ બંધાય માટે. તથા અપ્રમત્તભાવને અભિમુખ પ્રમત્તયતિ પૂર્વકોડિના આયુવાળા, પૂર્વકોડિના શેષ ત્રીજે ભાગે ઉત્કૃષ્ટ (પૂર્વકોડિને ત્રીજે ભાગે અધિક તેત્રીશ સાગરોપમનું) દેવતાનું આયુ બાંધે, આ શુભસ્થિતિ વિશુદ્ધિ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

એ બંધાય માટે. શેષ ૧૧૬ પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ પર્યાપ્તો સંક્લિષ્ટ પરિણામી મિથ્યાત્વી જ બાંધે, તેનો બંધ સંકલેશ હેતુક છે તે માટે. અને ત્યાં તિર્યંચાયુ અને મનુષ્યાયુ તો ઉત્કૃષ્ટ તત્પ્રાયોગ્ય વિશુદ્ધ પરિણામી બાંધે. એ પ્રકારે ગુણઠાણાને વિષે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ બંધ કહ્યો. ૪૨

ગતિને વિષે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ બંધ.

વિગલસુહુમાઉગતિગં, તિરિમણુઆ સુરવિઉવ્વિનિરયદુગં

એગિંદિથાવરાયવ, આઈસાણા સુરૂક્કોસં ॥ ૪૩ ॥

વિગલસુહુમાઉગતિગં-વિકલત્રિક, સૂક્ષ્મત્રિક અને આયુષ્યત્રિક.

તિરિમણુયા-(મિથ્યાત્વી) તિર્યંચ અને મનુષ્ય.

સુરવિઉવ્વિનિરયદુગં-સુરદ્વિક, વૈક્રિયદ્વિક અને નરકદ્વિકને.

એગિંદિથાવરાયવ-એકેંદ્રિય જાતિ, સ્થાવર નામ અને આતપ નામકર્મને.

આઈસાણા-ઇશાન સુધીના સુર-દેવો.

ઉક્કોસં-ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિએ બાંધે.

અર્થ:—મિથ્યાત્વી તિર્યંચ અને મનુષ્ય-વિકલેંદ્રિયત્રિક, સૂક્ષ્મત્રિક અને આયુષ્યત્રિકને તથા સુરદ્વિક, વૈક્રિયદ્વિક અને નરકદ્વિકને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિએ બાંધે. ઇશાન દેવલોક પર્યંતનાં દેવો એકેંદ્રિય જાતિ, સ્થાવર નામ અને આતપ નામકર્મને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિએ બાંધે. ૪૩

વિવેચન—હવે ગતિને વિષે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ બંધ કહે છે.—વિકલત્રિક ૩, સૂક્ષ્મત્રિક ૬, દેવાયુવર્જીને આયુત્રિક ૯, સુરદ્વિક ૧૧, વૈક્રિયદ્વિક ૧૩ અને નરકદ્વિક ૧૫, એ ૧૫ પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સ્થિતિ મિથ્યાત્વી મનુષ્ય તિર્યંચજ બાંધે પણ દેવતા નારકી ન બાંધે, તેને ભવ પ્રત્યયેજ એનો બંધ નથી તે માટે. ત્યાં વિકલત્રિક અને સૂક્ષ્મત્રિકને બંધે તદ્યોગ્ય સંકિલષ્ટ કહેવા; અતિ સંકિલષ્ટ તો તે બંધ ઉલ્લંઘીને નરક યોગ્ય બાંધે તે માટે. આયુત્રિકને બંધે તદ્યોગ્ય સંકિલષ્ટ કહેવા; અતિ વિશુદ્ધ અને અતિ સંકિલષ્ટને આયુર્બંધનો સર્વથા નિષેધ છે. નરકદ્વિક વૈક્રિય-દ્વિકને બંધે અતિ સંકિલષ્ટ કહેવા. દેવદ્વિકને બંધે પણ તદ્યોગ્ય સંકિલષ્ટ કહેવા; અતિ સંકિલષ્ટ તો નરકદ્વિક બાંધે અને અતિ વિશુદ્ધ તો દેવાયુ બાંધે તે માટે. એકેંદ્રિયજાતિ ૧, સ્થાવર ૨ અને આતપ ૩, એ ત્રણ પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ ભવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષી, સૌધર્મ અને ઇશાન સુધીના દેવતા મિથ્યાત્વીજ બાંધે. સનઃકુમારાદિક દેવતા અને નારકી તો એકેંદ્રિય યોગ્ય પ્રકૃતિ ન બાંધે, ત્યાં ઉપજવું નથી તે માટે. અને મનુષ્ય તિર્યંચ તો સંકલેશે વર્ત્તતા એ બંધ ઉલ્લંઘીને નરક યોગ્ય બાંધે તે માટે તે નહીં. ૪૩

---

૨ ૨ ૧ ૧ ૯૨
તિરિઉરલદુગુજ્જોઅં, છિવટ્ઠ સુરનિરય સેસ ચઉગઇઆ;
૨ ૧ ૪
આહારજિણમપુવ્વો, -ઽનિઅટ્ટિસંજલણપુરિસલહું. ૪૪

તિરિઉરલદુગ—તિર્યંચદ્વિક અને ઔદારિકદ્વિક.
ઉજ્જોયં—ઉદ્યોત નામ કર્મ.
છિવટ્ઠ—સેવાર્ત્ત સંઘયણ.
સુરનિરય—દેવતા અને નારકી (બાંધે છે.)
સેસ—બાકીની ૯૨ પ્રકૃતિ.
ચઉગઇયા—ચારે ગતિવાળા મિથ્યાત્વી.
અપુવ્વો—અપૂર્વકરણ ગુણઠાણે વર્ત્તતો ક્ષપક શ્રેણિવાળો.
આહારજિણં—આહારકદ્વિક

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અને જિનનામને.
અનિયટ્ટિ—અનિવૃત્તિ બાદર સંપરાયવાળો.

સંજલણપુરિસ—સંજ્વલન કષાય અને પુરૂષ વેદનો.
લહુ—જઘન્ય સ્થિતિ બંધ.

અર્થ—તિર્યંચદ્ધિક, ઔદારિકદ્ધિક, ઉદ્યોત નામકર્મ અને સેવાર્ત સંઘયણને દેવતા અને નારકી ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિએ બાંધે. બાકીની ૯૨ પ્રકૃતિને ચારે ગતિવાળા મિથ્યાત્વી જીવ બાંધે. અપૂર્વકરણ ગુણઠાણે વર્તતો ક્ષપક શ્રેણિવાળો આહારકદ્ધિક અને જિન નામને જઘન્ય સ્થિતિએ બાંધે. અનિવૃત્તિ બાદર સંપરાયવાળો સંજ્વલન કષાય અને પુરૂષવેદનો જઘન્ય સ્થિતિ બંધ કરે. ૪૪

વિવેચન—તિર્યગ્દ્ધિક ૨, ઔદારિકદ્ધિક ૪, ઉદ્યોત ૫, છેવઠું સંઘયણ ૬, એ છ પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ દેવતા નારકી મિથ્યાત્વીજ બાંધે. મનુષ્ય તિર્યંચ ન બાંધે, તે તો તદ્બંધ યોગ્ય સંક્લેશે વર્તતા એ છની ઉત્કૃષ્ટપણે પણ ૧૮ કોડાકોડિસાગરોપમની મધ્યમજ સ્થિતિ બાંધે અને તેથી અધિક સંક્લેશે વર્તતા તો તે બંધ અતિક્રમીને નરક યોગ્યજ બાંધે તે માટે તે ન બાંધે. અને દેવતા નારકી તો ઉત્કૃષ્ટ સંક્લેશે વર્તતા પણ તિર્યગ્ યોગ્યજ બાંધે, તે માટે એ ૬ પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટી-૨૦ કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ બાંધે. તે દેવતા પણ સનત્કુમારથી સહસ્રાર લગેના જાણવા; હેઠલા નહીં. શેષ ૯૨ પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિ ચારે ગતિના મિથ્યાત્વી બાંધે. ત્યાં પણ સાતા ૧, હાસ્ય ૨, રતિ ૩, સ્ત્રીવેદ ૪, પુંવેદ ૫, અંત્યવર્જીને પાંચ સંસ્થાન અને પાંચ સંઘયણ ૧૫, મનુષ્યદ્ધિક ૧૭, સુખગતિ ૧૮, સ્થિરષટ્ક ૨૪ અને ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૨૫, એ ૨૫ પ્રકૃતિની તદ્યોગ્ય સંક્લેશે વર્તતા ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ બાંધે અને શેષ ૬૭ ની ઉત્કૃષ્ટ સંક્લેશે વર્તતા ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ બાંધે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ભંગા–ભાંગા.
સાઈ–સાદિ બંધ.
અણાઇ–અનાદિ બંધ.
ધ્રુવ–ધ્રુવ બંધ.
અધ્રુવા–અધ્રુવ બંધ.
ચઉહા–ચાર પ્રકારે.
સગ–સાત મૂળ પ્રકૃતિ સંબંધિ
જહન્નો–જઘન્ય બંધ.
સેસતિગે–બાકીના ત્રણ (જઘન્ય, ઉત્કૃષ્ટ, અનુત્કૃષ્ટ)નેવિષે.
આઉચઉસુ–ચાર આયુષ્યને વિષે.
દુહા–બે પ્રકારે–સાદિ, અધ્રુવ.

અર્થઃ—ઉત્કૃષ્ટ બંધ, જઘન્ય બંધ, અનુત્કૃષ્ટ બંધ અને અજઘન્ય બંધ એ ચાર ભાંગા અથવા સાદિબંધ, અનાદિબંધ, ધ્રુવ બંધ અને અધ્રુવબંધ એ ચાર ભાંગા જાણવા. સાત મૂળ પ્રકૃતિ સંબંધી જઘન્ય બંધ ચાર પ્રકારે છે અને બાકીના ત્રણ બંધને વિષે સાદિ, અધ્રુવ એ બે પ્રકારે બંધ છે. ચાર આયુષ્યને વિષે સાદિ અને અધ્રુવ એ બે ભાંગે બંધ છે. ૪૬

વિવેચન—હવે સ્થિતિબંધને વિષે ચાર ભાંગા કહે છે.–ઉત્કૃષ્ટ અને જઘન્ય બંધ, ઇતર તે તેના પ્રતિપક્ષી એટલે અનુત્કૃષ્ટ અને અજઘન્ય બંધ, એ ચાર. ત્યાં સર્વને ઉપરિવર્તી તે ઉત્કૃષ્ટ બંધ ૧, તે ઉત્કૃષ્ટથી માંડીને સમય સમયની હાનિ જ્યાં લગે જઘન્ય થાય ત્યાં લગે સર્વે અનુત્કૃષ્ટ બંધ ૨, એ બે ભેદ માંહે સર્વ સ્થિતિ વિશેષ આવ્યા. સર્વથકી અધોવર્તી તે જઘન્ય બંધ ૧, તે જઘન્યથી માંડીને સમય સમયની વૃદ્ધિ જ્યાં લગે ઉત્કૃષ્ટ થાય ત્યાં લગે સર્વ અજઘન્યબંધ ૨; એ બે ભેદમાંહિ પણ સર્વ સ્થિતિના ભેદ આવ્યા. વળી પ્રકારાંતરે બંધ ચાર ભેદે છે,–સાદિબંધ ૧, અનાદિબંધ ૨, ધ્રુવબંધ ૩ અને અધ્રુવબંધ ૪. ત્યાં જે વ્યુચ્છેદ પામીને ફરી બંધાય તે સાદિબંધ ૧, અનાદિકાળનો

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અવ્યુચ્છિન્ન હોય તે અનાદિબંધ ૨, જે આગળ કોઈ વારે વ્યુચ્છેદ નહી પામે તે અભવ્ય સંબંધી ધ્રુવબંધ ૩ અને જે આગળ કોઇવારે વિચ્છેદ પામશે તે ભવ્ય સંબંધી અધ્રુવબંધ ૪. આયુવર્જીને સાત મૂલ પ્રકૃતિનો અજઘન્યબંધ તે ચાર ભેદે હોય.—સાદિ ૧, અનાદિ ૨, ધ્રુવ ૩ અને અધ્રુવ ૪, તે કેમ? સાત મૂલ પ્રકૃતિમાંહે ક્ષપકને મોહનીયનો અનિવૃત્તિ બાદરે છેલ્લો સ્થિતિબંધ તે જઘન્યસ્થિતિ બંધ અને શેષ ૬ પ્રકૃતિનો સૂક્ષ્મ સંપરાયે છેલ્લો સ્થિતિ બંધ તે જઘન્ય સ્થિતિબંધ. તે ક્ષપકથી ઉપશમ શ્રેણિવાળો બમણો બાંધે તે માટે ત્યાં ઉપશમ શ્રેણિવાળાનો છેલ્લો બંધ તે અજઘન્યબંધ કહીએ; તે ઉપશાન્તમોહાવસ્થાએ અજઘન્યબંધનો અબંધક થઇને ત્યાંથી પડતો પાછો અજઘન્ય બાંધે ત્યારે તે અજઘન્યબંધ સાદિ ૧, ઉપશાન્ત મોહાવસ્થા અણપામ્યા જીવને કોઇ વખતે વ્યુચ્છેદ ગયો નથી તે માટે તેને અનાદિ ૨, અભવ્યને અંત નથી તે માટે ધ્રુવ ૩, ભવ્યને અંત છે તે માટે તે અજઘન્યબંધ અધ્રુવ ૪. સાત મૂળ પ્રકૃતિના શેષ જઘન્ય ૧, ઉત્કૃષ્ટ ૨ અને અનુત્કૃષ્ટ ૩, એ ત્રણ બંધને વિષે સાદિ અને અધ્રુવ એ બે ભેદ હોય તે કેમ? ક્ષપકને મોહનીયનો અનિવૃત્તિબાદરે ચરમસ્થિતિબંધ અને શેષ ૬ નો સૂક્ષ્મસંપરાયને ચરમસ્થિતિબંધે જઘન્ય બંધ હોય. તે પૂર્વે કોઈવારે એ જઘન્ય બંધ બાંધ્યો નથી તે માટે સાદિ: ૧, તે પછી ક્ષીણમોહાવસ્થાએ તે બંધ સર્વથા નહીં હોય તે માટે અધ્રુવ: ૨, જઘન્યબંધે એ બેજ ભેદ હોય અન્ય બે ન હોય. ઉત્કૃષ્ટ બંધ તો ૩૦, ૭૦, ૨૦ કોટાકોડી સાગર પ્રમાણ છે, તે તો સર્વ સંક્લિષ્ટ મિથ્યાત્વી પર્યાપ્ત સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયમાંહે પામીએ; તે તો અનુત્કૃષ્ટ બંધથકી ઉતરીને કોઇવારેજ બાંધે

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પણ સદાય તે ન હોય તે માટે સાદિ: ૧, તે અંતર્મુહૂર્ત પછી અવશ્ય અનુત્કૃષ્ટ બાંધે તે માટે અધ્રુવ: ૨. ઉત્કૃષ્ટથકી પડીને અનુત્કૃષ્ટ બાંધે એટલે અનુત્કૃષ્ટપણે સાદિ ૧, ત્યાર પછી તે જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તે ઉત્કૃષ્ટથી અનંતી ઉત્સર્પિણીએ ફરી ઉત્કૃષ્ટ બંધ કરે તે માટે અધ્રુવ ૨, એમ ઉત્કૃષ્ટ અનુત્કૃષ્ટને વિષે જીવ ભ્રમણ કરે તે માટે એ બંને અનાદિ ધ્રુવપણું ન હોય.

આઉખાના ઉત્કૃષ્ટાદિ ૪ ને વિષે સાદિ અને અધ્રુવ એ બેજ ભાંગા હોય. ભવમાંહે એકજ વાર આયુ બંધાય તે માટે બાંધવા માંડતાં સાદિ અને અંતર્મુહૂર્ત બાંધી રહે તે માટે અધ્રુવ.

એ પ્રકારે સાત મૂળ પ્રકૃતિ માંહે એકેકીના દશ દશ એવં ૭૦ અને આયુના ૮ એમ ૭૮ ભાંગા થાય. ૪૬

ઉત્તર પ્રકૃતિના ભાંગા.

ચઉભેઓ અજહન્નો, સંજલણા[૪]વરણ[૯]નવગવિગ્ઘાણં[૫];
સેસતિગિ સાઇ[૨] અધુવો[૨], તહ ચઉહા[૪] સેસપયડીણં[૧૦૨] ॥૪૭॥

ચઉભેઓ–ચાર ભેદે.
અજહન્નો–અજઘન્ય બંધ.
સંજલણાવરણનવગવિગ્ઘાણં–સંજ્વલન કષાય, નવ આવરણ અને પાંચ અંતરાયનો.
સેસતિગિ–બાકીના ત્રણ બંધને વિષે.
સાઇઅધુવો–સાદિ અને અધ્રુબંધ.
તહ–તેમજ–સાદિ, અધ્રુવ.
ચઉહા–જઘન્યાદિ ચાર પ્રકારનો બંધ.
સેસપયડીણં–બાકીની (૧૦૨) પ્રકૃતિનો.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થઃ—સંજ્વલન કષાય, નવ આવરણ અને પાંચ અંતરાય સંબંધી અજઘન્ય બંધ ચાર ભેદે છે અને એજ પ્રકૃતિઓના બાકીના ત્રણ બંધને વિષે સાદિ અને અધ્રુવ બંધ હોય. બાકીની ૧૦૨ પ્રકૃતિ સંબંધી જઘન્યાદિ ચાર પ્રકારનો બંધ તેવીજ રીતે (સાદિ–અધ્રુવ) છે. ૪૭

વિવેચન—હવે ઉત્તર પ્રકૃતિને વિષે ભાંગા કહે છે.-ચાર સંજ્વલન ના કષાય ૪, પાંચ જ્ઞાનાવરણીય ૯, ચાર દર્શનાવરણીય ૧૩ અને પાંચ અંતરાય ૧૮, એનો અજઘન્ય બંધ ચાર ભેદે હોય. ઉપશમશ્રેણિવાળાને ૧૮ પ્રકૃતિનો અજઘન્ય બંધ કહીએ; તે ઉપશાંતમોહાવસ્થાએ અબંધક થઇને પડતો પાછો અજઘન્ય બાંધે તે સાદિ ૧, ઉપશાન્તમોહાવસ્થા પામ્યા અગાઉ કોઈવારે વ્યુચ્છેદ નથી ગયો તે માટે અનાદિ ૨, અભવ્યને અંત નથી તે માટે ધ્રુવ ૩ અને ભવ્યને અંત છે તે માટે અધ્રુવ ૪. એ ૧૮ પ્રકૃતિના શેષ જઘન્ય ૧, ઉત્કૃષ્ટ ૨ અને અનુત્કૃષ્ટ ૩ એ ત્રણ બંધને વિષે સાદિ ૧, અધ્રુવ ૨, એ બે ભાંગા હોય. તે કેમ? ક્ષપક શ્રેણિએ પોતપોતાના બંધના ઉચ્છેદ સમય અગાઉ જઘન્ય બંધ હોય, તે પ્રથમજ બાંધવા માંડ્યો છે તે માટે સાદિ ૧, આગળ અબંધક થશે તે માટે અધ્રુવ ૨. ઉત્કૃષ્ટ બંધ તો સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય મિથ્યાત્વી કરે તે તો અંતર્મુહૂર્ત રહે પછી વળી અનુત્કૃષ્ટ કરે, એમ આરોહણ (ચડવું) અવતરણે (ઉતરવું) કરીને એ બેને સાદિ અધ્રુવપણું હોય. શેષ ૧૦૨ પ્રકૃતિનો ચારે પ્રકારનો બંધ તે પણ એમજ સાદિ ૧, અધ્રુવ ૨, એ બે ભાંગે હોય. તે કેમ? નિદ્રાપંચક ૫, મિથ્યાત્વ ૬, બાર કષાય ૧૮, ભય ૧૯, જુગુપ્સા ૨૦, તૈજસ ૨૧, કાર્મણ ૨૨, વર્ણચતુષ્ક ૨૬, ઉપઘાત ૨૭, અગુરૂલઘુ ૨૮ અને નિર્માણ ૨૯, એ ઓગણત્રીશ પ્રકૃતિનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ સર્વ વિશુદ્ધ બાદર

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

એકેંદ્રિય પર્યાપ્તો કરે, તે મુહૂર્ત્ત પછી સંક્લિષ્ટ થઈને અ-જઘન્ય બંધ કરે, વળી તે મુહૂર્ત્તાંતરે તથા ભવાંતરે શુદ્ધિ પામીને જઘન્ય સ્થિતિ બંધ કરે; એમ જઘન્ય અજઘન્યની પરાવૃત્તિ(ફેરફાર) થાવે કરીને એ જઘન્ય અજઘન્ય બંધ સાદિ અધ્રુવ હોય. અને એ ૨૯ નો ઉત્કૃષ્ટ બંધ તો સર્વ સંક્લિષ્ટ સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તો જ કરીને વળી મુહૂર્ત્તે અનુત્કૃષ્ટ બંધ કરે, વળી કોઈ વારે ઉત્કૃષ્ટ કરે, એમ એ બે પણ સાદિ અધ્રુવ હોય. અને શેષ ૭૩ પ્રકૃતિ તે તો અધ્રુવબંધી છે તેના જઘન્ય ૧, અજઘન્ય ૨, ઉત્કૃષ્ટ ૩ અને અનુત્કૃષ્ટ ૪, એ ચારે બંધ તે અધ્રુવબંધી છે માટે જ સાદિ અને અધ્રુવ એ બે ભેદે હોય. પૂર્વોક્ત ૧૮ પ્રકૃતિના અકેકીના દશ દશ એવં ૧૮૦ ભાંગા થાય અને ૧૦૨ પ્રકૃતિના અકેકીના આઠ આઠ એવં ૮૧૬ ભાંગા થાય, એ બે મળીને ૯૯૬ ઉત્તર પ્રકૃતિના ભાંગા થાય અને મૂળ પ્રકૃતિના ૭૮ ભાંગા, એ સર્વ મળીને એક હજાર ચુમ્મોત્તેર (૧૦૭૪) સ્થિતિ બંધના ભાંગા થાય. ૪૭

ગુણઠાણે સ્થિતિબંધ.

સાણાઇઅપુવ્વંતે, અયરંતો કોડિકોડિઓ ન હિગો;
બંધો નહુ હીણો ન ય, મિચ્છે ભવ્વિઅરસન્નિંમિ॥૪૮॥

સાણાઇઅપુવ્વંતે—સાસ્વાદનથી માંડીને અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાન સુધી.
અયરંતો કોડિકોડીઓ—અંતઃકોડા કોડી સાગરોપમથી

ન હિગો—ન અધિક (બંધ) હોય.
બંધો—બંધ.
નહુ—નજ હોય.
હીણો—હીન—ઓછો.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ન થ-ન જ હોય.
મિચ્છે-મિથ્યા દ્રષ્ટિ.
ભવિયરસંનિંમિ-ભવ્ય-
સંજ્ઞિ અને અભવ્ય સંજ્ઞિને વિષે.

અર્થઃ—સાસ્વાદનથી અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાન પર્યંત અંતઃ કોડાકોડી સાગરોપમથી અધિક બંધ ન હોય, તેમજ તેનાથી હીન બંધ ન જ હોય. મિથ્યાદ્દષ્ટિ ભવ્ય અને અભવ્ય સંજ્ઞિને વિષે પણ હીન બંધ ન જ હોય. ૪૮

વિવેચન—હવે સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયને ગુણઠાણે કર્મનો સ્થિતિ બંધ કહે છે.-ત્યાં જે ૭૦, ૩૦ અને ૨૦ કોડાકોડિસાગરોપમનો સ્થિતિ બંધ છે તે મિથ્યાત્વ ગુણઠાણેજ હોય. ત્યાર પછી સાસ્વાદન ગુણઠાણાથકી માંડીને અપૂર્વકરણ લગે અંતઃકોડાકોડિ સાગરોપમ પ્રમાણજ બંધ હોય પણ તેથી અધિક ન હોય. અંતઃકોડાકોડી થકી અધિકો તો મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે હોય. તથા સિદ્ધાન્તે એમ કહ્યું છે જે ગ્રંથિભેદ કર્યા પછી મિથ્યાત્વે જાય તો પણ અંતઃ કોડાકોડિ સાગરોપમથકી અધિકી સ્થિતિ ન બાંધે. बंधेण न वोलइ कयावि, इत्यावश्यकवचनात् અને કર્મગ્રંથમતે તો ગ્રંથિભેદ કર્યા પછી સાસ્વાદનાદિકેજ અધિકી સ્થિતિ ન બાંધે પણ મિથ્યાત્વે આવ્યો અધિકી બાંધે. યાવત્ ઉત્કૃષ્ટી પણ બાંધે પણ તીવ્રાનુભાગે ન બાંધે, कर्म्मप्रकृतिग्रंथे પણ એમ કહ્યું છે. અને જે એકેંદ્રિયાદિક સાસ્વાદન ગુણઠાણે સાગરોપમના ભાગ બાંધે છે, તે તો હીણો બાંધે છે, પણ ઇહાં તે એકેંદ્રિયાદિકની વિવક્ષા નથી; ઈહાં તો સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયની વિવક્ષા છે. તે માટે તે સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય સાસ્વાદનાદિક અપૂર્વકરણ લગે અંતઃકોડાકોડી સાગરોપમથકી હીણો-ઓછો પણ ન બાંધે; અનિવૃત્તિકરણાદિકે હીણો બાંધે ઇત્યર્થઃ. ઇહાં કોઈક પૂછે જે સાસ્વાદનથી આઠમા ગુણઠાણા લગે જો હીનાધિકપણું નથી તો સ્થિતિ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

બંધનું અલ્પ બહુત્વ કહેશે ત્યાં સાધુના ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ થકી દેશવિરતિનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ સંખ્યાત ગુણો,તેથી દેશવિરતિનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ સંખ્યાત ગુણો અને તેથી અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિ અપર્યાપ્તાના જઘન્ય ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ સંખ્યાતગુણા હોય, એ કેમ ઘટે? તત્રોત્તરં-જેમ નવ સમયથી માંડીને સમયોન મુહૂર્ત્ત લગે અંતર્મુહૂર્ત્તના અસંખ્યાતા ભેદ હોય તેમ સાધુના ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધથી માંડીને સમયાધિકે પર્યાપ્ત સંજ્ઞિ પંચેંદ્રિયના ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ બંધ લગે અસંખ્યાતા સ્થિતિબંધના ભેદ હોય, તે સર્વ અંતઃકોડાકોડિ કહીએ; તેથી સંખ્યાતગુણા કે અસંખ્યાતગુણા કહેતાં કાંઈ દૂષણ નહીં અને મિથ્યાદૃષ્ટી ભવ્ય તથા અભવ્ય સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયને વિષે અંતઃકોડાકોડિ સાગરોપમ થકી ઓછો બંધ નજ હોય. અસંજ્ઞી વિકલેંદ્રિય, એકેંદ્રિયાદિકને તો મિથ્યાત્વે પણ હીણો હોય છે તે ઈહાં વિવક્ષ્યા નહીં. ૪૮

સ્થિતિ બંધનું અલ્પ બહુત્વ.

જઇલહુબંધો[૧] બાયર,-પજ્જ અસંખગુણ[૨] સુહુમપજ્જડહિગે[૩]।
એસિ અપજ્જાણ[૫] લહૂ,સુહુમેઅર[૭] અપજ્જપજ્જ[૮] ગુરૂ॥૪૯॥

જઇલહુબંધો–યતિનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ.
બાયરપજ્જ–બાદર પર્યાપ્તા એકેંદ્રિયનો.
અસંખગુણ–અસંખ્યાત ગુણ
સુહુમપજ્જ–સૂક્ષ્મ પર્યાપ્તા એકેંદ્રિયનો.
હિગો–વિશેષાધિક.
એસિ–એના (બાદરસૂક્ષ્મ એકેંદ્રિયના)
અપજ્જાણ–અપર્યાપ્તાનો.
લહૂ–લઘુ–જઘન્ય સ્થિતિબંધ

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સુહુસેયરઅપુજજપજજગુરૂ- સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તા એકેંદ્રિય, બાદર અપર્યાપ્તા એકેંદ્રિય, | સૂક્ષ્મપર્યાપ્તા એકેંદ્રિય અને બાદર પર્યાપ્તા એકેંદ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ બંધ.

અર્થઃ—યતિનો જઘન્યસ્થિતિબંધ સર્વથી થોડો હોય. બાદર પર્યાપ્તા એકેંદ્રિયનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ તેથી અસંખ્યાત ગુણ હોય અને સૂક્ષ્મ પર્યાપ્તા એકેંદ્રિયનો તેથી વિશેષાધિક હોય. એ (બાદર સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય) ના અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિ બંધ તેથી વિશેષાધિક; તે થકી સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તા એકેંદ્રિય, બાદર અપર્યાપ્તા એકેંદ્રિય, સૂક્ષ્મ પર્યાપ્તા એકેંદ્રિય અને બાદર પર્યાપ્તા એકેંદ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ બંધ અનુક્રમે વિશેષાધિક હોય. ૪૯

વિવેચન—હવે એકેંદ્રિયાદિકને વિષે સ્થિતિબંધનું અલ્પ બહુત્વ કહે છે.–સર્વથકી થોડો યતિનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ, સૂક્ષ્મસંપરાયે અંતર્મુહૂર્તનોજ હોય તે માટે ૧; તે થકી બાદર પર્યાપ્ત એકેંદ્રિયનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ અસંખ્યાતગુણો, સાગરોપમના ભાગનો હોય તે માટે ૨; તે થકી સૂક્ષ્મ પર્યાપ્ત એકેંદ્રિયનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક હોય ૩; તે થકી એ બેનો લઘુ એટલે બાદર અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૪; તે થકી સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૫; તે થકી સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૬; તે થકી ઇતર તે બાદર અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૭; તે થકી સૂક્ષ્મ પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૮; અને તે થકી બાદર પર્યાપ્તા એકેંદ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૯; ૪૯

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

લહુબિ[૧૦]અપજ્જ[૧૧]અપજ્જે, [૧૨]અપજેઅરબિઅગુરૂ[૧૩]ડહિગો એવં;
[૧૭]તિ[૨૧]ચઉ[૨૫]અસન્નિસુ નવરં, સંખગુણો બિઅઅમણપજ્જે ૫૦

લહુ–જઘન્ય સ્થિતિબંધ.
બિય–એઇંદ્રિય.
પજ્જ અપજ્જે–પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાને વિષે.
અપજેયર–અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા.
બિયગુરુ–એઇંદ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ બંધ.
અહિગો–અધિક.
એવં–એ પ્રકારે.
તિચઉઅસન્નિસુ–તે ઇંદ્રિય, ચૌરિંદ્રિય અને અસંજ્ઞિ પંચેંદ્રિયને વિષે.
નવરં–એટલું વિશેષ.
સંખગુણો–સંખ્યાત ગુણ.
બિયઅમણપજ્જે–બે ઇંદ્રિય પર્યાપ્તા અને અસંજ્ઞિ પર્યાપ્તાને વિષે.

અર્થ:—એઇંદ્રિય પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિ બંધ તે થકી વિશેષાધિક; તે થકી એઇંદ્રિય અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ બંધ વિશેષાધિક; તેઇંદ્રિય, ચૌરિંદ્રિય અને અસંજ્ઞિ પંચેંદ્રિયને વિષે એ પ્રકારે (એ ઇંદ્રિયમાં કહ્યા પ્રમાણે) જાણવું. એટલું વિશેષ કે બેઇંદ્રિય પર્યાપ્તા અને અસંજ્ઞિ અપર્યાપ્તાને વિષે સંખ્યાત ગુણ કહેવો. ૫૦

વિવેચન—તે થકી બેઇંદ્રિય પર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિ બંધ સંખ્યાત ગુણો ૧૦, પચ્ચીશ ગુણો માટે; તે થકી બેઇંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૧૧; તે થકી બેઇંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૧૨; તે થકી બેઇંદ્રિય પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૧૩; એમ તેઇંદ્રિય, ચઉરિંદ્રિય, અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિયને વિષે પણ ચાર ચાર બોલ કહેવા, એટલું વિશેષ છે જે-બેઇંદ્રિય અને અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિયને પહેલે બોલે સંખ્યાત ગુણા કહેવા; અન્યત્ર સઘળે વિશેષાધિક કહેવા. તે આ પ્રમાણે-તે થકી તેઇંદ્રિય પર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૧૪, તે થકી તેઇંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૧૫, તે થકી તેઇંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૧૬, તે થકી તેઇંદ્રિય પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૧૭, તે થકી ચઉરિંદ્રિય પર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૧૮, તેથકી ચઉરિંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૧૯, તે થકી ચઉરિંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૨૦, તે થકી ચઉરિંદ્રિય પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૨૧, તેથકી અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ સંખ્યાત ગુણો છે, ચઉરિંદ્રિય થકી દશ ગુણા માટે ૨૨, તે થકી અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૨૩, તે થકી અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૨૪, તે થકી અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ વિશેષાધિક ૨૫. ૫૦

તો જઇજિટ્ઠો બંધો, સંખગુણો[૨૬] દેસવિરયહસ્સિ[૨૭]અરો[૨૮];
સમ્મ[૩૨]ચઉ સન્નિચઉરો[૩૬], ઠિઇબંધાડણુકમ સંખગુણા. ૫૧॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

તો-તે થકી.
જઇજટ્ઠો-યતિનો ઉત્કૃષ્ટ.
સંખગુણો-સંખ્યાત ગુણ.
દેસવિરયહસ્સ-દેશવિરતનો જઘન્ય (અને).
ઇયરો-ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ.
સમ્મચઉ--સમ્યગ્ દૃષ્ટિના ચાર પ્રકારના (સ્થિતિબંધો)
સન્નિચઉરો-સંજ્ઞિ પંચેંદ્રિય મિથ્યા દૃષ્ટિના ચાર
ઠિઇબંધા-સ્થિતિ બંધો.
અણુકમ-અનુક્રમે.
સંખગુણા-સંખ્યાત ગુણા.

અર્થ:—તે થકી યતિનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ સંખ્યાત ગુણ; તે થકી દેશવિરતનો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ, સમ્યગ્ દૃષ્ટિના ચાર સ્થિતિબંધ અને સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય મિથ્યાત્વીના ચાર સ્થિતિબંધ અનુક્રમે સંખ્યાત ગુણ હોય. ૫૧

વિવેચન—તે થકી યતિનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ સંખ્યાત ગુણો, છઠ્ઠે પ્રમત્ત ગુણઠાણે અંત:કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ બાંધે તે માટે ૨૬, તે થકી દેશવિરતિનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ સંખ્યાત ગુણો ૨૭, તે થકી દેશવિરતિનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ સંખ્યાત ગુણો ૨૮. તે થકી અવિરતિ સમ્યગ્ દૃષ્ટિના ચાર બોલ તે કેમ ? સમ્યક્ત્વી પર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ સંખ્યાત ગુણો ૨૯, તેથકી સમ્યકત્વી અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ સંખ્યાતગુણ ૩૦, તે થકી સમ્યકત્વી અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ સંખ્યાતગુણ ૩૧, તેથકી સમ્યકત્વી પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ સંખ્યાતગુણ ૩૨, તે પછી સંજ્ઞીના ચાર બોલ તે કેમ ? તે થકી સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ સંખ્યાતગુણ ૩૩, તે થકી સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો જઘન્યસ્થિતિબંધ સંખ્યાતગુણ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૩૪, તે થકી સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ સંખ્યાતગુણ ૩૫, તે થકી સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ સંખ્યાતગુણો, ૭૦ કોડાકોડિ સાગરપ્રમાણ છે માટે ૩૬. એ સ્થિતિબંધ અનુક્રમે ૨૬ થી માંડીને ૩૬ લગે ૧૧ બોલ સંખ્યાતગુણા કહેવા. ઈહાં ૨૬ થકી ૩૫ લગે ૧૦ બોલ અંત:કોડાકોડિ સાગર પ્રમાણ કર્મપ્રકૃતિમાં કહ્યા છે પણ તે સંખ્યાતગુણા કેમ થાય? વિશેષાધિકજ ઘટે, એ વિચારવા યોગ્ય છે. પંડિતે વિચારવું. ૫૧

કર્મ સ્થિતિનું શુભાશુભપણું.

સવ્વાણુવિ જિટ્ઠિઇ, અસુભા જં સાઇસંકિલેસેણં;
ઇઅરા વિસોહિઓ પુણ, મુત્તું નરઅમરતિરિઆઉં. ૫૨

સવ્વાણુવિ-સર્વે (કર્મપ્રકૃતિ) ની
જિટ્ઠિઈ-ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ
અસુભા-અશુભા-અપ્રશસ્ત
જં-જે કારણ માટે
સા-તે (ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ)
અઇસંકિલેસેણં-તીવ્રકષાયના ઉદયે

ઇઅરા-જઘન્યસ્થિતિ
વિસોહિઓ-વિશુદ્ધિવડે
પુણ-વળી.
મુત્તું-મૂકી દઇને-વર્જીને
નરઅમરતિરિઆઉં-મનુષ્ય, દેવ અને તિર્યંચના આયુષ્યને

અર્થ:—મનુષ્ય, દેવ અને તિર્યંચના આયુષ્યને વર્જીને બાકીની સર્વે કર્મ પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ તે અશુભ જાણવી, જે કારણ માટે તે તીવ્ર કષાયના ઉદયે બંધાય. જઘન્ય સ્થિતિ વિશુદ્ધિવડે બંધાય. ૫૨.

વિવેચન—સર્વે શુભ અશુભ પ્રકૃતિની જે ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ તે અશુભ જાણવી, જે ભણી તે જ્યેષ્ઠ સ્થિતિ અતિ સં-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ક્લેશે-તીવ્ર કષાયોદયે-ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ બંધના અધ્યવસાય સ્થાનકે કરીને બંધાય. સર્વ શુભાશુભ પ્રકૃતિની સ્થિતિ સંક્લેશની વૃદ્ધિએ વધે અને સંક્લેશ ઘટવાથી ઘટે. અને અનુભાગ તો કષાયવૃદ્ધિએ અશુભ પ્રકૃતિનો વધે અને શુભ પ્રકૃતિનો ઘટે. અને કષાયની હાનિએ અશુભ પ્રકૃતિનો ઘટે અને શુભ પ્રકૃતિનો વધે; ઠિઇઅણુભાગં કસાયાઓ ઇતિવચનાત્. અને ઇતર જે જઘન્ય સ્થિતિ તે વિશુદ્ધિએ-કષાયને મંદપણે બંધાય, તે શુભ જાણવી. જેમ જેમ જે સર્વોત્કૃષ્ટ વિશુદ્ધિવંત થાય તેમ તેમ તે કર્મની જઘન્ય સ્થિતિ બાંધે. મનુષ્યાયુ: ૧, દેવાયુ: ૨ અને તિર્યંગાયુ: ૩, એ ત્રણ આયુવર્જીને શેષની જ્યેષ્ઠ સ્થિતિ અશુભ જાણવી પણ એ ત્રણની નહીં. એ ત્રણ તો વિશુદ્ધિની વૃદ્ધિએ વધે વળી એ ત્રણ આયુની સ્થિતિની વૃદ્ધિએ રસ પણ વધે અને તે પણ શુભ હોય. ૫૨

યોગનું અલ્પબહુત્વ.

સુહુમનિગોઆઇખણ-પ્પજોગ બાયરયવિગલઅમણમણા;
અપજજલહુપઢમદુગુરૂ, પજહસ્સિઅરો અસંખગુણો. ૫૩

સુહુમનિગોય-લબ્ધિ અપર્યાપ્તા સૂક્ષ્મનિગોદનો.
આઇખણ-(ઉત્પત્તિના) પહેલા સમયે
અપ્પજોગ-અલ્પ યોગ.
બાયરય વિગલઅમણમણા અપજજ-બાદરનિગોદ, વિકલેંદ્રિય, અસંજ્ઞિપંચેંદ્રિય અને સંજ્ઞિપંચેંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો
લહુ-જઘન્ય યોગ.
પઢમદુ-પ્રથમદ્વિક (અપર્યાપ્તા સૂક્ષ્મબાદર નિગોદ)નો
ગુરૂ-ઉત્કૃષ્ટ યોગ (અને)
પજહસ્સિઅરો-પર્યાપ્તાનો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ યોગ.
અસંખગુણો-અસંખ્યાતગુણ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થઃ—સૂક્ષ્મ નિગોદ (લબ્ધિ અપર્યાપ્તા) ના પહેલા સમયે અલ્પ યોગ હોય. તે થકી અપર્યાપ્તા એવા બાદર એકેંદ્રિય, વિકલેંદ્રિય, અસંજ્ઞિ અને સંજ્ઞિ પંચેંદ્રિયના પહેલા સમયે જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ હોય. તે થકી પહેલા દ્વિકનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ, તે થકી પહેલા દ્વિકના પર્યાપ્તા નો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ યોગ અનુક્રમે અસંખ્યાત ગુણ હોય. ૫૩.

વિવેચન—હવે યોગનું અલ્પ બહુત્વ કહે છે.—*યોગ તે વીર્ય-સ્થામ-ઉત્સાહ-પરાક્રમ-ચેષ્ટા-શક્તિ-સામર્થ્ય કહીએ. વીર્યાંતરાયના ક્ષયોપશમથી ઉપન્યો જે કાયાદિકનો પરિ-

---

* મનોયોગ, વચનયોગ અને કાયયોગ એમ યોગ ત્રણ પ્રકારે છે. આ યોગરૂપ વીર્ય પરિણામ, આલંબન અને ગ્રહણનુ સાધન છે, તે આ પ્રમાણે—યોગરૂપ વીર્ય વડે ઔદારિકાદિ શરીર પ્રાયોગ્ય પુદ્‌ગલો જીવ પ્રથમ ગ્રહણ કરે છે, ગ્રહણ કરીને પ્રાણાપાનાદિરૂપે પરિણમાવે છે અને પરિણમાવીને સામર્થ્ય વિશેષની સિદ્ધિને માટે તેજ પુદ્‌ગલોનું અવલંબન કરેછે. (જેમ મંદ શક્તિવાળો કોઇ મનુષ્ય નગરમાં ફરવા માટે લાકડીનું આલંબન લે છે તેમ.) ને પછી તેના આધારથી શક્તિ પ્રાપ્ત થયે છતે તે પુદ્‌ગલોને છોડી દે છે. કાર્યની નિકટતા અને જીવ પ્રદેશોના શૃંખલાના અવયવ (સાંકળીના અંકોડા)ની પેઠે પરસ્પર સંબંધને લીધે વીર્યનું ઓછા વત્તાપણું હોય છે. જેમકે હસ્તાદિગત આત્મપ્રદેશોનું ઘટાદિ ઉપાડવાના કાર્યમાં નજીકપણું છે તેની ચેષ્ટા વધારે, ખભા વિગેરેની તેથી ઓછી અને પગ વિગેરેની તેથી પણ ઓછી હોય છે, આ વાત અનુભવ સિદ્ધ છે. જોકે પત્થર વગેરે વાગવાથી સર્વ પ્રદેશમાં એક સાથે વેદના થાય છે તો પણ જે આત્મ પ્રદેશોએ ઘા વાગ્યો હોય ત્યાં તીવ્રતર વેદના અને તે પછીના પ્રદેશોમાં અનુક્રમે મંદ, મંદતર વેદના જાણવી.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સ્પંદ તે યોગ કહીએ, ત્યાં લબ્ધિ અપર્યાપ્તા આદિ ક્ષણે (ઉત્પત્તિના) પ્રથમ સમયે વર્ત્તતા સૂક્ષ્મ નિગોદનો જઘન્ય યોગ સર્વ થકી થોડો હોય ૧. તે થકી બાદર નિગોદ અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૨. તે થકી બેઇંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૩. તે થકી તેઇંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૪. તે થકી ચઉરિંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૫. તે થકી અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણો ૬. તે થકી સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણો ૭. તે થકી સૂક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૮. તે થકી બાદર નિગોદિયા અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૯. તે થકી સૂક્ષ્મ નિગોદિયા પર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૧૦. તે થકી બાદર નિગોદિયા પર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૧૧. તે થકી સૂક્ષ્મ નિગોદિયા પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૧૨. તે થકી બાદર નિગોદિયા પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણો ૧૩. ૫૩

યોગ તથા સ્થિતિસ્થાન.

* અપજત્તતસુક્કોસો,[૧૯] પજજહન્નિઅરૂ[૨૩] એવ ઠિઇઠાણા;[૨૮]
અપજેઅર સંખગુણા, પરમપજબિએ અસંખગુણા. ૫૪

અપજત્તતસ-અપર્યાપ્તાત્રસનો	જઘન્ય યોગ (અને)
ઉક્કોસો-ઉત્કૃષ્ટ યોગ.	ઇઅરૂ--ઉત્કૃષ્ટ યોગ.
પજજહન્ન-પર્યાપ્તા ત્રસનો	એવ-એ પ્રકારે

* અસમત્ત ઇતિ પાઠાન્તરે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

ઠિઇઠાણા-સ્થિતિનાં સ્થાનો (કહેવાં)
અપજેયર-અપર્યાપ્તા કરતાં પર્યાપ્તાના
સંખગુણા-સંખ્યાત ગુણા
પરં-એટલું વિશેષ-પરંતુ
અપજબિએ-અપર્યાપ્તા બે ઇંદ્રિયને વિષે.
અસંખગુણા--અસંખ્યાત ગુણ.

અર્થ:—તે થકી અપર્યાપ્તા ત્રસનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ, પર્યાપ્તા ત્રસનો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ અનુક્રમે હોય. એ પ્રકારે (સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિયાદિ જીવના અનુક્રમે) સ્થિતિનાં સ્થાનો કહેવાં. ત્યાં (પૂર્વોક્ત સૂક્ષ્મબાદર એકેંદ્રિયાદિ) અપર્યાપ્તા કરતાં પર્યાપ્તાના સંખ્યાત ગુણાં કહેવાં પરંતુ અપર્યાપ્તા બેઇંદ્રિયને વિષે અસંખ્યાત ગુણ કહેવાં. ૫૪

વિવેચન—તે થકી ત્રસ પાંચ તે બેઇંદ્રિયાદિકનો કહેવો, તે કેમ ? તે થકી બેઇંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૧૪. તે થકી તેઇંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૧૫. તે થકી ચઉરિંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટયોગ અસંખ્યાતગુણ ૧૬. તે થકી અસંજ્ઞીપંચેંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૧૭. તે થકી સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૧૮. તે થકી બેઇંદ્રિય પર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણ ૧૯. તે થકી તેઇંદ્રિય પર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણ ૨૦. તે થકી ચઉરિંદ્રિય પર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણ ૨૧. તે થકી અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણ ૨૨. તે થકી સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણ ૨૩. ઇતર તે પાંચનો ઉત્કૃષ્ટો તે

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri
Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

આ પ્રમાણે-તે થકી બેઇંદ્રિય પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૨૪. તે થકી તેઇંદ્રિય પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૨૫. તે થકી ચઉરિંદ્રિય પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૨૬. તે થકી અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૨૭. તે થકી સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ હોય ૨૮. પાંચ બોલ વળી ગ્રંથાંતરે કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-તે થકી અનુત્તરવાસી દેવતાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૨૯. તે થકી ૯ ગ્રૈવેયકના દેવતાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૩૦. તે થકી યૌગલિક તિર્યગ્નરનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૩૧. તે થકી આહારક શરીરીનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ ૩૨. તે થકી શેષ દેવતા, નારક, તિર્યંગ્ અને મનુષ્યનો ઉત્કૃષ્ટયોગ અસંખ્યાત ગુણો ૩૩. એ સર્વ જીવના યોગનું અલ્પબહુત્વ જાણવું. એ અલ્પબહુત્વ શ્રી ભગવતીજીના ૨૫ મા શતકના ૧ લે ઉદ્દેશે કહ્યું છે. ત્યાં પર્યાપ્તાના જઘન્ય યોગ થકી અપર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અધિકો કહ્યો છે. બોલ આઘા પાછા ઘણા છે તે તો શું જાણીએ શા હેતુએ કહ્યા હશે? તે બહુશ્રુત જાણે. [1]એમજ ચાદ જીવ ભેદે સ્થિતિ સ્થાનકનું અલ્પ બહુત્વ કહેવું; ત્યાં પૂર્વે અપર્યાપ્તા પછી પર્યાપ્તાના એકેક થકી સંખ્યાતગુણાં સ્થિતિ સ્થાનક કહેવાં. (સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર) પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગમાં જેટલા સમય હોય એટલાં સ્થિતિ સ્થાનક અસંજ્ઞીલગે સર્વને છે, અને એકેક થકી સંખ્યાતગુણાં છે. અને અપર્યાપ્તા બેઇંદ્રિયનાં અસંખ્યાતગુણા કહેવાં એટલું વિશેષ છે; તે અસંખ્યાતાના અસંખ્યાતા ભેદ છે તે માટે પરસ્પર વિરોધ નથી. એ અલ્પ બહુત્વની સ્થાપના આ પ્રમાણે.-

[1] યોગ પ્રરૂપણાની પેઠે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૧૪ જીવસ્થાનેષુ સ્થિતિસ્થાનાઽલ્પબહુત્વયંત્રકમ્	
૧	એકેંદ્રિય સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તાનાં સ્થિતિ સ્થાનક સર્વ સ્તોક
૨	તે થકી એકેંદ્રિય બાદર અપર્યાપ્તાનાં સ્થિતિ૦ સંખ્યાતગુણ
૩	તે થકી એકેંદ્રિય સૂક્ષ્મ પર્યાપ્તાનાં સ્થિતિ૦ સંખ્યાતગુણ
૪	તે થકી એકેંદ્રિય બાદર પર્યાપ્તાનાં સ્થિતિ૦ સંખ્યાતગુણ
૫	તે થકી બેઇંદ્રિય અપર્યાપ્તાનાં સ્થિતિ૦ અસંખ્યાતગુણ.
૬	તે થકી બેઇંદ્રિય પર્યાપ્તાનાં સ્થિતિ૦ સંખ્યાતગુણ
૭	તે થકી તેઇંદ્રિય અપર્યાપ્તાનાં સ્થિતિ૦ સંખ્યાતગુણ
૮	તે થકી તેઇંદ્રિય પર્યાપ્તાનાં સ્થિતિ૦ સંખ્યાતગુણ
૯	તે થકી ચઉરિંદ્રિય અપર્યાપ્તાનાં સ્થિતિ૦ સંખ્યાતગુણ
૧૦	તે થકી ચઉરિંદ્રિય પર્યાપ્તાનાં સ્થિતિ૦ સંખ્યાતગુણ
૧૧	તે થકી અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય અપર્યાપ્તાનાં સ્થિતિ૦ સંખ્યાતગુણ
૧૨	તે થકી અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાનાં સ્થિતિ૦ સંખ્યાતગુણ
૧૩	તે થકી સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય અપર્યાપ્તાનાં સ્થિતિસ્થા૦ સંખ્યાતગુણ
૧૪	તે થકી સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાનાં સ્થિતિસ્થા૦ સંખ્યાતગુણ

પ્રતિ સમય યોગવૃદ્ધિ સ્વરૂપ.

પઇખણમસંખગુણવિરિઅ,અપજ પઇઠિઇમસખલોગસમા;
અજ્ઝવસાયા અહિઆ,સત્તસુ આઉસુ અસંખગુણા ॥૫૫॥

પઇખણં—પ્રત્યેક સમયે
અસંખગુણ વિરિય—અસંખ્યાત ગુણ વીર્યવાળા
અપજ—અપર્યાપ્તા જીવો
પઇઠિઇ—પ્રત્યેક સ્થિતિ બંધે
અસંખલોગસમા—અસંખ્યેય લોકાકાશના પ્રદેશ પ્રમાણ
અજ્ઝવસાયા—અધ્યવસાયો
અહિયા—અધિક—વિશેષાધિક
સત્તસુ—સાતકર્મને વિષે.
આઉસુ—આયુષ્ય કર્મને વિષે.
અસંખગુણા—અસંખ્યાત ગુણા.

અર્થ:—અપર્યાપ્તા જીવો પ્રત્યેક સમયે અસંખ્યાત ગુણ વીર્યવાળા હોય અને પ્રત્યેક સ્થિતિબંધે અસંખ્યેય લોકાકાશના પ્રદેશ પ્રમાણ અધ્યવસાયો હોય. સાત કર્મને

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વિષે તે સ્થિતિબંધના અધ્યવસાયો વિશેષાધિક અને આયુષ્ય કર્મને વિષે અસંખ્યાત ગુણ હોય. ૫૫

હવે પ્રતિ સમયે યોગવૃદ્ધિનું સ્વરૂપ કહે છે.—અપર્યાપ્તાને પ્રતિ સમયે અસંખ્યાત ગુણી યોગવૃદ્ધિ હોય.–પહેલા સમય થકી બીજે સમયે અસંખ્યાત ગુણી વીર્ય વૃદ્ધિ હોય, બીજાથી ત્રીજે સમયે અસંખ્યાત ગુણી વીર્ય વૃદ્ધિ; એમ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિપર્યંત જાણવું.

यदुक्तं–सव्वोवि अपज्जत्तो । पइखणं असंखगुणाए जोगवुड्ढीए वड्ढइत्ति ॥ અને એકેકે સ્થિતિ બંધે તેનાં હેતુભૂત અસંખ્યાત લોકાકાશપ્રદેશપ્રમાણ અધ્યવસાય સ્થાનક હોય. તે અધ્યવસાય સ્થાનક આયુ વર્જીને સાત કર્મને વિષે સ્થિતિએ વિશેષાધિક હોય, તે આ પ્રમાણે–પ્રથમ જઘન્ય સ્થિતિએ અસંખ્યાત લોકાકાશ પ્રદેશ પ્રમાણ હોય, તે થકી સમયાધિક બીજી સ્થિતિએ વિશેષાધિક હોય, ત્રીજી સ્થિતિએ તેથી વિશેષાધિક હોય, યાવત્ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ લગે વિશેષાધિક હોય. આયુઃ કર્મને વિષે અસંખ્યાત ગુણા કહેવાં, તે આ પ્રમાણે–આઉખાની પહેલી જઘન્ય સ્થિતિએ અસંખ્યાત લોકાકાશ પ્રદેશ પ્રમાણ હોય, સમયાધિક બીજી સ્થિતિએ અસંખ્યાત ગુણાં, એમ યાવત્ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ લગે કહેવું. ૫૫

અબંધ સ્થિતિ.

તિરિનિરયતિજોઆણં, નરભવજુઅ સચઉપલ્લ તેસઠ્ઠં;
થાવરચઉઇગવિગલા–યવેસુ પણસીઇ સયમયરા.॥૫૬॥

તિરિનિરયતિજોયાણં–તિર્યંચત્રિક, નરકત્રિક અને ઉદ્યોત નામ કર્મના

નરભવજુય––મનુષ્ય ભવો સહિત.

સચઉપલ્લ–ચાર પલ્યોપમ સહિત

તેસઠ્ઠં–ત્રેસઠ અધિક સો સા-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ગરોપમ–૧૬૩)
થાવરચઉઇગવિગલાયવેસુ-
સ્થાવર ચતુષ્ક, એકેંદ્રિય
જાતિ, વિકલેંદ્રિય અને આ-
તપ નામકર્મને વિષે.
પણસીઈસયં—એકસો પં-
ચાશી.
અયરા—સાગરોપમ

અર્થઃ—તિર્યંચત્રિક, નરકત્રિક અને ઉદ્યોત નામકર્મ, મનુષ્યભવો સહિત ચાર પલ્યોપમ અધિક એકસો ત્રેસઠ સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટ અબંધકાળ જાણવો. સ્થાવર ચતુષ્ક, એકેંદ્રિય જાતિ, વિકલેંદ્રિય અને આતપ નામકર્મને વિષે મનુષ્યભવ યુક્ત ચાર પલ્યોપમ અધિક એકસો પંચાશી સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટ અબંધકાળ જાણવો. ૫૬

વિવેચન—હવે ઉત્તર પ્રકૃતિનો અબંધકાળ કહે છે.–ત્યાં સર્વ પ્રકૃતિને જઘન્યથી તો એક સમય અબંધકાળ હોય અને ઉત્કૃષ્ટપણે મિથ્યાત્વ સાસ્વાદને છેદ પામતી ૪૧ પ્રકૃતિનો પંચેંદ્રિયને વિષે અબંધકાળ કહે છે.–તિર્યંચત્રિક ૩, નરકત્રિક ૩ અને ઉદ્યોતનામ ૧, એ સાત પ્રકૃતિનો મનુષ્યના પૂર્વકોડિના ૯ ભવોએ યુક્ત ચાર પલ્યોપમ અને એકસો ત્રેસઠ સાગરોપમ એટલો અબંધકાળ હોય, એટલા કાળલગે એ સાત પ્રકૃતિ બાંધેજ નહી, તે આ પ્રમાણે–કોઇક ત્રણ પલ્યોપમના આઉખાવાળો યુગલિક મનુષ્ય તે ભવે એ ૭ પ્રકૃતિ[1] ન બાંધે, નરક તિર્યંચમાં ઉપજવું નથી તે માટે. તે ભવને અંતે સમ્યકત્વ પામીને એક પલ્યની સ્થિતિનો સૌધર્મ કલ્પે દેવતા ઉપજે ત્યાં પણ સમ્યકત્વ પ્રત્યયે એ ૭ પ્રકૃતિ ન બાંધે. ત્યાંથી મનુષ્યમાં ઉપજી દીક્ષા પાળી નવમે ગ્રૈવેયકે ૩૧ સાગરોપમની સ્થિતિએ

૧ આ સાત પ્રકૃતિ નારક તિર્યગ્ પ્રાયોગ્યજ બંધાય છે અને તે ગતિમાં યુગલિક જાયજ નહિ માટે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

દેવપણે ઉપજે; ત્યાં મિથ્યાત્વ [1]પામે, પણ ભવ પ્રત્યયેજ એ ૭ પ્રકૃતિ ત્યાં ન બાંધે. અંતે સમ્યકત્વ પામી મરીને મનુષ્યમાં ઉપજી દીક્ષા અથવા દેશવિરતિપણું પાળી, ત્રણ વાર અચ્યુતે જઈને ૬૬ સાગરોપમ પૂરા કરીને મનુષ્યમાં અંતર્મુહૂર્ત્ત મિશ્રપણું અનુભવી પાછું સમ્યક્ત્વ પામી બેવાર અનુત્તર વિમાને અથવા ત્રણ વાર અચ્યુતે ૬૬ સાગરોપમ સમ્યક્ત્વકાળ ફરીથી પૂરે, ત્યાં સમ્યક્ત્વ પ્રત્યયેજ એ ૭ પ્રકૃતિ ન બાંધે એટલે ચાર પલ્યોપમે અધિક અને અંતરે ૭ ભવ મનુષ્યના કર્યા તેણે પણ અધિક ૧૬૩ સાગરોપમ લગે મિથ્યાત્વ સાસ્વાદનના અભાવ થકી તથા ભવસ્વભાવથકી એ ૭ પ્રકૃતિ ન બાંધે. उक्तंच-पलियाइं तिन्नि भोगा-वणिंमि भवपच्चयं पलियमेगं ॥ सोहम्मे सम्मत्तेण, नरभवे सव्वविरईए ॥ १ ॥ मिच्छो भवपच्चयओ, गेविज्ज सागराइं इगतीसं ॥ अंतमुहुत्तूणाइं, सम्मत्तं तंमि लहिऊणं ॥ २ ॥ विरयनरभवंतरिओ, अणुत्तरसुरो य अयरछावट्ठो ॥ मिस्सं मुहुत्तमेगं । फासिय मणुओ पुणो विरओ ॥ ३ ॥ छावट्ठी अयराणं, अच्चुयए विरयनरभवंतरिओ ॥ तिरिनरयतिगुज्जोयाणं, एस कालो अबंधंमि ॥ ४ ॥ તથા સ્થાવર ચતુષ્ક ૪, એકેંદ્રિયજાત ૫, વિકલેંદ્રિય ૮ અને આતપનામ ૯, એ નવ પ્રકૃતિનો ૪ પલ્યોપમ સહિત એકસો પંચ્યાશી (૧૮૫) સાગરોપમનો અબંધકાળ હોય, તે આ પ્રમાણે-કોઈક જીવ તમઃપ્રભાએ ૨૨ સાગરને આઉખે નારકી થઈ, અંતે સમ્યકત્વ પામી, મનુષ્ય થઈ, સૌધર્મ કલ્પે ૪ પલ્યને આઉખે દેવતા થઈ મનુષ્ય થઈ સંયમ પાળી પૂર્વોક્તની પરે નવમ ગ્રૈવેયકાદિકે ૧૬૩ સાગરોપમ પૂરે, એવં ૧૮૫ સાગરોપમ અને પલ્યો-

[1] અંતર્મુહૂર્ત પછી.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પમ ૪ લગે એ નવ પ્રકૃતિ ભવ પ્રત્યયે તથા સમ્યક્ત્વ પ્રત્યયે ન બાંધે. यदुक्तं-छट्ठीए नेरइओ, भवपच्चयओ उ अयरबावीसं । देसविरओ य भविउं, पलियचउक्कं पढमकप्पे ॥ १ ॥ पुव्वुत्तकालजोगो, पंचासीयं सयं सचउपल्लं । आयवथावरचउविग-लतियगपणिंदिअ अबंधो ॥ २ ॥ ५६.

અપઢમસંઘયણ[૫]આગિઇ[૫]-ખગઇ[૧]અણ[૪]મિચ્છ[૧]દુહગ[૩]થીણતિગં[૩];

નિઅ[૧]નપુ[૧]ઇત્થિ[૧] દુતીસં[૧૩૨], પણિંદિસુ અબંધઠિઇ પરમા.૫૭

અપઢમસંઘયણાગિઇખગઇ-પહેલાને વર્જીને સંઘયણ, સંસ્થાન અને વિહાયોગતિ.
અણ-અનંતાનુબંધિ કષાય.
મિચ્છ-મિથ્યાત્વ મોહનીય.
દુભગથીણતિગં-દુર્ભગત્રિક અને થીણદ્ધિત્રિક;
નિય-નીચ ગોત્ર,
નપુઇત્થિ-નપુંસક વેદ અને સ્ત્રી વેદની
દુતીસં-નરભવ સહિત એક સો બત્રીશ સાગરોપમ
પણિંદિસુ-પંચેંદ્રિયને વિષે
અબંધઠિઇ-અબંધ સ્થિતિ.
પરમા-ઉત્કૃષ્ટ

અર્થઃ—પહેલાને વર્જીને સંઘયણ, સંસ્થાન અને વિહાયોગતિ, અનંતાનુબંધી કષાય, મિથ્યાત્વ મોહનીય, દુર્ભગત્રિક અને થીણદ્ધિત્રિક, નીચગોત્ર, નપુંસક વેદ અને સ્ત્રીવેદ એ (પચીશ પ્રકૃતિ) ની ઉત્કૃષ્ટ અબંધ સ્થિતિ નરભવ યુક્ત એકસો બત્રીશ સાગરોપમ જાણવી. એ ૪૧ પ્રકૃતિની અબંધ સ્થિતિ પંચેંદ્રિયને વિષે જાણવી. ૫૭

વિવેચન—પહેલું સંઘયણ વર્જી પાંચ સંઘયણ ૫, પહેલું સંસ્થાન વર્જી પાંચ સંસ્થાન ૧૦, પહેલી શુભ ખગતિ ટાળી બીજી અશુભ ખગતિ ૧૧, અનંતાનુબંધિ ચાર કષાય ૧૫, મિથ્યાત્વ મોહનીય ૧૬, દુર્ભગ, દુઃસ્વર અને

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અનાદેય એ દુર્ભગત્રિક ૧૯, થીણદ્ધીત્રિક ૨૨, નીચૈર્ગોત્ર ૨૩, નપુંસકવેદ ૨૪ અને સ્ત્રીવેદ ૨૫; એ પચીશ પ્રકૃતિનો (૧૩૨) એકસો બત્રીશ સાગરોપમનો અબંધકાળ હોય. તે આ પ્રમાણે-ઈહાં મનુષ્ય ભવે સમ્યક્ત્વ સહિત ચારિત્ર પાળી ત્રણ વાર અચ્યુતાદિકે જઈ ૬૬ સાગર સમ્યક્ત્વનો કાળ પૂરી મનુષ્ય ભવે અંતર્મુહૂર્ત્ત મિશ્રપણું પામી ફરી સમ્યક્ત્વ પામી ચારિત્ર પાળી ત્રણવાર અચ્યુતે અથવા બે વાર વિજયાદિકે જઈ ૬૬ સાગર સમ્યક્ત્વકાળ પૂરે, એટલે ૧૩૨ સાગર લગે સમ્યક્ત્વ પ્રત્યયે જ એ પચીશ પ્રકૃતિ ન બાંધે. यदुक्तं-पणवीसाए अबंधो, उक्कोसो होइ सम्मसंजुए ॥ बत्तीसं सयमयरा, दो विजए अच्चुए तिसवा ॥ १ ॥ પંચેંદ્રિયને વિષે ૪૧ પ્રકૃતિનો અબંધ સ્થિતિ-અબંધકાળ ઉત્કૃષ્ટો એટલો હોય, એ ઉપરાંત અવશ્ય બાંધે કે અબંધક થાય. હવે બાકી ૭૯ પ્રકૃતિનો અબંધકાળ ગ્રંથાંતર થકી લખીએ છીએ-પ્રત્યાખ્યાનીય ૪, અપ્રત્યાખ્યાનીય ૪, મનુષ્યત્રિક ૩, આહારિકદ્વિક ૨, અને વજ્ર ઋષભનારાચ સંઘયણ ૧, એ ચૌદ પ્રકૃતિ દેશોન પૂર્વ કોડિ લગે સંયત ન બાંધે અને શેષ ૬૫ પ્રકૃતિનો અંતર્મુહૂર્ત્ત ઉત્કૃષ્ટો અબંધકાળ હોય. ૫૭

અબંધ કાળની સંખ્યાનો ઉપાય.

વિજયાઇસુ (૧૩૨) ગેવિજ્જે (૧૬૩), તમાઇ (૧૮૫) દહિસય દુતીસ તેસટ્ઠું ॥
પણસીઇ સયયબંધો, પલ્લતિગં સુર(૨)વિઉવ્વિદુગે(૨) ॥૫૮॥

વિજયાઇસુ-વિજયાદિને વિષે (ગયેલ જીવની)
ગેવિજ્જે-ગ્રૈવેયકને વિષે
તમાઇ-તમઃપ્રભા નારકીમાં

દહિસયદુતીસં-એકસો બત્રીશ સાગરોપમ
તેસટ્ઠું-એકસો ત્રેસઠ સાગરોપમ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પણસીઇ-એકસો પંચાશી સાગરોપમ
સયયબંધો-સતત-નિરંતર બંધ
પલ્લતિગં-ત્રણ પલ્યોપમ.
સુરવિઉવ્વિદુગે--સુરદ્વિક અને વૈક્રિયદ્વિકને વિષે

અર્થ:—વિજયાદિને વિષે, ગ્રૈવેયક અને વિજયાદિને વિષે તેમજ તમ:પ્રભા, ગ્રૈવેયક અને વિજયાદિને વિષે ગયેલ જીવની ઉત્કૃષ્ટ અબંધ સ્થિતિ અનુક્રમે એકસો બત્રીશ, એકસો ત્રેસઠ અને એકસો પંચાશી સાગરોપમ નરભવોએ યુક્ત હોય. સુરદ્વિક અને વૈક્રિયદ્વિકનો ત્રણ પલ્યોપમ નિરંતર બંધ હોય. ૫૮

વિવેચન—એ પૂર્વોક્ત કાળ તે કયાં પૂરો થાય તે કહે છે.-વિજયાદિકે ૨ વાર અને અચ્યુતે ૩ વાર એવં ૧૩૨ સાગરોપમ. ગ્રૈવેયકે ૧ વાર, પછી વિજયાદિકે બે વાર અને અચ્યુતે ત્રણ વાર એવં ૧૬૩ સાગરોપમ થાય. તમ:પ્રભાએ ૧ વાર, નવમે ગ્રૈવેયકે ૧ વાર, પછી વિજયાદિકે ૨ વાર અને અચ્યુતે ત્રણ વાર એવં ૧૮૫ સાગરોપમ થાય. વચ્ચે મનુષ્યના જેટલા ભવ થાય તેટલો કાળ અધિક જાણવો. એ પ્રકારે ૨૫, ૭ અને ૯ પ્રકૃતિનો અનુક્રમે અબંધકાળ હોય.

હવે અધ્રુવબંધી ૭૩ પ્રકૃતિનો નિરંતર બંધ કહે છે.-સુરદ્વિક ૨ અને વૈક્રિયદ્વિક ૪ એ ચાર પ્રકૃતિ ત્રણ પલ્યોપમ લગે ઉત્કૃષ્ટપણે નિરંતર બંધાય-યુગળીયાં બાંધે. ૫૮

નિરંતર બંધ.

સમયાદસંખકાલં, તિરિદુગનીએસુ આઉ અંતમુહૂ ॥
ઉરલિ અસંખપરટ્ટા, સાયઠિઇ પુવ્વકોડૂણા ॥ ૫૯ ॥

Gahesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સમયાદસંખકાલં--સમયથી માંડીને અસંખ્યાત કાળ પર્યંત

તિરિદુગનીએસુ-તિર્યંચદ્વિક અને નીચ ગોત્રને વિષે.

આઉ-ચાર પ્રકારના આયુષ્યને વિષે

અંતમુહૂ-અંતર્મુહૂર્ત કાળ સુધી.

ઉરલિ-ઔદારિક શરીરમાં

અસંખપરદ્દા--અસંખ્યાત પુદ્ગલ પરાવર્ત

સાયઠિઈ--સાતાવેદનીયના સતત બંધ

પુવ્વકોડૂણા-પૂર્વકોડી વર્ષથી ન્યૂન

અર્થ—તિર્યંચદ્વિક અને નીચગોત્રના સમયથી માંડીને અસંખ્યાતકાળ પર્યંત નિરંતર બંધ હોય. આયુષ્ય કર્મના અંતર્મુહૂર્ત, ઔદારિક શરીરના અસંખ્યાત પુદ્ગલ પરાવર્ત અને સાતાવેદનીયના ન્યૂન પૂર્વકોડી નિરંતર બંધ હોય. ૫૯

વિવેચન—જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતો કાળ, તિર્યંચદ્વિક અને નીચૈર્ગોત્ર એ ત્રણ પ્રકૃતિ તેઉ વાઉમાંહે તથા સાતમી નરકે નિરંતર બંધાય. ચારે આઉખાં અંતર્મુહૂર્ત્ત લગેજ નિરંતર બંધાય. કેમકે આઉખાનો બંધકાળ એટલોજ છે. ઔદારિક શરીર અસંખ્યાતા પુદ્ગલ પરાવર્ત લગે એકેંદ્રિયને વિષે નિરંતર બંધાય. સાતાવેદનીય નવ વરસે ઉણી પૂર્વકોડિ લગે સંયતને અપ્રમત્ત ગુણઠાણાથી સયોગ કેવળી ગુણઠાણા લગે નિરંતર બંધાય. ૫૯

જલહિસયં[185] પણસીઅં, પરઘુસ્સાસે[1] પણિંદિ[2] તસચઉગે[6]
બત્તીસં[132] સુહવિહગંઇ,[1] -પુમસુભગતિગુચ્ચચઉરંસે[2] ॥૬૦॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

જલહિસયં પણસીયં—એક સો પંચાશી સાગરોપમ

પરઘુસ્સાસે—પરાઘાત નામ અને ઉશ્વાસ નામ કર્મનેવિષે.

પણિંદિતસચઉગે—પંચેંદ્રિય જાતિ અને ત્રસ ચતુષ્કને વિષે.

અત્તીસં—એકસો બત્રીશ સાગરોપમ

સુહવિહગઇપુમ—શુભવિહાયોગતિ, પુરૂષ વેદ,

સુભગતિગ—સુભગત્રિક

ઉચ્ચ—ઉચ્ચગોત્ર અને

ચઉરંસે—સમચતુરસ્ર સંસ્થાનને વિષે.

અર્થ—પરાઘાત નામ તથા ઉશ્વાસ નામકર્મને વિષે અને પંચેંદ્રિય જાતિ તથા ત્રસ ચતુષ્કને વિષે એકસો પંચાશી સાગરોપમ નિરંતર બંધ હોય. શુભવિહાયોગતિ, પુરૂષવેદ, સુભગત્રિક, ઉચ્ચગોત્ર અને સમચતુરસ્ર સંસ્થાનને વિષે એકસો બત્રીશ સાગરોપમ સતતબંધની સ્થિતિ હોય. ૬૦

વિવેચન—પરાઘાત ૧, ઉચ્છ્વાસ ૨, પંચેંદ્રિયજાતિ ૩ અને ત્રસચતુષ્ક ૭, એ સાત પ્રકૃતિ એકસો પંચાશી (૧૮૫) સાગરોપમ લગે નિરંતર બાંધે. તમઃપ્રભાએ, નવ ગ્રૈવેયકે, અચ્યુતે ત્રણ વાર, અને વિજયાદિકે બે વાર મનુષ્ય ભવને આંતરે જાય ત્યારે ૧૮૫ સાગર થાય, ત્યાં લગે નિરંતર એ ૭ પ્રકૃતિ બાંધે, તે ઉપરાંત ન બાંધે. શુભ વિહાયોગતિ ૧, પુરૂષવેદ ૨, સુભગ ૩, સુસ્વર ૪, આદેય ૫, ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૬ અને સમચતુરસ્ર સંસ્થાન ૭, એ સાત પ્રકૃતિ એકસો બત્રીશ (૧૩૨) સાગરોપમ લગે નિરંતર બંધાય. મનુષ્યભવને આંતરે ત્રણ વાર અચ્યુતે અને બે વાર વિજયાદિકે જાય ત્યારે ૧૩૨ સાગર લગે એ ૭ પ્રકૃતિ નિરંતર બાંધે, તે ઉપરાંત ન બાંધે. ૬૦.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અસુખગઇજાઇઆગિઇ,–સંઘયણાહારનિરયજોઅદુગં;
થિરસુભજસથાવરદસ,નપુ ઇત્થીદુજુઅલમસાયં. ૬૧

અસુખગઇજાઇઆગિઇસંઘયણ–અશુભ વિહાયોગતિ, એકેંદ્રિય, બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય, ચઉરિંદ્રિયની જાતિ, પહેલા શિવાયના પાંચ સંસ્થાન અને પાંચ સંઘયણ,

આહારનરયજોયદુગં–આહારકદ્વિક, નરકદ્વિક અને

ઉદ્યોતદ્વિક

થિરસુભજસ–સ્થિર નામ, શુભનામ, યશનામ

થાવરદસ–સ્થાવર દશક,

નપુઇત્થી–નપુંસક વેદ, સ્રી વેદ.

દુજુયલં–બે યુગલ (અને)

અસાયં–અસાતા વેદનીયનો

અર્થ—અશુભવિહાયોગતિ, અશુભજાતિ, અશુભ સંસ્થાન, અશુભ સંઘયણ, આહારકદ્વિક, નરકદ્વિક, ઉદ્યોતદ્વિક; સ્થિરનામ, શુભનામ, યશનામ, સ્થાવર દશક, નપુંસકવેદ, સ્રીવેદ, બે યુગલ અને અસાતાવેદનીય. ૬૧

વિવેચન—અશુભ વિહાયોગતિ ૧, એકેંદ્રિય અને વિકલેંદ્રિય એ ચાર જાતિ ૫, પહેલું વર્જીને પાંચ સંસ્થાન ૧૦, પહેલું વર્જિને પાંચ સંઘયણ ૧૫, આહારકદ્વિક ૧૭, નરકદ્વિક ૧૯, ઉદ્યોત અને આતપ એ ઉદ્યોતદ્વિક ૨૧, સ્થિરનામ ૨૨, શુભનામ ૨૩, યશનામ ૨૪, સ્થાવરદશક ૩૪, નપુંસકવેદ ૩૫, સ્રીવેદ ૩૬, હાસ્ય રતિ અરતિ શોક એ બે યુગલ ૪૦ અને અસાતાવેદનીય ૪૧. ૬૧.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સમયાદંતમુહુત્તં, મણુદુગજિણવઇરઉરલુવંગેસુ;
તિત્તીસયરા પરમો, અંતમુહુ લહૂવિ આઉજિણે ॥૬૨॥

સમયાદંતમુહુત્તં—સમયથી માંડીને અંતર્મુહૂર્ત પર્યંત.
મણુદુગજિણ—મનુષ્યદ્વિક, જિન નામ,
વઇરઉરલુવંગેસુ—વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ અને ઔદારિક અંગોપાંગને વિષે,
તિત્તીસયરા—તેત્રીશ સાગરોપમ.
પરમો—ઉત્કૃષ્ટ સતતબંધ.
અંતમુહુ—અંતર્મુહૂર્ત.
લહૂવિ—જઘન્ય સતત બંધ વળી
આઉજિણે—આયુષ્યકર્મ અને જિન નામ કર્મને વિષે.

અર્થ—એ પૂર્વોક્ત ૪૧ પ્રકૃતિનો સમયથી માંડીને અંતર્મુહૂર્ત પર્યંત નિરંતર બંધ હોય. મનુષ્યદ્વિક, જિન નામ, વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ અને ઔદારિક અંગોપાંગ નામ કર્મને વિષે તેત્રીશ સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટ સતત બંધ હોય. જઘન્ય નિરંતર બંધ વળી ચાર આયુષ્ય અને જિન નામ કર્મને વિષે અંતર્મુહૂર્ત હોય. ૬૨

વિવેચન—એ ૪૧ પ્રકૃતિનો જઘન્ય એક સમયથી માંડીને ઉત્કૃષ્ટો અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે નિરંતર બંધ હોય, તે પછી અધ્રુવબંધી છે તે માટે પરાવર્ત્ત અવશ્ય થાય. મનુષ્યદ્વિક ૨, જિનનામ ૩, વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ ૪, અને ઔદારિકઅંગોપાંગ ૫,એ પાંચ પ્રકૃતિનો તેત્રીશ સાગરોપમ લગે ઉત્કૃષ્ટો નિરંતર બંધ રહે, જિનનામ બાંધીને અનુત્તર વિમાને જાય ત્યાં એટલો કાળ એ પાંચ પ્રકૃતિ નિરંતર બાંધે. ચાર આયુ અને જિનનામ એ પાંચનો જઘન્યપણે

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અંતર્મુહૂર્ત્ત બંધકાળ હોય. જે ભણી આયુબંધ તો અંતર્મુહૂર્ત્તનોજ હોય પણ સમયનો ન હોય. અને જિનનામ તો બાંધતો થકો ઉપશમશ્રેણિએ ચઢે ત્યાં જિનનામનો અબંધક થઈ પાછો પડે ત્યાં અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે જિનનામ બાંધી વળી બીજીવાર ઉપશમશ્રેણિ કરતો અબંધક થાય ત્યારે અંતર્મુહૂર્ત્ત લગેજ જિનનામનો બંધ પામીએ પણ એક સમય નહીં. અને એ ૫ પાંચ પ્રકૃતિ ટાળી શેષ સર્વ પ્રકૃતિ જઘન્યથી એક સમયજ બાંધે,અધ્રુવબંધી છે માટે.૬૨.

એ પ્રકારે સ્થિતિબંધાધિકાર પૂર્ણ થયો.

અનુભાગબંધનું સ્વરૂપ.

તિવ્વોઅસુહ[૮૨]સુહાણં[૪૨],સંકેસવિસોહિઓ વિવજ્જયઓ;
મંદરસો ગિરિ[૧]મહિ[૨]રય[૩],–જલરેહા[૪]સરિસકસાએહિં ॥૬૩॥

તિવ્વો–તીવ્રરસ.
અસુહ સુહાણં–અશુભ અને શુભ પ્રકૃતિનો.
સંકેસવિસોહિઓ–સંક્લેશ અને વિશુદ્ધિ વડે.
વિવજ્જયઓ–વિપરીતપણા વડે
મંદરસો–મંદરસ.
ગિરિમહિરયજલરેહા–પર્વત પૃથ્વી, રેતી અને પાણીને વિષે રેખા.
સરિસ–સમાન.
કસાએહિં–કષાયો વડે.

અર્થ—અશુભ અને શુભ પ્રકૃતિનો તીવ્રરસ અનુક્રમે સંક્લેશ અને વિશુદ્ધિ વડે બંધાય. પર્વત, પૃથ્વી, રેતી અને પાણીને વિષે કરેલ રેખા સમાન કષાયો વડે; ૬૩

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વિવેચન—હવે અનુભાગબંધની વ્યાખ્યા કહે છે.–ત્યાં પ્રથમ અનુભાગનું સ્વરૂપ કહે છે. ઇહાં રાગાદિકને વશ-થકો જીવ સિદ્ધને અનંતમે ભાગે અને અભવ્યથી અનંત-ગુણા એટલે પરમાણુએ નિષ્પન્ન કર્મસ્કંધનાં દલિયાં જૂદાં જૂદાં સમયે સમયે ગ્રહે છે. તે દલિયાંને વિષે પરમાણુ દીઠ કષાયના વિશેષ થકી સર્વ જીવ થકી અનંતગુણા અનુભાગ (રસ)ના અવિભાગ પલિચ્છેદ કરે; જે કેવળીની બુદ્ધિએ છેદે તો પણ અત્યંત સૂક્ષ્મ અનુભાગનો અંશ, અતિ સૂક્ષ્મપણા માટે અર્દ્ધ ન થાય તે અવિભાગ પાલચ્છેદ કહીયે. ત્યાં એકેકા કર્મસ્કંધને વિષે જે સર્વથી જઘન્ય રસાંશનો પરમાણુ તે પણ કેવળીની બુદ્ધિએ છેદે તો સર્વજીવ થકી અનંત-ગુણા રસભાગ દીયે. તે થકી અનેરા પરમાણુને વિષે એકેક રસના અવિભાગની વૃદ્ધિ, જ્યાં લગે સર્વોત્કૃષ્ટ રસનો અંત્ય પરમાણુ ઉપરલી રાશિના અનંતગુણા રસના અવિભાગ પ્રત્યે દે, ત્યાં લગે કહેવું. ઇહાં જઘન્યરસ પરમાણુને વિષે અસત્કલ્પનાએ એકસો રસના અવિભાગ કલ્પીએ, તેનો જે સમુદાય તે સમાન જાતીય માટે એક વર્ગણા કહીએ. તે પછી એકસો એક રસાંશયુક્ત પરમાણુની બીજી વર્ગણા. એકસો બે રસાંશયુક્ત પરમાણુની ત્રીજી વર્ગણા. એમ એકેક રસાંશની વૃદ્ધિ ત્યાં સુધી કરવી કે જ્યાં લગે તે અભવ્ય થકી અનંતગુણા થાય, એટલી વર્ગણાનો સમુદાય તે એક સ્પર્દ્ધક કહીએ. એ સ્પર્દ્ધકની અસત્કલ્પનાએ સ્થાપના-૧૦૦, ૧૦૧, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૦૪, ૧૦૫; તે પછી એકેક રસને અ-વિભાગે વધતા પરમાણુ ત્યાં લગે ન પામીએ કે જ્યાં લગે સર્વ જીવ થકી અનંતગુણ રસને અવિભાગે વધતા થાય. તે પછી તે આગળ બીજું સ્પર્દ્ધક મંડાય, તે સ્થાપના આ પ્રમાણે–૨૦૫, ૨૦૬, ૨૦૭, ૨૦૮, ૨૦૯, ૨૧૦; તે પછી વળી

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

એક રસાવિભાગે વધતા પરમાણુ ત્યાં લગે ન પામીએ કે જ્યાં લગે સર્વ જીવ થકી અનંતગુણ રસાવિભાગે વધતા થાય. તેવાર પછી તે આગળ ત્રીજું સ્પર્દ્ધક મંડાય, તે સ્થાપના આ પ્રમાણે–૩૧૦, ૩૧૧, ૩૧૨, ૩૧૩, ૩૧૪, ૩૧૫; એ અનુક્રમે એ રીતે અનંતાં સ્પર્દ્ધક થાય, એનો જે રસ તે અનુભાગ કહીએ. એ શુભ અશુભ ભેદે બે પ્રકારે જાણવો, તે વળી તીવ્ર મંદ બે પ્રકારે છે, તેનાં હેતુ કહે છે.—

અશુભ–૮૨ પાપપ્રકૃતિનો અને શુભ–૪૨ પુણ્યપ્રકૃતિનો જે તીવ્ર–આકરો–ચઉઠાણિયો રસ બંધાય તે સંક્લેશ અને વિશુદ્ધિ થકી બંધાય. તે આ પ્રમાણે–૮૨ અશુભપ્રકૃતિનો તીવ્ર રસ સંક્લેશ થકી બંધાય અને ૪૨ શુભપ્રકૃતિનો તીવ્ર રસ વિશુદ્ધિ થકી બંધાય અને એના વિપરીતપણા થકી મંદરસ–એકઠાણિયો બંધાય. તે આ પ્રમાણે–સંક્લેશ થકી ૪૨ શુભ પ્રકૃતિનો મંદ રસ બંધાય અને વિશુદ્ધિ થકી ૮૨ અશુભ પ્રકૃતિનો મંદ રસ બંધાય. સંક્લેશ તે તીવ્ર કષાય અને વિશુદ્ધિ તે વિશુદ્ધપણું. એ તીવ્ર મંદરસ પર્વતની રાય (રેખા) ૧, પૃથ્વીની રાય ૨, રજ–રેતીની રાય ૩ અને પાણીની રાય ૪, સરખા કષાયે કરીને—૬૩

ચઉઠાણાઇ અસુહા, સુહન્નહા વિગ્ઘદેસઆવરણા;
પુમસંજલણિગદુતિચઉ–ઠાણરસા સેસ દુગમાઇ ॥૬૪॥

ચઉઠાણાઇ–ચતુઃસ્થાનાદિ—ચાર ઠાણિયો વગેરે.
અસુહા–અશુભ પ્રકૃતિનો
સુહન્નહા–શુભ પ્રકૃતિનો વિપરીતપણાએ.
વિગ્ઘદેસઆવરણા—પાંચ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અંતરાય અને દેશ ઘાતિ આવરણ કરનારી સાત પ્રકૃતિ,
પુમ સંજલણ–પુરૂષ વેદ અને સંજ્વલન કષાયો.
ઇગદુતિચઉઠાણરસા––એક ઠાણિયા, બે ઠાણિયા, ત્રણ ઠાણિયા અને ચાર ઠાણિયા રસવડે (બંધાય.)
સેસ–બાકીની પ્રકૃતિઓ.
દુગમાઇ–બે ઠાણિયા વગેરે રસવડે.

અર્થ––અશુભ પ્રકૃતિનો ચાર ઠાણિઓ વગેરે રસ થાય. શુભ પ્રકૃતિનો વિપરીતપણે ચતુસ્થાનાદિ રસ થાય. પાંચ અંતરાય, દેશઘાતિ આવરણ કરનારી સાત પ્રકૃતિ, પુરૂષ વેદ, અને સંજ્વલન કષાયો (એ સત્તર પ્રકૃતિ) એક ઠાણિયા, બે ઠાણિયા, ત્રણ ઠાણિયા અને ચાર ઠાણિયા રસ-વાળી છે–રસ વડે બંધાય છે. બાકીની પ્રકૃતિઓ બે ઠાણિયા વગેરે ત્રણ પ્રકારના રસ વડે બંધાય છે. ૬૪

વિવેચન—અશુભ પ્રકૃતિનો ચતુઃસ્થાનાદિક રસ બંધાય. તે આ પ્રમાણે–ગિરિરેખા સમાન અનંતાનુબંધી કષાયે કરીને અશુભબંધ ચોઠાણિયો બંધાય ૧, પૃથ્વીરેખા સમાન અપ્રત્યાખ્યાનીય કષાયે કરીને ત્રિઠાણિયો બંધાય ૨, રજ રેખા સમાન પ્રત્યાખ્યાનીય કષાયે કરીને બેઠાણિયો બંધાય ૩ અને જળરેખા સમાન સંજ્વલન કષાયે કરીને એક ઠાણિયો બંધાય ૪. શુભ પ્રકૃતિનો રસબંધ એથી અન્યથા કહેવો. તે આ પ્રમાણે–જળરેખા અને રજરેખા સરખા સંજ્વલન અને પ્રત્યાખ્યાનીય કષાયે શુભ પ્રકૃતિનો રસ ચોઠાણિઓ બંધાય ૧, પૃથ્વીનો રેખા સમાન અપ્રત્યાખ્યાનીય કષાયે કરીને ત્રિઠાણિયો બંધાય ૨, ગિરિરેખા સમાન અનંતાનુબંધી કષાયે કરીને બેઠાણિયો રસ બંધાય ૩. એક ઠાણીયો રસ તો શુભપ્રકૃતિને નથી. હવે જે પ્રકૃતિનો જેટલે

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પ્રકારે રસ બંધાય તે કહે છે.–અંતરાય ૫, દેશ આવરણ તે કેવલ દ્વિક વર્જીને શેષ ચાર જ્ઞાનાવરણીય અને ત્રણ દર્શનાવરણીય મળી ૭, પુરૂષવેદ ૧ અને સંજવલન કષાય ૪, એવં ૧૭ પ્રકૃતિ એકઠાણિયે, બેઠાણિયે, ત્રિઠાણિયે અને ચારઠાણિયે, એમ ચારે પ્રકારના રસયુક્ત બંધાય. ત્યાં અનિવૃત્તિબાદર ગુણઠાણાના સંખ્યાતા ભાગ ગયે થકે એ ૧૭ પ્રકૃતિનો એકઠાણિયો રસ બંધાય. શેષ ૧૦૩ પ્રકૃતિનો રસ બેઠાણિયો, ત્રિઠાણિયો, ચઉઠાણિયો બંધાય પણ એકઠાણિયો ન હોય. જે ભણી અશુભનો એકઠાણિયો રસ તે અનિવૃત્તિબાદર ગુણઠાણાના સંખ્યાતા ભાગ પછી જ હોય અને ત્યાં તો એ સત્તર વર્જીને અનેરી અશુભ પ્રકૃતિનો બંધજ નથી, તે માટે શેષ ૬૩ અશુભ પ્રકૃતિનો એકઠાણિયો રસ ન બંધાય. અને જે કેવળ જ્ઞાનાવરણીય ૧, અને કેવલદર્શનાવરણીય ૨, એ બે ત્યાં અશુભ બંધાય છે, પણ તે તો સર્વઘાતી છે માટે ત્યાં બેઠાણીઓ જ રસ બંધાય પણ એકઠાણીઓ ન બંધાય. અને શુભ પ્રકૃતિને તો એકઠાણિયો રસ ન હોય જે માટે સંકલેશ સ્થાનક અને વિશુદ્ધિ સ્થાનક એ બે અસંખ્યાત લોકાકાશ પ્રદેશ તુલ્યજ છે, તો પણ વિશુદ્ધિ સ્થાનક કાંઈક અધિકાં છે. કેમકે ઉપશામક જેટલે વિશુદ્ધિ સ્થાનકે ચઢે છે તે પડતો પણ તેટલે સંકલેશ સ્થાનકે પાછો ઉતરે છે, એટલે તે તુલ્ય છે. અને ક્ષપક જે વિશુદ્ધાધ્યવસાય સ્થાનકે ચઢે છે તેથી પાછો ઉતરતો નથી તે માટે એટલાં વિશુદ્ધિસ્થાનક અધિકાં છે, તે માટે અતિ વિશુદ્ધિએ વર્તતો શુભ પ્રકૃતિનો ચઉઠાણીઓ રસ બાંધે અને અતિ સંકલેશે વર્ત્તતાને તો શુભ પ્રકૃતિ બંધેજ ન આવે અને જો વૈક્રિયાદિક શુભ પ્રકૃતિ નરક યોગ્ય બાંધે તો તે અતિ સંકિલષ્ટપણે બેઠાણિયે રસેજ બાંધે; શુભનો સ્વભાવ જ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

એવો છે અને જે મધ્યમ અધ્યવસાય સ્થાનકે શુભ બંધાય તે પણ બેઠાણિયા લગે જ બંધાય, તે માટે શુભ પ્રકૃતિનો એકઠાણિયા રસનો બંધ ન જ હોય. ૬૪

નિંબુચ્છુરસો સહજો, દુતિચઉભાગ કઢિ ઇક્કભાગંતો;
ઇગઠાણાઈ અસુહો, અસુહાણ સુહો સુહાણં તુ ॥૬૫॥

નિંબુચ્છુરસો—લીંબડાનો રસ શેલડીનો રસ (તે)
સહજો—સ્વાભાવિક—એક ઠાણિયોરસ.
દુતિચઉભાગકઢિ—બે, ત્રણ અને ચાર ભાગે ઉકાળેલનો
ઇક્કભાગંતો—એક ભાગ બાકી રહેલ તે
ઇગઠાણાઈ—એક ઠાણિયોવગેરે.
અસુહો—અશુભ રસ (હોય.)
અસુહાણ—અશુભ પ્રકૃતિનો.
સુહો—શુભ રસ.
સુહાણં—શુભ પ્રકૃતિનો.
તુ—તો.

અર્થ—લીંબડા અને શેલડીનો સ્વાભાવિક રસ તથા તે બે, ત્રણ અને ચાર ભાગે ઉકાળેલનો એક ભાગ રહે તે અશુભ પ્રકૃતિનો એક ઠાણિઓ વગેરે અશુભ રસ અને શુભ પ્રકૃતિનો શુભ રસ જાણવો. ૬૫

વિવેચન—હવે અશુભ પ્રકૃતિ અને શુભપ્રકૃતિના એક ઠાણિયાદિક રસ ઉપર દૃષ્ટાંત કહે છે,જેમ-નિંબ (લીંબડા) નો રસ અશુભ તથા ઇક્ષુ (શેલડી)નો રસ શુભ તે સહજનો હોય તે એકઠાણિયો કહીએ. તે બે ભાગે કઢી-ઉકાળીને એક ભાગનો રાખીએ તે બેઠાણિયો રસ, ત્રણ ભાગે ઉકાળીને એક ભાગનો રાખીએ તે ત્રિઠાણિયો રસ અને ચાર ભાગે કઢી એક ભાગનો રાખીએ તે ચઉઠાણિયો રસ કહીએ.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

એમ એકઠાણિયાદિક અશુભ પ્રકૃતિનો અશુભ રસ હોય અને શુભ પ્રકૃતિનો શુભ રસ હોય. ૧૭ અશુભ પ્રકૃતિના એક ઠાણિયા રસનાં સ્પર્દ્ધક અસંખ્યાતાં હોય, તે સ્પર્દ્ધક ઉત્તરોત્તર અનંતગુણ રસવંત હોય એમ બે, ત્રણ, ચાર ઠાણિયા રસનાં સ્પર્દ્ધક પણ જાણવાં તથા એક ઠાણિયા રસ થકી અનંતગુણ વીર્યવંત બે ઠાણિયો રસ હોય. એમ બે ઠાણિયાથી ત્રિઠાણિયો, ત્રિઠાણિયાથી ચઉઠાણિયો રસ પણ અનંતગુણ વીર્યવંત જાણવો. ૬૫

ઉત્કૃષ્ટ રસબંધના સ્વામી.

તિવ્વમિગથાવરાયવ, સુરમિચ્છા વિગલસુહુમનિરયતિગં;
તિરિમણુઆઉ તિરિનરા, તિરિદુગછેવટ્ઠ સુરનિરયા. ૬૬

તિવ્વં—ઉત્કૃષ્ટ અનુભાગ (કરેછે.)
ઈગથાવરાયવ—એકેંદ્રિય જાતિ, સ્થાવર નામ અને આતપ નામનો.
સુરમિચ્છા—મિથ્યા દ્રષ્ટિ દેવતા.
વિગલ સુહુમ નિરયતિગં—વિકલેંદ્રિયત્રિક, સૂક્ષ્મત્રિક અને નરકત્રિકનો.
તિરિમણુઆઉ—તિર્યંચાયુ અને મનુષ્યાયુનો.
તિરિનરા—મિથ્યાત્વી તિર્યંચ અને મનુષ્યો.
તિરિદુગ છેવટ્ઠં—તિર્યંચદ્વિક અને છેવઠા સંઘયણનો.
સુરનિરયા—દેવતા અથવા નારકી.

અર્થ—એકેંદ્રિય જાતિ, સ્થાવર નામ અને આતપ નામ કર્મનો ઉત્કૃષ્ટ રસબંધ મિથ્યાદ્રષ્ટિ દેવતા કરે. વિકલેં-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

દ્રિયત્રિક, સૂક્ષ્મત્રિક, નરકત્રિક, તિર્યંચાયુ અને મનુષ્યાયુ (એ અગ્યાર પ્રકૃતિ) નો ઉત્કૃષ્ટ રસબંધ મિથ્યાત્વી તિર્યંચ અને મનુષ્યો કરે. તિર્યંચદ્વિક અને છેવઠ્ઠા સંઘયણનો ઉત્કૃષ્ટ રસબંધ દેવતા અથવા નારકી કરે. ૬૬

વિવેચન—એકેંદ્રિય જાતિ ૧, સ્થાવર નામ ૨, આતપ નામ ૩, એ ત્રણ પ્રકૃતિ ઈશાન લગેના મિથ્યાત્વી દેવતા તીવ્રરસે બાંધે; ઉપરના દેવો તો એ ૩ બાંધેજ નહીં અને ઈશાન લગેના દેવતા પણ અતિ સંકિલષ્ટથકા એકેંદ્રિય સ્થાવરપણું તીવ્રરસે બાંધે અને આતપ તો તદ્યોગ્ય વિશુદ્ધ થકા બાંધે. નારકી તો એકેંદ્રિયપણું બાંધેજ નહીં. એકેંદ્રિય વિકલેંદ્રિય તો દેવતા જેવા સંકિલષ્ટ ન હોય તે માટે તીવ્ર રસ ન બાંધે. મનુષ્ય તિર્યંચ તો જેટલે સંકલેશે વર્ત્તતા દેવતા એકેંદ્રિય સ્થાવરપણું તીવ્રરસે બાંધી શકે તેટલે સંકલેશે વર્ત્તતા હોય તો નરકગતિયોગ્ય બાંધે.અને દેવતા તો ઉત્કૃષ્ટ સંકલેશે પણ ભવસ્વભાવે એકેંદ્રિય યોગ્યજ બાંધે તે માટે તે કહ્યા. વિકલત્રિક ૩, સૂક્ષ્મત્રિક ૬, નરકત્રિક ૯, તિર્યંચાયુઃ ૧૦, મનુષ્યાયુઃ ૧૧, એ અગ્યાર પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ રસ મિથ્યાત્વી તિર્યંચ તથા મનુષ્ય બાંધે.દેવતા નારકી તો ભવ પ્રત્યયેજ એમાંની નવ પ્રકૃતિ ન બાંધે.અને ઉત્કૃષ્ટ રસનું તિર્યંચ–મનુષ્યાયુઃ જે યુગળિયાનું તે પણ દેવતા નારકી ન બાંધે, મનુષ્ય તિર્યંચ પણ તદ્યોગ્ય સંકિલષ્ટ થકા નવ પ્રકૃતિ ઉત્કૃષ્ટ રસે બાંધે; તદ્યોગ્ય વિશુદ્ધ થકા ઉત્કૃષ્ટ રસે યુગલિક તિર્યંચ કે મનુષ્યનું આઉખું બાંધે. તિર્યંચદ્વિક ૨, છેવઠું સંઘયણ ૩, એ ત્રણ પ્રકૃતિ સનત્કુમારથી સહસ્રાર લગેના દેવતા અને નારકી અતિસંકિલષ્ટ થકા ઉત્કૃષ્ટ રસે બાંધે. ઇશાન લગેના તો અતિ સંકિલષ્ટ એકેંદ્રિય યોગ્ય બાંધે અને તિર્યંચ મનુષ્ય

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

તો તદ્યોગ્ય સંક્લેશે વર્ત્તતા નરક યોગ્યજ બાંધે, તે માટે તે ગણ્યા નહીં. ૬૬

---

૨ ૨ ૨ ૧ ૪ ૪ ૬ ૧
વિઉવિસુરાહારગદુગં, સુખગઇવન્નચઉતેઅજિણસાયં;
૬ ૧ ૧૦ ૧ ૧ ૧ ૩૨
સમચઉપરઘાતસદસ, પણિંદિસાસુચ્ચ ખવગાઉ ॥૬૭॥

વિઉવિસુરાહારદુગં—વૈક્રિયદ્વિક, સુરદ્વિક અને આહારકદ્વિકને.
સુખગઇ વન્નચઉતેય—શુભ વિહાયોગતિ, વર્ણચતુષ્ક, તૈજસચતુષ્ક,
જિણસાયં—જિનનામ કર્મ અને સાતાવેદનીયને.
સમચઉપરઘાતસદસ—સમચતુરસ્ર સંસ્થાન, પરાઘાત નામ, ત્રસ દશક,
પણિંદિસાસુચ્ચ—પંચેંદ્રિય જાતિ, ઉચ્છ્વાસ નામ કર્મ અને ઉચ્ચગોત્રને.
ખવગાઉ—ક્ષપક (સૂક્ષ્મસંપરાય અને અપૂર્વ કરણ ગુણસ્થાનવાળા.)

અર્થ—વૈક્રિયદ્વિક, સુરદ્વિક, આહારકદ્વિક, શુભવિહાયોગતિ; વર્ણચતુષ્ક, તૈજસ ચતુષ્ક, જિનનામ, સાતાવેદનીય, સમચતુરસ્ર સંસ્થાન, પરાઘાત નામ, ત્રસ દશક, પંચેંદ્રિય જાતિ, ઉચ્છ્વાસનામકર્મ અને ઉચ્ચ ગોત્ર (એ ૩૨ પ્રકૃતિ) નો ઉત્કૃષ્ટ રસ બંધ (યથાસંભવ) સૂક્ષ્મ સંપરાય અને અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાનવાળા ક્ષપક કરે. ૬૭

વિવેચન—વૈક્રિયદ્વિક ૨, દેવદ્વિક ૪, આહારકદ્વિક ૬, શુભવિહાયોગતિ ૭, વર્ણ ચતુષ્ક ૧૧, તૈજસ-કાર્મણ-અગુ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

રૂલઘુ અને નિર્માણ એ તૈજસ ચતુષ્ક ૧૫, જિનનામ ૧૬,સાતા વેદનીય ૧૭, સમચતુરસ્ર સંસ્થાન ૧૮,પરાઘાતનામ ૧૯, ત્રસ દશક ૨૯, પંચેંદ્રિય જાતિ ૩૦, ઉસ્વાસનામ ૩૧ અને ઉચ્ચૈ-ર્ગોત્ર ૩૨, એ ૩૨ પ્રકૃતિ ક્ષપક શ્રેણિવાળા ઉત્કૃષ્ટ રસે બાંધે. ત્યાં યશ ૧, ઉચ્ચ ૨ અને સાતા ૩, એ ત્રણ સૂક્ષ્મ સંપરાય-ચરિમસમયવર્તી ઉત્કૃષ્ટ રસે બાંધે; આ સર્વથી અનંતગુણ વિશુદ્ધ હોય તે માટે. શેષ ૨૯ પ્રકૃતિ અપૂર્વકરણે દેવયોગ્ય બંધને ઉચ્છેદ સમયે વર્તતો તીવ્ર રસે બાંધે, અતિ વિશુદ્ધ છે માટે. ૬૭

તમતમગા ઉજ્જોઅં[1], સમ્મસુરા મણુઅઉરલદુગવઇરં[2 2 1];
અપમત્તો અમરાઉં[1], ચઉગઇ મિચ્છા ઉ સેસાણં[68] ॥૬૮॥

તમતમગા–તમઃતમપ્રભા નરકના જીવો.
ઉજ્જોય'–ઉદ્યોત નામ કર્મને
સમ્મસુરા–સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ દેવતા
મણુયઉરલ દુગવઇરં–મનુષ્યદ્વિક, ઔદારિકદ્વિક અને વજ્રઋષભ નારાચ સંઘયણને.
અપમત્તો–અપ્રમત્ત યતિ.
અમરાઉં–દેવાયુને.
ચઉગઈ મિચ્છા–ચારે ગતિના મિથ્યા દ્રષ્ટિ જીવો.
ઉ–ઉત્કટ કષાયવાળા.
સેસાણં–બાકીની (૬૮) પ્રકૃતિને.

અર્થ––તમઃતમપ્રભા નરકના જીવો ઉદ્યોતનામ કર્મને ઉત્કૃષ્ટ રસે બાંધે. સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ દેવતા મનુષ્યદ્વિક, ઔદારિકદ્વિક અને વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણને ઉત્કૃષ્ટ રસે બાંધે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અપ્રમત્ત યતિ દેવાયુને ઉત્કૃષ્ટ રસે બાંધે. ચારે ગતિના ઉત્કૃષ્ટ કષાયવાળા મિથ્યા દ્રષ્ટિ જીવો બાકીની (૬૮ પ્રકૃતિ) નો ઉત્કૃષ્ટ રસબંધ કરે. ૬૮

વિવેચન–તમ:તમપ્રભા પૃથ્વીના નારકજીવો ઉદ્યોતનામ ઉત્કૃષ્ટરસે બાંધે; સમ્યકત્વ પામતાં મિથ્યાત્વની ચરિમ સ્થિતિ વેદવાને સમયે તદ્યોગ્ય વિશુદ્ધિપણું છે માટે. મનુષ્યદ્વિક ૨, ઔદારિકદ્વિક ૨, વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ ૧, એ પાંચ પ્રકૃતિ વિશુદ્ધ સમ્યકત્વી દેવતા ઉત્કૃષ્ટ રસે [૧]બાંધે. નારકીને તો તેવી ઉત્કૃષ્ટી વિશુદ્ધિ ન હોય અને મનુષ્ય તિર્યંચ તો તેવી વિશુદ્ધિવંત દેવ યોગ્ય બાંધે તે માટે તે નહીં. દેવતાનું આઉખું ઉત્કૃષ્ટ રસનું અપ્રમત્ત યતિ બાંધે, તેવા વિશુદ્ધિવંત તેજ છે માટે. એ પ્રમાણે ૪૨ પુણ્યપ્રકૃતિ અને ૧૪ પાપપ્રકૃતિ કહી.શેષ ૬૮ પાપ પ્રકૃતિ રહી તે ચારે ગતિના મિથ્યાદૃષ્ટિ તિવ્ર કષાયવંત થકા ઉત્કૃષ્ટ રસે બાંધે. ૬૮

મંદરસબંધના સ્વામી.

થીણતિગં[૩] અણ[૪]મિચ્છં[૧], મંદરસં સંજમુમ્મુહો મિચ્છો;
બિઅ[૪] તિઅકસાય[૪] અવિરય, દેસ પમત્તો[૧] અરઇ[૧]સોએ. ૬૯

થીણતિગં–થીણદ્ધિત્રિકને.
અણમિચ્છં–અનંતાનુબંધિકષાય અને મિથ્યાત્વ મોહનીયને.
મંદરસં–જઘન્ય અનુભાગે બાંધે.
સંજમુમ્મુહો–સમ્યકત્વ ચારિત્રને પ્રાપ્ત કરતો.

૧ એક અથવા બે સમય સુધી બાંધે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સમ્મછો—મિથ્યાત્વી.
બિયતિય કસાય—બીજા ત્રીજા કષાયને.
અવિરયદેસ—અવિરત સમ્યગ્ દૃષ્ટિ અને દેશ વિરતિ.
પમત્તો—પ્રમત્ત યતિ.
અરઈસોએ-અરતિ અને શોકઃ મોહનીયને વિષે.

અર્થ—થીણદ્ધિત્રિક, અનંતાનુબંધ કષાય અને મિથ્યાત્વ મોહનીયને સમ્યકત્વ ચારિત્રને પ્રાપ્ત કરતો મિથ્યાદૃષ્ટિ જઘન્ય રસે બાંધે. દેશવિરતિ ચારિત્રની સન્મુખ અવિરત સમ્યગ્ દૃષ્ટિ બીજા કષાયોને અને સર્વવિરતિ ચારિત્રની સન્મુખ દેશવિરતિ ત્રીજા કષાયને જઘન્યરસે બાંધે, પ્રમત્ત યતિ અરતિ અને શોક મોહનીયને જઘન્ય રસે બાંધે. ૬૯

વિવેચન—થીણદ્ધિત્રિક ૩, અનંતાનુબંધી ૪ અને મિથ્યાત્વ ૧, એ આઠ પ્રકૃતિ સમ્યકત્વ ચારિત્ર પામવાને સન્મુખ એવો મિથ્યાત્વી જીવ મંદ રસે બાંધે; તદ્યોગ્ય વિશુદ્ધિવંત તે જ હોય તે માટે. બીજા અપ્રત્યાખ્યાનીય ૪ કષાય, અવિરત સમ્યક્દૃષ્ટિ પોતાના ગુણઠાણાને અંત્ય સમયે દેશવિરતિ પામવાને સન્મુખ થકો મંદરસે બાંધે તથા ત્રીજા પ્રત્યાખ્યાનીય ચાર કષાયનો મંદરસ તે દેશવિરતિ પોતાના ગુણઠાણાને અંત્ય સમયે વર્તતો સર્વવિરતિ પામવાને સન્મુખ થકો બાંધે તથા અરતિ, શોક, એ બે પ્રકૃતિનો મંદરસ પ્રમત્ત સાધુ અપ્રમતપણાની સન્મુખ થકો બાંધે. ૬૯

---

૨ ૨ ૪ ૧ ૧ ૧
અપમાઇ હારગદુગં, દુનિદ્દઅસુવન્નહાસરઇકુચ્છા;
૧ ૧ ૬ ૪
ભયમુવઘાયમપુવ્વો, અનિઅટ્ટી પુરિસસંજલણે ॥૭૦॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અપમાઇ—અપ્રમત્ત યતિ.
હારગદુગં—આહારકદ્વિકને.
દુનિદ્દઅસુવન્ન—બે નિદ્રા, અપ્રશસ્ત વર્ણ ચતુષ્ક.
હાસ રઇ કુચ્છા—હાસ્ય, રતિ અને જુગુપ્સા.
ભયં—ભયને.
ઘાયં—ઉપઘાત નામ કર્મને
અપુવ્વો—અપૂર્વકરણ ગુણઠાણાવાળો ક્ષપક.
અનિયટ્ટી—અનિવૃત્તિબાદર-સંપરાય ગુણસ્થાનવર્તી ક્ષપક.
પુરિસ સંજલણે—પુરૂષવેદ અને સંજ્વલન કષાયને.

અર્થ—અપ્રમત્તયતિ આહારકદ્વિકને મંદ રસે બાંધે. બે નિદ્રા, અપ્રશસ્ત વર્ણચતુષ્ક, હાસ્ય, રતિ, જુગુપ્સા, ભય અને ઉપઘાત નામકર્મ (એ ૧૧ પ્રકૃતિ)ને અપૂર્વકરણ ગુણઠાણાવાળો ક્ષપક જઘન્ય રસે બાંધે. અનિવૃત્તિ બાદર સંપરાય ગુણસ્થાનવર્ત્તિ ક્ષપક પુરૂષવેદ અને સંજ્વલન કષાયોને જઘન્ય રસે બાંધે. ૭૦

વિવેચન—અપ્રમાદી મુનિ પ્રમત્તપણું પડિવજતો (પ્રાપ્ત કરતો) થકો તદ્યોગ્ય સંક્લિષ્ટ આહારકદ્વિક મંદ રસે બાંધે. બે નિદ્રા ૨, અપ્રશસ્ત વર્ણચતુષ્ક ૬, હાસ્ય ૭, રત ૮, કુચ્છા ૯, ભય ૧૦, અને ઉપઘાત ૧૧, એ અગ્યાર પ્રકૃતિ ક્ષપકશ્રેણીએ અપૂર્વકરણ ગુણઠાણી પોતપોતાના બંધોચ્છેદને સમયે જઘન્ય રસે બાંધે; એ પ્રકૃતિ અશુભ છે તેનો અતિવિશુદ્ધ જ મંદ રસ કરે. પુરૂષવેદ ૧, સંજ્વલનના ૪ કષાય એવં ૫ પ્રકૃતિનો મંદ રસ તે ક્ષપક અનિવૃત્તિબાદર ગુણઠાણી પોતપોતાને બંધોચ્છેદ સમયે બાંધે. ૭૦

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૫ ૮ ૩ ૩ ૪
વિગ્ઘાવરણે સુહુમો, મણુતિરિઆસુહુમવિગલતિગઆઉં
૬ ૧ ૨
વેઉવ્વિછક્કમમરા, નિરયા ઉજ્જોઅઉરલદુગં ॥૭૧॥

વિગ્ઘાવરણે—પાંચ અંતરાય અને નવ આવરણને.
સુહુમો—સૂક્ષ્મ સંપરાયવાળો.
મણુતિરિયા—મનુષ્ય અને તિર્યંચો.
સુહુમવિગલતિગઆઉ—સૂક્ષ્મત્રિક, વિકલત્રિક અને ચાર આયુષ્યને.
વિઉવ્વિછક્કં—વૈક્રિય ષટ્કને
અમરા નિરયા—દેવતા તથા નારકી.-
ઉજ્જોયઉરલદુગં—ઉદ્યોત નામ અને ઔદારિકદ્વિકને.

અર્થ—પાંચ અંતરાય અને નવ (જ્ઞાન-દર્શનનાં) આવરણોને સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણસ્થાનવાળો જઘન્ય રસે બાંધે. મનુષ્ય અને તિર્યંચો સૂક્ષ્મત્રિક, વિકલત્રિક, ચાર આયુષ્ય અને વૈક્રિયષટ્ક (૧૬ પ્રકૃતિ) ને જઘન્ય રસે બાંધે. દેવતા તથા નારકી ઉદ્યોતનામ અને ઔદારિકદ્વિકને જઘન્ય રસે બાંધે. ૭૧

વિવેચન—પાંચ અંતરાય ૫, પાંચ જ્ઞાનાવરણ ૧૦, ચાર દર્શનાવરણ ૧૪, એ ચઉદ પ્રકૃતિનો મંદ રસ સૂક્ષ્મ સંપરાયને ચરિમ સમયે વર્તતો બાંધે. સૂક્ષ્મત્રિક ૩, વિકલ ત્રિક ૬, ચાર આયુ ૧૦, અને દેવદ્વિક નરકદ્વિક વૈક્રિયદ્વિક એ વૈક્રિયષટ્ક ૧૬, એ સોળ પ્રકૃતિનો જઘન્ય રસ મનુષ્ય તિર્યંચ બાંધે. દેવ નારકી એ માંહેલી ૧૪ તો ભવ પ્ર[illegible] ન બાંધે, નર તિર્યંચાયુ જઘન્ય રસનું હોય તે તો

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

નારકી જઘન્ય સ્થિતિવાળા માંહે ન ઉપજે તે માટે ન બાંધે. ઉદ્યોતનામ૧, ઔદારિકદ્વિક ૩, એ ત્રણ પ્રકૃતિ દેવતા નારકી ઉત્કૃષ્ટ સંકલેશવર્ત્તં મંદ રસે બાંધે. તે દેવતા સનત્કુમારાદિથી સહસ્રારાંત જાણવા. તિર્યંચ મનુષ્ય તો એવા સંકલેશવર્તી નરક યોગ્ય જ બાંધે. ૭૧.

તિરિદુગનિઅં તમતમા, જિણમવિરયનિરયવિણિગથાવરયં
આસુહમાયવ સમ્મો, વ સાયથિરસુભજસાસિઅરા. ૭૨.

તિરિદુગનિઅં—તિર્યંચદ્વિક અને નીચ ગોત્રને.
તમતમા—તમઃતમા નારકીના જીવો.
જિણં—જિનનામ કર્મને.
અવિરય—અવિરત સમ્યગ્દ્રષ્ટિ મનુષ્ય.
નિરયવિણુ—નારકી વિના બાકીના ત્રણ ગતિવાળા જીવો.
ઇગથાવરયં—એકેંદ્રિય જાતિ અને સ્થાવર નામ કર્મને.
આસુહુમા—સૌધર્મ અને ઇશાન દેવલોક સુધીના દેવતાઓ.
આયવ—આતપ નામ કર્મને.
સંમો વ—સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ અથવા મિથ્યા દ્રષ્ટિ.
સાયથિરસુભજસા—સાતાવેદનીય, સ્થિરનામ, શુભ નામ અને યશ નામને.
સિઅરા—તેના પ્રતિપક્ષી સહિત.

અર્થ—તિર્યંચદ્વિક અને નીચગોત્રને તમઃતમપ્રભા નારકીના જીવો જઘન્ય રસે બાંધે. અવિરત સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ મનુષ્ય જિન નામને જઘન્ય રસે બાંધે, નારકી વિના બાકીના

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ત્રણ ગતિવાળા જીવો એકેંદ્રિય જાતિ અને સ્થાવર નામ-કર્મને જઘન્ય રસે બાંધે, સૌધર્મ અને ઈશાન દેવલોક સુધીના દેવતાઓ આતપ નામ કર્મને જઘન્ય રસે બાંધે. સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ અથવા મિથ્યા દ્રષ્ટિ સાતા વેદનીય, સ્થિરનામ, શુભ નામ અને યશનામને તેના પ્રતિપક્ષો સહિત (આઠ પ્રકૃતિને) જઘન્ય રસે બાંધે. ૭૨

વિવેચન—તિર્યગ્ દ્વિક ૨, નીચૈર્ગોત્ર ૧, એ ત્રણ પ્રકૃતિ તમતમા પૃથ્વીના નારકી સમ્યક્ત્વાભિમુખ થકા મિથ્યાત્વના ચરિમ પુદ્દગલ વેદતા મંદરસે બાંધે. અવિરતિ સમ્યક્ત્વદ્દષ્ટી મનુષ્ય પૂર્વે નરકાયુ બાંધીને પછી જિનનામ બાંધતો મરતાં મિથ્યાત્વ સન્મુખ વેળાએ સંકિલષ્ટ થકો જિનનામ મંદરસે બાંધે; નારકી વર્જી શેષ ત્રણ ગતિના જીવ પરાવર્તમાન મધ્યમ પરિણામવંત થકા એકેંદ્રિયજાતિ ૧, સ્થાવર નામ ૨, એ બે પ્રકૃતિ મંદ રસે બાંધે. સૌધર્મ ઇશાન લગેના દેવતા તદ્યોગ્ય સંકિલષ્ટ આતપનામ મંદરસે બાંધે. સમ્યકત્વી સમ્યકત્વથી પડતો સાતા ૧, સ્થિર ૨, શુભ ૩, યશ ૪, એચાર પ્રકૃતિ મંદરસે બાંધે અને વા શબ્દથી સમ્યકત્વ પામતો મિથ્યાત્વી ઇતર તે અસાતા ૧, અસ્થિર ૨, અશુભ ૩, અયશ ૪, એ ચાર પ્રકૃતિ મંદરસે બાંધે. ૭૨

---

૪ ૪ ૪ ૨ ૨ ૧ ૧ ૧ ૧

તસવન્નતેઅચઉમણુ—ખગઇદુગપણિંદિસાસપરઘુચ્ચં;

૬ ૬ ૧ ૧ ૩ ૩

સંઘયણાગિઇનપુથી,સુભગિઅરતિ મિચ્છચઉગઇઆ. ૭૩

તસવન્નતેયચઉ—ત્રસ ચતુષ્ક, વર્ણચતુષ્ક અને તૈજસ ચતુષ્ક,

મણુખગઇ દુગ—મનુષ્યદ્વિક, ખગતિદ્વિક,

પણિંદિ સાસ પરઘુચ્ચં—

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પંચેદ્રિય જાતિ, ઉચ્છ્વાસ-નામ, પરાઘાત નામ અને ઉચ્ચગોત્રને
સંઘયણાગિઇ–છ સંઘયણ, છ સંસ્થાન,
નંપુથી–નપુંસક વેદ, સ્ત્રીવેદ,
સુભગિઅરતિ–સુભગત્રિક, દુર્ભગત્રિકને
મિચ્છ–મિથ્યાદ્રષ્ટિ
ચઉગઇઆ–ચારે ગતિવાળા.

અર્થ—ત્રસ ચતુષ્ક, વર્ણ ચતુષ્ક, તૈજસ ચતુષ્ક, મનુષ્યદ્વિક, ખગતિદ્વિક, પંચેંદ્રિયજાતિ, ઉચ્છ્વાસનામ, પરાઘાતનામ, ઉચ્ચગોત્ર, છ સંઘયણ, છ સંસ્થાન, નપુંસક વેદ, સ્ત્રીવેદ, સુભગત્રિક અને દુર્ભગત્રિક (૪૦ પ્રકૃતિ)ને ચારે ગતિવાળા મિથ્યાદ્રષ્ટિ જીવો જઘન્યરસે બાંધે. ૭૩

વિવેચન—ત્રસ ૧, બાદર ૨, પર્યાપ્ત ૩, પ્રત્યેક ૪, એ ત્રસચતુષ્ક ૪, વર્ણચતુષ્ક ૮, તૈજસ ૧, કાર્મણ ૨, અગુરૂલઘુ ૩, નિર્માણ ૪, એ તૈજસ ચતુષ્ક ૧૨, મનુષ્યદ્વિક ૧૪, વિહાયોગતિદ્વિક ૧૬, પંચેંદ્રિયજાતિ ૧૭, ઉચ્છ્વાસ ૧૮, પરાઘાત ૧૯, ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૨૦, છ સંઘયણ ૨૬, છ સંસ્થાન ૩૨, નપુંસકવેદ ૩૩, સ્ત્રી વેદ ૩૪, સુભગ નામ–સુસ્વર નામ–આદેય નામ એ સુભગત્રિક ૩૭, ઇતર તે દુર્ભગ–દુઃસ્વર–અનાદેય એ દુર્ભગત્રિક ૪૦, એ ચાળીશ પ્રકૃતિનો મંદરસ ચારે ગતિના મિથ્યાત્વી જીવ બાંધે. ત્યાં પણ પંચેંદ્રિયજાતિ ૧, તૈજસ ૨, કાર્મણ ૩, શુભવર્ણ ચતુષ્ક ૭, પરાઘાત ૮, અગુરૂલઘુ ૯, ઉચ્છ્વાસ ૧૦, ત્રસચતુષ્ક ૧૪ અને નિર્માણ ૧૫, એ ઉત્કૃષ્ટ સંક્લેશી મંદ રસે બાંધે અને સ્ત્રી નપુંસકવેદનો મંદ રસ તદ્યોગ્ય વિશુદ્ધ હોય તે બાંધે. શેષ ૨૩ પ્રકૃતિનો મંદ રસ મિથ્યાદ્દષ્ટી પણ પરાવર્ત્તમાન મધ્યમ પરિણામી બાંધે. ૭૩

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ચઉતે[૪]અવન્ન[૪] વેઅણિઅ[૧],-નામ[૧]ણુક્કોસ સેસધુવબંધી[૪૩];
ઘાઈણં[૪] અજહન્નો, ગોએ[૧] દુવિહો ઇમો ચઉહા ॥૭૪॥

ચઉતેઅવન્ન--તૈજસ ચતુષ્ક અને શુભ વર્ણચતુષ્કનો.
વેઅણિઅનામ-વેદનીય કર્મ અને નામકર્મનો.
અણુક્કોસ-અનુત્કૃષ્ટ રસબંધ
સેસધુવબંધી-બાકીની(૪૩) ધ્રુવબંધિ પ્રકૃતિનો
ઘાઈણં-ઘાતી પ્રકૃતિનો
અજહન્નો-અજઘન્યરસબંધ
ગોએ-ગોત્ર કર્મનો
દુવિહો-અનુત્કૃષ્ટ અને અજઘન્ય રસબંધ.
ઇમો-આ
ચઉહા-ચાર પ્રકારે--સાદિ, અનાદિ, ધ્રુવ, અધ્રુવ

અર્થ—તૈજસ ચતુષ્ક, શુભ વર્ણ ચતુષ્ક, વેદનીયકર્મ અને નામકર્મનો અનુત્કૃષ્ટ રસબંધ તથા બાકીની (૪૩) ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ અને (૧૪) ઘાતી પ્રકૃતિનો અજઘન્ય રસબંધ અને ગોત્ર કર્મના (અનુત્કૃષ્ટ અને અજઘન્ય) બંને રસબંધ, એ ચાર પ્રકારે (સાદિ ધ્રુવાદિ) છે. ૭૪

વિવેચન—હવે અનુભાગ બંધને સુગમ કરવા માટે મૂળ પ્રકૃતિને વિષે ભાંગા કહે છે.—તૈજસ ૧, કાર્મણ ૨, અગુરુલઘુ ૩, નિર્માણ ૪ અને પ્રશસ્ત વર્ણ ચતુષ્ક ૮, એનો અનુત્કૃષ્ટ રસ બંધ તે સાદિ ૧, અનાદિ ૨, ધ્રુવ ૩, અધ્રુવ ૪, એ ચારે ભેદે હોય. ચઉહા પદ આગળ કહેશે તે ઇહાં લેવું. તથા વેદનીય ૧, નામ કર્મ ૨, એ બે મૂલ પ્રકૃતિનો અનુત્કૃષ્ટ બંધ તે પણ ચારે ભેદે હોય. તથા તૈજસ ચતુષ્ક વર્જીને શેષ ૪૩ ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિનો અજઘન્ય રસ બંધ તે પણ ચાર ભેદે હોય. ઘાતી તે જ્ઞાનાવરણ ૧, દર્શનાવરણ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૨, મોહનીય ૩, અંતરાય ૪, એ ચાર મૂળ પ્રકૃતિનો અજઘન્ય રસ બંધ તે ચારે ભેદે હોય. અને ગોત્રકર્મનો અનુત્કૃષ્ટ અને અજઘન્ય એ બે પ્રકારનો રસ બંધ તે ચારે ભેદે હોય. ૭૪

સેસમ્મિ દુહા (અણુભાગબંધો સમ્મત્તો)

વર્ગણાનું સ્વરૂપ.

ઇગ દુગણુગાઇ જા અભવણંતગુણિઆણુ;
ખંધા ઉરલોચિઅવગ્ગણા ઉ, તહ અગહણંતરિયા.૭૫

સેસંમિ–બાકીના ત્રણ પ્રકારના રસબંધને વિષે.
દુહા–બે પ્રકારે–સાદિ, અધ્રુવ
ઇગ દુગણુગાઇ–એકાણુક, દ્વયણુકથી માંડીને
જા–યાવત્
અભવણંતગુણિઆણૂ–અભવ્યથી અનંતગુણ પરમાણુવાળા.
ખંધા–સ્કંધો.
ઉરલોચિય વગ્ગણા–ઔદારિકને લાયક વર્ગણા (થાય છે.)
તહ–તથા
અગહણંતરિઆ–ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણાની વચ્ચે અગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા.

અર્થ—બાકીની પ્રકૃતિ અને બાકીના ત્રણ પ્રકારના રસબંધોને વિષે બે પ્રકારે (સાદિ–અધ્રુવ) બંધ હોય. એકાણુક, દ્વયણુકથી માંડીને યાવત્ અભવ્ય જીવો કરતાં અનંતગુણા પરમાણુવાળા સ્કંધોની ઔદારિકને ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા થાય છે તેમજ એકેક પરમાણુની વૃદ્ધિએ ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણાના અંતરે અગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા હોય. ૭૫

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વિવેચન—શેષ અનુક્ત સર્વ પ્રકારનો રસ બંધ તે સાદિ ૧, અધ્રુવ ૨, એ બે ભેદે હોય. હવે એ સર્વ ભાંગા જાણવાનો ભાવાર્થ લખીએ છીએ. પ્રથમ તૈજસ ૧, કાર્મણ ૨, અગુરૂલઘુ ૩, નિર્માણ ૪, અને પ્રશસ્ત વર્ણાદિક ચતુષ્ક ૮, એ આઠ પ્રકૃતિનો અનુત્કૃષ્ટ રસ બંધ ચારે ભેદે હોય, તે આ પ્રમાણે—એ ૮ નો ઉત્કૃષ્ટ રસ બંધ તો ક્ષપક અપૂર્વકરણવાળો દેવગતિ યોગ્ય ૩૦ પ્રકૃતિના બંધને ઉચ્છેદ સમયે કરે. શુભ પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ રસ બંધ તે અતિ વિશુદ્ધજ કરે અને તદ્યોગ્ય અતિ વિશુદ્ધતા તે ત્યાંજ હોય તે માટે. તે ૮ પ્રકૃતિનો ઉપશમ શ્રેણિએ અનુત્કૃષ્ટ રસબંધ પામીયે. ક્ષપક થકી ઉપશામક શુભ પ્રકૃતિનો રસબંધ ઓછો કરે તે માટે. તે ઉપશાંતમોહે સર્વથા અબંધક થઇને પડતો વળી અનુત્કૃષ્ટ રસ બાંધે ત્યારે તે સાદિ ૧, તે ઉપશાન્તપણું પૂર્વે નથી પામ્યા તેને અનાદિ ૨, અભવ્યને ધ્રુવ ૩, ભવ્યને અધ્રુવ ૪, સેસંમિ દુહા એ પદ સઘળે જોડવું. તે માટે એ ૮ પ્રકૃતિના શેષ ઉત્કૃષ્ટ ૧, જઘન્ય ૨ અને અજઘન્ય ૩, એ ત્રણ રસબંધને વિષે સાદિ ૧, અધ્રુવ ૨, એ બે ભેદ હોય. તે આ પ્રમાણે—એ ૮ નો ઉત્કૃષ્ટ રસ બંધ ક્ષપકને અપૂર્વકરણે હોય, તે પ્રથમ જ બાંધવા માંડયો તે માટે સાદિ ૧, તે એક સમય જ હોય આગળ ન જ હોય તે માટે અધ્રુવ ૨. તથા એ ૮ નો જઘન્ય રસ સર્વોત્કૃષ્ટ સંકલેશવર્તી મિથ્યાત્વી પર્યાપ્તો સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય બાંધે, શુભ પ્રકૃતિ માટે; તે એક સમય કે બે સમય લગે બાંધે તે પછી અજઘન્ય બંધ બાંધે, તે વાર પછી વળી કાળાંતરે સર્વોત્કૃષ્ટ સંકલેશ પામીને જઘન્ય બાંધે;એમ જઘન્ય,અજઘન્યને વિષે ફરતા જીવને સાદિ અને અધ્રુવપણું હોય. તથા વેદનીય અને નામકર્મનો અનુત્કૃષ્ટ રસ બંધ ચારે ભેદે હોય,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

તે આ પ્રમાણે-તે બેને અંતર્ગત સાતા અને યશ એ બે પ્રકૃતિ આશ્રયીને ક્ષપકને સૂક્ષ્મ સંપરાયને અંત્ય સમયે ઉત્કૃષ્ટ રસ બંધ પામીએ.ઉપશામક શુભપ્રકૃતિનો તેથી ઓછો રસ બાંધે તે માટે તેને અનુત્કૃષ્ટ રસ બંધ હોય. તે ઉપશાન્તમોહાવસ્થાએ સર્વથા અબંધક થઈને પડતો વળી બાંધે ત્યારે સાદિ ૧, પૂર્વે તે ઉપશાન્તપણું જેઓ પામ્યા નથી તેને અનાદિ ૨, ધ્રુવ અધ્રુવ પૂર્વવત્ ૪. અને શેષ ઉત્કૃષ્ટ, જઘન્ય અને અજઘન્ય રસબંધને વિષે સાદિ, અધ્રુવ એ બે ભાંગા હોય. તે આ પ્રમાણે—વેદનીય કર્મ અને નામકર્મનો ઉત્કૃષ્ટ રસ ક્ષપક સૂક્ષ્મસંપરાયે બાંધે, તે પ્રથમ બાંધવા માંડે ત્યારે સાદિ, આગળ નહીં બાંધે તે માટે અધ્રુવ. એનો જઘન્ય રસ તો સમ્યક્ત્વી અથવા મિથ્યાત્વી મધ્યમ પરિણામવંત બાંધે. સર્વ વિશુદ્ધ તો શુભ પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ રસ બાંધે અને સર્વ સંક્લિષ્ટ તો અશુભ-અસાતા અયશનો ઉત્કૃષ્ટ રસ બાંધે તે માટે ઈહાં મધ્યમ પરિણામી કહ્યો. એ જઘન્ય તે અજઘન્યથી ઉતરીને બાંધે તે માટે સાદિ. તે જઘન્યથી ૧ સમય, ઉત્કૃષ્ટો ૪ સમય લગે બાંધે, પછી અજઘન્ય બાંધે તે માટે અધ્રુવ. અજઘન્યપણું જઘન્યસાથે પરિવર્ત્તતા હોય, માટે સાદિ અને અધ્રુવપણું હોય. તથા તૈજસચતુષ્ક વર્જીને શેષ ૪૩ ધ્રુવબંધીનો અજઘન્ય રસબંધ ચાર (૪) ભેદે હોય. તે આ પ્રમાણે-જ્ઞાનાવરણીય ૫ દર્શનાવરણીય ૪ અને અંતરાય ૫, એ ૧૪ પ્રકૃતિનો ક્ષપકને સૂક્ષ્મસંપરાયને ચરમ સમયે અશુભ માટે જઘન્ય રસ બંધાય, તેથી અન્ય સર્વ અને ઉપશમશ્રેણિએ પણ અજઘન્ય બંધ હોય. તે ઉપશાંતમોહાવસ્થાએ સર્વથા અબંધક થઈને પડતો વળી બાંધે તે સાદિ ૧, ઉપશમશ્રેણિ જેઓ પામ્યા નથી તેને અનાદિ ૨, ધ્રુવ અધ્રુવ પૂર્વ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વત્ ૪. સંજ્વલન ૪ કષાય ક્ષપક અનિવૃત્તિબાદરે પોતપોતાના બંધોચ્છેદને સમયે જઘન્ય રસે બંધાય. તેથી અન્યને ઉપશમશ્રેણિએ અજઘન્ય બંધ હોય. તે ઉપશાન્તમોહે સર્વથા અબંધક થઇને પડતો અજઘન્ય રસ બાંધે ત્યારે સાદિ ૧, એ ઉપશાન્તપણું પૂર્વે અપ્રાપ્તને (જે નથી પામ્યા તેને) અનાદિ ૨. ધ્રુવ અધ્રુવ પૂર્વલી પરે ૪. બે નિદ્રા, અપ્રશસ્ત વર્ણચતુષ્ક, ભય, જુગુપ્સા અને ઉપઘાત એ ૯ પ્રકૃતિ ક્ષપક અપૂર્વકરણવાળો પોતપોતાને બંધોચ્છેદ સમયે જઘન્ય રસે બાંધે. તેથી અન્ય તે અજઘન્ય. તે ઉપશમશ્રેણિએ બંધનો છેદ કરીને પડતો વળી અજઘન્ય બાંધે ત્યારે તે સાદિ ૧, તે અબંધકપણું પૂર્વે નથી પામ્યો તેને અનાદિ ૨, ધ્રુવ અધ્રુવ પૂર્વવત્ ૪. પ્રત્યાખ્યાનીય ૪ કષાયનો સંયમસન્મુખ દેશવિરતિ અતિ વિશુદ્ધ પોતાના ગુણઠાણાને અંત્ય સમયે વર્તતો જઘન્ય રસ બાંધે. તે થકી અન્ય તે સર્વ અજઘન્ય, તે સંયમાદિક પામી અબંધક થઇને વળી પડતો અજઘન્ય બાંધે તે સાદિ ૧, તે સ્થાનક પૂર્વે નથી પામ્યો તેને અનાદિ ૨, ધ્રુવ અધ્રુવ પૂર્વવત્ ૪. અપ્રત્યાખ્યાનીય ૪ કષાયનો જઘન્ય રસ બંધ અવિરત ગુણઠાણાને અંતે એમ જ (પૂર્વોક્ત રીતે) કહેવો, ભાંગા ૪ પણ એમ જ જાણવા. અનંતાનુબંધી૪,થીણદ્ધિત્રિક અને મિથ્યાત્વ એ આઠ પ્રકૃતિનો જઘન્ય રસ બંધ મિથ્યાત્વી સમ્યક્ત્વ સંયમને સન્મુખ થકો પોતાના ગુણઠાણાને ચરમ સમયે બાંધે. તેથી અન્ય તે અજઘન્ય. સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થયે તેનો અબંધક થઇ પડતો પાછો બાંધે ત્યારે તે સાદિ ૧, પૂર્વે અબંધકપણું નથી પામ્યો તેને અનાદિ ૨, અભવ્યને ધ્રુવ ૩, ભવ્યને અધ્રુવ ૪. હવે એ ૪૩ ધ્રુવબંધીને શેષ જઘન્ય, ઉત્કૃષ્ટ અને અનુત્કૃષ્ટ એ ત્રણને વિષે બે ભાંગા હોય, તે આ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પ્રમાણે-એ સર્વ પ્રકૃતિના જઘન્ય રસબંધનાં સ્થાનક કહ્યાં ત્યાં પ્રથમ જ બાંધવા માંડે તે સાદિ ૧, તેનો અબંધક થાય ત્યારે અધ્રુવ ૨. એ ૪૩ નો ઉત્કૃષ્ટ બંધ મિથ્યાત્વી ઉત્કૃષ્ટ સંક્લેશી સંજ્ઞી પર્યાપ્ત પંચેંદ્રિય બાંધે, તે ૧ સમય અથવા ૨ સમય બાંધે, ત્યાર પછી અનુત્કૃષ્ટ બાંધે, કાળાન્તરે વળી ઉત્કૃષ્ટ રસ બાંધે, તે માટે સાદિ અધ્રુવ એ બે ભાંગા હોય. તથા જ્ઞાનાવરણીય ૧, દર્શનાવરણીય ૨, મોહનીય ૩ અને અંતરાય ૪ એ ચાર મૂળ ઘાતિ પ્રકૃતિનો અજઘન્ય બંધ ચાર ભેદે હોય, તે આ પ્રમાણે-મોહનીયનો અનિવૃત્તિબાદર ક્ષપકને ચરમ સમયે જઘન્ય રસ બંધાય, શેષ ૩ કર્મનો ક્ષપક સૂક્ષ્મસંપરાયને ચરમ સમયે જઘન્ય રસ બંધાય. તેથી અન્યત્ર ઉપશમ શ્રેણિએ પણ ઘાતીનો અનુભાગ અજઘન્ય જ બંધાય. ક્ષપક થકી ઉપશામક વિશુદ્ધિએ અનંતગુણ હીન હોય તે માટે. તે અજઘન્ય બંધકનો ઉપશાન્તમોહે અબંધક થઇને પડતો વળી બંધક થાય ત્યારે સાદિ ૧, તે ઉપશાન્તપણું પૂર્વે નથી પામ્યા તેને અનાદિ ૨, ધ્રુવ અધ્રુવ પૂર્વવત્ ૪. તે ૪ ઘાતીના શેષ જઘન્ય, ઉત્કૃષ્ટ અને અનુત્કૃષ્ટ એ ત્રણ રસબંધ બે ભેદે હોય, તે આ પ્રમાણે-મોહનીયનો ક્ષપક અનિવૃત્તિબાદરને અંત્ય સમયે અને શેષ ૩ કર્મનો ક્ષપકને સૂક્ષ્મ સંપરાયને અંત્ય સમયે જઘન્ય રસબંધ હોય. તે પ્રથમ બાંધે તે માટે સાદિ ૧, આગળ અબંધક થાય તે માટે અધ્રુવ ૨. ઘાતી ૪ના મૂળ પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ રસ તો સર્વ સંક્લિષ્ટ મિથ્યાત્વી પર્યાપ્ત સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય બાંધે, તે ૧ સમય અથવા બે સમય લગે બાંધે પછી અનુત્કૃષ્ટ બાંધે, તે વળી જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી અનંતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીએ ઉત્કૃષ્ટ રસ બાંધે. એમ ઉત્કૃષ્ટ અનુત્કૃષ્ટની પરા-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વૃત્તિએ બેનો રસ બંધ સાદિ અધ્રુવ હોય ૨. તથા ગોત્ર કર્મનો અજઘન્ય અને અનુત્કૃષ્ટ બંધ ચારે ભેદે હોય, તે આ પ્રમાણે-કોઈક સાતમી નરકનો નારકી સમ્યકત્વ પામવાને સન્મુખ યથાપ્રવૃત્યાદિ ત્રણ કરણ કરીને મિથ્યાત્વની બે સ્થિતિ કરવે કરીને અંતરકરણ કરે ત્યાં હેઠલી સ્થિતિ પ્રતિ સમયે વેદતો થકો સમ્યકત્વ પ્રાપ્તિ અગાઉ મિથ્યાત્વને ચરમ સમયે નીચગોત્રનો જઘન્ય રસબંધ કરે, એ મિથ્યાત્વની સત્તા લગે ભવ સ્વભાવે જ તિર્યગ્ યોગ્ય નીચગોત્ર બાંધે. તે થકી અધિક મિથ્યાત્વાવસ્થાએ નીચ ગોત્રનો અજઘન્ય રસ બાંધે અને સમ્યકત્વ પામ્યો થકો ઉચ્ચ ગોત્રનો અજઘન્ય રસ બાંધે. એ અજઘન્ય પ્રથમ બાંધવા માંડે તે માટે સાદિ. પૂર્વે સમ્યકત્વ નથી પામ્યો તેને અનાદિ.અભવ્યને ધ્રુવ, ભવ્યને પછીથી જઘન્ય થાય તે માટે અધ્રુવ ૪. જઘન્ય પણ આદિ અંત સહિત માટે સાદિ અધ્રુવ તથા એનો ઉત્કૃષ્ટ રસબંધ ઉચ્ચૈર્ગોત્ર આશ્રયીને ક્ષપક સૂક્ષ્મસંપરાયને અંત્ય સમયે પામીએ અને ત્યાં ઉપશામકને અનુત્કૃષ્ટ રસબંધ હોય. તેનો ઉપશાન્તમોહે અબંધક થઇને પડતો ફરી અનુત્કૃષ્ટ બાંધે ત્યારે સાદિ ૧, પૂર્વે ઉપશામકપણું અણપામ્યાને અનાદિ ૨, ભવ્યને અધ્રુવ ૩,અભવ્યને નીચગોત્ર આશ્રયી ધ્રુવ ૪. અને ઉચ્ચગોત્રનો ઉત્કૃષ્ટ રસ તો સૂક્ષ્મસંપરાયે ક્ષપક બાંધવા માંડે તે માટે સાદિ, ક્ષીણમોહે અબંધક થાશે તે માટે અધ્રુવ. હવે શેષ અધ્રુવબંધી ૭૩ પ્રકૃતિ અને આયુઃ કર્મ મૂળ પ્રકૃતિ એનો જઘન્ય, અજઘન્ય, ઉત્કૃષ્ટ અને અનુત્કૃષ્ટ એ ચારે પ્રકારનો રસ બંધ તે સાદિ, અધ્રુવ, એ બેજ ભેદે હોય; અધ્રુવબંધી અને પરાવર્ત્તમાન છે માટે.

હવે એના ભાંગાની સંખ્યા લખીએ છીએ-૭ મૂળ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પ્રકૃતિમાં એકેકીનાં દશ દશ એવં ૬૦, ગોત્રના ૧૨ અને આયુના ૮, એવં આઠે મૂળ પ્રકૃતિના ૮૦ ભાંગા થાય. ધ્રુવબંધી ૪૭ ના એકેકીના દશ દશ એવં ૪૭૦ અને અધ્રુવબંધી ૭૩ ના એકેકીના આઠ આઠ એવં ૫૮૪, એ બંને મળીને ૧૦૫૪ ઉત્તર પ્રકૃતિના ભાંગા થાય. મૂળ ઉત્તર બંનેના મળી ૧૧૩૪ ભાંગા થાય. એ રીતે અનુભાગ બંધ સવિસ્તરપણે વખાણ્યો.

હવે પ્રદેશબંધ કહે છે—ત્યાં પ્રથમ ઔદારિકાદિક આઠ વર્ગણા કહે છે. ઇહાં લોકને વિષે એકેકા પરમાણુ જેટલા છે તેટલા સર્વની એક વર્ગણા, એકાકીપણે કરીને પરસ્પર સજાતીય માટે, દ્વ્યણુક સર્વની એક વર્ગણા, ત્ર્યણુક સર્વની એક વર્ગણા, ઇત્યાદિ એકેક પરમાણુની વૃદ્ધિએ સંખ્યાત પ્રદેશના અનંતા સ્કંધની સજાતીયવર્ગરૂપ સંખ્યાતી વર્ગણા, અસંખ્ય પ્રદેશના સ્કંધની અસંખ્યાતી વર્ગણા, અનંત પ્રદેશી સ્કંધની અનંતી વર્ગણા અને અનંતાનંત પ્રદેશી સ્કંધની અનંતાનંત વર્ગણા; સજાતીય પુદ્ગલનો સમૂહ તે વર્ગણા કહીએ. એ સર્વ સ્તોકઅણુમયપણે કરીને સ્થૂળ માટે જીવને ગ્રહવાને કામ ન આવે તે માટે અગ્રહણ યોગ્ય જાણવી. એ સર્વ ઉલ્લંઘીને અભવ્યથી અનંતગુણે અને સિદ્ધને અનંતમે ભાગે એટલા પરમાણુએ નિષ્પન્ન સ્કંધ તે ઔદારિકપણે ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા થાય. તે કહે છે—એક પરમાણુ, બે પરમાણુ, યાવત્ અભવ્ય જીવ થકી અનંતગુણા અને સિદ્ધને અનંતમે ભાગે એટલે પરમાણુએ નિષ્પન્ન જે સ્કંધ તે ઔદારિક શરીરયોગ્ય વર્ગણા હોય ૧; ઉદાર–સ્થૂળ સ્કંધવડે નિષ્પન્ન તે ઔદારિક શરીર, તેની વર્ગણા તે સજાતીય પુદ્ગલનો સમૂહ. એ ઔદારિકની જઘન્ય વર્ગણા, તે પછી એકેક પરમાણુની વૃદ્ધિએ મધ્યમ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા ત્યાં લગે જાણવી કે જ્યાં લગે ઉત્કૃષ્ટી થાય. તે ઉત્કૃષ્ટી વર્ગણા થકી ઉપરાંત એક પરમાણુની વૃદ્ધિએ ઔદારિકને અગ્રહણ યોગ્ય જઘન્ય વર્ગણા થાય.૭૫

એમેવ વિઉ[2]વ્વાહાર,[3]-તેઅ[4]ભાસા[5]ણુપાણ[6]મણ[7]કમ્મે[8];
સુહુમા કમાવગાહો, ઊણૂણંગુલ અસંખંસો ॥ ૭૬ ॥

એમેવ-એ પૂર્વોક્ત પ્રકારેજ	સુહુમા-સૂક્ષ્મ
વિઉવ્વાહાર તેય ભાસાણુ-	કમ-અનુક્રમે
પાણુમણુકમ્મે-વૈક્રિય, આ-	અવગાહો-અવગાહના.
હારક, તૈજસ, ભાષા, શ્વા	ઊણૂણ-ઓછી ઓછી
સોચ્છ્વાસ, મન અને કાર્મણ	અંગુલ અસંખંસો-અંગુ-
વર્ગણા છે.	લનો અસંખ્યાતમો ભાગ.

અર્થ—એ પૂર્વોક્ત પ્રકારેજ વૈક્રિય, આહારક, તૈજસ,ભાષા, શ્વાસોચ્છ્વાસ,મન અને કાર્મણ વર્ગણા હોય. એ ઔદારિકાદિ વર્ગણા અનુક્રમે સૂક્ષ્મ જાણવી, અને તેની અવગાહના ઓછી ઓછી અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ હોય. ૭૬

વિવેચન—એમજ પૂર્વોક્ત ઔદારિકની ગ્રહણયોગ્ય તથા અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાની પરે વૈક્રિય વર્ગણા ૨, આહારક વર્ગણા ૩, તૈજસ વર્ગણા ૪, ભાષા વર્ગણા ૫, આનપ્રાણ તે શ્વાસોચ્છ્વાસ વર્ગણા ૬, મનોવર્ગણા ૭ અને કાર્મણવર્ગણા ૮ જાણવી. એનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે-જે ઔદારિક વર્ગણા પૂર્વે કહી તેથી એકાદિ પરમાણુએ અધિક તે બહુ અણુએ નિષ્પન્ન અને સૂક્ષ્મ પરિણામ માટે ઔદારિકને ગ્રહવા યોગ્ય નહીં;તેમજ વૈક્રિયને પણ સ્વલ્પ અણુએ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

નિષ્પન્ન અને સ્થૂલ પરિણામ માટે અગ્રહણયોગ્ય હોય. ત્યાર પછી એક અણુની વૃદ્ધિએ જઘન્ય વૈક્રિય ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા થાય, એમ બે ત્રણ યાવત્ અનંત પરમાણુની વૃદ્ધિએ ઉત્કૃષ્ટ વૈક્રિયગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા થાય. ત્યાર પછી એક પરમાણુની વૃદ્ધિએ જઘન્ય અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા થાય. એમ બે ત્રણ યાવત્ અનંત પરમાણુની વૃદ્ધિએ ઉત્કૃષ્ટી અગ્રહણ વર્ગણા થાય. તે વૈક્રિયને બહુ અણુ અને સૂક્ષ્મ પરિણામ માટે અગ્રહણ યોગ્ય હોય અને આહારકને સ્તોક અણુ અને સ્થૂલ પરિણામ માટે અગ્રહણ યોગ્ય હોય. તે પછી એક પરમાણુની વૃદ્ધિએ જઘન્ય આહારક ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા થાય. એમ અનુક્રમે આઠેને ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા અને વચ્ચે અગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા કહેવી. એ પ્રમાણે વર્ગણા કહી. કર્મપ્રકૃત્યાદિક ગ્રંથને વિષે તો તે ઉપર પણ ધ્રુવ અચિત્તાદિક વર્ગણા કહી છે પણ તેનું અહીં પ્રયોજન નથી તે માટે ન કહી. એ વર્ગણા યથોત્તરે (અનુક્રમે) એકેક થકી સૂક્ષ્મ છે. એ આઠેની અવગાહના–ક્ષેત્ર વ્યાપ્તિ અંગુળને અસંખ્યાતમે ભાગે હોય અને તે એકેકથી ઉણી–એકેકથી ન્હાની હોય; પુદ્ગલ દ્રવ્યને વિષે જેમ ઘણાનો સમુદાય મળે તેમ સુક્ષ્મ પરિણામ થાય તે માટે. ઔદારિક ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા અંગુળને અસંખ્યાતમે ભાગે હોય તે થકી તેની અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાની અવગાહના ન્હાની, એમ અનુક્રમે સર્વ વર્ગણાની અવગાહના એકેક થકી ન્હાની કહેવી, ૭૬

ઇક્કિક્કહિઆ સિદ્ધા-ણંતંસા અંતરેસુ અગ્ગહણા;
સવ્વત્થ જહન્નુચિઆ, નિઅણંતંસાહિઆ જિટ્ઠા. ૭૭

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઈક્કિક્કહિયા—એકેક પરમાણુવડે અધિક

સિદ્ધાણંતંસા—સિદ્ધોના અનંતમે ભાગે.

અંતરેસુ—અંતરાલે—ઔદારિકાદિ વર્ગણાના મધ્યે.

અગ્ગહણા—અગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા.

સવ્વત્થ—સર્વ વર્ગણાને વિષે.

જહન્નુચિયા—જઘન્ય ગ્રહણ વર્ગણાથી.

નિયણંત સાહિયા—પોતાના અનંતમે ભાગે અધિક

જિટ્ઠા—ઉત્કૃષ્ટ વર્ગણા.

અર્થ—એકેક પરમાણુવડે અધિક સિદ્ધોના અનંતમે ભાગે ઔદારિકાદિ વર્ગણાના મધ્યે અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા હોય. સર્વ વર્ગણાને વિષે જઘન્ય ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણાથી પોતાના અનંતમે ભાગે અધિક ઉત્કૃષ્ટ વર્ગણા હોય. ૭૭

વિવેચન—અને તે વર્ગણા પરમાણુએ એકેક થકી અધિકી હોય અને અંતરે એટલે ઔદારિકાદિ વર્ગણાના વચ્ચે એકેક પરમાણુની વૃદ્ધિ છે જેને વિષે એવા સ્કંધો વાળી સિદ્ધને અનંતમે ભાગે અને અભવ્યથકી અનંતગુણી એટલી અગ્રહણ વર્ગણા હોય. સર્વત્ર—સઘળે જઘન્ય ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા થકી પોતાને અનંતમે ભાગે અધિક ઉત્કૃષ્ટ વર્ગણા હોય. ઔદારિકની જઘન્ય ગ્રહણ વર્ગણાના પરમાણુનો અનંતમો ભાગ ઔદારિકની જઘન્ય ગ્રહણ વર્ગણા માંહે ભેળવીએ ત્યારે ઔદારિકની ઉત્કૃષ્ટ ગ્રહણ વર્ગણા થાય, એમ સર્વ વર્ગણા કહેવી. એટલાજ માટે જઘન્ય ઉત્કૃષ્ટને અંતરાળે અનંતી મધ્યમ વર્ગણા સર્વ વર્ગણાને વિષે હોય. ૭૭

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

કેવાં કર્મદલિક ગ્રહણ થાય ?

અંતિમચઉફાસદુગંધ,-પંચવન્નરસકમ્મખંધદલં;
સવ્વજિઅણંત ગુણરસ,-અણુજુત્તમણંતયપએસં. ૭૮
એગપએસોગાઢં, નિઅસવ્વપએસઓ ગહેઇ જિઓ;
થોવો આઉ તદંસો, નામે ગોએ સમો અહિઓ ॥૭૯॥

અંતિમ ચઉફાસ-છેવટના ચાર સ્પર્શ,
દુગંધ-બે ગંધ,
પંચ વણ્ણરસ-પાંચ વર્ણ, અને પાંચ રસવાળા.
કમ્મખંધ દલં-કર્મસ્કંધ દ્રવ્યને.
સવ્વજિયણંત ગુણરસં-સર્વ જીવો કરતાં અનંતગુણ રસવાળા.
અણુજુત્તં-અણુઓવડે યુક્ત
અણંતયપએસં-અનંત પ્રદેશોવાળા.

એગપએસોગાઢં-એક પ્રદેશ (ક્ષેત્ર) ને વિષે અવગાહી રહેલ
નિયસવ્વપએસઓ-પોતાના સર્વ પ્રદેશોવડે.
ગહેઇ-ગ્રહણ કરે.
જિઓ-જીવ.
થોવો-સર્વ થકી થોડો.
આઉ-આયુષ્ય કર્મને.
તદંસો-તે (અનંત સ્કંધમય કર્મ દ્રવ્ય) નો અંશ.
નામે-નામકર્મને વિષે.
ગોએ-ગોત્ર કર્મને વિષે.
સમો-સરખો.
અહિઓ-વિશેષાધિક.

અર્થ—છેવટના ચાર સ્પર્શ, બે ગંધ, પાંચ વર્ણ અને પાંચ રસવાળા કર્મસ્કંધને, સર્વ જીવો કરતાં અનંતગુણ રસવાળા અણુઓવડે યુક્ત, અનંત પ્રદેશોવાળા; એક પ્રદેશ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

(ક્ષેત્ર)ને વિષે અવગાહી રહેલ (કર્મસ્કંધ)ને પોતાના સર્વે પ્રદેશોવડે જીવ ગ્રહણ કરેછે. તે (ગ્રહણ કરેલા અનંત સ્કંધમય કર્મદ્રવ્ય) નો સર્વથી થોડો ભાગ આયુષ્ય કર્મરૂપે પરિણમે નામ કર્મ અને ગોત્રકર્મને વિષે સરખો અને આયુષ્ય કરતાં અધિક ભાગ પરિણમે. ૭૮-૭૯

વિવેચન—હવે જેવાં કર્મનાં દલિયાં જીવ લે છે તે કહે છે.—આઠ ફરસ (સ્પર્શ) મધ્યે છેલ્લા ચાર ફરસ—શીત, ઉષ્ણ, સ્નિગ્ધ અને રૂક્ષ એ ચાર ફરસવંત હોય. એક પરમાણુ માંહે તો સ્નિગ્ધ-ઉષ્ણ ૧, રૂક્ષ-શીત ૨, સ્નિગ્ધ-શીત ૩, રૂક્ષ-ઉષ્ણ ૪; એમ બે બે સ્પર્શજ હોય પણ ઘણા પરમાણુ માટે ૪ સ્પર્શવંત હોય તથા બે ગંધવંત, પાંચ વર્ણવંત અને પાંચ રસવંત એવું કર્મસ્કંધનું દલિઉં તે વળી સર્વ જીવ થકી અનંતગુણ રસવંત પરમાણુએ યુક્ત-એકેકા પરમાણુને વિષે સર્વ જીવ થકી અનંત ગુણા રસના અવિભાગ પલિછેદ છે જ્યાં એવા પરમાણુએ યુક્ત અને અનંત પ્રદેશી એટલે અભવ્યથી અનંત ગુણ પરમાણુએ યુક્ત, એક પ્રદેશાવગાઢ તે જે પ્રદેશે (આકાશ પ્રદેશોને (વિષે) જીવ અવગાહી રહ્યો છે તે પ્રદેશે અવગાહિ રહેલ પણ અનંતર પરંપર પ્રદેશાવગાઢ નહીં; એવા કર્મસ્કંધના દલપ્રત્યે જીવ[1] પોતાને સર્વ પ્રદેશે કરીને ગ્રહે. સ્વક્ષેત્રાવગાઢ કર્મદલ લેવાને એક પ્રદેશ પ્રવર્ત્તે એટલે સર્વ પ્રદેશ અનંતર પરંપરાએ તે દ્રવ્ય લેવાને પ્રવર્ત્તે, જેમ કોઇક વસ્તુ લેવાને કાજે અંગુલી પ્રવર્ત્તે એટલે કરતલ મણિબંધ ભુજા ખભો એ સર્વ અ-

---

૧ રાગાદિ સ્નેહ ગુણના યોગે જીવ.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

નંતર પરંપરાએ બળ કરે; સર્વ જીવ પ્રદેશોનો સાંકળના આંકડાની પેઠે પરસ્પર સંબંધ છે માટે. એ દૃષ્ટાંત જાણવું.

હવે એક અધ્યવસાયે ગ્રહ્યા જે કર્મ પુદ્‌ગલ તેના આઠે કર્મને કેટલો ભાગ આવે તે કહે છે–અષ્ટવિધ બંધકને કર્મ દલના આઠ ભાગ થાય, સપ્તવિધ બંધકને સાત ભાગ થાય અને ષડ્‌વિધ બંધકને છ ભાગ થાય. ત્યાં અષ્ટવિધ બંધક હોવાથી આયુઃ કર્મને ભાગ થોડો પરિણમે; અન્ય કર્મની અપેક્ષાએ અલ્પસ્થિતિક: માટે. તે થકી નામ કર્મ અને ગોત્રકર્મને વિષે ભાગ અધિકો પરિણમે, અધિકી સ્થિતિ માટે. બંનેને સ્વસ્થાને (માંહોમાંહે) સરખો ભાગ હોય, સરખી સ્થિતિ છે માટે. ૭૮-૭૯

વિગ્ઘાવરણે મોહે, સવ્વોવરિ વેઅણીઅ જેણપ્પે ॥
તસ્સ ફુડત્તં ન હવઇ, ઠિઈવિસેસેણ સેસાણં ॥૮૦॥

વિગ્ઘાવરણે–અંતરાય, જ્ઞાનાવરણીય અને દર્શનાવરણીય કર્મને વિષે.
મોહે–મોહનીય કર્મને વિષે.
સવ્વોવરિ–સર્વથી અધિક.
વેયણીઇ–વેદનીય કર્મને વિષે.
જેણ–જે કારણ માટે.
અપ્પે–થોડા દલિક છતે.
તસ્સ–તે (વેદનીય કર્મ)નો.
ફુડત્તં–સ્પષ્ટ રીતે અનુભવ.
ન હવઇ–ન હોય–ન થાય.
ઠિઈવિસેસેણ–સ્થિતિ વિશેષે કરીને, સ્થિતિની અપેક્ષાએ.
સેસાણં–બાકીના કર્મનો.

અર્થ—અંતરાય, જ્ઞાનાવરણીય અને દર્શનાવરણીય કર્મને વિષે અધિક અને માંહોમાંહે સરખો; મોહનીય કર્મને વિષે તેથી અધિક અને વેદનીય કર્મને વિષે સર્વથી

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અધિક ભાગ પરિણમે. જે કારણ માટે થોડા દલિક છતે તે-(વેદનીય) નો સ્પષ્ટ રીતે અનુભવ ન થાય અને બાકીના કર્મનો સ્થિતિ વિશેષે કરીને હીનાધિક ભાગ હોય. ૮૦

વિવેચન—તે થકી અંતરાય, જ્ઞાનાવરણીય અને દર્શ-નાવરણીય એ ત્રણનો ભાગ અધિક અને સ્વસ્થાને એ ત્રણેનો તુલ્ય. તે થકી મોહનીયનો ભાગ અધિક, અધિકી સ્થિતિ માટે. સર્વ ઉપર–સર્વથી અધિક વેદનીયનો ભાગ હોય, જે કારણ માટે તે વેદનીયનો ભાગ અલ્પ હોય તો તે વેદનીયનાં સુખ દુઃખાદિકનો અનુભવ સ્પષ્ટ ન હોય. સ્વભાવે જ વેદનીયનાં પુદ્ગલ ઘણાં મળે ત્યારે સ્વકાર્ય કરવા સમર્થ *થાય. વેદનીય ટાળી સાત કર્મને સ્થિતિ વિશેષે કરીને હીનાધિક ભાગ જાણવો એટલે જે કર્મની અધિકી સ્થિતિ તેને અધિકો ભાગ અને જેની ઓછી સ્થિતિ તેને ઓછો ભાગ આવે.

ઇહાં કોઇક પૂછે કે–જો સ્થિતિને અનુરોધે ભાગનું અલ્પ બહુત્વ કહો છો તો આયુર્ભાગની અપેક્ષાએ નામ ગોત્રનો ભાગ સંખ્યાતગુણો પામે, તો ઈહાં વિશેષાધિક કેમ કહ્યો ? તત્રોત્તરં–સ્થિતિને અનુસારે તો આયુઃ સંખ્યાત-ગુણહીન ભાગ પામે પણ શેષ કર્મના ઉદયની અપે-ક્ષાએ આયુનું પ્રધાનપણું છે તે માટે નામ ગોત્રથકી કાંઈક જ હીન ભાગ પામે. તથા જ્ઞાનાવરણાદિકથકી મોહનીય

---

* જેમ ચાર પ્રકારના આહારમાં અશન, પાન અને ખાદિમના પુદ્ગલો ઘણાં છતાં પોતાના (તૃપ્તિ લક્ષણ) કાર્યને કરી શકે છે અને સ્વાદિમના પરમાણુ થોડાં છતાં સ્વકાર્યને કરી શકે છે તેમ અહીં અશનાદિ તુલ્ય વેદનીય અને સ્વાદિમ તુલ્ય બાકીનાં સાત કર્મ જાણવા. —પંચસંગ્રહે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સંખ્યાતગુણો ભાગ પામે ત્યાં વિશેષાધિકપણું કેમ કહ્યું ? તત્રોત્તરં—એકજ દર્શન મોહનીયની ૭૦ કોડાકોડની સ્થિતિ છે અને ચારિત્રમોહનીયની તો ૪૦ કોડાકોડની સ્થિતિ છે, તે માટે વિશેષાધિકપણું કહ્યું. એ પણ યુક્તિ માત્રજ છે, પરમાર્થથી તો શ્રી જિનવચનેજ પ્રમાણ કરવું. તથા એક સમયે એકાધ્યવસાયે ગૃહીત પુદ્ગલ આઠે કર્મપણે પરિણમે છે. અહીં જીવની શક્તિ અચિંત્ય છે અને પુદ્ગલનો પરિણામ વિચિત્ર છે તે માટે એ આશ્ચર્ય નહીં.૮૦

ઉત્તર પ્રકૃતિના કર્મદલિકભાગ.

નિઅજાઇલદ્ધદલિઆ-ણંતંસો હોઇ સવ્વઘાઇણં;
બજ્ઝંતીણ વિભજ્જઇ, સેસં સેસાણ પઇસમયં ॥૮૧॥

નિયજાઇ લદ્ધ દલિય—પોતાની મૂળ પ્રકૃતિરૂપ જાતિવડે પ્રાપ્ત કરેલ દલિકનો.
અણંતંસો—અનંતમો ભાગ.
સવ્વઘાઇણં—સર્વઘાતિ પ્રકૃતિનો.
બજ્ઝંતીણ—બંધાતી.
વિભજ્જઇ—વહેંચાય છે.
સેસં—બાકી રહેલ પ્રદેશાગ્ર
સેસાણં—સર્વ ઘાતિ શિવાય. બાકીની પ્રકૃતિઓને.
પઇ સમયં—સમયે સમયે, દરેક ક્ષણે.

અર્થ—પોતાની મૂળ પ્રકૃતિરૂપ જાતિવડે પ્રાપ્ત કરેલ દલિકનો અનંતમો ભાગ સર્વઘાતિ પ્રકૃતિને ભાગે આવે અને બાકી રહેલ પ્રદેશાગ્ર બાકીની બંધાતી પ્રકૃતિઓને સમયે સમયે વહેંચાય છે. ૮૧

વિવેચન—હવે ઉત્તર પ્રકૃતિના ભાગ કહે છે.-પોત-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પોતાની મૂલ પ્રકૃતિરૂપ જાતિવડે પ્રાપ્ત થયેલ જે દલિક તેનો અનંતમો ભાગ સર્વઘાતિરસયુક્ત સર્વઘાતી પ્રકૃતિને ભાગે આવે. જ્ઞાનાવરણીયનો અનંતમો ભાગ કેવળજ્ઞાનાવરણીયને ભાગે આવે. દર્શનાવરણીયનો અનંતમો ભાગ કેવળ દર્શનાવરણીય અને નિદ્રાપંચકને ભાગે આવે. મોહનીયનો અનંતમો ભાગ મિથ્યાત્વ અને બાર કષાયને ભાગે આવે. સર્વ પુદ્ગલ માંહે અનંતમો ભાગજ સર્વઘાતિ રસવંત હોય અને શેષનો અનુક્રમે હીન હીનતર રસવંત હોય. તે અનંત ભાગથકી શેષ પ્રદેશાગ્ર-દલિઉં રહ્યું તે શેષ દેશઘાતી અઘાતી પ્રકૃતી રહી તે જેટલી તે સમયે બંધાતી હોય તેને વેહેંચી આપીએ. પ્રતિ સમયે-સમયે સમયે એમ બંધાય અને ભાગે વેહેંચાય, જે સમયે બંધાય તે સમયેજ તે દલિયાના ભાગ વહેંચાય. તથા જે જે પ્રકૃતિનો જે જે ગુણઠાણે બંધોચ્છેદ થાય ત્યારે તેના ભાગનું દ્રવ્ય તેની સજાતીય પ્રકૃતિને આવે અને જ્યારે તેની સર્વ સજાતીય પ્રકૃતિનો બંધ ઉચ્છેદ થાય ત્યારે તેને ભાગે લાધું દ્રવ્ય તે તેની મૂલ પ્રકૃતિ માંહેલી વિજાતીય પ્રકૃતિ હોય તેને ભાગે આવે. સર્વ ઉત્તર પ્રકૃતિનો બંધ ઉચ્છેદ થાય ત્યારે તેની મૂળ પ્રકૃતિનો પણ બંધ ઉચ્છેદ થાય, તેથી તે કર્મવર્ગણાનું દલિઉં પ્રથમજ સાત ભાગે અથવા છ ભાગેજ વહેંચાય. એમ સૂક્ષ્મસંપરાય લગે જાણવું. ઉપશાંતમોહાદિકે તો સમગ્ર કર્મનું દલિઉં સાતાવેદનીયપણેજ બંધાય. ઈહાં કર્મપ્રકૃતિ ગ્રંથોક્ત સર્વ ઉત્તર પ્રકૃતિને વિષે કર્મસ્કંધ દલિકનું અલ્પબહુત્વ આ સાથે આપેલ યંત્રની સ્થાપનાથી જાણવું. ૮૧

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

उत्तरप्रकृतिषु उत्कृष्टपदे कर्मदलिकभागाल्पबहुत्वयंत्रम् ॥

ज्ञानावरणे—केवलज्ञानावरणस्य उत्कृष्टपदे सर्वस्तोकः कर्मदलिकभागः १

ततोमनःपर्यवज्ञानावरणस्यानंतगु०

ततोऽवधिज्ञानावरणस्याविशेषाधिकः

ततो श्रुतज्ञानावरणस्याविशेषाधिकः

ततोमतिज्ञानावरणस्य विशेषाधिकः

दर्शनावरणे—प्रचलायाःसर्वस्तोकः

ततो निद्राया विशेषाधिकः २

ततःप्रचलाप्रचलाया विशेषाधिकः

ततो निद्रानिद्राया विशेषाधिकः ४

ततः स्त्यानर्द्ध्या विशेषाधिकः ५

ततःकेवलदर्शनावरणस्यविशेषा ६

ततोऽवधिदर्शनावरणस्यविशेषा.७

ततोऽचक्षुर्दर्शनावरणस्य विशेषा.८

ततश्चक्षुर्दर्शनावरणस्यविशेषाधिकः

वेदनीये—सातस्य भागःस्तोकः१

ततोऽसातस्य विशेषाधिकः २

मोहनीये—अप्रत्याख्यानमानस्य स्तोकः १

ततोऽप्रत्याख्यानक्रोधस्य विशेषा२

ततोऽप्रत्याख्यानमायाया विशेषा३

ततोऽप्रत्याख्यानलोभस्य विशेषा४

तत एवं प्रत्याख्यानावरणचतु.वि८

तत एवं अनंतानुबंधिनामपि.वि१२

ततो मिथ्यात्वस्य विशेषाधिकः१३

ततो जुगुप्साया अनन्तगुणः १४

ततो भयस्य विशेषाऽधिकः १५

ततो हास्यशोकयोर्विशे० स्वस्थाने तुल्यौ १७

ततो रत्यरत्योर्विशे० स्वस्थाने तुल्यौ १९

ततः स्त्रीनपुंसकयो र्विशेषा०२१

ततः संज्वलनक्रोधस्य विशेषा२२

ततः संज्वलनमानस्य विशेषा.२३

ततः पुंवेदस्य विशेषाधिकः २४

ततःसंज्वलनमायाया विशेषा.२५

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ततः संज्वलनलोभस्यासंख्ये० २६

आयुषां चतुर्णामपि स्वस्थानेसमः ४

नामकर्मणि-गतिषुदेवनरकगत्यो:
स्तोकः स्वस्थाने समः २
ततो मनुष्यगतेर्विशेषा० ३
ततस्तिर्यग्गतेर्विशे० ४
जातिषु-द्वींद्रियादिजातिचतुष्के
स्तोकः स्वस्थाने समः ४
तत एकेंद्रियजातेर्विशेषा० ५
शरीरेषु—आहारकस्य स्तोकः १
ततो वैक्रियस्य विशेषा० २
तत औदारिकशरीरस्य वि० ३
ततस्तैजसशरीरस्य विशे० ४
ततः कार्मणशरीरस्य विशे० ५
एवं संघातनपंचकस्यापि ज्ञेयं ५
उपांगेषु-आहारकोपाङ्ग स्तोकः १
ततो वैक्रियोपांगस्य विशेषा० २
तत औदारिकोपांगस्य विशेषा ३
बंधनेषु-आहारकआहारकबंधन-
स्य स्तोकः १
तत आहारकतैजसबंधनस्यविशे. २
तत आहारककार्मणबंधनस्य
विशेषा० ३
तत आहारकतैजसकार्मणबंध-
नस्य विशेषाधिकः ४
ततो वैक्रियवैक्रियबंधनस्य वि. ५
ततो वैक्रियतैजसबंधनस्य वि० ६
ततो वैक्रियकार्मणबं० वि० ७
ततो वैक्रियतैजसकार्मणबंधनस्य
विशेषा० ८
तत औदारिकऔदारिकबंधन-
स्य विशेषा० ९
तत औदारिकतैजसबंधनस्य
विशेषाधिकः १०
तत औदारिककार्म्मणबंधनस्य
विशेषा० ११
तत औदारिकतैजसकार्म्मणबंध-
नस्य विशेषा० १२
ततस्तैजसतैजसबंधनस्य वि० १३
ततस्तैजसकार्म्मणबं० वि० १४
ततः कार्म्मणकार्म्मणबंधनस्य
विशेषा० १५

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

संस्थानेषु—मध्यसंस्थानचतुष्कस्य स्तोकः । स्वस्थाने तुल्यः ४
ततः समचतुरस्रस्य विशे० ५
ततो हुंडस्य विशेषाधिकः ६
संहननेषु-आद्यपंचकस्य तुल्यः स्तोकः ५
ततः सेवार्त्तस्य विशेषाधिकः ६
वर्णेषु—कृष्णस्य सर्वस्तोकः १
ततो नीलस्य विशेषाधि० २
ततो लोहितस्य विशेषा० ३
ततो हारिद्रस्य विशेषाधिकः ४
ततः शुक्लस्य विशेषाधिकः ५
गंधयोर्मध्ये सुरभेः स्तोकः १
ततो दुरभिगंधस्य विशेषाधिकः२
रसेषु-तिक्तस्य भागःसर्वस्तोकः१
ततः कटुकस्य विशेषाधिकः २
ततः कषायस्य विशेषाधिकः ३
तत आम्लस्य विशेषाधिकः ४
ततो मधुरस्य भागो विशेषाधिकः
स्पर्शेषु-कर्कशगुरुस्पर्शयोःस्तोकः
ततो मृदुलघुस्पर्शयोः विशेषा०४
ततो रुक्षशीतयो विशे० ६
ततो स्निग्धोष्णयोः विशेषा० स्वस्थाने समः ८
आनुपूर्वीषु-देवनारकानुपूर्व्योः स्तो० २ । ततो मनुष्यानुपूर्व्याः विशे०३।ततस्तिर्यगानुपू०विशे०४
खगतिद्वये-प्रशस्तगतेः स्तोकः१
ततोऽप्रशस्तखगतेर्विशेषाधिकः२
त्रसविंशतौ त्रसनाम्नः स्तोकः १
ततः स्थावरस्य भागो विशेषाधिकः २। बादरस्य भागः स्तोकः१
सूक्ष्मस्य विशेषाधिकः २
एवं पर्याप्तादिष्वपि द्वयोर्द्वयोर्वाच्यं।
आतपोद्योतयोः समं २
निर्माणो-१ उच्छ्वास२ पराघात३ उपघात ४ अगुरुलघु ५ जिननाम्नो ६ अल्पबहुत्वं नास्ति, परस्परं सजातीयप्रकृत्यपेक्षाभावात् ।

गोत्रयोर्नीचैर्गोत्रस्यभागःस्तोकः१
तत उच्चैर्गोत्रस्य भागो विशे०२

अंतरायेषु दानांतरायस्य स्तोकः१

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ततोलाभान्तरायस्य भागो विशे० २
ततो भोगान्तरायस्य विशे० ३
तत उपभोगान्तरायस्य विशे० ४
ततोवीर्यांतरायस्यभागोविशे० ५

अथ–जघन्यपदे कर्मदलिकभागाऽल्पबहुत्वयंत्रम्

ज्ञानावरणे–केवलज्ञानावरणस्य जघन्यपदे कर्म्मदलिकभागः सर्वस्तोकः १

ततो मनःपर्यवज्ञानावरणस्याऽनंतगुणः२। ततोऽवधिज्ञानावरणस्य भागो विशे० ३

ततःश्रुतज्ञानावरणस्य विशेषाधिकः ४। ततो मतिज्ञानावरणस्य विशेषा० ५

दर्शनावरणे-निद्रायाः सर्वस्तोकः १। ततः प्रचलाया भागो विशेषाधिकः २। ततो निद्रानिद्राया विशेषाः३। ततः प्रचलाप्रचलाया विशे० ४। ततस्त्यानर्द्ध्या विशेषाधिकः ५। ततः केवलदर्शनावरणस्य विशेषा० ६

ततोऽवधिदर्शनावरणस्याऽनंतगुणः ७

ततोऽचक्षुर्दर्शनावर० विशे० ८

ततश्चक्षुर्दर्शनावरणस्य विशे० ९

वेदनीये–असातस्य भागःस्तोकः
ततः सातस्य भागो विशेषाधिकः

मोहनीये-अप्रत्याख्यानमानस्य स्तोकः १। ततोऽप्रत्याख्यानक्रोधस्य विशेषा० २। ततोऽप्रत्याख्यानमायाया विशेषा० ३। ततोऽप्रत्याख्यानलोभस्य विशे० ४ एवं क्रमेण प्रत्याख्यानावरणानंतानुबंधिचतुष्कयोरपि । विशेषाधिकत्वं १२। ततो मिथ्यात्वस्य जघन्यभागो विशे० १३ ततो जुगुप्सायाभागोऽनंतगुणः

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

१४। ततो भयस्य विशेषाधिकः १५। ततो हास्यशोकयोर्विशे० १७ स्वस्थानेसमः ततो रत्यरत्योर्विशे० १९। त्रिण्यन्यतरस्य वेदस्यभागो विशे० २२। क्रोधादिचतुर्णां संज्वलनानां यथोत्तरं विशे० २६

आयुषि-तिर्यग्नरायुषोः स्तो० २ ततो देवनरकायुषोरसंख्येयगुणः ४

नामकर्म्मणि गतिषु तिर्यग्गतेः स्तो० १। ततोमनुष्यगतेर्विशेषाधिकः २। ततो देवगतेरसंख्येयगुणः ३ ततोनरकगतेरसंख्येयगुणः ४

जातिषु—द्वींद्रियादिजातिचतुष्के स्तोकः ४। तत एकेंद्रियजातेर्विशेषाधिकः ५

शरीरेषु—औदारिकशरीरस्यस्तोकः ततस्तैजसशरीरस्य विशेषा० २ ततः कार्मणशरीरस्य विशे० ३ ततो वैक्रियशरीरस्याऽसंख्येयगु. ४ ततआहारकशरीरस्याऽसंख्येय ५ एवं ५ संघातनेष्वपि वाच्यं ५ अंगोपांगेषु-औदारिकोपांगस्य स्तो० १। ततो वैक्रियोपांगस्याऽसंख्येयगुणः २। ततो आहारकोपांगस्याऽसंख्येयगुणः ३

आनुपूर्वीषु—नरकदेवानुपूर्व्योः स्तो० २ ततो मनुष्यानुपूर्व्या विशेषा० ३ ततस्तिर्यगानुपूर्व्या विशेषा० ४

त्रसविंशतौ त्रसनाम्नः स्तोकः १ ततः स्थावरनाम्नो विशेषाधिकः २ एवं बादरसूक्ष्मयोः २ पर्याप्तापर्याप्तयोः २ प्रत्येकसाधारणयोश्च २ शेषाणां नामप्रकृतीनां जघन्यभागाऽल्पबहुत्वं नास्ति.

गोत्रयोः नीचैर्गोत्रस्य भागःस्तोकः तत उच्चैर्गोत्रस्य विशेषाधिकः २

अंतरायेषु दानान्तरायस्यस्तोकः १ ततो लाभान्तरायस्यविशेषाधिकः २ ततोभोगान्तरायस्यविशेषाधिकः ३ तत उपभोगांतरायस्य विशेषा० ४ ततो वीर्यांतरायस्यविशेषाधिकः ५

उत्कृष्टजघन्यपदयोः उत्तरप्रकृतिषु इदं कर्मदलिकभागाऽल्पबहुत्वं यं त्रकं कर्मप्रकृतिग्रंथानुसारेण लिखितमस्ति.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ગુણશ્રેણિ.

સમ્મદરસવ્વવિરઇઉ, અણવીસંજોઅદંસખવગે અ;
મોહસમસંતખવગે, ખીણસજોગિઅરગુણસેઢી ॥૮૨॥

સમ્મદર સવ્વવિરઇ—સમ્યક્ત્વ, દેશવિરતિ અને સર્વ વિરતિને વિષે.
અણ વિસંજોય—અનંતાનુબંધિની વિસંયોજનાને વિષે
દંસખવગે—દર્શન મોહનીયના ક્ષપક સંબંધી.
મોહસમ—મોહનીયના ઉપશમને વિષે.
સંત—ઉપશાંતમોહ ગુણસ્થાનવાળા સંબંધી.
ખવગે—ક્ષપકને વિષે.
ખીણ—ક્ષીણમોહની
સજોગિયર—સયોગિ કેવળી અને અયોગિ કેવળીની.
ગુણસેઢી—ગુણશ્રેણિ.

અર્થ—સમ્યક્ત્વ, દેશવિરતિ તથા સર્વવિરતિને વિષે, અનંતાનુબંધિની વિસંયોજનાને વિષે, દર્શન મોહનીયના ક્ષપક સંબંધી, ચારિત્ર મોહનીયના ઉપશમને વિષે, ઉપશાંતમોહ ગુણસ્થાનવાળા સંબંધી, ક્ષપકને વિષે, ક્ષીણમોહ અને સયોગિ તથા અયોગિ કેવળીની એમ અગ્યાર ગુણશ્રેણિ—ગુણાકારે પ્રદેશની રચના હોય છે. ૮૨

વિવેચન—હવે એ પૂર્વોક્ત ભાગે લાધાં જે દલિયાં તે ગુણશ્રેણિની રચનાએજ ખેપવે તે માટે હવે ઇહાં ગુણશ્રેણિનું સ્વરૂપ કહે છે.—સમ્યકત્વની પ્રાપ્તિએ પહેલી ગુણશ્રેણિ ૧, દર તે ઇષત્ લગારેક વિરતિ તે દેશવિરતિ કહીએ, તે દેશવિરતિને લાભે બીજી ગુણશ્રેણિ ૨, સર્વવિરતિને લાભે ત્રીજી ગુણશ્રેણિ ૩, અનંતાનુબંધી કષાયની વિસંયોજનાએ ચોથી ગુણશ્રેણિ ૪, દર્શન મોહનીયને ક્ષયે પાંચમી ગુણશ્રેણિ ૫,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ચારિત્ર મોહનીયને ઉપશમે એટલે ઉપશમ શ્રેણિમાં ૯-૧૦ગુણઠાણે છઠ્ઠી ગુણશ્રેણિ ૬, ઉપશાન્તમોહ ગુણઠાણે સાતમી ગુણશ્રેણિ૭, ક્ષપકશ્રેણિએ ૯-૧૦ગુણઠાણે આઠમી ગુણશ્રેણિ ૮, ક્ષીણમોહ ગુણઠાણે નવમી ગુણશ્રેણિ ૯, સયોગિ કેવળીને દશમી ગુણશ્રેણિ ૧૦, અને અયોગિ કેવળીને અગ્યારમી ગુણશ્રેણિ ૧૧;જ્યાં ગુણની વૃદ્ધિએ કરીને અસંખ્યાતગુણી નિર્જરા એકેકથી અધિકી થાય તે માટે તે ગુણશ્રેણિ કહીએ. સમ્યક્ત્વ લાભકાળે મંદ વિશુદ્ધિપણા માટે જીવ મોટા અંતર્મુહૂર્તની અને અલ્પ પ્રદેશની ગુણશ્રેણિ રચે ૧, ત્યાર પછી દેશવિરતિને લાભે અસંખ્યાત ગુણહીન અંતર્મુહૂર્તની અને અસંખ્યાતગુણ પ્રદેશ વૃદ્ધિની બીજી ગુણશ્રેણિ રચે ૨, એમ સર્વને વિષે (અનુક્રમે) અંતર્મુહૂર્તનું હીનપણું અને પ્રદેશનું બહુપણું એકેકીથી જાણવું. ૮૨

ગુણશ્રેણિનું સ્વરૂપ.

ગુણસેઢી દલરયણા-ણુસમયમુદયાદસંખગુણણાએ;
એઅગુણા પુણ કમસો,અસંખગુણનિજ્જરા જીવા.॥૮૩॥

ગુણસેઢી-ગુણાકારે પ્રદેશની રચના.
દલરયણા-ઉપરની સ્થિતિ થકી ઉતારેલ પ્રદેશાગ્રની રચના.
અણુસમયં-પ્રત્યેક સમયે.
ઉદયાદ-ઉદય ક્ષણ થકી.
અસંખગુણણાએ-અસંખ્ય ગુણનાએ.

એયગુણા-એ પૂર્વોક્ત ગુણવાળા.
પુણ-વળી.
કમસો-અનુક્રમે.
અસંખગુણ નિજ્જરા-અસંખ્યાત ગુણ નિર્જરાવાળા (હોય.)
જીવા-જીવો.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ—ઉપરની સ્થિતિથકી ઉતારેલ પ્રદેશાગ્રની પ્રત્યેક સમયે ઉદય ક્ષણ કરતાં અસંખ્ય ગુણનાએ રચના તે ગુણશ્રેણિ જાણવી. વળી એ પૂર્વોક્ત ગુણવાળા જીવો અનુક્રમે અસંખ્યાતગુણ નિર્જરાવાળા હોય. ૮૩

વિવેચન—દલ-જે ઉપરલી સ્થિતિ થકી ઉતાર્યાં પ્રદેશ તેની શ્રેણિ-રચના તે ગુણશ્રેણિ કહીએ, તે સમયે સમયે ઉદય થકી માંડીને અસંખ્યાત ગુણનાએ હોય. તે આ પ્રમાણે—ઉપરલી સ્થિતિ થકી ઉતાર્યું જે દલિઉં તે ઉદય વેળાએ સ્તોક કરે. બીજે સમયે અસંખ્યાત ગુણ કરે. ત્રીજે સમયે તેથી અસંખ્યાત ગુણ કરે. એમ સમયે સમયે વૃદ્ધિ ત્યાં લગે કરે, કે જ્યાં લગે ગુણશ્રેણિનો અંત્ય સમય હોય. આગળ પણ સર્વ ગુણશ્રેણિએ એમજ સ્થિતિ ઘટાડતો તેનાં દલિયાં અસંખ્યાત ગુણાં વધારે. એ ગુણશ્રેણિવંત જીવ વળી અનુક્રમે અસંખ્યાત ગુણ નિર્જરાવંત હોય, તે આ પ્રમાણે—સમ્યક્ત્વ ગુણવંત જીવ થોડી નિર્જરા કરે, તે થકી દેશવિરતિ જીવ અસંખ્યાત ગુણી નિર્જરા કરે અને તે થકી સર્વવિરતિ જીવ અસંખ્યાતગુણી કર્મપુદ્ગલની નિર્જરા કરે; એમ સમ્યક્ત્વાદિક ગુણશ્રેણિએ વર્ત્તતા જીવ યથોત્તરે અસંખ્યાત ગુણી નિર્જરાવંત હોય. ૮૩

ગુણસ્થાન પ્રાપ્તિનું અંતર.

૧ ૨ ૧ ૨
પલિઆડસંખંસમુહૂ, સાસણઇઅરગુણઅંતરં હસ્સં;
૧૦
ગુરૂ મિચ્છિ બે છસટ્ઠી, ઇઅરગુણે પુગ્ગલદ્ધંતો ॥૮૪॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પલિયાસંખંસમુહૂ—પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને અંતર્મુહૂર્ત.
સાસણ ઈયરગુણ—સાસ્વાદન અને બીજાં ગુણસ્થાનોનું
અંતરં—આંતરૂં.
હસ્સં—જઘન્ય.
ગુરૂ—ઉત્કૃષ્ટ.
મિચ્છિ—મિથ્યાત્વે.
બે છીસઠિ—બે વખત છાસઠ સાગરોપમ.
ઈયર ગુણે—બીજાં ગુણસ્થાનોને વિષે.
પુગ્ગલદ્ધંતો—કાંઇક ઉણું અર્ધ પુદ્‌ગલ પરાવર્ત.

અર્થ—સાસ્વાદન અને બીજાં ગુણસ્થાનોનું જઘન્ય અંતર પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને અંતર્મુહૂર્ત (અનુક્રમે) હોય. ઉત્કૃષ્ટ અંતર મિથ્યાત્વે બે વખત છાસઠ સાગરોપમ અને બીજાં ગુણસ્થાનોને વિષે કાંઈક ઉણું અર્ધ પુદ્‌ગલ પરાવર્ત હોય. ૮૪

વિવેચન—હવે ગુણઠાણાનો જઘન્ય ઉત્કૃષ્ટ અંતરકાળ કહે છે.-સાસ્વાદન ગુણઠાણાને જઘન્યથી પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ અંતર હોય, તે આ પ્રમાણે-જે અનાદિ મિથ્યાત્વી હોય અથવા સમ્યક્ત્વ અને મિશ્ર પુંજ ઉબલ્યે જે ૨૬ ની સત્તાવાળો મિથ્યાત્વી હોય તે અંતરકરણાદિકે ઔપશમિક સમ્યકત્વ પામીને ત્યાંથી અનંતાનુબંધીને ઉદયે પડતો સાસ્વાદનપણું પામીને મિથ્યાત્વે ગયો થકો ફરીને સાસ્વાદનપણું પામે, તો જઘન્યથી પણ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગ ઉપરાંતે જ પામે પણ તેથી અગાઉ ન પામે. તે આ પ્રમાણે-સાસ્વાદન થકી મિથ્યાત્વે ગયેલાને પહેલા સમય થકી જ સમ્યકત્વ પુંજ મિશ્રપુંજ સત્તાએ અવશ્ય હોયજ અને તે સત્તાએ છતે ઔપશમિક સમ્યકત્વ ન

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

આવે અને તે ઔપશમિક સમ્યકત્વ વિના સાસ્વાદનપણું સર્વથા ન હોય જ, તે માટે મિથ્યાત્વે ગયો થકો પ્રતિસમયે સમ્યકત્વ મિશ્રના પુંજ ઊવેલે અને તેનાં દળિયાં મિથ્યાત્વ માંહે નાંખે; એમ સમયે સમયે ઉવેલતો થકો પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે સર્વ દલિયાં ઉવેલી રહે–સમ્યકત્વ મિશ્રનીસત્તા રહિત થાય, તે વાર પછી બીજીવાર ઔપશમિક સમ્યકત્વ પામીને સાસ્વાદને આવે ત્યારે જઘન્ય થકી એટલો કાળ થાય. તથા અનેરા ૧૦ ગુણઠાણાનો અંતર કાળ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો હોય, તે આ પ્રમાણે–કોઇક ઉપશમશ્રેણિએ ચઢીને ત્યાંથી પડતો સર્વ ગુણઠાણાં ફરસતો મિથ્યાત્વે આવીને અંતર્મુહૂર્તજ ફરી શ્રેણીમાંડીને પાછો ચઢતો સાસ્વાદન મિશ્રવર્જીને શેષ સર્વગુણઠાણાં ફરસે (સ્પર્શે) : ત્યારે અંતર્મુહૂર્તનું જઘન્ય અંતર થાય. ઉપશમશ્રેણિ થકી પડીને ચઢતાને સાસ્વાદન અને મિશ્ર હોય નહીં તે માટે ના કહી અને ઉપરનાં ૩ ગુણઠાણાને તો પડવાનો અભાવ છે માટે અંતર છે નહીં. અને મિશ્રને તો સહજે જ મિથ્યાત્વ થકો સમ્યકત્વ પામતાં તથા સમ્યકત્વથી પડતાં મિશ્રપણું આવે ત્યારે જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો અંતર પડે. મિથ્યાત્વ ગુણઠાણાને ઉત્કૃષ્ટ અંતર બે છાસઠ એટલે એકસો બત્રીશ (૧૩૨) સાગરોપમનું હોય, તે આ પ્રમાણે–કોઇક જીવ સમ્યકત્વ પામ્યો થકો ઉત્કૃષ્ટપણે ૬૬ સાગરોપમ ક્ષાયોપશમિક સમ્યકત્વપણે રહીને એક અંતર્મુહૂર્ત લગે મિશ્રપણું અનુભવીને ફરી સમ્યકત્વ પામીને ૬૬ સાગરોપમ લગે સમ્યકત્વ કાળ પાળીને તે ઉપરાંત જો ન સીઝે તો તે નિશ્ચયે મિથ્યાત્વે જાય એટલે ૧૩૨ સાગરોપમનું મિથ્યાત્વને ઉત્કૃષ્ટ અંતર પડે અને અનેરાં ૧૦ ગુણઠાણાંને ઉત્કૃષ્ટો અંતર કાળ કાંઇક ઉણો અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત હોય, તે આ પ્રમાણે–સાસ્વા-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

દન આદિ દઈ ને ઉપશાન્તમોહ લગે ૧૦ ગુણઠાણાંવાળા જીવ ત્યાંથી પડ્યા થકા મિથ્યાત્વ પામીને ન્યૂન અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત સંસારમાંહે ભમીને પછી તે ગુણઠાણાં અવશ્ય સ્પર્શીને મોક્ષે જાય જ, તે ઉપરાંત સંસારમાં ન રહે ઈત્યર્થ: ૮૪

પલ્યોપમનું સ્વરૂપ.

ઉદ્ધારઅદ્ધખિત્તં, પલિઅ તિહા સમયવાસસયસમએ;
કેસવહારો દીવો-દહિઆઉતસાઇપરિમાણં ॥ ૮૫ ॥

ઉદ્ધાર અદ્ધ ખિત્તં--ઉદ્ધાર, અદ્ધા અને ક્ષેત્ર.
પલિય-પલ્યોપમ.
તિહા-ત્રણ પ્રકારે.
સમય વાસસય સમએ-સમયે, સો વર્ષે અને સમયે.
કેસવહારો-વાલાગ્રનું ઉદ્ધરણ કરીએ.
દીવોદહિ-દ્વીપ સમુદ્ર,
આઉતસાઇ--આયુષ્ય અને ત્રસાદિ જીવોનું.
પરિમાણં-પરિમાણ-ગણતરી (થાય છે.)

અર્થ—ઉદ્ધાર, અદ્ધા અને ક્ષેત્ર એ ત્રણ પ્રકારે પલ્યોપમ જાણવું. તેમાં (અનુક્રમે) સમયે, સો વર્ષે અને સમયે વાલાગ્રનું ઉદ્ધરણ કરીએ. તેવડે (અનુક્રમે) દ્વીપસમુદ્ર, આયુષ્ય અને ત્રસાદિ જીવોની ગણતરી થાય છે. ૮૫

વિવેચન—હવે પલ્યોપમનું સ્વરૂપ કહે છે.—ઉદ્ધાર તે વાલાગ્રનો અપહાર, તે પાલામાંહેથી સમયે સમયે એકેક વાલાગ્ર અપહરતાં પ.લો ઠાલે

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

(ખાલી) થાય તે ઉદ્ધાર પલ્યોપમ ૧. અદ્ધા તે કાળ, તે સો સો વરસે એકેકો વાલાગ્ર અપહરતાં પાલો ઠાલો થયે થાય તે અદ્ધાપલ્યોપમ ૨. ક્ષેત્ર તે આકાશ, તે સમયે સમયે વાલાગ્રે સ્પૃષ્ટ અસ્પૃષ્ટ આકાશ પ્રદેશ એકેકો અપહરતાં પાલો ઠાલો થયે થાય તે ક્ષેત્ર પલ્યોપમ ૩. ઉદ્ધાર પલ્યોપમે કરીને દ્વીપ સમુદ્ર મપાય છે. ૨૫ કોડાકોડિ પલ્યોપમના જેટલા સમય તેટલા દ્વીપ સમુદ્ર છે. અદ્ધા પલ્યોપમે કરીને દેવતા, નારકી, મનુષ્ય અને તિર્યંચનાં આઉખાં મપાય છે. ૨ ક્ષેત્ર પલ્યોપમે કરીને દૃષ્ટિવાદે ત્રસાદિ પૃથિવ્યાદિના જીવ માપ્યાં છે. ૩

એ ત્રણ પલ્યોપમનાં બાદર અને સૂક્ષ્મ એવં છ ભેદ હોય. તેનું સ્વરૂપ કાંઈક વિસ્તાર થકી લખીએ છીએ. અનંતે પરમાણુએ એક ત્રસ રેણુ થાય. આઠ ત્રસ રેણુએ ૧ રથરેણુ થાય. આઠ રથરેણુએ ૧ વાલાગ્ર થાય. તે આઠ વાલાગ્રે ૧ લિક્ષા થાય. આઠ લિક્ષાએ ૧ ચુકા, આઠ ચુકાએ ૧ યવ અને આઠ યવે ૧ અંગુલ થાય. એ ૨૪ ઉત્સેધાંગુલે ૧ હાથ, ૪ હાથે ૧ ધનુષ, બે હજાર ધનુષે ૧ ગાઉ અને ૪ ગાઉએ એક ઉત્સેધાંગુલનું યોજન થાય. એવા ૧ યોજનનો લાંબો પોહોળો અને ઉંડો પાલો કલ્પીએ. તે પાલામાં દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂનાં યુગળિયાંના માથાના વાળના એક ખંડનો બીજો ખંડ ન થાય એવા સૂક્ષ્મખંડ કરીને ભરીએ. તે અગ્નિએ બળે નહી, વાયરે ઉડ નહીં અને પાણી તેને ભેદ નહિ. એવા ઠાંસી ઠાંસીને ભરીએ. તેમાંથી સમયે સમયે એકેક ખંડ કાઢીયે, કાઢતાં તે પાલો નિર્લેપ–ઠાલો થાય ત્યારે એક બાદર ઉદ્ધાર પલ્યોપમ સંખ્યાતા જ સમયનું થાય. તેવા દશ કોડાકોડિ પલ્યોપમે એક બાદર ઉદ્ધાર સાગરોપમ થાય. એ બાદર ઉદ્ધાર પલ્યોપમ સાગરોપમ કહેવા માત્રજ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

છે પણ કામના નથી ૧. તથા તે વાલાગ્રના એકેકા ખંડના અસત્કલ્પનાએ પર્યાપ્તા સ્થૂળ પૃથિવીકાય જીવનાં શરીર જેવડા અસંખ્યાતા ખંડ કલ્પીએ તે ખંડ સમયે સમયે એકેકો કાઢીએ, કાઢતાં પાલો ઠાલો થયે એક સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર પલ્યોપમ સંખ્યાતી કોડિ વરસનું થાય. તેવા દશ કોડાકોડિ પલ્યોપમે એક સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર સાગરોપમ થાય. તેવા અઢી સાગરોપમના જેટલા સમય થાય તેટલા જંબુદ્વીપ આદિ દઈને સ્વયંભૂરમણ લગે દ્વીપ સમુદ્ર છે. ૨. તથા તે વાલાગ્ર સો સો વરસે એકેકો કાઢીએ, કાઢતાં પાલો ઠાલો થાય ત્યારે એક બાદર અદ્ધા પલ્યોપમ સંખ્યાતી કોડાકોડિ વર્ષ પ્રમાણ થાય. તેવા દશ કોડાકોડિ પલ્યોપમે એક બાદર અદ્ધા સાગરોપમ થાય. એ બાદર પલ્યોપમ સાગરોપમ કહેવા માત્ર જ છે પણ કામના નથી ૩. તથા એકેકા વાલાગ્રના અસંખ્યાતા ખંડ કલ્પવા અને તે ખંડ સો સો વરસે એકેકો કાઢતાં પાલો ઠાલો થાય ત્યારે એક સૂક્ષ્મ અદ્ધા પલ્યોપમ અસંખ્યાતી કોડાકોડિ વર્ષ પ્રમાણ થાય. તેવા દશ કોડાકોડિ પલ્યોપમે એક અદ્ધા સાગરોપમ થાય. એ પલ્યોપમ સાગરોપમે કરીને જીવનાં આઉખાં, કાયસ્થિતિ, કર્મસ્થિતિ અને પુદ્ગલ સ્થિતિ એ સર્વે મવીએ (માપીએ); જેમકે-મનુષ્ય તિર્યંચનું ઉત્કૃષ્ટાયુઃ ત્રણ પલ્યોપમનું હોય, દેવતા નારકીનું ઉત્કૃષ્ટાયુઃ તેત્રીશ સાગરોપમનું હોય. ૪. તથા તે પાલાના વાલાગ્રે સ્પર્શ્યા જે આકાશપ્રદેશ તે સમયે સમયે એકેકો અપહરતાં સ્પૃષ્ટ પ્રદેશ સર્વને અપહારે બાદર ક્ષેત્ર પલ્યોપમ અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી પ્રમાણ થાય. તેવા દશ કોડાકોડિ પલ્યોપમે બાદર ક્ષેત્ર સાગરોપમ થાય. એ બાદર ક્ષેત્ર પલ્યોપમ સાગરોપમનું કાર્ય નથી. ૫. તથા તે પાલાને વાલાગ્રે ફરસ્યા અને અણ ફરસ્યા સર્વ આકાશપ્રદેશને

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સમયે સમયે એકેકો અપહરતાં પાલાના સર્વ પ્રદેશ અપહરાઈ
જે ત્યારે એક સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પલ્યોપમ થાય. તે બાદરથકી
સંખ્યાતગુણું કાળમાને હોય.તેવા દશ કોડાકોડિ પલ્યોપમે
સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર સાગરોપમ થાય. એ પલ્યોપમ સાગરોપમે
કરી દૃષ્ટિવાદને વિષે પૃથિવી, અપ્, તેઉ, વાયુ, પ્રત્યેક
વનસ્પતિ અને ત્રસ એ છ કાયના જીવનું પરિમાણ
કહ્યું છે. હિં સૂક્ષ્મ વાલાગ્રને અંતરે અસ્પૃષ્ટ આકાશ
પ્રદેશ સ્થૂલ હોય? તત્રોત્તરં-કુષ્માંડ (કોળું) ભૂત માંચાને
વિષે તે જે ને આંતરે ન્હાનાં બીજોરાદિનાં ફળ ઘણાં રહે,
તે ફળને ફેલા વાલ પ્રમુખના દાણા ઘણા રહે, તેને આંતરે
વળી સરસોને દાણા ઘણા રહે, એમ એ દૃષ્ટાંતે વાલાગ્રથકી
પણ આકાશ અતિ સૂક્ષ્મ છે તેથી ઠાંસીને ભરેલા વા-
લાગ્રને આંતરે અસંખ્યાતા આકાશપ્રદેશ અસ્પૃષ્ટ
હોય. એ છ પલ્યોપમ સાગરોપમનું સ્વરૂપ શ્રી
અનુયોગદ્વારસૂત્રે કહ્યું. ૮૫

લોકન—

રેણુમાવ.

દ્રવ્યથકીપુદ્ગલપરાવર્ત્તનું સ્વરૂપ.

દવ્વે ખિત્તે કાલે, ભાવે ચઉહ દુહ બાયરો સુહુમો;
હોઇ અણંતુસ્સપ્પિ-ણી પરિમાણો પુગ્ગલપરટ્ટો ॥૮૬॥

દવ્વે-દ્રવ્ય વિષયક. ચઉહ-ચાર પ્રકારે.
ખિત્તે-ક્ષેત્ર વિષયક. દુહ-બે પ્રકારે.
કાલે-કાળ વિષયક. બાયરો-બાદર.
ભાવે-ભાવ વિષયક. સુહુમો-સૂક્ષ્મ.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

હોઇ-હોય. | સર્પિણિ પ્રમાણ. ડેન
અણંતુસ્સપ્પિણિપરિમાણો- | પુગ્ગલપરટ્ટો-પુદ્‌ગલ શરીર વર્ત્ત.
અનંત ઉત્સર્પિણિ અવ- | મયે એ

અર્થ—દ્રવ્ય વિષયક, ક્ષેત્રવિષયક, કાળવિષ દ્વાર ૫ અને ભાવ વિષયક, એમ ચાર પ્રકારે પુદ્‌ગલ પરાવર્ત્ત ૨ કોડાકો અને બાદર એ બે ભેદ હોય. તે દરેક અનંત ઉત્સર્પિ અઢી અવ- સર્પિણિ પ્રમાણ હોય. ૮૬ દ્વીપ અ

વિવેચન—દ્રવ્યથકી પુદ્‌ગલ પરાવર્ત્ત થા તે વ પુદ્‌ગલ પરાવર્ત્ત ૨, કાળથકી પુદ્‌ગલ પરાવ ડોલા થાત્ર થકી થકી પુદ્‌ગલ પરાવર્ત્ત ૪, એમ ચાર ભેદ કોડિ વર્ષ અને ભાવ છે. તે વળી દરેક બાદર અને સૂક્ષ્મ બાદર અ દ્‌ગલ પરાવર્ત્ત એટલે આઠ ભેદે પુદ્‌ગલ પરાવર્ત્ત હે કહેવા બે ભેદ હોય નું એકેક પુદ્‌ગલ પરાવર્ત્ત અનંતી તાગ્રના એ આઠ માંહે- ર્પિણી[2] પ્રમાણ હોય. ૮૬ સે એકેકો ણી[1] અવસ-

પલ્યોપમ એ

. કોડાકોડિ

દ્રવ્ય પુદ્‌ગલ પરા પમ સાગ વરૂપ.

ઉરલાઇસત્તગેણં, એગજિઓ કર્મસ્થિતિ એ); જેમકે મુસિઅ સવ્વઅણૂ;
જત્તિઅકાલિ સ થૂલો, દવ્વ ય, દેવતા ન; સગન્નયરા ॥૮૭॥

ઉરલાઇસત્તગેણં-ઔદારિક. તથા તે
કાંહિ સાતપણે. તે સમયે સરજેઓ-એક જીવ.
પહારે બાદરાઇ-મૂકે-છોડી દે.

---

૧ સમયે સમયે પ્રાણીઓ અવસર્પિણી
ડાકો છે તે. ઉદર ક્ષેત્ર સાગ યુષ્ય ઇત્યાદિનું કાળ પ્રમાણ
૨ પલ્યે સમયે પ્રાણી પમનું કાર્ય ન
ઘટે તે. ણ ફેરવ્ય આયુષ્ય ઇત્યાદિનું કાળ પ્રમાણ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ફુસિય-સ્પર્શી કરીને-પરિણુમાવીને.
સવ્વઅણૂ-ચૌદ રાજલોકમાં રહેલા સર્વ પરમાણુને.
જત્તિયકાલિ-જેટલા કાળે.
સ-તેટલો કાળ.
થૂલો-સ્થૂલ-બાદર.
દવ્વે-દ્રવ્ય પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત થાય.
સુહુમો-સૂક્ષ્મ દ્રવ્ય પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત.
સગન્નયરા-સાત માંહેલી અકેકી વર્ગણાવડે.

અર્થ—જેટલા કાળે ઔદારિકાદિ સાત વર્ગણાના ચૌદ રાજલોકમાં રહેલા સર્વ પરમાણુને ઔદારિકાદિ સાતપણે એક જીવ પરિણમાવીને ત્યાગ કરે તે(તેટલા કાળે)સ્થૂલ દ્રવ્ય પુદ્ગલ પરાવર્ત થાય.અને સાત માંહેલી એકેકી કોઈ પણ વર્ગણાના સર્વ પરમાણુને અનુક્રમે એક એક પણે પરિણમાવી ત્યાગ કરે તેટલે કાળે સૂક્ષ્મ દ્રવ્ય પુદ્ગલ પરાવર્ત થાય. ૮૭

વિવેચન—હવે દ્રવ્યથકી પુદ્ગલ *પરાવર્ત્ત કહે છે,-આહારક વિના ઔદારિકાદિક સાત વર્ગણાએ કરીને એક જીવ ચૌદ રાજ પ્રમાણ સર્વ લોકના સર્વ પરમાણુઓ ઔદારિક શરીરાદિ સાતપણે પરિણમાવી-તદ્રુપપણે કરીને જેટલે કાળે મૂકે તેટલે કાળે એક દ્રવ્યથકી સ્થૂલ પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત થાય. ૧. અને તે સાત વર્ગણા માંહેલા એકેકી વર્ગણાપણે સર્વ ચૌદ રાજલોકના પરમાણુઓ પરિણમાવા-ફરસીને એક જીવ જેટલે કાળે મૂકે ત્યારે તેટલે કાળે દ્રવ્યથકી સૂક્ષ્મ પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત થાય. એ સૂક્ષ્મ માંહે બાદર પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત અનંતા વહી જાય. એ દ્રવ્યથી સૂક્ષ્મ પુદ્ગલ પરાવર્ત સાત

---

* પુદ્ગલાનાં ચતુર્દશ રજ્જવાત્મક લોકવર્તિ સમસ્ત પરમાણુનો પરાવર્તઃ ઔદારિકાદિ શરીરપણે ગ્રહણ કરીને મૂકવું તે રૂપ ફેરફાર છે યસ્મિન્ કાલવિશેષે જે કાળને વિષે સ પુદ્ગલપરાવર્તઃ તે પુદ્ગલ પરાવર્ત.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ભેદે હોય-ઔદારિક ૧, વૈક્રિય ૨, તૈજસ ૩, કાર્મણ ૪, મન ૫, ભાષા ૬ અને ઉચ્છ્વાસ ૭. એ સાતનું અલ્પ બહુત્વ કહીએ છીએ-કાર્મણ શરીર પુદ્ગલ પરાવર્ત્તનો નિવર્ત્તન કાળ સર્વથકી થોડા હોય ૧, તે થકી તૈજસ શરીર પુદ્ગલ પરાવર્ત્તનો નિવર્ત્તન કાળ અનંતગુણો ૨. એમ અનુક્રમે ઔદારિક ૩, શ્વાસોચ્છ્વાસ ૪, મન ૫, ભાષા ૬ અને વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્ત્તનો નિવર્ત્તન કાળ એકેકથી અનંતગુણો અધિક જાણવો ૭. એ પ્રકારે નિવર્ત્તન કાળનું અલ્પ બહુત્વ જાણવું.

હવે વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત જીવે અનંતા કીધા પણ તે બીજા સર્વ થકી થોડા કીધા છે ૧, તે થકી ભાષા પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત અનંતગુણા કીધા છે ૨, એમ મન ૨, શ્વાસોચ્છ્વાસ ૪, ઔદારિક ૫, તૈજસ ૬ અને કાર્મણ ૭ પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત ઉત્તરોત્તર એકેક થકી અનંતગુણા કીધા છે. એ સર્વ પુદ્ગલ [1]પરાવર્તનું માન અનંતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી પ્રમાણ જાણવું. ૮૭

---

૧ કેટલાએક આચાર્ય દ્રવ્ય પુદ્ગલ પરાવર્તનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે વર્ણવે છે—જ્યારે એક જીવ અનેક ભવ ગ્રહણ કરવા વડે ઔદારિક, વૈક્રિય, તૈજસ અને કાર્મણ એ ચાર શરીરપણે યથાયોગ્ય સકલ લોકવર્તિ સર્વ પુદ્ગલોને પરિણમાવીને મૂકે છે ત્યારે બાદર દ્રવ્ય પુદ્ગલ પરાવર્ત થાય છે. વળી જ્યારે ઔદારિકાદિ ચાર માંહેથી કોઇ પણ એક શરીર વડે સર્વ પુદ્ગલોને પરિણમાવીને મૂકે છે ત્યારે સૂક્ષ્મ દ્રવ્ય પુદ્ગલ પરાવર્ત થાય. આમાં વચ્ચે વચ્ચે બાકીના શરીર રૂપે પરિણમાવેલા પુદ્ગલોની ગણતરી કરવાની નથી.

—સ્વોપજ્ઞટીકાયામ્ ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ક્ષેત્રાદિ પુદ્ગલ પરાવર્તનું સ્વરૂપ.

લોગપએસોસપ્પિણિ,-સમયા અણુભાગબંધઠાણા ય;
જહતહ કમમરણેણં, પુટ્ઠા ખિત્તાઈથૂલિઅરા ॥ ૮૮ ॥

લોગપએસા—લોક ક્ષેત્રના પ્રદેશો.
ઉસ્સપ્પિણિસમયા—ઉત્સર્પિણિ અવસર્પિણિના સમયો.
અણુભાગબંધઠાણા—રસબંધનાં સ્થાનો.
જહતહ—જેમ તેમ—આડા અવળા.
કમ—અનુક્રમે.
મરણેણં—મરણ વડે.
પુટ્ઠા—સ્પર્શ કરાયેલા.
ખિત્તાઈ—ક્ષેત્રાદિક.
થૂલિયરા—બાદર અને સુક્ષ્મ પુદ્ગલ પરાવર્ત.

અર્થ—લોકક્ષેત્રના પ્રદેશો, ઉત્સર્પિણિ અવસર્પિણિના સમયો અને રસબંધનાં સ્થાનો જેમ તેમ (ક્રમ વગર) અને અનુક્રમે મરણવડે સ્પર્શ કરાય ત્યારે ક્ષેત્રાદિ બાદર અને સૂક્ષ્મ પુદ્ગલ પરાવર્ત અનુક્રમે થાય. ૮૮

વિવેચન—હવે ક્ષેત્રાદિક ૩ પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત કહે છે.—ચૌદ રાજલોકના સર્વ આકાશ પ્રદેશ ૧, ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીના સર્વ સમય ૨ અને અનુભાગબંધનાં સ્થાનક એટલે રસબંધના હેતુ અધ્યવસાયનાં સ્થાનક ૩ એ ત્રણે જેમ તેમ-આઘા પાછા (ક્રમોત્ક્રમ) મરણે કરીને ફરસી રહે ત્યારે ક્ષેત્રાદિક એટલે ક્ષેત્રથી, કાળથી અને ભાવથી સ્થૂલ પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત અનુક્રમે થાય. અને એ ત્રણે અનુક્રમેજ મરણ વેળાએ ફરસે ત્યારે ક્ષેત્રથી, કાળથી અને ભાવથી સૂક્ષ્મ પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત થાય. તે આ પ્રમાણે—

ચૌદ રાજલોકના આકાશ પ્રદેશ સર્વે મરતી વેળાએ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ફરસે એટલે એક મરણે એક આકાશ પ્રદેશ લેખાય અને પૂર્વે જે આકાશ પ્રદેશે મુઓ હોય તે આકાશ પ્રદેશે ફરી મરે તે લેખામાં આવે નહીં, એમ કોઇ આકાશ પ્રદેશ મરણે કરી ફરસ્યા વિના ન રહે; ત્યારે ક્ષેત્રથકી બાદર પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત થાય ૩. મેરૂ પર્વતના મધ્યે ૮ રૂચક પ્રદેશ છે તે માંહેલા એક પ્રદેશે પ્રથમ મરે ત્યાર પછી વળી કોઇક કાળાંતરે તે પ્રદેશની પાસેના બીજે પ્રદેશે મરે તે લેખાય. ત્યાર પછી વળી કોઇક કાળાંતરે તેને અડકતા (નજીકના) ત્રીજે પ્રદેશે મરે તે લેખાય. તેના ગાળામાં આઘે પાછે પ્રદેશે મરે તે લેખામાં નહીં. એમ અનુક્રમે મરતાં એક એક પ્રદેશ ફરસતો સમગ્ર ચૌદ રાજલોકના આકાશપ્રદેશ ફરસી રહે ત્યારે ક્ષેત્રથી સૂક્ષ્મ પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત થાય ૪. ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી એ બે મળીને વીશ કોડાકોડિ સાગરોપમે એક કાળચક્ર કહીએ. તેના સર્વે સમય જીવ મરણ વેળાએ ફરસે એટલે જે સમયે પૂર્વે મુઓ હોય તેજ સમયે ફરી મરે તે લેખાય નહીં. અનેરે સમયે મરે તે લેખાય. એમ કાળચક્રના સર્વ સમય મરણ વેળાએ ફરસી રહે ત્યારે કાળથકી બાદર પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત થાય ૫. તે કાળચક્રને પહેલે સમયે મરે ત્યાર પછી વળી ક્યારેક કાળચક્રને બીજે સમયે મરે તે લેખાય. ત્યાર પછી વળી ક્યારેક કાળચક્રને ત્રીજે સમયે મરે તે લેખાય. વચ્ચે વચ્ચે આઘે પાછે સમયે મરે તે લેખામાં નહીં; એમ અનુક્રમે મરતો કાળચક્રના સર્વ સમય ફરસી રહે ત્યારે કાળથકી સૂક્ષ્મ પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત થાય ૬. એક સમયના ઉપજેલા સૂક્ષ્મ તેઉકાય જીવ અસંખ્યાતા લોકાકાશ પ્રદેશપ્રમાણ છે. તે થકી સર્વ તેઉકાય જીવ અસંખ્યાતગુણા છે. તેથકી તે તેઉકાય જીવની કાયસ્થિતિ અસંખ્યાતગુણી છે. તેથકી સંયમનાં સ્થાનક અસંખ્યાતગુણાં છે. તે થકી રસબંધનાં અધ્યવસાય

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સ્થાનક તીવ્રમંદાદિ ભેદે અસંખ્યાતગુણાં છે. તે રસબંધને સ્થાનકે મરતો જીવ ક્યારેક મંદાધ્યવસાયે મરે, કોઈવારે તીવ્રે અને કોઈવારે અતિ તીવ્રે, એમ મરતો સર્વ રસબંધનાં અધ્યવસાય સ્થાનક ફરસી રહે; ત્યારે ભાવથકી બાદર પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત થાય ૭. અને જ્યારે પ્રથમ અતિ મંદ સ્થાનકે વર્ત્તતો મરે પછી કોઇક કાળાંતરે તેથી ચઢતે બીજે અધ્યવસાય સ્થાનકે વર્ત્તતો મરે, તે પછી વળી કોઈક કાળાંતરે તેથી ચઢતે ત્રીજે અધ્યવસાય સ્થાનકે વર્ત્તતો મરે, વચમાં આઘે પાછે સ્થાનકે મરે તે લેખામાં નહીં, એમ અનુક્રમે રસબંધને અધ્યવસાય સ્થાનકે મરતો સર્વસ્થાનક ફરસી રહે ત્યારે ભાવથકી સૂક્ષ્મ પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત થાય ૮. તથા પ્રકારાંતરે વર્ણ ૫, ગંધ ૨, રસ ૫, સ્પર્શ ૮, અગુરૂ લઘુ ૧ અને ગુરૂલઘુ ૧, એ બાવીશ ભેદે કરીને સર્વ લોકના પરમાણુ ફરસીને મૂકે ત્યારે બાદર પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત થાય. અને એ ૨૨ માંહેથી એકેકાપણે સર્વ પુદ્ગલ ફરસી રહે ત્યારે સૂક્ષ્મ પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત થાય. એમ ૨૨ ભેદે પણ સૂ૦ મ પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત થાય. ઇતિ પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત સ્વરૂપં જ્ઞેયં.૮૮

ઉત્કૃષ્ટ જઘન્ય પ્રદેશ બંધક.

અપ્પયરપયડિબંધી, ઉક્કડજોગી અ સન્નિપજ્જત્તો;
કુણઇ પએસુક્કોસં, જહન્નયં તસ્સ વચ્ચાસે ॥ ૮૯ ॥

અપ્પયરપયડિબંધી—અલ્પ તર પ્રકૃતિનો બંધક.
ઉક્કડજોગી—સર્વોત્કૃષ્ટ યોગ-વાળો.
સન્નિપજ્જત્તો—સંજ્ઞિપર્યાપ્તો
કુણઇ—કરે છે.
પએસુક્કોસં—પ્રદેશોનો ઉત્કર્ષ—ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ.
જહન્નયં—જઘન્ય પ્રદેશ બંધ
તસ્સ—તેના.
વચ્ચાસે—વિપરીતપણે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ—અલ્પતર પ્રકૃતિનો બંધક, સર્વોત્કૃષ્ટ યોગવાળો સંજ્ઞિપર્યાપ્તો પ્રદેશોનો ઉત્કૃષ્ટ બંધ કરે અને તેના વિપરીતપણે જઘન્ય પ્રદેશબંધ કરે. ૮૯

વિવેચન—હવે ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ અને જઘન્ય પ્રદેશ બંધક કેવા હોય તેનું સ્વરૂપ કહે છે.—

જે મૂળ પ્રકૃતિ અને ઉત્તર પ્રકૃતિ થોડી બાંધે, તે ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરે; કર્મ દલિયાના ભાગ થોડા થાય તેથી દરેકને પ્રદેશ ઘણા આવે માટે અલ્પતર પ્રકૃતિનો બંધક અને સર્વોત્કૃષ્ટ યોગવંત એવો સંજ્ઞી પર્યાપ્તો જીવ ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરે. તેને વિપર્યાસે એટલે બહુ પ્રકૃતિના બાંધનારને કર્મદલિક ઘણે ભાગે વહેંચાતા હોવાથી દરેકને પ્રદેશ થોડા આવે માટે ઉત્કૃષ્ટ પ્રકૃતિનો બંધક અને મંદયોગવંત એવો અસંજ્ઞી અપર્યાપ્તો જીવ જઘન્ય પ્રદેશબંધ કરે. ૮૯

પ્રદેશ બંધના સ્વામી.

મિચ્છ[૧] અજયચઉ[૪] આઊ, બિતિગુણવિણુ મોહિ સત્ત[૭] મિચ્છાઈ
છણ્હં સતરસ[૧૭] સુહુમો, અજયા[૬] દેસા[૨] બિ[૧]તિ[૨]કસાએ ॥૯૦

મિચ્છ—મિથ્યા દ્રષ્ટિ.
અજયચઉ—અવિરત સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ આદિ ચાર ગુણ સ્થાનવાળા.
આઊ—આયુષ્યનો.
બિતિગુણવિણુ—બીજા ત્રીજા ગુણઠાણા વિના.
મોહિ—મોહનીય કર્મને વિષે.
સત્ત—સાત ગુણઠાણાવાળા.
મિચ્છાઇ—મિથ્યાત્વાદિ
છણ્હં—છ મૂળ પ્રકૃતિનો.
સતરસ—સત્તર ઉત્તર પ્રકૃતિનો
સુહુમો—સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણઠાણાવાળો.
અજયા—અવિરત સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ
દેસા—દેશવિરતિ.
બિતિકસાએ—બીજા ત્રીજા કષાયોનો.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ—મિથ્યાદ્રષ્ટિ અને અવિરત સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ આદિ ચાર ગુણઠાણાવાળા આયુકર્મનો, બીજા ત્રીજા ગુણઠાણાવિના મિથ્યાત્વાદિ સાત ગુણઠાણાવાળા મોહનીય કર્મનો, સૂક્ષ્મસંપરાયવાળો છ મૂળ પ્રકૃતિ અને સત્તર ઉત્તર પ્રકૃતિનો, અવિરતિ બીજા કષાયોનો અને દેશવિરતિ ત્રીજા કષાયોનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરે. ૯૦

વિવેચન—હવે મૂળ અને ઉત્તર પ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ બંધના સ્વામી કહે છે.—

મિથ્યાદ્દષ્ટિ અને અવિરત ૧, દેશવિરત ૨, પ્રમત્ત ૩ અને અપ્રમત્ત ૪, એ પાંચ ઉત્કટ યોગી સંજ્ઞીપર્યાપ્તા આયુ:કર્મ ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશનું બાંધે. બીજું ત્રીજું—સાસ્વાદન મિશ્રગુણઠાણું વર્જીને શેષ મિથ્યાત્વથી અનિવૃત્તિ પર્યંત સાત ગુણઠાણાંવાળા ઉત્કૃષ્ટયોગી થકા મોહનીયકર્મ ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશનું બાંધે, સપ્તવિધબંધક હોવાથી. આયુ મોહ વર્જીને શેષ ૬ મૂલ પ્રકૃતિનો અને જ્ઞાનાવરણીય ૫, દર્શનાવરણીય ૪, અંતરાય[1] ૫, સાતાવેદનીય ૧, યશનામ ૧ અને ઉચ્ચગોત્ર ૧, એ ૧૭ ઉત્તર પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણઠાણાવાળો કરે; ત્યાં એટલીજ પ્રકૃતિનો બંધ છે તે માટે.

અવિરત સમ્યગ્ દૃષ્ટિ સપ્તવિધ બંધક ઉત્કટયોગી બીજા અપ્રત્યાખ્યાનીય કષાયનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ બંધ કરે. દેશવિરતિ સપ્તવિધ બંધક ઉત્કટ યોગી થકો ત્રીજા પ્રત્યાખ્યાનીય કષાય ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ બાંધે. ૯૦

---

૧ दातृप्रतिग्राहकयोरन्तर्विघ्नतया દાતાર અને ગ્રહણ કરનારના વચ્ચે વિઘ્નપણે अयते-गच्छति આવે इति अन्तरायम् એ અંતરાય. અને વિશેષણ हन्यन्ते વિશેષ પ્રકારે હણાય છે दानादिलब्धयो દાનાદિ લબ્ધિઓ अनेन इति विघ्नम् જે વડે તે વિઘ્ન.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પણઅનિઅટ્ટીસુખગઇ,નરાઉસુરસુભગતિગવિઉવ્વિદુગં।
સમચઉરંસમસાયં, વઇરં મિચ્છો વ સમ્મો વા ॥ ૯૧ ॥

પણ-પુરૂષ વેદ અને સંજ્વલકષાય એ પાંચ.
અનિયટ્ટી-અનિવૃત્તિ બાદરવાળો.
સુખગઇ-શુભ વિહાયોગતિ,
નરાઉ-મનુષ્યાયુ,
સુરસુભગતિગ-દેવત્રિક, સુભગત્રિક,
વિઉવ્વિદુગં-વૈક્રિયદ્વિક.
સમચઉરંસં-સમચતુરસ્ર સંસ્થાન.
અસાયં-અસાતાવેદનીય.
વઇરં-વજ્રૠષભનારાચ સંઘયણ.
મિચ્છો-મિથ્યાદ્રષ્ટિ.
વ-અથવા.
સમ્મો-સમ્યગ્દ્રષ્ટિ.

અર્થ—અનિવૃત્તિ બાદર ગુણસ્થાનવાળો (પુરૂષ વેદ અને સંજ્વલન કષાય) પાંચનો અને મિથ્યાત્વી અથવા સમ્યગ્દ્રષ્ટિ શુભવિહાયોગતિ, મનુષ્યાયુ, સુરત્રિક, સુભગત્રિક, વૈક્રિયદ્વિક, સમચતુરસ્રસંસ્થાન, અસાતાવેદનીય અને વજ્રૠષભનારાચ સંઘયણ (૧૩ પ્રકૃતિ) નો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ બંધ કરે. ૯૧

વિવેચન—પુરૂષવેદ ૧ અને સંજ્વલનના ૪ કષાય એ પાંચને અનિવૃત્તિબાદર ઉત્કટયોગી ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ બાંધે, એક અથવા બે સમય લગે; ઇહાં પ્રકૃતિ થોડી બંધાય તેથી ભાગ ઘણો આવે તે માટે. શુભવિહાયોગતિ ૧, મનુષ્યાયુઃ ૨, દેવત્રિક ૫, સુભગ સુસ્વર આદેય એ સુભગત્રિક ૮, વૈક્રિયદ્વિક ૧૦, સમચતુરસ્ર સંસ્થાન ૧૧, અસાતાવેદનીય ૧૨, અને વજ્રૠષભનારાચ સંઘયણ ૧૩, એ તેર પ્રકૃતિ મિથ્યાત્વી અ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

થવા સમ્યકત્વી ઉત્કટ યોગે વર્ત્તતા ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશની બાંધે. તે ઉપરાંતના બંધક નામની પ્રકૃતિ અધિકી બાંધે, તે માટે ત્યાં ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ બંધ હોય નહીં. ૯૧

૧ ૧ ૪ ૧ ૧ ૧
નિદ્દાપયલાદુજુઅલ–ભયકુચ્છાતિત્થ *સમ્મગો સુજઈ×
૨ ૬૬
આહારદુગં સેસા, ઉકકોસપએસગા મિચ્છો ॥ ૯૨ ॥

નિદ્દાપયલા–નિદ્રા, પ્રચલા,
દુજુયલ–બે યુગલ,
ભયકુચ્છાતિત્થ–ભય, જુગુ-
પ્સા અને તીર્થંકર નામ કર્મને
સમ્મગો–સમ્યગ્ દૃષ્ટિ.
સુજઇ–અપ્રમત્તયતિ અને
અપૂર્વકરણ ગુણઠાણાવાળા.
આહાર દુગં–આહારકદ્વિકને
સેસા–બાકીની ૬૬ પ્રકૃતિ.
ઉક્કોસપએસગા–ઉત્કૃષ્ટ પ્રદે-
શ બંધવાળી.
મિચ્છો–મિથ્યાદૃષ્ટિ કરે.

અર્થ—સમ્યગ્દૃષ્ટિ નિદ્રા, પ્રચલા, બે યુગલ, ભય, જુગુપ્સા અને તીર્થંકર નામને, રૂડા સાધુ આહારકદ્વિકને અને મિથ્યાદૃષ્ટિ બાકીની (૬૬) પ્રકૃતિ ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધવાળી કરે. ૯૨

વિવેચનઃ—[૧]નિદ્રા ૧, પ્રચલા ૨, હાસ્યરતિ, શોકઅરતિ એ બે યુગલ ૬, ભય ૭, જુગુપ્સા ૮ અને તીર્થંકર નામ ૯, એ નવ પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ સમ્યકત્વી કરે. ઉત્કટયોગી સપ્તવિધ બંધક સુયતિ અપ્રમત્ત તથા અપૂર્વ-

* સમ્યગ્ ગચ્છતિ જ્ઞાનાદિમોક્ષમાર્ગં ઇતિ સમ્યગ્ગઃ ।

૧ નિતરાં તદ્દન દ્રાતિ–કુત્સિતત્વં–અવિસ્પષ્ટં ગચ્છતિ આચ્છાદનપણાને પામે ચૈતન્યં ચેતના અનયા ઇતિ નિદ્રા જે વડે તે નિદ્રા.

× આ બે ગુણઠાણાવાળા પ્રમાદરહિત હોવાથી તેઓ સુયતિ છે માટે સુયતિ (રૂડા સાધુ) શબ્દે આ બે ગુણસ્થાનવાળા લીધા.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

કરણે નામની ૩૦ બાંધતો આહારકદ્વિક ઉત્કૃષ્ટપ્રદેશનું બાંધે. શેષ ૬૬ પ્રકૃતિ રહી તેનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ ઉત્કટ યોગી મિથ્યાત્વીજ કરે. જ્યાં જ્યાં ઓછી પ્રકૃતિ બંધાય ત્યાં ત્યાં જે જે પ્રકૃતિ બાંધે તેનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ બંધ ઉત્કટ યોગવંત થકો કરે; એ હેતુ સઘળે જાણવો. ૯૨

સુમુણી[૨] દુન્નિ અસન્ની,નિરય[૩]તિગસુરાઉ[૨]સુર[૨]વિઉવ્વિ[૨]દુગં।

સમ્મો[૧] જિણં જહન્નં,સુહુમનિગોઆઇખણિ સેસા[૧૦૯]॥૯૩॥

સુમુણી—સારા મુનિ—અપ્રમત્તયતિ.

દુન્નિ—બે પ્રકૃતિ(આહારકદ્વિક)ને

અસન્ની—અસંજ્ઞિ પર્યાપ્તો.

નિરયતિગ—નરકત્રિક,

સુરાઉ—દેવાયુને.

સુરવિઉવ્વિદુગં—સુરદ્વિક અને વૈક્રિયદ્વિકને.

સંમ્મો—સમ્યગ્દ્રષ્ટિ.

જિણં—જિનનામકર્મને.

જહન્નં—જઘન્ય પ્રદેશબંધ.

સુહુમનિગોય—અપર્યાપ્ત સુક્ષ્મ નિગોદ જીવ.

આઇખણિ—ઉત્પત્તિના પહેલા સમયે.

સેસા—બાકીની ૧૦૯ પ્રકૃતિ

અર્થ—અપ્રમત્ત યતિ આહારકદ્વિકને, અસંજ્ઞિપર્યાપ્તો નરકત્રિક તથા દેવાયુને, સમ્યગ્દ્રષ્ટિ દેવદ્વિક, વૈક્રિયદ્વિક તથા જિનનામકર્મને અને અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મનિગોદ જીવ ઉત્પત્તિના પહેલા સમયે બાકીની (૧૦૯) પ્રકૃતિ જઘન્ય પ્રદેશ બંધવાળી કરે. ૯૩

વિવેચન—હવે ઉત્તર પ્રકૃતિના જઘન્ય પ્રદેશ બંધના સ્વામી કહે છે.—

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અપ્રમત્ત યતિ પરાવર્ત્તમાન અષ્ટવિધબંધક સ્વપ્રાયોગ્ય [1]જઘન્ય વીર્યવંત[2] નામની ૩૧ પ્રકૃતિ બાંધતો આહારકદ્વિકનો જઘન્ય પ્રદેશબંધ કરે. તથા અસંજ્ઞી ઘોલમાન યોગવંત પર્યાપ્તો નરકત્રિક અને દેવાયુ એ ૪ પ્રકૃતિનો જઘન્ય પ્રદેશબંધ કરે; તે જઘન્ય ૧ સમય અને ઉત્કૃષ્ટ ૪ સમય લગે કરે. જઘન્ય બંધનો કાળ સઘળે એ પ્રમાણે જાણવો. તથા દેવદ્વિક ૨, વૈક્રિયદ્વિક ૨ અને જિનનામ ૧, એ પાંચ પ્રકૃતિનો જઘન્ય પ્રદેશબંધ સમ્યગ્ દૃષ્ટિ પોતાના ભવને પ્રથમ સમયે વર્ત્તતો બાંધે. તે આ પ્રમાણે-કોઇએક જીવ જિનનામ બાંધીને અનુત્તર વિમાને દેવતા ઉપન્યો, ત્યાં પ્રથમ સમયે જ સ્વપ્રાયોગ્ય જઘન્યવીર્યવંત થકો જિનનામનો જઘન્ય પ્રદેશબંધ નામની ૩૦ પ્રકૃતિ બાંધતો થકો કરે. અને દેવદ્વિક વૈક્રિયદ્વિકને જિનનામ બાંધતો થકો જ દેવતા નારકી ચ્યવીને મનુષ્યપણે ઉપન્યો થકો પ્રથમ સમયે સ્વપ્રાયોગ્ય જઘન્યવીર્યવંત જિનનામ યુક્ત દેવયોગ્ય નામની ૨૯ પ્રકૃતિ બાંધતો થકો જઘન્ય પ્રદેશનું બાંધે. સૂક્ષ્મનિગોદ જીવ અપર્યાપ્તો પોતાના ભવને પહેલે સમયે વર્ત્તતો સર્વથી જઘન્યવીર્યવંત યથાસંભવે ઘણી પ્રકૃતિ બાંધતો થકો શેષ ૧૦૯ પ્રકૃતિનો જઘન્ય પ્રદેશબંધ કરે. ૯૩

---

૧ जघनमधस्ताद्—निकृष्टो भागः જઘન એટલે નીચેનો ભાગ तत्र भवं जघन्यं ત્યાં ઉત્પન્ન થયેલ તે જઘન્ય; રોમ મલાદિ ત્યાં નિશ્ચે થોડા થાય છે તેની જેમ, આ લક્ષણવડે જઘન્ય એટલે સર્વસ્તોક અર્થ જાણવો.

૨ विविधप्रकारं વિવિધ પ્રકારે ईरयति પ્રેરે यत्प्राणिनं જે પ્રાણુઓને क्रियासु ક્રિયાઓમાં तद् वीर्यम् તે વીર્ય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પ્રદેશ બંધના ભાંગા.

૬ ૬ ૨ ૪ ૪ ૪ ૫ ૫
દંસણુછગભયકુચ્છા,બિતિતુરિઅકસાયવિગ્ઘનાણાણં ;
૬
મૂલછગે ડણુક્કોસો, ચઉહ દુહા સેસિ સવ્વત્થ ॥૯૪॥

દંસણુછગભયકુચ્છા–દર્શન ષટ્ક, ભય, જુગુપ્સા,
બિતિતુરિયકસાય–બીજા, ત્રીજા અને ચોથા કષાયો(૧૨)
વિગ્ઘનાણાણં–પાંચ અંતરાય અને પાંચ જ્ઞાનાવરણનો
મૂલછગે–મોહનીય અને આયુવર્જીને મૂળ છ પ્રકૃતિને વિષે.
અણુક્કોસો–અનુત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ.
ચઉહ–ચાર પ્રકારે (જાણવો.)
દુહા–બે પ્રકારે-સાદિ, અધ્રુ
સેસિ–બાકીના ત્રણ પ્રકારના બંધને વિષે.
સવ્વત્થ–બધે.

અર્થ—દર્શનષટ્ક, ભય, જુગુપ્સા, બીજા ત્રીજા ચોથા કષાયો, પાંચ અંતરાય અને પાંચ જ્ઞાનાવરણનો તથા મોહનીય અને આયુ વર્જીને છ મૂળ પ્રકૃતિને વિષે અનુત્કૃષ્ટ પ્રદેશ બંધ ચાર પ્રકારે (સાદિ અનાદિ વગેરે) જાણવો.બાકીના ત્રણ પ્રકારના પ્રદેશબંધને વિષે અને બાકી રહેલ પ્રકૃતિના સર્વ પ્રકારના પ્રદેશબંધને વિષે સર્વત્ર બે ભેદ (સાદિ–અધ્રુવ) બંધ હોય. ૯૪

વિવેચન—હવે એ પ્રદેશબંધને વિષે ભાંગા કહે છે.—ચાર દર્શનાવરણીય અને બે નિદ્રા એવં ૬, ભય ૭, જુગુપ્સા ૮, બીજા–અપ્રત્યાખ્યાનીય ૪, ત્રીજા–પ્રત્યાખ્યાનીય ૪ અને ચોથા સંજ્વલન ૪ કષાય એવં ૧૨ કષાય મળીને ૨૦, પાંચ અંતરાય ૨૫ અને પાંચ જ્ઞાનાવરણીય, એ ૩૦ ઉત્તર

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પ્રકૃતિનો અને મોહ આયુ વર્જીને છ મૂળ પ્રકૃતિનો જે અનુત્કૃષ્ટ પ્રદેશ બંધ તે સાદિ ૧, અનાદિ ૨, ધ્રુવ ૩ અને અધ્રુવ ૪, એ ચારે ભેદે હોય. એ પ્રકૃતિને વિષે બાકીના બંધ અને શેષ સર્વ પ્રકૃતિને વિષે પણ સર્વ બંધ તે સાદિ અને અધ્રુવ એ બે ભેદે હોય.

એહની ભાવના આ પ્રમાણે-જ્યાં સર્વ થકી ઘણા કર્મસ્કંધ ગ્રહે તે ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ બંધ કહીએ. ત્યાંથી ઉતરતા યાવત્ સર્વથી થોડા ગ્રહે ત્યાં લગે તે સર્વ અનુત્કૃષ્ટ કહીએ; એ બે પ્રકાર માંહે સર્વ પ્રદેશ બંધ આવ્યા. તથા જ્યાં સર્વથી થોડા પ્રદેશ બંધાય તે જઘન્ય પ્રદેશ બંધ અને ત્યાંથી અનુક્રમે ચઢતાં યાવત્ સર્વથી ઘણા કર્મસ્કંધ બાંધે ત્યાં લગે સર્વ અજઘન્ય કહીએ; એ બે પ્રકાર માંહે પણ સર્વ પ્રદેશ બંધ આવ્યા. ત્યાં ચાર દર્શનાવરણીયનો ક્ષપક અને ઉપશામક સૂક્ષ્મ સંપરાયે ઉત્કૃષ્ટ યોગવંત એક અથવા બે સમય લગે ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરે; ઉત્કૃષ્ટ યોગની સ્થિતિ એટલીજ છે તે માટે. એમ ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરીને ઉપશાન્તાવસ્થાએ અબંધક થઇને પડતો વળી એક અથવા બે સમય લગે ઉત્કૃષ્ટ બંધ કરીને પછી અનુત્કૃષ્ટ બંધ કરે ત્યારે તે અનુત્કૃષ્ટ બંધ સાદિ ૧. એ અવસ્થા નથી પામ્યા તેને અનાદિ. અભવ્યને ધ્રુવ ૩. ભવ્યને અધ્રુવ ૪. તથા નિદ્રા, પ્રચલા, ભય અને કુચ્છા એ ચારનો તો અવિરતાદિક અપૂર્વકરણ લગેના ઉત્કટયોગી સપ્તવિધ બંધ કાળે એક અથવા બે સમયલગે ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરે. એ અવિરતાદિક જ્યારે ઉત્કૃષ્ટ યોગ થકી અથવા બંધોચ્છેદ થકી પડીને અનુત્કૃષ્ટ પ્રદેશ બંધ કરે ત્યારે તે સાદિ ૧. એ અવસ્થા નથી પામ્યા તેને અનાદિ. ૨ ધ્રુવ, અધ્રુવ પૂર્વવત્ ૪. તથા અપ્રત્યાખ્યાનીય ૪ કષાયનો તો અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિ ઉત્કટ યોગી સપ્તવિધબંધક ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ત્યાંથી પડતો અનુત્કૃષ્ટ બંધ કરે ત્યારે તે સાદિ ૧. તે ઉત્કૃષ્ટપણું નથી પામ્યા તેને અનાદિ ૨. ધ્રુવ, અધ્રુવ, પૂર્વવત્ ૪. એમ પ્રત્યાખ્યાનીય ૪ કષાયનો દેશવિરતિએ કહેવો. સંજ્વલન ૪ કષાયનો અનિવૃત્તિ બાદરે પુરૂષવેદનો બંધોચ્છેદ કર્યા પછી પોતપોતાના બંધોચ્છેદ અગાઉ એક અથવા બે સમય પર્યંત ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરે, તે જ્યારે બંધોચ્છેદ થકી અથવા ઉત્કૃષ્ટ બંધ થકી પડતો અનુત્કૃષ્ટ બંધ કરે ત્યારે તે સાદિ ૧. એ સ્થાનક પૂર્વે નથી જ પામ્યા તેને અનાદિ ૨. ધ્રુવ, અધ્રુવ પૂર્વવત્ ૪. તથા જ્ઞાનાવરણીય ૫ અને અંતરાય, ૫, દશ એ નો સૂક્ષ્મ સંપરાયે ઉત્કૃષ્ટયોગી એક અથવા બે સમય ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ કરે, જ્યારે બંધોચ્છેદ કરીને પડતો ઉત્કૃષ્ટ બંધ થકી પણ પડતો અનુત્કૃષ્ટ બંધ કરે ત્યારે તે સાદિ ૧. તે સ્થાનક નથી પામ્યા તેને અનાદિ ૨. ધ્રુવ, અધ્રુવ પૂર્વવત્ ૪. એટલે એ ૩૦ ઉત્તર પ્રકૃતિનો અનુત્કૃષ્ટ બંધ ચારે ભેદે કહ્યો. હવે "दुहा सेसि सव्वत्थ त्ति" શેષ જઘન્ય, અજઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ એ ત્રણ બંધને વિષે સાદિ, અધ્રુવ એ બે ભેદ હોય. ત્યાં એ ૩૦ પ્રકૃતિનો પૂર્વે ઉત્કૃષ્ટ બંધ કહ્યો તે પ્રથમજ બાંધવા માંડે તે માટે સાદિ ૧ અને પછી અબંધક થાય તથા અનુત્કૃષ્ટ બંધક થાય તે માટે અધ્રુવ ૨. હવે એ ૩૦ નો જઘન્ય પ્રદેશબંધ સૂક્ષ્મનિગોદિયા અપર્યાપ્તાને સર્વ થકી મંદ વીર્યવાળાને ભવને પહેલે સમયજ પામીયે. તે દ્વિતીયાદિક સમયે અજઘન્ય બાંધે. વળી સંખ્યાતે કાળે જઘન્ય યોગ પામીને જઘન્ય પ્રદેશ બંધ કરે વળી અજઘન્ય કરે, એમ એ બેને પરાવર્તે સાદિ અધ્રુવ એ બે ભાંગા હોય. હવે શેષ ૯૦ ના ચારે પ્રકારનો પ્રદેશ બંધ તે સાદિ, અધ્રુવ એ બે ભેદ હોય. ત્યાં થીણદ્ધિ ત્રિક ૩, મિથ્યાત્વ ૧,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અનંતાનુબંધી ૪, એ આઠનો મિથ્યાત્વી ઉત્કટ યોગી સપ્તવિધ બંધક એક અથવા બે સમય લગે ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ બંધ કરે, પછી તે ઉત્કૃષ્ટ યોગ થકી પડતો અનુત્કૃષ્ટ પ્રદેશ બંધ કરે વળી ઉત્કૃષ્ટ કરે એમ એ બેના સાદિ અધ્રુવ એ બે ભાંગા ઉપજે અને એ આઠ પ્રકૃતિનો જઘન્યબંધ તો સૂક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તો સર્વથી જઘન્ય વીર્યવંત ભવને પ્રથમ સમયે વર્તતો કરે, તે પછી દ્વિતીયાદિક સમયે અજઘન્ય બંધ કરે, કાળાંતરે વળી જઘન્ય કરે, એમ એ બે બંધ સાદિ અને અધ્રુવ હોય. એમ વર્ણચતુષ્ક ૪, તૈજસ ૫, કાર્મણ ૬, ઉપઘાત ૭, નિર્માણ ૮ અને અગુરુલઘુ ૯, એ નવ પ્રકૃતિનો ચારે પ્રકારનો બંધ તે સાદિ, અધ્રુવ એ બે ભેદે કહેવો. પણ એનો ઉત્કૃષ્ટબંધ તે મિથ્યાત્વી ઉત્કૃષ્ટ યોગી સપ્તવિધ બંધક નામની ૨૩ નો બંધક કરે. શેષં પૂર્વવત્ તથા અધ્રુવબંધી ૭૩ નો ચારે પ્રકારનો બંધ તે તો અધ્રુવબંધી છે મા સાદિ, અધ્રુવ એ બે ભેદજ હોય.

હવે મૂળ પ્રકૃતિના ભાંગા કહે છે—મૂલછગે ત્તિ—મોહનીય અને આયુ વર્જી શેષ ૬ મૂળ પ્રકૃતિનો અનુત્કૃષ્ટબંધ ચાર ભેદે હોય; તે આ પ્રમાણે—એ છનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ ક્ષપક અથવા ઉપશામક સૂક્ષ્મસંપરાયે ઉત્કટયોગી એક અથવા બે સમય લગે કરે, પછી ઉપશાન્તમોહે અબંધક થઇને પડતો ઉત્કૃષ્ટ યોગથકી પણ પડતો જયારે અનુત્કૃષ્ટ પ્રદેશ બંધ ક ત્યારે તે સાદિ ૧, પૂર્વે એ સ્થાનક પામ્યા નથી તેને અનાદિ ૨; ધ્ર, અધ્રુવ પૂર્વવત્ ૪. અને શેષ ૩ બંધ બે ભેદે હોય. ત્યાં ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ સૂક્ષ્મ સંપરાયે કહ્યો તે માટે સાદિ ૧, ત્યાર પછી ઉપશાન્તમોહે છેદ કરે તથા પડતો અનુત્કૃષ્ટ કરે તે માટે અધ્રુવ ૨. એ ૬ નો જઘન્ય પ્રદેશબંધ તો સૂક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તો સર્વથી મંદ વીર્યવંત ભવને આદ્ય સમયે કરે, તેજ દ્વિતીયાદિક સમયે

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અજઘન્ય પ્રદેશબંધ કરે, વળી કાળાન્તરે જઘન્ય કરે, તે માટે એ બેને સાદિ અધ્રુવ એ બે ભાંગા હોય. હવે મોહનીના ચારે પ્રકારના પ્રદેશબંધને વિષે બે ભેદ હોય. ત્યાં મિથ્યાત્વી અથવા સમ્યક્ત્વી અનિવૃત્તિ બાદરના અંતલગે સપ્તવિધબંધ વેળાએ ઉત્કટ યોગી મોહનીયનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ બંધ કરે પછી અનુત્કૃષ્ટ, વળી ઉત્કૃષ્ટ, એમ એ બે બંધ સાદિ, અધ્રુવ હોય. અને જઘન્ય અજઘન્ય તો સૂક્ષ્મ નિગોદમાંહે પૂર્વનીપેરે કહેવા. આયુઃકર્મ તો અધ્રુવબંધી છે માટે તેના ઉત્કૃષ્ટાદિ ચાર બંધ સાદિ અધ્રુવ હોય.

હવે એ ભાંગાની સંખ્યા-મૂળ ૭ પ્રકૃતિના એકેકીના દશ દશ એવં ૭૦ તથા બેના આઠ આઠ એવં ૭૬ અને ઉત્તર ૩૦ પ્રકૃતિના દશ દશ એવં ૩૦૦, અને ૯૦ પ્રકૃતિના ના આઠ આઠ એવં ૭૨૦, એ મળી ૧૦૨૦. મૂળ પ્રકૃતિના ૭૬ સહિત ૧૦૯૬ પ્રદેશબંધના ભાંગા થાય. ૯૪

સેઢિઅસંખિજ્જંસે, જોગટ્ઠાણાણિ પયડિઠિઇભેઆ;
ઠિઇબંધજ્ઝવસાયા-ણુભાગઠાણા અસંખગુણા ॥ ૯૫ ॥

સેઢિઅસંખિજ્જંસે-શ્રેણિના અસંખ્યાતમે ભાગે	ઠિઇબંધજ્ઝવસાયા-સ્થિતિબંધના અધ્યવસાય સ્થાનો.
જોગટ્ઠાણાણિ-યોગસ્થાનો	અણુભાગઠાણા-રસબંધના અધ્યવસાય સ્થાનો.
પયડિઠિઇભેયા-પ્રકૃતિભેદો, સ્થિતિભેદો.	અસંખગુણા-અસંખ્યાતગુણા

અર્થ—શ્રેણિના અસંખ્યાતમે ભાગે યોગસ્થાનો, પ્રકૃતિ ભેદો, સ્થિતિભેદો, સ્થિતિબંધના અધ્યવસાય સ્થાનો અને રસબંધના અધ્યવસાય સ્થાનો અનુક્રમે અસંખ્યાતગુણાં છે. ૯૫

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વિવેચન—હવે પૂર્વોક્ત યોગસ્થાનક સંબંધી સાત બોલનું અલ્પબહુત્વ કહે છે—ઘનીકૃત લોકની સાત રાજ લાંબી એક પ્રદેશની આકાશશ્રેણિ તેના અસંખ્યાતમા ભાગને વિષે જેટલા આકાશપ્રદેશ હોય તેટલા યોગસ્થાનક વીર્યના સૂક્ષ્મ વિભાગ છે. અહીં જીવ અનંતા છે અને યોગસ્થાન અસંખ્યાતા છે. તે એકેકે સરખે યોગસ્થાને અનંતા સ્થાવર જીવ છે, ત્યારે પણ સર્વ સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તા એક સમય લગે એક યોગસ્થાને હોય, બીજે સમયે અસંખ્યાતગુણો યોગ વધે, ત્યારે જૂદે જૂદે સ્થાનકે હોય અથવા એક સ્થાને પણ હોય અને ત્રસ જીવો તો સરખે યોગસ્થાને અસંખ્યાતા હોય, તે માટે અસંખ્યાતાજ યોગસ્થાનક છે પણ અનંતા નહીં. અને પર્યાપ્તા સર્વ જીવ સ્વપ્રાયોગ્ય સર્વ જઘન્ય યોગસ્થાને જઘન્યથી ૧ સમય, ઉત્કૃષ્ટપણે ૪ સમય લગે રહે અને સ્વપ્રાયોગ્ય ઉત્કૃષ્ટ યોગસ્થાને જઘન્ય ૧ સમય, ઉત્કૃષ્ટ બે સમય રહે. મધ્યમ યોગસ્થાને જઘન્ય ૧ સમય, ઉત્કૃષ્ટા ૩-૪ થી યાવત્ ૮ સમય પણ રહે, પછી વધે ઘટે. એ યોગ પન્નર ભેદ છે તે પૂર્વે ચોથા કર્મગ્રંથ માંહે વિસ્તારે કહ્યા છે. તે યોગસ્થાનકથકી મૂલપ્રકૃતિ અને ઉત્તર પ્રકૃતિના ભેદ અસંખ્યાતગુણા[1] છે. મૂળ પ્રકૃતિ ૮ અને ઉત્તર પ્રકૃતિ તો ૧૫૮ જ છે, પણ ક્ષેત્રાદિ સંબંધે કરીને બંધના વિચિત્રપણા થકી અને ઉદયના વિચિત્રપણા થકી અસંખ્યાતા ભેદ થાય છે. તેનું સ્વરૂપ સવિસ્તરપણે આવશ્યક વૃત્તિ થકી જાણવું. ચાર આનુપૂર્વીના બંધોદયને વિચિત્રપણે કરીને લોકને અસંખ્યાતમે ભાગે જેટલા આકાશ પ્રદેશ હોય તેટલા અસંખ્યાતા છે, એમ વૃહચ્છતક

---

૧ એક એક યોગસ્થાને વર્તતાં નાના જીવોવડે અથવા કાળ ભેદે એક જીવવડે સર્વ પ્રકૃતિઓ બંધાય છે તેથી.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ચૂર્ણિને વિષે કહ્યું છે. તે પ્રકૃતિભેદથકી સ્થિતિભેદ અસંખ્યાતગુણા છે. મુહૂર્ત્તની સ્થિતિ ૧, સમયાધિક મુહૂર્ત્તની સ્થિતિ ૨, દ્વિસમયાધિક મુહૂર્ત્તની સ્થિતિ ૩, એમ યાવત્ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ લગે એકેકી પ્રકૃતિ અસંખ્યાતે સ્થિતિવિશેષે કરીને બંધાય, તે માટે અસંખ્યાતગુણા ૩. તે થકી સ્થિતિબંધના અધ્યવસાય સ્થાનક અસંખ્યાતગુણા[1] છે; કષાયજનિત જીવપરિણામવિશેષ તે અધ્યવસાય સ્થાનક એકેકું અંતર્મુહૂર્ત્તમાન હોય ૪. તે થકી અનુભાગબંધનાં અધ્યવસાય સ્થાનક અસંખ્યાતગુણા હોય; એકેકું અનુભાગ બંધાધ્યવસાય સ્થાનક જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ ૮ સમયનું તે માટે એકેકા સ્થિતિ બંધાધ્યવસાય સ્થાનકને વિષે એક જીવ તથા અનેક જીવ આશ્રયીને અસંખ્યાત લોકાકાશ પ્રદેશ પ્રમાણ અનુભાગ બંધાધ્યવસાય સ્થાનક હોય ૫. ૯૫.

તત્તો કમ્મપએસા, અણંતગુણિઆ[6] તઓ[7] રસચ્છેઆ;
જોગા પયડિપએસં, ઠિઇઅણુભાગં કસાયાઓ ॥૯૬॥

તત્તો—તે કરતાં
કમ્મપએસા—કર્મપ્રદેશો—કર્મના સ્કંધો.
અણંતગુણિયા—અનંતગુણા
તઓ—તે કરતાં
રસચ્છેયા—રસના અવિભાગ પલિચ્છેદો.

જોગા—યોગથકી.
પયડિપએસં—પ્રકૃતિબંધ અને પ્રદેશબંધ.
ઠિઇઅણુભાગં—સ્થિતિબંધ અને રસબંધ (થાય.)
કસાયાઓ—કષાયવડે.

---

૧ જઘન્યસ્થિતિ પણ અસંખ્ય લોકાકાશ પ્રદેશ પ્રમાણ અધ્યવસાય સ્થાને બંધાય છે તેથી.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ—તે કરતાં કર્મના સ્કંધો અનંતગુણા અને તે કરતાં રસના અવિભાગ પલિચ્છેદો અનંતગુણા છે. યોગ થકી પ્રકૃતિબંધ અને પ્રદેશબંધ થાય અને કષાયવડે સ્થિતિ બંધ અને રસબંધ થાય. ૯૬

વિવેચન—તે થકી એકેક કર્મસ્કંધના પરમાણુ અનંતગુણા છે; અભવ્યથકી અનંતગુણા અને સિદ્ધને અનંતમે ભાગે પરમાણુએ નિષ્પન્ન સ્કંધ પ્રત્યેજ જીવ ગ્રહી શકે તે માટે ૬. તે થકી રસબંધના અવિભાગ પલિચ્છેદ અનંતગુણા છે; એકેકા કર્મસ્કંધના પરમાણુમાંહે પણ સર્વ જીવથકી અનંતગુણા રસના અવિભાગ પલિચ્છેદ પામીએ તે માટે ૭. એ યોગસ્થાનાદિ સાત બોલનું અલ્પબહુત્વ જાણવું.

હવે પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, અનુભાગ અને પ્રદેશબંધના હેતુ કહે છે.—પ્રકૃતિબંધ અને પ્રદેશબંધના હેતુ યોગ છે; યદ્યપિ ષડશીતિકે બંધનાં મિથ્યાત્વાદિક ચાર હેતુ કહ્યા છે તોપણ મિથ્યાત્વ અવિરતિ કષાયને અભાવે પણ યોગ માત્રજ હેતુએ કરીને ૧૧, ૧૨, ૧૩ ગુણઠાણે વેદનીયના પ્રકૃતિ અને પ્રદેશ બંધ થાય છે અને અયોગી ગુણઠાણે યોગને અભાવે તે ન બાંધે. તથા પ્રકૃતિબંધે મંદ વીર્યવંત થોડી પ્રકૃતિ બાંધે અને તીવ્ર વીર્યવંત ઘણી પ્રકૃતિ બાંધે છે. અને પ્રદેશબંધે પણ સ્વામી દેખાડ્યા ત્યાં મંદ તીવ્ર વીર્યવંત કહ્યા; તે માટે યોગ પ્રધાન કારણ છે. તથા સ્થિતિબંધ અને અનુભાગ બંધના હેતુ કષાય છે; મિથ્યાત્વ અવિરતિને અભાવે પણ કષાય માત્રજ હેતુએ કરીને સ્થિતિ અને અનુભાગ બંધ થાય. અને સ્થિતિ અનુભાગના સ્વામી દેખાડ્યા ત્યાં પણ સંકિલષ્ટ પરિણામી અને વિશુદ્ધ પરિણામી એ હેતુ કહ્યા છે, ત્યાં સંકિલષ્ટ તે તીવ્ર કષાયી અને વિશુદ્ધ તે મંદકષાયી

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

જાણવો. અને તે કષાયને અભાવે તો ઉપશાન્તમોહાદિકને વિષે વેદનીય જ બાંધે છે, તે પણ બે સમયની જ બાંધે, તે માટે કષાય જ પ્રધાન હેતુ છે. ૯૬

ચઉદસરજ્જૂ લોગો, બુદ્ધિકઓ 'સત્તરજ્જુમાણઘણો;
તદ્દીહેગપએસા, સેઢી પયરો અ તવ્વગ્ગો ॥ ૯૭ ॥

ચઉદસરજ્જૂ–ચૌદરાજપ્રમાણ.	દીહેગપએસા–લાંબી એક પ્રદેશની.
લોઓ–લોક	સેઢી–શ્રેણિનો.
બુદ્ધિકઓ–મતિકલ્પનાએકરેલો	પયરો–પ્રતર.
હોઇ–હોય.	તવ્વગ્ગો–તેનો વર્ગ.
સત્તરજ્જુઘણો–સાતરાજ ઘન	
તદ્દ–તે (ઘનીકૃતલોક) પ્રમાણ.	

અર્થ--ચૌદ રાજ પ્રમાણ લોક તેને મતિકલ્પનાએ ઘન કરેલો સાત રાજ પ્રમાણ થાય. તે ઘનીકૃત લોકપ્રમાણ લાંબી એક પ્રદેશની શ્રેણિ તે શૂચ્ય શ્રેણિ. તેનો વર્ગ તે પ્રતર જાણવો. ૯૭

વિવેચન- હવે ઘન અને પ્રતરશ્રેણિનું સ્વરૂપ કહે છે.માઘવતીના તળા થકી મોક્ષ લગે લોક ચૌદ રાજ ઉંચપણે છે.એ લોક તળે સાત રાજ પહોળો છે, ત્યાર પછી ઉતરતો ઉતરતો મધ્યે તિર્યગ્લોક એક રાજ પહોળો છે, ત્યાંથી વળી ચઢતો ચઢતો બ્રહ્મલોક કલ્પે પાંચ રાજ પહોળો છે, ત્યાંથી વળી ઉતરતો ઉતરતો ઉપર એક રાજ પહોળો છે; તે બુદ્ધિએ-કલ્પનાએ કીધો થકો સાત રાજ ઘન થાય.

---

૧ હોઈ સત્તરજ્જુઘણો ઇતિ પાઠાંતરે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

હવે તે બુદ્ધિએ કીધો–કલ્પનાએ કલ્પ્યોથકો સાત રાજ ઘન કેમ થાય ? તે લખીએ છીએ.–તે લોકના મધ્ય ભાગે ઉભી ચૌદ રાજ ઉંચી અને એક રાજ પહોળી ત્રસનાડિ છે. ત્રસજીવ સર્વ તે માંહે છે તે માટે ત્રસનાડિ કહીએ. તે ત્રસનાડિ થકી દક્ષિણ દિશિનો અધોલોકનો ખંડ હેઠે ત્રણ રાજ પહોળો, ઉપર સાંકડો અને સાત રાજ ઉંચો છે તે ઉપાડીને ત્રસનાડિની ઉત્તર દિશિએ વિપરીતપણે જોડીએ એટલે ઉપરનો સાંકડો હેઠે અને હેઠલો પહોળો ઉપર આણીએ ત્યારે એ અધોલોક સાત રાજ ઉંચો અને ચાર રાજ પહોળો સઘળે સરખો થાય. તથા ઉર્ધ્વલોકે ત્રસનાડિ થકી દક્ષિણ દિશિનો ખંડ બે રાજ પહોળો, સાત રાજ ઉંચો, તેના બ્રહ્મ દેવલોકના મધ્યથકી હેઠલો ઉપરલો બે ખંડ કરીને ત્રસનાડિને ઉત્તર પાસે વિપરીતપણે એટલે પહોળપણું હેઠ ઉપર અને સાંકડાપણું વચ્ચે આણીને સ્થાપીએ, એમ કીધે ઉર્ધ્વલોક ત્રણ રાજ પહોળો અને સાત રાજ ઉંચો સઘળે સરખો થાય. કોઈ ઠેકાણે થોડું ઘણું અધિકું ઓછું હોય તે પોતાની બુદ્ધિએ અધિકું ઓછામાં ભેળી સરખું કરીએ. ત્યાર પછી તે લોકનું ઉપરલું અર્દ્ધ ઉપાડીને સંવર્ત્તિત અધોલોકને દક્ષિણ પાસે જોડીએ એટલે સાત રાજ પહોળો, સાત રાજ લાંબો અને સાત રાજ ઉંચો સમચતુરસ્ર ઘન લોક થયો. હવે લોક તો વૃત્ત છે અને એ ઘન તો સમચતુરસ્ર થયો તેથી વૃત્ત કરવાને માટે તેને ૧૯ ગુણા કરી બાવીશ ભાગ હરીએ–ભાંગીએ ત્યારે ન્યૂન સાત રાજ વૃત્ત લાંબો પહોળો થાય પણ વ્યવહાર થકી સઘળે સાત રાજનો જ ચતુરસ્ર ઘનલોક જાણવો. ઈહાં રાજમાન તે સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રની પૂર્વ દિશિની વેદિકા થકી દક્ષિણ વેદિકા લગે અસંખ્યાતી કોડાકોડિ યોજન પ્રમાણ જાણવું. એ ઘન ચતુરસ્રલોકનાં એકેક રાજનાં

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઘન ચતુસ્ર ખંડુક ૩૪૩ થાય અને ઘનવૃત્ત લોકનાં ઘનચતુસ્ર ખંડુક ૨૯૭ થાય. ઇતિ ઘનલોક સ્વરૂપમ્. તે ઘનલોક જેવડી લાંબી એટલે સાત રાજ લાંબી અને એક પ્રદેશની પહોળી શ્રેણિ જ્યાં કહી છે ત્યાં એ ઘનીકૃત લોકની સાતરાજની લેવી, એકસરી મોતીની માળાની પરે. અને તે શ્રેણિનો વર્ગ કરીએ એટલે એક શ્રેણિના જેટલા પ્રદેશ હોય તેટલા ગુણા કરીએ તેને પ્રતર કહીએ. તેને વળી શ્રેણિના પ્રદેશ સાથે ગુણીએ તેને ઘન કહીએ. યથા—અસત્કલ્પનાએ એક શ્રેણિમાં પાંચ પ્રદેશ છે તે સૂચિ કહીયે, તેને પાંચગુણા કરાએ તો ૨૫ થાય, તેને પ્રતર કહીએ, તેને વળી પાંચગુણા કીધે ૧૨૫ થાય, એ ઘન કહીએ. ઇહાં સાત રાજ લાંબો, સાત રાજ પહોળો અને જાડપણે એક પ્રદેશનો તે પ્રતરરાજ જાણવો. અને સમસ્ત લોક તે ઘન લોક કહીએ. ૯૭

પ્રદેશબંધ સવિસ્તરપણે સંપૂર્ણ.

ઉપશમ શ્રેણિનું સ્વરૂપ.

૪ ૩ ૧ ૧ ૬ ૧

અણદંસનપુંસિત્થી, વેઅચ્છક્કં ચ પુરિસવેઅં ચ;
દો દો એગંતરિએ, સરિસે સરિસં ઉવસમેઇ ॥ ૯૮ ॥

અણદંસનપુંસિત્થીવેય—અનંતાનુબંધિ કષાય, દર્શન મોહનીય, નપુંસકવેદ, સ્ત્રીવેદ.
છક્કં—હાસ્યાદિષટ્ક.
પુરિસવેઅં—પુરૂષવેદ.
દોદો—બબે (ક્રોધાદિ કષાય).
એગંતરિએ—એકેક (સંજવલન ક્રોધાદિ) ના આંતરે.
સરિસે સરિસં—સરખેસરખાને.
ઉવસમેઇ—ઉપશમાવે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સૂચના:—આ પાછળ બતાવેલ ચૌદ રાજ લોકની સ્થાપનામાં બ્લેક લાઇન (કાળી લીંટી) વચ્ચે આવેલ લોકક્ષેત્ર છે. નીચે સાતમી નારકીના તળે સાત રાજ, વચ્ચે સમભૂતળ આગળ એક રાજ, બ્રહ્મલોક દેવલોક પાસે પાંચ રાજ અને ઉંચે ગ્રૈવેયક પાસે એક રાજ પહોળાઇ છે. अ च પાસાની નીચેની પહોળાઇ દેશે ઉણી ત્રણ રાજની છે. क ड લાઇનની પહોળાઇ બએ રાજની છે. च પાસુ ડાબી તરફ મેળવીએ અથવા अ પાસુ જમણી બાજુ મેળવીએ એટલે ચાર રાજ પહોળો અને સાત રાજ ઉંચો લોક થાય. તે પ્રમાણે इ અને ग પાસા જમણી તરફ મેળવી અથવા फ અને ह પાસા ડાબી તરફ મેળવીએ ત્યારે ત્રણ રાજ પહોળો અને સાત રાજ ઉંચો લોક થાય. તે અધો અને ઉર્ધ્વલોકના બંને વિભાગને એક સાથે મેળવીએ એટલે સાત રાજ ઘન લોક થાય, તેની સ્થાપના આ સાથેજ આપી છે. આ પ્રમાણે કરવાથી સર્વત્ર સાત રાજ થઇ શકતું નથી પરંતુ અપૂર્ણને પૂર્ણ ગણી લેવાને ન્યાયે સાત-રાજ ગણેલ છે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

चतुर्दश रज्ज्वात्मक लोकस्य स्थापना

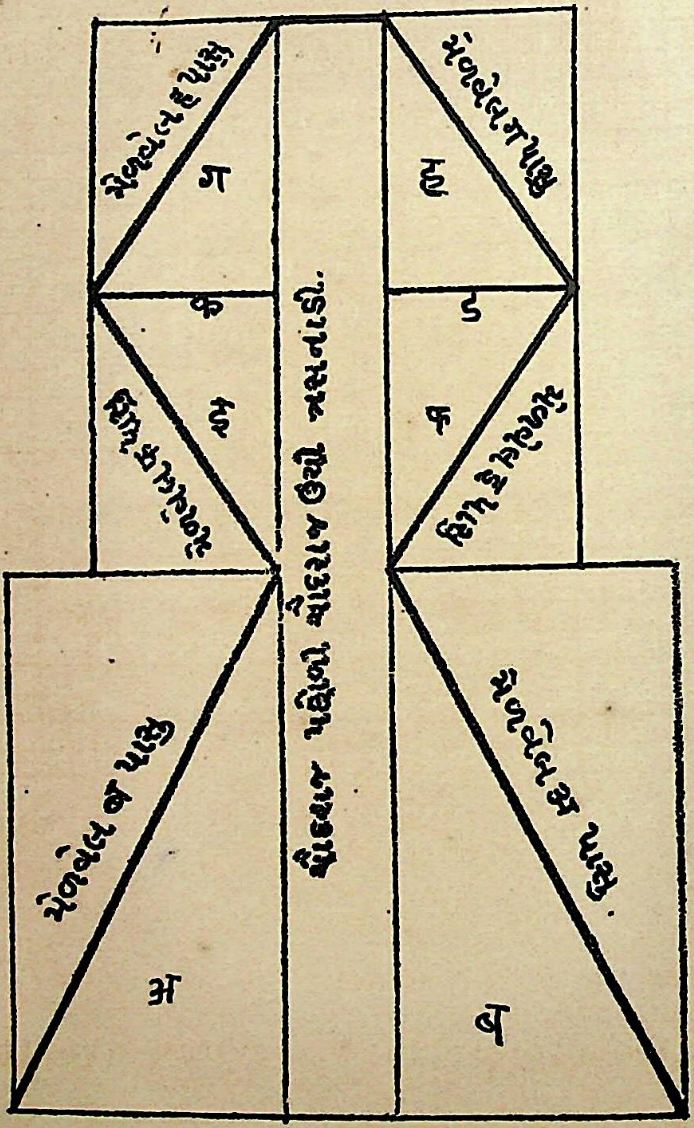

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

बुद्ध्या घनीकृत लोकस्य स्थापना ※

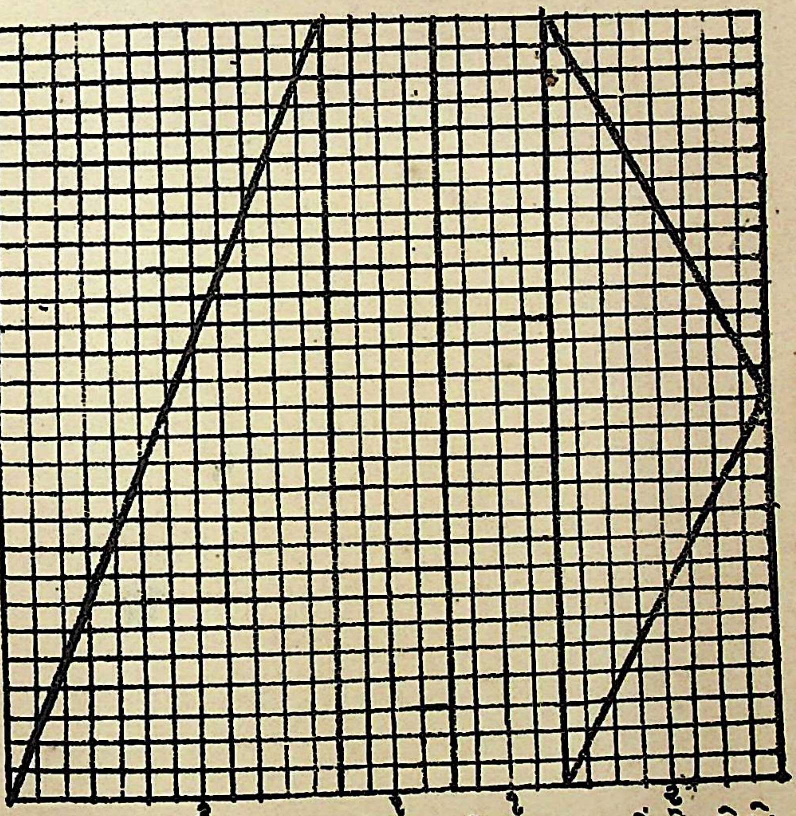

※ સાતરાજ પહોળો સાતરાજ લાંબો અને સાતરાજ ઉંચો એવો સાતરાજઘન લોક કલ્પનાવડે કરીએ ત્યારે થાય. તેના એકરાજ પહોળા એકરાજ લાંબા અને એકરાજ ઉંચા એવા સમચોરસ ઘન ખંડુક કરીએ ત્યારે ૩૪૩ થાય. ઉપરનું દરેક ખાનું ૧ રાજ લાંબુ પહોળું સમજવું.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ--(ઉપશમ શ્રેણિ કરનાર)અનંતાનુબંધિ કષાય, ત્રણ દર્શન મોહનીય, નપુંસક વેદ, સ્ત્રીવેદ, હાસ્યાદિષટ્ક, પુરૂષવેદ અને સંજ્વલન એકેક કષાયને આંતરે બબ્બે કષાયો સરખે સરખાને અનુક્રમે ઉપશમાવે. ૯૮

વિવેચન—તે ઉપશમ શ્રેણિનો કરનાર અપ્રમત્ત યતિ-જ હોય. કોઈક આચાર્ય કહે છે.-અવિરતિ, દેશવિરતિ, પ્રમત્ત અને અપ્રમત્ત એ માંહેલો ઉપશમશ્રેણિ કરે. તે પ્રથમ અનંતાનુબંધિ ચાર કષાય સમકાળે અંતર્મુહૂર્તમાંહે ઉપશમાવે. કેટલાએક કહે છે કે અનંતાનુબંધિની ઉપશમના ન હોય તે માટે વિસંયોજના કરે કે ખપાવે. ત્યાર પછી સમ્યક્ત્વ મિશ્ર મિથ્યાત્વ રૂપ ત્રણ દર્શન મોહનીય સમકાળે ઉપશમાવે. ત્યાં મિથ્યાદૃષ્ટિને પ્રથમ સમ્યક્ત્વ પામતાં મિથ્યાત્વ ઉપશમાવીને અનંતર સમયે મિથ્યાત્વના અનુદય થકી ઔપશમિક સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય. ત્યાર પછી દેશવિરત, પ્રમત્ત અને અપ્રમત્ત પણ મિથ્યાત્વ ઉપશમેલું પામીએ. અને વેદક સમ્યક્ત્વ દૃષ્ટિ ત્રણે દર્શન મોહનીયનો ઉપશામક હોય. તે અપૂર્વકરણ ગુણઠાણે ચઢતો તે ગુણઠાણાનો સંખ્યાતમો ભાગ ગયે થકે નિદ્રા અને પ્રચલાનો બંધોચ્છેદ કરે. તથા વળી તે ગુણઠાણાના સંખ્યાતાભાગ ગયે થકે અને એક ભાગ થાકતે થકે દેવગતિ ૧, દેવાનુપૂર્વી ૨, પંચેંદ્રિય જાતિ ૩, વૈક્રિય શરીર ૪, વૈક્રિયોપાંગ ૫, આહારક શરીર ૬, આહારકોપાંગ ૭, તૈજસ શરીર ૮, કાર્મણ શરીર ૯, સમચતુરસ્ર સંસ્થાન ૧૦, વર્ણચતુષ્ક ૧૪, અગુરૂલઘુ નામ ૧૫, પરાઘાત નામ ૧૬, ઉપઘાત નામ ૧૭, ઉચ્છ્વાસ નામ ૧૮, ત્રસ નવક ૨૭, શુભવિહાયો ગતિ ૨૮, નિર્માણ નામ૨૯અને

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

જિન નામ ૩૦, એ ત્રીશ પ્રકૃતિને બંધથી ટાળે. વળી તેજ ગુણઠાણાને ચરમ સમયે હાસ્ય, રતિ, ભય અને કુચ્છા એ ચારનો બંધ ટાળે. એનું સ્વરૂપ વિસ્તાર થકી કર્મપ્રકૃતિની ટીકાથી જાણવું. હવે નવમે ગુણઠાણે આવ્યો શું કરે? તે કહે છે– ત્યાર પછી જો પુરુષ આરંભતો હોય તો પ્રથમ નપુંસક વેદ, પછી સ્ત્રીવેદ, હાસ્યષટ્ક અને પછી પુરૂષવેદ ઉપશમાવે. જો સ્ત્રી આરંભતી હોય તો પ્રથમ નપુંસક વેદ, પછી પુરૂષવેદ, પછી હાસ્ય ષટ્ક અને પછી સ્ત્રીવેદ ઉપશમાવે. અને જો નપુંસક આરંભતો હોય તો પ્રથમ સ્ત્રીવેદ, પછી પુરૂષવેદ, પછી હાસ્ય ષટ્ક અને પછી નપુંસક વેદ ઉપશમાવે. ત્યાર પછી બે બે ક્રોધાદિક એકેક સંજ્વલન કષાયને આંતરે સરખે સરખા ઉપશમાવે. તે આ પ્રમાણે–અપ્રત્યાખ્યાનીય અને પ્રત્યાખ્યાનીય એ બે ક્રોધ સમકાળે ઉપશમાવે, ત્યાર પછી સંજ્વલન ક્રોધ ઉપશમાવે, ત્યાર પછી અપ્રત્યાખ્યાનીય પ્રત્યાખ્યાનીય એ બે માન સમકાળે ઉપશમાવે, ત્યાર પછી સંજ્વલન માન ઉપશમાવે. ત્યાર પછી અપ્રત્યાખ્યાનીય અને પ્રત્યાખ્યાનીય એ બે માયા સમકાળે ઉપશમાવે. ત્યાર પછી સંજ્વલન માયા ઉપશમાવે. ત્યાર પછી અપ્રત્યાખ્યાનીય પ્રત્યાખ્યાનીય એ બે લોભ ઉપશમાવે. ત્યાર પછી સંજ્વલન લોભ ઉપશમાવે. ત્યાં અંતે સંજ્વલન લોભ ઉપશમાવતો થકો તે લોભના ત્રણ ખંડ કરે, ત્યાં બે ભાગ ભેગા ઉપશમાવે અને ત્રીજા ભાગના સંખ્યાતા ખંડ કરીને જૂદા જૂદા ઉપશમાવે. એ દશમે ગુણઠાણે ઉપશમાવે. એ ઉપશમ શ્રેણિ તો અપ્રમત્ત સંયતજ પ્રારંભ કરે અને તેને તો અપ્રમત્ત સંયતપણું સાત પ્રકૃતિના ક્ષય તથા ઉપશમથીજ હોય. અન્યથા તે સાતને

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઉદયે તો સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ પણ ન હોય તો ચારિત્ર ક્યાંથી હોય ? તો હમણા તેનો ઉપશમ કહ્યાનું શું કામ ? તત્રોત્તરં—પૂર્વે તેનો ક્ષયોપશમ કહ્યો હતો અને હમણા તો તેનો ઉપશમ કહીએ. ઉદિત કર્માંશને ક્ષયે અને અનુદિતને ઉપશમે ક્ષયોપશમ કહીએ. અને ઉપશમ તેને ઉપશમેજ કહીએ. તો એ બે માંહે શું વિશેષ છે ? તત્રોત્તરં-તદ્દાવરણ કર્મને ક્ષયોપશમે પ્રદેશથી વેદન છે અને ઉપશમે તે ન હોય. યદુક્તં—वेएइ संतकम्मं, खओवसमिएत्थ नाणुभावं सो । उवसंतकसाओ पुण, वेएइ न संतकम्मं पि*१ એ કષાયનો ઉપશામક ઉપશાતકષાયાવસ્થાએ જઘન્યથી એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે રહે. ત્યાર પછી નિશ્ચયે પડે, તે પડતો કોઇક અપ્રમત્ત ગુણઠાણે રહે, કોઇક પ્રમત્ત ગુણઠાણે રહે, કોઇક દેશવિરતિએ રહે, કોઇક સમ્યક્ત્વે રહે અને કોઇક સાસ્વાદને પણ આવે અને ત્યાંથી મિથ્યાત્વે આવે. અને ભવ ક્ષયે પડે તો અનુત્તર વિમાને જાય. ત્યાં પહેલે સમયેજ સર્વે બંધોદયાદિક કરણ પ્રવર્તાવે. અગ્યારમાથી પાધરો ચોથેજ ગુણઠાણે આવે. ઉત્કૃષ્ટપણે એક ભવમાં બે વાર ઉપશમશ્રેણિ પડવજજે તેને તે ભવે ક્ષપકશ્રેણિ ન હોય. અને જે એકવાર ઉપશમશ્રેણિ કરે તેને કોઇકને તે ભવે ક્ષપકશ્રેણિ પણ હોય. યદુક્તં—[१]उवसमसेणिचउक्कं, जायइ

*ક્ષાયોપશમિકવાળો સત્તામાં રહેલ કર્મને વેદે, અહીં રસ ન હોય અર્થાત્ પ્રદેશથી વેદે અને ઉપશાંત કષાયી સત્તામાં રહેલ કર્મને પ્રદેશથી પણ ન વેદે.

૧ સંસારમાં વસતા જીવને સમસ્ત ભવોમાં ઉપશમશ્રેણિ ચાર જ વખત આવે અને એક ભવમાં બે વખત આવે. ૧

એક જન્મમાં જે જીવ એકજ વખત ઉપશામક હોય તે ક્ષય (ક્ષપકશ્રેણિ)ને પણ કરી શકે. અને જે બે વખત ઉપશામક હોય તે ન કરે. ૨

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

जीवस्स आभवं नूणं । संसारंमि वसंते, एगभवे दुन्नि वाराओ । १ । जीवो हु एगजम्मंमि, इक्कसिं उवसामगो । खयंपि कुज्जा नो कुज्जा, दोवारे उवसामगो । २ । એ કાર્મગ્રંથિકનો અભિપ્રાય છે. આગમને અભિપ્રાયે તો એક ભવે એકજ શ્રેણિ પડિવજ્જે, यदुक्तं कल्पभाष्ये—[१]एवं अप्परिवडिए, सम्मत्ते देवमणुयजम्मेसु । अन्नयरसेढिवज्जं, एगभवेणं च सव्वाइं ॥ १ ॥ सर्वाणिं देशविरत्यादीनि । अन्यत्राप्युक्तं–मोहोपशम एकस्मिन् भवे द्विः स्यादसंततः । यस्मिन् भवे तूपशमः क्षयो मोहस्य तत्र न ॥ २ ॥ इति. એ ઉપશામક ધુરલાં (પ્રથમનાં) ૩ સંઘયણવંત હોય. ત્યાં ઉપશમશ્રેણિ-એ જે મરણ પામે તથા ઉપશમશ્રેણિથી પડીને પાછી તે ભવેજ જે ચરમશરીરી ક્ષપકશ્રેણિ કરે, તે તો નિશ્ચયેજ વજ્રઋષભ નારાચ સંઘયણવંત હોય. આ પ્રમાણે ઉપ-શમશ્રેણિનું સ્વરૂપ કહ્યું. ૯૮

---

૧ એ પ્રકારે દેવ અથવા મનુષ્ય જન્મને વિષે જેણે સમ્યક્ત્વ વમ્યું નથી તે બીજી શ્રેણિ વર્જીને એક ભવમાં (દેશવિરતિ આદિ) સર્વ ગુણસ્થાન પ્રાપ્ત કરે. ૧

મોહનો ઉપશમ એક ભવમાં જૂદો જૂદો બે વખત થાય. જે ભવે ઉપશમ હોય તે ભવે મોહનો ક્ષય ન થાય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

उपशमश्रेणिक्रमस्य यंत्रम्

	उपशमयात संज्वलनलोभं २८	
अप्रत्याख्यानलोभं २६		प्रत्याख्यान-लोभं २७
	संज्वलनमायां २५	
अप्रत्याख्यान-मायां २३		प्रत्याख्यानमाया २४
	संज्वलनमानं २२	
अप्रत्याख्यान-मानं २०		प्रत्याख्यानमानं २१
	संज्वलनक्रोधं १९	
अप्रत्या० क्रोधं १७		प्रत्याख्यानक्रोधं १८
	पुंवेदं १६	
	हास्यादिषट्कं १५	
	स्त्रीवेदं ९	
	नपुंसकवेदं ८	
मिथ्यात्व १ मिश्र २ सम्यक मोहान् ७		
अनंतानुबंधि क्रोध १ मान २ माया ३ लोभान् ४		

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ક્ષપક શ્રેણિનું સ્વરૂપ.

અણમિચ્છમીસસમ્મં, તિઆઉઇગવિગલથીણતિગુજ્જોઅં;
તિરિનિરયથાવરદુગં, સાહારાયવઅડનપુંસિત્થી ॥૯૯॥

અણમિચ્છ—અનંતાનુબંધિ કષાય, મિથ્યાત્વ મોહનીય.
મીસસમ્મં—મિશ્ર મોહનીય, સમ્યક્ત્વ મોહનીયને.
તિઆઉ—ત્રણ આયુષ્ય.
ઇગવિગલ—એકેંદ્રિય, વિકલેંદ્રિય
થીણતિગુજ્જોયં—થીણદ્ધિત્રિક, ઉદ્યોતનામ.
તિરિનિરયથાવરદુગં—તિર્યંચદ્વિક, નરકદ્વિક, સ્થાવરદ્વિક.
સાહારાયવ—સાધારણ નામ, આતપ નામ.
અડ—આઠ (બીજા ત્રીજા) કષાય.
નપુંસિત્થી—નપુંસકઅનેસ્ત્રીવેદ

અર્થ-(ક્ષપક શ્રેણિવાળો) અનંતાનુબંધિકષાય, મિથ્યાત્વ મોહનીય, મિશ્રમોહનીય, સમ્યક્ત્વ મોહનીય, ત્રણ આયુષ્ય, એકેંદ્રિય, વિકલેંદ્રિય, થીણદ્ધિત્રિક, ઉદ્યોતનામ, તિર્યંચદ્વિક, નરકદ્વિક, સ્થાવરદ્વિક, સાધારણ નામ, આતપનામ, આઠ (બીજા ત્રીજા) કષાયો, નપુંસકવેદ, સ્ત્રીવેદ; ૯૯

વિવેચન—ક્ષપકશ્રેણિને પડિવજતો મનુષ્ય આઠ વરસ ઉપરની વયવાળો અત્યંત શુદ્ધ પરિણામવંત અવિરત ૧, દેશવિરત ૨, પ્રમત્ત ૩ અને અપ્રમત્ત ૪, એ ચાર માહેનો કોઈ પ્રથમ અંતર્મુહૂર્ત્તમાંહે અનંતાનુબંધી ચારેનો સમકાળે ક્ષય કરે. તેનો અનંતમો ભાગ રહે તે મિથ્યાત્વમાંહે નાખે ત્યાર પછી મિથ્યાત્વને અંશ સહિત જ સમકાળે ભસ્મ કરે, ત્યાર પછી મિશ્રમોહનીય અને સમ્યક્ત્વ મોહનીયનો પૂર્વોક્ત રીતે ક્ષય કરે. તે સમ્યક્ત્વ મોહનીયનો છેલ્લો સ્થિતિખંડ ઉકેર્યે થકે તે ક્ષપકને કૃતકરણ કહીએ. એ અવસ્થાએ વર્ત્તતો કોઈક કાળ પણ કરીને અનેરી ગતિમાં જાય. તથા જો કોઈ બ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

દ્ધાયુ થકો ક્ષપકશ્રેણિ પ્રારંભે અને અનંતાનુબંધી ક્ષય કર્યા પછી મરે તો ક્ષપકશ્રેણિ થકી વિરમે ત્યારે તે કોઇક મિથ્યાત્વના ઉદયથકી ફરીને વળી અનંતાનુબંધી પણ બાંધે, મિથ્યાત્વ બીજ હતા માટે. મિથ્યાત્વને ક્ષયે તો બીજના અભાવથકી ફરી અનંતાનુબંધી નજ બાંધે. સાતને ક્ષયે તો અપતિત પરિણામી હોઇને અવશ્ય વૈમાનિક દેવતામાંહે જાય. અને પતિત પરિણામી હોય તો પછી પરિણામની વિશુદ્ધિને અનુસારે અનેરી ગતિએ જાય. અને બદ્ધાયુથકી જો કૃતકરણાવસ્થાએ કાળ ન કરે તો પણ સાત પ્રકૃતિનો ક્ષય કરીને તેટલે રહે પણ ચારિત્ર મોહનીય ક્ષય કરવા તત્પર ન થાય. હવે અબદ્ધાયુ ક્ષપક હોય તે સાતનો ક્ષય કરીને ચારિત્ર મોહનીય ક્ષય કરવાને અવશ્ય તત્પર થાય તે સકળ ક્ષપક નરક, તિર્યંચ અને દેવ, એ ત્રણનાં આયુનો ક્ષય કરે, તે સ્વલ્પ સમ્યકત્વ મોહનીય થાકતે ત્રણ આયુ ક્ષય કરે. ત્યાર પછી એકેંદ્રિયજાત ૧, બેઇંદ્રિય ૧, તેઇંદ્રિય ૨, ચઉરિંદ્રિય ૩, એ ત્રણ વિકલેંદ્રિય એવં ૪, થીણદ્ધિત્રિક ૭, ઉદ્યોત નામ ૮, તિર્યંચદ્વિક ૧૦, નરકદ્વિક ૧૨, સ્થાવર નામ ૧૩, સૂક્ષ્મનામ ૧૪, સાધારણ નામ ૧૫ અને આતપનામ ૧૬, એ ૧૬ નો ક્ષય કરે. ત્યાર પછી અપ્રત્યાખ્યાનીય પ્રત્યાખ્યાનીય એ આઠ કષાયનો સમકાળે ક્ષય કરે. ત્યાર પછી નપુંસકવેદનો ક્ષય કરે. ત્યાર પછી સ્ત્રીવેદ ક્ષય કરે. ચાર પ્રત્યાખ્યાનીય, ચાર અપ્રત્યાખ્યાનીય એવં ૮ કષાય સમકાળે ક્ષય કરવાને તત્પર થાય; તે હજી પૂરા ક્ષેપવ્યા નથી તેટલામાં વિચાલે એકેંદ્રિય જાત્યાદિક સોળ પ્રકૃતિનો ક્ષય કરે. ત્યાર પછી પૂર્વે ક્ષય કરવા માંડ્યા જે આઠ કષાય તે અવશેષ રહ્યા હોય તેનો ક્ષય કરે; એ સર્વ અંતમુંહૂર્તમાંહે ખેપવે (ખપાવે). ઇહાં કેઇક કહે છે કે એકેંદ્રિયાદિક ૧૬ પ્રકૃતિ ખેપવવા માંડે તેની વચગાળે આઠ કષાયનો ક્ષય કરે, ત્યાર પછી નપુંસકવેદ ક્ષય કરે અને તે પછી સ્ત્રીવેદ ખેપવે. ૯૯

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

क्षपकश्रेणिक्रमो यंत्रमिदं

	ततः सिद्ध्यांत॰	
	क्षपयाति १४८	
	१२ प्रकृतीः	१४मेगुणठा०
	७२ प्रकृतीः	गुण० १३मे
ज्ञानाव० ५ दर्शना० ४ अंतरायप ५ १४		
	निद्राद्वयं २	१२ मे गुण०
	संज्वलनलोभं १	१०मेगुणठा०
	संज्वलनमायां १	
	संज्वलनमानं १	
	संज्वलनक्रोधं १	
	पुंवेदं १	
	हास्यादिषट्कं ६	
	स्त्रीवेदं १	
	नपुंसकवेदं १	
	एकेंद्रियादि१६ प्र०	
अप्रत्या०क्रोधमानमायालोभप्रत्या० क्रोधमानमायालोभान् ८		
	देवनारकतिर्यगायूंषि ३	४-५-६-७ गुण० ठाणे.
	सम्यक्त्व मोहनीयम् ३	
	मिश्रमोहनीयम् २	
	मिथ्यात्वम् १	
अनंतानुबंधिक्रोधमानमायालोभान् ४		

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૬ ૧ ૪ ૨ ૫ ૬
છગપુમસંજલણા દો-નિદ્દાવિગ્ઘાવરણખએ નાણી;
દેવિંદસૂરિલિહિઅં, સયગમિણં આયસરણટ્ઠા ॥૧૦૦॥

છગ-હાસ્યષટ્ક.
પુમ-પુરૂષવેદ.
સંજલણા-સંજ્વલન કષાયો.
દોનિદ્દા-બેનિદ્રા(નિદ્રા,પ્રચલા).
વિગ્ઘાવરણખએ-પાંચ અંતરાય અને નવ આવરણનાક્ષયે
નાણી-કેવળી.
દેવિંદસૂરિ-દેવેંદ્રસૂરિએ.
લિહિઅં-લખ્યો.
સયગં-સો ગાથાપ્રમાણ શતકનામા ગ્રંથને.
ઇણં--આ
આયસરણટ્ઠા-પોતાને સંભારવાને માટે.

અર્થ --હાસ્યષટ્ક, પુરૂષવેદ, સંજ્વલન કષાયો, બે નિદ્રા, પાંચ અંતરાય અને નવ આવરણનો ક્ષય થયે છતે કેવળી થાય. દેવેંદ્ર સૂરએ આ શતકનામા કર્મગ્રંથ પોતાને સંભારવા માટે લખ્યો. ૧૦૦

વિવેચન—ત્યાર પછી હાસ્યષટ્ક ખેપવે. તે પછી પુરૂષ વેદના ત્રણ ખંડ કરીને બે ખંડ સમકાળે ખેપવે. ત્રીજો ખંડ સંજ્વલન ક્રોધમાંહે નાંખે. પુરૂષ આરંભે ત્યારે એ અનુક્રમ જાણવો. સ્ત્રી પ્રારંભે ત્યારે પ્રથમ નપુંસકવેદ, પુરૂષવેદ પછી હાસ્ય ષટ્ક અને તે પછી સ્ત્રીવેદ ખેપવે. નપુંસક પ્રારંભે ત્યારે અનુદિત પણ પ્રથમ સ્ત્રીવેદ, તે પછી પુરૂષવેદ, તે પછી હાસ્ય ષટ્ક, અને તે પછી નપુંસકવેદ ક્ષય કરે. ત્યાર પછી સંજ્વલન ક્રોધ ખેપવે, તેનો અંશ રહે તે માનમાં નાંખે. તે પછી સંજ્વલન માન ખેપવે, તેનો અંશ માયામાં નાંખે. તે પછી સંજ્વલની માયા ખેપવે; તેનો અંશ રહે તે લોભમાં નાંખે. તે પછી સંજ્વલન લોભ ખેપવે, તે લોભનો છેલ્લો અંશ તેના અસંખ્યાતા ખંડ કરીને

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પૃથક્ પૃથક્ કાળભેદે ખેપવે. તેના વળી છેલ્લો ખંડ તેના અસંખ્યાતા ખંડ કરીને પ્રતિ સમયે એકેક ખંડ ખેપવે. એમ અસંખ્યાતી વાર કરીને મૂળથી લોભ ખેપવે. ત્યાર પછી બે નિદ્રા ખેપવે. તે પછી ક્ષીણમોહને અંતે પાંચ જ્ઞાનાવરણીય, ચાર દર્શનાવરણીય અને પાંચ અંતરાય, એ ચૌદ પ્રકૃતિ ક્ષય કરીને કેવળ જ્ઞાની-કેવલ દર્શની થાય. એ સર્વ મોહ પ્રકૃતિ અંતર્મુહૂર્ત્તે પ્રત્યેક ખેપવે. અને એ શ્રેણિનો કાળ પણ અંતર્મુહૂર્ત્તનો હોય, અંતર્મુહૂર્ત્તના અસંખ્યાતા ભેદ છે તે માટે. એ પ્રમાણે ક્ષપકશ્રેણિનું સ્વરૂપ કહ્યું.

શ્રી તપાગચ્છાધિરાજ ભટ્ટારક શ્રી દેવેંદ્ર સૂરીશ્વરે એ શતકનામા પાંચમો કર્મગ્રંથ પોતાના આત્માને સંભારવાને અર્થે લખ્યો-પુસ્તક ન્યાસ કર્યો. એકસો ગાથાનો છે તે માટે તેનું શતક એવું નામ જાણવું. ૧૦૦

એ પ્રમાણે શતકનામા પાંચમા કર્મગ્રંથનો સ્તબુકાર્થઃ સંપૂર્ણઃ

એ પાંચ કર્મગ્રંથ કેવા છે ? અક્ષરે અલ્પ છે છતાં મહા અર્થવંત છે-ગંભીરાર્થ છે. તપાગચ્છાધિરાજ ભટ્ટારક શ્રી જગચ્ચંદ્રસૂરિપટ્ટપૂર્વાચલસહસ્રકરભટ્ટારક શ્રીદેવેન્દ્ર સૂરિએ રચ્યા છે.

आर्या-श्रीमत्कर्म्मग्रंथे, स्तबुकाऽर्थो वृत्तितः सुगमरीत्या ॥
बुधजीवविजयविहितः, शतकाख्यस्यास्य पूर्त्तिमगात्* ॥ १ ॥

इति शतकनामा पंचम कर्मग्रंथ संपूर्णः

---

*શ્રીકર્મગ્રંથને વિષે આ શતકનામા પંચમ કર્મગ્રંથનો ટીકા થકી સુગમ રીતે પંડિત જીવવિજયજીનો કરેલ ટબાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ॐ

સપ્તતિકાનામા ષષ્ઠ કર્મગ્રંથ.

મંગળ અને અભિધેય.

*સિદ્ધપએહિં મહત્થં, બંધોદયસંતપયડિઠાણાણં;
વુચ્છં સુણ સંખેવં, નીસંદં દિઠ્ઠિવાયસ્સ ॥ ૧ ॥

સિદ્ધપએહિં—સિદ્ધ થયેલાં છે પદો જેને વિષે એવા ગ્રંથોથકી.
મહત્થં—મ્હોટા અર્થવાળા.
બંધોદયસંતપયડિઠાણાણં—બંધ, ઉદય અને સત્તા પ્રકૃતિનાં સ્થાનોને.
વુચ્છં—કહીશ.
સુણ—સાંભળ.
સંખેવં—સંક્ષેપને.
નીસંદં—ઝરણરૂપ.
દિઠ્ઠિવાયસ્સ—દૃષ્ટિવાદ સૂત્ર (બારમા અંગ) ના.

અર્થ—સિદ્ધ થયેલાં છે પદો જેને વિષે એવા ગ્રંથો થકી બંધ, ઉદય અને સત્તા પ્રકૃતિનાં સ્થાનોના મ્હોટા અર્થવાળા અને દ્રષ્ટિવાદ સૂત્રના ઝરણરૂપ (બિંદુ તુલ્ય) સંક્ષેપને હું (ચંદ્ર મહત્તરાચાર્ય) કહીશ. (હે શિષ્ય! તું) સાંભળ. ૧

હવે ચંદ્રમહત્તરાચાર્યકૃત સપ્તતિકાનામે છઠ્ઠા કર્મગ્રંથની વ્યાખ્યા કરીએ છીએ.—

*સિદ્ધ સ્વસમયમાં પ્રસિદ્ધ પણ્હિઁ ચૌદ જીવસ્થાન ચૌદ ગુણસ્થાન વગેરે પદને આશ્રયીને, એમ અર્થ પણ થઇ શકે છે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વિવેચન—સિદ્ધ-અચલ એવાં પદ છે જે ગ્રંથને વિષે તે સિદ્ધપદ. કર્મપ્રાભૃત, કર્મપ્રકૃત્યાદિક ગ્રંથ તેનાં પદ સર્વજ્ઞોક્તાર્થને અનુસારે હોવાથી કોઇ પણ ચલાયમાન કરી ન શકે માટે અબાધ્ય-નિઃસંદેહ વચનવાળા જે ગ્રંથ તે થકી મહા અર્થવંત એવો, બંધ, ઉદય અને સત્તાપણે પરિણમી જે કર્મની પ્રકૃતિ તેનાં સ્થાનકનો સંક્ષેપ-વિસ્તારવંત અર્થનું થોડામાંહે આણવું તે સંક્ષેપ કહીએ, તેને હું કહીશ. અહો ! શિષ્ય ! તે તું સાંભળ ! તે સંક્ષેપ કેવો છે ? પરિકર્મ ૧, સૂત્ર ૨, પૂર્વાનુયોગ, ૩, પૂર્વગત ૪, અને ચૂલિકા ૫; એ પાંચ ભેદ જે દૃષ્ટિવાદ નામે બારમું અંગ તેનો નિસ્યંદ એટલે સારભૂત રહસ્ય છે, જે માટે દૃષ્ટિવાદનો ચોથો ભેદ જે પૂર્વગત નામે છે તેમાં (૧૪) ચૌદ પૂર્વ છે. તેમાં બીજું અગ્રાયણીય નામે પૂર્વ છે તેમાં ચૌદ (૧૪) વસ્તુ છે. તેમાંની પાંચમી વસ્તુમાં વીશ પ્રાભૃત છે. તેમાં ચોથું કર્મપ્રકૃતિ નામે પ્રાભૃત ચોવીશ અનુયોગદ્વારમય છે, તેમાંથી એ ત્રીજો બંધોદય સત્તાનો સંક્ષેપ કહીશ. એટલે એ શાસ્ત્રનું મૂળ સર્વજ્ઞ વાક્ય છે એવું દેખાડયું. ૧

કઇ બંધંતો વેઅઇ ?, કઇ કઇ વા સંતપયડિઠાણાણિ ?;
મૂલુત્તરપગઇસું, ભંગવિગપ્પા મુણેઅવ્વા ॥ ૨ ॥

કઇ—કેટલી પ્રકૃતિ.	સત્તાસ્થાન.
બંધંતો—બાંધતો.	મૂલુત્તરપગઈસું—મૂળ અને ઉત્તર પ્રકૃતિને વિષે.
વેયઇ—વેદે.	ભંગવિગપ્પા—ભાંગાના વિકલ્પો.
કઇ કઇ—કેટલી, કેટલાં.	મુણેયવ્વા—જાણવા.
વા—અથવા.	
પયડિસંતઠાણાણિ—પ્રકૃતિનાં	

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ—કેટલી પ્રકૃતિ બાંધતો કેટલી પ્રકૃતિ વેદે ? અથવા કેટલી પ્રકૃતિ બાંધતો અને કેટલી પ્રકૃતિ વેદતો પ્રકૃતિનાં સતાસ્થાન કેટલાં હોય ? મૂળ અને ઉત્તર પ્રકૃતિને વિષે ભાંગાના વિકલ્પો જાણી લેવા. ૨

વિવેચન—આ પ્રમાણે આચાર્યે કહ્યે થકે શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે.—કેટલી પ્રકૃતિ બાંધતા થકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિ વેદે ? અથવા કેટલી પ્રકૃતિ બાંધતાં તથા કેટલી પ્રકૃતિ વેદતાં કેટલી પ્રકૃતિ સત્તામાં હોય ? શિષ્યે એવું પ્રશ્ન કર્યે થકે આચાર્ય કહે છે—મૂળ પ્રકૃતિને વિષે અને ઉત્તર પ્રકૃતિને વિષે પ્રત્યેકે બંધોદય સત્તાના સંવેધને આશ્રીને ઘણા ભાંગા થાય તે અનેક પ્રકારની ભંગજાળ સર્વ પ્રકારે વચને કરી કહેવાય નહીં તોપણ એટલા ભાંગાના વિકલ્પ જાણવા તે કહીએ છીએ. ૨

મૂળ પ્રકૃતિનો બંધોદય સત્તા સંવેધ.

અટ્ઠવિહસત્તછબ્બંધએસુ, અટ્ઠેવ ઉદયસંતંસા;
એગવિહે તિવિગપ્પો, એગવિગપ્પો અબંધંમિ ॥૩॥

અટ્ઠવિહસત્તછબ્બંધએસુ—અષ્ટવિધ, સપ્તવિધ અને ષડ્વિધ બંધકને વિષે.
અટ્ઠેવ—આઠે કર્મ.
ઉદયસંતંસા—ઉદય અને સત્તાને વિષે.
એગવિહે—એકવિધ બંધને વિષે.
તિવિગપ્પો—ત્રણ વિકલ્પો.
એગ વિગપ્પો—એક વિકલ્પ.
અબંધંમિ—બંધના અભાવે.

અર્થ—અષ્ટવિધ, સપ્તવિધ અને ષડ્વિધ બંધકને વિષે ઉદય અને સત્તાએ આઠે કર્મ હોય, એકવિધ બંધને વિષે ત્રણ વિકલ્પો અને બંધના અભાવે એક વિકલ્પ હોય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વિવેચન—હવે પ્રથમ મૂળ પ્રકૃતિને વિષે બંધોદય સત્તાનો સંવેધ કહે છે. અષ્ટવિધ બંધકને વિષે, સપ્તવિધ બંધકને વિષે અને ષડ્વિધ બંધકને વિષે પ્રત્યેકે ઉદયે અને સત્તાએ આઠે કર્મ પ્રકૃતિ પામીએ. એ ત્રણ ભાંગા દેખાડ્યા, તે આ પ્રમાણે-પ્રથમ આઠનો બંધ, આઠનો ઉદય અને આઠની સત્તા; એ ભાંગો આયુર્બંધકાળે અંતર્મુહૂર્ત્ત પ્રમાણ હોય, તે મિથ્યાત્વથકી માંડીને અપ્રમત્ત ગુણઠાણા લગે જાણવો ૧. તથા સાતનો બંધ, આઠનો ઉદય અને આઠની સત્તા; એ બીજો ભાંગો આયુર્બંધને અભાવે જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્ત ઉત્કૃષ્ટા છમાસે ઉણાં ૩૩ સાગરોપમ પૂર્વકોટિ ત્રિભાગે અધિક એટલા કાળ પ્રમાણ મિથ્યાત્વથી નવમા ગુણઠાણા લગે સર્વને જાણવો ૨. તથા ષડ્વિધ બંધ, આઠનો ઉદય અને આઠની સત્તા, એ ત્રીજો ભાંગો સૂક્ષ્મ સંપરાયેજ જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત્ત પ્રમાણ જાણવો; ત્યાં મોહનીયનો બંધ નથી તે માટે ૩. તથા એકવિધબંધે કેવળ એક વેદનીય બાંધતાં ત્રણ ભાંગા હોય, તે આ પ્રમાણે-એકનો બંધ, સાતનો ઉદય અને આઠની સત્તા, એ ભાંગો ઉપશાન્તમોહ ગુણઠાણે જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે પામીએ; ત્યાં મોહનીયનો ઉદય નથી અને સત્તા છે તે માટે ૪. એકનો બંધ, સાતનો ઉદય અને સાતની સત્તા; એ ભાંગો ક્ષીણમોહ ગુણઠાણે અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે પામીએ, ત્યાં મોહનીયની સત્તા પણ નથી તે માટે ૫. એકનો બંધ, ચારનો ઉદય અને ચારની સત્તા, એ ભાંગો સયોગિ કેવળીને વિષે પામીયે; ઘાતી કર્મના અભાવથકી. તે જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્ત, ઉત્કૃષ્ટ દેશે ઉણી પૂર્વકોડિ લગે હોય ૬. તથા અબંધે-બંધને અભાવે ચારનો ઉદય અને ચારની સત્તા, એ ભાંગો અયોગિ ગુણઠાણે પામીએ ૭. એમ સર્વ મળી સાત ભાંગા મૂળ પ્રકૃતના થાય. ૩

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

જીવસ્થાનને વિષે મૂળ પ્રકૃતિનાં ભાંગા.

સત્તટ્ઠબંધ અટ્ઠુદય, સંત તેરસસુ જીવઠાણેસુ;
એગંમિ પંચ ભંગા, દો ભંગા હુંતિ કેવલિણો ॥ ૪ ॥

સત્તટ્ઠ બંધ અટ્ઠુદયસંત—સાતનો બંધ, આઠનો ઉદય, આઠની સત્તા અને આઠનો બંધ, આઠનો ઉદય, આઠની સત્તા.
તેરસસુ—તેર (પહેલા)
જીવઠાણેસુ—જીવસ્થાનને વિષે.
એગમ્મિ—એક (પર્યાપ્તા સંજ્ઞિ પંચેંદ્રિય) જીવસ્થાનને વિષે.
પંચ ભંગા—પાંચ ભાંગા.
દો—બે
હુંતિ—હોય છે.
કેવલિણો—કેવળીને.

અર્થ—તેર (પ્રથમના) જીવસ્થાનોને વિષે સાતનો બંધ, આઠનો ઉદય, આઠની સત્તા અને આઠનો બંધ, આઠનો ઉદય, આઠની સત્તા હોય. એક (પર્યાપ્તા સંજ્ઞિપંચેંદ્રિય) જીવસ્થાનને વિષે પાંચ ભાંગા હોય અને કેવળીને બે ભાંગા હોય. ૪

વિવેચન—હવે એ ૭ ભાંગા ચાદ જીવસ્થાનકને વિષે કહે છે. સંજ્ઞી પર્યાપ્તો વર્જીને શેષ તેર જીવ સ્થાનકને વિષે બે બે ભાંગા હોય. તે આ પ્રમાણે—સપ્તવિધબંધ, આઠનો ઉદય અને આઠની સત્તા, એ ભાંગો આયુર્બંધ કાળ વિના સદાય હોય. અને આઠનો બંધ, આઠનો ઉદય અને આઠની સત્તા; એ ભાંગો આયુર્બંધકાળે અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે હોય. એક સંજ્ઞી પર્યાપ્તાને વિષે ફુરિલા (પહેલા) પાંચ ભાંગા હોય. ત્યાં આઠનો બંધ, આઠનો ઉદય અને આઠની સત્તા, એ ભાંગો આયુર્બંધકાળે હોય ૧. સાતનો બંધ, આઠનો

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઉદય અને આઠની સત્તા; એ ભાંગો આયુર્બંધ કાળ વિના શેષકાળે હોય ૨. છનો બંધ, આઠનો ઉદય અને આઠની સત્તા; એ સૂક્ષ્મ સંપરાયે હોય ૩. એકનો બંધ, સાતનો ઉદય અને આઠની સત્તા; એ ઉપશાન્તમોહે હોય ૪. એકનો બંધ, સાતનો ઉદય અને સાતની સત્તા; એ ભાંગો ક્ષીણમોહે હોય ૫. તથા છેલ્લા બે ભાંગા કેવળીને હોય, તે આ પ્રમાણે-એકનો બંધ, ચારનો ઉદય અને ચારની સત્તા; એ ભાંગો સયોગિ કેવળીને હોય ૬, તથા બંધને અભાવે ચારનો ઉદય અને ચારની સત્તા; એ ભાંગો અયોગિ કેવળીને હોય ૨, ઇહાં સંજ્ઞોથકી કેવળી જૂદા કહ્યા તે કેવળી મન રહિત માટે સંજ્ઞી નહિ તેમ અસંજ્ઞી પણ નહિ એટલે નોસંજ્ઞીનોઅસંજ્ઞી કહીએ તે માટે. કેવળીને દ્રવ્યમન હોય પણ ભાવમન ન હોય. ૪

ગુણસ્થાનને વિષે ભાંગા.

અટ્ઠસુ એગવિગપ્પો, છસ્સુવિ ગુણસન્નિએસુ દુવિગપ્પો;
પત્તેઅં પત્તેઅં, બંધોદયસંતકમ્માણં ॥ ૫ ॥

અટ્ઠસુ-આઠ ગુણસ્થાનને વિષે	દુવિગપ્પો-બે વિકલ્પો.
એગવિગપ્પો-એક વિકલ્પ.	પત્તેયં-દરેકને.
છસ્સુવિ ગુણ સંનિએસુ-છ ગુણઠાણાંને વિષે.	બંધોદયસંત કમ્માણં-બંધ, ઉદય અને સત્તા પ્રકૃત સ્થાનોના.

અર્થ—આઠ ગુણસ્થાનને વિષે દરેકને એક વિકલ્પ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અને છ ગુણસ્થાનોને વિષે દરેકને બે વિકલ્પો બંધ, ઉદય અને સત્તા પ્રકૃતિસ્થાનોના જાણવા. ૫

વિવેચન—હવે એ સાત ભાંગા ગુણઠાણે કહે છે.-મિશ્ર અને અપૂર્વકરણાદિક ૭, એવં ૮ ગુણઠાણે એકેકો ભાંગો હોય, તે આ પ્રમાણે-મિશ્ર, અપૂર્વકરણ અને અનિવૃત્તિબાદર એ ૩ ગુણઠાણે આઉખુ ન બાંધે તે માટે સાતનો બંધ, આઠનો ઉદય અને આઠની સત્તા એ ભાંગો હોય. સૂક્ષ્મસંપરાયે મોહનીયનો બંધ ન હોય પણ ઉદય અને સત્તા હોય, તે માટે છનો બંધ, આઠનો ઉદય અને આઠની સત્તા એ ભાંગો હોય. ઉપશાન્તમોહે એકનો બંધ, સાતનો ઉદય અને આઠની સત્તા, એ ભાંગો હોય; એક વેદનીયજ બાંધે અને મોહનીયનો ઉદય ન હોય પણ સત્તા હોય તે માટે. ક્ષીણમોહે એકનો બંધ, સાતનો ઉદય અને સાતની સત્તા એ ભાંગો હોય. સયોગિ કેવળીને એકનો બંધ, ચારનો ઉદય અને ચારની સત્તા એ ભાંગો હોય. અયોગિ કેવળીને બંધનો અભાવ હોવાથી ચારનો ઉદય અને ચારની સત્તા એ ભાંગો હોય. તથા મિથ્યાદૃષ્ટિ ૧, સાસ્વાદન ૨, અવિરત ૩, દેશવિરત ૪, પ્રમત્ત ૫, અને અપ્રમત્ત ૬, એ છ ગુણઠાણાંને વિષે પ્રત્યેકે બે બે ભાંગા હોય. તે આ પ્રમાણે-આયુર્બંધકાળે આઠનો બંધ, આઠનો ઉદય અને આઠની સત્તા, એ ભાંગો હોય અને આયુર્બંધકાળ વિના સાતનો બંધ, આઠનો ઉદય અને આઠની સત્તા એ ભાંગો હોય; એવ બે ભાંગા હોય. એમ પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે બંધ, ઉદય અને સત્તાના ભાંગા ગુણઠાણે હોય. એટલે મૂળ પ્રકૃતિ આશ્રયી સંવેધ અને સ્વામીપણું કહ્યું. ૫.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

मूल प्रकृतिना बंधोदय सत्ता संवेधे भांगा

भांगा	वंध	उदय	सत्ता	१४जीवभेदे	१४गुणस्थाने	भंगानां कालमानं
१	८	८	८	१४	१।२।४।५। ६।७	अंतर्मुहूर्त्तमानं
२	७	८	८	१४	१।२।३।४।५। ६।७।८।९	जघन्य अंत०। उत्कृष्ट षड्मासोन३३ सागरपूर्वकोटित्रि-भागाधिकं
३	६	८	८	संज्ञिपर्या० १	१०	ज०१समय, उ० अंतर्मुहूर्त्त
४	१	७	८	संज्ञिपर्या० १	११	ज०१ समय,उ० अंतर्मुहूर्त्त
५	१	७	७	संज्ञिपर्या० १	१२	अंतर्मुहूर्त्त
६	१	४	४	केवलिनः	१३	ज०अंतर्मु०उ०नव वर्षोनपूर्वकोटिः
७	०	४	४	केवलिनः	१४	ह्रस्वपंचाक्षर-मितं

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિની સંખ્યા.

પંચનવદુન્નિઅઠ્ઠાવીસા, ચઉરો તહેવ બાયાલા;
દુન્નિ અ પંચ ય ભણિયા, પયડીઓ આણુપુવ્વીઓ॥૬॥

પંચ–પાંચ.	બાયાલા–બહેંતાળીશ.
નવ–નવ.	પંચ–પાંચ.
દુન્નિ–બે.	ય–અને.
અઠ્ઠાવીસા–અઠ્ઠાવીશ.	ભણિયા–કહી છે.
ચઉરો–ચાર.	પયડીઓ–પ્રકૃતિઓ.
તહેવ–તેમજ.	આણુપુવ્વીએ–અનુક્રમે.

અર્થ—પાંચ, નવ, બે, અઠ્ઠાવીશ, ચાર તેમજ બહેંતાળીશ, બે અને પાંચ પ્રકૃતિઓ અનુક્રમે આઠ કર્મની કહેલી છે. ૬

વિવેચન—હવે ઉત્તર પ્રકૃતિ આશ્રયીને બંધ, ઉદય તથા સત્તાનો સંવેધ અને સ્વામીપણું કહે છે.–ત્યાં પ્રથમ ૮ કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિની સંખ્યા કહે છે. જ્ઞાનાવરણીયની પાંચ, દર્શનાવરણીયની નવ, વેદનીયની બે, અને મોહનીયની સત્તાદિકે અઠ્ઠાવીશ અને બંધે ૨૬, આયુ:કર્મની ૪ અને નામકર્મની બેંતાળીશ પ્રકૃતિ હોય; તે બંધ અને ઉદયે ૬૭ હોય અને સત્તાએ ૯૩ અથવા ૧૦૩ હોય. ગોત્રકર્મની બે પ્રકૃતિ હોય અને અંતરાય કર્મની પાંચ પ્રકૃતિ હોય. એ અનુક્રમે આઠ કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિ કહી. હવે એના બંધ, ઉદય અને સત્તા સંવેધે ભાંગા કહે છે. ૬

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઉત્તર પ્રકૃતિનો બંધોદય સત્તા સંવેધ.

બંધોદયસંતંસા, નાણાવરણંતરાઇએ પંચ;
બંધોવરમેવિ [2]ઉદય, સંતંસા હુંતિ પંચેવ ॥ ૭ ॥

બંધોદય સંતંસા–બંધ, ઉદય અને સત્તારૂપ અંશો.
નાણાવરણંતરાઇએ–જ્ઞાનાવરણ અને અંતરાય કર્મને વિષે.
પંચ–પાંચ પ્રકૃતિના.
બંધોવરમેવિ–બંધના અભાવે પણ.
ઉદય સંતંસા–ઉદય અને સત્તા.
હુંતિ–હોય.
પંચેવ–પાંચ પ્રકૃતિ રૂપજ.

અર્થ—જ્ઞાનાવરણ અને અંતરાય કર્મને વિષે બંધ, ઉદય અને સત્તારૂપ અંશો પાંચ પ્રકૃતિના હોય. બંધના અભાવે પણ ઉદય અને સત્તા પાંચ પ્રકૃત્યાત્મકજ હોય. ૭

વિવેચન—જ્ઞાનાવરણીયની પાંચ અને અંતરાયની પાંચ મળી દશ પ્રકૃતિ ધ્રુવબંધી છે માટે સૂક્ષ્મસંપરાય લગે સર્વ જીવ પાચે ભેગી બાંધે તે માટે પાંચનો બંધ, પાંચનો ઉદય અને પાંચની સત્તા એ એક ભાંગો જ્ઞાનાવરણીય અને અંતરાયનો સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણઠાણા લગે સર્વ જીવને હોય. એ બે કર્મનો બંધ ટળ્યે થકે પણ પાંચનો ઉદય અને પાંચની સત્તા, એ ભાંગો ઉપશાન્તમોહ અને ક્ષીણમોહે પામીએ. એમ એ જ્ઞાનાવરણીય અને અંતરાય કર્મના બંધોદય સત્તા સંવેધે બે બે ભાંગા હોય. ૭

૧ તહા, ઉદય સંતા હુંતિ પંચેવ ॥ ઇતિ પાઠાન્તરે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ज्ञानावरणान्तराययोः संवेधभंगौ

भंग	बंध	उदय	सत्ता	गुणठाणे	जीवभेदे
१	५	५	५	१।२।३।४।५।६।७ ८।९।१०	१४
२	०	५	५	११।१२	१ संज्ञि-पर्या०

દર્શનાવરણના સંવેધ ભાંગા.

બંધસ્સ ય સંતસ્સ ય, પગઇઠાણાઇં તિણ્ણિ તુલ્લાઇં;
ઉદયઠાણાઇં દુવે, ચઉ પણગં દંસણાવરણે ॥ ૮ ॥

બંધસ્સ-બંધનાં.
સંતસ્સ-સત્તાનાં.
પગઇઠાણાઇં-પ્રકૃતિ સ્થાનો.
તિન્નિ-ત્રણ (૯-૬-૪)
તુલ્લાઇં-સરખાં
ઉદય ઠાણાઇં-ઉદય સ્થાનો.
દુવે-બે (હોય.)
ચઉ-ચાર.
પણગં-પાંચ.
દંસણાવરણે-દર્શનાવરણનેવિષે.

અર્થ—દર્શનાવરણને વિષે બંધનાં અને સત્તાનાં પ્રકૃતિ સ્થાનો ત્રણ (૯-૬-૪) સરખાં હોય. ઉદય સ્થાનો ચાર તથા પાંચ પ્રકૃતિનાં એમ બે હોય. ૮

વિવેચનઃ—હવે દર્શનાવરણીય કર્મના સંવેધ ભાંગા કહે છે.-દર્શનાવરણીયને વિષે બંધના અને સત્તાનાં સ્થાનક ૯, ૬, ૪, એ ત્રણ સરખાં હોય. ત્યાં પેહેલું નવનું બંધ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સ્થાનક મિથ્યાત્વે અને સાસ્વાદને પામીએ; તે અભવ્યને અનાદિ અનંત હોય, ભવ્યને અનાદિસાન્ત હોય અને સમ્યકત્વ થકી પડીને મિથ્યાત્વે ગયેલાને સાદિસાન્ત હોય. તે જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે હોય અને ઉત્કૃષ્ટ દેશે ઊણો અર્દ્ધ પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત લગે હોય. તે નવ માંહેથી થીણદ્ધિ ત્રિકનો બંધ ટળ્યે છ નું બંધસ્થાનક મિશ્રગુણઠાણાથી માંડીને અપૂર્વકરણ ગુણઠાણાના પહેલા ભાગ લગે હોય. તે જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે હોય અને ઉત્કૃષ્ટ (૧૩૨) એકસો બત્રીશ સાગરોપમ અધિક લગે રહે. તે પછી કોઇક ક્ષપકશ્રેણિ પડિવજે-પ્રાપ્ત કરે, કોઇક મિથ્યાત્વ પામતો નવવિધ બંધક થાય. તે છ માંહેથી નિદ્રાદ્વિકનો બંધ ટળ્યે ચારનું બંધસ્થાનક અપૂર્વકરણના બીજા ભાગથી માંડીને સૂક્ષ્મસંપરાય લગે હોય. તે જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે રહે. હવે દર્શનાવરણીયનું નવ પ્રકૃતિનું સત્તાસ્થાનક મિથ્યાત્વથી માંડીને ઉપશાન્તમોહ લગે હોય. તે ઉપશમ શ્રેણિએ અને ક્ષપકને નવમાના પહેલા ભાગ લગે હોય. તે અભવ્યને અનાદિ અનંત અને ભવ્યને અનાદિ સાન્ત હોય પણ સાદિસાન્ત ન હોય કેમકે નવનું સત્તાસ્થાનક તો ક્ષપક શ્રેણિએ જ ટળે અને તે ક્ષપકશ્રેણિ થકી તો પડે નહીં તે માટે. તે માંહેથી થીણદ્ધિત્રિકની સત્તા ટળ્યે છ પ્રકૃતિનું સત્તાસ્થાનક અનિવૃત્તિ બાદર ગુણઠાણાના બીજા ભાગ થકી માંડીને ક્ષીણમોહના દ્વિચરમ સમયલગે હોય, તે જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહૂર્ત્ત પ્રમાણ હોય. તે માંહેથી વળી બે નિદ્રાની સત્તા ટળ્યે ચાર પ્રકૃતિનું સત્તાસ્થાનક ક્ષીણમોહને છેલ્લે સમયે હોય. એક સમય રહે. એ બીજે કર્મગ્રંથે બારમાના દ્વિચરમ સમય લગે બે નિદ્રાનો ઉદય

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અને સત્તા કહી છે તે અપેક્ષાએ જાણવું. અને અહીં છઠ્ઠે કર્મગ્રંથે અગ્યાર ભાંગા કરશે તે મતે નવમા ગુણઠાણાને બીજે ભાગે નિદ્રાદ્વિક ઉદય અને સત્તાથી ટળે ત્યારે ચારની સત્તા અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે હોય. અને દર્શનાવરણીયનાં ઉદય સ્થાનક બે હોય, ચારનું અને પાંચનું; ત્યાં ચક્ષુદર્શનાવરણીય પ્રમુખ ચાર ધ્રુવોદયી છે તે માટે તે ચારનું ઉદય સ્થાનક મિથ્યાત્વથી માંડીને ક્ષીણમોહના છેડા લગે હોય. તથા નિદ્રા પાંચ માંહેથી એક કાળે એકનો જ ઉદય હોય પણ બે ત્રણનો ઉદય ન હોય, અધ્રુવોદયી માટે. પૂર્વોક્ત ૪ માંહે એક નિદ્રા ભળે ત્યારે પાંચનું ઉદય સ્થાનક હોય. તે ક્યારેક હોય, ક્યારેક ન હોય. એ પ્રકારે એ દર્શનાવરણીયનાં બંધ, ઉદય અને સત્તાનાં સ્થાનક કહ્યાં. હવે સંવેધે તેના ભાંગા કહે છે. ૮

બીઆવરણે નવબંધએસુ, ચઉપંચઉદય નવસંતા;
છચ્ચઉબંધે ચેવં, ચઉબંધુદએ છલંસા ય ॥ ૯ ॥

બીયાવરણે—બીજા દર્શનાવરણને વિષે.
નવબંધગેસુ—નવવિધ બંધકને વિષે.
ચઉપંચ—ચાર અથવા પાંચનો
ઉદય—ઉદય.
નવ સંતા—નવ પ્રકૃતિની સત્તા.
છચ્ચઉ બંધે—છ અને ચારના બંધે.
ચેવં—પૂર્વોક્ત પ્રકારે ઉદય સત્તા
ચઉ બંધુદએ—ચારના બંધ અને ચારના ઉદયને વિષે.
છલંસા—છની સત્તા (હોય).
ય—પણ

અર્થ—દર્શનાવરણને વિષે નવવિધ બંધકને વિષે ચાર અથવા પાંચનો ઉદય અને નવ પ્રકૃતિની સત્તા હોય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

છ અને ચારના બંધે પૂર્વોક્ત પ્રકારે ઉદય સત્તા હોય. ચા-રના બંધ અને ચારના ઉદયને વિષે છની સત્તા પણ હોય. ૯

વિવેચન—દ્વિતીયાવરણ તે દર્શનાવરણીય કર્મ તેને વિષે નવવિધબંધક મિથ્યાત્વી સાસ્વાદનીને ચાર તથા પાંચનો ઉદય હોય અને નવની સત્તા હોય એટલે એ બે ભાંગા દેખાડ્યા, તે આ પ્રમાણે—નવનો બંધ, ચારનો ઉદય અને નવની સત્તા એ ભાંગો નિદ્રાનો ઉદય ન હોય ત્યારે હોય. તથા નવનો બંધ, પાંચનો ઉદય અને નવની સત્તા એ ભાંગો નિદ્રાની ઉદયાવસ્થાએ હોય. એ બીજા ભાંગા માંહે પાંચ ભાંગા થાય તે આ પ્રમાણે—એક કાળે પાંચ નિદ્રા માંહેલી એક નિદ્રાનો ઉદય હોય તે એકેકી નિદ્રાનું નામ લઈને ગણીએ ત્યારે પાંચ ભાંગા થાય. તથા છને બંધે અને ચારને બંધે પણ એમજ બે બે ભાંગા હોય. છનો બંધ મિશ્ર ગુણઠાણાથી માંડીને અપૂર્વકરણના પહેલા ભાગ લગે હોય. ત્યાં બે ભાંગા હોય, તે આ પ્રમાણે—છનો બંધ, ચારનો ઉદય અને નવની સત્તા એ ભાંગો નિદ્રાનો ઉદય ન હોય ત્યારે હોય. અને છનો બંધ, પાંચનો ઉદય અને નવની સત્તા એ ભાંગો નિદ્રાને ઉદયે હોય. એ ભાંગા માંહે પણ એકેકી નિદ્રાનું નામ લઈ ઉદય કહીએ ત્યારે પાંચ ભાંગા પ્રમત્ત લગે થાય, અપ્રમત્ત થકી તો થીણદ્ધિત્રિકનો ઉદય ટળ્યો તે માટે બે ભાંગા થાય. એ નિદ્રાના ઉદયના ભાંગા ક્ષપકશ્રેણિવાળાને હોય નહિ. ક્ષપકશ્રેણિવાળો અતિ વિશુદ્ધ છે માટે તેને નિદ્રા અને પ્રચલાનો ઉદય ન હોય. યદ્યપિ કર્મ-સ્તવે ક્ષીણમોહના દ્વિચરમ સમય લગે નિદ્રા અને પ્રચલાનો ઉદય કહ્યો છે પણ તે સંભવે નહીં. તથા ચતુર્વિધબંધ તે અપૂર્વકરણના બીજા ભાગથકી માંડીને સૂક્ષ્મસંપરાય લગે હોય; ત્યાં ચારનો બંધ, પાંચનો ઉદય અને નવની સત્તા એ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ભાંગો ઉપશમ શ્રેણિવાળાનેજ હોય તેના પણ બે નિદ્રાનો ઉદય માટે બે ભાંગા થાય અને ચારનો બંધ, ચારનો ઉદય અને નવની સત્તા એ ભાંગો ઉપશામક અને ક્ષપક બેને હોય. ત્યાં ક્ષપકને અનિવૃત્તિબાદરના પહેલા ભાગ લગેજ હોય અને ઉપશામકને સૂક્ષ્મસંપરાય લગે હોય. તથા ક્ષપકને અનિવૃત્તિબાદરના સંખ્યાતા ભાગ ગયા પછી થીણદ્ધિત્રિકની સત્તા પણ ટળે ત્યારે ચારનો બંધ, ચારનો ઉદય અને છની સત્તા એ ભાંગો સૂક્ષ્મસંપરાયના છેલ્લા સમય લગે હોય, પછી બંધ ટળે. એ પ્રકારે ચારના બંધના ત્રણ ભાંગા થયા. અહીં અંશ શબ્દે સત્તા કહીએ. ૯

ઉવરયબંધે ચઉ પણ, નવંસ ચઉરૂદય છચ્ચચઉસંતા;
વેઅણિઆઉ અ ગોએ, વિભજ્જ મોહં પરં વુચ્છં ॥૧૦॥

ઉવરયબંધે—બંધનો વિચ્છેદ થયે છતે.	સંતા—સત્તા.
ચઉપણ—ચાર અથવા પાંચનો ઉદય.	વેયણિયાઉ ય ગોએ—વેદનીય, આયુષ્ય અને ગોત્રકર્મને વિષે.
નવંસ—નવની સત્તા.	વિભજ્જ—બંધાદિસ્થાન અને સંવેધના ભાંગા કહેવા.
ચઉરૂદય—ચારનો ઉદય.	મોહં—મોહનીય કર્મને.
છ—છની સત્તા.	પરં—હવે પછી.
ચ ચઉ—ચારની.	વુચ્છં—કહીશું.

અર્થ—બંધનો વિચ્છેદ થયે છતે ચાર અથવા પાંચનો ઉદય અને નવની સત્તા (એ બે ભાંગા) તેમજ ચારનો ઉદય અને છ અથવા ચારની સત્તા હોય. વેદનીય, આયુ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ય અને ગોત્રકર્મને વિષે (સંવેધ આશ્રયીને બંધાદિ સ્થાનના) ભાંગા કહીને મોહનીય કર્મના ભાગા હવે પછી કહીશું. ૧૦.

વિવેચન—તથા બંધ ટળ્યે થકે ચારનો ઉદય નવની સત્તા અને પાંચનો ઉદય નવની સત્તા એ બે ભાંગા ઉપશાન્તમોહ ગુણઠાણેજ પામીએ; ઉપશમ શ્રેણિએ નિદ્રા પ્રચલાનો ઉદય સંભવે અને સ્ત્યાનર્દ્ધિત્રિક પણ સત્તાએ હોય તે માટે. તથા ચારનો ઉદય છની સત્તા એ ભાંગો ક્ષીણકષાયના દ્વિચરમ સમય લગે પામીયે. તથા ચારનો ઉદય ચારની સત્તા એ ભાંગો ક્ષીણકષાયને છેલ્લે સમયે હોય; ત્યાંજ નિદ્રા પ્રચલાની સત્તા ટળે તે માટે. એ પ્રમાણે દર્શનાવરણીયના અગ્યાર ભાંગા હોય. તે વળી જ્યાં જેટલી નિદ્રા ઉદયે હોય તેટલીનાં નામ લઇને જૂદા જૂદા ભાંગા કરીએ ત્યારે ૨૧ ભાંગા થાય અને વળી કર્મસ્તવે કહ્યા પ્રમાણે ક્ષપકને નિદ્રાદ્વિકનો ઉદય કહીએ ત્યારે ચારનો બંધ, પાંચનો ઉદય અને છની સત્તા એ ભાંગો નવમે દશમે ગુણઠાણે વર્તતા ક્ષપકને હોય. તથા બંધને અભાવે પાંચનો ઉદય અને છ ની સત્તા એ ભાંગો ક્ષીણમોહે દ્વિચરમ સમય લગે હોય; એમ ૧૩ ભાંગા થાય. નિદ્રાને પૃથક્ નામ ગ્રહી કહીએ ત્યારે ૨૫ ભાંગા થાય. એ પ્રકારે દર્શનાવરણીય કર્મના બંધોદય સત્તા સંવેધે ભાંગા કહ્યા.

હવે વેદનીય કર્મ, આયુઃ કર્મ અને ગોત્ર કર્મ એ ત્રણના બંધોદય સત્તા સંવેધના ભાંગા થોડા માટે તેને પૂર્વે કહીને મોહનીય કર્મના બંધોદય સત્તા સંવેધના ભાંગા ઘણા છે માટે પછી કહેશું. ૧૦

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

दर्शनावरणस्य बंधोदयसत्तासंवेधे भंगाः ११।१३
निद्राणां पृथग् नामग्रहणेन भंगाः २१।२५

भंगक्रम.	बंध	उदय	सत्ता		गुणस्थानेषु.
१	९	४	९	१	१।२
२	९	५	९	५	१।२
३	६	४	९	१	३।४।५।६।७।८
४	६	५	९	५	३।४।५।६।७।८
५	४	४	९	१	८।९।१० बेश्रेणिए
६	४	५	९	२	८।९।१०उपशमश्रेणि
७	४	४	६	१	९।१० क्षपकने
८	४	५	६	२	९।१० मतांतरे
९	०	४	९	१	११ उपशामक
१०	०	५	९	२	११ उपशामक
११	०	४	६	१	१२ द्विचरमसमये
१२	०	५	६	२	१२ मतान्तरे
१३	०	४	४	१	१२ चरमसमये

એ ભાંગામાં આઠમો અને બારમો એ બે ભાંગા બીજા કર્મસ્તવને અભિપ્રાયે લખ્યા છે પણ ઘટતા નથી અને શેષ ૧૧ ભાંગા અહીં સૂત્રોક્ત ઘટે છે

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ગોત્ર, વેદનીય અને આયુ કર્મના સંવેધે ભાંગા.

ગોઅંમિ સત્ત ભંગા, અટ્ઠ ય ભંગા હવંતિ વેઅણિએ;
પણ નવ નવ પણ ભંગા,આઉચઉક્કે વિ કમસો ઉ ॥૧૧॥

ગોઅંમિ—ગોત્રકર્મને વિષે.
સત્ત ભંગા-સાત ભાંગા.
અટ્ઠ—આઠ.
ભંગા-ભાંગા.
હવંતિ—હોય.
વેઅણિએ—વેદનીય કર્મને વિષે
પણ નવ નવ પણ ભંગા—પાંચ, નવ, નવ અને પાંચ ભાંગા.
આઉચઉક્કેવિ—આયુષ્ય ચતુષ્કને વિષે વળી.
કમસો—અનુક્રમે.
ઉ—તો.

અર્થ—ગોત્ર કર્મને વિષે સાત ભાંગા, અને વેદનીય કર્મને વિષે આઠ ભાંગા હોય. ચારે આયુષ્યને વિષે તો અનુક્રમે પાંચ, નવ, નવ અને પાંચ ભાંગા હોય. ૧૧.

ગોત્ર કર્મને વિષે બંધોદય સત્તા સંવેધે સાત ભાંગા થાય. તે આ પ્રમાણે-ગોત્રનું બંધ સ્થાનક એકજ હોય. પહેલે બીજે ગુણઠાણે નીચ ગોત્ર અથવા ઉંચ ગોત્ર બાંધે. પણ સમકાળે બે ગોત્ર ન બાંધે, પરસ્પર વિરૂદ્ધ છે માટે, અને મિશ્ર થકી દશમા ગુણસ્થાન લગે તો ઉચ્ચૈર્ગોત્રજ બાંધે. ઉદય સ્થાનક પણ એકજ હોય. મિથ્યાત્વ થકી માંડીને દેશવિરત લગે નીચ અથવા ઉંચ એ બે ગોત્ર ઉદયે હોય પણ સમકાળે એકજ ઉદયે હોય, પરસ્પર વિરૂદ્ધ માટે, અને પ્રમત્ત થકી અયોગી લગે તો ઉચ્ચૈર્ગોત્રનોજ ઉદય હોય. તથા સત્તા સ્થાનક બે હોય-બેનું અને એકનું; તે આ પ્રમાણે-ઉચ્ચૈર્ગોત્ર અને નીચૈર્ગોત્ર એ બેની સત્તા સમકાળે સાથે સર્વ ગુણઠાણે હોય. તથા તેઉકાય વાયુકાયની અવસ્થાએ ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ઉવલ્યે એક નીચૈર્ગોત્રની સત્તા હોય. અથવા

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અયોગી કેવળીને નીચૈર્ગોત્રની સત્તા ગયે છેલ્લે સમયે એક ઉચ્ચૈર્ગોત્રની સત્તા હોય. હવે એનો સંવેધ કહે છે—નીચૈર્ગોત્રનો બંધ, નીચૈર્ગોત્રનો ઉદય અને નીચૈર્ગોત્રની સત્તા, એ ભાંગો તેઉકાય અને વાયુકાય માંહે પામીએ; ત્યાં ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ઉવેલે તે માટે. તથા તેઉકાય અને વાયુકાયના ભવ થકી નીકળ્યા એકેંદ્રિય, બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય અને ચઉરિંદ્રિય અને પંચેંદ્રિય તિર્યંચ માંહે કિયત્કાળ લગે પામીએ. તથા નીચૈર્ગોત્રનો બંધ, નીચનો ઉદય અને ઉચ્ચ નીચની સત્તા, અથવા નીચનો બંધ, ઉચ્ચનો ઉદય અને બેની સત્તા, એ બે ભાંગા મિથ્યાત્વી સાસ્વાદનીને વિષે હોય. તથા ઉચ્ચનો બંધ, નીચનો ઉદય અને બેની સત્તા, એ ભાંગો મિથ્યાત્વીથી માંડીને દેશવિરતિ લગે પામીએ; તે પછી નીચનો ઉદય નથી તે માટે. તથા ઉચ્ચનો બંધ, ઉચ્ચનો ઉદય અને બેની સત્તા, એ ભાંગો મિથ્યાત્વ થકી માંડીને સૂક્ષ્મ સંપરાય લગે પામીયે. તે પછી બંધનો અભાવ હોવા થકી ઉચ્ચનો ઉદય અને બેની સત્તા, એ ભાંગો ઉપશાન્તમોહથી માંડીને અયોગી કેવળીના દ્વિચરમ સમય લગે પામીએ. ઉચ્ચનો ઉદય ઉચ્ચની સત્તા એ ભાંગો અયોગી કેવળીને ચરમ સમયે હોય. એ સર્વ મળી સાત ભાંગા ગોત્ર કર્મના જાણવા.

વેદનીય કર્મને વિષે બંધોદય સત્તા સંવેધે આઠ ભાંગા હોય. ત્યાં વેદનીયનું બંધસ્થાનક અને ઉદય સ્થાનક પણ એકેકી પ્રકૃતિનું એકેકું હોય, યદ્યપિ છઠ્ઠા ગુણઠાણા લગે બેનો બંધ છે અને પછી એક સાતાનો બંધ છે તોપણ પરસ્પર વિરોધી છે માટે સમકાળે બે ન બાંધે પણ એકજ બાંધે અને ઉદયે સર્વે ગુણઠાણે બે હોય તોપણ એક કાળે એકજ ઉદય આવે. તથા સત્તા સ્થાનક બે હોય,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

એકનું અને બેનું, જ્યાં લગે એક સત્તા થકી ટળ્યું ન હોય ત્યાં લગે બેની સત્તા હોય અને એક ઉવલયે એકની સત્તા રહે. હવે એનો સંવેધ કહે છે. અસાતાનો બંધ, અસાતાનો ઉદય અને બેની સત્તા ૧ અથવા અસાતાનો બંધ, સાતાનો ઉદય અને બેની સત્તા ૨, એ બે ભાંગા મિથ્યાત્વથી માંડીને પ્રમત્ત ગુણઠાણા લગે પામીએ; તે પછી અસાતાનો બંધ ન હોય તે માટે નહીં. સાતાનો બંધ, અસાતાનો ઉદય અને બેની સત્તા ૩, સાતાનો બંધ, સાતાનો ઉદય અને બેની સત્તા ૪, એ બે ભાંગા મિથ્યાત્વથી માંડીને સયોગી કેવળી લગે હોય. તે પછી બંધને અભાવે અસાતાનો ઉદય અને બેની સત્તા ૫, સાતાનો ઉદય, બેની સત્તા ૬, એ બે ભાંગા અયોગીને દ્વિચરમ સમય લગે પામીયે. અસાતાનો ઉદય અને અસાતાની સત્તા ૭, સાતાનો ઉદય અને સાતાની સત્તા ૮, એ બે ભાંગા અયોગી કેવળીને ચરમ સમયે એક સમય લગે પામીએ. એ સર્વ મળીને વેદનીય કર્મના આઠ ભાંગા હોય. તે સાથેના યંત્રથી જાણવા.

આયુઃકર્મને વિષે બંધોદય સત્તા સંવેધે નરકને વિષે પાંચ, તિર્યંચને વિષે નવ, મનુષ્યને વિષે નવ અને દેવતાને વિષે પાંચ ભાંગા એમ ચારે મળીને અઠ્ઠાવીશ ભાંગા થાય. આયુઃકર્મનું બંધ સ્થાનક એક છે, કેમકે એક કાળે પરસ્પર વિરોધી છે માટે ચાર માંહેલું એકજ આયુ બાંધે છે. એમ ઉદય સ્થાનક પણ એકજ; એક ભવે એકજ આયુનો ઉદય હોય તે માટે. સત્તા સ્થાનક બે હોય, એકનું અને બેનું. પરભવાયુબંધ કાળથકી પૂર્વે એકનું સત્તા સ્થાનક અને પરભવાયુબંધ પછી તે પરભવે ન ઉપજે ત્યાં લગે બેનું સત્તા સ્થાનક. હવે સંવેધ કહે છે.-આઉખાની ત્રણ અવસ્થા છે;

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

गोत्रकर्मणः बंधोदयसत्तासंवेधे भंगाः ७.

भांगा ७	बं०	उ०	स०	गुणस्थानेषु.
१	नीच	नीच	नीच	१ तेजोवायुषु तदागत तिर्यक्षु वा कियत्कालं
२	नी	नी	२	१।२
३	नी	उ	२	१।२
४	उ	नी	२	१।२।३।४।५
५	उ	उ	२	१।२।३।४।५।६।७।८।९।१०
६	०	उ	२	११।१२।१३।१४
७	०	उ	उ	१४ चरम समये.

वेदनीयस्य बंधोदयसत्तासंवेधे भंगाः ८.

भां० ८	बं०	उ०	स०	गुणस्थानेषु.
१	अ	अ	२	१।२।३।४।५।६
२	अ	सा	२	१।२।३।४।५।६
३	सा	अ	२	१ थी १३ लगे
४	सा	सा	२	१ थी १३ लगे
५	०	अ	२	१४ द्विचरम समय पर्यंत
६	०	सा	२	१४ ,,
७	०	अ	अ	१४ चरम समये
८	०	सा	सा	१४ चरम समये

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પરભવાયુર્બંધ કાળ થકી પૂર્વે પૂર્વાવસ્થા ૧, પરભવાયુર્બંધ વેળાએ બંધાવસ્થા ૨, અને પરભવાયુ બાંધ્યા પછી પરાવસ્થા ૩. ત્યાં નારકીને પૂર્વાવસ્થાએ બંધને અભાવે, નરકાયુનો ઉદય અને નરકાયુની સત્તા એ ભાંગો ચારે ગુણઠાણે હોય ૧. બંધાવસ્થાએ તિર્યંગાયુનો બંધ, નરકાયુનો ઉદય અને નરક તિર્યંગાયુની સત્તા, એ ભાંગો મિથ્યાત્વે અને સાસ્વાદને હોય ૨, અથવા મનુષ્યાયુનો બંધ, નારકાયુનો ઉદય અને મનુષ્ય નારકાયુની સત્તા, એ ભાંગો મિથ્યાત્વ, સાસ્વાદન અને અવિરત એ ત્રણ ગુણઠાણે હોય ૩, તથા બંધકાળ પછી નારકાયુનો ઉદય અને નારક તિર્યંગાયુની સત્તા એ ચારે ગુણઠાણે હોય ૪, અથવા નારકાયુનો ઉદય અને મનુષ્ય નારકાયુની સત્તા એ ભાંગો પણ ચારે ગુણઠાણે હોય ૫. એમ એ નારકી માંહે આયુઃકર્મના પાંચ ભાંગા હોય. દેવતાને વિષે પણ પાંચ ભાંગા એમજ કહેવા. તિર્યંચને વિષે પરભવાયુર્બંધ થકી પૂર્વે તિર્યંગાયુનો ઉદય અને તિર્યંગાયુની સત્તા, એ ભાંગો પુરલે પાંચ ગુણઠાણે પામીએ ૧, બંધકાળે નારકાયુનો બંધ, તિર્યંગાયુનો ઉદય અને તિર્યંગ્ નારકાયુની સત્તા, એ ભાંગો મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે જ હોય ૨, અથવા તિર્યંગાયુનો બંધ, તિર્યંગાયુનો ઉદય અને બે તિર્યંગાયુની સત્તા, એ પુરિલે બે ગુણઠાણે હોય ૩, અથવા મનુષ્યાયુનો બંધ, તિર્યંગાયુનો ઉદય અને મનુષ્ય તિર્યંગાયુની સત્તા, એ ભાંગો પણ મિથ્યાત્વે અને સાસ્વાદને હોય ૪, અથવા દેવાયુનો બંધ, તિર્યંગાયુનો ઉદય અને દેવ તિર્યંગાયુની સત્તા, એ ભાંગો મિથ્યાત્વે, સાસ્વાદને, અવિરતે અને દેશવિરતે હોય, મિશ્રે આયુર્બંધ ન હોય ૫, એ ચાર ભાંગા પરભવાયુર્બંધકાળે જાણવા તથા બંધકાળ પછી તો તિર્યંગાયુનો ઉદય અને નારક તિર્યંગાયુની સત્તા

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૬, અથવા તિર્યંગાયુનો ઉદય અને બે તિર્યંચાયુની સત્તા ૭, અથવા તિર્યંચાયુનો ઉદય અને મનુષ્ય તિર્યંચાયુની સત્તા ૮, અથવા તિર્યંગાયુનો ઉદય અને દેવ તિર્યંગાયુની સત્તા ૯; એ ચારે ભાંગા છુરિલે પાંચે ગુણઠાણે પામીએ. એ તિર્યંચને વિષે નવ ભાંગા હોય. મનુષ્યને વિષે પરભવાયુ-બંધ થકી પૂર્વે મનુષ્યાયુનો ઉદય અને મનુષ્યાયુની સત્તા એ ભાંગો ચૌદે ગુણઠાણે હોય ૧, પરભવાયુબંધકાળે નારકાયુનો બંધ, મનુષ્યાયુનો ઉદય અને મનુષ્ય નારકાયુની સત્તા એ ભાંગો મિથ્યાત્વેજ હોય ૨, તિર્યંગાયુનો બંધ, મનુષ્યાયુનો ઉદય અને તિર્યંગ્ મનુષ્યાયુની સત્તા એ ભાંગો મિથ્યાત્વે અને સાસ્વાદને હોય ૩, મનુષ્યાયુનો બંધ, મનુષ્યાયુનો ઉદય અને બે મનુષ્યાયુની સત્તા, એ પણ મિથ્યાત્વે અને સાસ્વાદને હોય ૪, દેવાયુનો બંધ, મનુષ્યાયુનો ઉદય અને દેવ મનુષ્યાયુની સત્તા, એ ભાંગો મિથ્યાત્વથી માંડીને મિશ્રવર્જીને અપ્રમત્ત ગુણઠાણા લગે હોય ૫, તથા બંધકાળ પછી તો મનુષ્યાયુનો ઉદય અને નારક મનુષ્યાયુની સત્તા ૬, અથવા મનુષ્યાયુનો ઉદય અને તિર્યંગ્ મનુષ્યાયુની સત્તા ૭, અથવા મનુષ્યાયુનો ઉદય અને બે મનુષ્યાયુની સત્તા ૮, એ ત્રણ ભાંગા મિથ્યાત્વથી માંડીને અપ્રમત્ત ગુણઠાણા લગે પામીએ. તથા મનુષ્યાયુનો ઉદય અને દેવ મનુષ્યાયુની સત્તા, એ ભાંગો મિથ્યાત્વથી માંડી ઉપશાન્તમોહ ગુણઠાણા લગે પામીએ ૯, એ પ્રકારે મનુષ્ય માંહે નવ ભાંગા હોય. સર્વ મળીને આયુઃકર્મના ૨૮ ભાંગા થાય. એ પ્રકારે આયુઃકર્મના ભાંગા કહ્યા. ૧૧

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आयुःकर्म्मणः बंधोदयसत्तासंवेधे भंगाः २८।
तद् यंत्रकमिदं ॥

नरकगतौ आयुःसंवेधे भंगाः ५

भां०	बं०	उ०	स०	गुणठाणे	भंगावस्था.
१	०	न	न	१।२।३।४	वंधकालात्पूर्व
२	ति	न	न,ति	१।२	वंधात्रस्थायां
३	म	न	न,म	१।२।४	वंधावस्थायां
४	०	न	न,ति	१।२।३।४	वंधकालपछी
५	०	न	न,म	१।२।३।४	वंधकालपछी

तिर्य्यग्गतौ आयुःसंवेधे भंगाः ९

भां०	बं०	उ०	स०	गुणठाणे	भंगावस्था.
१	०	ति	ति	१।२।३।४।५	वंधकालात्पूर्व
२	न	ति	न,ति	१	वंधावस्थायां
३	ति	ति	ति,ति	१।२	वधावस्थायां
४	म	ति	म,ति	१।२	वंधावस्थायां
५	दे	ति	दे,ति	१।२।४।५	वंधावस्थायां
६	०	ति	ति,न	१।२।३।४।५	वंधकालपछी
७	०	ति	ति,ति	१।२।३।४।५	वंधकालपछी
८	०	ति	ति,म	१।२।३।४।५	वंधकालपछी
९	०	ति	ति,दे	१।२।३।४।५	वंधकालपछी

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

मनुष्यगतौ आयुःसंवेधे भंगाः ९

१	०	म	म	सर्वगुणेषु	वंधकालात्पूर्वं
२	न	म	म, न	१	आयुर्वंधकाले
३	ति	म	म, ति	१।२	आयुर्वंधकाले
४	म	म	म, म	१।२	आयुर्वंधकाले
५	दे	म	म, दे	१।२।४।५।६।७	आयुर्वंधकाले
६	०	म	म, न	१।२।३।४।५।६।७	वंधकालपछी
७	०	म	म, ति	१।२।३।४।५।६।७	वंधकालपछी
८	०	म	म, म	१।२।३।४।५।६।७	वंधकालपछी
९	०	म	म, दे	१ थी ११ लगे	वंधकालपछी

देवगतौ आयुःसंवेधे भंगाः ५

१	०	दे	दे	१।२।३।४	वंधकालात्पूर्वं
२	ति	दे	दे, ति	१।२	आयुर्वंधकाले
३	म	दे	दे, म	१।२।४	आयुर्बंधकाले
४	०	दे	दे, ति	१।२।३।४	वंधकालपछी
५	०	दे	दे, म	१।२।३।४	वंधकालपछी

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

મોહનીય કર્મનાં બંધસ્થાન.

બાવીસ[1] ઇક્કવીસા,[2] સત્તરસં[3] તેરસેવ[4] નવ[5] પંચ[6];

ચઉ[7] તિગ[8] દુગં[9] ચ ઇક્કં,[10] બંધટ્ઠાણાણિ મોહસ્સ ॥ ૧૨ ॥

બાવીસ-બાવીશ પ્રકૃતિનું.
ઇક્કવીસા-એકવીશ પ્રકૃતિનું.
સત્તરસં-સત્તર પ્રકૃતિનું.
તેરસેવ-તેર પ્રકૃતિનું નિશ્ચયે.
નવ પંચ-નવ, પાંચ,
ચઉ તિગ દુગં-ચાર, ત્રણ, બે. (ચ)-અને.
ઇક્કં-એક પ્રકૃતિનું.
બંધટ્ઠાણાણિ-બંધસ્થાનો.
મોહસ્સ-મોહનીય કર્મનાં.

અર્થ—બાવીશ, એકવીશ, સત્તર, તેર, નવ, પાંચ, ચાર, ત્રણ, બે અને એક પ્રકૃતિનાં (એમ દશ) બંધસ્થાનકો મોહનીય કર્મનાં હોય. ૧૨.

વિવેચન—હવે મોહનીય કર્મના બંધોદય સત્તા સંવેધે ભાંગા કહે છે. ત્યાં પ્રથમ મોહનીયનાં બંધસ્થાનક કહે છે. ૨૨, ૨૧, ૧૭, ૧૩, ૯, ૫, ૪, ૩, ૨, ૧; એ દશ બંધસ્થાનક છે. મોહનીયની સર્વ પ્રકૃતિ ૨૮ છે, તેમાં સમ્યક્ત્વ મોહનીય અને મિશ્રમોહનીય એ બે બંધે આવે નહીં. न य सम्ममोसया वंधे इति वचनात्. તથા ત્રણ વેદ માંહેથી એક કાળે એકજ વેદનો બંધ હોય. અને હાસ્ય રતિ ૧, અરતિ શોક ૨; એ બે યુગલ માંહેથી એક કાળે એકજ યુગલ બંધાય. એટલે ૨૮ માંહેથી છ ઓછી કર્યે ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીશનું બંધસ્થાનક તે મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે હોય ૧, તે પછી મિથ્યાત્વનો બંધ ટળ્યે સાસ્વાદને એકવીશનો બંધ હોય; અહીં નપુંસક વેદનો બંધ ન હોય પણ તેને ઠેકાણે સ્ત્રીવેદ તથા પુરૂષવેદ ગણીએ ૨, આગળ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

મિશ્રે અને અવિરતે અનંતાનુબંધી ૪ નો બંધ ટળ્યે સત્તરનું બંધસ્થાનક ૩, તે પછી દેશવિરતિએ અપ્રત્યાખ્યાની ચારનો બંધ ટળ્યે તેરનું બંધસ્થાનક ૪, તે પછી પ્રત્યા-ની ચારનો બંધ ટળ્યે પ્રમત્ત, અપ્રમત્ત અને અપૂર્વકરણે નવનું બંધસ્થાનક; ઈહાં અરતિ શોકનો પણ બંધ ટળે છે પણ તેને ઠેકાણે હાસ્યરતિ રહે છે માટે ૫, આગળ હાસ્ય, રતિ, ભય અને કુચ્છા એ ચારનો બંધ ટળ્યે અનિવૃત્તિ-બાદરને પ્રથમ ભાગે પાંચનો બંધ ૬, બીજે ભાગે પુરૂષ વેદનો બંધ ટળ્યે ચારનો બંધ ૭, ત્રીજે ભાગે સંજ્વલનના ક્રોધનો બંધ ટળ્યે ત્રણનો બંધ ૮, ચોથે ભાગે સંજ્વલનના માનનો બંધ ટળ્યે બેનો બંધ ૯, પાંચમે ભાગે સંજ્વલનની માયાનો બંધ ટળ્યે એક સંજ્વલન લોભનો જ બંધ હોય ૧૦, તે પછી દશમે ગુણઠાણે મોહનીયનો અબંધક થાય. એ દશ બંધ સ્થાનક કહ્યાં. ૧૨

મોહનીય કર્મનાં ઉદયસ્થાન.

૧ ૨ ૩ ૯

એગં વ દો વ ચઉરો, એત્તો એગાહિઆ દસુક્કોસા;
ઓહેણ મોહણિજ્જે, ઉદયઠાણાણિ નવ હુંતિ* ॥૧૩॥

એગં—એક.	એગાહિયા—એકેક પ્રકૃતિએ અધિક.
દો—બે.	
વ—અથવા.	દસ—દશ સુધી.
ચઉરો—ચાર.	
એત્તો—એ (ચાર)થી આગળ	ઉક્કોસા—ઉત્કૃષ્ટથી.

*उदयट्ठाणा नव हवंति इति पाठान्तरे

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઓહેણ—ઓઘે—સામાન્યે.
મોહણિજ્જે—મોહનીય કર્મને વિષે.
ઉદયઠાણાણિ—ઉદયસ્થાનો.
નવ—નવ.
હુંતિ—હોય છે.

અર્થ—એક, બે, ચાર, એ (ચાર)થી આગળ એક એક પ્રકૃતિએ અધિક ઉત્કૃષ્ટ દશ પ્રકૃતિ સુધીનાં (એમ) નવ ઉદય સ્થાનકો મોહનીય કર્મને વિષે સામાન્યે હોય છે. ૧૩.

વિવેચન—હવે મોહનીયનાં ઉદય સ્થાનક કહે છે—૧, ૨, ૪, ૫, ૬, ૭, ૮, ૯, ૧૦; એ ૯ ઉદય સ્થાનક છે. એ સૂક્ષ્મસંપરાયથી માંડીને પશ્ચાનુપૂર્વીએ કહે છે. સંજ્વલન ચાર કષાય માંહેથી એકને ઉદયે એકનું ઉદયસ્થાનક ૧, તે સાથે એક વેદને ઉદયે બેનું ઉદય સ્થાનક ૨, તે માંહે હાસ્ય રતિ ભળ્યે ચારનું ઉદય સ્થાનક ૩, ભય ભળ્યે પાંચનું ૪, જુગુપ્સા ભળ્યે છનું ૫, પ્રત્યાખ્યાનીય એક કષાય ભળ્યે સાતનું ૬, અપ્રત્યાખ્યાનીય એક ભળ્યે આઠનું ૭, અનંતાનુબંધીય એક ભળ્યે નવનું ૮, ત્યાં વળી મિથ્યાત્વને ઉદયે દશ પ્રકૃતિનું ઉદય સ્થાનક નવમું ૯, એ ઉદય સ્થાનક સામાન્યપણે કહ્યાં. વિશેષ થકી તો આગળ કહેશે. એ મોહનીયનાં ઉદય સ્થાનક જાણવાં. ૧૩

મોહનીય કર્મનાં સત્તાસ્થાન.

૨૮ ૨૭ ૨૬ ૨૪ ૨૩ ૨૨ ૨૧
અટ્ઠય સત્તય છ ચ્ચઉ,તિગ દુગ એગાહિઆ ભવેવીસા;
૧૩ ૧૨ ૧૧ ૫ ૪ ૩ ૨ ૧
તેરસ બારિક્કારસ, ઇત્તો પંચાઇ એગૂણા ॥ ૧૪ ॥
સંતસ્સ પયડિઠાણાણિ, તાણિ મોહસ્સ હુંતિ પન્નરસ;
બંધોદયસંતે પુણ, ભંગવિગપ્પે બહુ જાણ ॥ ૧૫ ॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અટ્ઠયસત્તય છચ્ચઉતિગદુગએગાહિઆવીસા–આઠ, સાત, છ, ચાર, ત્રણ, બે અને એક અધિક વીશ (૨૮–૨૭–૨૬–૨૪–૨૩–૨૨–૨૧) પ્રકૃતિનાં.

ભવે–હોય.

તેરસ–તેર પ્રકૃતિનું.

બાર–બાર પ્રકૃતિનું.

ઇક્કારસ–અગ્યાર પ્રકૃતિનું.

ઇત્તો–એ પછી આગળ.

પંચાઇ–પાંચ પ્રકૃતિથી માંડીને.

એગૂણા–એક એક ઓછી પ્રકૃતિનું.

સંતસ્સ–સત્તાનાં.

પયડિઠાણાણિ–પ્રકૃતિસ્થાનો.

તાણિ–તે.

મોહસ્સ–મોહનીય કર્મનાં.

હુંતિ–હોય છે.

પન્નરસ–પંદર.

બંધોદયસંતે–બંધ, ઉદય અને સત્તાસ્થાનને વિષે.

પુણ–વળી.

ભંગવિગપ્પે–ભાંગાના વિકલ્પો.

બહૂ–ઘણા.

જાણ–જાણ.

અર્થ—૨૮, ૨૭, ૨૬, ૨૪, ૨૩, ૨૨, ૨૧, ૧૩, ૧૨, ૧૧, એથી આગળ પાંચથી માંડીને એક એક ઓછી પ્રકૃતિ (૫–૪–૩–૨–૧)નાં; તે મોહનીય કર્મનાં સત્તાનાં પ્રકૃતિસ્થાનો પંદર હોય છે. બંધ, ઉદય અને સત્તાસ્થાનને વિષે વળી ભાંગાના વિકલ્પો ઘણા (થાય છે તે) જાણો. ૧૪–૧૫.

વિવેચન—હવે મોહનીયનાં સત્તા સ્થાનક કહે છે. મોહનીયનાં ૧૫ સત્તા સ્થાનક છે, તે આ પ્રમાણે–૨૮, ૨૭, ૨૬, ૨૪, ૨૩, ૨૨, ૨૧, ૧૩, ૧૨, ૧૧, ૫, ૪, ૩, ૨, ૧; ત્યાં મોહનીયની સર્વ પ્રકૃતિની સત્તાએ ૨૮નું સત્તા સ્થાનક

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

હોય, તે સમ્યક્ત્વ પામીને પડ્યાને હોય. તેવાર પછી સમ્યક્ત્વ મોહનીય ઉવળ્યે ૨૭, તે માંહેથી વળી મિશ્રમોહનીય ઉવળ્યે ૨૬, અનાદિ મિથ્યાત્વીને પણ એ સ્થાનક હોય. તથા ૨૮ અઠ્ઠાવીશની સત્તાવંતને અનંતાનુબંધી ચારને ક્ષયે ૨૪, તે માંહેથી મિથ્યાત્વને ક્ષયે ૨૩, તેમાંથી મિશ્ર ક્ષેપવ્યે ૨૨, તેમાંથી સમ્યક્ત્વ મોહનીય ક્ષેપવ્યે ૨૧, એ સ્થાનકે ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ થાય, એ આગળનાં સ્થાનક તે ક્ષપકનેજ હોય. તેમાંથી અપ્રત્યાખ્યાનીય અને પ્રત્યાખ્યાનીય મળી ૮ ને ક્ષયે અનિવૃત્તિને ત્રીજે ભાગે ૧૩ ની સત્તા હોય. તેમાંથી નપુંસક વેદને ક્ષયે ચોથે ભાગે ૧૨ ની સત્તા. પાંચમે ભાગે સ્ત્રીવેદને ક્ષયે ૧૧ ની સત્તા. છઠ્ઠે ભાગે હાસ્યાદિક છને ક્ષયે ૫ ની સત્તા. સાતમે ભાગે પુરૂષવેદને ક્ષયે ૪ નો સત્તા. આઠમે ભાગે સંજ્વલન ક્રોધને ક્ષયે ૩ ની સત્તા. નવમે ભાગે સંજ્વલન માનને ક્ષયે ૨ ની સત્તા. સૂક્ષ્મસંપરાયે સંજ્વલની માયાને ક્ષયે એક સંજ્વલન લોભનો સત્તા હોય.

ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે એ પન્નર સત્તા સ્થાનક મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિનાં હોય. હવે એ બંધ ઉદય સત્તાનાં સ્થાનકને વિષે પ્રત્યેકે સંવેધે કરીને ઘણા ભાંગા થાય. તે હું કહું છું તે પ્રમાણે તું સમ્યક્ જાણ, એમ શિષ્ય પ્રતિ આમંત્રણ કરીને ગુરૂ કહે છે. ૧૫.

મોહનીયના બંધસ્થાને ભાંગા.

છબ્બાવીસે ચઉ ઇગવીસે, સત્તરસ તેરસે દો દો;
નવબંધગે વિ દુણ્ણિઉ, ઇક્કિક્કમઓ પરં ભંગા ॥૧૬॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

છ-છ વિકલ્પ.
બાવીસે-બાવીશના બંધે.
ચઉ-ચાર વિકલ્પ.
ઇગવીસે-એકવીશના બંધે.
સત્તરસ-સત્તરના બંધે.
તેરસે-તેરના બંધે.
દોદો-બબે વિકલ્પ.

નવબંધગેવિ-નવ પ્રકૃતિના બંધકને પણ.
દુન્નિઉ-બે ભાંગા.
ઇક્કિક્કં-એક એક.
અઓ પરં-એથી આગળ.
ભંગા-ભાંગા.

અર્થ—બાવીશના બંધે છ, એકવીશના બંધે ચાર, સત્તર તથા તેરના બંધે બે બે અને નવના બંધકને પણ બે ભાંગા હોય, એ (નવના બંધ)થી આગળ બંધે એક એક ભાંગો હોય. ૧૬.

વિવેચન—હવે પ્રથમ મોહનીય કર્મના બંધ સ્થાનકોને વિષે યથાસંભવપણે ભાંગા ઉપજે તે કહે છે:—

બાવીશને બંધસ્થાનકે છ ભાંગા હોય, તે કેમ ? હાસ્ય રતિ યુક્ત ૨૨, તથા શોક અરતિ યુક્ત ૨૨, એમ બે ભાંગા એકેક વેદ યુક્ત ૨૨ હોય. તે માટે તે બે ભાંગા ત્રણ વેદ સાથે ગુણતાં ૬ ભાંગા થાય. એકવીશને બંધસ્થાનકે ચાર ભાંગા હોય. તે આ પ્રમાણે-અહીં નપુંસક વેદ ન બાંધે તે માટે બે યુગલને બે વેદ સાથે ગુણતાં ચાર ભાંગા થાય. તથા સત્તર અને તેરને બંધસ્થાનકે બે બે ભાંગા હોય. તે આ પ્રમાણે-ઇહાં મિથ્યાદિક ગુણઠાણે એક પુરૂષ વેદનોજ બંધ હોય તે માટે બે યુગલના બે બે ભાંગા હોય. નવને બંધસ્થાનકે પણ બે ભાંગા હોય. તે આ પ્રમાણે-નવનો બંધ પ્રમત્ત ગુણઠાણે હોય ત્યાં બે યુગલ સાથે બે ભાંગા થાય. અને અપ્રમત્તાદિક ગુણઠાણે પણ નવનો

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

બંધ હોય, ત્યાં અરતિ શોક ન બાંધે, એકજ યુગલ બાંધે, તે માટે એકેકોજ ભાંગો હોય. તેવાર પછી પંચાદ્દિક બંધસ્થાનકે એકેકોજ ભાંગો હોય; એવં સર્વ મળીને દશ બંધસ્થાનકે થઇને એકવીશ ભાંગા થાય. ૧૬.

બંધ સ્થાને ઉદય સ્થાન.

દસ બાવીસે નવ ઇગવીસે, સત્તાઇ ઉદયકમ્મંસા;
છાઈ નવ સત્તરસે, તેરે પંચાઇ અટ્ઠેવ ॥ ૧૭ ॥

દસ–દશ પર્યંત.
બાવીસે–બાવીશ પ્રકૃતિના બંધે
નવ–નવ પર્યંત.
ઇગવીસે–એકવીશ પ્રકૃતિના બંધે
સત્તાઈ–સાતથી માંડીને.
ઉદયકમ્મંસા–ઉદયસ્થાનો.
છાઈનવ–છથી નવ પર્યંત
સત્તરસે–સત્તર પ્રકૃતિના બંધે.
તેરે–તેર પ્રકૃતિના બંધે.
પંચાઈ–પાંચથી.
અટ્ઠેવ–આઠ પ્રકૃતિ પર્યંત.

અર્થ—બાવીશ પ્રકૃતિના બંધે સાતથી દશ પર્યંત, એકવીશના બંધે સાતથી નવ પર્યંત, સત્તરના બંધે છથી નવ પર્યંત અને તેરના બંધે પાંચથી આઠ પર્યંત ઉદય સ્થાનો હોય. ૧૭

વિવેચન:—હવે એજ બંધસ્થાનક માંહે કયા કયા બંધસ્થાનકે કેટલાં કેટલાં પૂર્વોક્ત ઉદય સ્થાનક હોય તે કહે છે:—

બાવીશને બંધ સ્થાનકે સાતથી માંડીને દશ લગે એટલે સાત, આઠ, નવ અને દશનું એ ચાર ઉદયસ્થાનક હોય. ત્યાં કોઈક જીવ પૂર્વે સમ્યગ્ દૃષ્ટિ થકો અનંતાનુબંધી કષાયની વિસંયોજના કરીને એટલે જ થાકયો તથા-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વિધ સામગ્રીને અભાવે મિથ્યાત્વાદિકનો ક્ષય કરવા ન માંડે તે કાળાંતરે મિથ્યાત્વ પામીને ફરી અનંતાનુબંધી બાંધે ત્યારે મિથ્યાત્વે પણ બંધાવલિકા લગે અનંતાનુબંધીનો ઉદય ન હોય. અહીં કોઇક કહે છે કે-અનંતાનુબંધીનો જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર હજાર વરસનો અબાધા કાળ કહ્યો છે, તો તે પૂરા થયા વિના એક આવલિકાએજ ઉદયે કેમ આવે ? तत्रोत्तरं બંધ સમયથી માંડીને તેની સત્તા હોય, તે સત્તા છતે શેષ સમાન જાતીય અપ્રત્યાખ્યાનીયાદિક કર્મ પ્રકૃતિનાં દલિયાં અનંતાનુબંધીપણે તે માંહે સંક્રમે-તેપણ પરિણમે તે સંક્રમાવલિકા ગયે તેનો ઉદય થાય. તે માટે અનંતાનુબંધીનો બંધાવલિકા પછી ઉદય કહીએ, ઈહાં વિરૂદ્ધ નહીં તે માટે મિથ્યાત્વે પણ બંધસંક્રમાવલિકા લગે અપ્રત્યાખ્યાનીયાદિક ત્રણ કષાયનોજ ઉદય હોય. એક વેદાતાં જેટલાનો જ્યાં ઉદય હોય તેટલા સર્વે વેદાતાં કહીએ; સમાન જાતીય માટે. તે પણ ક્રોધાદિક ચાર માંહેલો એકજ સમકાળે હોય; પરસ્પર વિરૂદ્ધ માટે. તે માટે ત્રણ કષાય ૩, ત્રણ વેદ માંહેલો એક વેદ ૪, બે યુગલ માંહેલું એક યુગલ ૬, અને મિથ્યાત્વ ૭, એ સાત પ્રકૃતિનો ઉદય બાવીશના બંધક મિથ્યાદૃષ્ટિને નિશ્ચયે હોય. ઇંહાં ચાર કષાયને બે યુગળ ગુણા કરીએ ત્યારે ૮ થાય, તેને ત્રણ વેદ સાથે ગુણીએ ત્યારે ૨૪ ભાંગા થાય-એક ચઉવીશી ઉપજે. તે સાતના ઉદયમાંહે ભય ભેળવીએ અથવા જુગુપ્સા ભેળવીએ અથવા અનંતાનુબંધી ૪ માંહેલો એક કષાય ભેળવીએ ત્યારે ૮ નો ઉદય થાય, તેને પૂર્વોક્ત પ્રકારે ૪ કષાય, ૨ યુગલ અને ૩ વેદ સાથે પરસ્પર ગુણતાં ; ભાંગાની ચોવીશી ઉપજે. તે એક ભય ભેળવે અથવા એક જુગુપ્સા

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ભેળ્યે અથવા એક અનંતાનુબંધી ભેળ્યે આઠને ઉદયે ત્રણ ચોવીશી ઉપજે. તથા તે સાતમાંહે ભય અને જુગુપ્સા ભેળવીએ અથવા ભય અને અનંતાનુબંધી ભેળવીએ અથવા જુગુપ્સા અને અનંતાનુબંધી ભેળવીએ ત્યારે એ ત્રણ પ્રકારે નવનો ઉદય થાય. ત્યાં પૂર્વોક્ત પ્રકારે ત્રણ ચોવીશી ભાંગા થાય. તથા તે જ સાત માંહે ભય, જુગુપ્સા અને અનંતાનુબંધી એ ત્રણે ભેળ્યે દશનો ઉદય થાય. ઇહાં એક ચોવીશી ઉપજે, એમ બાવીશને બંધે ચારે ઉદય સ્થાનકે થઇને આઠ ચોવીશી ભાંગા થાય. તથા એકવીશને બંધ સ્થાનકે સાત આદિ દઇને નવ લગે (૭, ૮, ૯,) ત્રણ ઉદય સ્થાનક હોય. એકવીશનું બંધસ્થાનક તે સાસ્વાદને જ હોય, ત્યાં અનંતાનુબંધીનો ઉદય નિશ્ચયે હોય. તે માટે ક્રોધાદિક એકના અનંતાનુબંધિયાદિક ૪, ત્રણ વેદ માંહેલો એક વેદ ૫, અને એક યુગલ ૭, એ સાત પ્રકૃતિનો અહીં ધ્રુવ ઉદય હોય, ત્યાં પૂર્વોક્ત પ્રકારે ચોવીશ ભાંગા ઉપજે. તે સાત માંહે ભય ભેળ્યે અથવા જુગુપ્સા ભેળ્યે આઠનો ઉદય હોય, ત્યાં બે ચોવીશી ઉપજે. તે સાત માંહે ભય અને જુગુપ્સા એ ભેળવ્યે નવનો ઉદય હોય, ઈહાં એક ચોવીશી ભાંગા ઉપજે. સર્વ મળી એકવીશને બંધે ત્રણે ઉદય સ્થાનકે થઇને ચાર ચોવીશી ઉદય ભાંગા થાય. તથા સત્તરને બંધ સ્થાનકે છ આદિ દઈને નવ લગે (૬, ૭, ૮, ૯,) ચાર ઉદય સ્થાનક હોય. સત્તરના બંધક મિશ્રદૃષ્ટિ અને અવિરત સમ્યગ્ દૃષ્ટિ એ બે હોય. ત્યાં મિશ્રદૃષ્ટિને ૭, ૮, ૯, એ ત્રણ ઉદય સ્થાનક હોય. ઈહાં અનંતાનુબંધીનો ઉદય ન હોય, તે માટે ક્રોધાદિક એકના અપ્રત્યાખ્યાનીયાદિક ૩, એક વેદ ૪, એક યુગલ ૬ અને મિશ્રમોહનીય ૭, એ સાતનો ઉદય ધ્રુવ હોય,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ત્યાં પૂર્વલી પરે એક ચોવીશી ઉપજે. તે સાતમાંહે ભય અથવા જુગુપ્સા ભેળવે આઠનો ઉદય હોય. અહીં બે ચોવીશી ઉપજે. તે સાતમાંહે ભય જુગુપ્સા એ બે ભેળવે નવનો ઉદય હોય, ત્યાં ૧ ચોવીશી ઉપજે. એમ મિશ્ર-દૃષ્ટિને સત્તરને બંધે ત્રણ ઉદય સ્થાનકે થઈને ચાર ચોવીશી ઉપજે. હવે અવિરત સમ્યગ્ દૃષ્ટિ સત્તરના બંધકને ૬, ૭, ૮, ૯, એ ચાર ઉદય સ્થાનક હોય.ત્યાં ઔપશમિક સમ્યગ્ દૃષ્ટિ અને ક્ષાયિક સમ્યગ્ દૃષ્ટિ અવિરતને ક્રોધાદિક એકના અપ્રત્યાખ્યાનીયાદિક ૩, એક વેદ ૪ અને એક યુગલ ૬, એ ૭ નો ધ્રુવ ઉદય હોય. ત્યાં એક ચોવીશી ઉપજે. એ ૭ માંહે ભય ભેળવીએ અથવા જુગુપ્સા અથવા વેદક સમ્યક્ત્વ ભેળવીએ ત્યારે સાતનો ઉદય હોય,ઇહાં પ્રત્યેકે એકેકી ચોવીશી એમ ત્રણ ચોવીશી ઉપજે. તથા તેજ ૭ માંહે ભય, જુગુપ્સા ભેળવીએ અથવાભય,વેદક સમ્યક્ત્વ ભેળવીએ અથવા જુગુપ્સા, વેદક સમ્યક્ત્વ ભેળવીએ ત્યારે પ્રત્યેકે આઠનો ઉદય થાય, ઇહાં પણ ત્રણ ચોવીશી ઉપજે. તથા તે ૭ માંહે ભય, જુગુપ્સા,વેદક સમ્યક્ત્વ એ ત્રણે ભેળવે નવનો ઉદય થાય, ઇહાં એક ચોવીશી ઉપજે. એમ અવિરત સમ્યગ્ દૃષ્ટિને ચારે ઉદય સ્થાનકે આઠ ચોવીશી ઉપજે. એમ સર્વ મળીને સત્તરને બંધસ્થાનકે બાર ચોવીશી હોય. (મિશ્રે અને અવિરતે ઉદયસ્થાનક તો તે જ છે પણ ત્યાં પ્રકૃતિ જૂદી છે તે માટે બંવાર લીધાં છે. તથા તેરને બંધસ્થાનકે પાંચથી માંડીને આઠ લગે (૫, ૬, ૭, ૮,) ચાર ઉદય સ્થાનક હોય. એ સ્થાનક દેશ-વિરતિને હોય તે માટે અપ્રત્યાખ્યાનીયનો ઉદય ટળ્યે પ્રત્યાખ્યાનીય અને સંજ્વલન એ બે કષાય ૨,એક વેદ ૩ અને એક યુગલ ૫, એ પાંચનો ઉદય ધ્રુવ હોય, ઇહાં

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

એક ચોવીશી ભાંગા થાય. તે પાંચ માંહે ભય ભેળવે અથવા જુગુપ્સા ભેળવે અથવા વેદક સમ્યકત્વ ભેળવે છ નો ઉદય થાય, ત્યાં ત્રણ ચોવીશી ઉપજે. તથા તે પાંચમાં ભય, જુગુપ્સા ભેળવે અથવા ભય, વેદક સમ્યકત્વ ભેળવે અથવા જુગુપ્સા, વેદક સમ્યકત્વ ભેળવે સાતનો ઉદય થાય, ઇહાં પણ ત્રણ ચોવીશી ઉપજે. તે પાંચમાંહે ભય, જુગુપ્સા અને વેદક સમ્યકત્વ એ ત્રણ ભેળવે આઠનો ઉદય થાય, ત્યાં એક ચોવીશી ઉપજે. એમ સર્વ સંખ્યાએ તેરને બંધસ્થાનકે ચારે ઉદયસ્થાનકે થઇને આઠ ચોવીશી ભાંગા ઉપજે. ૧૭.

ચત્તારિઆઇ નવબંધએસુ, ઉક્કોસ સત્તમુદયંસા;
પંચવિહબંધગે પુણ, ઉદઓ દુણ્હં મુણેઅવ્વો ॥ ૧૮ ॥

ચત્તારિઆઇ-ચારથી માંડીને.
નવબંધએસુ-નવ પ્રકૃતિના બંધકોને વિષે.
સત્ત-સાત પર્યંત.
ઉદયંસા-ઉદયસ્થાનો.
પંચવિહબંધગે-પાંચ પ્રકૃતિના બંધકે.
પુણ-વળી.
ઉદઓ-ઉદય.
દુણ્હં-બે પ્રકૃતિનો.
મુણેયવ્વો-જાણવો.

અર્થ-નવ પ્રકૃતિના બંધકોને વિષે ચારથી માંડીને ઉત્કૃષ્ટ સાત પર્યંત ઉદયસ્થાનો હોય. પાંચ પ્રકૃતિના બંધકને વિષે વળી બે પ્રકૃતિનો ઉદય જાણવો ૧૮

વિવેચન—નવને બંધસ્થાને ચાર આદિ દઇને સાત લગે (૪, ૫, ૬, ૭,) ચાર ઉદય સ્થાનક હોય. એ બંધસ્થાનક છઠ્ઠે, સાતમે અને આઠમે ગુણઠાણે હોય. ત્યાં પ્રત્યાખ્યા-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

નીય કષાયનો પણ ઉદય ન હોય તે માટે એક સંજ્વલન ક્રોધાદિક ૧, એક વેદ ૨, અને એક યુગલ ૪, એ ચારનો ઉદય ક્ષાયિક તથા ઉપશમિક સમ્યકત્વીને ધ્રુવ હોય, ત્યાં એક ચોવીશી ભાંગા થાય. એ ચાર માંહે ભય ભેળવ્યે અથવા જુગુપ્સા ભેળવ્યે અથવા વેદક સમ્યકત્વ ભેળવ્યે પ્રત્યેકે પાંચનો ઉદય હોય, ત્યાં ત્રણ ચોવીશી ભાંગા ઉપજે. તે જ ચાર માંહે ભય, જુગુપ્સા ભેળવ્યે અથવા ભય,વેદક સમ્યકત્વ ભેળવ્યે અથવા જુગુપ્સા, વેદક સમ્યકત્વ ભેળવ્યે પ્રત્યેકે છનો ઉદય હોય, ત્યાં પણ ત્રણ ચોવીશી ઉપજે. તથા તે ચાર માંહે ભય, જુગુપ્સા અને વેદક સમ્યકત્વ એ ભેળવ્યે સાતનો ઉદય હોય, ત્યાં એક ચોવીશી ભાંગા ઉપજે. એ પ્રકારે નવને બંધસ્થાનકે ચારે ઉદયસ્થાનકે થઇને આઠ ચોવીશી ભાંગા થાય.

તથા પાંચને બંધસ્થાનકે બે જ પ્રકૃતિનો ઉદય હોય–બે પ્રકૃતિનું એકજ ઉદય સ્થાનક હોય. ચાર સંજ્વલન માંહેલો ક્રોધાદિક ૧, અને એક વેદ ૨, એ બેનો જ ઉદય હોય. પાંચનો બંધ નવમા ગુણઠાણાને પહેલે ભાગે હોય. ત્યાં હાસ્યાદિ ષટ્કનો ઉદય ટળ્યો છે તે માટે ઇહાં ચાર સંજ્વલન કષાયને ત્રણ વેદે ગુણીએ ત્યારે બારજ ભાંગા ઉપજે. ૧૮

ઇત્તો ચઉબંધાઈ, ઇક્કિકુદયા હવંતિ સવ્વેવિ;
બંધોવરમે વિ તહા, ઉદયાભાવે વિ વા હુજ્જા ॥ ૧૯॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઈત્તો—એ (પાંચનાબંધ) પછી
ચઉબંધાઈ—ચાર પ્રકૃતિ વિગેરેના બંધો.
ઇક્કિક્કુદયા—એક એક પ્રકૃતિના ઉદયવાળા.
હવંતિ—હોય છે.
સવ્વેવિ—સર્વે.
બંધોવરમેવિ—બંધના અભાવે પણ.
તહા—તેમજ.
ઉદયાભાવેવિ—ઉદયના અભાવે
વા—વિકલ્પે.
હુજ્જા—હોય.

અર્થ—એ (પાંચ પ્રકૃતિના બંધ) પછી ચાર પ્રકૃતિ વગેરે (૪-૩-૨-૧) ના બંધો સર્વે એક પ્રકૃતિના ઉદયવાળા હોય છે. બંધના અભાવે પણ તેમજ (એક પ્રકૃતિનો ઉદય) હોય. ઉદયના અભાવે પણ મોહનીયની સત્તા વિકલ્પે હોય. ૧૯

વિવેચન—ઈહાં થકી હવે ચતુર્બંધાદિક એટલે ચારનો બંધ, ત્રણનો બંધ, બેનો બંધ અને એકનો બંધ; એ ચારે બંધ સ્થાનકને વિષે એકેકી પ્રકૃતિના ઉદયનું એકેકજ ઉદય સ્થાનક હોય, તે આ પ્રમાણે—પુરૂષવેદનો બંધ ટળ્યે ચાર સંજ્વલનના કષાયનો બંધ હોય, પુરૂષવેદનો બંધ સાથેજ ઉદય પણ ટળે તે માટે ચતુર્વિધ બંધ વેળાએ ચાર સંજ્વલન કષાય માંહેલા એકનો જ ઉદય હોય. કોઇકને સંજ્વલન ક્રોધનો ઉદય હોય ૧, કોઇકને સંજ્વલન માનનો ઉદય હોય ૨, કોઇકને સંજ્વલની માયાનો ઉદય હોય ૩, અને કોઇકને સંજ્વલન લોભનો ઉદય હોય ૪, એમ ચાર ભાંગા ઉપજે. ઇહાં કોઇક આચાર્ય ચતુર્વિધ બંધને સંક્રમ કાળે ત્રણ વેદ માંહેલા એક વેદનો ઉદય માને છે ત્યારે તેને મતે ચતુર્વિધ બંધકને પણ પ્રથમ કાળે બેના ઉદયના બાર ભાંગા પામીએ, ત્યારે તેને મતે દ્વિકોદયે ચોવીશ ભાંગા થાય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

બાર ભાંગા પંચવિધબંધે દ્વિકોદયના અને બાર ભાંગા ચતુર્બંધે દ્વિકોદયના એવં ૨૪, એ પ્રથમ કાળે હોય. તે પછી ચતુર્બંધે એકોદયના ચાર ભાંગા હોય, તેવાર પછી સંજ્વલન ક્રોધને ઉચ્છેદે ત્રિવિધ બંધ હોય, ત્યાં એકનો ઉદય હોય તેના ભાંગા ૩ ઉપજે. તેવાર પછી સંજ્વલન માનને ઉચ્છેદે દ્વિવિધબંધે એકનો ઉદય હોય, ત્યાં બે ભાંગા હોય. તેવાર પછી સંજ્વલન માયાને વ્યુચ્છેદે એક સંજ્વલન લોભનો બંધ અને તે જ એકનો ઉદય હોય, ત્યાં એકજ ભાંગો હોય. તથા બંધને ઉપરમે-અભાવે પણ સૂક્ષ્મસંપરાયે એક સંજ્વલનના લોભનો ઉદય હોય, ત્યાં ઉદયનો એક ભાંગો હોય. તે પછી ઉદયને અભાવે પણ ઉપશાન્તમોહે મોહનીયની સત્તા હોય (આ બાબત પ્રસંગાગત કહી), ક્ષીણમોહે બંધ ઉદય ન હોય. ૧૯

ઉદયસ્થાને ભાંગા.

૧૦ ૯ ૮ ૭ ૬ ૫ ૪
ઇક્કગ છક્કિક્કારસ, દસ સત્ત ચઉક્ક ઇક્કગં ચેવ;
૪૦ ૨ ૧
એએ ચઉવીસગયા, બાર દુગિકકંમિ ઇકકારા ॥૨૦॥
૨ ૧
(પાઠાંતરં, ચઉવીસ દુગિકિકમિકકારા, એતન્મતાંતરં

ઈકકગ-એક,
છકિકકકારસ-છ, અગ્યાર,
દસ-દશ,
સત્તચઉકકઈકિકગં-સાત,ચાર અને એક.
ચેવ-નિશ્ચયે.
એએ-એ ભાંગા.
ચઉવીસગયા-ચોવીશની સંખ્યાવાળા હોય.
બાર-બાર ભાંગા.
દુગ-બે પ્રકૃતિના ઉદયે.
ઈકકંમિ-એકના ઉદયે.
ઈકકારા અગ્યાર.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ—દશ વગેરે ઉદયસ્થાન (૧૦-૯-૮-૭-૬-૫-૪) આશ્રીને અનુક્રમે એક, છ, અગ્યાર, દશ, સાત, ચાર અને એક એ પ્રકારે ચોવીશની સંખ્યાવાળા ભાંગા નિશ્ચયે હોય બે પ્રકૃતિના ઉદયે બાર અને એક પ્રકૃતિના ઉદયે અગ્યાર ભાંગા હોય. મતાંતરે બે પ્રકૃતિના ઉદયે ચોવીશ ભાંગા હોય. ૨૦

વિવેચન—હવે દશાદિક પશ્ચાનુપૂર્વીએ એક પર્યંત ઉદય સ્થાનકને વિષે જેટલા ભાંગા હોય તે કહે છે. દશને ઉદયે એક ચોવીશી ભાંગા હોય, નવને ઉદયે છ ચોવીશી હોય, આઠને ઉદયે અગ્યાર ચોવીશી હોય, સાતને ઉદયે દશ ચોવીશી હોય, છને ઉદયે સાત ચોવીશી હોય, પાંચને ઉદયે ચાર ચોવીશી હોય અને ચારને ઉદયે એક ચોવીશી હોય, એ સર્વ મળીને ચાળીશ ચોવીશી ભાંગા થાય. એ ભાંગા ઉપજાવવાની ભાવના પૂર્વે કહી છે તેમ જાણવી. તથા બેને ઉદયે બાર ભાંગા હોય અને એકને ઉદયે અગ્યાર ભાંગા હોય, તે આ પ્રમાણે-ચારને બંધે ચાર, ત્રણને બંધે ત્રણ, બેને બંધે બે, એકને બંધે એક અને અબંધે એક, એવં અગ્યાર ભાંગા થાય. અને અન્ય આચાર્યને મતે બેને ઉદયે ચોવીશ ભાંગા ઉપજે, બાર ભાંગા પાંચને બંધે બેને ઉદયે અને બાર ભાંગા ચારને બંધે બેને ઉદયે. એવં ૨૪; એની ભાવના પૂર્વે કહી છે. અને એકને ઉદયે અગ્યાર ભાંગા હોય તે આ પ્રમાણે-બેને બંધે ૪, ત્રણને બંધે ૩, બેને બંધે ૨, એકને બંધે ૧ અને અબંધે ૧, એવં ૧૧. (૨૦)

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઉદયભાંગા તથા પદવૃંદ.

૯૮૩
નવતેસીઇસએહિં, ઉદયવિગપ્પેહિં મોહિઆ જીવા;
૬૯૪૭
અઉણુત્તરિસીઆલા, પયવિંદસએહિં વિન્નેઆ ॥૨૧॥

નવતેસીઈસએહિં—નવશેં ત્રાશી (૯૮૩)[વિકલ્પે
ઉદયવિગપ્પેહિં—ઉદયના
મોહિયા—મુંઝાયા.
જીવા—સંસારી જીવો.

અઉણુત્તરિસીયાલાપયવિંદ—સએહિં ૬૯૪૭ પદ (પ્રકૃતિ) ના સમૂહે.
વિન્નેયા—જાણવા.

અર્થ—નવશેં ત્યાશી ઉદયના વિકલ્પે તેમજ ૬૯૪૭ પદ (પ્રકૃતિ)ના સમૂહે સંસારી જીવો મુંઝાયેલા જાણવા. ૨૧

વિવેચન—હવે એજ ભાંગાની વિશિષ્ટપણે સંખ્યા અને તેનાં પદની સંખ્યા પોતાને મતે કહે છે.—ઇહાં ૧૦, ૯,૮,૭,૬,૫, ૪ એ સાત ઉદયસ્થાનકે થઇને ૪૦ ચોવીશી લાધી, તે માટે તે ચાળીશને ચોવીશ ગુણા કર્યે ૯૬૦ થયા. તે માંહે બેના ઉદયસ્થાનકના ૧૨ ભાંગા અને એકના ઉદયસ્થાનકના ૧૧ ભાંગા, એવં ૨૩ ભાંગા ભેળવીએ એટલે નવશેં ત્યાશી ભાંગા થયા. એટલા મોહનીય કર્મના ઉદયના વિકલ્પે-ભાંગે કરીને સર્વ સંસારી જીવ મોહ્યા છે-મુંઝાણા પડ્યા છે એ ૯૮૩ ભાંગાને વિષે ૬૯૪૭ પદના વૃંદ-સમૂહ હોય. ઇહાં એકેકી પ્રકૃતિનું નામ તે એકેકું પદ કહીએ. તે દશને ઉદયે એકેકા ભાંગા માંહે દશ દશ પદ હોય. નવને ઉદયે એકેકા ભાંગા માંહે નવ નવ પદ હોય. એમ યાવત્ એકને ઉદયે એકેકા ભાંગા માંહે એકેકજ પદ હોય. તે માટે દશોદયના ભાંગા દશગુણા કરીએ, નવોદયના ભાંગા નવગુણા કરીએ, એમ સર્વના ગુણાકાર કરીને એનું

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

એકઠ્ઠ કીધે ૬૯૪૭ પદવૃંદ થાય.* એટલા મોહનીયના પદ વૃંદે કરીને સર્વ સંસારી જીવ મુંઝાએલા જાણવા. ચોવીશી ઉદય ગુણી કરીએ તે પદ કહીએ. પદ તે ઉદયનાં સ્થાનક કહીએ. ચોવીશી ચોવીશ ગુણી કરીએ તે ભાંગા થાય. એકેકા પદ માંહે ચોવીશ ભાંગા પામીએ તે માટે પદ ચોવીશ ગુણા કરીએ. તથા એકેકા ભાંગા માંહે ઉદય જેટલાં પદ હોય, તે માટે ભાંગા ઉદય ગુણા કરીએ તે પદ વૃંદસંખ્યા થાય. યથા દશોદયે એકેકા ભાંગા માંહે દશ દશ પદ હોય. પદ તે પ્રકૃતિ કહીએ. ૨૧

અન્ય મતે ઉદયભાંગા અને પદવૃંદ.

૯૯૫

નવપંચાણઉઅસએ, ઉદયવિગપ્પેહિં મોહઆ જીવા;
અઉણુત્તરિ એગુત્તરિ, પયવિંદસએહિં વિન્નેઆ ॥૨૨॥

નવપંચાણઉઅસએ–નવશેં પંચાણું.

અઉણુત્તરિએગુત્તરિપયવિંદ

સએહિં–૬૯૭૧ પદના સમૂહે કરી.

*એટલે દશને ઉદયે એક ચોવિશીને દશે ગુણતાં દશ ચોવિશી આવે, નવને ઉદયે છને નવે ગુણતાં ૫૪, આઠને ઉદયે અગ્યારને આઠે ગુણતાં ૮૮, સાતને ઉદયે દશને સાતે ગુણતાં ૭૦, છને ઉદયે સાતને છએ ગુણતાં ૪૨, પાંચને ઉદયે ચારને પાંચે ગુણતાં ૨૦, ચારને ઉદયે એકને ચારે ગુણતાં ચાર અને બેને ઉદયે એકને બેએ ગુણતાં બે, એમ સર્વ મળી ૨૯૦ ચોવિશી થઇ એટલે ૨૯૦ ને ચોવિશે ગુણતાં ૬૯૬૦ થાય, તેમાં એકોદયના અગ્યાર પદ નાંખતાં ૬૯૭૧ પદ થાય. પણ સ્વમતે બેને ઉદયે બે ચોવીશીને બદલે બે બાર બાર ભાંગા કહ્યા છે તેથી ચોવીશ પ૦ ઓછા કરતાં ૬૯૪૭ પદ આવે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ—મતાંતરે નવશેંપંચાણુ ઉદયના અને ૬૯૭૧ પ્રકૃતિના સમૂહે સંસારી જીવો મુંઝાયેલા જાણવા. ૨૨

વિવેચન—અન્ય આચાર્યને મતે ભાંગાની સંખ્યા અને પદવૃંદની સંખ્યા કહે છે.—સ્વમતે બેને ઉદયે ૧૨ ભાંગા કહ્યા છે અને મતાંતરે બેને ઉદયે ચોવીશ ભાંગા કહ્યા છે. તે બાર ભાંગા પૂર્વોક્ત ૯૮૩ માંહે અધિકા કરીએ ત્યારે ૯૯૫ ભાંગા થાય. એટલા મોહનીય કર્મના ઉદયના વિકલ્પે કરીને સર્વ સંસારી જીવ મુંઝાઇ રહ્યા છે. ઈહાં અધિકા ૧૨ ભાંગા તે દ્વિકોદયના છે તે માટે બમણા કીધે ૨૪ થયા. તે પૂર્વોક્ત ૬૯૪૭ માંહે ભેળવીએ એટલે ૬૯૭૧ પદવૃંદ-પ્રકૃતિ સંખ્યા થાય. એટલા મોહનીયના પદવૃંદે કરીને સર્વ સંસારી જીવ મુંઝાણા જાણવા. એ દશ પ્રમુખ ઉદય અને ઉદયના સર્વ ભાંગા તે જઘન્યથી એક સમયના અને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહૂર્ત્તના જાણવા, જે માટે જીવ ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહૂર્ત્તને અંતરે બંધસ્થાનકના ભેદથી તથા ગુણઠાણાના ભેદથી અથવા સ્વરૂપ થકી અવશ્ય અન્ય ઉદયે અન્ય ભંગાંતરે જાય.[1] ૨૨

---

૧ ચારથી દશ પર્યંતના ઉદયે વેદ તથા હાસ્યાદિ યુગલનું અંતર્મુહૂર્તે અવશ્ય પરાવર્તન થાય, તે માટે પંચસંગ્રહ મૂળ ટીકામાં કહ્યું છે કે वेदेन युगलेन वा अवश्यं मुहूर्तादारतः परावर्तितव्यं। અને દ્વિકોદય તથા એકોદયના ભાંગા તો અંતર્મુહૂર્તનાજ છે. તથા વિવક્ષિત ઉદય અથવા ભાંગે એક સમય રહીને બીજે સમયે અન્ય ગુણસ્થાને જાય ત્યારે બંધસ્થાન, ગુણસ્થાન અથવા સ્વરૂપના ભેદે કરીને જૂદા ઉદય અથવા ભાંગે જાય તેથી સર્વ ઉદયો અને ભાંગા જઘન્યથી એક સમયના જાણવા. मलयगिरिटीकायाम्.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

उदयस्थानेषु.	चोवीशी.	पदानि चोवीशी.	भांगा.	पदवृंद.
दशोदये	૧	૧૦	૨૪	૨૪૦
नवोदये	૬	૫૪	૧૪૪	૧૨૯૬
अष्टोदये	૧૧	૮૮	૨૬૪	૨૧૧૨
सप्तोदये	૧૦	૭૦	૨૪૦	૧૬૮૦
षडुदये	૭	૪૨	૧૬૮	૧૦૦૮
पंचोदये	૪	૨૦	૯૬	૪૮૦
चतुरुदये	૧	૪	૨૪	૯૬
द्विकोदये			૧૨	૨૪
एकोदये			૧૧	૧૧
ऐक्ये	૪૦	૨૮૮	૯૮૩	૬૯૪૭
मतांतरे द्विकोदये	૧	૨	૨૪	૪૮
तदा ऐक्यं	૪૧	૨૯૦	૯૯૫	૬૯૭૧

બંધસ્થાને સત્તાસ્થાન.

તિન્નેવ ય બાવીસે, ઇગવીસે અટ્ઠવીસ સત્તરસે;
છચ્ચેવ તેરનવબંધએસુ પંચેવ ઠાણાણિ ॥ ૨૩ ॥

તિન્નેવ–ત્રણ સત્તાસ્થાનો.
બાવીસે–બાવીશ પ્રકૃતિના બંધે
ઇગવીસે–એકવીશના બંધે.
અટ્ઠવીસ–અઠ્ઠાવીશનું સત્તા સ્થાન.
સત્તરસે–સત્તરના બંધે.

છચ્ચેવ–છ સત્તા સ્થાનક નિશ્ચે
તેર નવબંધએસુ–તેર અને નવપ્રકૃતિના બંધકને.
પંચેવ–પાંચ નિશ્ચે.
ઠાણાણિ–સત્તાસ્થાનો.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ---બાવીશ પ્રકૃતિના બંધે ત્રણજ સત્તાસ્થાનો હોય, એકવીશના બંધે અઠ્ઠાવીશ પ્રકૃતિનું એક સત્તાસ્થાન, સત્તરના બંધે છ સત્તાસ્થાન અને તેર તથા નવ પ્રકૃતિના બંધકને પાંચ પાંચ સત્તાસ્થાનો નિશ્ચયે હોય. ૨૩

વિવેચન—હવે બંધસ્થાન ઉદય સ્થાનકનો સત્તા સ્થાનક સાથે સંવેધ કહે છે.—બાવીશને બંધે ૨૮, ૨૭, ૨૬, એ ત્રણ સત્તા સ્થાનક હોય. તે આ પ્રમાણે-બાવીશનો બંધ મિથ્યાત્વીનેજ હોય, તેને ૪ ઉદય સ્થાનક હોય ૭, ૮, ૯, ૧૦. ત્યાં સાતને ઉદયે ૨૮ નું એકજ સત્તા સ્થાનક હોય; સાતનો ઉદય તો અનંતાનુબંધીને અભાવે હોય અને તે તો જેણે પૂર્વે સમ્યગ્ દૃષ્ટિ થકે અનંતાનુબંધી ઉવેલીને પછી કાળાંતરે પરિણામ વશે મિથ્યાત્વ પામ્યો થકો ફરીને મિથ્યાત્વ પ્રત્યયિક અનંતાનુબંધો બાંધવા માંડે તે મિથ્યાદૃષ્ટિ બંધ સંક્રમાવલિકા લગે અનંતાનુબંધિયાના ઉદયરહિત પામીએ, તેને નિશ્ચયે ૨૮ પ્રકૃતિની સત્તા હોય. આઠને ઉદયે ૨૮,૨૭,૨૬, એ ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય, ત્યાં અનંતાનુબંધીયા રહિત આઠના ઉદયે અઠ્ઠાવીશની જ સત્તા હોય. અને અનંતાનુબંધીયા સહિત આઠના ઉદયને વિષે ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય, ત્યાં જ્યાં લગે સમ્યકત્વ મોહનીય ઉવેળે નહીં ત્યાં લગે ૨૮ ની સત્તા હોય. સમ્યકત્વ ઉવેળ્યે ૨૭ ની સત્તા, મિશ્રમોહનીય ઉવેળ્યે ૨૬ ની સત્તા અથવા અનાદિ મિથ્યાત્વીને ૨૬ ની સત્તા હોય. એમજ નવને ઉદયે પણ ત્રણ સત્તાસ્થાનક કહેવાં. દશનો ઉદય તો અનંતાનુબંધિયા સહિત જ હોય, ત્યાં પણ ત્રણ સત્તા સ્થાનક તેમજ કહેવાં. એકવીશને બંધે એકજ ૨૮ નું સત્તાસ્થાનક હોય. એકવીશનો બંધ તો સાસ્વાદને જ હોય, તે સાસ્વા-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

દન સમ્યક્ત્વથી પડતાં હોય, તે માટે ત્રણ દર્શનમોહની- યની ત્યાં સત્તા હોય; એટલે ત્યાં ત્રણે ઉદય સ્થાનકે ૨૮ નું એક જ સત્તાસ્થાનક હોય. સત્તરને બંધે ૨૮, ૨૭, ૨૪, ૨૩, ૨૨, ૨૧, એ છ સત્તા સ્થાનક હોય. સત્તરનો બંધ તે મિશ્રદૃષ્ટિને તથા અવિરત સમ્યક્ત્વીને હોય. ઈહાં ૬, ૭, ૮, ૯, એ ચાર ઉદય સ્થાનક હોય. ત્યાં છ નો ઉદય અવિરત સમ્યગ્ દૃષ્ટિને જ હોય, તે પણ ઔપશમિક તથા ક્ષાયિકને પામીએ; ત્યાં ઔપશમિકને ૨૨, ૨૪ એ બે સત્તા સ્થાનક હોય. ત્યાં પ્રથમ સમ્યક્ત્વ પામતાને અને ઉપશમ શ્રેણિએ અનંતાનુબંધિયા ઉપશમાવ્યા હોય તેને અઠ્ઠાવીશની સત્તા હોય અને અનંતાનુબંધિયા ઉવે- લ્યા હોય તેને ૨૪ ની સત્તા હોય. ક્ષાયિકને ૨૧ ની સત્તા હોય. એમ છને ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૧ એ ત્રણ સત્તા સ્થાનક હોય. મિશ્રદૃષ્ટિને ૭, ૮, ૯, ને ઉદયે ૨૮, ૨૭, ૨૪ એ ત્રણ સત્તા સ્થાનક હોય. ત્યાં જે ૨૮ ની સત્તાવાળો મિશ્ર- પણું પડિવજે તેને ૨૮ ની સત્તા હોય, જેણે મિથ્યાદૃષ્ટિ થકે સમ્યક્ત્વ ઉવેલ્યું અને મિશ્રપણું હજી ઉવેલવા માંડ્યું નથી એવે અવસરે પરિણામવશે મિથ્યાત્વથી નિવર્ત્તીને મિ- શ્રાપણું પડિવજે તેને ૨૭ની સત્તા અને જે વળી પૂર્વે સમ્યગ્ દૃષ્ટિ થકો અનંતાનુબંધિયાની વિસંયોજના કરીને પરિણામ વશે પછી મિશ્રપણું પડિવજે તેને ૨૪ ની સત્તા; એ સ્થા- નક ચારે ગતિને વિષે પામીએ, કેમકે ચારે ગતિના સમ્યગ્ દૃષ્ટિ અનંતાનુબંધિયાની વિસંયોજના કરે. અવિરત સમ્યગ્ દૃષ્ટિને સાતને ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૩, ૨૨, ૨૧, એ પાંચ સત્તા સ્થાનક હોય. ત્યાં ૨૮ નું ઔપશમિક તથા વેદક સમ્યગ્ દૃષ્ટિને હોય અને ૨૪ નું પણ એ બેને અનંતાનુબંધીની

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વિસંયોજના થયા પછી હોય. તથા ૨૩, ૨૨, વેદક સમ્યક્ત્વીનેજ હોય. તે આ પ્રમાણે—કોઈક મનુષ્ય આઠ વર્ષ ઉપર વર્તતો વેદક સમ્યક્ત્વી [1]ક્ષપકનો પ્રારંભક હોય તેને અનંતાનુબંધી અને મિથ્યાત્વનો ક્ષય કરે ત્યારે ૨૩ ની સત્તા હોય. તે પછી મિશ્ર ક્ષય કર્યે ૨૨ ની સત્તા હોય. ૨૨ ની સત્તાવાળો સમ્યક્ત્વ મોહનીય ક્ષય કરતો થકો તેને છેલ્લે ગ્રાસે વર્ત્તતો કોઇક પૂર્વબદ્ધાયુ હોય તો કાળ પણ કરે. તે કાળ કરીને ચારે ગતિ માંહેલી કોઇપણ ગતિમાં [2]જાય, ત્યારે ૨૨ ની સત્તા ચારે ગતિએ પામીએ. ૨૧ ની સત્તા તો ક્ષાયિકનેજ હોય. એમ આઠને ઉદયે પણ એજ પાંચ સત્તાસ્થાનક કહેવાં. નવનો ઉદય અવિરત વેદક સમ્યક્ત્વીનેજ હોય તે માટે ૨૮, ૨૪, ૨૩, ૨૨ એ ચાર સત્તાસ્થાનક પૂર્વલીપરે કહેવાં.

તથા તેરને બંધે અને નવને બંધે પ્રત્યેકે પાંચ પાંચ સત્તા સ્થાનક હોય—૨૮, ૨૪, ૨૩, ૨૨, ૨૧. ત્યાં તેરના બંધકને ૫, ૬, ૭, ૮ એ ચાર ઉદય સ્થાનક હોય. તેરના બંધક તે દેશવિરતિ તિર્યંચ અને મનુષ્ય હોય, ત્યાં જે તિર્યંચ છે તેને ચારે ઉદયસ્થાનકે ૨૮, ૨૪ એ બેજ સત્તા સ્થાનક હોય; ત્યાં ૨૮ નું ઔપશમિક તથા વેદક સમ્યક્ત્વીને હોય. ત્યાં ઉપશમ સમ્યક્ત્વીને પ્રથમ સમ્યક્ત્વ ઉપજવાને કાળે અંતરકરણે વર્ત્તતો કોઈક દેશવિરતિ પણ પડિવજે, મનુષ્ય કોઇક સર્વવિરતિ પણ પડિવજે તેને હોય. અને ૨૪ નું તો અનંતાનુબંધી વિસંયોજયે વેદક સમ્યક્ત્વીનેજ હોય. શેષ ૨૩, ૨૨, ૨૧ તો તિર્યંચને ન હોય, તે તો ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ પામતાંજ હોય અને ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ તો તિર્યંચ નવું ન પામે, મનુષ્યજ પામે

---

૧ ક્ષાયક સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરવા માટે ક્ષપણા કરતો. ૨ ત્યાં જઇને ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરવાનું કાર્ય પૂર્ણ કરે, મનુષ્ય કે તિર્યંચમાં જાય તે અસંખ્યાત વર્ષના આયુષ્ય વાળામાંજ જાય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

તે માટે. મનુષ્યને પાંચને ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૧ એ ત્રણ સત્તા સ્થાનક હોય. છને ઉદયે અને સાતને ઉદયે પ્રત્યેકે પાંચ પાંચ સત્તા સ્થાનક હોય. આઠને ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૩, ૨૨ એ ચારજ હોય. તે અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિને કહ્યાં તેમ ભાવવાં. એમ નવના બંધક પ્રમત્ત અપ્રમત્ત મનુષ્યને પણ ચારને ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૧ એ ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય. પાંચને ઉદયે અને છને ઉદયે પ્રત્યેકે પાંચ પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય. સાતને ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૩, ૨૨ એ ચાર સત્તાસ્થાનક હોય. ૨૩

પંચવિહચઉવિહેસું, છછક્ક સેસેસુ જાણ પંચેવ;
પત્તેઅં પત્તેઅં, ચત્તારિ અ બંધવુચ્છેએ ॥ ૨૪ ॥

પંચવિહ ચઉવિહેસું-પંચવિધ અને ચતુર્વિધ બંધને વિષે.
છ છક્ક-છ છ સત્તાસ્થાનો.
સેસેસુ-બાકીના બંધસ્થાનને વિષે.
જાણ-જાણવા.
પંચેવ-પાંચજ સત્તાસ્થાન.
પત્તેઅં પત્તેઅં-હરેકને.
ચત્તારિ-ચાર સત્તાસ્થાન.
બંધવુચ્છેએ-બંધનાવ્યુચ્છેદે-બંધના અભાવે.

અર્થ—પંચવિધ અને ચતુર્વિધ બંધને વિષે છ છ સત્તાસ્થાનો અને બાકીનાં બંધસ્થાનને વિષે હરેકને પાંચજ સત્તાસ્થાન જાણવા. બંધના વિચ્છેદે ચાર સત્તાસ્થાન હોય.૨૪

વિવેચન—પંચવિધ બંધને વિષે અને ચતુર્વિધ બંધને વિષે પ્રત્યેકે છ છ સત્તા સ્થાનક હોય. ત્યાં પાંચને બંધે ૨૮, ૨૪, ૨૧, ૧૩, ૧૨, ૧૧ એ છ સત્તાસ્થાનક હોય. પાંચને બંધે બેનું એકજ ઉદયસ્થાનક હોય, ત્યાં ૨૮, ૨૪ નું ઔપશમિક સમ્યગ્દૃષ્ટિને ઉપશમ શ્રેણિએ હોય અને

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૨૧ નું ક્ષાયિક સમ્યગ્દૃષ્ટિને ઉપશમ શ્રેણિએ હોય. અને ક્ષપકશ્રેણિએ જ્યાં લગે આઠ કષાય ક્ષય ન ગયા હોય ત્યાં લગે ૨૧ નું સત્તાસ્થાનક હોય. આઠ કષાયને ક્ષયે ૧૩ નું, તે પછી નપુંસક વેદને ક્ષયે ૧૨ નું અને તે પછી સ્ત્રીવેદને ક્ષયે ૧૧ નું સત્તાસ્થાનક હોય. હવે ચતુર્વિધ બંધને વિષે ૨૮, ૨૪, ૨૧, ૧૧, ૫, ૪ એ છ સત્તાસ્થાનક હોય. ત્યાં ૨૮, ૨૪, ૨૧, એ ત્રણ તો ઉપશમ શ્રેણિએહોય અને શેષ ત્રણ ક્ષપકશ્રેણિએ હોય. ઇહાં નપુંસકવેદી કોઇક ક્ષપકશ્રેણિ પડિવજે તે સ્ત્રીવેદ તથા નપુંસકવેદનો ક્ષય કરે તે વેળાએજ સમકાળે પુરૂષવેદનો બંધ ટાળે, ત્યાર પછી પુરૂષવેદ અને હાસ્યાદિષટ્ક સમકાળે ક્ષય કરે. અને જો સ્ત્રીવેદી ક્ષપકશ્રેણિ પ્રારંભે તો તે પૂર્વે નપુંસકવેદ ક્ષય કરે, ત્યાર પછી અંતર્મુહૂર્ત્ત-માં સ્ત્રીવેદના ક્ષય સાથેજ પુરૂષવેદનો બંધ છેદે, ત્યાર પછી પુરૂષવેદ અને હાસ્યાદિષટ્ક સમકાળે ક્ષય કરે. જ્યાં લગે તે ક્ષય ન થાય ત્યાં લગે એ બે ઠામે ચતુર્વિધ બંધે વેદોદય રહિત એકોદયે વર્ત્તતાને અગ્યારનું સત્તા સ્થાનક પામીએ. અને પુરૂષવેદ હાસ્યાદિષટ્ક સમકાળે ક્ષય થયે થકે ચારનું સત્તા સ્થાનક હોય અને પુરૂષવેદી ક્ષપકશ્રેણિ પ્રારંભે તેને હાસ્યાદિષટ્કના ક્ષયની સાથેજ પુરૂષવેદનો બંધ ટળે ત્યારે તેને ચતુર્વિધ બંધકાળે પાંચ પ્રકૃતિનું સત્તાસ્થાનક પામીએ. તે પાંચની સત્તા બે સમયે ઉણી બે આવલિકા લગે વિદ્યમાન જાણવી. ત્યાર પછી પુરૂષવેદ ક્ષય ગયે ચારની સત્તા હોય, તે પણ અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે રહે. ચારને બંધે નપુંસકવેદી અને સ્ત્રીવેદી ક્ષપકને ૫ નું સત્તાસ્થાનક ન હોય અને પુરૂષવેદીને ૧૧ નું ન હોય પણ ત્રણ વેદે છએ સત્તાસ્થાનકહોય. તથા શેષ ત્રિવિધ, દ્વિવિધ અને એકવિધ એ ત્રણ બંધસ્થાનકને વિષે પ્રત્યેકે પાંચ પાંચ સત્તા સ્થાનક

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

હોય. ત્યાં પ્રથમ ત્રિવિધ બંધને વિષે ૨૮, ૨૪, ૨૧, ૪, ૩, એ પાંચ સત્તા સ્થાનક હોય; ત્યાં પુરલા ૨૮, ૨૪, ૨૧, એ ત્રણ ઉપશમશ્રેણિએ હોય, શેષ ૪, ૩ એ બે ક્ષપકશ્રેણિએ હોય. તે આ પ્રમાણે-સંજ્વલન ક્રોધની પ્રથમ સ્થિતિ આવલિકા શેષ છતે તેનો બંધ ઉદય ઉદીરણા સમકાળે વ્યુચ્છેદ ગયે થકે માનાદિકનો ત્રિવિધબંધ થયો ત્યારે સંજ્વલન ક્રોધની પ્રથમ સ્થિતિગત આવલિકા માત્ર અને બે સમયે ઉણી બે આવલિકા બંધાદ્ધા (બંધકાળ) મૂકીને અન્ય સર્વ ક્ષય ગયું. અને તે સત્તા પણ બે સમયે ઉણી બે આવલિકા માત્ર કાળે ક્ષય પામશે, જ્યાં લગે તે ક્ષય ન જાય ત્યાં લગે ત્રિવિધ બંધે ચાર પ્રકૃતિ સત્તાએ હોય. તેમાંથી સંજ્વલન ક્રોધ ક્ષય ગયે ત્રણની સત્તા હોય, તે અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે જાણવી. હવે દ્વિવિધ બંધે ૨૮, ૨૪, ૨૧, ૩, ૨ એ પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય. ત્યાં ત્રણ પૂર્વલી પરે અને બે ક્ષપકશ્રેણિએ હોય. હવે એકવિધ બંધે ૨૮, ૨૪, ૨૧, ૨, ૧, એ પાંચ સત્તાસ્થાન હોય તે માંહે ત્રણ પૂર્વલી પરે ઉપશમશ્રેણિએ ભાવવાં અને બે ક્ષપક શ્રેણિએ ભાવવાં, એ સર્વ હકીકત નવમે ગુણઠાણે વર્તતાને જાણવી. તથા બંધને વ્યુચ્છેદે-બંધને અભાવે સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણઠાણે ૨૮, ૨૪, ૨૧, ૧ એ ચાર સત્તા સ્થાનક હોય. ત્યાં ત્રણ પૂર્વલી-પરે ઉપશમ શ્રેણિએ કહેવાં અને એક સંજ્વલન લોભની સત્તા ક્ષપક શ્રેણિએ હોય. અને બંધ ઉદયને અભાવે પણ ઉપશાન્ત મોહ ગુણઠાણે ૨૮, ૨૪, ૨૧ એ ત્રણ સત્તા સ્થાનક હોય. તેની ભાવના પૂર્વવત્ જાણવી. ૨૪

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

मोहनीयकर्मणः बंधोदयसत्तास्थानभंगानां यंत्रम् ॥

नं०	१० बंध स्थानेषु.	भंगा	उदय स्थान		उदय चोवीशी.		उदयभंगाः		उदयपदानि.		उदय पदवृंद संख्या		सत्तास्थानानि.	
१	२२ बंधे	६	७		१	८	२४	१९२	७	६८	१६८	१६३२	१	२८
			८	४	३		७२		२४		५७६		३	२८,२७,२६
			९		३		७२		२७		६४८		३	२८,२७,२६
			१०		१		२४		१०		२४०		३	२८,२७,२६
२	२१ बंधे	४	७		१	४	२४	९६	७	३२	१६८	७६८	१	२८
			८	३	२		४८		१६		३८४		१	२८
			९		१		२४		९		२१६		१	२८
३	१७ बंधे	२	६		१	१२	२४	२८८	६	९२	१४४	२२०८	३	२८।२४।२१
४			७	४	४		९६		२८		६७२		६	२८,२७.२४ २३ २२,२१
			८		५		१२०		४०		९६०		६	,,
			९		२		४८		१८		४३२		५	२८,२७,२४,२३,२२
५	१३ बंधे	२	५	४	१	८	२४	१९२	५	५२	१२०	१२४८	३	२८।२४।२१
			६		३		७२		१८		४३२		५	२८,२४,२३,२२,२१

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

			७		३		७२		२१		५०४		५	२८,२४,२३,२२,२१
			८		१		२४		८		१९२		४	२८,२४,२३,२२
६	९ वंधे	२	४	४	१	८	२४	१०२	४	४३	९६	१०५६	३	२८।२४।२१
७			५		३		७२		१५		३६०		५	२८,२४,२३,२२,२१
८			६		३		७२		१८		४३२		५	२८,२४,२३,२२,२१
			७		१		२४		७		१६८		४	२८,२४,२३,२२
९	५ वंधे	१	२	१				१२			२४	२४	६	२८,२४,२१,१३,१२,११
९	४ वंधे	१	१	१				४			४	४	६	२८,२४,२१,११,५,४
९	३ वंधे	१	१	१				३			३	३	५	२८,२४,२१,४,३
९	२ वंधे	१	१	१				२			२	२	५	२८,२४,२१,३,२
९	१ वंधे	१	१	१				१			१	१	५	२८,२४,२१,२,१
१०	०	०	१	१				१			१	१	४	२८।२४।२१।१
११	०	०	०	०				०			०	०	३	२८।२४।२१
	ऐक्यं	२१	१५		४०/४१			९८३/९९५		२८८/६९०		६९४७-७१	१०१	

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

દસનવપન્નરસાઈં, બંધોદયસંતપયડિઠાણાણિ;
ભણિઆણિ મોહણિજ્જે, ઇત્તો નામં પરં વુચ્છં ॥૨૫॥

દસ નવ પન્નરસાઈં-દશ, નવ અને પંદર.
બંધોદય સંત પયડિઠાણાણિ-બંધ, ઉદય અને સત્તા પ્રકૃતિનાં સ્થાનો.
ભણિઆણિ-કહ્યાં.
મોહણિજ્જે-મોહનીય કર્મને વિષે.
ઇત્તો પરં-અહીંથી આગળ.
નામં-નામ કર્મનાં.
વુચ્છં-કહીશું.

અર્થ—મોહનીય કર્મને વિષે બંધ, ઉદય અને સત્તા પ્રકૃતિનાં સ્થાનો (અનુક્રમે) દશ, નવ અને પંદર કહ્યાં. અહીંથી આગળ નામકર્મનાં કહીશું. ૨૫

વિવેચન—દશ, નવ અને પન્નર એ બંધ, ઉદય અને સત્તાનાં સ્થાનક અનુક્રમે એટલે દશ બંધનાં સ્થાનક, નવ ઉદયનાં સ્થાનક અને પન્નર સત્તાનાં સ્થાનક-તે પ્રત્યેકે તેના ભાંગા અને બંધોદયસત્તાને સંવેધે પ્રકૃતિનાં સ્થાનક એ સર્વ મોહનીય કર્મને વિષે કહ્યાં. હવે ઇહાં થકી આગળ નામ કર્મના બંધોદય સત્તાના સંવેધે ભાગા કહેશું. ૨૫.

નામકર્મનાં બંધસ્થાન.

૧ તેવીસ ૨ પણવીસા, ૩ છવ્વીસા ૪ અટ્ઠવીસ ૫ ગુણતીસા;
૬ તીસે ૭ ગતીસ ૮ મેગં, બંધટ્ઠાણાણિ નામસ્સ ॥ ૨૬ ॥

તેવીસપણવીસા-ત્રેવીશનું [પચીશનું.
છવ્વીસા-છવીશનું.
અટ્ઠવીસ-અઠ્ઠાવીશનું.
ગુણતીસા-ઓગણત્રીશનું.
તીસેગતીસં-ત્રીશ, એકત્રીશનું.
એગં-એકનું.
બંધટ્ઠાણાણિ-બંધસ્થાનો.
નામસ્સ-નામ કર્મનાં.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ—૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૯, ૩૦, ૩૧ અને ૧ પ્રકૃતિના (એમ આઠ) બંધસ્થાનો નામ કર્મનાં જાણવાં. ૨૬

વિવેચન—પ્રથમ નામકર્મનાં બંધ સ્થાનક કહે છે:— ત્રેવીશ પ્રકૃતિનું પહેલું બંધસ્થાનક ૧, પચીશ પ્રકૃતિનું ૨, છવ્વીશ પ્રકૃતિનું ૩, અઠ્ઠાવીશનું ૪, ઓગણત્રીશનું ૫, ત્રીશનું, ૬, એકત્રીશનું ૭, અને એક પ્રકૃતિનું બંધ સ્થાનક આઠમું ૮; એ આઠ નામકર્મનાં બંધસ્થાનક હોય. એ તિર્યંચ મનુષ્યાદિક ગતિપ્રાયોગ્યપણે કરીને અનેક પ્રકારનાં છે તે માટે તે રીતે દેખાડીએ છીએ.—ત્યાં તિર્યંચગતિપ્રાયોગ્ય બાંધતાં સામાન્યપણે પાંચ બંધસ્થાનક હોય, તે આ પ્રમાણે-૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૯, ૩૦; તેમાં પણ એકેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય બાંધતાં ત્રણ બંધસ્થાનક હોય, તે આ પ્રમાણે-૨૩,૨૫, ૨૬. તિર્યગ્ગતિ ૧, તિર્યંગાનુપૂર્વી ૨, એકેંદ્રિય જાતિ ૩, ઔદારિક શરીર ૪, હુંડ સંસ્થાન ૫, સ્થાવર નામ ૬, અપર્યાપ્ત નામ ૭, અસ્થિર ૮, અશુભ ૯, દુર્ભગ ૧૦, અનાદેય ૧૧, અયશકીર્ત્તિ ૧૨, સૂક્ષ્મબાદર માંહેથી એક ૧૩, સાધારણ પ્રત્યેક માંહેથી એક, એવં ૧૪ અને નવ નામકર્મની ધ્રુવબંધી, તે કઇ ? વર્ણચતુષ્ક ૪, તૈજસ ૫, કાર્મણ ૬, અગુરૂલઘુ ૭, ઉપઘાત ૮ અને નિર્માણ ૯; એવં ૨૩ પ્રકૃતિનો સમુદાય એ પહેલું બંધસ્થાન. તે અપર્યાપ્ત એકેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય બાંધતા તિર્યંચ કે મનુષ્ય મિથ્યાદૃષ્ટિને જાણવું. ઈહાં ભાંગા ૪ ઉપજે તે આ પ્રમાણે-સૂક્ષ્મપણું સાધારણ સહિત ૧, સૂક્ષ્મપણું પ્રત્યેક સહિત ૨, બાદરપણું સાધારણસહિત ૩, બાદરપણું પ્રત્યેક સહિત ૪. એ ત્રેવીશ માંહે પરાઘાત અને ઉચ્છ્વાસ ભેળવ્યે પચીશનું બંધસ્થાનક પર્યાપ્ત એકેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય મિથ્યાદૃષ્ટિ તિર્યંચ, મનુષ્ય તથા દેવતા બાંધે ઈહાં અપ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

-ર્યાપ્તને ઠામે પર્યાપ્ત નામ કહેવું અને સ્થિર અસ્થિર માંહે-થી એક, શુભ અશુભ માંહેથી એક અને યશ અયશ માંહે-થી એક બાંધે, ઈહાં ભાંગા ૨૦ ઉપજે. તે આ પ્રમાણે–બાદર પર્યાપ્ત પ્રત્યેકપણું બાંધતાં સ્થિર અસ્થિરે બે ભાંગા, શુભ અશુભે ચાર, અને યશ અયશે આઠ ભાંગા થાય. એમ પર્યાપ્ત બાદર સાધારણપણું બાંધતાં સ્થિર અસ્થિરે ૨, તે શુભ અશુભે ૪ ભાંગા થાય, ત્યાં સાધારણ સાથે યશકીર્ત્તિ ન બંધાય અયશજ હોય તે માટે; એમ પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પ્રત્યે-કના ચાર ભાંગા. વળી પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ સાધારણ સાથે ચાર ભાંગા. એમ સર્વ સંખ્યાએ(૨૫)પચીશને બંધે ૨૦ ભાંગા ઉપજે. તેમાં દેવતા બાંધે ત્યારે બાદર પર્યાપ્ત પ્રત્યેકના આઠજ ભાંગા ઉપજે, પણ તે વીશ માંહેલાજ જાણવા. એ ૨૫ માંહે આતપ નામ તથા ઉદ્યોત નામ ભેળવીએ ત્યા ૨૬ નું બંધસ્થાનક હોય. ઈહાં બાદર સૂક્ષ્મને ઠામે બાદરજ અને પ્રત્યેક સાધારણને ઠામે પ્રત્યેકજ કહેવા. એ બંધસ્થા-નક પર્યાપ્ત બાદર પ્રત્યેક એકેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય, મિથ્યાદૃષ્ટિ તિ-ર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવતા બાંધે. ઇહાં ભાંગા ૧૬ થાય. તે આતપ ઉદ્યોત સાથે સ્થિર, અસ્થિર, શુભ, અશુભ, યશ, અયશને પરાવર્તે જાણવા. આતપ ઉદ્યોત તે સૂક્ષ્મ સાધારણ અપર્યાપ્ત સાથે ન હોય, તે માટે તે સાથે ભાંગા ન કહેવા. અને યશ-કીર્ત્તિ પણ સૂક્ષ્મ સાધારણ અપર્યાપ્ત સાથે ન બંધાય. એમ એકેંદ્રિયપ્રાયોગ્ય બાધતાં ત્રણે બંધસ્થાનકે થઇને ૪૦ ભાંગા થયા. હવે બેઇંદ્રિયપ્રાયોગ્ય બાંધતાને ત્રણ બંધસ્થાનક હોય તે આ પ્રમાણે–૨૫, ૨૯, ૩૦. ત્યાં નામ-કર્મની ધ્રુવબંધી ૯, તિર્યંચ ગતિ ૧૦, તિર્યગાનુપૂર્વી ૧૧, બેઇંદ્રિય જાત ૧૨, ઔદારિક શરીર ૧૩, હુંડ સંસ્થાન ૧૪, છે-વઠું સંઘયણ ૧૫, ઔદારિકોપાંગ ૧૬, ત્રસ ૧૭, બાદર ૧૮,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અપર્યાપ્ત ૧૯, પ્રત્યેક ૨૦, અસ્થિર ૨૧, અશુભ ૨૨, દુર્ભગ ૨૩, અનાદેય ૨૪ અને અયશ ૨૫; એ પચીશ પ્રકૃતિનું બંધસ્થાનક અપર્યાપ્ત બેઇંદ્રિયપ્રાયોગ્ય મિથ્યાદૃષ્ટિ મનુષ્ય તિર્યંચ બાંધે. અપર્યાપ્તા સાથે પરાવર્ત્તમાન પ્રકૃતિ અશુભ જ બંધાય તે માટે ઈહાં એકજ ભાંગો હોય. એ ૨૫ માંહે પરાઘાત ૧, ઉચ્છ્વાસ ૨, અપ્રશસ્ત વિહાયોગતિ ૩ અને દુઃસ્વર ૪, એ ચાર ભેળવીએ અને અપર્યાપ્તાને ઠામે પર્યાપ્ત કહીએ ત્યારે ૨૯ નું બંધસ્થાનક પર્યાપ્ત બેઇંદ્રિયપ્રાયોગ્ય મિથ્યાદૃષ્ટિ બાંધે. ઈહાં સ્થિર અસ્થિર, શુભ અશુભ, યશ અયશને પરાવર્ત્તે ૮ ભાંગા ઉપજે. તે ૨૯ માંહે ઉદ્યોત ભેળવે ૩૦ નું બંધ સ્થાનક થાય, ત્યાં પણ તે રીતેજ આઠ ભાંગા ઉપજે. સર્વ મળીને બેઇંદ્રિયપ્રાયોગ્ય ૩ બંધ સ્થાનકે ૧૭ ભાંગા થાય. એમ તેઇંદ્રિયપ્રાયોગ્ય અને ચઉરિંદ્રિયપ્રાયોગ્ય બાંધતાં મિથ્યાદૃષ્ટિને ત્રણ બંધસ્થાનક અને પ્રત્યેકે ૧૭ ભાંગા કહેવા. બેઇંદ્રિય જાતિને ઠામે તેઇંદ્રિય કે ચઉરિંદ્રિય જાતિ કહેવી. સર્વ સંખ્યાએ વિકલેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય ૫૧ ભાંગા થાય. હવે પંચેંદ્રિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય બાંધતાં ત્રણ બંધસ્થાનક હોય, તે આ પ્રમાણે–૨૫, ૨૯, ૩૦. ત્યાં ૨૫ નું બંધ સ્થાનક બેઇંદ્રિયપ્રાયોગ્ય બાંધતાની પેરે કહેવું, જાતિ પંચેંદ્રિયની કહેવી. એ મિથ્યાત્વી તિર્યંચ મનુષ્ય અપર્યાપ્તપ્રાયોગ્ય બાંધે ત્યારે ભાંગો ૧ પૂર્વની પેઠે હોય. તથા નામકર્મની ધ્રુવબંધી ૯, તિર્યંચ ગતિ ૧૦, તિર્યગાનુપૂર્વી ૧૧, પંચેંદ્રિય જાતિ ૧૨, ઔદારિક શરીર ૧૩, ઔદારિકોપાંગ ૧૪, પરાઘાત ૧૫, ઉચ્છ્વાસ ૧૬, ત્રસ ૧૭, બાદર ૧૮, પર્યાપ્ત ૧૯, પ્રત્યેક ૨૦, છ સંસ્થાન માંહેથી એક ૨૧, છ સંઘયણ માંહેથી એક ૨૨, પ્રશસ્ત અપ્રશસ્ત વિહાયોગતિ માંહેથી એક ૨૩, સ્થિર અસ્થિર માંહેથી એક ૨૪, શુભ અશુભ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

માંહેથી એક ૨૫, સુભગ દુર્ભગ માંહેથી એક ૨૬, સુસ્વર દુઃસ્વર માંહેથી એક ૨૭, આદેય અનાદેય માંહેથી એક ૨૮ અને યશ અયશ માંહેથી એક ૨૯, એ ૨૯ પ્રકૃતિનું બંધસ્થાનક પર્યાપ્તા પંચેંદ્રિય તિર્યંચપ્રાયોગ્ય મિથ્યાત્વી તથા સાસ્વાદની ચારે ગતિવાળા બાંધે. ત્યાં છ સંસ્થાનને છ સંઘયણ ગુણા કરતાં ૩૬, બે વિહાયોગતિ ગુણા કરતાં ૭૨, તે સ્થિર અસ્થિરે બે ગુણા કરતાં ૧૪૪, શુભ અશુભે બે ગુણા કરતાં ૨૮૮, તે સુભગ દુર્ભગસાથે બે ગુણા કરતાં ૫૭૬, તે સુસ્વર દુઃસ્વરસાથે બેગુણા કરતા ૧૧૫૨, તે આદેય અનાદેયસાથે બેગુણા કરતાં ૨૩૦૪, તે યશ અયશસાથે બેગુણા કરતાં ૪૬૦૮ ભાંગા થાય. ત્યાં વિશેષને આશ્રયીને સાસ્વાદની બાંધતો વિચારીએ ત્યારે તે હુંડ સંસ્થાન અને છેવડું સંઘયણ ન બાંધે, ત્યારે ૫ સંઘયણ ૫ સંસ્થાનસાથે ગુણતાં ૨૫ થાય. પછી સાત વાર બેગુણા પૂર્વલીપરે ગણતાં ૩૨૦૦ ભાંગા થાય. પણ તે ભાંગા ૪૬૦૮ માંહેલા છે તે માટે પૃથક્ ગણવા નહીં. એજ ૨૯ માંહે ઉદ્યોત ભેળવીએ ત્યારે ૩૦ નું બંધસ્થાનક થાય.ઇહાં પણ મિથ્યાત્વી અને સાસ્વાદની આશ્રયીને પૂર્વલીપરે ભાંગા કરવા, તે ભાંગા સામાન્યપણે ૪૬૦૮ થાય. ત્રણ બંધ સ્થાનકે થઇને પંચેંદ્રિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય ૯૨૧૭ ભાંગા થાય. સર્વ તિર્યંચગતિ પ્રાયોગ્ય ૯૩૦૮ ભાંગા થાય. હવે મનુષ્યગતિપ્રાયોગ્ય બાંધતાં ત્રણ બંધ સ્થાનક હોય, ૨૫, ૨૯, ૩૦. ત્યાં ૨૫ નું બંધસ્થાનક જેમ પૂર્વે અપર્યાપ્ત બેઇંદ્રિય પ્રાયોગ્ય કહ્યું તેમ કહેવું. ભાંગો ૧ જ પણ ઇહાં મનુષ્યગતિ, મનુષ્યાનુપૂર્વી, પંચેંદ્રિય જાતિ એમ કહેવું ૨૯ નું સ્થાનક મિથ્યાત્વી ૧, સાસ્વાદની ૨, મિશ્રદૃષ્ટિ ૩, અને અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિ ૪, એ ચારે બાંધે. ત્યાં મિથ્યાત્વી સાસ્વાદની ચારે ગતિના બાંધે, તે જેમ પંચેં-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

દ્રિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય ૨૯ નું સ્થાનક કહ્યું તેમ કહેવું. ભાંગા પણ ૪૬૦૮ અને ૬૨૦૦ તે રીતેજ કહેવા. તથા મિશ્રદૃષ્ટિ સમ્યગ્દૃષ્ટિ બાંધે તે નામકર્મની ધ્રુવબંધી ૯, મનુષ્યગતિ ૧૦, મનુષ્યાનુપૂર્વી ૧૧, પંચેંદ્રિયજાતિ ૧૨, ઔદારિકદ્વિક ૧૪, સમચતુરસ્ર સંસ્થાન ૧૫, વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ ૧૬, પરાઘાત ૧૭, ઉચ્છ્વાસ ૧૮, શુભખગતિ ૧૯, ત્રસ ૨૦, બાદર ૨૧, પર્યાપ્ત ૨૨, પ્રત્યેક ૨૩, સ્થિર અસ્થિર માંહેલી એક ૨૪, શુભ અશુભ માંહેલી એક ૨૫, સુભગ ૨૬, સુસ્વર ૨૭, આદેય ૨૮, યશ અયશ માંહેલી એક ૨૯, એના ભાંગા સ્થિર અસ્થિર, શુભ અશુભ, યશ અયશે કરીને આઠ થાય પણ એ સર્વ ૪૬૦૮ માંહેલાજ છે તે માટે પૃથક ગણવા નહીં. એ ૨૯ પ્રકૃતિને તીર્થંકર નામ સહિત કરીએ ત્યારે ૩૦ નું બંધસ્થાનક મનુષ્યપ્રાયોગ્ય સમ્યગ્ દૃષ્ટિ દેવતા નારકી બાંધે, ત્યાં પણ એમજ ૮ ભાંગા ઉપજે. સર્વ મળીને મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય ૩ બંધ સ્થાનકે ૪૬૧૭ ભાંગા થાય. તથા દેવગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતાં ચાર બંધસ્થાનક હોય, તે આ પ્રમાણે– ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧. એ પંચેંદ્રિય તિર્યંચ તથા મનુષ્ય બાંધે. ત્યાં નામકર્મની ધ્રુવબંધી ૯, દેવગતિ ૧૦, દેવાનુપૂર્વી ૧૧, પંચેંદ્રિયજાતિ ૧૨, વૈક્રિયદ્વિક ૧૪, સમચતુરસ્ર સંસ્થાન ૧૫, પરાઘાત ૧૬, ઉચ્છ્વાસ ૧૭, પ્રશસ્ત વિહાયોગતિ ૧૮, ત્રસ ૧૯, બાદર ૨૦, પર્યાપ્ત ૨૧, પ્રત્યેક ૨૨, સ્થિર અસ્થિર માંહેલી એક ૨૩, શુભ અશુભ માંહેલી એક ૨૪, સુભગ ૨૫, સુસ્વર ૨૬, આદેય ૨૭, યશ અયશ માંહેલી એક ૨૮; એ ૨૮ નું બંધસ્થાનક મિથ્યાત્વથી માંડીને દેશવિરતિ લગેના મનુષ્ય તિર્યંચ બાંધે. તથા પ્રમત્ત મનુષ્ય પણ બાંધે. ત્યાં સ્થિર અસ્થિર, શુભ અશુભ, યશ અયશને પરાવર્ત્તે ૮

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ભાંગા થાય. અપ્રમત્ત અને અપૂર્વકરણગુણસ્થાનવાળા મનુષ્ય. પણ બાંધે પણ ત્યાં સ્થિર, શુભ, યશજ બાંધે તે માટે ભાંગો ૧. ઉપજે પણ તે આઠ માંહેલોજ છે તે માટે પૃથક્ ગણવો નહીં. તે ૨૮ માંહે જિનનામ ભેળવ્યે ૨૯ નું બંધસ્થાનક દેવપ્રાયોગ્ય, તે અવિરતિ, દેશવિરતિ અને પ્રમત્ત મનુષ્યજ બાંધે, ત્યાં પણ ભાંગા ૮ પૂર્વલી પેરે જાણવા. અપ્રમત્ત અપૂર્વકરણી પણ બાંધે ત્યાં ભાંગો ૧, તે તદંતર્ભૂત જાણવો. તથા ૨૮ માંહે આહારકદ્વિક ભેળવીએ ત્યારે ૩૦ નું બંધસ્થાનક થાય તે દેવગતિપ્રાયોગ્ય અપ્રમત્ત અને અપૂર્વકરણવાળો મનુષ્યજ બાંધે, તે સ્થિર શુભ યશજ બાંધે, અસ્થિર અશુભ અયશ ન બાંધે તે માટે ત્યાં ભાંગો ૧ જ હોય. તથા એ ૩૦ માંહે વળી જિનનામ ભેળવીએ ત્યારે ૩૧નું બંધસ્થાનક થાય તે દેવપ્રાયોગ્ય અપ્રમત્ત અને અપૂર્વકરણવાળો મનુષ્યજ બાંધે. ઇહાં પણ સર્વ શુભ પ્રકૃતિનોજ બંધ છે તે માટે એકજ ભાંગો હોય. સર્વ મળીને દેવગતિપ્રાયોગ્ય ચારે બંધસ્થાનકે થઈને ૧૮ ભાંગા થાય. હવે નરકગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતાં એકજ ૨૮ નું બંધસ્થાનક હોય. નરકદ્વિક ૨, પંચેંદ્રિયજાતિ ૩, વૈક્રિયદ્વિક ૫, હુંડસંસ્થાન ૬, પરાઘાત ૭, ઉચ્છ્વાસ ૮, અશુભ વિહાયોગતિ ૯, ત્રસ ૧૦, બાદર ૧૧, પર્યાપ્ત ૧૨, પ્રત્યેક ૧૩, અસ્થિર ૧૪, અશુભ ૧૫, દુર્ભગ ૧૬, દુસ્વર ૧૭, અનાદેય ૧૮, અયશ ૧૯, નવ નામકર્મની ધ્રુવબંધી ૨૮, એ અઠ્ઠાવીશનું બંધ સ્થાનક પંચેંદ્રિય તિર્યંચ મનુષ્ય મિથ્યાત્વી બાંધે; ઈહાં સર્વ અશુભજ બાંધે તે માટે ભાંગો એકજ હોય. હવે દેવગતિ પ્રાયોગ્ય બંધવ્યુચ્છેદ પામ્યે અપૂર્વકરણને સાતમે ભાગે, અનિવૃત્તિબાદરે અને સૂક્ષ્મસંપરાયે મનુષ્ય એક યશઃકીર્ત્તિ નામ કર્મજ બાંધે, ત્યાં પણ એક ભાંગો હોય.૨૬

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

બંધસ્થાને ભાંગા.

૨૩   ૨૫   ૨૬   ૨૮   ૨૯
ચઉ પણુવીસા સોલસ, નવ બાણુઉઈસયા ય અડયાલા;
૩૦   ૩૧   ૧   ૧૩૯૪૫
એયાલુત્તર છાયાલ સયા ઇક્કિ ક્કં બંધવિહી ॥ ૨૭ ॥

ચઉપણુવીસા–ચાર, પચીશ,	એયાલુત્તર છાયાલસયા–૪૬૪૧
સોલસ નવ–સોળ, નવ.	ઇક્કિક્કં–એક એક.
બાણુઉઈસયા–બાણુશેં.	બંધવિહી–બંધનાપ્રકાર,ભાંગા.
ય–અને.	
અડયાલા–અડતાળીશ(૯૨૪૮)	

અર્થ—ત્રેવીશ વગેરે બંધસ્થાન આશ્રયીને અનુક્રમે ચાર, પચીશ, સોળ, નવ, બાણુશેં અડતાળીશ (૯૨૪૮), છેંતાળીશશેં એકતાળીશ (૪૬૪૧), એક અને એક એટલા બંધના ભાંગા જાણવા. ૨૭

વિવેચન—હવે કયા બંધસ્થાનકે કેટલા ભાંગા સર્વ સંખ્યાએ થાય તે કહે છે.—અપર્યાપ્ત એકેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય ત્રેવીશને બંધે ચાર ભાંગા હોય. પચીશને બંધે એકેંદ્રિય યોગ્ય ૨૦, બેઇંદ્રિય યોગ્ય ૧, તેઇંદ્રિય યોગ્ય ૧, ચઉરિંદ્રિય યોગ્ય ૧, પંચેંદ્રિય તિર્યંચ યોગ્ય ૧, મનુષ્ય યોગ્ય ૧, એવં ૨૫ ભાંગા હોય. એકેંદ્રિય યોગ્ય છવીશને બંધે સોળ ભાંગા હોય. દેવપ્રાયોગ્ય ૨૮ ને બંધે ૮ ભાંગા હોય. નરકયોગ્ય ૨૮ ને બંધે ૧ ભાંગો હોય. એમ અઠાવીશને બંધે નવ ભાંગા હોય. બેઇંદ્રિય યોગ્ય ૮, તેઇંદ્રિય યોગ્ય ૮, ચઉરિંદ્રિય યોગ્ય ૮, પંચેંદ્રિય તિર્યંચ યોગ્ય ૪૬૦૮, મનુષ્ય યોગ્ય ૪૬૦૮ અને દેવયોગ્ય ૮, એવં સર્વ મળી ઓગણત્રીશને બંધે બાણુશેં અને અડતા-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

લીશ ભાંગા હોય. બેઇંદ્રિય યોગ્ય ૮, તેઇંદ્રિય યોગ્ય ૮, ચઉરિં-દ્રિય યોગ્ય ૮, પંચેંદ્રિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય ૪૬૦૮, મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ૮, દેવ પ્રાયોગ્ય એક, એવં સર્વ મળી ત્રીશને બંધે છેંતાળીશશેં ને એકતાળીશ ભાંગા હોય. એકત્રીશને બંધસ્થાન-

	वंध-स्थानक८	भंगाः १३९४५	आगामिभवप्रायोग्याः	तेषां वंधकाः
१	२३	४	अपर्याप्तैकेंद्रियप्रायोग्य४	तिर्यग्मनुष्याः ४
२	२५	२५	एकें० २०, बें० १, ते० १, च० १, पं० ति० १, म० १	तिर्यक् मनुष्याः २५, देवाः ८
३	२६	१६	पर्याप्तैकेंद्रिय प्रायोग्य १६	तिर्यक् मनुष्य देवाः १६
४	२८	९	देव प्रायोग्य ८, नरक प्रायो० १	पंचेंद्रिय तिर्यक् मनुष्याः ९
५	२९	९२४८	बे०८, ते०८, च० ८, पं० ति० ४६०८, म० ४६०८, दे० ८.	ति९२४०, म९२४८ दे९२१६, ना९२१६
६	३०	४६४१	बे० ८, ते० ८, च० ८, पं० ति० ४६०८, म० ८, दे० १	ति४६३२, म४६३३ दे४६१६, ना४६१६
७	३१	१	देवप्रायोग्य १	मनुष्या एव १
८	१	१	अप्रायोग्य १	मनुष्या एव १

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

કે દેવપ્રાયોગ્ય ૧ જ ભાંગો હોય. એક યશઃકીર્તિને બંધે પણ ૧ જ ભાંગો હોય, એ સર્વ મળીને આઠે બંધસ્થાનકે થઇને તેર હજાર નવશેં પીસ્તાળીશ ભાંગા નામ કર્મના થાય. ૨૭.

નામ કર્મનાં ઉદયસ્થાનક.

વીસિગવીસા ચઉવીસગાઉ, એગાહિઆ ય ઇગતીસા;
ઉદયઠાણાણિ ભવે, નવ અટ્ઠ ય હુંતિ નામસ્સ ॥ ૨૮ ॥

વીસિગવીસા—વીશ, એકવીશનું.
ચઉવીસગાઉ—ચોવીશથી માંડીને.
એગાહિયા—એક એક અધિક.
ઇગતીસા—એકત્રીશ પર્યંત પ્રકૃતિનું.
ઉદયઠ્ઠાણાણિ—ઉદયસ્થાનો.
ભવે—હોય.
નવ અટ્ઠય—નવ અને આઠ પ્રકૃતિનું.
હુંતિ—હોય છે.
નામસ્સ—નામ કર્મનાં.

અર્થઃ—વીશ, એકવીશ, ચોવીશથી માંડીને એક એક પ્રકૃતિએ અધિક એકત્રીશ પર્યંત (૨૪-૨૫-૨૬-૨૭-૨૮-૨૯-૩૦-૩૧), નવ અને આઠ પ્રકૃતિનાં એમ નામકર્મનાં ઉદયસ્થાનો (બાર) હોય.

વિવેચન—વીશનું ઉદય સ્થાનક ૧, એકવીશ પ્રકૃતિનું ઉદય સ્થાનક, ચોવીશ થકી માંડીને એકેકે અધિકાં નિરંતર એકત્રીશ લગે આઠ ઉદય સ્થાનક હોય, તે આ પ્રમાણે-ચોવીશનું ૩, પચીશનું ૪, છવીશનું ૫, સત્તાવીશનું ૬, અઠ્ઠાવીશનું ૭, ઓગણત્રીશનું ૮, ત્રીશનું ૯, એકત્રીશનું ૧૦, નવપ્રકૃતિનું ૧૧, અને આઠ પ્રકૃતિનું ૧૨. એ બાર નામકર્મનાં ઉદય સ્થાનક હોય. ૨૮.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

નામકર્મનાં બાર ઉદયસ્થાનક છે તે માંહે એકેંદ્રિયને ૨૧, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૭, એ પાંચ ઉદય સ્થાનક હોય. ત્યાં તૈજસ ૧, કાર્મણ ૨, અગુરૂલઘુ ૩, સ્થિર ૪, અસ્થિર ૫, શુભ ૬, અશુભ ૭, વર્ણચતુષ્ક ૧૧ અને નિર્માણ ૧૨, એ બાર પ્રકૃતિ તેરમા ગુણઠાણાલગે ઉદય આશ્રચીને સર્વને હોય તે માટે ધ્રુવોદયી છે. અને તિર્યંચદ્વિક ૧૪, સ્થાવર ૧૫, એકેંદ્રિયજાતિ ૧૬, બાદર સૂક્ષ્મ માંહેથી એક ૧૭, પર્યાપ્ત અપર્યાપ્ત માંહેથી એક ૧૮, દુર્ભગ ૧૯, અનાદેય ૨૦ અને યશ અયશ માંહેથી એક ૨૧, એ એકવીશનું ઉદયસ્થાનક ભવને અપાંતરાલે વર્ત્તતા એકેંદ્રિયને હોય. ઇહાં ભાંગા ૫ ઉપજે, તે આ પ્રમાણે–બાદર પર્યાપ્તા ૧, અપર્યાપ્તા ૨, સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તા ૩, પર્યાપ્તા ૪, એ ચારે અયશ સહીત કહેવા. અને એ ચાર માંહેલો એક બાદર પર્યાપ્તો તે યશ સહિત પણ કહેવો ૫. એ પાંચ ભાંગા જાણવા. ઈહાં જે આગળ પોતાને યોગ્ય સર્વે પર્યાપ્તિ પૂરી કરશે તેને યોગ્યપણે કરી લબ્ધિ આશ્રચીને ભવાંતરાલે પણ પર્યાપ્તો કહીએ. ઇહાં લબ્ધિપર્યાપ્તાનીજ વિવક્ષા જાણવી. ત્યાર પછી તે શરીરસ્થને ૨૧ માંહે ઔદારિક ૧, હુંડક ૨, ઉપઘાત ૩, પ્રત્યેક સાધારણમાંહેલી એક ૪, એ ચાર ભેળવીએ અને તિર્યંચની આનુપૂર્વી કાઢીએ ત્યારે ૨૪ નો ઉદય હોય. ઇહાં પૂર્વોક્ત ૫ ભાંગાને પ્રત્યેક સાધારણ સાથે બે ગુણા કરે ૧૦ થાય. અને વાઉકાયને વૈક્રિય કરતાં ઔદારિકને ઠામે વૈક્રિય કહીએ, ત્યારે તેને ૨૪ નો ઉદય હોય. ઈહાં કેવળ બાદર, પર્યાપ્ત, પ્રત્યેક, અયશ, એજ પ્રકૃતિ કહેવી, ત્યારે ભાંગો ૧ ઉપજે; તેઉ વાયુમાંહે સાધારણ અને યશનો ઉદય ન હોય તે માટે. તથા બાદર વાયુકાય પર્યાપ્તો જે વૈક્રિય શરીર કરે તે શરીરસ્થ વૈક્રિય આશ્રચી જાણવો.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

તેનીજ મુખ્યતા છે, તે વેળાએ ઔદારિકની મુખ્યતા નથી. એ સર્વ સંખ્યાએ ચોવીશને ઉદયે ૧૧ ભાંગા હોય. ત્યાર પછી શરીર પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને ૨૪ માંહે પરાઘાત ભેળવ્યે ૨૫ નો ઉદય હોય. ઈહાં બાદરને પ્રત્યેક સાધારણ અને યશ અયશ સાથે ચાર ભાંગા થાય. અને સૂક્ષ્મને પ્રત્યેક સાધારણે કરીને અયશ સાથે બે ભાંગા થાય. એવં ૬ અને બાદર વાયુકાયને વૈક્રિય કરતાં શરીરપર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને પરાઘાત ભેળવ્યે ૨૫ નો ઉદય હોય. ત્યાં ૧ ભાંગો, એમ સર્વ મળીને ૨૫ ને ઉદયે ૭ ભાંગા હોય. તે પછી શ્વાસોચ્છ્વાસ પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને ૨૫ માંહે ઉચ્છ્વાસ ભેળવ્યે ૨૬ નો ઉદય હોય. ઇહાં પૂર્વલીપેરે ૬ ભાંગા હોય. અથવા શરીર પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને ઉચ્છ્વાસને અનુદયે ૨૫ માંહે આતપ તથા ઉદ્યોત એ માંહેલી ૧ ભેળવીએ ત્યારે ૨૬ નો ઉદય હોય. આતપ ઉદ્યોતનો ઉદય તે બાદરનેજ હોય, સૂક્ષ્મને ન હોય. તે માટે ત્યાં ઉદ્યોત સહિત બાદરને પ્રત્યેક સાધારણ અને યશ અયશે કરીને ચાર ૪ ભાંગા અને આતપ સહીત પ્રત્યેકને જ યશ અયશે બે ભાંગા, એવં ૬. આતપ તે પૃથ્વીકાય માંહેજ હોય અને ઉદ્યોત તો વનસ્પતિ માંહે પણ હોય. તથા બાદર વાયુકાયને વૈક્રિય કરતાં ઉચ્છ્વાસ પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને ૨૫ માંહે ઉચ્છ્વાસ ભેળવ્યે ૨૬ નો ઉદય થાય, ત્યાં ૧ ભાંગો હોય. તેઉ વાયુને આતપ, ઉદ્યોત અને યશનો ઉદય ન હોય, એટલે સર્વ સંખ્યાએ ૨૬ ને ઉદયે ૧૩ ભાંગા ઉપજે. તથા શ્વાસોચ્છ્વાસ પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને ઉચ્છ્વાસ સહિત ૨૬ માંહે આતપ અથવા ઉદ્યોત એક ભેળવ્યે ૨૭ નો ઉદય હોય. ઈહાં છ ભાંગા આતપઉદ્યોત સહિત ૨૬ ના ઉદયનીપેરે જાણવા. એમ એકેંદ્રિયને વિષે પાંચે ઉદયસ્થાનકે થઇને સર્વ સંખ્યાએ ૪૨

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ભાંગા હોય. બેઇંદ્રિયને ઉદય સ્થાનક ૬ હોય, તે આ પ્રમાણે-૨૧, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ત્યાં બાર ધ્રુવોદયી ૧૨, તિર્યંચદ્વિક ૧૪, બેઇંદ્રિય જાતિ ૧૫, ત્રસ ૧૬, બાદર ૧૭, પર્યાપ્ત અપર્યાપ્ત માંહેથી એક ૧૮, દુર્ભગ ૧૯, અનાદેય ૨૦, યશ અયશ માંહેલી એક ૨૧; એ ૨૧ નું ઉદય સ્થાનક ભવની અપાંતરાલ ગતિએ વર્તતા બેઇંદ્રિયને પામીએ. ઇહાં ભાંગા ૩ હોય. અપર્યાપ્તાને ઉદયે વર્તતાને અયશ સાથે ૧ ભાંગો, પર્યાપ્તાને ઉદયે વર્ત્તતાને યશ અયશ સાથે બે ભાંગા એમ ૩ ભાંગા હોય. તે પછી તેજ શરીરસ્થને ઔદારિકદ્વિક ૨, હુંડક સંસ્થાન ૩, છેવટું સંઘયણ ૪, ઉપઘાત ૫, પ્રત્યેક ૬, એ ૭ ૨૧ માંહે ભેળવીએ અને તિર્યંચાનુપૂર્વી કાઢીએ ત્યારે ૨૬ નો ઉદય હોય. ત્યાં પણ ભાંગા ૩ પૂર્વલીપેરે હોય. તે પછી શરીર પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને અપ્રશસ્ત વિહાયોગતિ ૧, પરાઘાત ૨, એ બે ૨૬ માંહે ભેળવ્યે ૨૮ નો ઉદય હોય. ઇહાં યશ અયશે કરીને ૨ ભાંગા થાય. તે પછી શ્વાસોચ્છ્વાસ પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને ૨૮ માંહે ઉચ્છ્વાસ ભેળવ્યે ૨૯ નો ઉદય હોય. ઇહાં પણ તેજ બે ભાંગા થાય અથવા શરીર પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને ઉચ્છ્વાસને અનુદયે અને ઉદ્યોતને ઉદયે ૨૯ નો ઉદય હોય, ઇહાં પણ તેજ બે ભાંગા થાય. એમ ૨૯ ને ઉદયે ૪ ભાંગા થાય. તે પછી ઉચ્છ્વાસ સહિત ૨૯ માંહે સુસ્વર દુઃસ્વર માંહેલી એક ભેળવ્યે ૩૦ નો ઉદય થાય. ઇહાં સુસ્વર દુઃસ્વરે અને યશ અયશે ભાંગા ૪. અથવા પ્રાણાપાન પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને સ્વરને અનુદયે અને ઉદ્યોતને ઉદયે ૩૦ નો ઉદય હોય; ઇહાં યશ અયશે ભાંગા ૨, એમ સર્વ મળી ૩૦ ને ઉદયે ભાંગા ૬ થાય. તે પછી ભાષાપર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને ૩૦ માંહે ઉદ્યોતને ભેળવ્યે ૩૧ નો ઉદય હોય. ત્યાં યશ અયશે અને સુસ્વર દુઃસ્વરે ભાંગા ૪ થાય, એમ સર્વ મળીને

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

છએ ઉદય સ્થાનકે થઇને બેઇંદ્રિયને વિષે ૨૨ ભાંગા થાય. એમ તેઇંદ્રિય અને ચઉરિંદ્રિયને પણ પ્રત્યેકે છ છ ઉદય સ્થાનકે ૨૨ ભાંગા હોય. એમ સર્વ મળીને વિકલેંદ્રિય માંહે ૬૬ ભાંગા હોય.

હવે સામાન્ય પંચેંદ્રિય તિર્યંચને ૬ ઉદય સ્થાનક હોય. તે આ પ્રમાણે-૨૧, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧. ત્યાં બાર ધ્રુવોદયી ૧૨, તિર્યંચદ્વિક ૧૪, પંચેંદ્રિય જાતિ ૧૫, ત્રસ ૧૬, બાદર ૧૭, પર્યાપ્ત અપર્યાપ્ત માંહેલી એક ૧૮, સુભગ દુર્ભગ માંહેલી એક ૧૯, આદેય અનાદેય માંહેલી એક ૨૦, યશ અયશ માંહેલી એક ૨૧; એ ૨૧ નું ઉદય સ્થાનક ભવને અપાંતરાલે વર્તતા પંચેંદ્રિય તિર્યંચને જાણવું. ઇહાં પર્યાપ્ત નામને ઉદયે વર્ત્તતાને સુભગ દુર્ભગે, આદેય અનાદેયે અને યશ અયશે કરીને ૮ ભાંગા થાય, અને અપર્યાપ્ત નામને ઉદયે વર્ત્તતાને દુર્ભગ, અનાદેય અને અયશ સાથે એકજ ભાંગો હોય. એવં ભાંગા ૯. ઇહાં કોઈક કહે છે કે– સુભગ અને આદેય સમકાળે ઉદયે આવે અને દુર્ભગ અનાદેય સમકાળે ઉદયે આવે. તે માટે પર્યાપ્તાને સુભગાદેય અને દુર્ભગાનાદેયના યશ અયશે કરીને ૪ જ ભાંગા, અને ૧ અપર્યાપ્તાને એવં ૫ જ ભાંગા હોય. એ મતાંતર છે. આગળ પણ સઘળે એમજ જાણવું. તે પછી શરીરસ્થને ૨૧ માંહેથી તિર્યંચાનુપૂર્વી કાઢીએ અને ઔદારિકદ્વિક ૨, છ માંહેલું એક સંસ્થાન ૩, છ માંહેલું એક સંઘયણ ૪, પ્રત્યેક ૫, ઉપઘાત ૬, એ છ ભેળવીએ ત્યારે ૨૬ નું ઉદય સ્થાનક હોય. ઇહાં પર્યાપ્તાને છ સંસ્થાને, છ સંઘયણે, સુભગ દુર્ભગે, આદેય અનાદેયે અને યશ અયશે ગણતાં ૨૮૮ ભાંગા થાય. અપર્યાપ્તાને હુંડ, છેવટું, દુર્ભગ, અનાદેય અને અયશે કરીને એકજ ભાંગો હોય, એમ ૨૮૯ ભાંગા હોય. તે શરીર

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પર્યાપ્તાને ૨૬ માંહે પરાઘાત ૧ અને શુભ અશુભ માંહેલી ૧ વિહાયોગતિ એ બે ભેળવ્યે ૨૮ નું ઉદય સ્થાનક હોય. ત્યાં પર્યાપ્તાના પૂર્વોક્ત ૨૮૮ ભાંગાને બે વિહાયોગતિએ ગુણતાં ૫૭૬ થાય. ઈહાં અપર્યાપ્તો હોય નહીં. તે પ્રાણાપાન પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને ઉચ્છ્વાસ ભેળવ્યે ૨૯ નું ઉદય સ્થાનક હોય, ઈહાં પણ ભાંગા ૫૭૬ પૂર્વલીપરે જાણવા અથવા શરીર પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને ઉચ્છ્વાસને અનુદયે અને ઉદ્યોતને ઉદયે ૨૯ નો ઉદય હોય. ઈહાં પણ ભાંગા ૫૭૬ પૂર્વવત્ થાય. બંને મળીને ૨૯ ને ઉદયે ૧૧૫૨ ભાંગા થાય. તે ભાષા પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને ૨૯ માંહે સુસ્વર દુઃસ્વર માંહેલી એક ભેળવ્યે ૩૦ નો ઉદય હોય, ઈહાં જે પૂર્વે ઉચ્છ્વાસને ઉદયે ૫૭૬ ભાંગા કહ્યા તે ઈહાં સુસ્વર દુસ્વરે બમણા કર્યે ૧૧૫૨ થાય. અથવા પ્રાણાપાન પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને સ્વરને અનુદયે અને ઉદ્યોતને ઉદયે ૩૦નો ઉદય હોય, ત્યાં ભાંગા ૫૭૬ પૂર્વવત્ હોય. બંને મળીને ત્રીશને ઉદયે ૧૭૨૮ ભાંગા થાય. તે સ્વર સહિત ૩૦ માંહે ઉદ્યોત ભેળવ્યે ૩૧ નો ઉદય થાય. ઇહાં ભાંગા ૧૧૫૨ સ્વર સહિતના પૂર્વે કહ્યા તેમ જાણવા. એ છ ઉદય સ્થાનકે થઇને પંચેંદ્રિય તિર્યંચને ૪૯૦૬ ભાંગા થાય. તથા તેજ પંચેંદ્રિય તિર્યંચને વૈક્રિય કરતાં પાંચ ઉદયસ્થાનક હોય. તે આ પ્રમાણે—૨૫, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ત્યાં પૂર્વોક્ત પંચેંદ્રિય તિર્યંચ યોગ્ય ૨૧ માંહે વૈક્રિયદ્વિક ૨, સમચતુરસ્ત્ર સંસ્થાન ૩, ઉપઘાત ૪, પ્રત્યેક ૫, એ પાંચ પ્રકૃતિ ભેળવીએ અને તિર્યગાનુપૂર્વી કાઢીએ ત્યારે ૨૫ નો ઉદય થાય. ઈહાં સુભગ દુર્ભગ, આદેય અનાદેય અને યશ અયશે ગણતાં ૮ ભાંગા થાય. તે પછી શરીર પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને પરાઘાત અને પ્રશસ્ત વિહાયોગતિ એ બે ભેળવ્યે ૨૭ નું ઉદયસ્થાનક થાય. ત્યાં પણ ભાંગા ૮ પૂર્વવત્ હોય. તે પછી પ્રાણાપાને પર્યાપ્તાને ઉચ્છ્વાસ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ભેળવ્યે ૨૮ નું ઉદયસ્થાનક થાય, ઈહાં પણ ૮ ભાંગા પૂર્વવત્ હોય. અથવા શરીરપર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને ઉચ્છ્વાસને અનુદયે અને ઉદ્યોતને ઉદયે ૨૮ નો ઉદય હોય, ત્યાં પણ ૮ ભાંગા પૂર્વવત્ હોય, સર્વ મળીને ૨૮ ને ઉદયે ૧૬ ભાંગા થાય. તે ભાષાપર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને ઉચ્છ્વાસ સહિત ૨૮ માંહે સુસ્વર ભેળવ્યે ૨૯ નો ઉદય હોય, ત્યાં પણ ૮ ભાંગા અથવા પ્રાણાપાને પર્યાપ્તાને સ્વરને અનુદયે અને ઉદ્યોતને ઉદયે ૨૯નો ઉદય હોય, ત્યાં પણ ૮ ભાંગા, બંને મળીને ૨૯ ને ઉદયે ૧૬ ભાંગા હોય. તે સ્વર સહિત ૨૯ માંહે ઉદ્યોત ભેળવ્યે ૩૦ નો ઉદય થાય ત્યાં પણ ભાંગા ૮ હોય. સર્વ સંખ્યાએ વૈક્રિય કરતાં તિર્યંચને ૫૬ ભાંગા થાય એટલે સર્વ પંચેંદ્રિય તિર્યંચને ૪૯૬૨ ભાંગા થાય. એકેંદ્રિયાદિ સર્વ તિર્યંચગતિ માંહે ૫૦૭૦ ભાંગા ઉપજે.

હવે સામાન્ય મનુષ્યને પાંચ ઉદય સ્થાનક હોય, તે આ પ્રમાણે–૨૧, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦, એ સર્વ જેમ પૂર્વે પંચેંદ્રિય તિર્યંચને કહ્યાં તેમ કહેવાં. ૨૯ અને ૩૦ ઉદ્યોત રહિત કહેવા. ત્યાં ૨૯ ના ભાંગા ૫૭૬ અને ૩૦ના ભાંગા ૧૧૫૨; વૈક્રિયાહારક સંયત ટાળીને શેષ મનુષ્યને ઉદ્યોતનો ઉદય ન હોય. સર્વ સંખ્યાએ પ્રાકૃત (સામાન્ય) મનુષ્યને ૫ ઉદય સ્થાનકે થઇને ૨૬૦૨ ભાંગા હોય. વૈક્રિય કરતાં મનુષ્યને ૫ ઉદય સ્થાનક હોય.–૨૫, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦. ત્યાં મનુષ્યગતિ ૧, પંચેંદ્રિય જાતિ ૨, વૈક્રિયદ્વિક ૪, સમચતુરસ્ર સંસ્થાન ૫, ઉપઘાત ૬, ત્રસ ૭, બાદર ૮, પર્યાપ્ત ૯, પ્રત્યેક ૧૦, સુભગ દુર્ભગ માંહેલી એક ૧૧, આદેય અનાદેય માંહેલી એક ૧૨, યશ અયશ માંહેલી એક ૧૩, અને બાર ધ્રુવોદયી ૨૫, એ ૨૫ નું ઉદય સ્થાનક વૈક્રિયના પ્રારંભકાળે હોય. ઈહાં સુભગ દુર્ભગ, આદેય અનાદેય અને યશ અયશે ગણતાં ભાંગા ૮ હોય. દેશવિરતિ અને પ્રમત્તસંયત વૈક્રિય કરનારને સર્વ પ્રશસ્ત પ્રકૃતિનોજ ઉદય હોય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

તે માટે ભાંગો ૧ જાણવો. તે પછી શરીર પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાને પરાઘાત અને પ્રશસ્ત વિહાયોગતિ ભેળવ્યે ૨૭ નો ઉદય હોય, ત્યાં પણ તેમજ ભાંગા ૮ હોય. તે પછી પ્રાણાપાને પર્યાપ્તાને ઉચ્છ્વાસ ભેળવ્યે ૨૮નો ઉદય હોય. ત્યાં પણ તેમજ ૮ ભાંગા થાય. અથવા સંયત ઉત્તર વૈક્રિય કરતાને શરીર પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તને ઉચ્છ્વાસને અનુદયે અને ઉદ્યોતને ઉદયે ૨૮ નો ઉદય થાય. ત્યાં એકજ ભાંગો હોય. સંયતને દુર્ભગ, અનાદેય અને અયશનો ઉદય ન હોય. બંને મળીને ૨૮ ને ઉદયે ૯ ભાંગા હોય. ભાષા પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તને ઉચ્છ્વાસ સહીત ૨૮ માંહે સુસ્વર ભેળવ્યે ૨૯ નો ઉદય થાય, ત્યાં પણ ભાંગા ૮ થાય. અથવા સંયતને સ્વરને અનુદયે અને ઉદ્યોતને ઉદયે ૨૯ નો ઉદય હોય, ત્યાં ભાંગો ૧ હોય. બે મળીને ૨૯ ને ઉદયે ૯ ભાંગા હોય. પર્યાપ્તાને સુસ્વર સહિત ૨૯ માંહે ઉદ્યોત ભેળવ્યે ૩૦નો ઉદય હોય, ત્યાં એક ભાંગો પૂર્વવત્ હોય. સર્વ સંખ્યાએ વૈક્રિય મનુષ્યને ૫ ઉદયસ્થાનકે થઇને ૩૫ ભાંગા હોય. આહારક શરીર કરતાં સંયતને ૫ ઉદય સ્થાનક હોય. ૨૫, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦; ત્યાં ૨૫ તો વૈક્રિય કરતા મનુષ્યને કહી તેજ જાણવી. વૈક્રિયાદ્વિકને ઠામે આહારકદ્વિક કહેવું. ઈહાં કેવળ પ્રશસ્ત પ્રકૃતિ હોય. સંયતને દુર્ભગ, અનાદેયઅને અયશનો ઉદય ન હોય તેમાટે ભાંગો ૧, તે પછી શરીર પર્યાપ્તને પરાઘાત અને પ્રશસ્ત વિહાયોગતિ ભેળવ્યે ૨૭ નો ઉદય હોય. ઈહાં પણ પૂર્વલીપેરે ૧ ભાંગો. તે પછી પ્રાણાપાન પર્યાપ્તને ઉચ્છ્વાસ ભેળવ્યે ૨૮ નો ઉદય, ત્યાં પણ ૧ ભાંગો. અથવા શરીર પર્યાપ્તને ઉચ્છ્વાસને અનુદયે અને ઉદ્યોતને ઉદયે ૨૮ નો ઉદય હોય, ઇહાં પણ ૧ ભાંગો. એમ ૨૮ને ઉદયે ૨ ભાંગા. તે પછી ભાષા પર્યાપ્તને ઉચ્છ્વાસ સહિત ૨૮ માંહે સુસ્વર ભેળવ્યે ૨૯ નો ઉદય હોય, ઈહાં

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પણ ૧ ભાંગો. અથવા પ્રાણાપાન પર્યાપ્તને સુસ્વરને અનુદયે અને ઉદ્યોતને ઉદયે ૨૯ નો ઉદય હોય, ઇહાં પણ ૧ ભાંગો. એમ ૨૯ને ઉદયે ૨ ભાંગા. તે પછી ભાષા પર્યાપ્તને સુસ્વર સહિત ૨૯ માંહે ઉદ્યોત ભેળવ્યે ૩૦ નો ઉદય; ઈહાં પણ ૧ ભાંગો. સર્વ મળીને આહારક શરીરી મનુષ્યને ૫ ઉદયસ્થાનકે થઇને ૭ ભાંગા ઉપજે. કેવળી મનુષ્યને ૧૦ ઉદયસ્થાનક હોય. તે આ પ્રમાણે—૨૦, ૨૧, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૯, ૮. ત્યાં મનુષ્યગતિ ૧, પંચેંદ્રિયજાતિ ૨, ત્રસ ૩, બાદર ૪, પર્યાપ્ત ૫, સુભગ ૬, આદેય ૭, યશઃકીર્ત્તિ ૮, બાર ધ્રુવોદયી ૨૦, એ વીશ પ્રકૃતિનો ઉદય અતીર્થંકર કેવલીને કેવલી સમુદ્ઘાતે કાર્મણ કાયયોગે વર્ત્તતાં જાણવો. ત્યાં ભાંગો ૧. તીર્થંકરને જિનનામ ભેળવ્યે ૨૧ નો ઉદય, ઈહાં પણ ભાંગો ૧; એ તીર્થંકરને કેવળી સમુદ્ઘાતે કાર્મણ કાયયોગે વર્ત્તતાં હોય. તે વીશ માંહે ઔદારિકદ્વિક ૨, છ માંહેલું એક સંસ્થાન ૩, વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ ૪, ઉપઘાત ૫, પ્રત્યેક ૬, એ છ ભેળવ્યે ૨૬ નો ઉદય, એ અતીર્થંકર કેવળીને કેવળી સમુદ્ઘાતે ઔદારિકમિશ્ર કાયયોગે વર્ત્તતાં હોય ઈહાં છ સંસ્થાને છ ભાંગા હોય પણ તે સામાન્ય મનુષ્યને પણ હોય છે તે માટે પૃથક્ ન ગણીએ. એજ ૨૬ ને તીર્થંકર નામ સહિત કરતાં ૨૭ નો ઉદય તીર્થંકર કેવલીને કેવળી સમુદ્ઘાતે ઔદારિકમિશ્ર કાયયોગે વર્તતાં હોય. ત્યાં સંસ્થાન સમચતુરસ્રજ હોય, તે માટે ભાંગો ૧ જ હોય અથવા તે ૨૬ માંહે પરાઘાત ૧, ઉચ્છ્વાસ ૨, બે વિહાયોગતિ માંહેલી એક ૩, બે સ્વર માંહેલો એક ૪, એ ચાર ભેળવ્યે ૩૦ નો ઉદય અતીર્થંકર સયોગિ કેવલી ઔદારિક કાયયોગે વર્ત્તતાને હોય. ઇહાં છ સંસ્થાનને બે વિહાયોગતિએ અને સુસ્વર દુઃસ્વરે ગણતાં ૨૪ ભાંગા થાય, તે

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સામાન્ય મનુષ્યને ઉદયસ્થાનકે પણ પામીએ તે માટે પૃથક્ ન ગણીએ. એ ૩૦ ને જિનનામ સહિત કરતાં ૩૧ નો ઉદય તીર્થંકર સયોગી કેવળી ઔદારિક કાયયોગે વર્ત્તતાને જાણવો. ઇહાં સમચતુરસ્ર સંસ્થાન, પ્રશસ્ત વિહાયોગતિ અને સુસ્વરનોજ ઉદય હોય, તે માટે ભાંગો ૧ જ હોય. એ ૩૧ માંહેથી વચનયોગ રૂંધ્યે ૩૦ નો ઉદય તીર્થંકરને હોય, ભાંગો ૧. તેમાંથી ઉચ્છ્વાસ રૂંધ્યે ૨૯ નો ઉદય તીર્થંકરને હોય તેનો ભાંગો ૧. અતીર્થંકર કેવલીને પૂર્વોક્ત ૩૦ માંહેથી વચન યોગ રૂંધ્યે ૨૯ નો ઉદય, ઈહાં પણ ૬ સંસ્થાન અને બે વિહાયોગતિએ ૧૨ ભાંગા થાય, પણ એ પૃથક્ ગણવા નહીં. તથા મનુષ્યગતિ ૧, પંચેંદ્રિયજાતિ ૨, ત્રસ ૩, બાદર ૪, પર્યાપ્ત ૫, સુભગ ૬, આદેય ૭, યશઃકીર્ત્તિ ૮ અને તીર્થંકર નામ ૯, એ નવનો ઉદય તીર્થંકર અયોગી કેવળીને ચરમ સમયે વર્ત્તતાં હોય, ભાંગો ૧. તેજ ૯ માંથી અતીર્થંકરને તીર્થંકર નામ વિના ૮ નો ઉદય હોય, ભાંગો ૧. ઈહાં કેવલીનાં ૧૦ ઉદયસ્થાનક માહે ભાંગા ૬૨ થાય. પણ ૨૦, ૨૧, ૨૭, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૯, ૮ એ આઠ સ્થાનકનો પ્રત્યેકે એકેક ભાંગો લેવો. ત્યાં ૨૦ ને ૮ ના અતીર્થંકરના ભાંગા અને શેષ ૬ ઉદય સ્થાનકના તીર્થંકરના એકેકા ભાગા લેવા; એમ ૮ ભાંગા લેવા. શેષ ૫૪ ભાંગા તો સામાન્ય મનુષ્યના ભાંગામાંહે અંતર્ભૂત છે, તે માટે પૃથક્ ન ગ્રહણ કરવા. સર્વ સંખ્યાએ સર્વ મનુષ્યના ઉદય ભાંગા ૨૬૫૨ થાય.

દેવતાને ઉદયસ્થાનક ૬ હોય, તે આ પ્રમાણે–૨૧, ૨૫, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦. ત્યાં દેવદ્વિક ૨, ૫ચેંદ્રિય જાતિ ૩, ત્રસ ૪, બાદર ૫, પર્યાપ્ત ૬, સુભગ દુર્ભગ માંહેલી એક ૭, આદેય અનાદેય માંહેલી એક ૮, યશ અયશ માંહેલી એક ૯ અને બાર ધ્રુવોદયી

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૨૧; એ એકવીશનું ઉદય સ્થાનક ભવને અપાંતરાલ ગતિએ વર્ત્તતાને હોય, ત્યાં સુભગ દુર્ભગ, આદેય અનાદેય અને યશ અયશ સાથે ભાંગા ૮ થાય. ઈહાં દુર્ભગ, અનાદેય અને અયશનો ઉદય તે પિશાચાદિકને જાણવો. તે પછી શરીરસ્થને ૨૧ માંહે વૈક્રિયદ્વિક ૨, ઉપઘાત ૩, પ્રત્યેક ૪, સમચતુરસ્ત્ર ૫, એ પાંચ ભેળવ્યે અને દેવાનુપૂર્વી કાઢયે ૨૫ નો ઉદય હોય; ત્યાં પણ તેમજ ૮ ભાંગા જાણવા. તે પછી શરીર પર્યાપ્તને પરાઘાત, પ્રશસ્ત વિહાયોગતિ, એ બે ભેળવ્યે ૨૭ નો ઉદય હોય, ત્યાં પણ ભાંગા ૮ હોય. દેવતાને અપ્રશસ્ત વિહાયોગતિનો ઉદય ન હોય. તે પછી પ્રાણાપાન પર્યાપ્તને ઉચ્છ્વાસ ભેળવ્યે ૨૮નો ઉદય હોય, ત્યાં પણ ૮ ભાંગા. અથવા શરીર પર્યાપ્તને ઉચ્છ્વાસને અનુદયે અને ઉદ્યોતને ઉદયે ૨૮ નો ઉદય, ત્યાં પણ ૮ ભાંગા. બે મળીને ૨૮ ને ઉદયે ૧૬ ભાંગા હોય. તે પછી ભાષા પર્યાપ્તને સુસ્વર ભેળવ્યે ૨૯ નો ઉદય, ઈહાં પણ ૮ ભાંગા; દેવતાને દુઃસ્વરનો ઉદય ન હોય. અથવા પ્રાણાપાનપર્યાપ્તને સુસ્વરને અનુદયે અને ઉદ્યોતને ઉદયે ૨૯ નો ઉદય, ઇહાં પણ ભાંગા ૮. ઉત્તર વૈક્રિય કરતાં દેવતાને:ઉદ્યોતનો ઉદય પામીએ. બે મળીને ૨૯ ને ઉદયે ૧૬ ભાંગા થાય. તે પછી ભાષા પર્યાપ્તને સુસ્વર સહિત ૨૯ માંહે ઉદ્યોત ભેળવ્યે ૩૦ નો ઉદય, ઈહાં પણ ભાંગા ૮ પૂર્વવત્ હોય. એ છએ ઉદય સ્થાનકે થઇને સર્વ મળી દેવતાને ભાંગા ૬૪ ઉપજે.

હવે નારકીને ઉદય સ્થાનક ૫ હોય તે આ પ્રમાણે– ૨૧, ૨૫, ૨૭, ૨૮, ૨૯. ત્યાં નરકદ્વિક ૨, પંચેંદ્રિય જાતિ ૩, ત્રસ ૪, બાદર, ૫, પર્યાપ્ત ૬, દુર્ભગ ૭, અનાદેય ૮, અયશઃકીર્ત્તિ ૯, ધ્રુવોદયી બાર ૨૧, એ ૨૧ નો ઉદય ભવાપાંતરાલગતિએ વર્ત્તતાને હોય, ત્યાં ભાંગો ૧. નારકી પરાવ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ર્ત્તમાન પ્રકૃતિ માંહેલી સર્વ અશુભ પ્રકૃતિજ બાંધે તે માટે. તે પછી શરીરસ્થને વૈક્રિયદ્વિક ૨, હુંડ સંસ્થાન ૩, ઉપઘાત ૪, પ્રત્યેક ૫, એ પાંચ ભેળવીએ અને નરકાનુપૂર્વી કાઢીએ ત્યારે ૨૫ નો ઉદય હોય, ત્યાં ભાંગો ૧. તે પછી શરીર પર્યાપ્તને પરાઘાત ૧, અપ્રશસ્ત વિહાયોગતિ ૨, ભેળવ્યે ૨૭ નો ઉદય હોય, ત્યાં ભાંગો ૧. તે પછી પ્રાણાપાન પર્યાપ્તને ઉચ્છ્વાસ ભેળવ્યે ૨૮ નો ઉદય હોય, ત્યાં ભાંગો ૧. તે પછી ભાષા પર્યાપ્તને દુઃસ્વર ભેળવ્યે ૨૯ નું ઉદયસ્થાનક થાય, ત્યાં ભાંગો ૧. એ પાંચે ઉદય સ્થાનકે થઇને નારકીને ભાંગા ૫ ઉપજે ચારે ગતિના સર્વ થઇને ૭૭૯૧ ઉદય ભાંગા થાય. ૨૮.

ઉદય સ્થાને ભાંગા.

૨૦ ૨૧ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭
ઇક્ક બિઆલિક્કારસ, તિત્તીસા છસ્સયાણિ તિત્તીસા;
૨૮ ૨૯
બારસસત્તરસસયાણ–હિગાણિ બિપંચસીઇહિં ॥૨૯॥
૩૦ ૩૧
અઉણત્તીસિક્કારસ, સયાણિહિઅ સત્તરપંચસટ્ઠીહિં;
૯ ૮ ૧૨ ૭૭૯૧
ઇક્કિક્કગં ચ વીસા,–દટ્ઠુદયંતેસુ ઉદયવિહી ॥ ૩૦ ॥

ઇક્ક–એક.
બિયાલિક્કારસ–બહેંતાળીશ, અગ્યાર.
તિત્તીસા–તેત્રીશ.
છસ્સયાણિ–છશેં.
બારસસત્તરસસયાણહિગાણિ–બારશેં અને સત્તરશેં અધિક.
બિપંચસીઇહિં–બે અને પંચાશીએ (૧૨૦૨–૧૭૮૫).

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અઉણત્તીસિક્કારસસયાણિ હિય-ઓગણત્રીશશેં અને અગ્યારશેં અધિક.	ઈક્કિક્કગં-એક એક.
સત્તર પંચસટ્ઠીહિં-સત્તર અને પાંસઠે (૨૯૧૭-૧૧૬૫)	વીસાદટ્ઠુદયંતેસુ-વીશ પ્રકૃતિના ઉદય સ્થાનથી આઠ પ્રકૃતિના ઉદયસ્થાન સુધી.
	ઉદયવિહી-ઉદયના ભાંગા.

અર્થ—વીશ પ્રકૃતિના ઉદયસ્થાનથી માંડીને આઠ પ્રકૃતિના ઉદયસ્થાન સુધી અનુક્રમે ૧, ૪૨, ૧૧, ૩૩, ૬૦૦, ૩૩, ૧૨૦૨, ૧૭૮૫, ૨૯૧૭, ૧૧૬૫, ૧ અને ૧ ઉદયના ભાંગા થાય છે. ૨૯-૩૦

વિવેચન:—હવે કયા ઉદય સ્થાનકે કેટલા ભાંગા પામીયે તે કહે છે—

વીશને ઉદય સ્થાનકે એક ભાંગો કેવળીનો હોય. ૨૧ ને ઉદયે બેંતાળીશ ભાંગા હોય એકેંદ્રિયના ૫, વિકલેંદ્રિયના ૯, પંચેંદ્રિય તિર્યંચના ૯, મનુષ્યના ૯, તિર્યંચનો ૧, દેવતાના ૮, નારકીનો ૧, એવં ૪૨. ચોવીશને ઉદયે અગ્યાર ભાંગા એકેંદ્રિયના હોય. ૨૫ ને ઉદયે ૩૩ ભાંગા—એકેંદ્રિયના ૭, વૈક્રિય તિર્યંચના ૮, વૈક્રિય મનુષ્યના ૮, આહારક શરીરીનો ૧, દેવતાના ૮, નારકીનો ૧, એવં ૩૩ હોય. ૨૬ ને ઉદયે ૬૦૦ ભાંગા—એકેંદ્રિયના ૧૩, વિકલેંદ્રિયના ૯, પંચેંદ્રિય તિર્યંચના ૨૮૯, મનુષ્યના ૨૮૯, એવં ૬૦૦ હોય. ૨૭ ને ઉદયે ૩૩ ભાંગા—એકેંદ્રિયના ૬, વૈક્રિય તિર્યંચના ૮, વૈક્રિય મનુષ્યના ૮, આહારકનો ૧, તીર્થંકરનો ૧, દેવતાના ૮, નારકીનો ૧, એવં ૩૩. ૨૮ ને ઉદયે ૧૨૦૨ ભાંગા—વિકલેંદ્રિયના ૬, તિર્યંચ પંચેંદ્રિયના ૫૭૬, વૈક્રિય તિર્યંચના ૧૬, મનુષ્યના ૫૭૬, વૈક્રિય મનુષ્યના ૯, આહારકના ૨, દેવ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

તાના ૧૬, નારકીનો ૧, એવં ૧૨૦૨ ભાંગા. ૨૯ ને ઉદય સ્થાનકે ૧૭૮૫ ભાંગા–વિકલેંદ્રિયના ૧૨, પંચેંદ્રિય તિર્યંચના ૧૧૫૨, વૈક્રિય તિર્યંચના ૧૬, મનુષ્યના ૫૭૬, વૈક્રિય મનુષ્યના ૯, આહારકના ૨, તીર્થંકરનો ૧, દેવતાના ૧૬, નારકીનો ૧, એવં ૧૭૮૫ ભાંગા હોય. બારશેં અને સત્તરશેં એ બે અને પંચ્યાશીએ અધિક એટલે ૨૮ ને ઉદયે બારશેં ને બે ભાંગા અને ૨૯ ને ઉદયે સત્તરશેંને પંચ્યાશી ભાંગા હોય.

ત્રીશને ઉદયે ઓગણત્રીશશેં ને સત્તર ભાંગા–વિકલેંદ્રિયના ૧૮, પંચેંદ્રિય તિર્યંચના ૧૭૨૮, વૈક્રિય તિર્યંચના ૮, મનુષ્યના ૧૧૫૨, વૈક્રિય મનુષ્યનો ૧, આહારકનો ૧, તીર્થંકરનો ૧, દેવતાના ૮, એવં ૨૯૧૭ થાય. એકત્રીશને ઉદયે અગ્યારશેં પાંસઠ ભાંગા–વિકલેંદ્રિયના૧૨,પંચેદ્રિય તિર્યંચના ૧૧૫૨, તીર્થંકરનો ૧, એવં ૧૧૬૫ ભાંગા થાય. નવને ઉદયે એક ભાંગો તીર્થંકરનો અને આઠને ઉદયે એક ભાંગો સામાન્ય કેવલીનો હોય.વીશના ઉદય સ્થાનક થકી માંડીને આઠના ઉદય સ્થાનક લગે બારે ઉદય સ્થાનકે થઈને સત્તોતેરશેં અને એકાણું નામ કર્મના ઉદયના ભાંગા થાય. એ ઉદયસ્થાન, ભાંગા અને તેના સ્વામીનું કોષ્ટક આ સાથે આપ્યું છે. ૨૯–૩૦

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

उदय स्थान	तद्भंगा ७७९१	तद्भंगस्वामिनः
२०	१	सामान्यकेवलिनः १
२१	४२	एकें०५,विक०९,तिर्य०९,मनु०९,तीर्थ१, देव८, नारकी १.
२४	११	एकेंद्रिय ११.
२५	३३	एकें०७,वैक्रियति०८,वै०म०८,आहा०१,देव०८,ना०१
२६	६००	एकें०१३,विक०९,ति०२८९,म०२८९.
२७	३३	एकें६,वै०ति०८,वै०म०८,आहा०१,तीर्थ०१,देव०८, ना०१.
२८	१२०२	विक०६,ति०५७६,वै०ति०१६ म०५७६,वै०म०९, आ०२,दे०१६,ना०१.
२९	१७८५	वि०१२,ति०११५२,वै०ति१६,म०५७६,वै०म० ९, आ०२,दे१६,ना१,ती०१.
३०	२९१७	वि०१८,ति०१७२८,वै०ति०८,म०११५२,वै०म०१, आ०१,ती०१,दे८.
३१	११६५	वि०१२,ति०११५२,तीर्थ०१.
	१	तीर्थंकर १.
८	१	केवली १.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

નામ કર્મનાં સત્તા સ્થાન.

તિ દુનઉઈ ગુણનઉઈ, અડસી છલસી અસીઈ ગુણસીઈ; અટ્ઠુયછપ્પન્નત્તરિ, નવ અટ્ઠ ય નામસંતાણિ ॥૩૧॥

તિદુનઉઈ-ત્રાણું, બાણું,
ગુણનઉઈ-નેવાશી.
અડસી-અઠ્ઠાશી.
છલસી-છાશી.
અસીઈ-એંશી.
ગુણસીઈ-ઓગણ્યાએંશી.
અટ્ઠુયછપન્નત્તરિ-અઠ્ઠોતેર, છોંતેર, પંચોતેર.
નવ-નવ.
અટ્ઠ-આઠ.
ય-અને.
નામ-નામ કર્મના.
સંતાણિ-સત્તાસ્થાનો.

અર્થઃ—૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૯, ૭૮, ૭૬, ૭૫, ૯ અને આઠ પ્રકૃતિનાં (એ બાર) નામકર્મનાં સત્તા સ્થાનો જાણવા. ૩૧

વિવેચનઃ—હવે નામ કર્મનાં સત્તાનાં સ્થાનક કહે છે. ત્રાણુંનું સત્તા સ્થાનક ૧, બાણુંનું સત્તા સ્થાનક ૨, નેવ્યાશી પ્રકૃતિનું ૩, અઠયાશીનું ૪, છાશીનું ૫, એંશીનું ૬, ઓગણ્યાએંશીનું ૭, અઠ્ઠોતેરનું ૮ છોંતેરનું ૯, પંચોત્તેરનું ૧૦, નવ પ્રકૃતિનું ૧૧ અને આઠ પ્રકૃતિનું સત્તા સ્થાનક ૧૨, એ બાર નામ કર્મનાં સત્તા સ્થાનક હોય. નામ કર્મની સર્વ પ્રકૃતિનો સમુદાય સત્તાએ હોય, ત્યારે ૯૩ નું સત્તા સ્થાનક ૧, તે માંહે જિન નામની સત્તા ન હોય ત્યારે ૯૨ નું સત્તા સ્થાનક ૨, તથા ૯૩ માંહેથી આહારક શરીર ૧, આહારકોપાંગ ૨, આહારક બંધન ૩, આહારક સંઘાતન ૪, એ ચારની સત્તા ન હોય ત્યારે

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૮૯ નું સત્તા સ્થાનક ૩, તે માંહેથી જિન નામની સત્તા ન હોય ત્યારે ૮૮ નું સત્તાસ્થાનક ૪; તે માંહેથી દેવદ્વિક ઉવેલ્યે અથવા નરકદ્વિક ઉવેલ્યે ૮૬ નું સત્તા સ્થાનક તથા તેઉ વાયુ માંહે વૈક્રિયાષ્ટક ઉવેલીને ૮૦ ની સત્તાવંત થકો પંચેંદ્રિયપણું પામીને દેવગતિ યોગ્ય બાંધતો દેવદ્વિક અને વૈક્રિયચતુષ્કને બાંધે ત્યારે ૮૬ નું સત્તા સ્થાનક, તથા તેજ નરક ગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતો નરકદ્વિક અને વૈક્રિય ચતુષ્કને બાંધે ત્યારે પણ ૮૬ ની સત્તા ૫; તે પછી નરકદ્વિક અને વૈક્રિયચતુષ્ક ઉવલ્યે ૮૦ ની સત્તા અથવા દેવદ્વિક અને વૈક્રિયચતુષ્ક ઉવેલ્યે ૮૦ ની સત્તા ૬; તે પછી મનુષ્યદ્વિક ઉવેલ્યે ૭૮ નું સત્તાસ્થાનક ૭; એ સાત સત્તાસ્થાનક ક્ષપક વર્જીને અનેરાને જાણવા. ત્યાં પણ અભવ્ય તથા પૂર્વે અપ્રાપ્ત સમ્યક્ત્વને ૭૮, ૮૦, ૮૬, ૮૮ એ ચારજ સત્તાસ્થાનક હોય. હવે ક્ષપકને ૬ સત્તાસ્થાનક હોય, તે આ પ્રમાણે-૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮. એ માંહેથી નરકદ્વિક ૨, તિર્યગ્દ્વિક ૪, એકેંદ્રિય ૫, બેઇંદ્રિય ૬, તે ઇંદ્રિય ૭, ચઉરિંદ્રિય જાતિ ૮, સ્થાવર ૯, આતપ ૧૦, ઉદ્યોત ૧૧, સૂક્ષ્મ ૧૨, સાધારણ ૧૩, એ તેર ક્ષય ગયે ૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫ ની અનુક્રમે સત્તા થાય. તથા મનુષ્યગતિ ૧, પંચેંદ્રિય જાતિ ૨, ત્રસ ૩, બાદર ૪, પર્યાપ્ત ૫, સુભગ ૬, આદેય ૭, યશ ૮ અને તીર્થંકર ૯, એ નવનું સત્તાસ્થાનક અથવા તીર્થંકર નામ વિના ૮ નું સત્તાસ્થાનક, એ બે સત્તાસ્થાનક અયોગિને છેલ્લે સમયે હોય. ૩૧.

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩
અટ્ઠય બારસ બારસ, બંધોદયસંતપયડિઠાણાણિ;
ઓહેણાએસેણ ય, જત્થ જહાસંભવં વિભજે ॥૩૨॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અટ્ઠ—આઠ.
બારસ—બાર.
બંધોદય સંત પયડિઠાણાણિ—બંધ, ઉદય અને સત્તા પ્રકૃતિનાં સ્થાનો.
ઓહેણ—ઓઘે—સામાન્યે.
આએસેણ—વિશેષે.
જત્થ—જ્યાં.
જહાસંભવં—યથાસંભવ—જેટલા સંભવે તેટલા.
વિભજે—વિકલ્પ કરવા.

અર્થઃ—નામકર્મનાં બંધ, ઉદય અને સત્તા પ્રકૃતિનાં સ્થાનો અનુક્રમે આઠ, બાર અને બાર હોય. તે સામાન્યે અને વિશેષે જ્યાં જેટલા સંભવે ત્યાં તેટલા વિકલ્પ કરવા. ૩૨

વિવેચન—નામકર્મનાં બંધસ્થાનક આઠ, ઉદય સ્થાનક બાર અને સત્તા સ્થાનક બાર છે. પ્રકૃતિનાં સ્થાનક તે ઓઘ એટલે સામાન્યપણે અને આદેશ તે વિશેષપણે,—અમુક બંધસ્થાનક બાંધતાં એટલાં સત્તાસ્થાનક હોય, એમ પરસ્પર સંવેધ તે આદેશ કહીએ, તે આદેશે-વિશેષે કરીને જ્યાં જેટલાં સંભવે ત્યાં તેટલાં વિભજેત્ કહેવાં. ૩૨.

સામાન્યથી બંધ, ઉદય અને સત્તાનો સંવેધ.

નવપણગોદયસંતા, તેવીસે પન્નવીસ છવ્વીસે;
અટ્ઠ ચઉરટ્ઠવીસે, નવ સગિ ગુણતીસ તીસંમિ ॥૩૩॥

નવપણગ—નવ અને પાંચ.
ઉદયસંતા—ઉદય અને સત્તા સ્થાનક.
તેવીસે—ત્રેવીશના બંધસ્થાનકે.
પન્નવીસ છવ્વીસે—પચીશ અને છવીશના બંધસ્થાનકે.
અટ્ઠચઉર—આઠ ઉદય અને ચાર સત્તાસ્થાન.
અટ્ઠવીસે—અઠ્ઠાવીશના બંધ સ્થાનકે.
નવસગ—નવ ઉદય અને સાત સત્તાસ્થાન.
ગુણતીસતીસંમિ—ઓગણત્રીશ અને ત્રીશ પ્રકૃતિના બંધે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ:—ત્રેવીશ, પચ્ચીશ અને છવીશના બંધે નવ નવ ઉદય સ્થાન અને પાંચ પાંચ સત્તાસ્થાન હોય. અઠ્ઠાવીશના બંધસ્થાનકે આઠ ઉદય સ્થાન અને ચાર સત્તાસ્થાન હોય. ઓગણત્રીશ અને ત્રીશના બંધે નવ ઉદયસ્થાન અને સાત સત્તાસ્થાન હોય. ૩૩.

વિવેચન—ત્યાં પ્રથમ સામાન્યપણે બંધ, ઉદય અને સત્તાનો સંવેધ કહે છે–ત્રેવીશના બંધસ્થાનકને વિષે, પચ્ચીશના બંધસ્થાનકને વિષે અને છવીશના બંધસ્થાનકને વિષે નવ ઉદય સ્થાનક અને પાંચ સત્તા સ્થાનક હોય. ત્યાં ત્રેવીશનો બંધ તે અપર્યાપ્ત એકેંદ્રિય પ્રાયોગ્યજ હોય. તેના બંધક એકેંદ્રિય, બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય, ચઉરિંદ્રિય, પંચેંદ્રિયતિર્યંચ અને મનુષ્ય હોય. એ ૨૩ ના બંધકને યથાયોગ્ય સામાન્યપણે નવ ઉદય સ્થાનક હોય. તે કયા? ૨૧, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧. અને પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય તે આ પ્રમાણે-૯૨, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮. ત્યાં (૨૧) એકવીશને ઉદયે વર્તતા સર્વ જીવને પાંચે સત્તા સ્થાનક હોય. મનુષ્યને ૭૮ વર્જીને ચાર સત્તા સ્થાનક હોય. જે માટે મનુષ્યદ્વિક ઉવળ્યે ૭૮ ની સત્તા થાય, તે ઇહાં ન ઘટે. ચોવીશને ઉદયે પણ પાંચે સત્તાસ્થાનક હોય પણ વૈક્રિય કરતા ૨૪ ને ઉદયે વર્તતા વાયુકાયને ૮૦, ૭૮ વર્જીને ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય; જે માટે તેને વૈક્રિયષટ્ક અને મનુષ્યદ્વિક નિશ્ચયે છેજ. વૈક્રિય તો સાક્ષાત અનુભવે છે તે માટે તે ઉવલતો નથી અને તે ઉવેલ્યા વિના નરકદ્વિક તથા દેવદ્વિક ન ઉવલે, સમકાળેજ વૈક્રિયષટ્ક નિશ્ચયે ઉવળે માટે. અને વૈક્રિયષટ્ક ઉવળ્યા પછીજ મનુષ્યદ્વિક ઉવળે, પૂર્વે નહીં; તે માટે વૈક્રિય કરતા વાયુને ૮૦, ૭૮ એ બે ન હોય. પચ્ચીશને ઉદયે પાંચે સત્તા સ્થાનક હોય. ત્યાં ૭૮નું સત્તાસ્થાનક તે

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અવૈક્રિય વાયુકાય અને તેઉકાય માંહેજ પામીએ, અનેરા માંહે ન પામીએ. જે માટે તેઉ વાયુ વર્જીને અનેરા સર્વ પર્યાપ્તા જીવ નિશ્ચયે મનુષ્યદ્વિક બાંધે. છવીશને ઉદયે પણ પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય. ત્યા ૭૮ ની સત્તા તે અવૈક્રિય વાયુ અને તેઉ માંહે પામીએ અને કેટલાએક તેઉ વાયુ માંહેથી આવ્યા વિકલેંદ્રિય અને પંચેંદ્રિય અપર્યાપ્તા કિયત્કાળ લગે મનુષ્યદ્વિક ન બાંધે ત્યાં લગે તે માંહે પણ ૭૮ પામીએ; અનેરામાં નહીં. સત્તાવીશને ઉદયે ૭૮ વર્જીને ૪ સત્તાસ્થાનક હોય. ૨૭ નો ઉદય તો તેઉ વાયુ વર્જીને પર્યાપ્તા બાદર એકેંદ્રિયને અને વૈક્રિય તિર્યંચ મનુષ્યને હોય અને તે તો અવશ્ય મનુષ્યદ્વિક બાંધેજ, તે માટે ત્યાં ૭૮ ની સત્તા ન પામીએ. ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧ ને ઉદયે નિશ્ચયે ૭૮ વર્જીને ચાર સત્તા સ્થાનક હોય. એમ ૨૩ ના બંધકને યથાયોગ્ય નવે ઉદય સ્થાનકે થઇને ચાળીશ સત્તાસ્થાનક હોય. ૨૫, ૨૬ નાં બંધકને પણ એમજ નવ નવ ઉદય સ્થાનકે સત્તાનો સંવેધ જાણવો. પણ પર્યાપ્ત એકેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય ૨૫, ૨૬ ના બંધક દેવતાને ૨૧, ૨૫, ૨૭, ૨૮, ૨૯ અને ૩૦ એ છ ઉદય સ્થાનકને વિષે ૯૨, ૮૮ એ બે સત્તાસ્થાનક હોય. અપર્યાપ્ત વિકલેંદ્રિય તથા પંચેંદ્રિય તિર્યંચ અને મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ૨૫ તો દેવતા બાંધે નહીં, ત્યાં અપર્યાપ્તા માંહે દેવતા ઉપજે નહીં તે માટે.

તથા ૨૮ ના બંધકને આઠ ઉદય સ્થાનક હોય, તે આ પ્રમાણે–૨૧, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧. ઈહાં ૨૮ નો બંધ બે ભેદે છે–દેવગતિ પ્રાયોગ્ય અને નરકગતિ પ્રાયોગ્ય. ત્યાં દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ ને બંધે આઠે ઉદય સ્થાનક અનેક જીવની અપેક્ષાએ પામીએ અને નરક ગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ ને બંધે બે ઉદય સ્થાનક હોય–૩૦, ૩૧. તથા ૨૮ ના બંધકને સામાન્યપણે ચાર સત્તા સ્થાનક હોય–૯૨,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૮૯, ૮૮, ૮૬; ત્યાં દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ના બંધક સમ્યગ્દષ્ટિ પંચેંદ્રિય તિર્યંચ મનુષ્યને ૨૧ નો ઉદય અપાંતરાલ ગતિએ વર્તતાં જાણવો, પણ મિથ્યાદષ્ટિને નહિ જે માટે મિથ્યાદષ્ટિ તો સર્વ પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તો જ દેવપ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધે. અને ૨૧, ૨૬, ૨૮, ૨૯ ને ઉદયે વર્તતો તો અપર્યાપ્ત જ હોય, તે માટે તે મિથ્યાદષ્ટિ દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ ન બાંધે. ઈહાં કોઈક કહે-જો એમ કહો છો તો મિથ્યાદષ્ટિ વૈક્રિય તિર્યંચ મનુષ્ય ૨૫, ૨૭, ૨૮, ૨૯ ને ઉદયે વર્તતા દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધે છે તે કેમ ઘટે? तत्रोत्तरं તેણે ભવની આદિમાં પર્યાપ્ત પૂરી કરી છે, પછી વૈક્રિય શરીર કરતાં ઔદારિક શરીરની નિવૃત્તિએ પર્યાપ્તિ પણ ઉદયથી નિવર્ત્તી, પણ તે પર્યાપ્તા જ કહીએ, તે માટે ત્યાં મિથ્યાત્વીને પણ ૨૮ નો બંધ વિરૂદ્ધ નહીં. તે દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ ના બંધકને ૨૧ ને ઉદયે વર્તતાં બે સત્તાસ્થાનક હોય-૯૨, ૮૮; જિનનામની સત્તા નહીં, તે હોય ત્યારે તો તેનો બંધ પણ હોય, તેથી ૨૯ નો બંધક થાય તે માટે નહીં. ૨૫ ને ઉદયે પણ ૨૮ ના બંધક આહારક સંયત વૈક્રિય તિર્યંચ મનુષ્યને સામાન્યપણે બે સત્તા સ્થાનક હોય-૯૨, ૮૮; ત્યાં પણ આહારક સંયતને નિશ્ચયે ૯૨, શેષને બે હોય. ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯ ને ઉદયે પણ ૯૨, ૮૮, એ બે સત્તાસ્થાનક સામાન્યપણે જાણવાં. ૩૦ ને ઉદયે દેવ નરકગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ ના બંધકને સામાન્યપણે ૪ સત્તા સ્થાનક હોય; ૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૬. ત્યાં ૯૨, ૮૮, પૂર્વવત્ જાણવાં. અને ૮૯ આ પ્રમાણે-કોઇક મનુષ્ય તીર્થંકર નામકર્મની સત્તાવંત વેદક સમ્યગ્દષ્ટિ પૂર્વે નરકાયુ બાંધ્યું હોય તે નરકે જવાને અભિમુખે સમ્યકત્વ થકી પડીને મિથ્યાત્વે ગયો ત્યારે તીર્થંકર નામ કર્મ બાંધવાનો અભાવ હોવાથી નરક પ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધતો ૮૯ની સત્તાવંત હોય. ૮૬ આ પ્રમાણે-તીર્થંકર નામ ૧, આ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

હારક ચતુષ્ક ૫, દેવદ્વિક ૭, નરકદ્વિક ૯, વૈક્રિય ચતુષ્ટય ૧૩, એ તેરની સત્તા ટળ્યે ૮૦ ની સત્તા હોય. તે ૮૦ ની સત્તા-વાળો પંચેંદ્રિય તિર્યંચ અથવા મનુષ્ય થયો થકો સર્વ પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તો જો વિશુદ્ધ પરિણામવંત હોય તો દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધે. ત્યારે દેવદ્વિક અને વૈક્રિયચતુષ્ક સત્તાએ થાય માટે ૮૬ ની સત્તા, તથા જો સંક્લિષ્ટ પરિણામવંત હોય તો તે નરકગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધે ત્યારે નરકદ્વિક, વૈક્રિય ચતુષ્ક સત્તાએ થાય, ત્યારે પણ ૮૬ ની સત્તા. ૩૧ ને ઉદયે ત્રણ સત્તા સ્થાનક ૯૨, ૮૮, ૮૬. એ તિર્યંચને જ હોય, ત્યાં તીર્થંકરનામની સત્તા ન હોય, તે માટે ૮૯ નહીં. ભાવના પૂર્વવત્.

તથા ૨૯, ૩૦ પ્રકૃતિના બંધકને નવ ઉદય સ્થાનક હોય. તે કયા? ૨૧, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧. અને સાત સત્તા સ્થાનક હોય. તે કયા? ૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮. વિકલેંદ્રિય અને પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતા પર્યાપ્તા અપર્યાપ્તા એકેન્દ્રિય, વિકલેન્દ્રિય, પંચેંદ્રિય તિર્યંચને ૨૧ ને ઉદયે પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય; ૯૨, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮. એ પ્રમાણે ૨૪, ૨૫, ૨૬ ને ઉદયે પણ કહેવું. અને ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧ ના ઉદયને વિષે ૭૮ વર્જીને ૪ સત્તા સ્થાનક હોય. એની ભાવના જેમ પૂર્વે ૨૩ ના બંધકને કહી તેમ જાણવી. મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતા એકેંદ્રિય, વિકલેંદ્રિય અને પંચેંદ્રિય તિર્યંચને તથા તિર્યંગ્ગતિ મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતા મનુષ્યને પોતપોતાના ઉદય સ્થાનકને વિષે યથાયોગ્યપણે વર્તતાને ૭૮ વર્જીને તેજ ૪ સત્તા સ્થાનક જાણવા. દેવતા નારકીને પંચેંદ્રિય તિર્યંચ મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં સ્વસ્વોદયે વર્તતાને ૯૨, ૮૮, એ બે સત્તા સ્થાનક હોય. તીર્થંકરની સત્તાવંત મિથ્યાત્વી નારકીને મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૯

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

બાંધતા પાંચે ઉદયે યથાયોગ્ય વર્ત્તતાને ૮૯ ની સત્તા હોય. દેવગતિ પ્રાયોગ્ય તીર્થંકર નામ સહિત ૨૯ બાંધતા અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્યને ૨૧ ને ઉદયે વર્ત્તતાને ૯૩, ૮૯, એ બે સત્તા સ્થાનક હોય. એ જ પ્રકારે ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦ ના ઉદયને વિષે પણ તે જ બે સત્તા સ્થાનક કહેવાં, આહારક સંયતને તો પોતાને ઉદયે વર્ત્તતાને ૯૩ નું જ સત્તા સ્થાનક કહેવું. એમ સામાન્યપણે ૨૯ ને બંધે ૨૧ ને ઉદયે સાત સત્તા સ્થાનક. ૨૪ ને ઉદયે પાંચ, ૨૫ ને ઉદયે સાત, ૨૬ ને ઉદયે સાત, ૨૭ ને ઉદયે છ, ૨૮ ને ઉદયે છ, ૨૯ ને ઉદયે છ, ૩૦ ને ઉદયે છ અને ૩૧ ને ઉદયે ચાર સત્તાસ્થાનક હોય. જેમ તિર્યંચગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતા એકેંદ્રિય, વિકલેંદ્રિય, પંચેંદ્રિય તિર્યંચ, મનુષ્ય, દેવતા અને નારકીને ઉદય સ્થાનક કહ્યાં, તેમ તિર્યંચગતિ પ્રાયોગ્ય ઉદ્યોત સહિત ૩૦ બાંધતા એકેંદ્રિયાદિકને પણ ઉદય સ્થાનક કહેવાં. હવે મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય તીર્થંકર સહિત ૩૦ બાંધતા દેવતા નારકીને ઉદય સ્થાનક કહીએ છીએ. ત્યાં દેવતાને યથોક્ત ૩૦ બાંધતાને ૨૧ ને ઉદયે વર્ત્તતાને ૯૩, ૮૯, એ બે સત્તા સ્થાનક હોય. નારકીને ૮૯ નું એક સત્તા સ્થાનક, ૯૩ નું તો તેને ન હોય; તીર્થંકર અને આહારકની ભેળી સત્તાવંત નરકે ન ઉપજે તે માટે. એમ ૨૫, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦ ને ઉદયે પણ સત્તા કહેવી. પણ નારકીને ૩૦ નો ઉદય ન હોય, કેમકે ૩૦ નો ઉદય ઉદ્યોત સહિત પામીએ અને તે ઉદ્યોતનો ઉદય નારકીને ન હોય. એમ સામાન્યપણે ૩૦ ના બંધકને ૨૧ ને ઉદયે સાત સત્તાસ્થાનક હોય, ૨૪ ને ઉદયે પાંચ, ૨૫ ને ઉદયે સાત, ૨૬ ને ઉદયે પાંચ, ૨૭ ને ઉદયે છ, ૨૮ ને ઉદયે છ, ૨૯ ને ઉદયે છ, ૩૦ ને ઉદયે છ અને ૩૧ ને ઉદયે ૪ સત્તાસ્થાનક હોય. ૨૩.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

એગેગમેગતીસે, એગે એગુદય અટ્ઠ સંતંમિ;
ઉવરયબંધે દસ દસ, વેઅગસંતંમિ ઠાણાણિ ॥૩૪॥

એગેગં-એક એક ઉદય અને સત્તાસ્થાન.
એગતીસે-એકત્રીશના બંધે.
એગે-એકના બંધે.
એગુદય-એક ઉદયસ્થાન,
અટ્ઠસંતંમિ-આઠ સત્તાસ્થાન.
ઉવરયબંધે-બંધના અભાવે.
દસ દસ-દશ દશ.
વેયગ-ઉદયને વિષે.
સંતંમિ-સત્તામાં.
ઠાણાણિ-સ્થાનો.

અર્થઃ--એકત્રીશના બંધે એક ઉદયસ્થાન અને એક સત્તાસ્થાન હોય. એકને બંધે એક ઉદયસ્થાન અને આઠ સત્તાસ્થાન હોય. બંધના અભાવે ઉદય અને સત્તાને વિષે દશ દશ સ્થાનો જાણવાં ૩૪.

વિવેચન--તથા ૩૧ ને બંધે ત્રીશનું એક ઉદય સ્થાનક હોય, જે માટે તીર્થંકર નામ અને આહારક દ્વિક સહિત ૩૧ દેવગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતા અપ્રમત્ત અને અપૂર્વકરણ સંયત જ પામીએ. તે વૈક્રિય આહારક ન કરે તે માટે પચીશાદિક ઉદયસ્થાન ન પામીએ, એકજ ૩૦ નું ઉદય સ્થાનક હોય. સત્તા સ્થાનક પણ ૯૩ નું એકજ હોય, તીર્થંકર નામ અને આહારક ચતુષ્કની પણ સત્તા હોય તે માટે. તથા એક પ્રકૃતિ યશઃકીર્તિ રૂપ બાંધતાં એક ઉદયસ્થાનક ૩૦ નું હોય. એક યશઃકીર્તિનો બંધક તે અપૂર્વકરણ, અનિવૃત્તિબાદર અને સૂક્ષ્મસંપરાયવાળો જ હોય. તે અતિ વિશુદ્ધ હોવાથી વૈક્રિય આહારક કરે નહીં તે માટે તેને પચીશાદિક ઉદયસ્થાનક ન હોય. અને ૧ ને બંધે આઠ સત્તાસ્થાનક હોય, તે આ પ્રમાણે-૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫ ત્યાં પ્રથમનાં ૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮ એ ચાર સ્થાનક ઉપશમ શ્રેણિએ હોય. અથવા ક્ષપક

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

શ્રેણિએ પણ જ્યાં લગે અનિવૃત્તિબાદરે જઇને ૧૩ પ્રકૃતિ ક્ષય ન કરી હોય ત્યાં લગે હોય. અને તેર પ્રકૃતિ ક્ષય કર્યે અનેક જીવની અપેક્ષાએ ઉપરનાં ૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫, એ ચાર સત્તાસ્થાનક હોય, તે સૂક્ષ્મ સંપરાય લગે જાણવાં. તથા ઉપરત બંધે-બંધને અભાવે વેદક એટલે ઉદયનાં સ્થાનક દશ હોય અને સત્તાનાં સ્થાનક પણ દશ હોય. ત્યાં દશ ઉદયસ્થાનક આ પ્રમાણે-૨૦, ૨૧, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૯, ૮. દશ સત્તાસ્થાનક આ પ્રમાણે-૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫, ૯, ૮. ત્ય ૨૦, ૨૬, ૨૮ ને ઉદયે બે બે સત્તાસ્થાનક-૭૯, ૭૫. અને ૨૧, ૨૭ ને ઉદયે બે સત્તાસ્થાનક ૮૦, ૭૬. ૨૯ ને ઉદયે ચાર સત્તાસ્થાનક ૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫. એ સર્વ તીર્થંકર અને અતીર્થંકર કેવળી આશ્રયી સયોગી ગુણઠાણે જાણવાં. ૩૦ ને ઉદયે ૮ સત્તાસ્થાનક,-૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫. ત્યાં પહેલાં ૪ સત્તાસ્થાનક ઉપશાન્ત કષાયને અને છેલ્લાં ૪ ક્ષીણ કષાયને અને સયોગી કેવલીને હોય. ત્યાં આહારક ચતુષ્કની સત્તા સહિત તીર્થંકરને ૮૦, અને અતીર્થંકરને ૭૯ હોય. આહારક ચતુષ્ક રહિત તીર્થંકરને ૭૬ અને અતીર્થંકરને ૭૫. ૩૧ ને ઉદયે બે સત્તાસ્થાનક-૮૦, ૭૬; એ તીર્થંકર કેવલીનેજ જાણવાં. અતીર્થંકર કેવલીને તો ૩૧ નો ઉદય જ ન હોય નવને ઉદયે ૩ સત્તાસ્થાનક-૮૦, ૭૬, ૯. ત્યાં બે સ્થાનક તે અયોગી કેવલી તીર્થંકરને દ્વિચરમ સમય લગે જાણવાં અને છેલ્લે સમયે ૯ નું સત્તાસ્થાનક હોય. આઠને ઉદયે ત્રણ સત્તાસ્થાનક ૭૯, ૭૫, ૮. ત્યાં પહેલાં બે અયોગી કેવલી અતીર્થંકરને દ્વિચરમ સમય લગે જાણવાં અને ચરમ સમયે ૮ નું સત્તાસ્થાનક હોય. એ નામકર્મનો બંધોદય સત્તા સંવેધ કહ્યો. ૩૪.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

	वंध स्थान ८	तद्भंगाः	उदय स्थान १२		तद्भंगाः ७७९१		सत्तास्थानानि १२, स्थान संवेधे भेदाः		
गु० १	२३	४	२१		३२		५	९२।८८।८६।८०।७८	
			२४		११		५	९२।८८।८६।८०।७८	
			२५	९	२३		५	९२।८८।८६।८०।७८	
			२६		६००		५	९२।८८।८६।८०।७८	
			२७		२२	७७०४	४	९२।८८।८६।८०	
			२८		११८२		४	९२।८८।८६।८०	
			२९		१७६४		४	९२।८८।८६।८०	
			३०		२९०६		४	९२।८८।८६।८०	४०
			३१		११६४		४	९२।८८।८६।८०	
			२१		४०		५	९२।८८।८६।८०।७८	
गु० १	२५	२५	२४		११		५	९२।८८।८६।८०।७८	
			२५	९	३१		५	९२।८८।८६।८०।७८	
			२६		६००		५	९२।८८।८६।८०।७८	
			२७		३०	७७६८	४	९२।८८।८६।८०	
			२८		११९८		४	९२।८८।८६।८०	
			२९		१७८०		४	९२।८८।८६।८०	
			३०		२९१४		४	९२।८८।८६।८०	४०
			३१		११६४		४	९२।८८।८६।८०	
			२१		४०		५	९२।८८।८६।८०।७८	
गु० १	२६	१६	२४		११		५	९२।८८।८६।८०।७८	
			२५		३१		५	९२।८८।८६।८०।७८	
			२६	९	६००		५	९२।८८।८६।८०।७८	
			२७		३०	७७६८	४	९२।८८।८६।८०	
			२८		११९८		४	९२।८८।८६।८०	
			२९		१७८०		४	९२।८८।८६।८०	
			३०		२९१४		४	९२।८८।८६।८०	४०
			३१		११६४		४	९२।८८।८६।८०	

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ગુ૦૧।૨।૩।૪।૫।૬।૭।૮	૨૮	૧	૨૧		૧૬		૨	૧૨।૮૮	
			૨૫	૮	૧૭		૨	૧૨।૮૮	
			૨૬		૫૭૬		૨	૧૨।૮૮	
			૨૭		૧૭		૨	૧૨।૮૮	
			૨૮		૧૧૭૧	૭૬૦૨	૨	૧૨।૮૮	
			૨૯		૧૭૫૫		૨	૧૨।૮૮	
			૩૦		૨૮૧૦		૪	૧૨।૮૧।૮૮।૮૬	૧૧
			૩૧		૧૧૫૨		૩	૧૨।૮૮।૮૬	
ગુ૦૧।૨।૩।૪।૫।૬।૭।૮	૨૯	૫૨૪૮	૨૧		૪૧		૭	૧૩।૧૨।૮૧।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮	
			૨૪		૧૧		૫	૧૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮	
			૨૫		૩૩		૭	૧૩।૧૨।૮૧।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮	
			૨૬	૧	૬૦૦		૭	૧૩।૧૨।૮૧।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮	
			૨૭		૩૨		૬	૧૩।૧૨।૮૧।૮૮।૮૬।૮૦	
			૨૮		૧૫૦૨	૭૭૮૩	૬	૧૩।૧૨।૮૧।૮૮। ૮૬।૮૦	
			૨૯		૧૭૮૪		૬	૧૩।૧૨।૮૧।૮૮।૮૬।૮૦	
			૩૦		૨૨૧૬		૬	૧૩।૧૨।૮૧।૮૮।૮૬।૮૦	
			૩૧		૧૧૬૪		૪	૧૨।૮૮।૮૬।૮૦	૫૪
ગુ૦૧।૨।૪।૭।૮	૩૦	૪૬૪૧	૨૧		૪૧		૭	૧૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮	
			૨૪		૧૧		૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮	
			૨૫	૧	૩૨		૭	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮	
			૨૬		૬૦૦		૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮	
			૨૭		૩૧	૭૭૭૩	૬	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦	
			૨૮		૧૧૧૧		૬	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦	
			૨૯		૧૭૮૧		૬	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦	
			૩૦		૨૧૧૪		૬	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦	
			૩૧		૧૧૬૪		૪	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦	૫૨
ગુ.૭।૮	૩૧	૧	૩૦	૧	૧૪૪	૧૪૪	૧	૯૩	૧
ગુ.૮।૯ ૧૦	૧	૧	૩૦	૧	૭૨	૭૨	૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૦।૭૯।૭૬ ૭૫	૮

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ગુ.૧૧।૧૨।૧૩।૧૪	૦	૦	૨૦	૧૦	૧	૧૧૦	૨	૭૯।૭૫	
			૨૧		૧		૨	૮૦।૭૬	
			૨૬		૬		૨	૭૯।૭૫	
			૨૭		૧		૨	૮૦।૭૬	
			૨૮		૧૨		૨	૭૯।૭૫	
			૨૯		૧૩		૪	૮૦।૭૯।૭૬।૭૫	
			૩૦		૭૩		૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૦।૭૯ ૭૬।૭૫.	
			૩૧		૧		૨	૮૦।૭૬	
			૯		૧		૩	૮૦।૭૬।૯	
			૮		૧		૩	૭૯।૭૫।૮	૩૦
		૧૩૯૪૫		૬૫		૪૬૭૨૪		૨૮૪	

તિવિગપ્પપગઇઠાણેહિં, જીવગુણસન્નિએસુ ઠાણેસુ;
ભંગા પઉંજિયવ્વા, જત્થ જહાસંભવો ભવઇ. ॥૩૫॥

તિવિગપ્પપગઈઠાણેહિં—બંધ, ઉદય અને સત્તારૂપ ત્રણ વિકલ્પનાં પ્રકૃતિસ્થાનોએ કરી.
જીવગુણસંનિએસુ—જીવસંજ્ઞાવાળા અને ગુણસંજ્ઞાવાળા.
ઠાણેસુ—સ્થાનોને વિષે.
ભંગા—ભાંગા.
પઉંજિયવ્વા—પ્રયુંજવા-ઘટાવવા.
જત્થ—જ્યાં.
જહાસંભવો—જેટલાનો સંભવ
ભવઈ—હોય.

અર્થઃ—બંધ, ઉદય અને સત્તારૂપ ત્રણ વિકલ્પનાં પ્રકૃતિસ્થાનોએ કરી જીવ સંજ્ઞાવાળા અને ગુણ સંજ્ઞાવાળા સ્થાનો (જીવસ્થાન, ગુણસ્થાન)ને વિષે જ્યાં જેટલાનો સંભવ હોય ત્યાં તેટલા ભાંગા ઘટાવવા. ૩૫.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વિવેચનઃ—અનુક્રમે એ આઠે કર્મની પ્રકૃતિનાં સ્થાનક અને તેના સંવેધ ભાંગા કહ્યા. હવે તે જ પ્રમાણે ૧૪ જીવસ્થાનક અને ૧૪ ગુણસ્થાનક આશ્રયીને સ્વામી દેખાડે છે. બંધ ઉદય સત્તારૂપ ત્રણે ભેદે આઠ કર્મની પ્રકૃતિના સ્થાનકે કરીને ૧૪ જીવસ્થાનકને વિષે અને ૧૪ ગુણઠાણાને વિષે પૂર્વોક્ત અનુસારે ભાંગા પ્રયુંજવા, જ્યાં જેટલાનો સંભવ હોય ત્યાં તેટલા કહેવા. ૩૫.

જીવસ્થાનને વિષે જ્ઞાનાવરણ અને અંતરાય કર્મના ભાંગા.

તેરસસુ જીવસંખેવએસુ, નાણંતરાયતિવિગપ્પો;
ઇક્કંમિ તિદુવિગપ્પો, કરણં પઇ ઇત્થ અવિગપ્પો.॥૩૬॥

તેરસસુ–તેર.
જીવસંખેવએસુ–જીવના સંક્ષેપો (સ્થાનો) ને વિષે.
નાણંતરાય–જ્ઞાનાવરણ અને અંતરાય કર્મનો.
તિવિગપ્પો–ત્રણ વિકલ્પવાળો
એગંમિ–એક પર્યાપ્ત સંજ્ઞિ પંચેંદ્રિય જીવસ્થાનને વિષે.
તિદુવિગપ્પો–ત્રણ અથવા બે વિકલ્પવાળો.
કરણંપઇ–દ્રવ્ય મનવાળાને આશ્રયીને.
ઇત્થ–અહીં (જ્ઞાનાવરણ અને અંતરાયને વિષે).
અવિગપ્પો–વિકલ્પનો અભાવ.

અર્થઃ—તેર જીવસ્થાનોને વિષે જ્ઞાનાવરણ અને અંતરાયકર્મનો ત્રણ વિકલ્પ વાળો ભાંગો અને એક જીવસ્થાનને વિષે ત્રણ અથવા બે વિકલ્પવાળો ભાંગો હોય. દ્રવ્યમનવાળાને આશ્રયીને અહીં વિકલ્પનો અભાવ છે. ૩૬.

વિવેચનઃ—હવે પ્રથમ ૧૪ જીવસ્થાનક આશ્રયીને

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

જ્ઞાનાવરણીય અને અંતરાય કર્મના ભાંગા કહે છે–તેર જીવભેદને વિષે જ્ઞાનાવરણીય અને અંતરાયકર્મના બંધ, ઉદય અને સત્તા એ ત્રણે વિકલ્પનો ભાંગો એક હોય. પાંચનો બંધ, પાંચનો ઉદય, પાંચની સત્તા હોય. અને એક તે સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાને વિષે સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણઠાણા લગે ૫ નો બંધ, ૫ નો ઉદય, ૫ ની સત્તા એ ત્રિવિકલ્પે ભાંગો હોય. તેવાર પછી બંધને છેદે ઉપશાન્તમોહ અને ક્ષીણમોહે ૫ નો ઉદય, ૫ ની સત્તા, એ દ્વિવિકલ્પ ભાંગો બીજો હોય. તથા કરણ તે દ્રવ્યમન આશ્રયીને સંજ્ઞી જે સયોગી કેવલી, અયોગી ભવસ્થ કેવલી તેને વિષે જ્ઞાનાવરણીય અને અંતરાયનો અવિકલ્પ છે. મૂળથી છેદ્યા માટે બંધ, ઉદય અને સત્તા એ (૩) ત્રણ માંહેલો કોઇ વિકલ્પ ન હોય. ૩૬.

જીવસ્થાને દર્શનાવરણના ભાંગા.

તેરે નવ[1] ચઉ પણગં[2], નવ[3] સંતેગંમિ ભંગમિક્કારા;
વેઅણિઆઉઅગોએ, વિભજ્જ મોહં પરં વુચ્છં. ॥૩૭॥

તેરે–તેર જીવસ્થાનને વિષે.
નવ–નવ પ્રકૃતિનો બંધ.
ચઉપણગં–ચાર અથવા પાંચનો ઉદય.
નવસંતા–નવની સત્તા.
એગમ્મિ–એક જીવસ્થાનનેવિષે
ભંગમિક્કારા–અગ્યાર ભાંગા.
વેયણિયાઉયગોએ–વેદનીય, આયુષ્ય અને ગોત્ર કર્મને વિષે.
વિભજ્જ–વિકલ્પ કરવા.
મોહં–મોહનીય કર્મને.
પરંવુચ્છં–આગળ કહીશું.

અર્થઃ––તેર જીવસ્થાનને વિષે દર્શનાવરણ કર્મનો નવનો બંધ, ચાર અથવા પાંચનો ઉદય અને નવની સત્તા હોય,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અને એક જીવસ્થાનને વિષે અગ્યાર ભાંગા હોય. વેદનીય, આયુષ્ય અને ગોત્રકર્મને વિષે બધાદિસ્થાનોના ભાંગા વહેંચીને મોહનીય કર્મ આગળ કહીશું. ૩૭.

વિવેચનઃ—હવે દર્શનાવરણના ભાંગા ૧૪ જીવસ્થાનકને વિષે કહે છે.—તેર જીવભેદને વિષે નવવિધ બંધ, ચતુર્વિધ ઉદય, નવવિધ સત્તા ૧, તથા નવવિધ બંધ, પંચવિધ ઉદય, નવવિધ સત્તા ૨, એ બે ભાંગા દર્શનાવરણના હોય, અને એક જે સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તો તેને વિષે અગ્યારે ભાંગા હોય, ભાવના પૂર્વવત્ જાણવી. હવે વેદનીય, આયુકર્મ અને ગોત્રકર્મને વિષે બંધ, ઉદય અને સત્તાએ પ્રકૃતિનાં સ્થાનક અને ભાંગા તે આગમોક્ત પ્રકારે જીવસ્થાનકને વિષે કહીને પછી મોહનીયકર્મના ભાંગા કહીશું. ૩૭.

વેદનીય અને ગોત્રકર્મના ભાંગા.

પજ્જત્તગસન્નિઅરે[1], અટ્ઠ[2] ચઉક્કં[1] ચ વેઅણિઅભંગા[2];
સત્ત[1] ય તિગં[2] ચ ગોએ, પત્તેઅં જીવઠાણેસુ* ॥ ૩૮ ॥

પજ્જત્તગસન્નિયરે—પર્યાપ્તા સંજ્ઞિ અને બાકીના તેર જીવ ભેદને વિષે.
અટ્ઠચઉક્કંચ—આઠ અને ચાર.
વેયણિયભંગા—વેદનીયકર્મના ભાંગા.
સત્તયતિગંચ—સાત અને ત્રણ.
ગોએ—ગોત્રકર્મના.
પત્તેઅં—પ્રત્યેક.
જીવટ્ઠાણેસુ—જીવસ્થાનોને વિષે.
વત્તવ્વા—કહેવા.

અર્થઃ—પર્યાપ્તા સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયને વિષે વેદનીયકર્મના આઠ અને તેર જીવસ્થાનને વિષે ચાર ભાંગા હોય, ગોત્ર-

* જીવટ્ઠાણેસુ વત્તવ્વા ઈતિ પાઠાન્તરે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

કર્મના સંજ્ઞીપંચેંદ્રિયને વિષે સાત અને તેર જીવસ્થાનને વિષે ત્રણ ભાંગા પ્રત્યેક જીવસ્થાનને વિષે કહેવા. ૩૮.

વિવેચન—હવે વેદનીયકર્મ ગોત્રકર્મના ભાંગા જાણવાને અહીંયા ભાષ્યની ગાથાનો ભાવ કહે છે.—

સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાને વિષે વેદનીયના આઠ ભાંગા હોય. તે આ પ્રમાણે—અસાતાનો બંધ, અસાતાનો ઉદય, બેની સત્તા ૧; અસાતાનો બંધ, સાતાનો ઉદય, બેની સત્તા ૨; એ બે ભાંગા મિથ્યાત્વથી માંડીને પ્રમત્ત ગુણઠાણા લગે હોય, તે પછી અસાતાનો બંધ નથી તે માટે એ બે ન હોય. સાતાનો બંધ, અસાતાનો ઉદય, બેની સત્તા ૩; સાતાનો બંધ, સાતાનો ઉદય, બેની સત્તા ૪; એ બે ભાંગા મિથ્યાત્વથી માંડીને સયોગી કેવલી લગે પામીએ. તેવાર પછી બંધ ટળ્યે અસાતાનો ઉદય, બેની સત્તા ૫; સાતાનો ઉદય, બેની સત્તા ૬; એ બે ભાંગા અયોગી કેવલિને દ્વિચરમ સમય લગે હોય. ચરમ સમયે તો અસાતાનો ઉદય, અસાતાની સત્તા ૭; અને સાતાનો ઉદય, સાતાની સત્તા ૮; એ બે ભાંગા હોય, ઇહાં કેવલીને દ્રવ્યમન હોય માટે સંજ્ઞી કહ્યા. તથા ઇતર તે સંજ્ઞી વર્જીને શેષ ૧૩ જીવભેદને વિષે પ્રત્યેકે ધુરલા ચાર ચાર વેદનીયકર્મના ભાંગા હોય. તથા સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાને વિષે ગોત્રકર્મના ૭ ભાંગા હોય; તે આ પ્રમાણે—નીચનો બંધ, નીચનો ઉદય, નીચની સત્તા ૧; નીચનો બંધ, નીચનો ઉદય, બેની સત્તા ૨; નીચનો બંધ, ઉચ્ચનો ઉદય, બેની સત્તા ૩; ઉચ્ચનો બંધ, નીચનો ઉદય, બેની સત્તા ૪; ઉચ્ચનો બંધ, ઉચ્ચનો ઉદય, બેની સત્તા ૫; બંધ ટળ્યે ઉચ્ચનો ઉદય, બેની સત્તા ૬; ઉચ્ચનો ઉદય, ઉચ્ચની સત્તા ૭; એની ભાવના પૂર્વલીપરે જાણવી. તથા સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તા ટાળીને શેષ ૧૩ ભેદને વિષે

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0 In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઝુરલા ત્રણ ભાંગા હોય,-પહેલો, બીજો અને ચોથો. તિર્યંચ માંહે ઉચ્ચગોત્રનો ઉદય ન હોય, તે માટે જે ભાંગાને વિષે નીચનો ઉદય હોય તે લેવા. ૩૮.

જીવસ્થાને આયુકર્મના ભાંગા.

પજ્જત્તાઽપજ્જત્તગ, સમણે પજ્જત્તઅમણ સેસેસુ;
અટ્ઠાવીસં દસગં, નવગં પણગં ચ આઉસ્સ. ॥૩૯॥

પજ્જત્તાપજ્જત્તગસમણે-પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયને વિષે.
પજ્જત્તઅમણ-પર્યાપ્તા અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિયને વિષે.
સેસેસુ-બાકીના (અસંજ્ઞી અપર્યાપ્તા અગ્યાર) ને વિષે.
અટ્ઠાવીસંદસગં અઠ્ઠાવીશ, દશ.
નવગંપણગંચ-નવ અને પાંચ.
આઉસ્સ-આયુષ્ય કર્મના.

અર્થઃ--પર્યાપ્તા સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય, અપર્યાપ્તા સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય, પર્યાપ્તા અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય અને બાકીના (અપર્યાપ્તા અગ્યાર અસંજ્ઞી) જીવસ્થાનોને વિષે આયુષ્યકર્મના અનુક્રમે અઠાવીશ, દશ, નવ અને પાંચ ભાંગા હોય. ૩૯.

વિવેચન:—હવે ૧૪ જીવ ભેદને વિષે આયુકર્મના ભાંગા પ્રરૂપવાને અર્થે ભાષ્યની ગાથાનો ભાવ કહે છે,—

પર્યાપ્તા સમન તે સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય ૧, અપર્યાપ્તા સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય ૨, પર્યાપ્તા અમન તે અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય ૩, અને શેષ થાકતા ૧૧ જીવસ્થાનક તેહને વિષે અનુક્રમે અઠ્ઠાવીશ ૧, દશ ૨, નવ ૩ અને પાંચ ૪, આયુકર્મના ભાંગા હોય. ત્યાં સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તા માંહે ૨૮ ભાંગા હોય,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

તે નારકીના ૫, તિર્યંચના ૯, મનુષ્યના ૯, દેવતાના ૫, એવં ૨૮ જે પૂર્વે કહ્યા છે તેજ જાણવા. તથા અપર્યાપ્તા સંજ્ઞાપંચેંદ્રિયમાંહે ૧૦ ભાંગા હોય. અપર્યાપ્તા તે ઇહાં લબ્ધિ અપર્યાપ્તાજ જાણવા. તે તો મનુષ્ય તિર્યંચજ હોય, અને તે અપર્યાપ્તા પણ મનુષ્ય તિર્યંચનું જ આયુ બાંધે તે માટે પાંચ ભાંગા મનુષ્યમાંહે, પાંચ ભાંગા તિર્યંચમાંહે એવં ૧૦ હોય. તે આ પ્રમાણે–બંધકાળથી પૂર્વે તિર્યગાયુનો ઉદય, તિર્યગાયુની સત્તા ૧; બંધકાળે તિર્યગાયુનો બંધ, તિર્યગાયુનો ઉદય, તિર્યક્ તિર્યગાયુની સત્તા ૨; મનુષ્યાયુનો બંધ, તિર્યગાયુનો ઉદય, તિર્યગ્ મનુષ્યની સત્તા ૩; બંધકાળ પછી તિર્યગાયુનો ઉદય, તિર્યક્ તિર્યક્‌ની સત્તા ૪, તિર્યગાયુનો ઉદય, તિર્યગ્ મનુષ્યની સત્તા ૫; એ પાંચ તિર્યંચના તેમ પાંચ ભાંગા મનુષ્યના એવં ૧૦ ભાંગા હોય. તથા પર્યાપ્તા અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય માંહે ૯ ભાંગા હોય. તે પર્યાપ્તો અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય તો તિર્યંચજ હોય અનેરો (બીજો) કોઇ ન હોય. અને તેતો ૪ ગતિનું આયુ બાંધે તે માટે તિર્યંચને વિષે આયુના ૯ ભાંગા પૂર્વે કહ્યા છે તે જ ૯ ઈહાં પણ જાણવા. તથા શેષ ૧૧ જીવ સ્થાનકને વિષે પ્રત્યેકે પાંચ પાંચ ભાંગા હોય. તે ૧૧ જીવ સ્થાનકે તિર્યંચ હોય અને તે દેવનારકીનું આયુ ન બાંધે, તે માટે બંધકાળથી પૂર્વે ૧ ભાંગો, બંધકાળે ૨ ભાંગા, બંધકાળ પછી બે ભાંગા, એવં ૫ ભાંગા હોય. ઇહાં અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય અપર્યાપ્તા સંમુચ્છિમ મનુષ્ય પણ હોય ત્યારે ૫ તિર્યંચના, ૫ મનુષ્યના એવં ૧૦ ભાંગા ઉપજે પણ તે ઇહાં સૂત્રકારે કહ્યા જ નહીં; તે કોણ જાણે શા હેતુએ વિવક્ષ્યા નહિ એ વિચારવું. ૩૯.

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

जीवस्थानेषु षट्कर्मणां भंगयंत्रम्.

१४	जीवस्थानेषु.	ज्ञान० भं० २	द० भं. ११	वेद भं. ८	आयु भं. २८	गोत्र भं ७	अंतराय भं० २
१	एकेंद्रिय सूक्ष्मऽप०	१	२	४	५	३	१
२	एकेंद्रिय सूक्ष्म पर्या०	१	२	४	५	३	१
३	एकेंद्रियबादरऽप०	१	२	४	५	३	१
४	एकेंद्रियबादर पर्या०	१	२	४	५	३	१
५	बेइंद्रिय अपर्याप्ता	१	२	४	५	३	१
६	बेइंद्रिय पर्याप्ता	१	२	४	५	३	१
७	तेइंद्रियअपर्याप्ता	१	२	४	५	३	१
८	तेइंद्रियपर्याप्ता	१	२	४	५	३	१
९	चउरिंद्रियऽपर्या०	१	२	४	५	३	१
१०	चउरिंद्रियपर्याप्ता	१	२	४	५	३	१
११	असंज्ञीपंचें०ऽप०	१	२	४	५ १०	३	१
१२	ऽसंज्ञीपंचेंद्रियपर्या०	१	२	४	९	३	१
१३	संज्ञीपंचेंद्रियऽप०	१	२	४	१०	३	१
१४	संज्ञीपंचेंद्रिय पर्याप्ता.	२	११	८	२८	७	२

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

જીવસ્થાને મોહનીયકર્મના ભાંગા.

અટ્ઠસુ પંચસુ એગે, એગ દુગં દસ ય મોહબંધગએ;
તિગ ચઉ નવ ઉદયગએ, તિગ તિગ પન્નરસ સંતંમિ.૪૦

અટ્ઠસુ—આઠ જીવસ્થાનને વિષે.	નાં બંધગતસ્થાનો.
પંચસુ—પાંચ જીવસ્થાનને વિષે.	તિગચઉનવ—ત્રણ,ચાર અને નવ.
એગે—એક જીવસ્થાનને વિષે.	ઉદયગએ—ઉદયગત સ્થાનો.
એગદુગંદસય—એક, બે અને દશ.	તિગતિગપન્નરસ—ત્રણ, ત્રણ અને પંદર.
મોહબંધગએ—મોહનીયકર્મ-	સંતંમિ—સત્તાનેવિષે સ્થાનો.

અર્થઃ—આઠ, પાંચ અને એક જીવસ્થાનને વિષે અનુક્રમે એક, બે અને દશ મોહનીય કર્મનાં બંધગતસ્થાનો હોય; ત્રણ, ચાર અને નવ ઉદયગતસ્થાનો અને ત્રણ ત્રણ અને પંદર સત્તાને વિષે સ્થાનો જાણવા. ૪૦.

વિવેચન—હવે ૧૪ જીવ સ્થાનકને વિષે મોહનીય કર્મનાં બંધ, ઉદય, સત્તાનાં સ્થાનક કહેછે.—

સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય અપર્યાપ્ત ૧, પર્યાપ્ત ૨, બાદર એકેંદ્રિય અપર્યાપ્ત ૩, બેઇંદ્રિય અપ૦ ૪, તેઇંદ્રિય અપ૦ ૫, ચઉરિંદ્રિય અપર્યા૦ ૬, અસંજ્ઞીપંચેં૦ અપર્યા૦ ૭, સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય અપર્યા૦ ૮, એ આઠને વિષે તથા બાદર એકેંદ્રિય પર્યાપ્ત ૧, બેઇંદ્રિય પર્યાપ્ત ૨, તેઇંદ્રિય પર્યા૦ ૩, ચઉરિંદ્રિય પર્યા૦ ૪, અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યા૦ ૫, એ પાંચને વિષે તથા એક સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તને વિષે અનુક્રમે કહે છે—આઠને વિષે એક ૨૨ નું બંધસ્થાનક અને ત્રણ ઉદય સ્થાનક—૮, ૯, ૧૦ હોય. એને અનંતાનુબંધીનો ઉદય અવશ્ય હોય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

जीवस्थानेषु मोहनीयभंगयंत्रम्.

	१४ जीवस्थानेषु.	बंध स्थान	बंध भांगा	उदय स्थानानि.	उदय भांगा.	उदय पद	पद वृंद.	सत्तास्थानानि.
१	सूक्ष्मएकें०ऽप०	२२	६	८।९।१०	३२	३६	२८८	२८।२७।२६
२	सूक्ष्मएकें०पर्या०	२२	६	८।९।१०	३२	३६	२८८	२८।२७।२६
३	बादरएकें०ऽप०	२२	६	८।९।१०	३२	३६	२८८	२८।२७।२६
४	बादरएकें०पर्या	२२ २१	१०	८।९।१० ७।८।९	६४	६८	५४४	२८।२७।२६। २८
५	बेइंद्रिय अपर्या०	२२	६	८।९।१०	३२	३६	२८८	२८।२७।२६।
६	बेइंद्रिय पर्याप्ता	२२ २१	१०	८।९।१० ७।८।९	६४	६८	५४४	२८।२७।२६।२८
७	तेइंद्रिय अपर्या०	२२	६	८।९।१०	३२	३६	२८८	२८।२७।२६।
८	तेइंद्रियपर्याप्ता	२२ २१	१०	८।९।१० ७।८।९	६४	६८	५४४	२८।२७।२६।
९	चउरिंद्रियऽप०	२२	६	८।९।१०	३२	३६	२८८	२८।२७।२६।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

૧૦	चउरिंद्रियपर्या०	૨૨ ૨૧	૧૦	૮।૯।૧૦ ૭।૮।૯	૬૪	૬૮	૫૪૪	૨૮।૨૭।૨૬ ૨૮
૧૧	असंज्ञीपंचें०ऽप०	૨૨	૬	૮।૯।૧૦	૩૨	૩૬	૨૮૮	૨૮।૨૭।૨૬
૧૨	असंज्ञीपंचें०प०	૨૨ ૨૧	૧૦	૮।૯।૧૦ ૭।૮।૯	૬૪	૬૮	૫૪૪	૨૮।૨૭।૨૬ ૨૮
૧૩	संज्ञीपंचें॰ऽप०	૨૨	૬	૮।૯।૧૦	૩૨	૩૬	૨૮૮	૨૮।૨૭।૨૬
૧૪	संज्ञीपंचेंद्रियपर्याप्ता.	सर्वाणि૧૦	૨૧	૧૦।૯।૮। ૭।૬।૫।૪।૨।૧	૯૮૩	૨૮૮ *	૬૯૪૭	सर्वाणि ૧૫

* આ ચોવિશી પદો છે અને બાકીના અષ્ટક પદો છે.

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri
Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

તે માટે ૭ નું ઉદયસ્થાનક ન હોય. તે એકેકે ઉદયસ્થાનકે ત્રણ ત્રણ ૨૮, ૨૭, ૨૬, એ સત્તા સ્થાનક હોય. તથા પાંચને વિષે ૨૨, ૨૧ એ બે બે બંધસ્થાનક હોય, ત્યાં કેટલાએક લબ્ધિ પર્યાપ્તાને કરણ અપર્યાપ્તાવસ્થાએ સાસ્વાદનભાવે મિથ્યાત્વનો બંધ ન હોય ત્યારે ૨૧નો બંધ પામીએ. ઉદયસ્થાનક ચાર હોય,-૭, ૮, ૯, ૧૦. સત્તાસ્થાનક ત્રણ-૨૮, ૨૭, ૨૬. ત્યાં ૨૧ ને બંધે ૭, ૮, ૯ એ ત્રણ ઉદયસ્થાનક હોય અને તે એકેકે ઉદય સ્થાનકે એકેકું ૨૮ નું સત્તા સ્થાનક હોય. એકવીશનો બંધ તો સાસ્વાદનેજ હોય. અને સાસ્વાદને તો નિશ્ચયે ૨૮ ની સત્તા હોય. તથા એક સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાને વિષે દશે બંધસ્થાનક હોય, નવે ઉદય સ્થાનક હોય અને પનરે સત્તાસ્થાનક હોય. તેનું સ્વરૂપ અને ભાંગા પૂર્વલીપરે જાણવા. ૪૦.

જીવસ્થાને નામકર્મના ભાંગા.

પણ દુગ પણગં પણ ચઉ, પણગં પણગા હવંતિ તિન્નેવ;
પણ છપ્પણગં છચ્છ,-પ્પણગં અટ્ઠટ્ઠ દસગં તિ ॥૪૧॥

સત્તેવ અપજ્જત્તા, સામી સુહુમા ય બાયરા ચેવ;
વિગલિંદિઆઉ તિન્નિઉ, તહય અસન્ની અ સન્ની અ ॥૪૨॥

પણ દુગ પણગં-પાંચ બંધ, બે ઉદય અને પાંચ સત્તાસ્થાન.
પણ ચઉ પણગં-પાંચ બંધ, ચાર ઉદય અને પાંચ સત્તા સ્થાન.
પણગા-પાંચ પાંચ
હવંતિ-હોય.
તિન્નેવ-બંધ, ઉદય અને સત્તાસ્થાન ત્રણે.
પણ છપ્પણગં-પાંચ, છ, પાંચ.
છચ્છપ્પણગં-છ, છ, પાંચ.
અટ્ઠટ્ઠદસગં તિ-આઠ, આઠ, દશ એમ.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સત્તેવ-સાતે.
અપજ્જત્તા-અપર્યાપ્તા.
સામી-સ્વામી.
સુહુમા-સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય પર્યાપ્તા
બાયરા-બાદર એકેંદ્રિય પર્યાપ્તા
વિગલિંદિઆઉ-વિકલેંદ્રિય પર્યાપ્તા
તિન્નિઉ-ત્રણ
તહ-તેમજ
અસન્ની-અસંજ્ઞિપંચેંદ્રિય પર્યાપ્તા.
સન્ની-સંજ્ઞિપંચેંદ્રિય પર્યાપ્તા

અર્થ:—પાંચ, બે, પાંચ; પાંચ, ચાર, પાંચ; પાંચ, પાંચ, પાંચ; પાંચ, છ, પાંચ; છ, છ, પાંચ; અને આઠ, આઠ, દશ એમ બંધ, ઉદય અને સત્તા સ્થાનો હોય. તેના સ્વામી અનુક્રમે સાતે અપર્યાપ્તા, સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય પર્યાપ્તા, બાદર એકેંદ્રિય પર્યાપ્તા, ત્રણ વિકલેંદ્રિય પર્યાપ્તા, અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તા તેમજ સંજ્ઞિ પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તા જાણવા. ૪૧-૪૨.

વિવેચન—હવે ૧૪ જીવસ્થાનકને વિષે નામકર્મનાં બંધ, ઉદય અને સત્તાસ્થાનક કહે છે.-સાતે અપર્યાપ્તાને પાંચ પાંચ બંધસ્થાનક હોય,-૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૯, ૩૦; એ તિર્યગ્મનુષ્ય પ્રાયોગ્યજ બાંધે. એકેકા અપર્યાપ્તાને વિષે ૧૩૯૧૭ બંધ ભાંગા ઉપજે. ઉદયસ્થાનક બે હોય, તેમાં અપર્યાપ્તા સૂક્ષ્મ બાદર એકેંદ્રિયને ૨૧ અને ૨૪ ના એક અને બે મળી ભાંગા ૩ અને શેષ ૫*અપર્યાપ્તાને ૨૧ અને ૨૬ ના ભાંગા ૨ પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે હોય. તથા સાતે અપર્યાપ્તાને સત્તાસ્થાનક પાંચ હોય તે આ પ્રમાણે-૯૨, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮. એનું સ્વરૂપ અને ભાંગા ઉપજાવવાનું પૂર્વલીપરે જાણવું. તથા સૂક્ષ્મ પર્યાપ્તાને પાંચ બંધસ્થાનક હોય, તે આ પ્રમાણે-૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૯, ૩૦; એ પાંચે તિર્યંચ મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય જાણવાં. સૂક્ષ્મ પર્યાપ્તા એકેંદ્રિય ત્યાંજ ઉપજે તે માટે ભાંગા ૧૩૯૧૭ હોય અને

---

*અહીં અસંજ્ઞી અને સંજ્ઞીપંચેંદ્રિય અપર્યાપ્તાને વિષે મનુષ્ય અને તિર્યંચ એ બંને હોવાથી તેના પ્રત્યેકે ચાર ચાર ભાંગા હોય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઉદય સ્થાનક ૪ હોય, તે આ પ્રમાણે—૨૧, ૨૪, ૨૫, ૨૬, તેના ૧, ૨, ૨, ૨, એમ ભાંગા ૭ હોય. પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય તે આ પ્રમાણે—૯૨, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮; ત્યાં પચીશ અને છવીશને ઉદયે સાધારણ પદ સહિત જે ભાંગા છે ત્યાં ૭૮ વર્જીને ચાર સત્તાસ્થાનક કહેવાં; જે માટે તેજો વાયુવર્જીને શરીર પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તા સર્વ જીવ મનુષ્યદ્વિક નિશ્ચયે બાંધે અને ૨૫, ૨૬ નો ઉદય તો શરીર પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તાનેજ હોય, તે માટે સાધારણ સૂક્ષ્મ પર્યાપ્તાને ૨૫, ૨૬ ને ઉદયે ૭૮ ની સત્તા ન પામીયે. અને પ્રત્યેક પદમાંહે તેજો વાયુ ભેગા આવ્યા તે માટે તે અપેક્ષાએ પ્રત્યેક માંહે ૭૮ ની સત્તા પામીએ તેથી બે ભાંગે ૪ સત્તા સ્થાનક અને પાંચ ભાંગે પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય. તથા બાદર એકેંદ્રિય પર્યાપ્તાને પાંચ બંધસ્થાનક, તે આ પ્રમાણે—૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૯, ૩૦; તિર્યંગ્ મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય જાણવાં. ભાંગા ૧૩૯૧૭ હોય. ઉદય સ્થાનક પાંચ હોય, તે આ પ્રમાણે—૨૧, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૭ ના ૨, ૫, ૫, ૧૧, ૬, એમ ભાંગા ૨૯ હોય. સત્તાસ્થાનક પાંચ હોય, તે આ પ્રમાણે—૯૨, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮. ઇહાં ૨૫ ને અને ૨૬ ને ઉદયે પ્રત્યેક અને અયશ સાથે જે એકેકો ભાંગો એટલે બે ભાંગા અને જે ૨૧ ને ઉદયે ૨ ભાંગા અને ૨૪ ને ઉદયે ૪ ભાંગા વૈક્રિય બાદર વાયુકાય વર્જીને એમ આઠ ભાંગાને વિષે પાંચે સત્તાસ્થાનક હોય અને શેષ ૨૧ ભાંગાને વિષે ચાર સત્તાસ્થાનક હોય. તદ્ભાવના યથા—પર્યાપ્ત બાદરને ૨૧ ને ઉદયે યશ અયશ સાથે બે ભાંગા, ૨૪ ને ઉદયે પ્રત્યેક સાધારણ યશ અયશ સાથે ચઉભંગી અને વૈક્રિય બાદર વાયુનો ભાંગો ૧ એવં ૫ ભાંગા. એમ ૨૫ ને ઉદયે પણ પાંચ ભાંગા. ઉચ્છ્વાસસંયુક્ત ૨૬ ને ઉદયે પણ પાંચ ભાંગા. આતપયુક્ત ૨૬ ને ઉદયે પ્રત્યેકને યશ અયશ સાથે બે ભાંગા. ઉદ્યોતયુક્ત ૨૬ ને ઉદયે પ્રત્યેક સાધારણ યશ અયશ સાથે

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૪ ભાંગા, એવં ૧૧ ભાંગા. આતપ સહિત ૨૭ નેઉદયે પૂર્વલી પેરે બે ભાંગા, ઉદ્યોતયુક્ત ૨૭ ને ઉદયે પૂર્વલીપેરે ૪ ભાંગા, એવં ૬ ભાંગા. એમ સર્વ મળીને બાદર પર્યાપ્તાના ૨૯ ભાંગા હોય. ત્યાં પૂર્વોક્ત ૮ ભાંગે પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય અને બે ભાંગે ચાર સત્તાસ્થાનક હોય.

તથા ત્રણ વિકલેંદ્રિય પર્યાપ્તાને પાંચ બંધસ્થાનક હોય. તે આ પ્રમાણે-૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૯, ૩૦, તિર્યંચ મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય હોય, ભાંગા ૧૩૯૧૭. છ ઉદય સ્થાનક હોય, તે આ પ્રમાણે-૨૧,૨૬,૨૮,૨૯,૩૦,૩૧ ના ૨,૨,૨,૪,૬,૪ એ ભાંગા ૨૦. પાચ સત્તા સ્થાનક હોય, તે આ પ્રમાણે-૯૨,૮૮,૮૬,૮૦,૭૮. ઈહાં જ ૨૧ ને ઉદયે બે ભાંગા અને ૨૬ ને ઉદયે બે ભાંગા એ ચાર ભાંગે પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય, જે માટે તેઉ વાયુ માંહેથી આવ્યા વિકલેંદ્રિય પર્યાપ્તાને પણ કરણ અપર્યાપ્તપણે કિંચિત્કાલ લગે ૭૮ નું સત્તાસ્થાનક પામીયે. તે પછી ચાર જ સત્તાસ્થાનક હોય અને શેષ ૧૬ ભાગે ચાર સત્તાસ્થાનક હોય. બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય અને ચઉરિંદ્રિય એકેકા પર્યાપ્તાને તથા અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાને છ બંધસ્થાનક ૨૩,-૨૫,૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦; અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તા નરકદેવ પ્રાયોગ્ય પણ બાંધે તે માટે તેને ૨૮ નું બંધસ્થાનક પણ હોય; ભાંગા ૧૩૯૨૬. છ ઉદય[1] સ્થાનક-૨૧, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧; ભાગા ૪૯૦૪. પાચ સત્તાસ્થાનક-૯૨, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮. ઈહાં ૨૧ ના ઉદયના આઠ ભાંગા અને ૨૬ના ઉદયના ૨૮૮ ભાંગા એમ ૨૯૬ ને વિષે પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય, શેષ ૪૬૦૮ ભાગે ૭૮ નું વર્જીને ચાર સત્તાસ્થાનક હોય. ઈહાં પૂર્વલી પેરે યુક્તિ જાણવી.

તથા સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાને આઠે બંધસ્થાનક

---

૧ વૈક્રિય લબ્ધિના અભાવે વૈક્રિયનો આરંભ ન કરે માટે તે સંબંધિ ઉદય ભાંગા ન હોય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

હોય,-૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૧; ભાંગા ૧૩૯૪૫. ઉદયસ્થાનક આઠ હોય,-૨૧, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧. ભાંગા ૭૬૭૧ હોય.[૧] ચોવીશનું તો એકેંદ્રિયનેજ હોય. અને ૨૦, ૯, ૮ એ ત્રણ તો કેવળીને હોય તે માટે એ ચાર ઇહાં ન કહ્યાં; ઇહાં કેવળી સંજ્ઞી માંહે વિવક્ષ્યા નથી માટે. અને ૯, ૮ એ બે ટાળીને શેષ ૧૦ સત્તાસ્થાનક હોય. ઈહાં પણ ૮, ૯નું સત્તાસ્થાનક કેવળીનેજ હોય, તેથી તે ન ગણ્યા. ઈહાં ૨૧ ના ઉદયના ભાંગા ૮ અને ૨૬ ના ઉદયના ભાંગા ૨૮૮ પર્યાપ્ત પંચેંદ્રિય તિર્યંચના એટલાને વિષે ૭૮ નું સત્તાસ્થાનક પામીએ, અન્યત્ર ન પામીયે.*

પૂર્વલી ગાથાએ બંધોદય સત્તાનાં સ્થાનક કહ્યાં. હવે તેના સ્વામી કહે છે.

---

૧ એકેંદ્રિયના ૪૨, વિકલેંદ્રિયના ૬૬ અને સન્ની અપર્યાપ્તા ૨૧ અને ૨૬ ના ઉદયના બે મનુષ્યના અને બે તિર્યંચના, તથા કેવળીના ૮, એમ ૧૨૦ ભાંગા ન હોય.

* સંવેધ આ પ્રમાણે જાણવો.—સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય અપર્યાપ્તાને ત્રેવિશને બંધે એકત્રિશને ઉદયે પાંચ (૯૨-૮૮-૮૬-૮૦-૭૮) સત્તાસ્થાન હોય અને ચોવિશને ઉદયે પણ એજ પાંચ સત્તાસ્થાન હોય, એમ બે ઉદયના મળી દશ સત્તાસ્થાન થયાં. ૨૫-૨૬-૨૯ અને ૩૦ ના બંધે પણ બએ ઉદય સ્થાન આશ્રયી દશ દશ ભાંગા પૂર્વોક્ત હોય. એમ પાંચ બંધ સ્થાનકે સર્વ મળી સત્તાસ્થાન પચાશ થયાં. બાકીના ૭ અપર્યાપ્તાને એજ રીતે પચાશ પચાશ સત્તાસ્થાન હોય પણ એટલું વિશેષ કે બેઇંદ્રિયાદિ પાંચ અપર્યાપ્તાને ચોવિશના ઉદયને બદલે છવીશનો ઉદય કહેવો.

સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય પર્યાપ્તાને ત્રેવિશના બંધે ચારે (૨૧-૨૪-૨૫-૨૬) ઉદય સ્થાનકે પાંચ પાંચ સત્તા સ્થાન હોવાથી વીશ થયાં; ૨૫-૨૬-૨૯ અને ૩૦ ના બંધ સ્થાનકે પણ એજ વીશ વીશ સત્તા સ્થાન હોય તેથી પાંચ બંધ સ્થાને સર્વ મળી સો સત્તાસ્થાન થાય.

બાદર એકેંદ્રિય પર્યાપ્તાને ત્રેવિશના બંધે ૨૧-૨૪-૨૫-૨૬ ના ઉદયે પાંચ પાંચ સત્તાસ્થાન, અને સત્તાવિશના ઉદયે ચાર સત્તા

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સાતે અપર્યાપ્તા જીવસ્થાનક ૧, સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય પર્યાપ્તા ૨, બાદર એકેંદ્રિય પર્યાપ્તા ૩, ત્રણ વિકલેંદ્રિય પર્યાપ્તા

સ્થાન મળી ચોવિશ સત્તા સ્થાન હોય. એવી રીતે ૨૫-૨૬-૨૯-૩૦ ના બંધ સ્થાનકે પણ એજ ચોવિશ ચોવિશ સત્તા સ્થાન હોય, તેથી પાંચ બંધ સ્થાને સર્વ મળી એકસોવિશ સત્તાસ્થાન થાય.

બે ઈંદ્રિય પર્યાપ્તાને ત્રેવિશના બંધે એકવીશ અને છવ્વીશના ઉદયે પાંચ પાંચ સત્તાસ્થાન અને ૨૮-૨૯-૩૦-૩૧ ના ઉદયે ચાર ચાર સત્તા સ્થાન મળી ૨૬ સત્તાસ્થાન હોય. એવી રીતે ૨૫-૨૬-૨૯ અને ૩૦ ના બંધ સ્થાનકે પણ છવ્વીશ છવ્વીશ સત્તા સ્થાનક હોય. તેથી પાંચ બંધ સ્થાનકે સર્વ મળી એકસો ત્રીશ સત્તા સ્થાન થાય. તેઈંદ્રિય અને ચૌરિંદ્રિય પર્યાપ્તાને પણ એજ રીતે એટલાં સત્તાસ્થાન હોય.

અસંજ્ઞિપંચેંદ્રિય પર્યાપ્તાને પણ ૨૩-૨૫-૨૬-૨૯ અને ૩૦ ના બંધ સ્થાનકે પૂર્વોક્ત રીતે છવ્વીશ છવ્વીશ સત્તાસ્થાન હોય. અઠાવીશના બંધે તો ત્રીશ અને એકત્રીશ એ બે ઉદય સ્થાનકે ત્રણ ત્રણ (૯૨-૮૮-૮૬) સત્તા સ્થાન હોય. સર્વ મળી ૭ બંધ સ્થાનકે ૧૩૬ સત્તા સ્થાન હોય. અઠાવીશનો બંધ દેવગતિ અથવા નરકગતિ પ્રાયોગ્ય હોય તેથી તે બંધાયે છતે વૈક્રિય ચતુષ્કાદિ અવશ્ય બંધાય એટલે ૮૦ અને ૭૮ ની સત્તા ન હોય.

પર્યાપ્તા સંજ્ઞિપંચેંદ્રિયને ત્રેવિશના બંધે પૂર્વોક્ત છવ્વીશ સત્તાસ્થાન હોય. પચ્ચીશના બંધે પૂર્વોક્ત છવ્વીશ સત્તાસ્થાન ઉપરાંત દેવતાને ૨૫ અને ૨૭ ના ઉદયે (૯૨-૮૮) બે સત્તાસ્થાન અધિક હોવાથી ત્રીશ સત્તા સ્થાન હોય. એ પ્રકારે છવ્વીશના બંધે પણ ત્રીશ સત્તાસ્થાન હોય. ૨૮ ના બંધે આઠ ઉદય સ્થાન હોય તે આ પ્રમાણે-૨૧-૨૫-૨૬-૨૭-૨૮-૨૯-૩૦-૩૧. તે મધ્યે ૨૧-૨૫-૨૬-૨૭-૨૮ અને ૨૯ એ ૭ ઉદય સ્થાને ૯૨ અને ૮૮ એ બે સત્તાસ્થાન દરેકને હોય. ત્રિશને ઉદયે ૯૨-૮૮-૮૬-૮૦ એ ચાર સત્તાસ્થાન હોય. એકત્રિશને ઉદયે ૯૨-૮૮-૮૬ એ ત્રણ સ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૪, તેમ અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તા ૫, અને સંજ્ઞીપંચેંદ્રિય પર્યાપ્તા ૬, એ છનાં અનુક્રમે પૂર્વગાથાએ ઉક્ત બન્ધોદય સત્તાસ્થાનક કહેવાં. ૪૧-૪૨

ત્તાસ્થાન હોય એટલે સર્વ મળી ૧૯ સતાસ્થાન થયાં. ૨૯ ના બંધે ૨૫ ના બંધની પેઠે ત્રીશ સત્તાસ્થાન ઉપરાંત અધિક છે તે કહે છે—અવિરત સમ્યગ્ દ્રષ્ટિને દેવ પ્રાયોગ્ય ૨૯ પ્રકૃતિ બાંધતાં ૨૧-૨૬-૨૮-૨૯ અને ૩૦ ના ઉદયે દરેકને ૯૩-૮૯ એ બે સત્તાસ્થાન હોય. ૨૫ અને ૨૭ ના ઉદયે વૈક્રિય દેશવિરત અને સંયતને આશ્રયીને પણ એ બે બે સત્તાસ્થાન હોય. અથવા આહારક સંયતને આશ્રયીને ૨૫ અને ૨૭ ના ઉદયે ૯૩ ની સત્તા હોય. તીર્થંકર નામ કર્મની સત્તાવાળા નારક મિથ્યાદષ્ટિને ૮૯ ની સત્તા હોય. એમ સર્વ મળી ૪૪ સત્તાસ્થાન હોય. ત્રિશના બંધે પણ ૨૫ ના બંધની પેઠે ત્રિશ સત્તાસ્થાન ઉપરાંત દેવતાને મનુષ્ય ગતિ પ્રાયોગ્ય તીર્થંકર નામકર્મ સહિત ત્રિશ પ્રકૃતિ બાંધતાં ૨૧-૨૫-૨૭ ૨૮-૨૯ અને ૩૦ એ ૭ ઉદયે ૯૩-૮૯ એ બે બે ઉદય સ્થાન હોવાથી ૪૨ સત્તાસ્થાન હોય. એકત્રિશના બંધે જિનનામ અને આહારકદ્વિકને બાંધતાં ૯૩ નું સત્તાસ્થાન હોય. એકને બંધે ૯૩-૯૨-૮૯-૮૮-૮૦-૭૯-૭૬-૭૫ એ આઠ સત્તાસ્થાન હોય, તેમાંના પ્રથમના ચાર ઉપશમ શ્રેણિએ અથવા જ્યાં સુધી નામકર્મની તેર પ્રકૃતિ ક્ષય થઈ ન હોય ત્યાં સુધી ક્ષપક શ્રેણિએ પણ હોય અને તેર પ્રકૃતિને ક્ષયે પાછળના ચાર સત્તા સ્થાન હોય. બંધના અભાવે પણ એજ આઠ સત્તાસ્થાન હોય પણ એટલું વિશેષ છે કે પ્રથમના ચાર ઉપશાંત મોહે અને પછીના ચાર ક્ષીણમોહ ગુણસ્થાને હોય. એમ સર્વ મળી ૨૦૮ સત્તાસ્થાન હોય અને જો દ્રવ્ય મનસંબંધે કેવળીને સંજ્ઞિ ગણીયે તો તેના ૨૬ સત્તાસ્થાન વધારે ગણતાં સર્વ મળી ૨૩૪ સત્તાસ્થાન સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયનાં થાય. આ ૨૬ સત્તાસ્થાનની ભાવના સામાન્ય સંવેધમાં પૂર્વે કહી છે તે પ્રમાણે જાણવી; ત્યાં ૩૦ ગણેલ છે પણ તેમાં ૪ અગ્યારમા ગુણઠાણાના ગણેલ છે તે અહીં ન ગણવાં.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૧૪ જીવસ્થાનાનાં બંધસ્થાનેષુ ભંગસંખ્યાયંત્રકમ્ ॥

સૂક્ષ્મએકેં.ડપ		સૂ.એકેં.પ.		બા.એ૦ડપ૦		બા.એ.પ૦		બેઇંદ્રિયડપ૦		બેઇંદ્રિયપર્યા૦		તેઇંદ્રિયડપર્યા૦	
૨૩	૪	૨૩	૪	૨૩	૪	૨૩	૪	૨૩	૪	૨૩	૪	૨૩	૪
૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫
૨૬	૧૬	૨૬	૧૬	૨૬	૧૬	૨૬	૧૬	૨૬	૧૬	૨૬	૧૬	૨૬	૧૬
૨૯	૯૨૪૦	૨૯	૯૨૪૦	૨૯	૯૨૪૦	૨૯	૯૨૪૦	૨૯	૯૨૪૦	૨૯	૯૨૪૦	૨૯	૯૨૪૦
૩૦	૪૬૩૨	૩૦	૪૬૩૨	૩૦	૪૬૩૨	૩૦	૪૬૩૨	૩૦	૪૬૩૨	૩૦	૪૬૩૨	૩૦	૪૬૩૨
૫	૧૩૯૧૭	૫	૧૩૯૧૭	૫	૧૨૯૧૭	૫	૧૩૯૧૭	૫	૧૩૯૧૭	૫	૧૩૯૧૭	૫	૧૩૯૧૭

તેઇંદ્રિય પર્યા૦		ચઉરિંદ્રિયડપ૦		ચઉરિંદ્રિયપર્યા		ડસં.પં.ડપ૦		ડસં.પંચે.પ૦		સંજ્ઞી પં.ડપ૦		સંજ્ઞી પં૦પ૦	
૨૩	૪	૨૩	૪	૨૩	૪	૨૩	૪	૨૩	૪	૨૩	૪	૨૩	૪
૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫	૨૫
૨૬	૧૬	૨૬	૧૬	૨૬	૧૬	૨૬	૧૬	૨૬	૧૬	૨૬	૧૬	૨૬	૧૬
૨૯	૯૨૪૦	૨૯	૯૨૪૦	૨૯	૯૨૪૦	૨૯	૯૨૪૦	૨૮	૯	૨૯	૯૨૪૦	૨૮	૯
૩૦	૪૬૩૨	૩૦	૪૬૩૨	૩૦	૪૬૩૨	૩૦	૪૬૩૨	૨૯	૯૨૪૦	૩૦	૪૬૩૨	૨૯	૯૨૪૮
								૩૦	૪૬૩૨			૩૦	૪૬૪૧
												૩૧	૧
												૧	૧
૫	૧૩૯૧૭	૫	૧૩૯૧૭	૫	૧૩૯૧૭	૫	૧૩૯૧૭	૬	૧૩૯૨૬	૫	૧૩૯૧૭	૮	૧૩૯૪૫

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

૧૪ જીવસ્થાનાનાં ઉદયસ્થાનસંખ્યા તેનું ભંગસંખ્યા યંત્ર

સૂક્ષ્મ એકેં૦ ડપ૦		સૂક્ષ્મ એકેં૦ પર્યા૦		બાદર એ૦ ડપ૦		બાદર એકેં૦ પર્યા૦		બેઈંદ્રિયડપર્યા૦		બેઈંદ્રિયપ૦		તેઈંદ્રિયડપર્યા૦	
૨૧	૧	૨૧	૧	૨૧	૧	૨૧	૨	૨૧	૧	૨૧	૨	૨૧	૧
૨૪	૨	૨૪	૨	૨૪	૨	૨૪	૫	૨૬	૧	૨૬	૨	૨૬	૧
		૨૫	૨			૨૫	૫			૨૮	૨		
		૨૬	૨			૨૬	૧૧			૨૯	૪		
						૨૭	૬			૩૦	૬		
										૩૧	૪		
૨	૩	૪	૭	૨	૩	૫	૨૯	૨	૨	૬	૨૦	૨	૨

તેઈંદ્રિપર્યા૦		ચઉરિંદ્રિયડપ૦		ચઉરિંદ્રિયપર્યા૦		ડસં.પં ડપ૦		ડસંજ્ઞીપં૦પ.		સં૦પં.ડપ૦		સંજ્ઞાપંચેંદ્રિય પર્યાપ્તા.	
૨૧	૨	૨૧	૧	૨૧	૨	૨૧	૨	૨૧	૨	૨૧	૨	૨૧	૨૫
૨૬	૨	૨૬	૧	૨૬	૨	૨૬	૨	૨૬	૨	૨૬	૨	૨૫	૨૬
૨૮	૨			૨૮	૨			૨૮	૨			૨૬	૫૭૬
૨૯	૪			૨૯	૪			૨૯	૪			૨૭	૨૬
૩૦	૬			૩૦	૬			૩૦	૬			૨૮	૧૧૯૬
૩૧	૪			૩૧	૪			૩૧	૪			૨૯	૧૭૭૨
												૩૦	૨૮૯૮
												૩૧	૧૧૫૨
૬	૨૦	૨	૨	૬	૨૦	૨	૪	૬	૨૦	૨	૪	૨૦ ૯	૧ ૧
												૮	૧ ૫
												૧૧	૭૬૭૯

૧૪ જીવસ્થાનેષુ નામકર્મણઃ પ્રકૃતીનાં બંધોદય સત્તા-સ્થાનાનિ ભંગસંખ્યા ચ તદ્યંત્રકમ્ ॥

	૧૪ જીવસ્થાનેષુ		નામ કર્મણો બંધસ્થાન. ૮.	બંધ ભંગાઃ ૧૩૯૪૫.
૧	એકેંદ્રિય સૂ૦ડ૫૦	૫	૨૩।૨૫।૨૬।૨૯।૩૦	૧૩૯૧૭
૨	એકેંદ્રિય સૂ૦ ૫૦	૫	૨૩।૨૫।૨૬।૨૯।૩૦	૧૩૯૧૭
૩	એકેંદ્રિય બા૦ ડ૫.	૫	૨૩।૨૫।૨૬।૨૯।૩૦	૧૩૯૧૭
૪	એકેંદ્રિય બા.૫૦	૫	૨૩।૨૫।૨૬।૨૯।૩૦	૧૩૯૧૭
૫	બેઈંદ્રિયડપર્યા.	૫	૨૩।૨૫।૨૬।૨૯।૩૦	૧૩૯૧૭
૬	બેઈંદ્રિય પર્યાપ્તા	૫	૨૩.૨૫।૨૬।૨૯।૩૦	૧૩૯૧૭
૭	તેઈંદ્રિડપર્યા૦	૫	૨૩।૨૫।૨૬।૨૯।૩૦	૧૩૯૧૭
૮	તેઈંદ્રિપર્યાપ્તા	૫	૨૩।૨૫.૨૬।૨૯।૩૦	૧૩૯૧૭
૯	ચઉરિંદ્રિયડ૫.	૫	૨૩।૨૫।૨૬।૨૯।૩૦	૧૩૯૧૭
૧૦	ચઉરિંદ્રિયપર્યા	૫	૨૩.૨૫।૨૬।૨૯।૩૦	૧૩૯૧૭
૧૧	અસંજ્ઞી પંચે.ડ૫.	૫	૨૩।૨૫।૨૬।૨૯.૩૦	૧૩૯૧૭
૧૨	ડસંજ્ઞીપં૦પર્યા	૬	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦	૧૩૯૨૬
૧૩	સંજ્ઞીપંચેદ્રિયડ૫૦	૫	૨૩।૨૫।૨૬।૨૯।૩૦	૧૩૯૧૭
૧૪	સંજ્ઞીપંચેદ્રિયપર્યાપ્તા	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧	૧૩૯૪૫
		૭૪		૧૯૪૮૭૫

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

	નામ કર્મણુ. ઉદયસ્થાન ૧૨	ઉદય ભં ૭૭૯૧.		નામ્નઃ સત્તાસ્થાન ૧૨.
૨	૨૧।૨૪	૩	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૪	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬	૭	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૨	૨૧।૨૪	૩	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૫	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬।૨૭	૨૯	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૨	૨૧।૨૬	૨	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૬	૨૧।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૨૦	૫	૯૨।૮૮ ૮૬।૮૦।૭૮
૨	૨૧।૨૬	૨	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૬	૨૧।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૨૦	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૨	૨૧।૨૬	૨	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૬	૨૧।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૨૦	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૨	૨૧।૨૬	૪	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૬	૨૧।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૪૯૦૪	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૨	૨૧।૨૬	૪	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮.
૮ ૩	૨૧।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯ ૩૦।૩૧।કેવલિનાં ૨૦।૯।૮	૭૬૭૧ કે. ૮	૧૦ ૨	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦ ૭૯।૭૮।૭૬।૭૫ કે૦ ૯।૮
૫૮		૧૨૭૯૯	૭૭	

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ગુણસ્થાને જ્ઞાનાવરણ, અંતરાય અને દર્શનાવરણના ભાંગા.

નાણંતરાય તિવિહમવિ, દસસુ દો હુંતિ દોસુ ઠાણેસું;
મિચ્છાસાણે બીએ, નવ ચઉપણ નવ ય સંતંસા ॥૪૩॥

નાણંતરાય—જ્ઞાનાવરણ અને અંતરાય કર્મ.
તિવિહમવિ—ત્રણે પ્રકારે (બંધ, ઉદય અને સત્તાની અપેક્ષાએ)
દસસુ—દશ (ગુણ સ્થાનક) ને વિષે
દો—બે (ઉદય અને સત્તા)
હુંતિ—હોય છે.
દોસુ—બે (ઉપશાંત મોહ, ક્ષીણ મોહ)
ઠાણેસું—ગુણ સ્થાનકને વિષે.
મિચ્છાસાણે—મિથ્યાત્વ અને સાસ્વાદને.
બીએ—બીજા (દર્શનાવરણ)ના
નવ—નવનો બંધ
ચઉ પણ—ચાર અથવા પાંચનો ઉદય.
નવ સંતંસા-નવ સત્તાપ્રકૃતિ.

અર્થ—જ્ઞાનાવરણ અને અંતરાય કર્મ ત્રણે પ્રકારે (બંધ, ઉદય અને સત્તાની અપેક્ષાએ) દશ ગુણસ્થાનકને વિષે હોય. બે (૧૧-૧૨) ગુણસ્થાનને વિષે ઉદય અને સત્તા બે હોય. મિથ્યાત્વ અને સાસ્વાદન ગુણસ્થાને દર્શનાવરણને નવનો બંધ, પાંચ અથવા ચારનો ઉદય અને નવની સત્તા હોય. ૪૩

વિવેચન—હવે આઠ કર્મનાં બંધોદય સત્તાસ્થાનક અને તેના ભાંગા તે ૧૪ ગુણઠાણા આશ્રયીને કહે છે.—જ્ઞાનાવરણીય અને અંતરાયકર્મની પાંચે પ્રકૃતિ બંધે, ઉદયે અને સત્તાએ મિથ્યાત્વથકી માંડીને દશમા સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણઠાણા લગે હોય. એટલે પાંચનો બંધ,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પાંચનો ઉદય, પાંચની સત્તા હોય. અને ત્યાર પછી ઉપશાન્ત મોહ અને ક્ષીણ મોહ એ બે ગુણઠાણે બંધને અભાવે પાંચનો ઉદય, પાંચની સત્તા હોય. ત્યાર પછી તો ઉદય સત્તા પણ ન હોય. તથા બીજું દર્શનાવરણીય કર્મ તેનો મિથ્યાત્વે અને સાસ્વાદન ગુણઠાણે નવનો બંધ, ચારનો ઉદય, નવની સત્તા ૧; નવનો બંધ, પાંચનો ઉદય, નવની સત્તા ૨; એ બે ભાંગા હોય. ૪૩.

મિસ્સાઇ નિયટ્ટીઓ, છ[1] ચઉપણ[2] નવય સંતકમ્મંસા[3];
ચઉબંધ[1] તિગે ચઉપણ[2], નવંસ[3] દુસુ જુઅલ[2] છસ્સંતા[3] ૪૪

મિસ્સાઈ-મિશ્ર ગુણસ્થાનથી માંડીને

નિયટ્ટીઓ-અપૂર્વ કરણના પહેલા સંખ્યાતમા ભાગ પર્યંત

છ-છનો બંધ.

ચઉપણ-ચાર અથવા પાંચનો ઉદય.

નવ સંતકમ્મંસા-નવ સત્તાપ્રકૃતિ

ચઉબંધ-ચાર પ્રકૃતિનો બંધ

તિગે-અપૂર્વકરણાદિ ત્રણ ગુણસ્થાને.

ચઉપણ-ચાર અથવા પાંચનો ઉદય.

નવંસ-નવની સત્તા.

દુસુ-અનિવૃત્તિ બાદર અને સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણઠાણે

જુયલ-બંધ અને ઉદય ચારનો

છસ્સંતા-છની સત્તા.

અર્થઃ—મિશ્ર ગુણસ્થાનથી માંડીને અપૂર્વકરણ (ના પહેલા સંખ્યાતમા ભાગ) પર્યંત છનો બંધ, ચાર અથવા પાંચનો ઉદય અને નવ સત્તાપ્રકૃતિ હોય. (અપૂર્વ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

કરણાદિ) ત્રણ ગુણસ્થાનને વિષે ચારનો બંધ, ચાર અથવા પાંચનો ઉદય અને નવની સત્તા હોય. બે (ક્ષપક આ-શ્રયી ૯-૧૦) ગુણસ્થાને ચારનો બંધ તથા ઉદય અને છની સત્તા હોય. ૪૪.

વિવેચન—તે પછી મિશ્ર ગુણઠાણાથી માંડીને અપ્રમત્ત ગુણઠાણા લગે અને નિવૃત્તિ તે અપૂર્વકરણ તેના પહેલા સં-ખ્યાતમા ભાગ લગે થીણદ્ધિત્રિકનો બંધ ટળ્યો તે માટે છનો બંધ, ચારનો ઉદય, નવની સત્તા, અને છનો બંધ, પાંચનો ઉદય, નવની સત્તા; એ બે ભાંગા હોય. તે પછી અપૂર્વકરણ, અનિવૃત્તિ અને સૂક્ષ્મ સંપરાય એ ત્રણ ગુણઠાણે બે નિદ્રા પણ બંધથકી ટળી તે માટે ચારનો બંધ, ચારનો ઉદય, નવની સત્તા ૧; ચારનો બંધ, પાંચનો ઉદય, નવની સત્તા ૨; એ ભાંગા હોય. 'અંસ' શબ્દે સત્તા જાણવી. એ બે ભાંગા ઉપશમશ્રેણિ આશ્રયી જાણવા. તથા ક્ષપકશ્રેણિ આશ્રયીને અનિવૃત્તિ બાદરનો સંખ્યાતમો ભાગ થાકતે અને સૂક્ષ્મ-સંપરાયે એમ બે ગુણઠાણે થીણદ્ધિત્રિકની સત્તા ટળે અને ક્ષપકને અતિ વિશુદ્ધ માટે નિદ્રા એકેનો ઉદય ન હોય, ત્યારે ચારનો બંધ, ચારનો ઉદય, છની સત્તા ૧; એ એકજ ભાંગો હોય. યુગલ તે બંધોદયે ચઉ શબ્દની અનુવૃત્તિ જાણવી. ૪૪.

ઉવસંતે ચઉપણ નવં, ખીણે ચઉરૂદય છચ્ચચઉ સંતા;
વેઅણિઆઉ અ ગોએ, વિભજ્જ મોહં પરં વુચ્છં ॥૪૫॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઉવસંતે–ઉપશાંત મોહે	ખીણે–ક્ષીણ મોહે
ચઉપણ–ચાર અથવા પાંચનો ઉદય	ચઉ રૂદય–ચારનો ઉદય
નવ–નવની સત્તા	છચ્ચ ચઉ–છ અને ચારની
	સંતા–સત્તા.

અર્થઃ—ઉપશાંત મોહે ચાર અથવા પાંચનો ઉદય અને નવની સત્તા હોય. ક્ષીણ મોહે ચારનો ઉદય અને છ અથવા ચારની સત્તા હોય. વેદનીય, આયુષ્ય અને ગોત્રકર્મને વિષે ભાંગા વહેંચીને પછી મોહનીય કર્મને કહીશું. ૪૫

વિવેચન—ઉપશાન્ત મોહે ૧૧ મે ગુણઠાણે બંધનો અભાવ હોય, ત્યાં ચારનો ઉદય, નવની સત્તા ૧; અને પાંચનો ઉદય, નવની સત્તા ૨; એ બે ભાંગા હોય. ઉપશમને અતિવિશુદ્ધપણું નથી તે માટે નિદ્રાદ્વિકનો ઉદય હોય તેથી બે ભાંગા ઉપજે. ક્ષીણમોહ ગુણઠાણે ચારનો ઉદય, છની સત્તા ૧, એ ભાંગો દ્વિચરમ સમય લગે હોય. ચરમ સમયે તો બે નિદ્રાની સત્તા પણ ટળે ત્યારે ચારનો ઉદય, ચારની સત્તા ૨; એ ભાંગો હોય. તે પછી તો સર્વ ટળે.

હવે વેદનીય, આયુઃકર્મ અને ગોત્રકર્મના ભાંગા ગુણઠાણે કહીને પછી મોહનીયકર્મ ગુણઠાણે કહેશું. ૪૫.

ગુણસ્થાને વેદનીય અને ગોત્રકર્મના ભાંગા.

ચઉ છસ્સુ દુન્નિ સત્તસુ, એગે ચઉગુણિસુ વેઅણિઅભંગા;

૧ ૨ ૫ ૧૩ ૧૪

ગોએ પણ ચઉ દો તિસુ, એગટ્ઠસુ દુન્નિ ઇક્કંમિ ॥૪૬॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ચઉ–ચાર ભાંગા.
છસ્સુ–છ ગુણ ઠાણે.
દુન્નિ–બે ભાંગા (ત્રીજો ચોથો)
સત્તસુ–અપ્રમત્તાદિ સાત ગુણઠાણે.
એગે–એક (અયોગીકેવળી) ગુણઠાણે.
ચઉ–ચાર ભાંગા.
ગુણિસુ–ગુણઠાણે
વેયણિયભંગા–વેદનીય કર્મના ભાંગા.
ગોએ–ગોત્ર કર્મને વિષે.
પણ–પાંચ ભાંગા.
ચઉ–ચાર ભાંગા.
દો–બે ભાંગા.
તિસુ–મિશ્રાદિ ત્રણ ગુણઠાણે
એગ–એક ભાંગો.
અટ્ઠસુ–પ્રમત્તાદિ આઠ ગુણઠાણે.
દુન્નિ–બે ભાંગા.
ઈક્કંમિ–એક (અયોગી) ગુણઠાણે.

અર્થઃ—વેદનીય કર્મના છ ગુણસ્થાને ચાર ભાંગા, અપ્રમત્તાદિ સાત ગુણસ્થાને બે ભાંગા અને એક ગુણસ્થાને ચાર ભાંગા હોય. ગોત્રકર્મના મિથ્યાત્વે પાંચ, સાસ્વાદને ચાર, મિશ્રાદિ ત્રણ ગુણસ્થાને બે, પ્રમત્તાદિ આઠ ગુણઠાણે એક અને એક (અયોગી) ગુણસ્થાને બે ભાંગા હોય. ૪૬

વિવેચન—વેદનીય કર્મ અને ગોત્રકર્મના ભાંગા જાણવાને અહીં ભાષ્યની ગાથાનો ભાવ કહે છે.—મિથ્યાત્વથી માંડીને પ્રમત્ત લગે એટલે છ ગુણઠાણે વેદનીયના આઠ ભાંગા છે, તે માંહેલા ધુરલા ચાર ભાંગા હોય. અપ્રમત્તથી સયોગી લગે સાત ગુણઠાણાને વિષે ત્રીજો, ચોથો એ બે ભાંગા હોય; એ શાતાજ બાંધે. એક અયોગી કેવળીને વિષે ચાર ભાંગા હોય; ત્યાં પાંચમો છઠ્ઠો દ્વિચરમ સમય લગે અને ૭, ૮ ચરમ સમયે હોય. એ પ્રમાણે વેદનીયના ભાંગા ૧૪ ગુણઠાણે જાણવા. તથા ગોત્રકર્મના ૭ ભાંગા છે, તે માંહે મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે ધુરિલા પાંચ ભાંગા હોય. સાસ્વાદને પહેલો વર્જીને શેષ ૪ ભાંગા હોય. પહેલો ભાંગો તો તેઉ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વાયુ માંહે હોય તથા તેઉ વાયુ માંહેથી નીકળ્યાને કિંચિત્કાળ લગેજ હોય; ત્યાં સાસ્વાદન ગુણઠાણું ન હોય. તથા મિશ્ર, અવિરત, દેશવિરત એ ત્રણ ગુણઠાણે ચોથો પાંચમો એ બે ભાંગા હોય. મિશ્રાદિક નીચૈર્ગોત્ર ન બાંધે. કેટલાએક આચાર્ય કહે છે-દેશવિરતને પાંચમો ભાંગો એકજ હોય, નીચ ઉદયે પણ ન હોય.

પ્રમત્તાદિક આઠ ગુણઠાણે પ્રત્યેકે એકેકો ભાંગો હોય, ત્યાં પ્રમત્તાદિક પાંચ ગુણઠાણે પાંચમો ભાંગો હોય, તેને ઉચ્ચૈર્ગોત્રનોજ બંધ, ઉદય હોય તે માટે. અને ૧૧, ૧૨, ૧૩ ગુણઠાણે છઠ્ઠો ભાંગો હોય. બંધના અભાવથકી એક અયોગીકેવળીને વિષે બે ભાંગા હોય. ઉચ્ચનો ઉદય, બેની સત્તા એ દ્વિચરમ સમય લગે અને ઉચ્ચનો ઉદય, ઉચ્ચની સત્તા એ ભાગો ચરમ સમયે હોય. ૪૯.

ગુણસ્થાને આયુઃકર્મના ભાંગા.

અટ્ઠચ્છાહિગવીસા, સોલસ વીસં ચ બારસ છ દોસુ;
દો ચઉસુ તીસુ ઇક્કં, મિચ્છાઇસુ આઉએ ભંગા ॥૪૭॥

(ગાથાના શબ્દો ઉપર છાપેલા આંકડા: ૧, ૨, ૩, ૪, ૫, ૭, ૧૧, ૧૪)

અટ્ઠચ્છાહિગવીસા-અઠ્ઠાવીશ, છવ્વીશ.
સોલસ વીસં-સોળ, વીશ,
બારસ-બાર.
છ-છ.
દોસુ-પ્રમત્ત અપ્રમત્તએ ગુણઠાણે
દો-બે.
ચઉસુ-(અપૂર્વકરણાદિ) ચાર ગુણઠાણે.
તિસુ-ત્રણ (૧૨-૧૩-૧૪) ગુણઠાણે.
ઈક્કં-એક.
મિચ્છાઈસુ-મિથ્યાત્વાદિ ગુણઠાણે.
આઉએ-આયુષ્ય કર્મને વિષે.
ભંગા-ભાંગા.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ:—મિથ્યાત્વાદિ ગુણસ્થાનોને વિષે આયુષ્ય કર્મના અઠ્ઠાવીશ, છવ્વીશ, સોળ, વીશ, બાર, બે (પ્રમત્ત, અપ્રમત્ત)ને વિષે છ, ચાર ગુણસ્થાને બે અને ત્રણ ગુણસ્થાને એક ભાંગો હોય. ૪૭

१४ गुणस्थानेषु षट्कर्मणां भंगाः

१४	गुणस्थानेषु.	ज्ञाना २	दर्श० ११	वेद० ८	आयु २८	गोत्र ७	अंत० २
१	मिथ्यात्वे	१	ऽ२	ऽ४	२८	ऽ५	१
२	सास्वादने	१	ऽ२	ऽ४	२६	४	१
३	मिश्रे	१	३।४ २	ऽ४	१६	४,५,२	१
४	अविरते	१	२	ऽ४	२०	२	१
५	देशविरते	१	२	ऽ४	१२	२	१
६	प्रमत्त सं०	१	२	ऽ४	६	५,१	१
७	अप्रमत्त०	१	२	३।४,२	६	५,१	१
८	अपूर्वकर०	१	४	२	२	१	१
९	अनिवृत्ति०	१	३	२	२	१	१
१०	सूक्ष्मसंपराये	१	३	२	२	१	१
११	उपशान्त०	ऽ१	८।९,२	२	२	ऽ१	ऽ१
१२	क्षीणमोहे	ऽ१	१०।११ २	२	१	ऽ१	ऽ१
१३	सयोगीकेवली	०	०	१	१	ऽ१	०
१४	अयोगीकेवली	०	०	ऽ४	१	ऽ२	०

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વિવેચન:—હવે આયુઃકર્મનાં ભાંગા જાણવાને અર્થે આ અંતર્ભાષ્ય ગાથાનો ભાવ કહે છે.-મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે આયુઃ કર્મના અઠ્ઠાવીશે ભાંગા હોય. સાસ્વાદન ગુણઠાણે ૨૬ ભાંગા હોય; જે માટે મનુષ્ય તિર્યંચ સાસ્વાદને વર્ત્તતા નરકાયુ ન બાંધે તે બે ઓછા હોય. મિશ્રગુણઠાણે ૧૬ ભાંગા હોય. મિશ્ર દૃષ્ટિ આઉખું ન બાંધે તે માટે આયુર્બંધ કાળના નારકીના બે ભાંગા, તિર્યંચના ૪ ભાંગા, મનુષ્યના ૪ ભાંગા અને દેવતાના ૨ ભાંગા એવં ૧૨ ભાંગા ન હોય, શેષ ૧૬ ભાંગા હોય. તથા અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટી ગુણઠાણે ૨૦ ભાંગા હોય, તે આ પ્રમાણે=તિર્યંચના આયુર્બંધ કાળે નરક તિર્યંચ મનુષ્યાયુ બંધના ભાંગા ૩, એમ ૩ મનુષ્યના, દેવતાને આયુર્બંધ કાળે તિર્યંચાયુ બંધનો ભાંગો ૧, એમ નારકીને ભાંગો ૧, એવં ભાંગા ૮ અવિરત સમ્યગ્ દૃષ્ટીને ન સંભવે, શેષ ૨૦ ભાંગા હોય. દેશવિરત ગુણઠાણે ૧૨ ભાંગા હોય, તે આ પ્રમાણે=દેશવિરતિ મનુષ્ય તિર્યંચ એક દેવતાનુંજ આયુ બાંધે તે માટે તિર્યંચ અને મનુષ્યને પ્રત્યેકે પરભવાયુર્બંધ કાળ થકી પૂર્વે એકેકો ભાંગો ૧, પરભવાયુબંધ કાળે એકેક ભાંગો ૧ અને આયુર્બંધ કાળ પછી ચારે ભાંગા હોય. જે ભણી કોઈક તિર્યંચ મનુષ્ય ચારે માંહેલું એક આયુ બાંધીને પછી દેશવિરતિપણું પામે તે માટે એ છ મનુષ્યના અને છ તિર્યંચના એવં ૧૨ ભાંગા હોય. તથા પ્રમત્ત અને અપ્રમત્ત એ બે ગુણઠાણે છ છ ભાંગા હોય. એ ગુણઠાણા મનુષ્યને જ હોય, તે માટે મનુષ્યના ૬ ભાંગા દેશવિરતિની પરે જાણવા. આયુર્બંધ કાળથી પૂર્વે ૧, બંધકાળે ૧, બંધકાળ પછી ૪, એવં ૬. તથા અપૂર્વકરણ ૧, અનિવૃત્તિ બાદર ૨, સૂક્ષ્મસંપરાય ૩ અને ઉપશાન્તમોહ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૪, એ ચાર ગુણઠાણે બે બે ભાંગા ઉપશમશ્રેણિ આશ્રયીને હોય. તે કેમ ? મનુષ્યાયુનો ઉદય અને મનુષ્યની સત્તા એ ભાંગો આયુર્બંધ કાળ થકી પૂર્વે હોય અને મનુષ્યાયુનો ઉદય અને મનુષ્ય દેવાયુની સત્તા એ ભાંગો આયુર્બંધ પછી હોય. એ ૪ ગુણઠાણાવાળા આયુ તો બાંધે નહીં અને પૂર્વે પણ દેવતાનું આયુ બાંધ્યુ હોય તે જ ઉપશમ શ્રેણિ કરે પણ શેષ ૩ આયુ બાંધ્યાં હોય તે ઉપશમ શ્રેણિ ન કરે. અને પૂર્વ બદ્ધાયુ હોય તે ક્ષપકશ્રેણિ તો પડિવજે જ નહીં તે માટે ક્ષપકશ્રેણિવાળાને તો મનુષ્યાયુનો ઉદય, મનુષ્યાયુની સત્તા ૧, એ એકજ ભાંગો આયુઃકર્મનો હોય. તથા ક્ષીણમોહ ૧, સયોગી ૨, અયોગી ૩, એ ૩ ગુણઠાણે એકેકો ભાંગો હોય,–મનુષ્યાયુનો ઉદય, મનુષ્યાયુની સત્તા ૧. એ મિથ્યાત્વાદિક ૧૪ ગુણઠાણે આયુઃકર્મના બંધોદય સત્તા સંવેધે ભાંગા જાણવા, તે સર્વ મળી (૧૨૫) એકસો પચીશ થાય. ૪૭.

ગુણસ્થાને મોહનીયકર્મનાં બંધસ્થાન.

ગુણઠાણએસુ અટ્ઠસુ, ઇક્કિક્કં મોહબંધઠાણં તુ;
પંચ અનિઅટ્ટિઠાણે, બંધોવરમો પરં તત્તો ॥ ૪૮ ॥

ગુણઠાણએસુ–ગુણસ્થાનનેવિષે
અટ્ઠસુ–આઠ.
ઇક્કિંક્કં–એક એક.
મોહબંધઠાણં–મોહનીય કર્મનું બંધસ્થાન.
પંચ–પાંચ બંધસ્થાન.

અનિયટ્ટિઠાણે–અનિવૃત્તિ ગુણઠાણે.
બંધોવરમો–બંધનો અભાવ.
પરં–આગળ.
તત્તો–તે (અનિવૃત્તિબાદર) થી

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થઃ—મિથ્યાત્વાદિ આઠ ગુણસ્થાનને વિષે મોહનીય કર્મનું બંધસ્થાન એક એક હોય. અનિવૃત્તિ બાદર ગુણસ્થાને પાંચ બંધસ્થાન હોય, તે (અનિવૃત્તિબાદર) થી આગળ બંધનો અભાવ હોય. ૪૮

વિવેચન--હવે ૧૪ ગુણઠાણાને વિષે મોહનીય કર્મનાં બંધ સ્થાનક કહે છે;-મિથ્યાત્વાદિક ૮ ગુણઠાણાને વિષે મોહનીય કર્મનું એકેકું બંધસ્થાનક હોય. તે આ પ્રમાણે-મિથ્યાદૃષ્ટીને ૨૨ નું બંધસ્થાનક હોય. સાસ્વાદનને ૨૧ નું, મિશ્રગુણઠાણે ૧૭ નું, અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટી ગુણઠાણે ૧૭ નું, દેશવિરત ગુ૦ ૧૩ નું, પ્રમત્તે ૯ નું, અપ્રમત્તે ૯ નું અને અપૂર્વકરણે ૯ નું બંધ સ્થાનક હોય. ભાંગા મિથ્યાત્વે ૬, સાસ્વા૦ ૪, મિશ્રે૦ ૨, અવિ૦ ૨, દેશ૦ ૨, પ્રમત્તે ૨, અપ્રમત્તે ૧, અપૂર્વક૦ ૧. તથા અનિવૃત્તિ બાદરે પાંચ બંધસ્થાનક હોય, તે આ પ્રમાણે-૫, ૪, ૩, ૨, ૧. ઇહાં ભાંગો એકેકો હોય. તે પછી સૂક્ષ્મ સંપરાયાદિક ગુણઠાણે બંધનો ઉપરમ હોય એટલે મોહનીય કર્મનો બંધ નથી. ૪૮.

ગુણસ્થાને મોહનીયકર્મનાં ઉદય સ્થાન.

સત્તાઇ દસ ઉ મિચ્છે, સાસાયણમીસએ નવુક્કોસા;
છાઇ નવ ઉ અવિરએ, દેસે પંચાઇ અટ્ઠેવ ॥ ૪૯ ॥
વિરએ ખઓવસમિએ, ચઉરાઈ સત્ત છચ્ચ પુવ્વંમિ; (૬—૭)
અનિઅટ્ટિબાયરે પુણ, ઇક્કો વ દુવે વ ઉદયંસા ॥૫૦॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સત્તાઈદસઉ–સાત પ્રકૃતિથી માંડીને દશ પર્યંતનાં.
મિચ્છે–મિથ્યાત્વે.
સાસાયણમીસએ–સાસ્વાદન અને મીશ્રે.
નવુક્કોસા–સાતથી માંડીને નવ પર્યંતનાં.
છાઈનવઉ–છથી માંડીને નવ પર્યંતનાં.
અવિરએ–અવિરત સમ્યગ્ દ્રષ્ટિએ.
દેસે–દેશ વિરતે.
પંચાઇઅટ્ઠેવ–પાંચથી આઠનાં.
વિરએખઓવસમિએ-ક્ષાયોપશમિક વિરતે–પ્રમત્ત, અપ્રમત્તે.
ચઉરાઈસત્ત–ચારથી સાત પર્યંતનાં.
છ–ચારથી છ પર્યંતનાં.
પુવ્વંમિ–અપૂર્વ કરણે.
અનિયટ્ટિબાયરે–અનિવૃત્તિ બાદર ગુણઠાણે.
પુણ–વળી.
ઈક્કો–એક.
વ–અથવા.
દુવે–બે.
ઉદયંસા–ઉદયસ્થાનો.

અર્થઃ—મિથ્યાત્વે સાત પ્રકૃતિથી માંડીને ઉત્કૃષ્ટ દશ પર્યંત, સાસ્વાદન અને મિશ્રે સાતથી નવ પર્યંતના, અવિરત સમ્યગ્ દ્રષ્ટિએ છથી નવ પર્યંતના, દેશવિરતે પાંચથી આઠ પર્યંતના, પ્રમત્તે તથા અપ્રમત્તે ચારથી સાત પર્યંતના, અપૂર્વકરણે ચારથી છ પર્યંતના અને અનિવૃત્તિ બાદર ગુણઠાણે વળી એક અથવા બે ઉદયસ્થાનો મોહનીયનાં હોય. ૪૯-૫૦.

વિવેચન—હવે ૧૪ ગુણઠાણે મોહનીય કર્મનાં ઉદય સ્થાનક કહે છેઃ—

મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે સાતથી માંડીને દશ લગે–૭, ૮, ૯, ૧૦, એ ચાર ઉદય સ્થાનક હોય. ત્યાં ભાંગા પૂર્વે કહ્યા

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

તેમ જાણવા. ચોવીશી આઠ હોય. તથા સાસ્વાદને અને મિશ્રે સાતથી માંડીને નવ લગે-૭, ૮, ૯ એ ત્રણ ત્રણ ઉદય સ્થાનક હોય. સાસ્વાદને ચાર ચોવીશી અને મિશ્રે ૪ ચોવીશી ભાંગા હોય. અવિરત સમ્યકત્વ ગુણઠાણે છ થી માંડીને નવલગે-૬, ૭, ૮, ૯ એ ચાર ઉદય સ્થાનક હોય.ત્યાં આઠ ચોવીશી ભાંગા ઉપજે. દેશવિરત ગુણઠાણે પાંચથી માંડીને આઠ લગે-૫, ૬, ૭, ૮ એ ચાર ઉદય સ્થાનક હોય, ત્યાં પણ આઠ ચોવીશી ભાંગા હોય.

શ્રેણિ હેઠે વર્ત્તતા વિરત તે ક્ષાયોપશમિકવિરત કહિયે. તે પ્રમત્ત અપ્રમત્ત ગુણઠાણાવાળો હોય, ત્યાં પ્રમત્તે અને અપ્રમત્તે પ્રત્યેકે ચાર થકી માંડીને સાત લગે ૪, ૫, ૬, ૭, એ ચાર ચાર ઉદય સ્થાનક હોય.ત્યાં પ્રમત્તે આઠ ચોવીશી અને અપ્રમત્તે આઠ ચોવીશી ભાંગા ઉપજે. અપૂર્વ કરણ ગુણઠાણે ચારથી માંડી છ લગે-૪, ૫, ૬, એ ત્રણ ઉદય સ્થાનક હોય, ત્યાં ચાર ચોવીશી ભાંગા હોય. અનિવૃત્તિ બાદર ગુણઠાણે એક અથવા બેનો ઉદય હોય, એ બે ઉદય સ્થાનક હોય. ત્યાં કષાય સંજ્વલનના ચાર માંહેલો એક અને વેદ ત્રણ માંહેલો એક એવં બે પ્રકૃતિનું ઉદય સ્થાનક હોય, ત્યાં બાર ભાંગા હોય. ત્યાર પછી વેદનો ઉદય ટળ્યે એકના ઉદયનું સ્થાનક હોય, તે ચતુર્વિધ ત્રિવિધ, દ્વિવિધ અને એકવિધ બંધને વિષે પામીયે. ત્યાં યદ્યપિ પૂર્વે ચતુર્વિધ બંધે ચાર, ત્રિવિધ બંધે ત્રણ, દ્વિવિધ બંધે બે અને એકવિધ બંધે એક, એવં દશ ઉદય ભાંગા કહ્યા છે તો પણ ઈહાં સામાન્ય પણે ચાર, ત્રણ, બે અને એકના બંધની અપેક્ષાએ એકેક ભાંગો હોય, એવં ૪ ભાંગા વિવક્ષીએ એટલે નવમે ગુણઠાણે ૧૬ ભાંગા હોય. ૪૯-૫૦

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

એગં સુહુમસરાગો, વેએઇ અવેઅગા ભવે સેસા;
ભંગાણં ચ પમાણં, પુવ્વુદ્દિટ્ઠેણ નાયવ્વં ॥ ૫૧ ॥

એગં—એકને.
સુહુમસરાગો—સૂક્ષ્મ સંપરાયવાળો.
વેએઈ—વેદે.
અવેઅગા—અવેદક.
ભવે—હોય.
સેસા—બાકીના(૧૧-૧૨-૧૩-૧૪)
ભંગાણં—ભાંગાનું.
પમાણં—પ્રમાણ.
પુવ્વુદ્દિટ્ઠેણ—પૂર્વે કહ્યા મૂજબ
નાયવ્વં—જાણવું.

અર્થઃ—સૂક્ષ્મ સંપરાયવાળો એક પ્રકૃતિ વેદે, (૧૧-૧૨-૧૩-૧૪) ગુણસ્થાનવાળા અવેદક (ઉદય વિનાના) હોય. ભાંગાનું પ્રમાણ પૂર્વે કહ્યા મૂજબ જાણવું. ૫૧

વિવેચન—સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણઠાણે એક કિટ્ટીકૃત સંજ્વલન લોભ વેદે તે માટે એકનું ઉદય સ્થાનક અને એક ભાંગો હોય. એમ એકોદયના સર્વ મળી ૫ ભાંગા હોય. શેષ ઉપરના ઉપશાન્ત મોહાદિક ૪ ગુણઠાણા અવેદક હોય એટલે ત્યાં મોહનીયનો ઉદય ન હોય. ઇહાં (મિથ્યાત્વાદિક ગુણઠાણે ઉદય સ્થાનકના ભાંગાનું પ્રમાણ અને ભાંગાનું ઉપજાવવું તે પૂર્વે મોહનીયનાં ઉદય સ્થાનકે ભાંગા વિચાર્યા છે તેમ જાણવું. ૫૧.

મોહનીય કર્મનાં ઉદયસ્થાને ભંગસંખ્યા.

૧૦ ૯ ૮ ૭ ૬ ૫ ૪
ઇક્ક છડિક્કારિક્કા—રસેવ ઇક્કારસેવ નવ તિન્નિ;
૧ ૨ ૨
એએ ચઉવીસગયા, બાર દુગે પંચ ઇક્કંમિ ॥ ૫૨ ॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઇક્કિક્ક-એક.
છક્ક-છ.
ઇક્કિક્કાર-અગ્યાર.
ઇક્કિક્કારસેવ-અગ્યારજ.
નવ-નવ.
તિન્નિ-ત્રણ.
એએ-એ.
બાર-બાર ભાંગા.
દુગે-બેના ઉદયે.
પંચ-પાંચ.
ઇક્કિક્કંમિ-એકના ઉદયે.

અર્થ:--દશાદિ (૧૦-૯-૮-૭-૬-૫-૪) ઉદયસ્થાન આશ્રયી અનુક્રમે એક, છ, એક, અગ્યાર, અગ્યાર, નવ અને ત્રણ એ ચોવીશી ભાંગા હોય. બેના ઉદયે બાર ભાંગા અને એકના ઉદયે પાંચ ભાંગા હોય. પર

વિવેચન—હવે દશાદિક ઉદય સ્થાનકે ગુણઠાણાં આશ્રયીને ભાંગાની સંખ્યા કહે છે.--દશને ઉદયે એક ચોવીશી, નવને ઉદયે છ ચોવીશી, આઠને ઉદયે અગ્યાર ચોવીશી અને સાતને ઉદયે અગ્યાર ચોવીશી ભાંગા ઉપજે. છને ઉદયે પણ અગ્યાર ચોવીશી ઉપજે અને પાંચને ઉદયે નવ ચોવીશી ભાગા ઉપજે. ચારને ઉદયે ત્રણ ચોવીશી ઉપજ. એ સર્વ મળીને બાવન (પર) ચોવીશી ઉપજે. બેને ઉદયે બાર ભાગા ઉપજે અને એકને ઉદયે પાંચ ભાંગા ઉપજે. પર.

૧૨૬૫
બારસપણસટ્ઠિસયા, ઉદયવિગપ્પેહિં મોહિઆ જીવા;
ચુલસીઈ સત્તુત્તરિ, પયવિંદસએહિં વિન્નેઆ ॥ ૫૩॥

બારસપણસટ્ઠિસયા-બારશેં પાંસઠ.
ઉદયવિગપ્પેહિ-ઉદયના વિકલ્પે
મોહિયા-મોહ્યા-મૂંઝાયેલા.
જીવા-સંસારી જીવો.
ચુલસીઈ સત્તુત્તરિ પયવિંદસએહિં-૮૪૭૭ પદના સમૂહે કરીને.
વિન્નેયા-જાણવા.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થઃ--બારશેં અને પાંસઠ ઉદયના વિકલ્પોવડે અને ચોરાશીશેં ને સત્યોત્તેર પ્રકૃતિના સમૂહે કરી સંસારી જીવો મૂંઝાયેલા જાણવા. ૫૩

વિવેચન--હવે એ સર્વ ભાંગાની સરવાળે સંખ્યા કહે છે.-બાવન ચોવીશી છે એટલે તે બાવનને ચોવીશ ગુણા કરી-ને દ્વિકોદયના (૧૨) બાર ભાંગા અને એકોદયના પાંચ ભાંગા ભેળવીએ, ત્યારે બારશેં અને પાંસઠ(૧૨૬૫) ભાંગા થાય. એટલા ઉદયને ભાંગે કરીને સર્વ સંસારી જીવ મોહનીય કર્મમાં મોહ્યા-મૂંઝાણા પડયા છે-મૂંઝાઈ રહ્યા છે. તેની પદ સંખ્યા કહે છે,-એકેકા ભાંગા માંહે મોહનીયની જેટલી પ્રકૃતિ ઓલાય તે ભાંગા માંહે તેટલાં પદ કહીયે. દશને ઉદયે ૧ ચોવીશી, તે માટે દશને એક ગુણા કરતાં ૧૦, નવને ઉદયે ૭ ચોવીશી તે માટે નવને ૭ ગુણા કરતાં(૫૪) ચોપન;એમ આઠને અગ્યાર ગુણા કરતાં ૮૮, સાતને અગ્યાર ગુણા કરતાં ૭૭, છને અગ્યાર ગુણા કરતાં ૬૬, પાંચને નવ ગુણા કરતાં ૪૫, ચારને ત્રિગુણા કરતાં ૧૨, એ સર્વ મળીને ૩૫૨ એટલી પદની ચોવીશી થઇ. એકેકી માંહે ૨૪ છે, તે માટે તે ૩૫૨ ને ચોવીશ ગુણા કરીયે ત્યારે ૮૪૪૮ થયા. તે માંહે દ્વિકો-દયના ૧૨ ભાંગા છે તે માટે તેને બે ગુણા કીધે ૨૪ થયા, અને એકોદયના પાંચ ભાંગા એવં ૨૯ ભાંગા ભેળવીયે ત્યારે ૮૪૭૭ એટલાં મોહનીયના પદવૃંદ થાય. ગુણઠાણાની અપે-ક્ષાએ એટલા મોહનીય કર્મના પદવૃંદે કરીને સર્વ સંસારી જીવ મૂંઝાણા જાણવા. ૫૩.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ગુણસ્થાને મોહનીય કર્મના ઉદય ભાંગા.

અટ્ઠગ ચઉ ચઉ ચઉરટ્ઠગા ય, ચઉરો અ હુંતિ ચઉવીસા;
મિચ્છાઈઅપુવ્વંતા, બારસ પણગં ચ અનિઅટ્ટી ॥૫૪॥

અટ્ઠગ–આઠ
ચઉ–ચાર
ચઉર–ચાર ગુણસ્થાને (૪થી૭)
અટ્ઠગા–આઠ
ચઉરો ચાર
હુંતિ–હોય
ચઉવીસા–ચોવીશી ભાંગા
મિચ્છાઈ–મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનથી
અપુવ્વંતા–અપૂર્વકરણ પર્યંત.
બારસ–બાર ભાંગા
પણગં–પાંચ
ચ–ચ શબ્દે "અનિવૃત્તિબાદરે ચાર અને સૂક્ષ્મ સંપરાયે એક" લેવું.
અનિયટ્ટે–અનિવૃત્તિ બાદરે

અર્થ:--આઠ, ચાર, ચાર, ચાર ગુણસ્થાને આઠ, આઠ અને ચાર ચોવીશી ભાંગા મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનથી અપૂર્વકરણ પર્યંત અનુક્રમે હોય છે. અનિવૃત્તિ બાદર ગુણસ્થાને બાર અને પાંચ ભાંગા હોય. ૫૪

વિવેચન—હવે મિથ્યાત્વાદિક ગુણઠાણે પ્રત્યેકે મોહનીયના ઉદયના ભાંગા પ્રરૂપવાને અર્થે આ અંતર્ભાષ્ય ગાથાનો ભાવ કહે છે.–મિથ્યાત્વે આઠ ચોવીશી, સાસ્વાદને ચાર ચોવીશી અને મિશ્રે ચાર ચોવીશી ભાંગા હોય. અવિરત, દેશવિરત, પ્રમત્ત અને અપ્રમત્ત એ ચાર ગુણઠાણે આઠ આઠ ચોવીશી ભાંગા પ્રત્યેકે હોય. અપૂર્વકરણે ચાર ચોવીશી હોય. મિથ્યાત્વ થકી માંડીને અપૂર્વકરણ લગે (૫૨) બાવન-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ચોવીશો થાય. અનિવૃત્તિ ગુણઠાણે બેને ઉદયે ૧૨ ભાંગા અને એકને ઉદયે ૪ ભાંગા હોય. અને એકને ઉદયે એક ભાંગો સૂક્ષ્મ સંપરાયે હોય. એવં ૧૭ ભાંગા થાય. બાવનને ચોવીશ ગુણા કરી તેમાં સત્તર ભેળવીએ એટલે ૧૨૬૫ ભાંગા થાય. ૫૪.

ગુણસ્થાને યોગાદિના ભાંગા.

જોગોવઓગલેસા,-ઇએહિં ગુણિઆ હવંતિ કાયવ્વા;
જે જત્થ ગુણઠાણે, હવંતિ તે તત્થ ગુણકારા ॥૫૫॥

જોગોવઓગલેસાઈએહિં- યોગ, ઉપયોગ અને લેશ્યાદિકે	સ્થાનકે
ગુણિયા કાયવ્વા-ગુણેલા કરવા-ગુણવા	તે-તટલા
હવંતિ-થાય	તત્થ-તે ગુણસ્થાનકે
જે-જે યોગાદિક	ગુણકારા-ગુણકાર-ગુણનારા જાણવા અર્થાત તેટલાએ ગુણવા.
જત્થ ગુણઠાણે-જે ગુણ	

અર્થ:—યોગ, ઉપયોગ અને લેશ્યાદિકે (એ પૂર્વોક્ત ઉદય ભાંગા વગેરેને) ગુણવા. જે ગુણસ્થાને જેટલા યોગાદિ હોય તેટલા તે ગુણસ્થાને ગુણકાર જાણવા. ૫૫

વિવેચન—હવે એ ઉદય ભાંગા તથા પદવૃંદ તે યોગ, ઉપયોગ અને લેશ્યા સાથે ગુણવા તે કહે છે.—યોગ, ઉપયોગ અને લેશ્યાદિકે કરીને ઉદય ભાંગા તથા પદવૃંદ તે ગુણા કરવા એટલે મિથ્યાત્વાદિક ગુણઠાણે જયાં યોગ ઉપયોગ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0 In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અને લેશ્યા વગેરે જેટલા હોય, તેટલા ત્યાં ગુણાકાર-ગુણક જાણવા તેટલા ગુણા કરવા.

ત્યાં પ્રથમ યોગના ગુણાકારની ભાવના લખીએ છીએ-ચાર મનોયોગ, ચાર વચનયોગ અને ઔદારિક કાયયોગ,એ નવ યોગ મિથ્યાત્વથી માંડીને દશ ગુણઠાણે હોય. મિથ્યાત્વે એ નવ યોગ અને વૈક્રિય કાયયોગ મળી ૧૦ હોય. મિથ્યાત્વે ઉદયના ૮ ચોવીશી છે તે દશ યોગ ગુણી કરીએ ત્યારે ૮૦ થાય. અને વૈક્રિય મિશ્ર ૧, આહારિક મિશ્ર ૨ અને કાર્મણ ૩ એ ત્રણ યોગે પ્રત્યેકે ચાર ચાર ચોવીશી હોય; અનંતાનુબંધિના ઉદય સહિત જે ૪ ચોવીશી તે ઈહાં જાણવી પણ અનંતાનુબંધી રહિત ૪ ચોવીશી ઈહાં ન પામીએ. જે માટે જે વેદક સમ્યક્ત્વવંતે પૂર્વે અનંતાનુબંધિની વિસંયોજના કરી છે તેને પરીણામની પરાવૃત્તિએ મિથ્યાત્વ પામતાં ફરી અનંતાનુબંધિ બાંધવા માંડે ત્યારે બંધાવલિકાલગે જ અનંતાનુબંધિનો ઉદય ન પામીએ. તે અનંતાનુબંધિ રહિત મિથ્યાત્વી કાળ ન કરે અને એ ૩ યોગ તો અપાંતરાલ ગતિએ તથા ઉપજતી વેળાએ હોય. તિર્યંચ મનુષ્યને વૈક્રિય કરતાં વૈક્રિયમિશ્ર યોગ હોય તે ઇહાં વિવક્ષ્યો નથી, તે માટે એ ૩ યોગને વિષે અનંતાનુબંધ રહિતની ૪ ચોવીશી ન પામીએ. ત્યારે ચાર જ ચોવીશી ૩ યોગ ગુણી કરીએ એટલે ૧૨ થાય. તે પૂર્વલી ૮૦ માંહે મેળવીએ ત્યારે મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે ૯૨ ચોવીશી થાય, તેના ભાંગા ૨૨૦૮ થાય. તથા સાસ્વાદને ઉદય ચોવીશી ૪ અને યોગ ૧૩ હોય; ત્યાં ૧૨ ને ચોગુણા કરતાં ૪૮ ચોવીશી થાય. અને સાસ્વાદને વર્ત્તતો જીવ નરકે ન ઉપજે તે માટે સાસ્વાદને વૈક્રિયમિશ્રયોગે નપુંસક વેદ ન હોય;

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ત્યારે ૪ ચોવીશીને બદલે ૪ ષોડશક ઉપજે એટલે સર્વ મળીને ભાંગા ૧૨૧૬ થાય. તથા મિશ્ર ગુણઠાણે ચોવીશી ચાર અને પૂર્વોક્ત નવ યોગ અને વૈક્રિય કાયયોગ એવં ૧૦ યોગ હોય. તેને ચાર ચોવીશી ગુણા કરવાથી ૪૦ ચોવીશી થાય, તેના ભાંગા ૯૬૦ થાય. તથા અવિરત સમ્યકત્વ ગુણઠાણે ચોવીશી ૮ અને યોગ ૧૩ હોય. ત્યાં ૧૧ યોગને આઠ ગુણ કરવાથી ૮૮ ચોવીશી થાય. અને વૈક્રયમિશ્રે સ્ત્રીવેદ ન હોય, વૈક્રિય કાયયોગી અવિરત સમ્યગ્ દૃષ્ટિ સ્ત્રીવેદી દેવી માંહે ન ઉપજે તે માટે. અને ઔદારિકમિશ્ર કાયયોગે નપુંસક વેદ ન હોય, અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિ હોય તે નપુંસકવેદી ઔદારિક કાયયોગી માંહે ન ઉપજે તે માટે. એ બે યોગનાં આઠ આઠ ષોડશક ઉપજે ત્યારે ચોવીશી ૮૮ અને ષોડશક ૧૬ તેના ભાંગા સર્વ મળી ૨૩૬૮ થાય. ઇહાં ટીકાકારે ઔદારિકમિશ્રયોગીને અને કાર્મણકાયયોગીને સ્ત્રીવેદની પણ ના કહી છે. પણ તે તો પ્રત્યક્ષ જ બ્રાહ્મી, સુંદરી, શ્રીમલ્લીનાથજી અને રાજીમતી પ્રમુખ સમ્યગ્ દૃષ્ટિ થકા ઈહાં સ્ત્રીવેદ ઉપજ્યાં છે, ત્યાં ઉપજતાં કાર્મણ અને ઔદારિક મિશ્રયોગ કેમ નહિ હોય? તે માટે તે વિચારવા યોગ્ય છે. તથા દેશવિરત ગુણઠાણે ચોવીશી ૮ અને વૈક્રિય વૈક્રિય મિશ્ર સહિત યોગ ૧૧ હોય, તેને આઠ ગુણા કરતાં ૮૮ ચોવીશી થાય, તેના ભાંગા ૨૧૧૨ થાય. ઈહાં મનુષ્ય તિર્યંચનું ગુણપ્રત્યયિક વૈક્રિય શરીર વિવક્ષ્યું દીસે છે. તથા પ્રમત્ત સંયત ગુણઠાણે ચોવીશી ૮ અને ઔદારિકમિશ્ર અને કાર્મણ વિના યોગ ૧૩ હોય. ત્યાં ૧૧ ને આઠ ગુણા કરવાથી ૮૮ ચોવીશી થાય. અને આહારક આહારકમિશ્ર કાય યોગીને સ્ત્રીવેદ ન હોય, જે ભણી આહારક શરીર તો ચૌદ પૂર્વધર પુરૂષ જ કરે પણ સ્ત્રી ન કરે તે માટે તે બે યોગનાં બે

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વેદે ષોડશક થાય. તે આઠને બે ગુણા કરવાથી ૧૬ ષોડશક થાય. તેના સર્વ મળી ભાંગા ૨૩૬૮ થાય. તથા અપ્રમત્ત ગુણઠાણે ચોવીશી ૮ તેને વૈક્રિય સહીત ૧૦ યોગ સાથે ગુણતાં ૮૦ ચોવીશી થાય. અને આહારક સાથે ૮ ષોડશક થાય. તેના ભાંગા ૨૦૪૮ થાય; અપ્રમત્તને વૈક્રિય આહારકનો પ્રારંભ છે નહીં તે માટે વૈક્રિયમિશ્ર અને આહારકમિશ્ર યોગ હોય નહીં. તથા અપૂર્વકરણ ગુણઠાણે ચોવીશી ૪ ને નવ યોગ સાથે ગુણતાં ૩૬ ચોવીશી થાય, તેના ભાંગા ૮૬૪ થાય. તથા અનિવૃત્તિબાદર ગુણઠાણે ચોવીશી નથી. ભાંગા ૧૬ ને યોગ ૯ ની સાથે ગુણતાં ૧૪૪ ભાંગા થાય. તથા સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણઠાણે ભાંગો ૧, યોગ ૯ સાથે ગુણતાં ભાંગા ૯ થાય. દશે ગુણઠાણાના સર્વ મળીને યોગ સાથે ગુણેલા ઉદય ભાંગા ૧૪૨૯૭ થાય. ૫૫

ગુણસ્થાને ઉદયપદ.

અટ્ઠટ્ઠી બત્તીસં, બત્તીસં સટ્ઠિમેવ બાવન્ના;
[1]ચોઆલં દોસુ વીસા વિઅ, મિચ્છમાઇસુ સામન્નં॥૫૬॥

અટ્ઠટ્ઠી-અડસઠ (ઉદય પદો)	ગુણસ્થાને
બત્તીસં-બત્રીશ	વીસા-વીશ
સટ્ઠિમેવ-સાઠજ	વિઅ-પાદ પૂરણે.
બાવન્ના-બાવન	મિચ્છમાઇસુ-મિથ્યાત્વાદિને વિષે
ચોયાલં-ચુમ્માલીશ	
દોસુ-બે (પ્રમત્ત અપ્રમત્ત)	સામન્નં-સામાન્યે

૧ ચોયાલં ચોયાલં, વીસાવિય મિચ્છમાઇસુ ઇતિ પાઠાન્તરે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થઃ—અડસઠ, બત્રીશ, બત્રીશ, સાઠ, બાવન, બે ગુણસ્થાને ચુમાળીશ અને વીશ ઉદયપદો મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનાદિને વિષે સામાન્યે હોય. ૫૬.

વિવેચન—હવે ઉદયપદવૃંદ યોગ સાથે ગણવાં તે ભાવીએ છીએ; ત્યાં ૧૪ ગુણઠાણે ઉદયપદ પ્રરૂપવાની અંતર્ભાષ્ય ગાથાનો ભાવાર્થ કહે છે.—મિથ્યાત્વગુણઠાણે ૬૮ પદ, સાસ્વાદને ૩૨ પદ, મિશ્રે ૩૨ પદ, અવિરત સમ્યકત્વે ૬૦ ઉદય પદ, દેશવિરતિ ગુણઠાણે (૫૨) બાવન પદ, પ્રમત્તે ૪૪ પદ, અપ્રમત્તે પણ ૪૪ ઉદય પદ, અને અપૂર્વકરણે ૨૦ પદ હોય. એ સર્વ મળીને ૩૫૨ પદ થાય અને એટલી ચોવીશી હોય. તે માટે ૩૫૨ ને ચોવીશ ગુણા કરીએ ત્યારે ૮૪૪૮ થાય. અનિવૃત્તિબાદરે દ્વિકોદયે ૧૨ ભાંગા, તે માટે તેને બમણા કરવાથી ૨૪ થાય. અને એકોદયે ૫ ભાંગા એવં ૨૯ થાય; તે પૂર્વોક્ત ભાંગામાં ભેળવીએ ત્યારે ૮૪૭૭ મોહનીયનાં મિથ્યાત્વાદિક સર્વ ગુણઠાણે થઇને સામાન્યપણે પદવૃંદ થાય.

હવે ઉદયપદ યોગ સાથે ગુણવા તે આ પ્રમાણે—ચાર મનયોગ,ચાર વચન યોગ અને ઔદારિકકાય યોગ એ નવ યોગ તો સૂક્ષ્મસંપરાય લગે ધ્રુવ હોય. મિથ્યાત્વે એ નવ અને વૈક્રિય ૧, વૈક્રિયમિશ્ર ૨, ઔદારિકમિશ્ર ૩ તેમજ કાર્મણ ૪, એવં ૧૩ યોગ હોય. અને સાતના ઉદયની ૧ ચોવીશી તે માટે સાત એકું ૭, આઠ ઉદયની ૩ ચોવીશી તે માટે આઠ ત્રી ૨૪, એમ નવ ત્રી ૨૭, દશ એકું ૧૦, એમ મિથ્યાત્વે સર્વ મળી ૬૮ પદ થાય. તે માંહે ૩૬ પદ અનંતાનુબંધી સહિત હોય તેથી તેને ૧૩ યોગસાથે ગુણીએ એટલે ૪૬૮ પદ થાય. અને ૩૨ પદ અનંતાનુ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

બંધી રહિત હોય, ત્યાં ઔદારિકમિશ્ર, વૈક્રિયમિશ્ર અને કાર્મણ એ ત્રણ યોગ ન હોય; તે માટે તે ૩૨ ને દશ યોગ સાથે ગુણીએ એટલે ૩૨૦ થાય. તે બે એકઠા કરવાથી ૭૮૮ થાય. એટલાં મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે પદ થાય તેને ૨૪ ગુણા કરવાથી ૧૮૯૧૨ પદવૃંદ થાય.

સાસ્વાદને યોગ ૧૩ અને ઉદય પદ ૩૨ હોય. ઉદયના આંકને ચોવીશી જેટલી હોય તે આંક સાથે ગુણીએ તે પદ થાય, એમ સર્વત્ર જાણવું. ત્યાં ૩૨ પદને ૧૨ યોગ સાથે ગુણીએ એટલે ૩૮૪ ચોવીશી પદ થાય. અને વૈક્રિયમિશ્રે નપુંસકવેદ ન હોય તે માટે ૩૨ પોડશક થાય. એવં ૪૧૬ પદ હોય. તે ૩૮૪ ને ચોવીશ ગુણા અને ૩૨ ને સોળ ગુણા કરવાથી ૯૭૨૮ પદવૃંદ થાય.

મિશ્રગુણઠાણે યોગ ૧૦ અને ઉદયપદ ૩૨ હોય માટે ૩૨ ને દશ ગુણા કરવાથી ૩૨૦ ચોવીશી પદ થાય. તેને ૨૪ ગુણા કરવાથી ૭૬૮૦ પદવૃંદ થાય. અવિરત ગુણઠાણે ૧૩ યોગ અને ઉદયપદ ૬૦ હોય, ત્યાં ૧૧ યોગને ૬૦ ગુણા કરવાથી ૬૬૦ ચોવીશી પદ થાય. અને વૈક્રિયમિશ્રે સ્ત્રી વેદ ન હોય તથા ઔદારિકમિશ્રે નપુંસક વેદ ન હોય; તે માટે એ બે યોગ ને ૬૦ ગુણા કરવાથી ૧૨૦ પોડશક પદ થાય. ૬૬૦ ને ચોવીશ ગુણા કરવાથી ૧૫૮૪૦ થાય અને ૧૨૦ ને સોળ ગુણા કરવાથી ૧૯૨૦ થાય. બે ભેળા કરવાથી ૧૭૭૬૦ પદવૃંદ થાય. દેશવિરત ગુણઠાણે વૈક્રિયદ્વિક સહિત યોગ ૧૧ અને ઉદય પદ (૫૨) બાવન હોય. તેને ૧૧ યોગ ગુણા કરવાથી ૫૭૨ ચોવીશી પદ થાય. તેને ૨૪ ગુણા કરતાં ૧૩૭૨૮ પદવૃંદ થાય. પ્રમત્ત ગુણઠાણે વૈક્રિયદ્વિક સહિત યોગ ૧૩ હોય અને ઉદય પદ ૪૪ હોય માટે ૪૪ ને આહારકદ્વિક ટાળી ૧૧ ગુણા કરીએ ત્યારે ૪૮૪ ચોવીશીપદ થાય. આહારકદ્વિકે સ્ત્રીવેદ ન

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

હોય, ત્યારે ૮૮ ષોડશકપદ હોય. ૪૮૪ ને ચોવીશ ગુણા કરીએ અને ૮૮ ને સોળગુણા કરી ભેળા કરીએ એટલે ૧૩૦૨૪ પદવૃંદ થાય. અપ્રમત્ત ગુણઠાણે બે મિશ્રવિના ૧૧ યોગ હોય. ઉદયપદ ૪૪ હોય. તેને આહારક ટાળી ૧૦ ગુણા કરવાથી ૪૪૦ ચોવીશીપદ થાય. અને આહારક સ્ત્રીવેદે ન હોય તે માટે ૪૪ ષોડશક થાય. બંનેનાં મળીને ૧૧૨૬૪ પદવૃંદ થાય. અપૂર્વકરણ ગુણઠાણે યોગ ૯ અને ઉદયપદ ૨૦ હોય માટે ૨૦ ને નવ યોગ ગુણા કરવાથી ૧૮૦ ચોવીશીપદ હોય. તેને ૨૪ ગુણા કરતાં ૪૩૨૦ પદવૃંદ થાય. અનિવૃત્તિબાદરે યોગ ૯ હોય. ઇહાં ઉદય પદ નથી. ભાંગા ૨૮ છે તેને નવ ગુણા કરવાથી ૨૫૨ પદવૃંદ હોય. સૂક્ષ્મ સંપરાયે યોગ ૯ અને ભાંગો ૧ તેથી ૯ પદવૃંદ થાય. એમ સર્વ ગુણઠાણે મળી યોગ ગુણિત કરતાં ૩૮૨૮ ચોવીશીપદ અને ૨૮૪ ષોડશકપદ થાય. તેના ૯૬૬૭૭ પદવૃંદ થાય.

હવે ઉપયોગ ગુણિત ઉદય ભાંગા ભાવીએ છીએ. મિથ્યાત્વે અને સાસ્વાદને અજ્ઞાન ૩ અને દર્શન બે એવં પાંચ ઉપયોગ હોય. મિશ્ર, અવિરત અને દેશવિરતે જ્ઞાન ૩ અને દર્શન ૩ એવં ૬ ઉપયોગ હોય. પ્રમત્તાદિકે જ્ઞાન ૪ અને દર્શન ૩ એવં ૭ ઉપયોગ હોય. જે ગુણઠાણે જેટલી ચોવીશી તથા ભાંગા હોય તેને પોતપોતાના ઉપયોગ ગુણા કરીએ ત્યારે ઉપયોગ ગુણિત ચોવીશી અને ઉદય ભાંગા થાય, તે આ પ્રમાણે-મિથ્યાત્વે ચોવીશી ૪૦ અને ભાંગા ૯૬૦. સાસ્વાદને ચોવીશી ૨૦ અને ભાંગા ૪૮૦. મિશ્રે ચોવીસી ૨૪ અને ભાંગા ૫૭૬. *મતાંતરે ચોવીશી ૨૦ અને ભાંગા ૪૮૦.

*મિશ્ર ગુણઠાણે કોઇ આચાર્ય ત્રણ જ્ઞાન અને બે દર્શન માને છે તે મતે પાંચ ઉપયોગ ગણતાં.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અવિરતે ચોવીશી ૪૮ અને ભાંગા ૧૧૫૨. દેશવિરતિએ ચોવીશી ૪૮ અને ભાંગા ૧૧૫૨. પ્રમત્તે ચોવીશી ૫૬ અને ભાંગા ૧૩૪૪. અપ્રમત્તે ચોવીશી ૫૬ અને ભાંગા ૧૩૪૪. અપૂર્વે. ચોવીશી૦ ૨૮ અને ભાંગા ૬૭૨. અનિવૃત્તિએ ભાંગા ૧૧૨. સૂક્ષ્મસંપરાયે ભાંગા ૭. સર્વ મળી ચોવીશી ૩૨૦ અને ભાંગા ૭૭૯૯; મતાંતરે ૩૧૬ ચોવિશી અને ભાંગા ૭૭૦૩ જાણવા. હવે ઉપયોગ ગુણિત પદવૃંદ ભાવીએ છીએ. મિથ્યાત્વાદિકે 'અઠ્ઠી બત્તીસં' ઇત્યાદિ પદ કહ્યાં તેને પોતપોતાના ઉપયોગ સાથે ગુણીએ તે પદ થાય અને તેને ૨૪ ગુણા કરીએ તે પદવૃંદ થાય. મિથ્યાત્વે પદ ૩૪૦ અને પદવૃંદ ૮૧૬૦. સાસ્વાદને ૧૬૦, ૩૮૪૦. મિશ્રે ૧૯૨, ૪૬૦૮, મતાંતરે ૧૬૦, ૩૮૪૦. અવિરતે ૩૬૦, ૮૬૪૦. દેશવિરતે ૩૧૨, ૭૪૮૮. પ્રમત્તે ૩૦૮, ૭૩૯૨. અપ્રમત્તે ૩૦૮, ૭૩૯૨. અપૂર્વે૦ ૧૪૦, ૩૩૬૦. એ પ્રકારે અનુક્રમે પદ અને પદવૃંદ જાણવાં. અનિવૃત્તે૦ પદ નહીં અને પદવૃંદ ૧૯૬. સૂક્ષ્મે પદવૃંદ ૭. સર્વમળી ઉપયોગ ગુણિત પદ ૨૧૨૦ અને પદવૃંદ ૫૧૦૮૩. મતાંતરે ૨૦૮૮ પદ અને પદવૃંદ ૫૦૩૧૫ હોય.

હવે લેશ્યા ગુણિત ઉદય ભાંગા ભાવીએ છીએ.—મિથ્યાત્વાદિક ૪ ગુણઠાણે છ છ લેશ્યા હોય. દેશવિરત, પ્રમત્ત અને અપ્રમત્તે તેજો, પદ્મ અને શુક્લ એ ૩ લેશ્યા હોય. અપૂર્વકરણાદિકે એક શુક્લ લેશ્યા હોય. જ્યાં જેટલી ચોવીશી તથા ઉદય ભાંગા હોય તેને પોતાની લેશ્યા ગુણા કરીએ. મિથ્યાત્વે ચોવીશી ૪૮ અને ભાંગા ૧૧૫૨. સાસ્વાદને ૨૪, ૫૭૬. મિશ્રે ૨૪, ૫૭૬. અવિરતે ૪૮, ૧૧૫૨. દેશે ૨૪, ૫૭૬. પ્રમત્તે ૨૪, ૫૭૬. અપ્રમત્તે ૨૪, ૫૭૬. અપૂર્વે ૪, ૯૬. એ પ્રકારે અનુક્રમે ચોવીશી અને ભાંગા હોય. અનિવૃત્તિએ ભાંગા ૧૬. સૂક્ષ્મસંપરાયે ભાંગો ૧. સર્વ મળી ૨૨૦ ચો-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વીશી અને ૫૨૯૭ ભાંગા થાય. એમ પદ અને પદવૃંદને પણ પોતપોતાની લેશ્યા ગુણિત કરવા.[1] ૫૬

૧ લેશ્યા ગુણિત ભાંગા આ પ્રમાણે જાણવા—મિથ્યાત્વે ઉદયસ્થાનના ભાંગા આઠ, સાસ્વાદને ચાર, મિશ્રે ચાર અને અવિરતે આઠ, એમ સર્વ મળી ચોવિશને છ લેશ્યા સાથે ગુણતાં ૧૪૪ ચોવિશી થાય. દેશવિરતાદિ ત્રણ ગુણઠાણે પ્રત્યેકે ઉદયસ્થાનના ભાંગા આઠ આઠ હોવાથી ચોવિશને ત્રણ લેશ્યા સાથે ગુણતાં ૭૨ ચોવિશી થાય. કૃષ્ણાદિ ત્રણ લેશ્યાવાળાને દેશવિરતાદિ ગુણસ્થાનની પ્રાપ્તિ થતી નથી તે અપેક્ષાએ અહીં ત્રણ લેશ્યા ગણી છે, બાકી દેશવિરતિ અને સર્વવિરતિપણું પામ્યા પછી તો છ લેશ્યા પણ હોઇ શકે. અપૂર્વકરણે ચાર ચોવિશીને એક લેશ્યા સાથે ગુણતાં ચાર ચોવિશી થાય. સર્વ મળી ૨૨૦ ચોવિશી થઇ. તેથી ૨૨૦ ને ચોવિશે ગુણતાં ૫૨૮૦ ભાંગા થાય, તેમાં અનિવૃત્તિના દ્વિકોદયના બાર અને એકોદયના અનિવૃત્તિના ચાર અને સૂક્ષ્મસંપરાયનો એક મળી સત્તર ભાંગા મેળવતાં ૫૨૯૭ લેશ્યા ગુણિત ઉદય ભાંગા થાય.

હવે પદવૃંદ કહે છે—મિથ્યાત્વે ઉદયસ્થાનપદોની ચોવિશી ૬૮, સાસ્વાદને ૩૨, મિશ્રે ૩૨ અને અવિરતે ૬૦, સર્વ મળી ૧૯૨ ને છ લેશ્યાએ ગુણતાં ૧૧૫૨ થાય. દેશવિરતે ૫૨, પ્રમત્તે ૪૪ અને અપ્રમતે ૪૪, સર્વ મળી ૧૪૦ને ત્રણ લેશ્યાએ ગુણતાં ૪૨૦ થાય. અપૂર્વકરણે વીશને એક લેશ્યાએ ગુણતાં વીશ થાય. એમ સર્વ મળી ૧૫૯૨ને ચોવિશે ગુણતાં ૩૮૨૦૮ થાય, તેમાં દ્વિકોદયના ચોવિશ અને એકોદયના પાંચ મળી ૨૯ મેળવતાં ૩૮૨૩૭ લેશ્યા ગુણિત પદવૃંદ થાય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ગુણસ્થાને મોહનીય કર્મનાં સત્તાસ્થાન

તિન્નેગે એગેગં, તિગમીસે પંચ ચઉસુ *તિગ પુવ્વે;
ઇક્કાર બાયરંમિ ઉ, સુહુમે ચઉ તિન્નિ ઉવસંતે ॥૫૭॥

તિન્નિ-ત્રણ સત્તા સ્થાનક	આદિ ચાર ગુણસ્થાને
એગે-એક મિથ્યાદૃષ્ટિ ગુણસ્થાને	તિગ-ત્રણ
એગે-એક સાસ્વાદને	પુવ્વે-અપૂર્વકરણે
એગં એક સત્તાસ્થાન	ઇક્કાર-અગ્યાર
તિગ-ત્રણ	બાયરંમિ-અનિવૃત્તિબાદરે
મીસે-મિશ્ર ગુણસ્થાને	સુહુમે-સૂક્ષ્મસંપરાયે
પંચ-પાંચ	ચઉ-ચાર
ચઉસુ-અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિ	તિન્નિ-ત્રણ
	ઉવસંતે-ઉપશાંતમોહે

અર્થઃ—એક મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાને મોહનીય કર્મનાં ત્રણ સત્તાસ્થાનક, એક સાસ્વાદને એક સત્તાસ્થાન, મિશ્રે ત્રણ સત્તાસ્થાન, અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિ આદિ ચાર ગુણસ્થાને પાંચ પાંચ સત્તાસ્થાન અને અપૂર્વકરણે ત્રણ સત્તાસ્થાનં હોય. બાદરસંપરાયે અગ્યાર, સૂક્ષ્મસંપરાયે ચાર અને ઉપશાંતમોહે ત્રણ સત્તાસ્થાન હોય. ૫૭.

વિવેચન—હવે ગુણઠાણે મોહનીય કર્મનાં સત્તાસ્થાનક કહે છે.—એક મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય. તે આ પ્રમાણે ૨૮, ૨૭, ૨૬. એની ભાવના સર્વત્ર પૂર્વે

*નિયટ્ટિએ તિન્નિ ઇતિ પાઠાન્તરે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

કહી છે તેમ જાણવી. સાસ્વાદને એક ૨૮ નું સત્તાસ્થાનક હોય. મિશ્રે ત્રણ સત્તા સ્થાનક હોય-૨૮, ૨૭, ૨૪. અવિરતાદિક ચાર ગુણઠાણે પાંચ પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય—૨૮, ૨૪, ૨૩, ૨૨, ૨૧. અપૂર્વકરણે ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય-૨૮, ૨૪, ૨૧. ત્યાં ૨૮, ૨૪ નું ઉપશમ સમ્યકત્વીને અને ૨૧ નું ક્ષાયિકને હોય. અનિવૃત્તિબાદરે ૧૧ સત્તાસ્થાનક હોય; તે આ પ્રમાણે-૨૮, ૨૪, ૨૧, ૧૩, ૧૨, ૧૧, ૫, ૪, ૩, ૨, ૧. સૂક્ષ્મસંપરાયે ૪ સત્તાસ્થાનક હોય.-૨૮, ૨૪, ૨૧, ૧. ત્યાં ત્રણ ઉપશમ શ્રેણિએ અને એક ક્ષપક શ્રેણિએ હોય. ઉપશાન્તમોહ ગુણઠાણે ૨૮, ૨૪, ૨૧ એ ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય. ઇંહાં સંવેધ પોતાની મેળે જ વિચારીને કહેવો. *સર્વત્ર ભાવના-પૂર્વલી પરે જાણવી. ૫૭.

---

*અહીં સંવેધ આ પ્રમાણે જાણવો—

મિથ્યાત્વે બાવીશના બંધ સ્થાને ૭-૮-૯-૧૦ એ ચાર ઉદયસ્થાન હોય. તેમાં સાતના ઉદયે એકજ અઠાવીશની સત્તા હોય. આઠ આદિ ત્રણ ઉદયે ૨૮, ૨૭, ૨૬ એ ત્રણ ત્રણ સત્તાસ્થાન પ્રત્યેકે હોય. એમ સર્વ મળી દશ સત્તા સ્થાન હોય.

સાસ્વાદને એકવીશના બંધ સ્થાને ૭-૮-૯ એ ત્રણ ઉદય સ્થાનકે પ્રત્યેકને ૨૮ ની સત્તા હોય એટલે ત્રણ સત્તાસ્થાન હોય.

મિશ્રે સત્તરના બંધ સ્થાને ૭-૮-૯ એ ત્રણ ઉદયસ્થાનકે પ્રત્યેકને ૨૮-૨૭-૨૪ એમ ત્રણ સત્તાસ્થાન હોય એટલે નવ સત્તાસ્થાન હોય.

અવિરતે સત્તરના બંધ સ્થાને ૬-૭-૮-૯ એ ચાર ઉદયં-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ગુણસ્થાને નામકર્મનાં બંધોદય સત્તાસ્થાન.

૧ ૨ ૩ ૪
છ ન્નવ છક્કં તિગ સત્ત, દુગં દુગ તિગદુગં તિ અટ્ઠ ચઉ;
૫ ૬ ૭ ૮
દુગ છ ચ્ચઉ દુગપણચઉ, ચઉદુગચઉ પણગએગચઉ૫૮
૯ ૧૦
એગેગમટ્ઠ એગેગમટ્ઠં, છઉમત્થકેવલિજિણાણં;
૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪
એગ ચઉ એગ ચઉ, અટ્ઠ ચઉ દુ છક્કમુદયંસા ॥૫૯॥

છન્નવછક્કં—છ, નવ અને છ (બંધ, ઉદય અને સત્તા સ્થાનક.)
તિગ સત્ત દુગં—ત્રણ, સાત, બે
દુગતિગ દુગં—બે, ત્રણ, બે
તિઅટ્ઠ ચઉ—ત્રણ, આઠ, ચાર
દુગછચ્ચઉ—બે. છ, ચાર
દુગપણચઉ—બે, પાંચ, ચાર
ચઉદુગચઉ—ચાર, બે, ચાર
પણગએગચઉ—પાંચ, એક ચાર

એગેગમટ્ઠં—એક, એક, આઠ.
છઉમત્થકેવલિજિણાણં—છદ્મસ્થ જિન (ઉપશાંતમોહ.ક્ષીણ મોહ) અને કેવળીજિન (સયોગિ–અયોગિ) ને અનુક્રમે
એગચઉ—એક, ચાર (ઉદય, સત્તાસ્થાનક)
અટ્ઠચઉ—આઠ, ચાર.
દુછક્કં—બે, છ,
ઉદયંસા—ઉદય અને સત્તાસ્થાનક

સ્થાન હોય. ત્યાં છ ને ઉદયે ૨૮, ૨૪ અને ૨૧ એ ત્રણ સત્તા સ્થાન હોય. સાત અને આઠના ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૩, ૨૨ અને ૨૧ એ પાંચ પાંચ સત્તાસ્થાન હોય. નવને ઉદયે ૨૧ વિના બાકીના ચાર સત્તાસ્થાન હોય. એટલે સર્વ મળી સત્તર સત્તાસ્થાન હોય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થઃ—છ, નવ, છ; ત્રણ, સાત, બે; બે, ત્રણ બે; ત્રણ, આઠ, ચાર; બે, છ, ચાર; બે, પાંચ, ચાર; ચાર, બે, ચાર; પાંચ, એક, ચાર; એક, એક, આઠ; અને એક, એક, આઠ; એ પ્રકારે અનુક્રમે બંધ, ઉદય અને સત્તાસ્થાનકો પહેલા દશ ગુણસ્થાનોને વિષે અનુક્રમે હોય. છદ્મસ્થ જિને (૧૧-૧૨) અને કેવળી જિન (૧૩-૧૪) ને અનુક્રમે એક, ચાર; એક, ચાર; આઠ, ચાર; અને બે, છે; ઉદય અને

દેશવિરતે તેરના બંધે ૫-૬-૭-૮ એ ચાર ઉદય સ્થાન હોય, તેમાં પાંચને ઉદયે ૨૮-૨૪-૨૧ એ ત્રણ સત્તાસ્થાન હોય, છ ને ઉદયે ૨૮-૨૪-૨૩-૨૨-૨૧ એ પાંચ સત્તાસ્થાન હોય, સાતને ઉદયે પણ પૂર્વોક્ત પાંચ સત્તાસ્થાન હોય, આઠને ઉદયે એકવીશ વિના પૂર્વોક્ત ચાર સત્તાસ્થાન હોય, એમ સર્વ મળી સત્તર સત્તાસ્થાન હોય.

પ્રમત્તે નવને બંધે ૪-૫-૬-૭ એ ચાર ઉદય સ્થાન હોય, તેમાં ચારને ઉદયે ૨૮-૨૪-૨૧ એ ત્રણ સત્તાસ્થાન હોય. પાંચને ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૩, ૨૨, ૨૧ એ પાંચ સત્તાસ્થાન હોય. છ ને ઉદયે પણ એજ પાંચ સત્તાસ્થાન હોય, સાતને ઉદયે ૨૧ વિના ચાર સત્તાસ્થાન હોય. એમ સર્વ મળી સત્તર સત્તાસ્થાન હોય. અપ્રમત્તે પણ એજ સત્તર સત્તાસ્થાન હોય.

અપૂર્વકરણે નવના બંધે ચાર, પાંચ અને છના ઉદય સ્થાનકે ૨૮, ૨૪, ૨૧ એ ત્રણ ત્રણ સત્તાસ્થાનક પ્રત્યેકે હોય એટલે નવ સત્તાસ્થાન હોય.

અનિવૃત્તિબાદરે પાંચ, ચાર, ત્રણ, બે અને એક એ પાંચ બંધ સ્થાન હોય. ત્યાં પાંચને બંધે બેને ઉદયે ૨૮-૨૪-૨૧-૧૩ ૧૨-૧૧ એ છ સત્તા સ્થાન હોય. ચારને બંધે એકને ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૧, ૧૧, ૫, ૪ એ છ સત્તાસ્થાન હોય. ત્રણને બંધે એકના ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૧, ૪, ૩, એ પાંચ સત્તાસ્થાન હોય. બેને બંધે

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0 In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સત્તાસ્થાનક હોય. ૫૮—૫૯.

વિવેચન—હવે ૧૪ ગુણઠાણે નામકર્મનાં બંધોદય સત્તા-સ્થાનક અને ભાંગા કહે છે.—મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે નામકર્મનાં ૭ બંધ સ્થાનક, નવ ઉદય સ્થાનક અને ૭ સત્તા સ્થાનક હોય. ત્યાં ૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦; એ ૭ બંધ સ્થાનક હોય. ત્યાં અપર્યાપ્ત એકેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય બાંધતાં ૨૩ બાંધે ત્યાં બાદર સૂક્ષ્મ, પ્રત્યેક અને સાધારણ પદે ચાર ભાંગા હોય. પર્યાપ્ત એકેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય ૨૫ બાંધતાં ૨૦ ભાંગા. અને અપર્યાપ્ત બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય, ચઉરિંદ્રિય, અને પંચેંદ્રિય તિર્યંચ મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ૨૫ બાંધતાં એકેકો ભાંગો હોય. સર્વે મળી ૨૫ ભાંગા હોય. પર્યાપ્ત એકેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય ૨૬ બાંધતાં ભાંગા ૧૬ હોય. દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધતાં ભાંગા ૮ અને નરક ગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધતાં ભાંગો ૧, એવં ૯ ભાંગા હોય. પર્યાપ્ત બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય, અને ચઉરિંદ્રિય પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં ભાંગા ૮ પ્રત્યેકે હોય. પંચેંદ્રિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં ભાંગા ૪૬૦૮ અને મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં ભાંગા ૪૬૦૮ એમ સર્વ મળીને ૯૨૪૦ ભાંગા થાય. પર્યાપ્ત બે-

---

એકને ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૧, ૩, ૨, એ પાંચ સત્તાસ્થાન હોય. એકને બંધે એકને ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૧, ૨, ૧ એ પાંચ સત્તા સ્થાન હોય. એમ સર્વ મળી પાંચ બંધ સ્થાનકે ૨૭ સત્તા સ્થાનક હોય.

સૂક્ષ્મ સંપરાયે બંધના અભાવે એકના ઉદયે ૨૮, ૨૪, ૨૧, ૧, એ ચાર સત્તા સ્થાનક હોય.

ઉપશાંતમોહે બંધોદય વિના ૨૮, ૨૪, ૨૧ એ ત્રણ સત્તા સ્થાન હોય. એમ ૧૧ ગુણઠાણે સર્વ મળી ૧૩૩ મોહનીય કર્મનાં સત્તાસ્થાન હોય. એનું સ્વરૂપ [illegible] ગોરે વિચારવું.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય અને ચઉરિંદ્રિય પ્રાયોગ્ય ૩૦ બાંધતાં પ્રત્યેકે આઠ આઠ ભાંગા અને પંચેંદ્રિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય ૩૦ બાંધતાં ૪૬૦૮ ભાંગા, સર્વે મળીને ૪૬૩૨ હોય. એવં છ બંધ સ્થાનકે થઇને મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે ૧૩૯૨૬ ભાંગા હોય. ઉદય સ્થાનક નવ હોય, તે આ પ્રમાણે–૨૧, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧. ત્યાં આહારક સંયત, વૈક્રિય સંયત અને કેવલી સંબંધી ભાંગા* ન કહેવા; તે મિથ્યાત્વે ન હોય તે માટે શેષ સર્વે કહેવા. ૪૧, ૧૧, ૩૨, ૬૦૦, ૩૧, ૧૧૯૯, ૧૭૮૧, ૨૯૧૪, ૧૧૬૪. એ પ્રમાણે ઉદય સ્થાનકે અનુક્રમે ભાંગા હોય. સર્વ મળી મિથ્યાત્વે ઉદય ભાંગા ૭૭૭૩ હોય. મિથ્યાત્વે નામકર્મનાં સત્તાસ્થાનક છ હોય. તે આ પ્રમાણે- ૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮. એ બંધોદય સત્તાનો સંવેધ[1] પોતે જ વિચારવો.

---

*ઉદ્યોત સહિત ૨૮, ૨૯ અને ૩૦ એ ત્રણ ઉદયના ૩ ભાંગા.

૧ સંવેધ આ પ્રમાણેઃ—૨૩ ના બંધે ૯ ઉદયસ્થાન હોય. ત્યાં દેવતાના ૬૪ અને નારકીના ૫ ભાંગા વિના ૭૭૦૪ ઉદયભાંગા હોય. સત્તાસ્થાન પ્રથમના ૪ ઉદયસ્થાને પાંચ પાંચ (૯૨,૮૮,૮૬,૮૦,૭૮,) હોય. તેમાં પણ ૨૧ ના ઉદયે મનુષ્યના ૯ ભાંગે અને ૨૪ ના ઉદયે વૈક્રિય વાઉકાયને અનુક્રમે ૭૮ તથા ૮૦ નાં સત્તાસ્થાન હોય. ૨૫ ને ઉદયે તેઉ, વાઉના ઉદયના (બાદર તથા સૂક્ષ્મ સાથે અયશઃ કીર્ત્તિના) જે બે ભાંગા છે ત્યાંજ ૭૮ નું લાભે; શેષ ભાંગે ન લાભે. ૨૬ ને ઉદયે ૨૮૯ ભાંગા મનુષ્યના અને દશ એકેંદ્રિયના (તેઉ, વાઉના બે અને વૈક્રિય વાઉનો એક વિનાના) એટલા ભાંગા વર્જીને શેષ ૩૦૦ ભાંગે તેઉ અને વાઉમાંથી આવી ઉત્પન્ન થયેલાની અપેક્ષાએ પાંચ પાંચ સત્તાસ્થાન લાભે. વૈક્રિય વાઉને ત્રણ લાભે. ૨૭ થી ૩૧ સુધી પાંચ ઉદયસ્થાને ૭૮ વિના ચાર ચાર સત્તાસ્થાન લાભે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

હવે સાસ્વાદન ગુણઠાણે ત્રણ બંધ સ્થાનક, સાત ઉદય સ્થાનક અને બે સત્તા સ્થાનક હોય. ત્યાં ૨૮, ૨૯, ૩૦ એ ત્રણ બંધસ્થાનક હોય, ત્યાં નરકગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ તો સા-

---

કુલ ૪૦ થાય. ૨૫ અને ૨૬ ના બંધસ્થાને ૨૩ ના બંધની પેઠે સમજવું પણ અહીં ઉદયભાંગાઓમાં દેવતાના ૬૪ ભાંગા ગણવા એટલે ઉદયભાંગા ૭૭૬૮ થાય કેમકે દેવતા પર્યાપ્ત એકેંદ્રિયમા ઉપજે છે અને તત્પ્રાયોગ્ય બાંધતાં તેને સ્થિર અસ્થિર, શુભ અશુભ અને યશઃ અયશઃ યોગે ૮ બંધ ભાંગા હોય છે. ૨૮ ના બંધે ૩૦ અને ૩૧ એ બે ઉદયસ્થાન હોય. ૩૦ ના ઉદયે પંચેંદ્રિય તિર્યંચના ભાંગા ૧૭૨૮ અને મનુષ્યના ૧૧૫૨.૩૧ ના ઉદયે તિર્યંચના ભાંગા ૧૧૫૨. કુલ ભાંગા ૪૦૩૨. સત્તાસ્થાન ૩૦ ના ઉદયે ૯૨, ૮૯, ૮૮, અને ૮૬ એ ચાર હોય. અહીં જે વેદક સમ્યગ્દૃષ્ટિ તીર્થંકર નામકર્મ બાંધી પરિણામના પરાવર્ત્તથી મિથ્યાત્વી થતાં નરકગતિ સન્મુખ થઈ નરક પ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધે તેને ૮૯ ની સત્તા હોય. શેષ ત્રણ સામાન્યપણે તિર્યંચ મનુષ્યને હોય. ૩૧ નો ઉદય તિર્યંચને હોય તેથી તેને ૮૯ વિના ૩ સત્તાસ્થાન હોય. કુલ ૭ થાય. (અહીં વૈક્રિય તિર્યંચ મનુષ્યને ગણવામાં આવ્યાં નથી.) દેવગતિ પ્રાયોગ્ય વર્જીને શેષ પ્રાયોગ્ય ૨૯ ના બંધે નવે ઉદયસ્થાન હોય. ભાંગા ૭૭૭૩. ૨૧ ના ઉદયે છ સત્તાસ્થાન હોય. ૮૯ ની સત્તા સમ્યક્ત્વ વમી નરકે જતાં વચ્ચે હોય. ૯૨ અને ૮૮ નાં ચારે ગતિના જીવને; ૮૬ અને ૮૦ નાં દેવ નારકી વિના સર્વ જીવને અને ૭૮ નું દેવ, નારકી તથા મનુષ્ય વિના સર્વ જીવોને હોય. સર્વને વિગ્રહગતિએ હોય. ૨૪ ના ઉદયે ૮૯ ના વિના પાંચ એકેંદ્રિયનેજ હોય. ૨૫ ના ઉદયે છ, ૨૧ ની પેઠે ૨૬ ના ઉદયે ૮૯ વિના પાંચ; ૮૯ નું નારકીને હોય, તેને આ ઉદયસ્થાન ન હોય તે માટે. ૨૭ ના ઉદયે ૭૮ વિના પાંચ; ૭૮ નું તેઉ વાઉને હોય તે અહીં નથી. શેષ એકેંદ્રિયાદિ મનુષ્યદ્વિક અવશ્ય બાંધે તેથી તેઓને તથા નારકાદિને પણ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સ્વાદની ન બાંધે તેથી દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધતાં ૮ ભાંગા હોય. પર્યાપ્ત પંચેંદ્રિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં ૩૨૦૦ ભાંગા* અને પર્યાપ્ત મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં ૩૨૦૦ ભાંગા, એવં ૬૪૦૦ ભાંગા હોય. પર્યાપ્ત પંચેંદ્રિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય ૩૦ બાંધતાં ૩૨૦૦ ભાંગા હોય. એમ ત્રણે બંધસ્થાનકે થઇને ૯૬૦૮ ભાંગા હોય. ઉદયસ્થાનક ૭ છે, તે આ પ્રમાણે–૨૧, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૯, ૩૦, ૩૧. ત્યાં એકેંદ્રિયને ૨૧ ને ઉદયે બાદર પર્યાપ્તા સાથે યશ અયશના બે ભાંગા જ સાસ્વાદને હોય; સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તામાંહે સાસ્વાદન ન હોય તે માટે. બે ઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય અને ચઉરિંદ્રિયને ૨૧ ને ઉદયે અપર્યાપ્તાનો એકેકો ભાંગો ટાળીને શેષ બે બે ભાંગા હોય. પંચે-

---

૭૮ નું ન હોય તે માટે. ૨૮ ના ઉદયે એજ પાંચ. અહીં ૮૯ અને ૮૦ નાં વિકલેંદ્રિય તથા પંચેંદ્રિય તિર્યંચ અને મનુષ્યને હોય. બાકીનાં પૂર્વની પેઠે. ૨૯ ના ઉદયે પણ એજ પાંચ. ૩૦ ના ઉદયે ૮૯ વિના ચાર; ૮૯ નું નારકીને હોય, તેને આ ઉદય ન હોય તે માટે. શેષની ભાવના પૂર્વ પ્રમાણે. ૩૧ ના ઉદયે પણ એજ પ્રમાણે ચાર. સર્વ મળી ૨૯ ના બંધે ૪૫ સત્તાસ્થાન થાય. દેવ તથા મનુષ્ય ગતિ પ્રાયોગ્ય વિના શેષ–વિકલેંદ્રિય તથા તિર્યંચ પંચેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય ૩૦ ના બંધે નવે ઉદયસ્થાન હોય. ત્યાં ભાંગા ૭૭૭૩ પૂર્વની જેમ હોય. અહીં સત્તાસ્થાન પ્રથમના ચાર ઉદયે પાંચ પાંચ અને પછીના પાંચ ઉદયે ચાર ચાર હોય. સર્વ મળી ૪૦ હોય. ૮૯ નું અહીં ન લાભે; ૮૯ ની સત્તાએ તિર્યંચ ગતિ પ્રાયોગ્ય બંધનો અસંભવ છે તે માટે. એ પ્રમાણે મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે સંવેધ વિચારતાં સર્વ મળી ૨૧૨ સત્તાસ્થાન થાય.

* પાંચ સંઘયણ, પાંચ સંસ્થાન અને સાત યુગલના વિકલ્પ. છેવટ્ઠું સંઘયણ અને હુંડક સંસ્થાન અહીં ન બંધાય તે માટે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0 In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ન્દ્રિય તિર્યંચને પણ અપર્યાપ્તાનો એકેક ભાંગો ટાળીને આઠ આઠ ભાંગા હોય. દેવતાને ૨૧ ને ઉદયે આઠ ભાંગા હોય. એમ સર્વ મળી ૨૧ ને ઉદયે ૩૨ ભાંગા હોય. ૨૪ નો ઉદય તો એકેંદ્રિયને વિષે ઉત્પન્ન માત્રને હોય. અહિં પણ બાદર પર્યાપ્તાને યશ અયશ સાથે જે બે ભાંગા છે તેજ હોય. સૂક્ષ્મ સાધારણ તેઉ અને વાયુ માંહે સાસ્વાદની ન ઉપજે તે માટે. સાસ્વાદનીને ૨૫ નો ઉદય તો દેવતા માંહે ઉત્પન્ન માત્રનેજ હોય, અન્ય કોઇને ન હોય. ત્યાં ભાંગા ૮ હોય. તે સુભગ, દુર્ભગ, આદેય, અનાદેય, યશ અને અયશે ઉપજે. ૨૬ નો ઉદય વિકલેંદ્રિય, પંચેંદ્રિય તિર્યંચ અને મનુષ્ય માંહે ઉત્પન્ન માત્રનેજ હોય. ત્યાં અપર્યાપ્તાનો એકેકો ભાંગો ટાળીને વિકલેંદ્રિયના ૬, પંચેંદ્રિય તિર્યંચના ૨૮૮ અને મનુષ્યના ૨૮૮, એવં ૫૮૨ ભાંગા ૨૬ ને ઉદયે હોય, ૨૭, ૨૮ નો ઉદય તો સાસ્વાદને હોય નહી. એ બે ઉદયસ્થાનક તો ઉપજ્યા પછી અંતર્મુહૂર્ત્ત ગયે હોય અને સાસ્વાદન તો ન્યૂન છ આવળી લગે જ હોય, તે માટે તે ન હોય. ૨૯ નો ઉદય તો દેવતા નારકી પર્યાપ્તાને પ્રથમ પ્રાપ્ત સમ્યક્ત્વ થકી પડતાને પામીએ, ત્યાં દેવતાને ભાંગા ૮ અને નારકીને ૧ ભાંગો એવં ૯ ભાંગા હોય. ૩૦ નો ઉદય તિર્યંચ મનુષ્ય પર્યાપ્તાને પ્રથમ પ્રાપ્ત સમ્યક્ત્વથી પડતાને અને ઉત્તરવૈક્રિયે વર્તતા દેવતાને હોય. ત્યાં તિર્યંચ મનુષ્યને પ્રત્યેકે ૧૧૫૨ ભાંગા અને દેવતાને ૮ ભાંગા, સર્વ મળીને ૨૩૧૨ ભાંગા હોય. ૩૧ નો ઉદય પંચેંદ્રિય તિર્યંચ પર્યાપ્તાને પ્રથમ પ્રાપ્ત સમ્યક્ત્વથી પડતાને હોય, ત્યાં ભાંગા ૧૧૫૨ હોય. એમ સાત ઉદય સ્થાનકે થઇને સાસ્વાદન ગુણઠાણે ૪૦૯૭ ઉદય ભાંગા હોય. સત્તાસ્થાનક ૯૨ અને ૮૮ એ બે હોય. ત્યાં આહારક ચતુષ્ક બાંધીને ઉપશમ શ્રેણિ થકી પડતાં સાસ્વાદન પામે તેને ૯૨ નું સત્તાસ્થાનક હોય. અને ૮૮ નું તો ચારે ગતિના

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સાસ્વાદનીને હોય. હવે સંવેધ કહે છે.–૨૮ બાંધતા સાસ્વાદનીને બે ઉદય સ્થાનક હોય, ૩૦, ૩૧. કરણ અપર્યાપ્તો સાસ્વાદની દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ ન બાંધે તે માટે શેષ ઉદય સ્થાનક ન હોય. ત્યાં મનુષ્ય આશ્રયી ૩૦ ને ઉદયે બે સત્તા સ્થાનક હોય. અને પંચેંદ્રિય તિર્યંચ આશ્રયી ૩૦ ને ઉદયે ૮૮ નું એકજ સત્તા* સ્થાનક હોય. ૩૧ ના ઉદયે તિર્યંચને ૮૮ નું સત્તાસ્થાન હોય. પંચેંદ્રિય તિર્યંચ–મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં સાસ્વાદનીને સાતે ઉદય સ્થાનક હોય. ત્યાં ૮૮ નું એકેકું જ સત્તા સ્થાનક હોય. ૩૦ ને ઉદયે વર્ત્તતા મનુષ્યને બે સત્તા સ્થાનક હોય. એમ ૨૯ ના બંધકની પેઠે, ૩૦ ના બંધકનો પણ સંવેધ કહેવો. કુલ સત્તા સ્થાનના ભાંગા ૧૯ થાય.

હવે મિશ્ર ગુણઠાણે નામ કર્મનાં બે બંધસ્થાનક, ત્રણ ઉદય સ્થાનક અને બે સત્તા સ્થાનક હોય. ત્યાં બંધસ્થાનક ૨૮, ૨૯ એ બે હોય. ત્યાં દેવગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતા મિશ્રદૃષ્ટિ મનુષ્ય તિર્યંચને ૨૮ નું બંધ સ્થાનક હોય, તેના ભાંગા ૮. અને મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતા દેવતા નારકીને ૨૯ નું બંધ સ્થાનક હોય, ત્યાં ભાંગા ૮, એવં ભાંગા ૧૬. ઉદય [1]સ્થાનક ૨૯, ૩૦, ૩૧ એ ત્રણ અને સત્તાસ્થાનક ૯૨, ૮૮, એમ બે હોય. હવે

---

* ઉપશમ શ્રેણિ માંડે નહિ તેથી શ્રેણિથી પડવાનો અભાવ હોવાથી તિર્યંચને ૯૨ ની સત્તા ન હોય.

૧–૨૯ ના ઉદયે દેવતાના ભાંગા ૮ તથા નારકીનો ૧, ૩૦ ના ઉદયે તિર્યંચ તથા મનુષ્ય પ્રત્યેકના ભાંગા ૧૧૫૨ અને ૩૧ ના ઉદયે તિર્યંચના ભાંગા ૧૧૫૨ હોય. કુલ ભાંગા ૩૪૬૫ થાય. (૩૦ નો ઉદય સ્વર રહિત અને ઉદ્યોત સહિત લઇએ તો અપર્યાપ્તાવસ્થા આવી જાય છે; ત્યાં મિશ્ર ગુણઠાણું ન હોય તેથી તે સંબંધી ૫૭૬ ભાંગા અહીં ગણવામાં આવ્યા નથી.)

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

તેના સંવેધ કહે છે.–૨૮ બંધક મિશ્રદૃષ્ટિને બે ઉદય સ્થાનક હોય–૩૦, ૩૧. એકેકા ઉદય સ્થાનકને વિષે બે સત્તાસ્થાનક હોય, ૯૨, ૮૮. ૨૯ બંધકને ૨૯ નું એક ઉદય સ્થાનક હોય, ત્યાં પણ બે સત્તાસ્થાનક હોય. કુલ ૬ થાય.

તથા અવિરત સમ્યગ્‌-દૃષ્ટિ ગુણઠાણે ત્રણ બંધ સ્થાનક, આઠ ઉદય સ્થાનક અને ચાર સત્તાસ્થાનક હોય. ત્યાં ૩ બંધ [1]સ્થાનક આ પ્રમાણે–૨૮, ૨૯, ૩૦. ત્યાં તિર્યંચ મનુષ્ય અવિરતને દેવગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતાને ૨૮, તીર્થંકર સહિત દેવપ્રાયોગ્ય બાંધતા મનુષ્યને ૨૯, મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય બાંધતા દેવતા નારકીને પણ ૨૯, તેનેજ તીર્થંકર સહિત મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય બાંધતાં ૩૦ નું બંધ સ્થાનક હોય. ઉદય સ્થાનક[2] ૮ હોય, તે આ પ્રમાણે–૨૧, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧. ત્યાં ૨૧ નો ઉદય નારકી, પંચેંદ્રિય તિર્યંચ મનુષ્ય અને

૧–૨૮ ના બંધે ભાંગા ૮, ૨૯ ના બંધે ૧૬ અને ૩૦ ના બંધે ૮. કુલ બંધ ભાંગા ૩૨ થાય.

૨–૨૧ ના ઉદયે તિર્યંચ, મનુષ્ય તથા દેવતાના આઠ આઠ ભાંગા અને નારકીનો ૧, કુલ ૨૫. ૨૫ ના ઉદયે વૈક્રિય મનુષ્ય તિર્યંચના આઠ આઠ, દેવતાના ૮ અને નારકીનો ૧, કુલ ૨૫. ૨૬ ના ઉદયે મનુષ્ય તથા તિર્યંચ પ્રત્યેકના ૨૮૮ ગણતાં ૫૭૬. ૨૭ ના ઉદયે ૨૫ ના ઉદયની પેઠે ૨૫. ૨૮ ના ઉદયે મનુષ્યના ૫૭૬, તિર્યંચના ૫૭૬, વૈક્રિય મનુષ્યના ૮, વૈક્રિય તિર્યંચના ૧૬, દેવતાના ૧૬ અને નારકીનો ૧, કુલ ૧૧૯૩. ૨૯ ના ઉદયે મનુષ્યના ૫૭૬, તિર્યંચના ૧૧૫૨, વૈક્રિય મનુષ્યના ૮, વૈક્રિય તિર્યંચના ૧૬, દેવતાના ૧૬ અને નારકીનો ૧, કુલ ૧૭૬૯. ૩૦ ના ઉદયે મનુષ્યના ૧૧૫૨, તિર્યંચના ૧૭૨૮, વૈક્રિય તિર્યંચના ૮ અને દેવતાના ૮, કુલ ૨૮૯૬. ૩૧ ના ઉદયે તિર્યંચના ૧૧૫૨. કુલ અવિરત ગુણઠાણે ઉદય ભાંગા ૭૬૬૧ થાય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

દેવતાને જાણવો. ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વી પૂર્વબદ્ધાયુ એ સર્વને વિષે ઉપજે. પણ તે અપર્યાપ્તાને વિષે ન ઉપજે તે માટે ઇહાં અપર્યાપ્તાના ભાંગા વર્જીને શેષ ૨૫ ભાંગા હોય. ૨૫, ૨૭ નો ઉદય દેવતા, નારકી અને વૈક્રિય તિર્યંચ મનુષ્યને જાણવો. ત્યાં નારકી ક્ષાયિક કે વેદક સમ્યગ્ દૃષ્ટિ જાણવા. દેવતા ત્રિવિધ સમ્યક્ત્વી હોય. ૨૬ નો ઉદય તિર્યંચ મનુષ્ય ક્ષાયિક કે વેદક સમ્યગ્ દૃષ્ટિને હોય, ઉપશમ સમ્યક્ત્વી તિ-ર્યંચ મનુષ્યમાં ન ઉપજે. ૨૮, ૨૯ નો ઉદય નારકી, દેવતા, મનુષ્ય, તિર્યંચ, વૈક્રિય તિર્યંચ અને મનુષ્યને જાણવો. ૩૦ નો ઉદય વૈક્રિય તથા સહજ પંચેંદ્રિય તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દે-વતાને હોય. ૩૧ નો ઉદય પંચેંદ્રિય તિર્યંચને હોય. સત્તા સ્થાનક ૪ હોય, તે આ પ્રમાણે-૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮. ત્યાં જે અપ્રમત્ત સંયત અને અપૂર્વકરણવાળો તીર્થંકરાહારકદ્વિક સહિત ૩૧ બાંધીને પછી દેવતા થયો હોય તેને ૯૩ ની સત્તા અને જે આહારક બાંધીને પડે તેને ચારે ગતિએ ૯૨ ની સત્તા હોય. ૮૯ ની સત્તા દેવતા નારકી મનુષ્ય અવિરતને તીર્થંકર સહિત હોય અને ૮૮ ની સત્તા ચારે ગતિના અવિ-રત સમ્યક્ત્વીને હોય. ઈહાં સંવેધ[1] સ્વયમેવ વિચારી લેવો.

૧—૨૮ ના બંધે આઠ ઉદય સ્થાન હોય. તેમાં ૨૫ અને ૨૭ નાં વૈક્રિય તિર્યંચ મનુષ્યને હોય. દરેક ઉદયે સત્તાસ્થાન એ બે હોય (૯૨, ૮૮). કુલ ૧૬ થાય. દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં મનુષ્યને ૩૧ વિના ૭ સાત ઉદયસ્થાનક હોય. તે પ્રત્યેકે ૯૩ અને ૮૯ એ એ બે સત્તાસ્થાન હોય. કુલ ૧૪ થાય. મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૯ ના બંધક દેવતા તથા નારકી હોય. દેવતાને પોતાના છએ ઉદયસ્થાન હોય, ત્યાં પ્રત્યેકે ૯૨ અને ૮૮ એ બે બે સત્તાસ્થાન હોય. કુલ ૧૨ થાય. બન્ને મળી ૨૬ થાય. નારકીને ૩૦ નું ઉદયસ્થાન ન હોય. શેષ પાંચ હોય. તેને સત્તાસ્થાનો દેવતાની પેઠે હોય. મનુષ્ય ગતિ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

તથા દેશવિરતિ ગુણઠાણે બે બંધ સ્થાનક, છ ઉદય સ્થાનક અને ચાર સત્તા સ્થાનક હોય. એ બંધસ્થાનક[1] તે ૨૮, ૨૯ નાં હોય, ત્યાં મનુષ્ય, તિર્યંચ પંચેંદ્રિય દેશવિરતિ દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધે. તથા મનુષ્યજ તીર્થંકર સહિત દેવ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધે. ઉદયસ્થાનક[2] છ છે તે આ પ્રમાણે–૨૫, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧. સત્તાસ્થાનક ચાર હોય, તે આ પ્રમાણે–૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮. ત્યાં જે અપ્રમત્ત અપૂર્વ-કરણવાળો તીર્થંકર અને આહારક દ્વિક બાંધીને પડે, તે પરિણામે દેશવિરત થાય, ત્યારે ૯૩ ની સત્તા હોય. શેષની

પ્રાયોગ્ય ૩૦ બાંધતાં દેવતા તથા નારકીને પોતપોતાનાં ઉદય સ્થાનો હોય. દેવતાને દરેક ઉદયે ૯૩ અને ૮૯ એ બે બે સત્તાસ્થાન હોય. નારકીને એક ૮૯ નું જ હોય; જિનનામ અને આહારકચતુષ્ક એ ઉભયની સત્તા નારકીને ન હોય તે માટે. કુલ ૧૨ થાય. સર્વ મળી ૫૪ સત્તાસ્થાનક થાય.

૧–૨૮ ના બંધે ૮ ભાંગા અને ૨૯ ના બંધે ૮ ભાંગા. કુલ ૧૬ બંધભાંગા થાય.

૨–પ્રથમના ચાર ઉદય વૈક્રિય તિર્યંચ મનુષ્યને હોય. ત્યાં વૈ-ક્રિય તિર્યંચને પહેલા બે ઉદયના બે ભાંગા અને છેલ્લા બેના ચાર ભાંગા, વૈક્રિય મનુષ્યને એજ ચાર ઉદયનાચાર ભાંગા. અહીં સર્વ પદ શુભ હોય તેથી વિશેષ ભાંગા ન થાય. કુલ ૧૦ થાય. ૩૦ નો ઉદય વૈક્રિય તથા સામાન્ય તિર્યંચ અને મનુષ્યને હોય. અહીં એક ભાંગો વૈક્રિય તિર્યંચને હોય અને સામાન્ય તિર્યંચ તથા મનુષ્યને દરેકને ૧૪૪ ભાંગા હોય. દુર્ભગ, અનાદેય તથા અયશનો અહીં ઉદય ન હોય તેથી વિશેષ ભાંગા ન થાય. કુલ ભાંગા ૨૮૯ થાય. ૩૧ નો ઉદય તિર્યંચનેજ હોય. તેને ભાંગા ૧૪૪ હોય. સર્વ ઉદય ભાંગા ૪૪૩ થાય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ભાવના અવિરતની પેરે જાણવી. [૧]સંવેધ તો સઘળે પોતાની મેળેજ જાણવો.

તથા પ્રમત્ત સંયત ગુણઠાણે બે બંધ સ્થાનક, પાંચ ઉદય સ્થાનક અને ચાર સત્તા સ્થાનક હોય. ત્યાં બંધ સ્થાનક ૨૮, ૨૯ એ બે દેશવિરતિની પેરે જાણવા.[૨] ઉદય સ્થાનક[૩] ૨૫, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦ એ સર્વ આહારક સંયત અને વૈક્રિય સંયતને જાણવાં. સ્વભાવસ્થ સંયતને તો ૩૦નું જ ઉદયસ્થાનક હોય. સત્તા સ્થાનક ૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮ એ ચાર પૂર્વની પેરે જાણવાં.[૪]

તથા અપ્રમત્ત ગુણઠાણે ચાર બંધસ્થાનક, બે ઉદય-સ્થાનક અને ચાર સત્તાસ્થાનક હોય. ત્યાં ચાર બંધસ્થા-

---

૧–૨૮ ના બંધે છ ઉદયે ૯૨, ૮૮ એ બે સત્તાસ્થાનક હોય અને ૨૯ ના બંધે ૩૧ વિના પાંચ ઉદયે ૯૩, ૮૯ એ બે સત્તાસ્થાન હોય. ૩૧ નો ઉદય તિર્યંચને હોય, તેને ૨૯ નું બંધ-સ્થનક ન હોય; તેથી કુલ સત્તાસ્થાનક ૨૨ થાય.

૨–દેશવિરતની પેઠે બન્ને બંધસ્થાનના ભાંગા ૧૬ થાય.

૩–પાંચે ઉદય સ્થાન વૈક્રિય અને આહારક સંયતને હોય. તેના દરેકના ભાંગા ૭, કુલ ૧૪. ૩૦ નો ઉદય સ્વભાવસ્થ સંયતને પણ હોય. તેના ભાંગા ૧૪૪. કુલ ઉદય ભાંગા ૧૫૮ થાય.

૪–૨૮ ના બંધે પાંચે ઉદયે ૯૨, ૮૮ અને ૨૯ ના બંધે પાંચે ઉદયે ૯૩, ૮૯ ગણતાં સર્વ મળી સત્તાસ્થાનક ૨૦ થાય. જિન-નામની સત્તાવાળો ૨૮ ન બાંધે તેથી ૨૮ ના બંધે ૯૩ અને ૮૯ નાં ન હોય. આહારક સંયતને તો ૯૨ અથવા ૯૩ નાં જ હોય, ૮૮ અથવા ૮૯ નાં સત્તાસ્થાન ન હોય; આહારકની સત્તાવાળોજ આહારક શરીર કરે માટે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

નક[1] હોય તે આ પ્રમાણે-૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧. બે ઉદય-સ્થાનક[2]-૨૯, ૩૦. ત્યાં જે પૂર્વે પ્રમત્ત થકો આહારક તથા વૈક્રિય કરીને તે છતાં જ અપ્રમત્ત થાય તેને ઉદ્યોત સહિત ૨૯ નું ઉદય સ્થાનક પામીએ. અને ૩૦ નું સ્વાભાવિક પામીએ. સ્વભાવસ્થ અપ્રમત્તને તો ૩૦ નું જ એક ઉદય સ્થાનક હોય. સત્તા સ્થાનક ૪ હોય તે આ પ્રમાણે-૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮.[3]

તથા અપૂર્વકરણ ગુણઠાણે પાંચ બંધસ્થાનક, એક ઉદયસ્થાનક અને ચાર સત્તાસ્થાનક હોય. પાંચ બંધ સ્થાનક[4] હોય તે આ પ્રમાણે-૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૧. ત્યાં દેવગતિ પ્રાયોગ્ય બંધને વ્યુચ્છેદે એક જ યશઃ કીર્ત્તિ બાંધે. ઉદયસ્થાનક એક ૩૦ નું જ હોય. ઈહાં વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ, છ સંસ્થાન, સુસ્વર, દુઃસ્વર અને પ્રશસ્ત અપ્રશસ્ત વિહાયોગતિએ કરીને ૨૪ ભાંગા થાય. તે ક્ષપક

૧-ચાર બંધસ્થાનકના ભાંગા ૪. અહીં અસ્થિર, અશુભ અને અયશનો બંધ નથી તેથી.

૨-બન્ને ઉદયે વૈક્રિય તથા આહારક સંયતને બે બે ભાંગા હોય. પ્રત્યેકને દરેક ઉદયે એક એક ભાંગો હોય. સ્વભાવસ્થ સંયતને ૩૦ ના ઉદયે ૧૪૪ ભાંગા હોય. કુલ ઉદય ભાંગા ૧૪૮ થાય.

૩-૨૮ ના બંધે બન્ને ઉદયે ૮૮ ની સત્તા હોય, ૨૯ ના બંધે બન્ને ઉદયે ૮૯ ની સત્તા હોય, આહારકદ્વિક સહિત ૩૦ ના બંધે બન્ને ઉદયે ૯૨ની સત્તા હોય અને તે સાથે જિનનામ સહિત ૩૧ ના બંધે બન્ને ઉદયે ૯૩ ની સત્તા હોય. કુલ સત્તાસ્થાનક ૮ થાય. અહીં તીર્થંકર અથવા આહારકની જેને સત્તા હોય તે તે બાંધે[?] એવો નિયમ છે તેથી પ્રત્યેક બંધે પ્રત્યેક ઉદયે એક એકજ સત્તા સ્થાન હોય.

૪-પાંચ બંધસ્થાનના ભાંગા ૫ થાય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

શ્રેણિવાળા આશ્રયી જાણવા. ઉપશમ શ્રેણિવાળાને તો ક્ષુરિલાં ૩ સંઘયણ માંહેલું એક સંઘયણ હોય, તે માટે ૭૨ ભાંગા થાય. સત્તા[1] સ્થાનક ૪ હોય, તે આ પ્રમાણે. ૯૩,૯૨,૮૯,૮૮.

તથા અનિવૃત્તિબાદરે યશઃકીર્ત્તિનું એક જ બંધ-સ્થાનક અને ૩૦ નું એક ઉદયસ્થાનક હોય, ત્યાં ક્ષપકને ભાંગા ૨૪ અને ઉપશમકને ભાંગા ૭૨ હોય. સત્તાસ્થાનક આઠ હોય, તે આ પ્રમાણે ૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫. ત્યાં ક્ષુરિલાં ચાર ૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮ નાં સત્તાસ્થાન ઉપશમ શ્રેણિએ હોય. અને ક્ષપક શ્રેણિએ પણ જ્યાં લગે નામ કર્મની ૧૩ પ્રકૃતિ ક્ષય ન થઇ હોય, ત્યાં લગે હોય અને તે તેર પ્રકૃતિ ક્ષય કર્યે ૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫, એ ચાર સત્તાસ્થાનક હોય. ઈહાં બંધોદયનો ભેદ નથી તે માટે સંવેધ નથી.

તથા સૂક્ષ્મ સંપરાયે પણ એમ જ એક બંધ સ્થાનક, એક ઉદય સ્થાનક અને આઠ સત્તા સ્થાનક અનિવૃત્તિ બાદરની પેરે જાણવાં. ત્યાં સત્તાસ્થાનક માંહે ક્ષુરિલાં ૪ ઉપશમકને હોય અને પછીનાં ચાર ક્ષપકને હોય. તથા છદ્મસ્થ જિન તે ઉપશાન્તમોહ તથા ક્ષીણમોહ અને કેવળી જિન તે સયોગી કેવળી તથા અયોગી કેવળી; તે ૪ ને નામ કર્મનો બંધ ન હોય. ઉપશાન્તમોહને ૩૦ નું એક ઉદય-સ્થાનક હોય, ત્યાં ભાંગા ૭૨ હોય. સત્તાસ્થાનક ૪ હોય— ૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮. ક્ષીણમોહે ૩૦ નું એક ઉદયસ્થાનક હોય, ત્યાં ભાંગા ૨૪ હોય. પણ તીર્થંકર નામ સહિતને સર્વ સંસ્થાનાદિક પ્રશસ્ત જ હોય, તે માટે તેને

૧–પ્રથમના ચાર બંધસ્થાને ૩૦ ના ઉદયે અનુક્રમે ૮૮, ૮૯, ૯૨ અને ૯૩ નાં સત્તાસ્થાનો હોય અને એકના બંધે ૩૦ ના ઉદયે એ ચારે સત્તાસ્થાન હોય. કુલ ૮ થાય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ભાંગો ૧ જ હોય. સત્તાસ્થાનક ચાર હોય, ૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫. ત્યાં ૮૦ અને ૭૬ નું તીર્થંકરને અને ૭૯ અને ૭૫ નું અતીર્થંકરને હોય.

સયોગી કેવળીને ઉદય સ્થાનક ૮ હોય,[1] તે આ પ્રમાણે–૨૦, ૨૧, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧: ત્યાં સામાન્ય કેવળીને કેવળી સમુદ્ઘાતે કાર્મણ કાયયોગે વર્ત્તતાં ૨૦ નું ઉદય સ્થાનક હોય, ત્યાં ભાંગો ૧. ત્યાં તીર્થંકરને ૨૧ ના ઉદયનો ભાંગો ૧; એમ પૂર્વે ઉદય સ્થાનક વિવર્યા છે તેમ જાણવાં. આઠે ઉદય સ્થાનકે થઇને ૬૦ ભાંગા હોય. સત્તાસ્થાનક ૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫ એ ચાર હોય.[2]

અયોગી કેવલીને બે ઉદયસ્થાનક ૯ અને ૮ નું હોય. તેના ભાંગા ૨ હોય અને સત્તાસ્થાનક[3] છ હોય તે આ પ્રમાણે–૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫, ૯, ૮. એમ ૧૪ ગુણસ્થાને બંધોદય સત્તા સ્થાનક, તેના ભાંગા અને સંવેધે સ્થાનની સંખ્યા તથા તેના ભાંગાની સંખ્યા કહી. ૫૮–૫૯.

૧–ઉદયસ્થાને ભાંગા ૬૦ થાય. તે આ પ્રમાણે:—૨૦[૧], ૨૧[૧], ૨૬[૬], ૨૭[૧], ૨૮[૧૨], ૨૯[૧૩], ૩૦[૨૫], ૩૧[૧].

૨–૨૦ ના ઉદયે ૭૯, ૭૫. ૨૧ ના ઉદયે ૮૦, ૭૬. ૨૬ ના ઉદયે ૭૯, ૭૫. ૨૭ ના ઉદયે ૮૦, ૭૬. ૨૮ ના ઉદયે ૭૯, ૭૫. ૨૯ તથા ૩૦ ના ઉદયે પ્રત્યેકે ૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫. ૩૧ ના ઉદયે ૮૦, ૭૬. કુલ સત્તાસ્થાન ૨૦ થાય.

૩– ૯ ના ઉદયે ૮૦, ૭૬ અને ૯. ૮ ના ઉદયે ૭૯, ૭૫ અને ૮. કુલ ૬ સત્તાસ્થાન થાય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

મિથ્યાત્વે બંધ ભાંગા.

૨૩ ૨૫ ૨૬ ૨૮ ૨૯
ચઉ પણવીસા સોલસ, નવ ચત્તાલા સયા ય બાણઉઇ;
૩૦ ૧૩૯૨૬
બત્તીસુત્તર છાયાલ-સયા મિચ્છસ્સ બંધવિહી ॥૬૦॥

ચઉ—ચાર ભાંગા.
પણવીસા—પચ્ચીશ.
સોલસ—સોળ.
નવ—નવ.
ચત્તાલાસયાય બાણઉઇયા—૯૨૪૦
બત્તીસુત્તર છાયાલસયા—૪૬૩૨.
મિચ્છસ્સ—મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનના.
બંધવિહી—બંધના ભાંગા.

અર્થ—મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાને ૨૩-૨૫-૨૬-૨૮-૨૯ અને ૩૦ ના બંધ સ્થાનકને વિષે અનુક્રમે ચાર, પચ્ચીશ, સોળ, નવ, બાણુશેં ચાળીશ અને છેંતાળીશશેં બત્રીશ બંધના ભાંગા હોય. ૬૦

વિવેચન—હવે મિથ્યાત્વ ગુણઠાણાનાં જે ત્રેવીશ આદિ દઇને બંધસ્થાનક છે તેને વિષે કેટલા કેટલા બંધના ભાંગા ઉપજે તે પ્રરૂપવાને આ ભાષ્ય ગાથાનો ભાવાર્થ કહે છે.—

ત્રેવીશને બંધસ્થાનકે ૪ ભાંગા હોય. પચ્ચીશને બંધ સ્થાનકે ૨૫ ભાંગા ઉપજે. છવીશને બંધસ્થાનકે ૧૬ ભાંગા ઉપજે, અઠ્ઠાવીસને બંધ સ્થાનકે ૯ ભાંગા ઉપજે, ઓગણત્રીશને બંધ સ્થાનકે બાણુશેં ચાલીશ (૯૨૪૦) ભાંગા ઉપજે, ત્રીશને બંધ સ્થાનકે છેંતાળીશશેં અને બત્રીશ (૪૬૩૨) ભાંગા હોય. એમ મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે ૭ બંધ સ્થાનકે થઇને તેર હજાર નવશેં છવીશ (૧૩૯૨૬) ભાંગા હોય, એની ભાવના પૂર્વે કહી છે તે પ્રમાણે જાણવી. ૬૦

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સાસ્વાદને બંધભાંગા.

૨૮ ૨૯ ૩૦
અટ્ઠ સયા ચઉસટ્ઠી, બત્તીસસયાઈં સાસણે ભેઆ;
૩ ૯૬૦૮
અટ્ઠાવીસાઇસું, સવ્વાણુડહિગછન્નઉઇ ॥ ૬૧ ॥

અટ્ઠ—આઠ.
સયાચઉસટ્ઠી—ચોસઠશેં.
બત્તીસસયાઈં—બત્રીશશેં
સાસણે—સાસ્વાદન ગુણસ્થાને
ભેઆ—બંધના ભેદો—ભાંગા.
અટ્ઠાવીસાઇસું—અટ્ઠાવીશ વગેરે (ત્રણ બંધ સ્થાનક) ને વિષે.
સવ્વાણ—સર્વની સંખ્યા.
અટ્ઠહિગછન્નઉઈ—૯૬૦૮.

અર્થ—સાસ્વાદન ગુણસ્થાને ૨૮–૨૯ અને ૩૦ ના બંધ નકને વિષે અનુક્રમે આઠ, ચોસઠશેં અને બત્રીશશેં બંધના ભાંગા હોય. અઠ્ઠાવીશ આદિ (ત્રણ) બંધસ્થાનકને વિષે સર્વ ભાંગાની સંખ્યા છન્નુશેં ને આઠ થાય. ૬૧

વિવેચન—હવે સાસ્વાદન ગુણઠાણાના જે ૨૮ આદિ દઇને ત્રણ બંધ સ્થાનક છે તેને વિષે કેટલા કેટલા ભાંગા ઉપજે તે પ્રરૂપવાની ભાષ્યની ગાથાનો ભાવાર્થ કહે છે— અઠ્ઠાવીશને બંધ સ્થાનકે ૮ ભાંગા ઉપજે. ઓગણત્રીશને બંધ સ્થાનકે ચોસઠશેં (૬૪૦૦) ભાંગા હોય. ત્રીશને બંધ-સ્થાનકે બત્રીશશેં (૩૨૦૦) ભાંગા હોય. એ પ્રકારે સાસ્વાદન ગુણઠાણે અઠ્ઠાવીશાદિક ત્રણ બંધ સ્થાનકે થઇને સર્વ મળીને છન્નુશેં અને આઠ (૯૬૦૮) ભાંગા થાય. ભાવના પૂર્વે કહી છે. અને મિશ્રાદિક ગુણઠાણે તો બંધ સ્થાનકના ભાંગા થોડા છે તેથી તે પૂર્વે કહ્યા છે તેમ જાણવા. ૬૧.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi.

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાને નામ્નો બંધોદયસત્તા-સંવેધયંત્રકમ્ ૧.

બંધ	ભાંગા.	ઉદય.	ઉદય. સંખ્યા.	ભંગ.	સત્તાસ્થાનાનિ.
૨૩	૪	૨૧	૩૨		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૪	૧૧		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૫	૨૩		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૬	૬૦૦		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૭	૨૨		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૨૮	૧૧૮૨	૭૭૦૪	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૨૯	૧૭૬૪		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૩૦	૨૯૦૬		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૩૧	૧૧૬૪		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
૨૫	૨૫	૨૧	૪૦		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૪	૧૧		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૫	૩૧		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૬	૬૦૦		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૭	૩૦		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૨૮	૧૧૯૮	૭૭૬૮	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૨૯	૧૭૮૦		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૩૦	૨૯૧૪		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૩૧	૧૧૬૪		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
૨૬	૧૬	૨૧	૪૦		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૪	૧૧		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૫	૩૧		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૬	૬૦૦		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૭	૩૦		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
		૨૮	[illegible]	૭૭૬૮	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
	૮	૨			૯૨।[illegible]૮૦
	૧૬	૩		૩૪૬૫	૬

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૨૮	૯	૨૧	૧૬		૯૨।૮૮
		૨૫	૧૭		૯૨।૮૮
		૨૬	૫૭૬		૯૨।૮૮
		૨૭	૧૭		૯૨।૮૮
		૨૮	૧૧૭૯		૯૨।૮૮
		૨૯	૧૭૫૫	૭૬૦૨	૯૨।૮૮
		૩૦	૨૮૯૦		૯૨।૮૯।૮૮।૮૬
		૩૧	૧૧૫૨		૯૨।૮૮।૮૬
૨૯	૯૨૪૦	૨૧	૪૧		૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૪	૧૧		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૫	૩૨		૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૬	૬૦૦		૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૭	૩૧		૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦
		૨૮	૧૧૯૯	૭૭૭૩	૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦
		૨૯	૧૭૮૧		૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦
		૩૦	૨૯૧૪		૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦
		૩૧	૧૧૬૪		૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦
૩૦	૪૬૩૨	૨૧	૪૧		૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૪	૧૧		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૫	૩૨		૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૬	૬૦૦		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
		૨૭	૩૧		૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦
		૨૮	૧૧૯૯	૭૭૭૩	૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦
		૨૯	૧૭૮૧		૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦
		૩૦	૨૯૧૪		૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦
		૩૧	૧૧૬૪		૯૨।૮૮।૮૬।૮૦
૬	૧૩૯૨૬	૫૩	૪૬૩૮૮		૨૩૩

૧ કહે ... ગુણઠ ... બંધ સ્...
ભાંગા થોડા છે તેથી તે પૂર્વે કહ્યા છે તેમ જાણવા.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સાસ્વાદને નામ્નો બંધોદયસત્તાસંવેધયંત્રકમ્ ૨.

	ભાંગા.	ઉદય.	ભંગ સંખ્યા.		સત્તાસ્થાનાનિ.
૨૮	૮	૩૦	૨૩૧૨	૩૪૬૪	૯૨।૮૮
		૩૧	૧૧૫૨		૮૮
૨૯	૬૪૦૦	૨૧	૩૨		૮૮
		૨૪	૨		૮૮
		૨૫	૮		૮૮
		૨૬	૫૮૨		૮૮
		૨૯	૯	૪૦૯૭	૮૮
		૩૦	૨૩૧૨		૯૨।૮૮
		૩૧	૧૧૫૨		૮૮
		૨૧	૩૨		૮૮
		૨૪	૨		૮૮
		૨૫	૮		૮૮
૩૦	૩૨૦૦	૨૬	૫૮૨		૮૮
		૨૯	૯	૪૦૯૭	૮૮
		૩૦	૨૩૧૨		૯૨।૮૮
		૩૧	૧૧૫૨		૮૮
૩	૯૬૦૮	૧૬		૧૧૬૫૮	૧૯

મિશ્રે નામ્નો બંધોદયસત્તાસંવેધઃ ૩

બંધ	ભાંગા.	ઉદય ભંગ સંખ્યા.			સત્તાસ્થાનાનિ.
૨૮	૮	૩૦	૨૩૦૪	૩૪૫૬	૯૨।૮૮
		૩૧	૧૧૫૨		૯૨।૮૮
૨૯	૮	૨૯	૯	૯	૯૨।૮૮
૨	૧૬	૩		૩૪૬૫	૬

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અવિરતે નામ્નો બંધોદયસત્તાસંવેધ: ૪

બંધ.	ભાંગા.	ઉદય.	ભંગ સંખ્યા.		સત્તાસ્થાનાનિ.
૨૮	૮	૨૧	૧૬		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૨૫	૧૬		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૨૬	૫૭૬		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૨૭	૧૬		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૨૮	૧૧૬૮	૭૫૮૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૨૯	૧૭૫૨		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૩૦	૨૮૮૮		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૩૧	૧૧૫૨		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૨૯	૧૬	૨૧	૨૫		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૨૫	૨૫		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૨૬	૫૭૬		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૨૭	૨૫		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૨૮	૧૧૯૩	૭૬૫૧	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૨૯	૧૭૫૯		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૩૦	૨૮૯૬		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૩૧	૧૧૫૨		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૩૦	૮	૨૧	૨૫		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૨૫	૨૫		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૨૬	૫૭૬		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૨૭	૨૫		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૨૮	૧૧૯૩	૭૬૫૧	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૨૯	૧૭૫૯		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૩૦	૨૮૯૬		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
		૩૧	૧૧૫૨		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૩	૩૨	૨૪		૨૨૮૦૬	૯૬

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

દેશવિરતે બંધોદયસત્તાસંવેધઃ ૫

બંધ.	ભાંગા.	ઉદય.	ભંગ સંખ્યા.		સત્તાસ્થાનાનિ.
૨૮	૮	૨૫	૨		૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
		૨૭	૨		૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
		૨૮	૩		૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
		૨૯	૩		૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
		૩૦	૨૮૯	૪૪૩	૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
		૩૧	૧૪૪		૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
૨૯	૮	૨૫	૧		૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
		૨૭	૧		૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
		૨૮	૧		૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
		૨૯	૧	૧૪૮	૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
		૩૦	૧૪૪		૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
૨	૧૬	૧૧		૫૯૧	૪૪

પ્રમત્તસંયતે બંધોદયસત્તાસંવેધઃ ૬

બંધ.	ભાંગા.	ઉદય.	ભંગ સંખ્યા.		સત્તાસ્થાનાનિ.
૨૮	૮	૨૫	૨		૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
		૨૭	૨		૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
		૨૮	૪	૧૫૮	૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
		૨૯	૪		૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
		૩૦	૧૪૬		૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
૨૯	૮	૨૫	૨		૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
		૨૭	૨		૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
		૨૮	૪	૧૫૮	૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
		૨૯	૪		૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
		૩૦	૧૪૬		૯૩ા૯૨ા૮૯ા૮૮
૨	૧૬	૧૦		૩૧૬	૪૦

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અપ્રમત્તે બંધોદયસત્તાસંવેધઃ ૭

બંધ.	ભાંગાઃ	ઉદય.	ભંગ સંખ્યા.		સત્તાસ્થાનાનિ.
૨૮	૧	૨૯ ૩૦	૨ ૧૪૬	૧૪૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮ ૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૨૯	૧	૨૯ ૩૦	૨ ૧૪૬	૧૪૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮ ૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૩૦	૧	૨૯ ૩૦	૨ ૧૪૬	૧૪૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮ ૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૩૧	૧	૨૯ ૩૦	૨ ૧૪૬	૧૪૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮ ૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૪	૪	૮		૫૯૨	૩૨

અપૂર્વકરણે બંધોદયસત્તાસંવેધઃ ૮

બંધ.	ભંગાઃ	ઉદય.	ભંગ સંખ્યા.		સત્તાસ્થાનાનિ.
૨૮	૧	૩૦	૭૨		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૨૯	૧	૩૦	૭૨		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૩૦	૧	૩૦	૭૨		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૩૧	૧	૩૦	૭૨		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૧	૧	૩૦	૭૨		૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૫	૫	૫	૩૬૦		૨૦

૯।૧૦।૧૧।૧૨ ગુણસ્થાનેષુ સંવેધો નાસ્તિ એકૈકબંધોદયસ્થાનત્વાત

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સયોગિનઃ ઉદયસત્તાસંવેધયંત્રં ૧૩

બંધ.	ભાંગા.	ઉદય.	ભાંગાઃ	સત્તાસ્થાનાનિ.
૦	૦	૨૦	૧	૭૯।૭૫
		૨૧	૧	૮૦।૭૬
		૨૬	૬	૭૯।૭૫
		૨૭	૧	૮૦।૭૬
		૨૮	૧૨	૭૯।૭૫
		૨૯	૧૩	૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
		૩૦	૨૫	૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
		૩૧	૧	૮૦।૭૬
૦	૦	૮	૬૦	૨૦

અયોગિનઃ ઉદયસત્તાસંવેધયંત્રં. ૧૪

બંધ.	ભાંગાઃ	ઉદય.	ભાંગાઃ	સત્તાસ્થાનાનિ.
૦	૦	૯	૧	૮૦।૭૬।૯
		૮	૧	૭૯।૭૫।૮
		૨	૨	૬

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

*૧૪ ગુણસ્થાનેષુ બંધોદયસત્તાસંવેધે સ્થાનૈક્યં ભંગૈક્યં ચ જ્ઞેયં ॥ ૧૫

ગુણ.	બંધ સ્થા.	બંધ ભંગાઃ	ઉદય સ્થા.	ઉદય ભંગાઃ	સત્તાસ્થાન સંવેધઃ
	૮	૧૩૯૪૫	૧૨	૭૭૯૧	૧૨
૧	૬	૧૩૯૨૬	૫૩	૪૬૩૮૮	૨૩૩
૨	૩	૯૬૦૮	૧૬	૧૧૬૫૮	૧૯
૩	૨	૧૬	૩	૩૪૬૫	૬
૪	૩	૩૨	૨૪	૨૨૯૦૬	૯૬
૫	૨	૧૬	૧૧	૫૯૧	૪૪
૬	૨	૧૬	૧૦	૩૧૬	૪૦
૭	૪	૪	૮	૫૯૨	૩૨
૮	૫	૫	૫	૩૬૦	૨૦
૯	૧	૧	૧	૭૨	૮
૧૦	૧	૧	૧	૭૨	૮
૧૧	૦	૦	૧	૭૨	૪
૧૨	૦	૦	૧	૨૪	૪
૧૩	૦	૦	૮	૬૦	૨૦
૧૪	૦	૦	૨	૨	૬
	૨૯	૨૩૬૨૫	૧૫૬	૮૬૫૭૮	૫૪૦

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

*મિથ્યાત્વાદિ ચૌદ ગુણસ્થાને નામકર્મના બંધ, ઉદય અને સત્તાના સંવેધ આશ્રયી જે યંત્રો અહીં આપ્યાં છે તેમાં કેટલેક સ્થળે કર્મગ્રંથના પ્રકરણ રત્નાકરમાં છપાયેલા બાળાવબોધથી વિરૂદ્ધ હકીકતો હોવાથી આ નીચે કર્મગ્રંથના અભિપ્રાય પ્રમાણે તેની કેટલીક હકીકતો આપી છે. અભ્યાસકોએ તે ઉપર ધ્યાન આપી વિચાર કરવો.

મિથ્યાત્વ ગુણઠાણેઃ—

૧–૨૮ ના બંધે ૩૦ અને ૩૧ એ બેજ ઉદયસ્થાનક હોય તેથી તે સંબંધીજ ઉદય અને સત્તાના ભંગા લાભે, માટે તેટલાજ લેવા.

૨–૨૯ ના બંધે ૨૬, ૩૦ અને ૩૧ ના ઉદયે ૮૯ નું સત્તા સ્થાનક ન ઘટે. કેમકે ૮૯ ની સત્તા નારકીને હોય અને નારકીને તે ઉદયસ્થાનકો નથી.

૩–૩૦ ના બંધે ૬ ઉદયસ્થાનોમાં ૮૯ ની સત્તા ન ઘટે. કારણ કે તે બંધ તિર્યંચપ્રાયોગ્ય છે અને જિનનામની સત્તાએ તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય બંધ ન હોય.

અવિરતિ ગુણઠાણેઃ—

૧–૨૮ ના બંધે આઠે ઉદયે ૯૩ અને ૮૯ ની સત્તા ન હોય કારણ કે સમ્યક્ત્વ અવસ્થામાં જિનનામની સત્તા હોય તો તેનો બંધ પણ હોય અને ૨૮ ના બંધમાં જિનનામ નથી. વળી ૨૮ ના બંધે ૨૮ ના ઉદયસ્થાનકે ૧૧૭૬ ભંગા થાય તે આ પ્રમાણેઃ— ૫૭૬ તિર્યંચના, ૫૭૬ મનુષ્યના, ૧૬ વૈક્રિય તિર્યંચના અને ૮ વૈક્રિય મનુષ્યના.

૨–૨૯ ના બંધે ૩૧ નું ઉદયસ્થાનક તથા તે સંબંધી ભાંગા અને સત્તાસ્થાનક ન ઘટે. કેમકે ૩૧ નો ઉદય તિર્યંચને છે અને તિર્યંચને અહીં ૨૯ નો બંધ ન હોય. તેમજ તેજ બંધે ૨૬ ના

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઉદયે ૯૩ અને ૮૯ એ એજ સત્તાસ્થાનક ઘટે. ૯૨ અને ૮૮ નાં અહીં દેવ નારકીને હોય પણ દેવ નારકીને ૨૬ નો ઉદયજ નથી.

૩–૩૦ ના બંધે ૨૬ અને ૩૧ ના ઉદય વિના છ ઉદયસ્થાન દેવ તથા નારકીનેજ હોય તેથી તે સંબંધી ભાંગા (દેવના ૬૪ અને નારકીના ૫) ૬૯ જ લાભે, બીજા નહિ. સત્તાસ્થાન પણ તે છ ઉદયે ૯૩ અને ૮૯ નાં જ લાભે, બીજાં નહિ.

દેશવિરતિ ગુણઠાણે:—

૨૮ ના બંધે છ એ ઉદયમાં ૯૩ અને ૮૯ની સત્તા ન હોય. તેનું કારણ અવિરતિ ગુણઠાણે કહ્યા પ્રમાણે સમજવું. તેમજ ૨૯ ના બંધે પાંચે ઉદયે ૯૨ અને ૮૮ નાં ન લાભે. કારણ કે બંધમાં જિન-નામ છે તો પછી સત્તામાં પણ હોયજ.

પ્રમત્ત ગુણઠાણે:—

૨૮ ના બંધે પાંચે ઉદયમાં ૯૩, ૮૯ ન ઘટે અને ૨૯ ના બંધમાં પાંચે ઉદયે ૯૨, ૮૮ ન લાભે. તેનાં કારણો દેશવિરતિ પ્રમાણે.

અપ્રમત્ત ગુણઠાણે:—

૨૮ ના બંધે બન્ને ઉદયે ૮૮ નું, ૨૯ ના બંધે બન્ને ઉદયે ૮૯ નું, ૩૦ ના બંધે બન્ને ઉદયે ૯૨ નું અને ૩૧ ના બંધે બન્ને ઉદયે ૯૩ નું, એ પ્રમાણેજ સત્તાસ્થાનો હોય. અહીં જેની સત્તા હોય તેનો બંધ અવસ્ય હોય અને જેનો સત્તા ન હોય તેનો બંધ પણ ન હોય એ કારણ છે.

અપૂર્વકરણ ગુણઠાણે:—

૨૮, ૨૯, ૩૦ ના અને ૩૧ ના બંધસ્થાને ૮૮, ૮૯, ૯૨ અને ૯૩ એજ સત્તાસ્થાનો અનુક્રમે હોય, તેનું કારણ અપ્રમત્ત પ્રમાણે સમજવું.

ઉપર મુજબ કર્મગ્રંથના અભિપ્રાય પ્રમાણે ફેરફારો હોવાથી છેલ્લા (૧૫)માં યંત્રમાં જે એકંદર સંખ્યાના અંકડા મૂક્યા છે તેમાં પણ વિચારકોએ બુદ્ધિના બળે યથાયોગ્ય વિચારી નિર્ણય કરવો.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

નામ્નઃ ૧૦ ગુણસ્થાનેષુ બંધસ્થાનાનાં ભંગાઃ ઐકયે ૨૯ સ્થાનાનિ, ભંગાશ્ચ ૨૩૬૨૫

૧		૨		૩		૪		૫		૬		૭		૮		૯		૧૦	
૨૩	૪	૨૮	૮	૨૮	૮	૨૮	૮	૨૮	૮	૨૮	૮	૨૮	૧	૨૮	૧	૧	૧	૧	૧
૨૫	૨૫	૨૯	૬૪૦૦	૨૯	૮	૨૯	૧૬	૨૯	૮	૨૯	૮	૨૯	૧	૨૯	૧				
૨૬	૧૬	૩૦	૩૨૦૦			૩૦	૮					૩૦	૧	૩૦	૧				
૨૮	૯											૩૧	૧	૩૧	૧				
૨૯	૯૨૪૦													૧	૧				
૩૦	૪૬૩૨																		
૬	૧૩૯૨૬	૩	૯૬૦૮	૨	૧૬	૩	૩૨	૨	૧૬	૨	૧૬	૪	૪	૫	૫	૧	૧	૧	૧

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

નામ્નઃ ૧૪ ગુણસ્થાનેષુ ઉદય સ્થાનાનાં ભંગાઃ ઐકચે। ઉદયસ્થાન ૫૫, ભંગા ૨૪૧૧૯

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪
૨૧ ૪૧	૨૧ ૩૨	૨૯ ૯	૨૧ ૨૫	૨૫ ૨	૨૫ ૨	૨૯ ૨	૩૦ ૭૨	૩૦ ૭૨	૩૦ ૭૨	૩૦ ૭૨	૩૦ ૨૪	૨૦ ૧	૯ ૧
૨૪ ૧૧	૨૪ ૨	૩૦ ૨૩૦૪	૨૫ ૨૫	૨૭ ૨	૨૭ ૨	૩૦ ૧૪૬						૨૧ ૧	૮ ૧
૨૫ ૩૨	૨૫ ૮	૩૧ ૧૧૫૨	૨૬ ૫૭૬	૨૮ ૩	૨૮ ૪							૨૬ ૬	
૨૬ ૬૦૦	૨૬ ૫૮૨		૨૭ ૨૫	૨૯ ૩	૨૯ ૪							૨૭ ૧	
૨૭ ૩૧	૨૯ ૮		૨૮ ૧૧૯૩	૩૦ ૨૮૯	૩૦ ૧૪૬							૨૮ ૧૨	
૨૮ ૧૧૯૯	૩૦ ૨૩૧૨		૨૯ ૧૭૬૯	૩૧ ૧૧૪૪								૨૯ ૧૩	
૨૯ ૧૭૮૧	૩૧ ૧૧૫૨		૩૦ ૨૮૯૬									૩૦ ૨૫	
૩૦ ૨૯૧૪			૩૧ ૧૧૫૨									૩૧ ૧	
૩૧ ૧૧૬૪													
૯ ૭૭૭૩	૭ ૪૦૯૬	૩ ૩૪૬૫	૮ ૭૬૬૧	૬ ૪૪૩	૫ ૧૫૮	૨ ૧૪૮	૧ ૭૨	૧ ૭૨	૧ ૭૨	૧ ૭૨	૧ ૨૪	૮ ૬૦	૨ ૨

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાને ઉદયભાંગા.

૨૧ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮

ઇગચત્તિગાર બત્તીસ, છસય ઇગતીસિગારનવનઉઇ;

૨૯ ૩૦ ૩૧ ૭૭૭૩

સતરિગસિ ગુતીસચઉદ, ઇગારચઉસટ્ઠિ મિચ્છુદયા ॥૬૨॥

ઇગચત્ત—એકતાળીશ.
ઇગાર—અગ્યાર.
બત્તીસ—બત્રીશ.
છસય—છશેં
ઇગતીસ—એકત્રીશ
ઇગારનવનઉઇ—૧૧૯૯

સતરિગસિ—સત્તરશેં એકાશી
ગુતીસચઉદ—૨૯૧૪
ઇગારચઉસટ્ઠિ—૧૧૬૪
મિચ્છુદયા—મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનના ઉદયના ભાંગા

અર્થ—મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાને ૨૧, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦ અને ૩૧ ના ઉદયસ્થાનોને વિષે અનુક્રમે ૪૧, ૧૧, ૩૨, ૬૦૦, ૩૧, ૧૧૯૯, ૧૭૮૧, ૨૯૧૪ અને ૧૧૬૪ ઉદયના ભાંગા હોય. ૬૨

વિવેચન—હવે મિથ્યાત્વ ગુણઠાણાનાં એકવીશ આદિ દઇને નવ ઉદયસ્થાનકને વિષે ભાંગા પ્રરૂપવાની ગાથાનો ભાવ કહે છે. એકવીશને ઉદયસ્થાનકે ૪૧ ભાંગા ઉપજે, ચોવીશને ઉદયસ્થાનકે ૧૧ ભાંગા હોય, પચ્ચીશને ઉદય સ્થાનકે ૩૨ ભાંગા હોય, છવીશને ઉદયસ્થાનકે (૬૦૦) છશેં ભાંગા હોય, સત્તાવીશને ઉદય સ્થાનકે ૩૧ ભાંગા હોય, અઠ્ઠાવીશને ઉદય સ્થાનકે અગ્યારશેં નવાણું (૧૧૯૯)ભાંગાઉપજે,ઓગણત્રીશને ઉદયસ્થાનકે સત્તરશેં અને એકાશી(૧૭૮૧) ભાંગા હોય, ત્રીશને ઉદયસ્થાનકે ઓગણત્રીશશેં અને ચઉદ (૨૯૧૪) ભાંગા ઉપજે અને એકત્રીશને ઉદયસ્થાનકે અ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

નામકર્મના બંધસ્થાન ને તેના ભંગ.

૧૪ ગુણસ્થાનેષુ		નામકર્મણઃ બંધસ્થાનાનિ ૮		તદ્ભંગાઃ ૧૩૯૪૫
૧	મિથ્યાત્વે	૬	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦	૧૩૯૨૬
૨	સાસ્વા૦	૩	૨૮।૨૯।૩૦	૯૬૦૮
૩	મિશ્રે	૨	૨૮।૨૯	૧૬
૪	અવિર૦	૩	૨૮।૨૯।૩૦	૩૨
૫	દેશવિ૦	૨	૨૮।૨૯	૧૬
૬	પ્રમત્તે	૨	૨૮।૨૯	૧૬
૭	અપ્રમ૦	૪	૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૪
૮	અપૂર્વક૦	૫	૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧	૫
૯	અનિવૃ૦	૧	૧	૧
૧૦	સૂક્ષ્મ૦	૧	૧	૧
૧૧	ઉપ૦	૦		
૧૨	ક્ષીણમોહે	૦		
૧૩	સયોગિ	૦		
૧૪	અયોગિ	૦		
		૨૯		૨૩૬૨૫

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

નામકર્મના ઉદયસ્થાન, તેના ભંગ ને સત્તાસ્થાન.

નામકર્મ્મણઃ ઉદયસ્થાનાનિ ૧૨		તદ્ભંગાઃ ૭૭૯૧	નામ કમ્મણઃ સત્તાસ્થાનાનિ ૧૨	
૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૭૭૩	૬	૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૭	૨૧।૨૪।૨૫।-૬।૨૯।૩૦।૩૧	૪૦૯૭	[illegible]	૯૨।૮૮
૩	૨૯।૩૦।૩૧।	૩૪૬૫	૨	૯૨।૮૮
૮	૨૧।૨૫।-૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૬૬૧	૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૬	૨૫।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૪૪૩	૪	૯૩।૯-।૮૯।૮૮
૫	૨૫।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦	૧૫૮	૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૨	૨૯।૩૦	૧૪૮	૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૧	૩૦	૭૨	૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૧	૩૦	૭૨	૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
૧	૩૦	૭૨	૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
૧	૩૦	૭૨	૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૧	૩૦	૨૪	૪	૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
૮	૨૦।૨૧।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૬૦	૪	૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
૨	૯।૮	૨	૬	૮૦।૭૯।૭૬।૭૫।૯।૮
૫૫		૨૪૧૧૯	૬૪	

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અગીઆરશેં ચોસઠ (૧૧૬૪) ભાંગા થાય. એ પ્રકારે મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે એ નવ ઉદયસ્થાનકે થઇને સર્વ મળીને સત્યોતેરશેં તહોંતેર (૭૭૭૩) ભાંગા હોય. ૬૨

સાસ્વાદને ઉદય ભાંગા.

૨૧ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૯
બત્તીસ દુન્નિ અટ્ઠય, બાસીઇ સયાયપંચ નવ ઉદયા;
૩૦ ૩૧ ૪૦૯૭
બારહિઆ તેવીસા, બાવન્નિક્કારસ સયા ય ॥ ૬૩ ॥

બત્તીસ—બત્રીશ	નવ—નવ
દુન્નિ—બે	ઉદયા—ઉદયના ભાંગા
અટ્ઠ—આઠ	બારહિઆ તેવીસા—૨૩૧૨
બાસીઈસયાયપંચ—પાંચશેં બાશી.	બાવન્નિક્કારસસયાય—૧૧૫૨

અર્થ—સાસ્વાદન ગુણસ્થાને ૨૧, ૨૪, ૨૫, ૨૬ અને ૨૯-૩૦-૩૧ના ઉદયસ્થાનોને વિષે અનુક્રમે બત્રીશ, બે, આઠ, પાંચશેં બાશી, નવ, ત્રેવીશશેં બાર અને અગ્યારશેં બાવન ઉદયના ભાંગા હોય. ૬૩

વિવેચન—હવે સાસ્વાદન ગુણઠાણાનાં એકવીશ આદિ દઇને સાત ઉદયસ્થાનકને વિષે ભાંગા પ્રરૂપવાની ભાષ્યની ગાથાનો ભાવ કહે છે.—

એકવીશને ઉદયસ્થાનકે ૩૨ ભાંગા હોય-૮ મનુષ્યના, ૬ વિકલેંદ્રિયના, ૮ દેવતાના, ૮ તિર્યંચના અને ૨ એકેંદ્રિયના. ચોવીશને ઉદયસ્થાનકે ૨ ભાંગા એકેંદ્રિયના હોય. પચ્ચીશને ઉદયસ્થાનકે આઠ ભાંગા દેવતાના હોય. છવીશને

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઉદયસ્થાનકે પાંચશેં અને બાશી (૫૮૨) ભાંગા હોય-૨૮૮ મનુષ્યના, ૨૮૮ તિર્યંચના અને ૬ વિકલેંદ્રિયના. ઓગણત્રીશને ઉદયસ્થાનકે નવ ભાંગા હોય, ૮ દેવતાના અને ૧ નારકીનો. ત્રીશને ઉદયસ્થાનકે ત્રેવીશશેં અને બાર (૨૩૧૨) ભાંગા ઉપજે-૧૧૫૨ મનુષ્યના, ૧૧૫૨ તિર્યંચના અને ૮ દેવતાના. એકત્રીશને ઉદયસ્થાનકે અગ્યારશેં બાવન (૧૧૫૨) ભાંગા તિર્યંચના હોય. સર્વ મળીને સાસ્વાદન ગુણઠાણે સાતે ઉદયસ્થાનકે થઇને ચાર હજાર સત્તાણું (૪૦૯૭) ઉદય ભાંગા હોય. ભાવના પૂર્વવત્ જાણવી. મિશ્રાદિક ગુણઠાણે ઉદયભાંગા પોતાની મેળે જ વિચારીને કહેવા. ૬૩

ગતિ માર્ગણાએ નામકર્મનાં બંધોદયસત્તાસ્થાન.

દો[1] છક્કટ્ઠ[2] ચઉક્કં[3], પણ[1] નવ[2] ઇક્કાર[3] છક્કગં[4] ઉદયા;

નેરઇઆઇસુ સત્તા, તિ[1] પંચ[2] ઇક્કારસ[3] ચઉક્કં[4] ॥ ૬૪ ॥

દોછક્કટ્ઠ ચઉક્કં—બે, છ, આઠ અને ચાર બંધસ્થાન
પણ નવ ઈક્કારછક્કગં—પાંચ, નવ, અગ્યાર અને છ
ઉદયા—ઉદયસ્થાનો
નેરઇઆઈસુ—નારકી આદિ (નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવતા) ને વિષે.
સત્તા—સત્તાસ્થાનો
તિ પંચ ઈક્કારસ ચઉક્કં—ત્રણ, પાંચ, અગ્યાર, અને ચાર.

અર્થ—નારકી આદિ (નારક, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવતા) ને વિષે અનુક્રમે બે, છ, આઠ અને ચાર બંધ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સ્થાન; પાંચ, નવ, અગ્યાર અને છ ઉદયસ્થાન અને ત્રણ, પાંચ, અગ્યાર અને ચાર સત્તાસ્થાન જાણવાં. ૬૪

વિવેચન—હવે ગત્યાદિક ૬૨ માર્ગણાદ્વારે નામકર્મનાં બંધોદયસત્તા સ્થાનક કહે છે; ત્યાં પ્રથમ નરકાદિક ચાર ગતિને વિષે અનુક્રમે બંધોદય સત્તાનાં સ્થાનક કહે છે—

નારકીને બે બંધસ્થાનક હોય–૨૯–૩૦. તિર્યંચને છ બંધસ્થાનક હોય–૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦. મનુષ્યને ૮ બંધસ્થાનક હોય તે આ પ્રમાણે–૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૧. દેવતાને ૨૫, ૨૬, ૨૯, ૩૦ એ ચાર બંધસ્થાન હોય. નારકીને ઉદયસ્થાનક પાંચ હોય–૨૧, ૨૫, ૨૭, ૨૮, ૨૯. તિર્યંચને ઉદયસ્થાન નવ હોય–૨૧, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧. મનુષ્યને ઉદયસ્થાન અગ્યાર હોય–૨૦, ૨૧, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૯, ૮. દેવતાને છ ઉદયસ્થાન હોય–૨૧, ૨૫, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦. નારકીને ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય–૯૨, ૮૯, ૮૮. તિર્યંચને સત્તાસ્થાન પાંચ હોય–૯૨, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮. મનુષ્યને સત્તાસ્થાન અગ્યાર હોય તે આ પ્રમાણે—૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૯, ૭૬, ૭૫, ૯, ૮. દેવતાને ચાર સત્તા સ્થાનક હોય–૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮.* ૬૪

---

*ચાર ગતિને વિષે નામ કર્મનો સંવેધ.—

તિર્યંચ ગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં નારકીને પોતાનાં પાંચે ઉદયસ્થાને ૯૨ અને ૮૮ ની સત્તા હોય. મનુષ્ય ગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતાં ૮૯ નું વધારે હોય. કુલ ૧૫ થાય. તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય ૩૦ બાંધતાં ૯૨ અને ૮૮ નાં હોય. મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ૩૦ બાંધતાં પાંચે ઉદયે ૮૯ નું એકજ હોય. કુલ ૧૫ થાય. સર્વ મળી ૩૦ સત્તાસ્થાનક થાય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૨૩ ૨૫, ૨૬, ૨૯ અને ૩૦ એ પાંચ બંધસ્થાને તિર્યંચને પોતાના નવ ઉદય પૈકી પ્રથમના ચાર ઉદયે ૯૨, ૮૮, ૮૬, ૮૦ અને ૭૮ એમ પાંચ પાંચ અને પછીના પાંચ ઉદયે ૭૮ વિના ચાર ચાર સત્તાસ્થાન હોય. પ્રત્યેક બંધે ૪૦, ૪૦ હોય. કુલ ૨૦૦ થાય. અહીં એટલું વિશેષ છે કે મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ૨૯ના બંધે ૭૮ ની સત્તા હોય જ નહિ. ૨૮ ના બંધે ૨૪ વિના આઠ ઉદય હોય. ૨૪ નો ઉદય એકેંદ્રિયને જ હોય અને તે દેવ કે નરક ગતિમાં ન જાય તેથી. ૨૧, ૨૬, ૨૮, ૨૯ અને ૩૦ ના ઉદયો ક્ષાયિક સમ્યગ્દૃષ્ટિને અથવા પૂર્વે આયુષ્ય બાંધેલા અને મોહનીયની ૨૨ પ્રકૃતિની સત્તાવાળા વેદક સમ્યગ્દૃષ્ટિને હોય. એ દરેક ઉદયે ૯૨ અને ૮૮ એ બે બે સત્તાસ્થાન હોય. ૨૫ અને ૨૭ ના ઉદયો વૈક્રિય તિર્યંચને હોય. ત્યાં પણ એ જ બે સત્તાસ્થાન હોય. ૩૦ અને ૩૧ ના ઉદયો સર્વ પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તા સમ્યગ્દૃષ્ટિ તથા મિથ્યાદૃષ્ટિને હોય. ત્યાં પ્રત્યેકે ૯૨, ૮૮ અને ૮૬ એ ત્રણ ત્રણ સત્તાસ્થાન હોય, પણ અહીં ૮૬નું તો મિથ્યાદૃષ્ટિને જ હોય, સમ્યગ્દૃષ્ટિ તો અવશ્ય દેવદ્વિકાદિ બાંધે તેથી તેને તે ન હોય. કુલ ૧૮ સત્તાસ્થાન ૨૮ ના બંધે થાય. સર્વ મળી ૨૧૮ થાય.

૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૯ અને ૩૦ એ પાંચ બંધસ્થાને મનુષ્યને ૨૧, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯ અને ૩૦ એ સાત ઉદય હોય. અહીં ૨૫ અને ૨૭ ના ઉદયો વૈક્રિય મનુષ્યને હોય. એ બે ઉદયે ૯૨ અને ૮૮ એ બે અને પાંચ ઉદયે ૯૨, ૮૮, ૮૬ અને ૮૦ એ ચાર સત્તાસ્થાનક હોય, સર્વ મળી દરેક બંધે ૨૪, ૨૪ સત્તાસ્થાન હોય. ૨૮ ના બંધે એજ સાત ઉદય હોય. ત્યાં ૨૧ અને ૨૬ ના ઉદયો કરણ અપર્યાપ્તા અવિરતિ સમ્યગ્દૃષ્ટિને હોય, ૨૫ અને ૨૭ ના ઉદયો વૈક્રિય તથા આહારક સંયતને હોય, ૨૮ અને ૨૯ ના ઉદયો વૈક્રિય તથા આહારક સંયત અને અવિરતિ સમ્યગ્દૃષ્ટિને હોય અને ૩૦ નો ઉદય સમ્યગ્દૃષ્ટિ તથા મિથ્યા દૃષ્ટિને હોય. ૩૦વિના પ્રત્યેક ઉદયસ્થાને

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૯૨ અને ૮૮ એ બે એ સત્તાસ્થાન હોય. આહારકને ૯૨ ની જ સત્તા હોય. ૩૦ ના ઉદયે ૯૨, ૮૯, ૮૮ અને ૮૬ એ ચારસત્તાસ્થાન હોય. ૮૯ નું તો નરકગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૮ બાંધતા મિથ્યાદૃષ્ટિને હોય. સર્વ સંખ્યાએ ૨૮ ના બંધે ૧૬ સત્તાસ્થાન થાય. ૨૯ બાંધતાં વિશેષ છે તે કહે છે. દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં પૂર્વોક્ત સાતે ઉદયે ૯૩ અને ૮૯ એ બે સત્તાસ્થાન હોય પણ અહીં ૩૦ નો ઉદય સમ્યગ્દૃષ્ટિને જ હોય. આહારકને ૯૩ નું જ હોય. સર્વ થઇને ૧૪ સત્તાસ્થાન થાય. આહારકદ્વિક સહિત ૩૦ બાંધતાં ૨૯ અને ૩૦ એ બે ઉદયસ્થાન હોય. ૨૯ નું આહારક શરીર કરી અન્તિમકાલે અપ્રમત્ત થાય તેને હોય. બન્ને ઉદયે ૯૨ ની સત્તા હોય. ૩૧ ના બંધે એક ઉદયસ્થાન (૩૦ નું) અને એક સત્તાસ્થાન (૯૩ નું) હોય. (અહીં ૨૯ નું ઉદયસ્થાન પણ પૂર્વે કહ્યું છે પણ અહીં તેની વિવક્ષા કરેલી નથી. તેનું કારણ તેઓ જાણે.) એકના બંધે ૩૦ નો ઉદય હોય. ત્યાં ૯૩, ૯૨, ૮૯. ૮૮, ૮૦, ૭૯, ૭૬ અને ૭૫ એ આઠ સત્તાસ્થાન હોય. સર્વ બંધસ્થાન તથા ઉદયસ્થાનની અપેક્ષાએ સત્તાસ્થાનં ૧૫૯ થાય. તે આ પ્રમાણે:—૨૩ ના બંધે ૨૪, ૨૫ ના બંધે ૨૪, ૨૬ ના બંધે ૨૪, ૨૮ ના બંધે ૧૬, ૨૯ અને ૩૦ ના બંધે મનુષ્ય અને તિર્યંચ ગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતાં ૨૪, ૨૪. અને દેવગતિ પ્રાયોગ્ય ૨૯ બાંધતાં ૧૪, ૩૧ ના બંધે ૧ અને ૧ ના બંધે ૮. બંધના અભાવે ઉદયસ્થાન તથા સત્તાસ્થાનનો પરસ્પર સંવેધ પૂર્વે સામાન્ય સંવેધે વિચાર્યો છે તે અનુસાર જાણવો.

દેવતાને ૨૫, ૨૬ અને ૨૯ એ ત્રણ બંધસ્થાને પોતાનાં છ ઉદયે ૯૨ અને ૮૮ એ બે સત્તાસ્થાન હોવ.તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય ૩૦ ના બંધે પણ એજ મુજબ બે સત્તાસ્થાન હોય અને મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ૩૦ ના બંધે પ્રત્યેક ઉદયે ૯૩ અને ૮૯ એ બે સત્તાસ્થાન હોય. સર્વ મળી સત્તાસ્થાનક ૬૦ થાય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

જાતિ માર્ગણાએ બંધોદય સત્તાસ્થાન.

[૧] ઇગ [૨] વિગલિંદિઅ [૩] સગલે, [૧] પણ [૨] પંચ ય અટ્ઠ બંધઠાણાણિ;
[૧] પણ [૨] છ [૩] ક્કિક્કારુદયા, [૧] પણ [૨] પણ [૩] બારસ ય સંતાણિ ॥ ૬૫ ॥

ઇગવિગલિંદિય સગલે—એકેંદ્રિય, વિકલેંદ્રિય અને સકલેંદ્રિય (પંચેંદ્રિય) ને વિષે (અનુક્રમે).
પણ પંચ ય અટ્ઠ—પાંચ, પાંચ અને આઠ.
બંધ ઠાણાણિ—બંધસ્થાનો.
પણ છક્કિક્કાર—પાંચ, છ અને અગ્યાર.
ઉદયા—ઉદયસ્થાનો.
પણ પણ બારસ ય—પાંચ, પાંચ અને બાર.
સંતાણિ—સત્તાસ્થાનો.

અર્થ—એકેંદ્રિય, વિકલેંદ્રિય અને પંચેંદ્રિયને વિષે અનુક્રમે પાંચ, પાંચ અને આઠ બંધસ્થાનો; પાંચ, છ અને અગ્યાર ઉદયસ્થાનો અને પાંચ, પાંચ અને બાર સત્તાસ્થાનો જાણવાં. ૬૫.

વિવેચન—હવે ઇંદ્રિય આશ્રયીને નામ કર્મનાં બંધોદય સત્તા સ્થાનક કહે છે—

એકેંદ્રિયને, વિકલેંદ્રિયને અને સકલ તે પંચેંદ્રિયને અનુક્રમે બંધસ્થાનક કહે છે—એકેંદ્રિયને બંધસ્થાનક પાંચ હોય—૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૯, ૩૦. ત્રણ વિકલેંદ્રિયને એજ પાંચ બંધસ્થાન હોય—૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૯, ૩૦. પંચેંદ્રિયને આઠ બંધસ્થાન હોય—૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૧. એકેંદ્રિયને પાંચ ઉદયસ્થાનક હોય—૨૧, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૭. વિકલેંદ્રિયને છ ઉદયસ્થાન હોય—૨૧, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૩૧. પંચેંદ્રિયને અગ્યાર ઉદયસ્થાનક હોય—૨૦, ૨૧, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૯, ૮. તથા એકેંદ્રિયને પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય—૯૨, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮. વિકલેંદ્રિયને પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય—૯૨, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮. પંચેંદ્રિયને બાર સત્તાસ્થાનં હોય—૯૩, ૯૨, ૮૯, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૯, ૭૮, ૭૬, ૭૫, ૯, ૮.* ૬૫.

---

* એકેંદ્રિયને પાંચે બંધસ્થાને પ્રથમના ચાર ઉદયે પાંચ પાંચ સત્તાસ્થાન હોય અને ૨૭ના ઉદયે ૭૮ વિના ચાર હોય, કુલ ૧૨૦ સત્તાસ્થાન થાય. વિકલેંદ્રિયને પાંચે બંધસ્થાને પ્રથમના બે ઉદયે પાંચ પાંચ અને પછીના ચાર ઉદયે ૭૮ વિના ચાર ચાર સત્તાસ્થાન હોય. કુલ ૧૩૦ થાય.

પંચેંદ્રિયને ૨૩ના બંધે ૨૧, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૦ અને ૩૧ એ છ ઉદયસ્થાન હોય. પહેલા બે ઉદયે પાંચ પાંચ અને પછીના ચાર ઉદયે ૭૮ વિના ચાર ચાર સત્તાસ્થાન હોય. સર્વ મળી ૨૬ થાય. ૨૫ અને ૨૬ના બંધે ૨૫ અને ૨૭ સહિત આઠે ઉદયસ્થાન હોય. છ ઉદયે હમણા ગણ્યાં પ્રમાણે ૨૬ અને ૨૫, અને ૨૭ના ઉદયે પ્રત્યેક ૯૨ અને ૮૮ એ બે સત્તાસ્થાન ગણતાં સર્વ થઇને ૩૦, ૩૦ સત્તાસ્થાન થાય. ૨૮ના બંધે આઠે ઉદય હોય. તે તિર્યંચ પંચેંદ્રિય અને મનુષ્યને હોય. ત્યાં ૨૧ થી ૨૯ પર્યંત છ ઉદયસ્થાને પ્રત્યેકે ૯૨ અને ૮૮ એ બે સત્તાસ્થાન હોય. ૩૦ના ઉદયે ૯૨, ૮૯, ૮૮, અને ૮૬ એ ચાર હોય. ૩૧ના ઉદયે ૮૯ વિના ત્રણ હોય. સર્વ થઇને ૧૫ સત્તાસ્થાન થાય. ૨૯ના બંધે આઠે ઉદયસ્થાન હોય. ૨૧ અને ૨૬ના ઉદયે ૯૨, ૮૮, ૮૬, ૮૦, ૭૮, ૯૩ અને ૮૯ એ સાત સત્તાસ્થાન હોય. તિર્યંચગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતાં પહેલાં પાંચ, મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતાં ૭૮ વિના તેજ ચાર અને દેવગતિ પ્રાયોગ્ય બાંધતાં છેલ્લાં બે હોય. ૨૮, ૨૯ અને ૩૦ના ઉદયે તેજ છ છ હોય. ૩૧ના

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઇઅ કમ્મપગઇઠાણાણિ સુઠ્ઠુ બંધુદયસંતકમ્માણં;
ગઇઆઇએહિં અટ્ઠસુ, ચઉપ્પયારેણ નેઆણિ ॥૬૬॥

ઇય—એ પૂર્વોક્ત પ્રકારે
બંધુદયસંતકમ્માણું—બંધ, ઉદય અને સત્તા સંબંધી,
કમ્મપગઈઠાણાણિ—કર્મ પ્રકૃતિનાં સ્થાનોને
સુઠ્ઠુ—અત્યંત ઉપયોગ રાખીને
ગઇઆઇએહિં—ગતિ આદિ (માર્ગણાસ્થાનો) વડે
અટ્ઠસુ—આઠ અનુયોગ દ્વારને વિષે
ચઉપ્પયારેણ—ચાર (પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, અનુભાગ અને પ્રદેશ રૂપ) પ્રકારે
નેયાણિ—જાણવા.

અર્થ—એ પૂર્વોક્ત પ્રકારે બંધ, ઉદય અને સત્તા સંબંધી કર્મપ્રકૃતિનાં સ્થાનોને અત્યંત ઉપયોગ રાખીને ગતિ આદિ માર્ગણાસ્થાનોવડે આઠ અનુયોગ દ્વારોને વિષે ચાર (પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, રસ અને પ્રદેશ) પ્રકારે જાણવા. ૬૬.

ઉદયે પહેલાં ચાર હોય. ૨૫ અને ૨૭ના ઉદયે ૯૨, ૮૮, ૯૩ અને ૮૯ એ ચાર હોય. સર્વ થઇને ૨૯ના બંધે સત્તાસ્થાન ૪૪ થાય. ૩૦ના બંધે ૨૯ના બંધની પેઠે સમજવું. ફેર એટલો જ કે ૨૧ના ઉદયે પહેલાં પાંચ તિર્યંચગતિપ્રાયોગ્ય બાંધતાં હોય અને છેલ્લાં બે મનુષ્યગતિપ્રાયોગ્ય બાંધતાં દેવતાને હોય. ૨૬ના ઉદયે ૯૩ અને ૮૯નાં ન હોય. ૨૬નો ઉદય તિર્યંચ અથવા મનુષ્ય અપર્યાપ્તાને હોય. તેઓને દેવગતિપ્રાયોગ્ય કે મનુષ્યગતિપ્રાયોગ્ય બંધ ન હોય તેથી. એટલે અહીં ૨૬ના ઉદયમાં બે ઘટે, બાકી પૂર્વની પેઠે હોય. સર્વ થઇને ૪૨ થાય. ૩૧ અને ૧ના બંધે ઉદય અને સત્તાનો સંવેધ જેમ પ્રથમ મનુષ્ય ગતિમાં કહ્યો છે તેમ જ કહેવો.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વિવેચન—એમ એ રીતે ઉક્ત પ્રકારે સુઠુ—અત્યંત ઉપયોગ રાખીને આઠે કર્મપ્રકૃતિનાં બંધ, ઉદય સત્તા સંબંધી સ્થાનક ગત્યાદિક ચઉદ માર્ગણાસ્થાનકે—ગતિ ૧, ઇંદ્રિય ૨, કાય ૩, યોગ ૪, વેદ ૫, કષાય ૬, જ્ઞાન ૭, સંયમ ૮, દર્શન ૯, લેશ્યા ૧૦, ભવ્ય ૧૧, સમ્યક્ત્વ ૧૨, સંજ્ઞિ ૧૩, અને આહારી ૧૪, એ ચૌદ સ્થાનકે અને એના ઉત્તર ભેદ બાસઠ માર્ગણા સ્થાનકે કહેવાં. તેમજ આઠ અનુયોગ દ્વારને વિષે કહેવા. संतपयपरूवणया १, दव्वपमाणं च २ खित्त ३ फुसणाय ४। कालो ५ अंतर ६ भावो ७, अप्पाबहुयं च ८ दाराइं* ॥१॥ એ આઠ અનુયોગ દ્વાર જાણવાં. ત્યાં સત્પદ પ્રરૂપણાએ કરીને ગુણઠાણાને વિષે અને ગતિ ઇંદ્રિય માર્ગણાને વિષે બંધોદય સત્તાનો સંવેધ જેમ કહ્યો છે તે અનુસારે કાયયોગાદિક માર્ગણાને વિષે પણ કહેવો. અને જે શેષ દ્રવ્યપ્રમાણાદિક ૭ અનુયોગ દ્વાર તે કર્મપ્રકૃતિ, કર્મપ્રાભૃત પ્રમુખ ગ્રંથ સમ્યક્ પ્રકારે જોઇને કહેવા. પણ આજ તે ગ્રંથનાં અભાવ થકી લેશ માત્ર પણ કહી ન શકીએ. તે માટે ચાર પ્રકારે—પ્રકૃતિ ૧, સ્થિતિ ૨, અનુભાગ ૩ અને પ્રદેશ ૪ એ ચાર પ્રકારે કહેવાં. ત્યાં પ્રકૃતિ આશ્રયી બંધોદય સત્તાના સ્થાનક પૂર્વે કહ્યાં છે, તે અનુસારે સ્થિતિ, અનુભાગ, પ્રદેશ આશ્રયી પણ કહેવાં. ૬૬

---

* છતાપદની પ્રરૂપણા, દ્રવ્યનું પ્રમાણ, ક્ષેત્ર, સ્પર્શના, કાળ, અંતર, ભાવ અને અલ્પબહુત્વ, એ આઠ દ્વારા જાણવા. આનું વિશેષ સ્વરૂપ નવ તત્ત્વ પ્રકરણથી જાણવું. ત્યાં એક ભાગ દ્વાર વિશેષ છે. એટલે નવ અનુયોગ છે. તત્ત્વાર્થ સૂત્રમાં ઉપરોક્ત આઠ અનુયોગ છે. अनु—पश्चात् योग જોડવું. સૂત્ર સાથે અર્થનું જોડવું તેને અનુયોગ કહીએ.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૬૨ માર્ગણાસુ મૂલોત્તરપ્રકૃતીનાં બંધોદયસત્તા-સંવેધભંગયંત્રકમ્.

૬૨	માર્ગણાસુ	મૂલપ્ર. ભં. ૭	જ્ઞા. ભં. ૨	દર્શ ભં. ૧૧	વે. ભં. ૮	આયુઃ ભં. ૨૮	ગોત્ર. ભં. ૭	અંત. ભં. ૨
૧	નરક૦	૨	૧	૪	૪	૫	૨	૧
૨	તિર્યં૦	૨	૧	૪	૪	૯	૩	૧
૩	મનુ૦	૭	૨	૧૧	૮	૯	૬	૨
૪	દેવ૦	૨	૧	૪	૪	૫	૪	૧
૫	એકે૦	૨	૧	૨	૪	૫	૩	૧
૬	બેઇંદ્રિ૦	૨	૧	૨	૪	૫	૩	૧
૭	તેઇંદ્રિ૦	૨	૧	૨	૪	૫	૩	૧
૮	ચઉ૦	૨	૧	૨	૪	૫	૩	૧
૯	પંચે૦	૭	૨	૧૧	૮	૨૮	૭	૨
૧૦	પૃથ્વી૦	૨	૧	૨	૪	૫	૩	૧
૧૧	અપુ૦	૨	૧	૨	૪	૫	૩	૧
૧૨	તેઉ૦	૨	૧	૨	૪	૩	૨	૧
૧૩	વાયુ૦	૨	૧	૨	૪	૫	૩	૧
૧૪	વન૦	૨	૧	૨	૪	૫	૩	૧
૧૫	ત્રસ૦	૭	૨	૧૧	૮	૨૮	૭	૨
૧૬	મનો૦	૬	૨	૧૧	૪	૨૮	૫	૨
૧૭	વચન૦	૬	૨	૧૧	૪	૨૮	૫	૨

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૧૮	કાય૦	૬	૨	૧૧	૪	૨૮	૬	૨
૧૯	સ્ત્રીવેદ૦	૨	૧	૭	૪	૨૩	૫	૧
૨૦	પુરૂ૦	૨	૧	૭	૪	૨૩	૫	૧
૨૧	નપું૦	૨	૧	૭	૪	૨૩	૫	૧
૨૨	ક્રોધ૦	૨	૧	૭	૪	૨૮	૫	૧
૨૩	માન૦	૨	૧	૭	૪	૨૮	૫	૧
૨૪	માયા૦	૨	૧	૭	૪	૨૮	૫	૧
૨૫	લોભ૦	૩	૧	૭	૪	૨૮	૫	૧
૨૬	મતિ૦	૫	૨	૧૧	૪	૨૦	૩	૨
૨૭	શ્રુત૦	૫	૨	૧૧	૪	૨૦	૩	૨
૨૮	અવધિ૦	૫	૨	૧૧	૪	૨૦	૩	૨
૨૯	મન૦	૫	૨	૯	૪	૬	૨	૨
૩૦	કેવલ૦	ડં ૨	૦	૦	૬	૧	૨	૦
૩૧	મત્ય૦	૨	૧	૨	૪	૨૮	૫	૧
૩૨	શ્રુતઅ૦	૨	૧	૨	૪	૨૮	૫	૧
૩૩	વિભંગ૦	૨	૧	૨	૪	૨૮	૪	૧
૩૪	સામાયિક૦	૨	૧	૫	૪	૬	૧	૧
૩૫	છેદોપ૦	૨	૧	૫	૪	૬	૧	૧
૩૬	પરિહાર૦	૨	૧	૨	૪	૬	૧	૧
૩૭	સૂક્ષ્મસં૦	૧	૧	૩	૨	૨	૧	૧
૩૮	યથાખ્યા૦	ડં૪	૧	૪	૬	૨	૨	૧
૩૯	દેશવિર૦	૨	૧	૨	૪	૧૨	૨	૧
૪૦	અવિરત૦	૨	૧	૪	૪	૨૮	૫	૧

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૪૧	ચક્ષુદર્શ૦	૫	૨	૧૧	૪	૨૮	૫	૨
૪૨	અચક્ષુ૦	૫	૨	૧૧	૪	૨૮	૬	૨
૪૩	અવધિ૦	૫	૨	૧૧	૪	૨૦	૩	૨
૪૪	કેવલ૦	૬'૨	૦	૦	૬	૧	૨	૦
૪૫	કૃષ્ણલે૦	૨	૧	૪	૪	૨૮	૫	૧
૪૬	નીલલે૦	૨	૧	૪	૪	૨૮	૫	૧
૪૭	કાપો૦	૨	૧	૪	૪	૨૮	૫	૧
૪૮	તેજો૦	૨	૧	૪	૪	૨૧	૪	૧
૪૯	પદ્મલે૦	૨	૧	૪	૪	૨૧	૪	૧
૫૦	શુક્લ૦	૬	૨	૧૧	૪	૧૬ ૨૧	૫	૨
૫૧	ભવ્ય૦	૭	૨	૧૧	૮	૨૮	૭	૨
૫૨	અભવ્ય૦	૨	૧	૨	૪	૨૮	૫	૧
૫૩	ઉપશ૦	૩	૨	૬	૪	૧૬	૩	૨
૫૪	ક્ષાયિક૦	૭	૨	૯	૮	૧૫	૪	૨
૫૫	ક્ષાયોપ૦	૨	૧	૨	૪	૨૦	૨	૧
૫૬	મિશ્ર૦	૧	૧	૨	૪	૧૬	૨	૧
૫૭	સાસ્વા૦	૨	૧	૨	૪	૨૬	૪	૧
૫૮	મિથ્યા૦	૨	૧	૨	૪	૨૮	૫	૧
૫૯	સંજ્ઞી૦	૭ ૫	૨	૧૧	૮	૨૮	૭	૨
૬૦	અસંજ્ઞી૦	૨	૧	૨	૪	૧૪	૩	૧
૬૧	આહારી૦	૬	૨	૧૧	૪	૨૮	૬	૨
૬૨	અંણાહારી.	૩	૧ ૦	૪ ૦	૮	૪	૭	૧

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઉદયસ્સુદીરણાએ, સામિત્તાઓ ન વિજ્જઇ વિસેસો;

મુત્તૂણંય ઇગયાલં સેસાણં સવ્વપયડીણં ॥૬૭॥

(ઇગયાલં = ૪૧, સેસાણં = ૮૧)

ઉદયસ્સ—ઉદયના.
ઉદીરણાએ—ઉદીરણાના.
સામિત્તાઓ—સ્વામીપણાને આશ્રયીને.
ન વિજ્જઈ—નથી
વિસેસો—વિશેષ—ફેરફાર
મુત્તૂણ—મૂકીને
ઈગયાલં—એકતાળીશ પ્રકૃતિને
સેસાણં—બાકીની (૮૧)
સવ્વપયડીણં—સર્વ પ્રકૃતિનો

અર્થ—ઉદય અને ઉદીરણાના સ્વામીપણાને આશ્રયીને એકતાળીશ પ્રકૃતિને મૂકીને (વર્જીને) બાકીની સર્વ (૮૧) પ્રકૃતિનો ફેરફાર નથી અર્થાત ૮૧ પ્રકૃતિ જ્યારે જ્યારે ઉદયમાં હોય ત્યારે ત્યારે ઉદીરણામાં પણ હોય. ૬૭.

વિવેચન—ઇહાં બંધોદય સત્તાનો સંવેધ કહ્યો ત્યાં ઉદય કહ્યા પણ ઉદીરણા કહી નથી તે કહે છે. ઇહાં કાળપ્રાપ્ત કર્મપરમાણુઓનું અનુભવવું તે ઉદય કહીએ. અને અકાલપ્રાપ્ત ઉદયાવલિકા થકી બાહિર રહ્યા તેનું કષાય સહિત અથવા કષાય રહિત યોગરૂપ વીર્યવિશેષે કરીને આકર્ષીને ઉદય પ્રાપ્ત કર્મપરમાણુઓ સાથે અનુભવવું તે ઉદીરણા કહીએ. એ બે—ઉદય ઉદીરણાના સ્વામીપણા આશ્રયીને વિશેષ નથી. ઉદય છતે અવશ્ય ઉદીરણા પણ હોય, તે માટે વિશેષ નથી. કેટલી પ્રકૃતિમાં? એકતાળીશ પ્રકૃતિ ટાળીને શેષ એકાશી પ્રકૃતિના ઉદય ઉદીરણા માંહે વિશેષ નથી. તેની ઉદય ઉદીરણા સાથે હોય, સમકાળે પ્રવર્તે તે માટે. ૬૭.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

એકચત્વારિંશત્પ્રકૃતીરાહ—

૫ ૫ ૯ ૨ ૧
નાણંતરાયદસગં, દંસણનવ વેઅણિજ્જમિચ્છત્તં;
૧ ૧ ૩ ૪ ૯ ૧
સમ્મત્ત લોભ વેઆ-ઉઆણિ નવનામ ઉચ્ચં ચ ॥૬૮॥

નાણંતરાયદસગં—જ્ઞાનાવરણ અને અંતરાય મળી દશ.
દંસણનવ—દર્શનાવરણની નવ
વેયણિજ્જ—બે વેદનીય
મિચ્છત્તં—મિથ્યાત્વ મોહનીય
સમ્મત્ત—સમ્યક્ત્વ મોહનીય
લોભ—સંજ્વલન લોભ.
વેયાઉઆણિ—ત્રણ વેદ, ચાર આયુષ્ય.
નવનામ—નામકર્મની નવપ્રકૃતિ
ઉચ્ચંચ—અને ઉચ્ચ ગોત્ર.

અર્થ—જ્ઞાનાવરણ અને અંતરાય મળીને દશ, દર્શનાવરણની નવ, બે વેદનીય, મિથ્યાત્વ મોહનીય, સમ્યક્ત્વ મોહનીય, સંજ્વલન લોભ, ત્રણ વેદ, ચાર આયુષ્ય, નામ કર્મની નવ પ્રકૃતિ અને ઉચ્ચ ગોત્ર (એ એકતાળીશ પ્રકૃતિની ઉદય ઉદીરણા સમકાળે ન હોય). ૬૮.

(વિવેચન—હવે જે ૪૧ પ્રકૃતિને ઉદય ઉદીરણાએ ફેર છે-વિશેષ છે, તે ૪૧ પ્રકૃતિ કહે છે.—

પાંચ જ્ઞાનાવરણીય ૫, પાંચ અંતરાય ૫, એવં ૧૦, નવ દર્શનાવરણીય એવં ૧૯, બે વેદનીય એવં ૨૧, મિથ્યાત્વ મોહનીય ૨૨, સમ્યક્ત્વ મોહનીય ૨૩, સંજ્વલન લોભ ૨૪, ત્રણ વેદ ૨૭, ચાર આઉષ્ય ૩૧, નવ નામકર્મની પ્રકૃતિ જે ચૌદમે ગુણઠાણે રહે છે તે ૪૦ અને ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૪૧, એ એકતાળીશ પ્રકૃતિ જાણવી એની ઉદય અને ઉદીરણા સમકાળે ન હોય. ૬૮.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

મોહનીયકર્મણઃ બંધોદયસત્તાસંવેધભંગાનાં યંત્રકં માર્ગણાસુ ॥

૬૨	માર્ગણાસુ	મોહનીયસ્ય બંધસ્થાનાનિ.		ભાં-ગા. ૨૧	મોહનીયસ્ય ઉદયસ્થાન. ૯		ઉદય ચો૪૦ ભં.૨૩	ઉદયભં ૯૮૩	ઉદય પદ ૨૮૮	પદવૃંદ ૬૯૪૭	મોહનીયસ્ય સત્તા સ્થાનાનિ ૧૫	
૧	નરક	૩	૨૨।૨૧।૧૭	૧૨	૫	૧૦।૯।૮।૭।૬	ડષ્ટક ૨૪	૧૯૨	૧૯૨	૧૫૩૬	૬	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૨।૨૧
૨	તિર્યગ્	૪	૨૨।૨૧।૧૭।૧૩	૧૪	૬	૧૦।૯।૮।૭।૬।૫	ચોવી ૩૨	૭૬૪	૨૪૪	૫૮૫૬	૬	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૨।૨૧
૩	મનુષ્ય	૧૦	૨૨।૨૧।૧૭।૧૩।૯।૫।૪।૩।૨।૧	૨૧	૯	૧૦।૯।૮।૭।૬।૫।૪।૨।૧।૦	ચૌ૪૦ ભાં૨૩	૯૮૩	૨૮૮	૬૯૪૭	૧૫	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩।૨૨।૨૧।૧૩।૧૨।૧૧।૫।૪।૩।૨।૧।૦
૪	દેવગ૦	૩	૨૨।૨૧।૧૭	૧૨	૫	૧૦।૯।૮।૭।૬	ષોડ ૨૪	૩૮૪	૧૯૨	૩૦૭૨	૬	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૨।૨૧
૫	એકેંદ્રિ૦	૨	૨૨।૨૧	૧૦	૪	૧૦।૯।૮।૭	ડષ્ટક૮	૬૪	૬૮	૫૪૪	૩	૨૮।૨૭।૨૬
૬	બેઇંદ્રિં૦	૨	૨૨।૨૧	૧૦	૪	૧૦।૯।૮।૭	ડષ્ટક૮	૬૪	૬૮	૫૪૪	૩	૨૮।૨૭।૨૬
૭	તેઇંદ્રિ૦	૨	૨૨।૨૧	૧૦	૪	૧૦।૯।૮।૭	ડષ્ટક૮	૬૪	૬૮	૫૪૪	૩	૨૮।૨૭।૨૬
૮	ચઉરિં૦	૨	૨૨।૨૧	૧૦	૪	૧૦।૯।૮।૭	ડષ્ટક૮	૬૪	૬૮	૫૪૪	૩	૨૮।૨૭।૨૬

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri
Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

૯	પંચેંદ્રિ૦	૧૦	૨૨।૨૧।૧૭।૧૩।૯।૫।૪।૩।૨।૧।૦	૨૧	૯	૧૦।૯।૮।૭।૬।૫।૪।૨।૧।૦	ચો૦ ૪૦ ભાં ૨૩	૯૮૩	૨૮૮	૬૯૪૭	૧૫	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩।૨૨।૨૧।૧૩।૧૨।૧૧।૫।૪।૩।૨।૧।૦
૧૦	પૃથ્વી૦	૨	૨૨।૨૧	૧૦	૪	૧૦।૯।૮।૭	૬૪ક૮	૬૪	૬૮	૫૪૪	૩	૨૮।૨૭।૨૬
૧૧	અપ્કા૦	૨	૨૨૧	૧૦	૪	૧૦।૯।૮।૭	૬૪ક૮	૬૪	૬૮	૫૪૪	૩	૨૮।૨૭।૨૬
૧૨	તેઊકા૦	૧	૨૨૧	૬	૩	૧૦।૯।૮	૬૪ક૪	૩૨	૩૬	૨૮૮	૩	૨૮।૨૭।૨૬
૧૩	વાયુકા૦	૧	૨૨	૬	૩	૧૦।૯।૮	૬૪ક૪	૩૨	૩૬	૨૮૮	૩	૨૮।૨૭।૨૬
૧૪	વનસ્પ૦	૨	૨૨।૨૧	૧૦	૪	૧૦।૯।૮।૭	૬૪ક૮	૬૪	૬૮	૫૪૪	૩	૨૮।૨૭।૨૬
૧૫	ત્રસકાય	૧૦	૨૨।૨૧।૧૭।૧૩।૯।૫।૪।૩।૨।૧।૦	૨૧	૯	૧૦।૯।૮।૭।૬।૫।૪।૨।૧।૦	ચો૦ ૪૦ ભાં ૨૩	૯૮૩	૨૮૮	૬૯૪૭	૧૫	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩।૨૨।૨૧।૧૩।૧૨।૧૧।૫।૪।૩।૨।૧।૦
૧૬	મનોયોગ	૧૦	૨૨।૨૧।૧૭।૧૩।૯।૫।૪।૩।૨।૧।૦	૨૧	૯	૧૦।૯।૮।૭।૬।૫।૪।૨।૧।૦	ચો૦ ૪૦ ભાં ૨૩	૯૮૩	૨૮	૬૯૪૭	૧૫	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩।૨૨।૨૧।૧૩।૧૨।૧૧।૫।૪।૩।૨।૧।૦
૧૭	વચન૦	૧૦	૨૨।૨૧।૧૭।૧૩।૯।૫।૪।૩।૨।૧।૦	૨૧	૯	૧૦।૯।૮।૭।૬।૫।૪।૨।૧।૦	ચો૦ ૪૦ ભાં ૨૩	૯૮૩	૨૮૮	૬૯૪૭	૧૫	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩।૨૨।૨૧।૧૩।૧।૧૧।૫।૪।૩।૨।૧।૦

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

૧૮	કાય૦	૧૦	૨૨ા૨૧ા૧૭ ા૧૩ા૯ા૫ા૪ા ૩ા૨ા૧ા૦	૨૧	૯	૧૦ા૯ા૮ા ૭ા૬ા૫ા૪ ા૨ા૧ા૦	ચો૦ ૪૦ ભા ૨૩	૯૮૩	૨૮૮	૬૯૪૭	૧૫	૨૮ા૨૭ા૨૬ા૨૪ા૨૩ા ૨૨ા૨૧ા૧૩ા૧૨ા૧૧ા ૫ા૪ા૩ા૨ા૧ા૦
૧૯	પુરૂષ૦	૬	૨૨ા૨૧ા૧૭ા ૧૩ા૯ા૫	૧૭	૮	૧૦ા૯ા૮ા૭ ા૬ા૫ા૪ા૨	છ૯૪૦ ભાં૦ ૪	૩૨૪	૨૮૮	૨૩૧૨	૧૧	૨૮ા૨૭ા૨૬ા૨૪ા૨૩ા ૨૨ા૨૧ા૧૩ા૧૨ા૧૧ા૫ં
૨૦	સ્રીવેદ	૬	૨૨ા૨૧ા૧૭ા ૧૩ા૯ા૫	૧૭	૮	૧૦ા૯ા૮ા૭ ા૬ા૫ા૪ા૨	છ૯૪૦ ભા૦ ૪	૩૨૪	૨૮૮	૨૩૧૨	૧૧	૨૮ા૨૭ા૨૬ા૨૪ા૨૩ા ૨૨ા૨૧ા૧૩ા૧૨ા૧૧ા૫ં
૨૧	નપુંસ૦	૬	૨૨ા૨૧ા૧૭ા ૧૩ા૯ા૫	૧૭	૮	૧૦ા૯ા૮ા ૭ા૬ા૫ા૪ા૨	છ૯૪૦ ભાં૦ ૪	૩૨૪	૨૮૮	૨૩૧૨	૧૧	૨૮ા૨૭ા૨૬ા૨૪ા૨૩ા ૨૨ા૨૧ા૧૩ા૧૨ા૧૧ા૫ા
૨૨	ક્રોધક૦	૭	૨૨ા૨૧ા૧૭ ા૧૩ા૯ા૫ા૪	૧૮	૯	૧૦ા૯ા૮ા૭ા૬ ા૫ા૪ા૨ા૧ા૦	છ૯૪૦ ભાં૦ ૪	૨૪૪	૨૮૮	૧૭૩૫	૧૨	૨૮ા૨૭ા૨૬ા૨૪ા૨૩ા૨૨ા ૨૧ા૧૩ા૧૨ા૧૧ા૫ા૪ા
૨૩	માનક૦	૮	૨૨ા૨૧ા૧૭ા ૧૩ા૯ા૫ા૪ ા૩	૧૯	૯	૧૦ા૯ા૮ા ૭ા૬ા૫ા૪ા ૨ા૧ા૦	છ૯૪૦ ભા૦ ૫	૨૪૫	૨૮૮	૧૭૩૬	૧૩	૨૮ા૨૭ા૨૬ા૨૪ા૨૩ા૨૨ ા૨૧ા૧૩ા૧૨ા૧૧ા૫ા૪ા ૩ા
૨૪	માયા	૯	૨૨ા૨૧ા૧૭ા ૧૩ા૯ા૫ા૪ ા૩ા૨	૨૦	૯	૧૦ા૯ા૮ા૭ા ૬ા૫ા૪ા૨ા૧	છ૯૪૦ ભાં૦ ૬	૨૪૬	૨૮૮	૧૭૩૭	૧૪	૨૮ા૨૭ા૨૬ા૨૪ા૨૩ા૨૨ા ૨૧ા૧૩ા૧૨ા૫ા૪ા૩ા૨
૨૫	લોભ	૧૦	૨૨ા૨૧ા૧૭ા ૧૩ા૯ા૫ા૪ા ૩ા૨ા૧ા૦	૨૧	૯	૧૦ા૯ા૮ા૭ ા૬ા૫ા૪ા૨ા ૧ા૦	છ૯૪૦ ભાં૦ ૭	૨૪૭	૨૮૮	૧૭૩૮	૧૫	૨૮ા૨૭ા૨૬ા૨૪ા૨૩ા૨૨ા ૨૧ા૧૩ા૧૨ા૫ા૪ા૩ા૨ ા૧

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૨૬	મતિજ્ઞા૦	૮	૧૭।૧૩।૯। પા૪।૩।૨। ૧।૦	૧૧	૮	૯।૮।૭।૬।૫ ।૪।૨।૧।૦	ચો ૨૪ ભાં ૨૩	૫૯૯	૧૫૬	૩૭૭૯	૧૩	૨૮।૨૪।૨૩।૨૨।૨૧ ૧૩।૧૨।૧૧।૫।૪।૩।૨। ૧।૦
૨૭	શ્રુત૦	૮	૧૭।૧૩।૯ ।૫।૪।૩।૨ ।૧।૦	૧૧	૮	૯।૮।૭।૬। પા૪।૨।૧।૦	ચો ૨૪ ભાં ૨૩	૫૯૯	૧૫૬	૩૭૭૯	૧૩	૨૮।૨૪।૨૩।૨૨।૨૧।૧૩ ।૧૨।૧૧।૫।૪।૩।૨।૧।૦
૨૮	અવધિ જ્ઞા૦	૮	૧૭।૧૩।૯ ।૫।૪।૩।૨ ।૧।૦	૧૧	૮	૯।૮।૭।૬ ।૫।૪।૨।૧ ।૦	ચો ૨૪ ભાં ૨૩	૫૯૯	૧૫૬	૩૭૭૯	૧૩	૨૮।૨૪।૨૩।૨૨।૨૧ ૧૩।૧-।૧૧।૫।૪।૩ ।૨।૧।૦
૨૯	મનઃ પર્ય૦	૬	૯।૫।૪।૩ ।૨।૧।૦	૭	૬	૭।૬।૫। ૪।૨।૧।૦	ચો ૮ ભાં ૨૩	૨૧૫	૪૪	૧૦૯૧	૧૩	૨૮।૨૪।૨૩।૨૨।૨૧ ૧૩।૧૨।૧૧।૫।૪।૩।૨ ।૧।૦
૩૦	કેવલ૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦
૩૧	મતિ અજ્ઞા૦	૩	૨૨।૨૧।૧૭	૧૨	૪	૧૦।૯।૮।૭	ચો ૧૬	૩૮૪	૧૩૨	૩૦૪૮	૪	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪
૩૨	શ્રુત અ૦	૩	૨૨।૨૧।૧૭	૧૨	૪	૧૦।૯।૮।૭	ચો ૧૬	૩૮૪	૧૩૨	૩૦૪૮	૪	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪
૩૩	વિભંગ૦	૩	૨૨।૨૧।૧૭	૧૨	૪	૧૦।૯।૮।૭	ચો ૧૬	૩૮૪	૧૩૨	૩૦૪૮	૪	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪
૩૪	સામાયકં૦	૬	૯।૫।૪। ૩।૨।૧	૭	૬	૭।૬।૫।૪ ।૨।૧	ચો ૮ ભાં ૨૨	૨૧૪	૪૪	૧૦૯૦	૧૩	૨૮।૨૪।૨૩।૨૨।૨૧।૧૩ ।૧૨।૧૧।૫।૪।૩।૨।૧

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૩૫	છેદોપ૦	૬	૯।૫।૪।૩।૨।૧	૭	૬	૭।૬।૬।૫।૪।૨।૧	ચો. ૮ ભાં ૨૨	૨૧૪	૪૪	૧૦૯૦	૧૩	૨૮।૨૪।૨૩।૨૨।૨૧ ૧૩।૧૨।૧૧।૫।૪।૩।૨।૧
૩૬	પરિહા૦	૧	૯	૨	૪	૭।૬।૬।૫।૪	ચો ૮	૧૨૮	૪૪	૭૦૪	૫	૨૮।૨૪।૨૩।૨૨।૨૧
૩૭	સૂક્ષ્મ૦	૦	૦	૦	૧	૧	૦	૧	૦	૧	૪	૨૮।૨૪।૨૧।૧
૩૮	યથા૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૩	૨૮।૨૪।૨૧।૦
૩૯	દેશવિ૦	૧	૧૩	૨	૪	૮।૭।૬।૬।૫	ચો ૮	૧૯૨	૫૨	૧૨૪૮	૫	૨૮।૨૪।૨૩।૨૨।૨૧
૪૦	અવિરત	૩	૨૨।૨૧।૧૭	૧૨	૫	૧૦।૯।૮।૮ ૭।૬	ચો૦ ૨૪	૫૭૬	૧૯૨	૪૬૦૮	૭	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩ ।૨૨।૨૧
૪૧	ચક્ષુ દર્શ૦	૧૦	૨૨।૨૧।૧૭ ૧૩।૯।૫ ।૪।૩।૨।૧।૦	૨૧	૯	૧૦।૯।૮।૭ ।૬।૫।૪।૨ ।૧।૦	ચો૦ ૪૦ ભાં ૨૩	૯૮૩	૨૮૮	૬૯૪૭	૧૫	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩।૨૨ ૨૧।૧૩।૧૨।૧૧।૫।૪।૩ ।૨।૧।૦
૪૨	અચક્ષુ દર્શ૦	૧૦	૨૨।૨૧।૧૭ ૧૩।૯।૫ ।૪।૩।૨।૧।૦	૨૧	૯	૧૦।૯।૮।૭ ।૬।૫।૪।૩ ।૨।૧।૦	ચો૦ ૪૦ ભાં ૨૩	૯૮૩	૨૮૮	૬૯૪૭	૧૫	૨૮।૨૮।૨૬।૨૪।૨૩।૨૨ ૨૧।૧૩।૧૨।૧૧।૫।૪।૩ ।૨।૧।૦
૪૩	અવધિ દર્શ૦	૮	૧૭।૧૩।૯ ।૫।૪।૩ ।૨।૧।૦	૧૧	૮	૯।૮।૭।૬ ।૫।૪।૨।૧।૦	ચો૦ ૨૮ ભાં ૨૩	૫૯૯	૧૫૬	૩૭૭૯	૧૩	૨૮।૨૪।૨૩।૨૨।૨૧।૧૩ ૧૨।૧૧।૫।૪।૩।૨।૧।૦
૪૪	કેવલ૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૪૫	કૃષ્ણલે૦	૫	૨૨।૨૧।૧૭। ૧૩।૯	૧૬	૭	૧૦।૯।૮।૭। ૬।૫।૪	ચો૪૦	૯૬૦	૨૮૮	૬૯૧૨	૭	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩ ।૨૨।૨૧
૪૬	નીલલે૦	૫	૨૨।૨૧।૧૭। ૧૩।૯	૧૬	૭	૧૦।૯।૮।૭ ૬।૫।૪	ચો૪૦	૯૬૦	૨૮૮	૬૯૧૨	૭	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩ ।૨૨।૨૧
૪૭	કાપોત૦	૫	૨૨।૨૧।૧૭ ૧૩।૯	૧૬	૭	૧૦।૯।૮।૭ ૬।૫।૪	ચો૪૦	૯૬૦	૨૮૮	૬૯૧૨	૭	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩ ।૨૨।૨૧
૪૮	તેજોલે૦	૫	૨૨।૨૧।૧૭ ૧૩।૯	૧૬	૭	૧૦।૯।૮।૭ ૬।૫।૪	ચો૪૦	૯૬૦	૨૮૮	૬૯૧૨	૭	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩ ।૨૨।૨૧
૪૯	પદ્મલે૦	૫	૨૨।૨૧।૧૭ ૧૩।૯	૧૬	૭	૧૦।૯।૮।૭ ૬।૫।૪	ચો૪૦	૯૬૦	૨૮૮	૬૯૧૨	૭	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩ ।૨૨।૨૧
૫૦	શુક્લલે૦	૧૦	૨૨।૨૧।૧૭ ૧૩।૯।૫।૪ ૩।૨।૧।૦	૨૧	૯	૧૦।૯।૮।૭ ૬।૫।૪।૨।૧ ૧।૦	ચો૪૦ ભાં ૨૩	૯૮૩	૨૮૮	૬૯૪૭	૧૫	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩ ૨૨।૨૧।૧૩।૧૨।૧૧।૫। ૪।૩।૨।૧।૦
૫૧	ભવ્ય.	૧૦	૨૨।૨૧।૧૭ ૧૩।૯।૫।૪ ૩।૨।૦	૨૧	૯	૧૦।૯।૮।૭ ૬।૫।૪।૨।૧ ૧।૦	ચો૪૦ ભાં ૨૩	૯૮૩	૨૮૮	૬૯૪૭	૧૫	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩ ૨૨।૨૧।૧૩।૧૨।૧૧।૫। ૪।૩।૨।૧।૦
૫૨	અભવ્ય.	૧	૨૨	૬	૩	૧૦।૯।૮	ચો ૪	૯૬	૩૬	૮૬૪	૧	૨૬
૫૩	ઉપશમ.	૮	૧૭।૧૩।૯।૫ ૪।૩।૨।૧।૦	૧૧	૭	૮।૭।૬।૫।૪ ૩।૨।૧।૦	ચો૧૨ ભાં ૨૩	૩૧૧	૭૨	૧૭૬૩	૨	૨૮।૨૪

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

૫૪	ક્ષાયિક.	૮	૧૭।૧૩।૯।૫।૪।૩।૨।૧।૦	૧૧	૭	૮।૭।૬।૫।૪।૨।૧।૦	ચો ૧૨ ભાં ૨૩	૩૧૧	૭૨	૧૭૬૩	૯	૨૧।૧૩।૧૨।૧૧।૫।૪।૩।૨।૧।૦
૫૫	ક્ષાયોપશમિ૦	૩	૧૭।૧૩।૯	૬	૬	૯।૮।૭।૬।૫।૪	ચો ૧૨	૨૮૮	૮૪	૨૨૫૬	૪	૨૯।૨૪।૨૩।૨૨
૫૬	મિશ્ર દ૦	૧	૧૭	૨	૩	૯।૮।૭	ચો ૪	૯૬	૩૨	૭૬૮	૩	૨૮।૨૭।૨૪
૫૭	સાસ્વાદન.	૧	૨૧	૪	૩	૯।૮।૭	ચો ૪	૯૬	૩૨	૭૬૮	૧	૨૮
૫૮	મિથ્યા દ૦	૧	૨૨	૬	૪	૧૦।૯।૮।૭	ચો ૮	૧૯૨	૬૮	૧૬૩૨	૩	૨૮।૨૭।૨૬
૫૯	સંજ્ઞી૦	૧૦	૨૨।૨૧।૧૭।૧૩।૯।૫।૪।૩।૨।૧।૦	૨૧	૯	૧૦।૯।૮।૭।૬।૫।૪।૨।૧।૦	ચો ૪૦ ભાં ૨૩	૯૮૩	૨૮૮	૬૯૪૭	૧૫	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩।૨૨।૨૧।૧૩।૧૨।૧૧।૫।૪।૩।૨।૧।૦
૬૦	અસંજ્ઞી.	૨	૨૨।૨૧	૧૦	૪	૧૦।૯।૮।૭	અષ્ટ ૮	૬૪	૬૮	૫૪૪	૩	૨૮।૨૭।૨૬
૬૧	આહારી૦	૧૦	૨૨।૨૧।૧૭।૧૩।૯।૫।૪।૩।૨।૧।૦	૨૧	૯	૧૦।૯।૮।૭।૬।૫।૪।૨।૧।૦	ચો ૪૦ ભાં ૨૩	૯૮૪	૨૮૮	૬૯૪૭	૧૫	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૩।૨૨।૨૧।૧૩।૧૨।૧૧।૫।૪।૩।૨।૧।૦
૬૨	અણાહારી.	૩	૨૨।૨૧।૧૭	૧૨	૫	૧૦।૯।૮।૭।૬	ચો ૧૬	૩૮૪	૧૨૮	૩૦૭૨	૬	૨૮।૨૭।૨૬।૨૪।૨૨।૨૧।૦

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGan

anesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varana

૬૨ માર્ગણાસુ નામકર્મણઃ બંધોદયસત્તાસ્થાનાનિ તદ્ભંગાશ્ચ તેષાં યંત્રકમ્.

૬૨	માર્ગણા દ્વારેષુ.		નામકર્મણો બંધસ્થાન ૮.	તદ્ભંગાઃ ૧૩૯૪૫		નામકર્મણઃ ઉદયસ્થાન ૧૨	તદ્ભંગાઃ ૭૭૯૧		નામકર્મણઃ સત્તાસ્થાનાનિ ૧૨
૧	નરકગતિ	૨	૨૯।૩૦	૧૩૮૩૨	૫	૨૧।૨૫।૨૭।૨૮।૨૯	૫	૩	૯૨।૮૯।૮૮
૨	તિર્યંચ	૬	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।	૧૩૯૨૬	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૫૦૭૦	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૩	મનુષ્ય	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૦	૧૩૯૩૭	૧૧	૨૦।૨૧।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૯।૮	૨૬૫૨	૧૧	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૬।૭૫।૯।૮
૪	દેવગતિ	૪	૨૫।૨૬।૨૯।૩૦।	૧૩૮૫૬	૬	૨૧।૨૫।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦	૬૪	૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૫	એકેંદ્રિય	૫	૨૩।૨૫।૨૬।૨૯।૩૦	૧૩૯૧૭	૫	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬।૨૭	૪૨	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૬	બેઇંદ્રિય	૫	૨૩।૨૫।૨૬।૨૯।૩૦	૧૩૯૧૭	૬	૨૧।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૨૨	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri
Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

૭	તેઇંદ્રિય	૫	૨૩।૨૫।૨૬। ૨૯।૩૦	૧૩૯૧૭	૬	૨૧।૨૬।૨૮।૨૯। ૩૦।૩૧	૨૨	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૮	ચઉરિંદ્રિય	૫	૨૩।૨૫।૨૬। ૨૯।૩૦	૧૩૯૧૭	૬	૨૧।૨૬।૨૮।૨૯। ૩૦।૩૧	૨૨	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૯	પંચેંદ્રિય	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮। ૨૯।૩૦।૩૧।૧	૧૩૯૪૫	૧૧	૨૦।૨૧।૨૫।૨૬। ૨૭।૨૮।૨૯।૩૦। ૩૧।૯।૮	૭૬૮૩	૧૨	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦। ૭૯।૭૮।૭૬।૭૫।૯।૮
૧૦	પૃથ્વી૦	૫	૨૩।૨૫।૨૬। ૨૯।૩૦	૧૩૯૧૭	૫	૨૧।૨૪।૨૫। ૨૬।૨૭	૨૪	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૧૧	અપ્કાય	૫	૨૩।૨૫।૨૬। ૨૯।૩૦	૧૩૯૧૭	૫	૨૧।૨૪।૨૫। ૨૬।૨૭	૨૦	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૧૨	તેઉકાય	૫	૨૩।૨૫।૨૬। ૨૯।૩૦	૯૩૦૮	૪	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬	૧૨	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૧૩	વાયુ૦	૫	૨૩।૨૫।૨૬। ૨૯।૩૦	૯૩૦૮	૪	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬	૧૫	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૧૪	વનસ્પતિ	૫	૨૩।૨૫।૨૬। ૨૯।૩૦	૧૩૯૧૭	૫	૨૧।૨૪।૨૫। ૨૬।૨૭	૩૫	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri
Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

૧૫	ત્રસકાય	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૦	૧૩૯૪૫	૧૧	૨૦।૨૧।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૯।૮	૭૭૪૯	૧૨	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫।૯।૮
૧૬	મનોયોગ	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૦	૧૩૯૪૫	૬	૨૫।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૩૫૭૪	૧૦	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫
૧૭	વચનયોગ	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૦	૧૩૯૪૫	૬	૨૫।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૩૫૮૨	૧૦	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫
૧૮	કાયયોગ	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૦	૧૩૯૪૫	૧૦	૨૦।૨૧।૨૪।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૭૮૯	૧૦	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫
—										
૧૯	પુરૂષવેદી	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૦	૧૩૯૪૫	૮	૨૧।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૬૭૦	૧૦	૯૩।૯૨।૮૯। ૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫
૨૦	સ્ત્રીવેદી	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૦	૧૩૯૪૫	૮	૨૧।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૬૬૩	૧૦	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫
૧	નપુંસક૦	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૦	૧૩૯૪૫	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૭૧૯	૧૦	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

૨૨	ક્રોધકષાયી	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૦	૧૩૯૪૫	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૭૮૩	૧૦	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫
૨૩	માનક૦	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૦	૧૩૯૪૫	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૭૮૩	૧૦	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫
૨૪	માયાક૦	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૦	૧૩૯૪૫	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૭૮૩	૧૦	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫
૨૫	લોભક૦	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૦	૧૩૯૪૫	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૭૮૩	૧૦	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫
૨૬	મતિજ્ઞાની	૫	૨૮।૨૯।૩૦।૩૧ ૧।૦	૩૫	૮	૨૧।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૬૭૧	૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
૨૭	શ્રુતજ્ઞાની	૫	૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૦	૩૫	૮	૨૧।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૬૭૧	૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
૨૮	અવધિજ્ઞાની	૫	૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૦	૩૫	૮	૨૧।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૬૭૧	૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
૨૯	મનઃપર્યવજ્ઞા.	૫	૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૦	૧૯	૫	૨૫।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦	૧૫૮	૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૦।૭૯।૭૬।૭૫

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri
Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

૩૦	કેવલજ્ઞાની	૦	૦	૦	૧૦	૨૦।૨૧।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૯।૮	૬૨	૬	૮૦।૭૯।૭૬।૭૫।૯।૮
૩૧	મતિઅજ્ઞાની	૬	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦	૧૩૯૨૬	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૭૭૩	૬	૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૩૨	શ્રુતઅજ્ઞા૦	૬	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦	૧૩૯૨૬	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૭૭૩	૬	૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૩૩	વિભંગ૦	૬	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦	૧૩૯૨૬	૮	૨૧।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૬૭૧	૩	૯૨।૮૯।૮૮
૩૪	સામાયિક-ચારિ૦	૫	૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧	૧૫	૫	૨૫।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦	૧૫૮	૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
૩૫	છેદોપસ્થાપની	૫	૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧	૧૫	૫	૨૫।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦	૧૫૮	૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
૩૬	પરિહાર૦	૪	૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૧૮	૧	૩૦	૨૪	૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૩૭	સૂક્ષ્મ૦	૧	૧	૧	૧	૩૦	૭૨	૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૦।૭૯।૭૬।૭૫

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri
Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0. In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૩૮	યથાખ્યા૦	૦	૦	૦	૧૦	૦।૨૧।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૯।′	૧૧૦	૧૦	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૦।૭૯।૭૬।૭૫।૯।૮
૩૯	દેશવિર૦	૨	૨૮।૨૯	૧૬	૬	૨૫।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૪૪૩	૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૪૦	અવિરતિ	૬	૨૧।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦	૧૩૯૪૨	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૭૭૩	૭	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૪૧	ચક્ષુદર્શની	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૧૦	૧૩૯૪૫	૮	૨૧।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૦૭૭	૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
૪૨	અચક્ષુદ૦	૮	૨૨।૨૫।૨૬।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૧૦	૧૩૯૪૫	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૭૮૩	૧૦	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫
૪૩	અવધિદ૦	૫	૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૧।૧૦	૩૫	૮	૨૧।૨૫।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૬૭૧	૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૦।૭૯।૭૬।૭૫
૪૪	કેવલદ૦	૦	૧	૦	૧૦	૨૦।૨૧।૨૬।૨૭।૨૮।૨૯।૩૦।૩૧।૯।૮	૬૨	૬	૮૦।૭૯।૭૬।૭૫।૯।૮

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૪૫	કૃષ્ણલેશી	૬	૨૩।૨૫।૨૬ ૨૮।૨૯।૩૦	૧૩૯૩૪	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬ ૨૭।૨૮।૨૯।૩૦ ૩૧	૭૭૭૩ ૭૭૮૩	૬	૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૪૬	નીલલે૦	૬	૨૩।૨૫।૨૬ ૨૮।૨૯।૩૦	૧૩૯૪૨	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬ ૨૭।૨૮।૨૯।૩૦ ૩૧	૭૭૭૩ ૭૭૮૩	૬	૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૪૭	કાપોત૦	૬	૨૩।૨૫।૨૬ ૨૮।૨૯।૩૦	૧૩૯૪૨	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬ ૨૭।૨૮।૨૯।૩૦ ૩૧	૭૭૭૩ ૭૭૮૩	૬	૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૪૮	તેજોલે૦	૬	૨૫।૨૬।૨૮ ૨૯।૩૦।૩૧	૧૩૮૭૪	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬ ૨૭।૨૮।૨૯।૩૦ ૩૧	૭૬૭૦	૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૪૯	પદ્મલે૦	૪	૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૧૩૮૫૦	૮	૨૧।૨૫।૨૬।૨૭ ૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૬૬૬	૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૫૦	શુક્લલે૦	૫	૨૮।૨૯।૩૦ ૩૧।૧	૪૬૩૫	૯	૨૦।૨૧।૨૫।૨૬ ૨૭।૨૮।૨૯।૩૦ ૩૧	૭૬૭૨	૮	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૦।૭૯ ૭૬।૭૫
૫૧	ભવ્ય	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮। ૨૯।૩૦।૩૧।૧	૧૩૯૪૫	૧૨	૨૦।૨૧।૨૫।૨૬ ૨૭।૨૮।૨૯।૩૦ ૩૧।૯।૮	૭૭૫૧	૧૨	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦ ૭૯।૭૮।૭૬।૭૫।૯।૮

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૫૨	અભવ્ય	૮	૨૩।૨૫।૨૬ ૨૮।૨૯।૩૦	૧૩૯૨૬	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬ ૨૭।૨૮।૨૯।૩૦ ૩૧	૭૭૭૩	૪	૮૮।૮૬।૮૦।૭૬
૫૩	ઉપશમ સમ્યક્ત્વી	૬	૨૮।૨૯।૩૦ ૩૧।૧।૦	૩૫	૮	૨૧।૨૫।૨૬।૨૭ ૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૧૭૬૯	૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૫૪	ક્ષાયિક૦	૫	૨૮।૨૯।૩૦ ૩૧।૧।૦	૩૫	૧૧	૨૦।૨૧।૨૫।૨૬ ૨૭।૨૮।૨૯।૩૦ ૩૧।૯।૮	૬૨૩	૧૦	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૦ ૭૯।૭૬।૭૫।૯।૮
૫૫	ક્ષયોપશ૦	૪	૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૩૪	૮	૨૧।૨૫।૨૬।૨૭ ૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૬૭૧	૪	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮
૫૬	મિશ્રદ૦	૨	૨૮।૨૯	૧૬	૩	૨૯।૩૦।૩૧	૩૪૬૫	૨	૯૨।૮૮
૫૭	સાસ્વાદન	૩	૨૮।૨૯।૩૦	૯૬૦૮	૭	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬ ૨૯।૩૦।૩૧	૪૦૯૭	૨	૯૨।૮૮
૫૮	મિથ્યા૦	૬	૨૩।૨૫।૨૬ ૨૮।૨૯।૩૦	૧૩૯૨૬	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬ ૨૭।૨૮।૨૯।૩૦ ૩૧	૭૭૭૩	૬	૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૫૯	સંજ્ઞી	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮ ૨૯।૩૦।૩૧।૧।૦	૧૩૯૪૫	૮ ૧૧	૨૧।૨૫।૨૬।૨૭ ૨૮।૨૯।૩૦।૩૧	૭૬૮૩ ૭૬૭૫	૧૨	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬ ૮૦।૭૯।૭૮।૭૬।૭૫।૯।૮

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૬૦	અસંજ્ઞી	૬	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮। ૨૯।૩૦	૧૩૯૨૬	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬। ૨૭।૨૮।૨૯।૩૦। ૩૧	૧૩૨	૫	૯૨।૮૮।૮૬।૮૦।૭૮
૬૧	આહારી	૮	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮। ૨૯।૩૦।૩૧।૧૦	૧૩૯૪૫	૯	૨૧।૨૪।૨૫।૨૬। ૨૭।૨૮।૨૯।૩૦। ૩૧	૭૭૭૪	૧૦	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦। ૮૯।૭૮।૭૬।૭૫
૬૨	અણાહારી	૬	૨૩।૨૫।૨૬।૨૮। ૨૯।૩૦	૧૩૯૪૧	૪	૨૦।૨૧।૯।૮	૪૫	૧૨	૯૩।૯૨।૮૯।૮૮।૮૬।૮૦। ૭૯।૭૮।૭૬।૭૫।૯।૮

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ત્યાં પાંચ જ્ઞાનાવરણીય, ચાર દર્શનાવરણીય અને પાંચ અંતરાય, એ ૧૪ પ્રકૃતિનો ઉદય અને ઉદીરણા સર્વ જીવને સમકાળે જ બારમા ગુણઠાણાની એક આવળીકા થાકતી (બાકી) હોય ત્યાં લગે પ્રવર્ત્તે. એક આવલિકા થાકતે એ ૧૪ પ્રકૃતિનો ઉદય જ હોય પણ ઉદીરણા ન હોય. તથા નિદ્રા પંચકનો શરીરપર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તા થયા પછી જ્યાં લગે ઇંદ્રિયપર્યાપ્તિ પૂરી ન થાય ત્યાં લગે ઉદય જ હોય પણ ઉદીરણા ન હોય. અને શેષ કાળે તો ઉદય ઉદીરણા સમકાળે જ પ્રવર્ત્તે અને નિવર્ત્તે. તથા બે વેદનીયની ઉદીરણા પ્રમત્ત ગુણઠાણા લગે ઉદય સાથે જ પ્રવર્ત્તે અને તે ઉપરાંત તો ઉદય જ હોય પણ ઉદીરણા ન હોય. તથા પ્રથમ સમ્યક્ત્વ પામતાં અંતરકરણ કીધે થકે પ્રથમ સ્થિતિ આવલિકા થાકતે મિથ્યાત્વનો ઉદય જ હોય પણ ઉદીરણા ન હોય. તથા વેદક સમ્યગ્દૃષ્ટિ ક્ષાયિક પામતાં મિથ્યાત્વમોહનીય અને મિશ્રમોહનીય ખપાવ્યા પછી સમ્યક્ત્વમોહનીય સર્વઅપવર્ત્તનાએ અપવર્તીને અંતર્મુહૂર્ત્તની સ્થિતિનું કરેલ હોય તે ઉદય ઉદીરણાએ અનુભવાતું આવલિકા શેષ જ્યારે રહે ત્યારે સમ્યક્ત્વમોહનીયનો ઉદય જ હોય પણ ઉદીરણા ન હોય. તથા સંજ્વલન લોભની ઉદય ઉદીરણા સૂક્ષ્મસંપરાયની એક આવલિકા થાકતી હોય ત્યાં લગે સામટા (સાથે) જ પ્રવર્ત્તે અને છેલ્લી આવલિકાએ ઉદય જ હોય પણ ઉદીરણા ન હોય. તથા ત્રણ વેદ માંહેલા જે વેદે શ્રેણિ પડિવજે ત્યાં અંતરકરણ કીધે થકે તે વેદની પ્રથમ સ્થિતિ આવલિકા થાકતે ઉદય જ હોય પણ ઉદીરણા ન હોય તથા ચાર આયુષ્યને પોતપોતાના ભવની છેલ્લી આવલિકાએ ઉદય જ હોય પણ ઉદીરણા ન હોય. અને મનુષ્યાયુની પ્રમત્ત ગુણઠાણા ઉપરાંત ઉદીરણા ન હોય,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઉદય જ હોય. તથા મનુષ્યગતિ ૧, પંચેંદ્રિય જાતિ ૨, ત્રસ ૩, બાદર ૪, પર્યાપ્ત ૫, સુભગ ૬, આદેય ૭, યશઃ-કીર્ત્તિ ૮, અને તીર્થંકર ૯. એ નવ નામકર્મની પ્રકૃતિ*:અને ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૧૦ એ દશ પ્રકૃતિની સયોગી કેવલી ગુણઠાણા લગે ઉદય ઉદીરણા સમકાળે પ્રવર્ત્તે. પછી અયોગી અવસ્થાએ તો ઉદય જ હોય, પણ ઉદીરણા ન હોય. શેષ ૮૧ પ્રકૃતિની ઉદય ઉદીરણા તો સમકાળે પ્રવર્ત્તે અને સમકાળે નિવર્ત્તે.૬૮

ગુણસ્થાને બંધ પ્રકૃતિ.

તિત્થયરાહારગવિરહિઆઉ (૧, ૨), અજ્જેઇ સવ્વપયડીઓ (૧૧૭);
મિચ્છત્તવેઅગો સા-સણોવિ ગુણવીસસેસાઓ (૧૦૧) ॥૬૯॥

તિત્થયરાહારગ—તીર્થંકરનામ અને આહારકદ્વિક.
વિરહિયાઉ—વિના.
અજ્જેઈ—ઉપાર્જે—બાંધે.
સવ્વપયડીઓ—સર્વ પ્રકૃતિઓ (૧૧૭).
મિચ્છત્ત વેયગો—મિથ્યાદષ્ટિ.
સાસણોવિ—સાસ્વાદન ગુણસ્થાનવાળો પણ.
ગુણવીસસેસાઓ—ઓગણીશ વર્જીને બાકીની (૧૦૧).

અર્થ—મિથ્યાદષ્ટિ તીર્થંકર નામકર્મ અને આહારકદ્વિક વિના સર્વ (૧૧૭) પ્રકૃતિઓ બાંધે. સાસ્વાદન ગુણસ્થાનવાળો ઓગણીશ વર્જીને બાકીની (એકસો એક) પ્રકૃતિ બાંધે.૬૯

*આ નવ પ્રકૃતિ માટે **મણુઅગઇ** ઇત્યાદિ ગાથા બીજા ટબાઓમાં છે પણ તે ગાથા પાછળ પણ આવતી હોવાથી અહીં લીધેલ નથી.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

હવે કયા કયા ગુણઠાણે કઇ કઇ અને કેટલી પ્રકૃતિ બાંધે એવો સર્વ ગુણઠાણે બંધ વિશેષ કહે છે.—

વિવેચન—તીર્થંકર નામ ૧, આહારકદ્વિક તે આહારક શરીર ૨, આહારકોપાંગ ૩, એ ત્રણ વર્જીને ૧૨૦ માંહેથી બાકી સર્વ(૧૧૭) પ્રકૃતિ ઉપાર્જે,-મિથ્યાત્વનો વેદક તે મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવ મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે રહ્યો થકો બાંધે. સાસ્વાદન ગુણઠાણાવાળો નરકત્રિક ૩, જાતિચતુષ્ક ૭, સ્થાવર ચતુષ્ક ૧૧, હુંડ સંસ્થાન ૧૨, આતપ ૧૩, છેવઠું સંઘયણ ૧૪, નપુંસક વેદ ૧૫, મિથ્યાત્વ મોહનીય ૧૬ અને પૂર્વલી ત્રણ પ્રકૃતિ ૧૯, એ ઓગણીશ વર્જીને શેષ ૧૦૧ પ્રકૃતિ બાંધે. ૬૯.

---

૭૪ ૭૭

છાયાલસેસ મીસો, અવિરયસમ્મો તિઆલપરિસેસા;

૬૭ ૬૩

તેવન્ન દેસવિરઓ, વિરઓ સગવન્નસેસાઓ ॥ ૭૦ ॥

છાયાલસેસ—છેંતાળીશ વર્જીને બાકીની (૭૪).
મીસો—મિશ્ર ગુણસ્થાનવાળો.
અવિરય સમ્મો—અવિરત સમ્યગ્દ્રષ્ટિ.
તિઆલપરિસેસા—તેંતાળીશ વર્જીને બાકીની (૭૭)
તેવન્ન—ત્રેપન વર્જીને બાકીની (૬૭).
દેસવિરઓ—દેશવિરત.
વિરઓ—વિરત—પ્રમત્ત સાધુ.
સગવન્નસેસાઓ—સત્તાવન વર્જીને બાકીની (૬૩).

અર્થ—મિશ્રદ્રષ્ટિ છેંતાળીશ વર્જીને બાકીની, અવિરત સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ તેંતાળીશ વર્જીને બાકીની, દેશવિરત ત્રેપન વર્જીને બાકીની અને પ્રમત્ત સાધુ સત્તાવન વર્જીને બાકીની પ્રકૃતિઓ બાંધે. ૭૦.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વિવેચનઃ—તિર્યંચત્રિક ૩, થીણદ્ધિત્રિક ૬, દુર્ભગત્રિક ૯, અનંતાનુબંધી ચતુષ્ક ૧૩, મધ્ય સંસ્થાન ચાર ૧૭, મધ્ય સંઘયણ ચાર ૨૧, નીચૈર્ગોત્ર ૨૨, ઉદ્યોતનામ ૨૩, અશુભવિહાયોગતિ ૨૪, સ્ત્રીવેદ ૨૫ અને ૧૯ પૂર્વની મળી ૪૪ અને મનુષ્યાયુ ૪૫ અને દેવાયુ ૪૬ પ્રકૃતિ એકસોવીશ માંહેથી કાઢીએ એટલે શેષ ૭૪ પ્રકૃતિ મિશ્ર ગુણઠાણાવાળો બાંધે. અવિરત સમ્યગ્ દૃષ્ટિ છેંતાળીશમાંહેથી તીર્થંકર નામ ૧, મનુષ્યાયુ ૨ અને દેવાયુ ૩, એ ત્રણ બાંધે, તે માટે ત્રેંતાળીશ વર્જીને શેષ ૭૭ પ્રકૃતિ બાંધે. વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ ૧, મનુષ્યત્રિક ૪, અપ્રત્યાખ્યાનીય કષાય ચાર ૮, ઔદારિકદ્વિક ૧૦ અને ત્રેંતાળીશ પૂર્વની એમ ૫૩ ત્રેપન વર્જીને શેષ ૬૭ સડસઠ પ્રકૃતિ દેશવિરતિ બાંધે. ત્રીજા પ્રત્યાખ્યાનીય ચાર કષાય અને ૫૩ પૂર્વની એવં ૫૭ વર્જીને શેષ (૬૩) ત્રેસઠ પ્રકૃતિ સર્વવિરતિ પ્રમત્ત સાધુ બાંધે. ૭૦

---

*ઇગુણટ્ઠિ[૫૯]મપ્પમત્તો, બંધઇ દેવાઉઅસ્સ ઇઅરોવિ[૫૮];
અટ્ઠાવન્નમપુવ્વો[૫૮], છપ્પન્નં[૫૬] વાવિ છવ્વીસં[૨૬] ॥ ૭૧ ॥

ઇગુણટ્ઠિં—ઓગણસાઠ પ્રકૃતિને.	અટ્ઠાવન્નં—અઠ્ઠાવનને.
અપ્પમત્તો—અપ્રમત્ત સંયત.	અપુવ્વો—અપૂર્વકરણ વાળો.
બંધઇ—બાંધે.	છપ્પન્નંવાવિ—અથવા છપ્પન પણ.
દેવાઉયસ્સ—દેવાયુનો બંધક.	છવ્વીસં—છવ્વીશ.
ઇયરોવિ—અપ્રમત્ત પણ.	

*ઇગુસટ્ઠી ઇતિ પાઠાન્તરે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ—અપ્રત્તસંયત ઓગણસાઠ પ્રકૃતિ બાંધે, અપ્રમત્ત પણ દેવાયુનો બંધક છે. અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાનવાળો અઠ્ઠાવન, છપ્પન અથવા છવીશ પ્રકૃતિ બાંધે. ૭૧.

વિવેચનઃ-શોક ૧, અરતિ ૨, અસ્થિર ૩, અશુભ ૪, અયશ ૫, અને અસાતા ૬, એ છ પ્રકૃતિ ત્રેસઠ માંહેથી કાઢીએ અને આહારકદ્વિક ભેળવીએ એટલે (૫૯) ઓગણસાઠ પ્રકૃતિ અપ્રમત્ત ગુણઠાણી સાધુ બાંધે; દેવાયુ પ્રમત્તે બાંધવા માંડે અને તે બાંધતો થકો જ અપ્રમત્તે આવે તો ત્યાં તે બંધ પૂરો કરે પણ અપ્રમત્ત થકો દેવાયુ બાંધવા ન માંડે તેથી દેવાયુવિના ૫૮ અઠ્ઠાવન પણ બાંધે. અપૂર્વકરણ ગુણઠાણાના સાત ભાગ કલ્પીએ ત્યાં પહેલે ભાગે એ જ પૂર્વોક્ત ૫૮ પ્રકૃતિ બાંધે. બીજે, ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે અને છઠ્ઠે એ પાંચ ભાગે બે નિદ્રા ન બાંધે, તે માટે છપ્પન્ન બાંધે. છેલ્લે ભાગે દેવદ્વિક ૨, પંચેંદ્રિય જાતિ ૩, શુભખગતિ ૪, ત્રસાદિ નવ ૧૩, ઔદારિકવિના ૪ શરીર ૧૭, બે ઉપાંગ ૧૯, સમચતુરસ્ર સંસ્થાન ૨૦, નિર્માણ નામ ૨૧, તીર્થંકર નામ ૨૨, વર્ણાદિક ચાર ૨૬ અને અગુરુલઘુ ચતુષ્ક ૩૦, એ ત્રીશ પણ ન બાંધે તેથી ત્યાં ૨૬ નો બંધ હોય. ૭૧

બાવીસા એગૂણં, બંધઇ અટ્ઠારસંતમનિઅટ્ટી;
(૧૭) (૧) (૧)
સતરસ સુહુમસરાગો, સાયમમોહો સજોગુત્તિ ॥ ૭૨ ॥

બાવીસા—બાવીશ.
એગૂણં—એક એક ઓછી.
અટ્ઠારસંતં—અઢાર પર્યંત.
અનિયટ્ટી—અનિવૃત્તિબાદરવાળો
સતરસ—સત્તર.
સુહુમસરાગો—સૂક્ષ્મસંપરાયવાળો.
સાયં—સાતાવેદનીયને.
અમોહો—ઉપશાંતમોહ, ક્ષીણમોહ
સજોગુત્તિ—સયોગિ કેવળીએમ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ—અનિવૃત્તિ બાદરવાળો બાવીશ અથવા એકેક ઓછી અઢાર પર્યંત (૨૧-૨૦-૧૯-૧૮) પ્રકૃતિ બાંધે. સૂક્ષ્મસંપરાયવાળો સત્તર પ્રકૃતિ બાંધે. મોહરહિત (ઉપ-શાંતમોહ, ક્ષીણમોહ) અને સયોગી કેવળી સાતા વેદનીય બાંધે. ૭૨

વિવેચન:—નવમા અનિવૃત્તિ બાદર ગુણઠાણાના પાંચ ભાગ કલ્પીએ ત્યાં પહેલે ભાગે હાસ્ય ૧, રતિ ૨, કુચ્છા ૩ અને ભય ૪ એ ચાર પણ ન બાંધે ત્યારે ૨૨ નો બંધ હોય. બીજે ભાગે પુરૂષ વેદ ન બાંધે ત્યારે ૨૧ નો બંધ, ત્રીજે ભાગે સંજ્વલન ક્રોધ ટળ્યે ૨૦ નો બંધ, ચોથે ભાગે સંજ્વલન માન ટળ્યે ૧૯ નો બંધ અને પાંચમે ભાગે સંજ્વ-લની માયા ટળ્યે ૧૮ નો બંધ હોય. સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણઠાણે સંજ્વલન લોભ પણ ન બાંધે ત્યારે ૧૭ નો બંધ હોય. ત્યાર પછી જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનવિરણીય ૪, અંતરાય ૫, ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૧ અને યશનામ ૧ એવં (૧૬) સોળ પ્રકૃતિ પણ ન બાંધે ત્યારે ઉપશાન્તમોહ, ક્ષીણમોહ અને સયોગી કેવળી એ ત્રણ ગુણઠાણે એક સાતાવેદનીય પ્રકૃતિ બાંધે. અયોગી કેવલી તો અબંધક હોય. એકે પ્રકૃતિ ન બાંધે. ૭૨

એસો ઉ બંધસામિત્ત,—ઓહો ગઇઆઇએસુ વિ તહેવ;
ઓહાઓ સાહિજ્જઇ[1], જત્થ જહા પગઇસબ્ભાવો ॥૭૩॥

---

૧ સાહિજ્જા ઇતિ પાઠાન્તરે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

એસો—એ પૂર્વોક્ત ગુણસ્થાનનો બંધભેદ.
બંધસામિત્તઓહો—બંધ સ્વામિત્વનો ઓઘ (જાણવો).
ગઇઆઇએસુવિ—ગત્યાદિ(બાસઠ માર્ગણા)ને વિષે પણ.
તંહેવ—તેમજ.
ઓહાઓ—ઓઘ કહ્યો તે પ્રમાણે
સાહિજ્જઈ—કહેવું.
જત્થ—જે માર્ગણાસ્થાને.
જહા—જે પ્રકારે.
પગઈસબ્ભાવો—પ્રકૃતિનો સદ્ભાવ.

અર્થ—એ પૂર્વોક્ત ગુણસ્થાનનો બંધભેદ બંધસ્વામિત્વનો ઓઘ જાણવો. ગતિ આદિ માર્ગણાને વિષે પણ તેમજ—ઓઘ કહ્યો તે પ્રમાણે (ત્રીજા કર્મગ્રંથ મૂજબ) જે માર્ગણાસ્થાને જે પ્રકારે પ્રકૃતિનો સદ્ભાવ છે તે પ્રકારે કહેવું. ૭૩.

વિવેચન:—એ ઓઘપણે ચઉદ ગુણઠાણે બંધસ્વામિત્વ કહ્યું. બીજે કર્મ્મસ્તવે કહ્યું છે તેમ આ પણ જાણવું. ગત્યાદિક માર્ગણાએ પણ તેમજ ઓઘ થકી પ્રકૃતિ કહેવી. ત્રીજે કર્મગ્રંથે ૬૨ માર્ગણાએ બંધ કહ્યો છે તેમ ઇહાં જાણવો. જ્યાં જેટલાં ગુણઠાણા હોય અને જેને જેટલી પ્રકૃતિ બાંધવાનો સદ્ભાવ હોય-જેને જેટલી પ્રકૃતિ બાંધવી ઘટે, ત્યાં તેટલી વિચારીને કહેવી. ૭૩

તિત્થયર[૧] દેવ[૧] નિરયાઉઅં[૩] ચ, તિસુ તિસુ ગઈસુ બોધવ્વં;
અવસેસા[૧૧૭] પયડીઓ, હવંતિ સવ્વાસુ વિ ગઈસુ ॥૭૪॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

તિત્થયરદેવનિરયાઉઅંચ–તીર્થંકર નામ, દેવાયુ અનેનરકાયુ	અવસેસા–બાકીની.
તિસુ–ત્રણ.	પયડીઓ–પ્રકૃતિઓ.
ગઈસુ–ગતિને વિષે.	હવંતિ–હોય છે.
બોધ્ધવ્વં–જાણવી.	સવ્વાસુ–સર્વ.
	ગઈસુ–ગતિને વિષે.

અર્થ—તીર્થંકર નામ, દેવાયુ અને નરકાયુ ત્રણ ત્રણ ગતિને વિષે જાણવી. બાકીની પ્રકૃતિઓ સર્વ ગતિને વિષે હોય છે. ૭૪.

વિવેચન:—હવે જે જે ગતિને વિષે જેટલી પ્રકૃતિ કહે છે–તીર્થંકર નામ ૧, દેવાયુ: ૨, અને નરકાયુ: ૩, એ ત્રણ પ્રકૃતિ ત્રણ ત્રણ ગતિને વિષે હોય. ત્યાં તીર્થંકર નામ નારકી, દેવતા અને મનુષ્યને વિષે હોય પણ તિર્યંચ માંહે ન હોય; તીર્થંકર સત્કર્મા તિર્યંચ માંહે જાય નહીં તે માટે. દેવાયુ મનુષ્ય, તિર્યંચ અને દેવતા માંહે સત્તાએ હોય પણ નરકમાંહે ન હોય. નરકાયુ મનુષ્ય, તિર્યંચ અને નારકી માંહે સત્તાએ હોય પણ દેવતામાંહે ન હોય. અને અવશેષ સર્વ પ્રકૃતિઓ ચારે ગતિને વિષે હોય. તિર્યંચ ગતિમાંહે તીર્થંકર નામ વિના સર્વ પ્રકૃતિ સત્તાએ હોય, નરકગતિ માંહે દેવાયુ વિના સર્વ પ્રકૃતિ સત્તાએ હોય, દેવગતિ માંહે નરકાયુ વિના સર્વ પ્રકૃતિ સત્તાએ હોય અને મનુષ્યગતિ માંહે સર્વ પ્રકૃતિ સત્તાએ હોય. ૭૪

ઉપશમશ્રેણિનું સ્વરૂપ.

પઢમકસાયચઉક્કં, દંસણતિગ સત્તગા વિ ઉવસંતા;
અવિરયસમ્મત્તાઓ, જાવ નિઅટ્ટિત્તિ નાયવ્વા ॥૭૫॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પઢમકસાયચઉક્કં—પહેલા કષાયનું ચતુષ્ક.
દંસણતિગ—દર્શનમોહનીયત્રણ.
સત્તગાવિ—સાતે પ્રકૃતિઓ.
ઉવસંતા—ઉપશાંત થયેલી.
અવિરયસમ્મત્તાઓ—અવિરત સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ ગુણસ્થાનથી માંડીને.
જાવનિયટ્ટિ—અપૂર્વ કરણ પર્યંત.
નાયવ્વા—જાણવી.

અર્થ—પહેલા કષાયનું ચતુષ્ક, દર્શન મોહનું ત્રિક એ સાતે પ્રકૃતિઓ અવિરત સમ્યગ્દ્રષ્ટિથી માંડીને અપૂર્વકરણ પર્યંત ઉપશાંત થયેલી જાણવી. ૭૫.

વિવેચન—ઇહાં ગુણઠાણાને વિષે પૂર્વે જે બંધોદયસત્તા સ્થાનકનો સંવેધ કહ્યો તે ગુણઠાણા તો પ્રાયઃ ઉપશમ શ્રેણિએ કે ક્ષપક શ્રેણિએ હોય, તે માટે તે શ્રેણિ કહીએ છીએ. ત્યાં પ્રથમ ઉપશમ શ્રેણિ કહે છે.—

પહેલા ચાર કષાય તે અનંતાનુબંધિય ચાર કષાય અને દર્શનત્રિક તે મિથ્યાત્વમોહનીય ૧, મિશ્ર મોહનીય ૨ અને સમ્યક્ત્વ મોહનીય ૩, એ સાતે પ્રકૃતિ ઉપશાન્ત હોય. ક્યાં? અવિરત સમ્યક્ત્વ ગુણઠાણા થકી માંડીને નિવૃત્તિ નામે આઠમા ગુણઠાણા લગે જાણવી, ત્યાં સાતમા લગે યથાયોગ્યપણે ઉપશાન્ત હોય અને અપૂર્વકરણે તો નિશ્ચયે જ એ સાતે ઉપશાન્ત હોય.

ત્યાં પ્રથમ અનંતાનુબંધિની ઉપશમના કહીએ છીએ,—અવિરત સમ્યગ્ દૃષ્ટિ, દેશવિરતિ અને વિરત (પ્રમત્ત અને અપ્રમત્ત) માંહેલો કોઇ પણ જીવ કોઇ પણ યોગે વર્તતો, તેજો પદ્મ શુક્લ માંહેલી એક લેશ્યાવંત, [1]સાકારોપયોગવંત એક કોડાકોડિ સાગરોપમ કરતાં ન્યૂન સ્થિતિનાં કર્મવંત, કરણકાલથકી પૂર્વે પણ અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે અવદાયમાન (વિશુદ્ધ) ચિત્તવૃત્તિવંત થકો રહે. તેવો થકો તે પરાવર્ત્તમાન પ્રકૃતિ

---

૧ જ્ઞાનોપયોગવાળો.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સર્વ શુભ જ બાંધે પણ અશુભ ન બાંધે. અને અશુભ પ્રકૃતિનો અનુભાગ ચઉઠાણીયો હોય તે બેઠાણીયો કરે અને શુભ પ્રકૃતિનો બેઠાણિયો હોય તે ચઉઠાણિયો કરે અને સ્થિતિબંધ પૂર્ણ થયે થકે અન્ય સ્થિતિબંધ પૂર્વલા સ્થિતિબંધની અપેક્ષાએ પલ્યોપમને સંખ્યાતમે ભાગે હીન હીન કરે, એમ અંતર્મુહૂર્ત્ત કાળ લગે રહીને ત્યાર પછી યથાક્રમે પ્રત્યેક અંતર્મુહૂર્ત્તનાં ત્રણ કરણ કરે. તે આ પ્રમાણે–યથાપ્રવૃત્તકરણ ૧, અપૂર્વકરણ ૨, અને અનિવૃત્તિકરણ ૩, ચોથી ઉપશાંતાદ્ધા. ત્યાં યથાપ્રવૃત્તકરણે પેસતો થકો પ્રતિ સમયે અનંતગુણ વધતી વિશુદ્ધિએ પેસે. ત્યાં પૂર્વોક્ત શુભ પ્રકૃતિનો બંધાદિક તેમજ કરે પણ સ્થિતિ[1]ઘાતાદિક ત્યાં ન કરે, તત્પ્રાયોગ્ય વિશુદ્ધિનો અભાવ માટે. ત્યાં પ્રતિસમયે નાના જીવની અપેક્ષાએ અસંખ્યાત લોકાકાશ પ્રદેશપ્રમાણ અધ્યવસાયનાં સ્થાનક હોય, તે ષટ્સ્થાનપતિત હોય. ષટ્સ્થાનનું સ્વરૂપ કહે છે–જો હીન હોય તો અનંતભાગહીન ૧, અસંખ્યાતભાગ હીન ૨, સંખ્યાતભાગ હીન ૩, સંખ્યાતગુણ હીન ૪, અસંખ્યાતગુણ હીન ૫, અને અનંતગુણ હીન ૬; અને જો અધિક હોય તો અનંતભાગ અધિક ૧, અસંખ્યાતભાગ અધિક ૨, સંખ્યાતભાગ અધિક ૩, સંખ્યાતગુણ અધિક ૪, અસંખ્યાતગુણ અધિક ૫ અને અનંતગુણ અધિક ૬, એ છ ઠાણવડીયા કહીએ અને તે પ્રથમ સમયના અધ્યવસાયસ્થાનકની અપેક્ષાએ બીજે સમયે અધ્યવસાયસ્થાનક વિશેષાધિક હોય. બીજા સમયની અપેક્ષાએ ત્રીજે સમયે અધ્યવસાય સ્થાનક વિશેષાધિક હોય. એમ ઉત્તરોત્તર યથાપ્રવૃત્ત કરણના ચરમ સમય લગે [2]કહેવું.

---

૧ સ્થિતિઘાત, રસઘાત, ગુણશ્રેણિ, ગુણસંક્રમ. ૨ એટલા માટે તેની સ્થાપના કરતાં વિષમચતુરસ્ત્ર ક્ષેત્રને રૂંધે છે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ત્યાં પ્રથમ સમયે જઘન્ય વિશુદ્ધિ સર્વ થકી થોડી હોય. બીજે સમયે જઘન્ય વિશુદ્ધિ તે થકી અનંતગુણ હોય, તે થકી ત્રીજે સમયે જઘન્ય વિશુદ્ધિ અનંતગુણ હોય, એમ ત્યાં લગે કહેવું કે જ્યાં લગે યથાપ્રવૃત્ત કરણના કાળનો સંખ્યાતમો ભાગ જાય. ત્યાર પછી પ્રથમ સમયે ઉત્કૃષ્ટી વિશુદ્ધિ અનંતગુણી હોય. તે થકી પણ જે જઘન્ય સ્થાનથી નિવૃત્તિ કરી હતી તેના ઉપરલી જઘન્ય વિશુદ્ધિ અનંતગુણી હોય. તે થકી બીજે સમયે ઉત્કૃષ્ટી વિશુદ્ધિ અનંતગુણી હોય, તે થકી ઉપરલી જઘન્ય વિશુદ્ધિ અનંતગુણી હોય. એમ ઉપર અને હેઠે એકેકું વિશુદ્ધિ સ્થાનક અનંતગુણું ત્યાં લગે કહેવું કે જ્યાં લગે યથાપ્રવૃત્ત કરણને ચરમ સમયે જઘન્ય વિશુદ્ધિ સ્થાનક અનંતગુણ વિશુદ્ધ હોય ત્યાર પછી જે ઉપરલા જઘન્ય સ્થાનક કહ્યાં તેના ઉત્કૃષ્ટ વિશુદ્ધિ સ્થાનક નિરંતર અનંતગુણી વૃદ્ધિએ યાવત્ ચરમ સમયનું ઉત્કૃષ્ટું વિશુદ્ધિ સ્થાનક હોય ત્યાં લગે કહેવું. એ યથાપ્રવૃત્ત કરણ કહ્યું. હવે અપૂર્વકરણ કહે છે–ત્યાં અપૂર્વકરણે પ્રતિસમયે અસંખ્યાતા લોકાકાશ પ્રદેશ પ્રમાણ અધ્યવસાય સ્થાનક હોય. તે પ્રતિસમયે છઠાણવડિયાં હોય. ત્યાં પ્રથમ સમયે જઘન્ય વિશુદ્ધિ સર્વ થકી થોડી હોય પણ તે યથાપ્રવૃત્ત કરણના ચરમ સમયની ઉત્કૃષ્ટી વિશુદ્ધિ થકી અનંતગુણી જાણવી. તે થકી પ્રથમ સમયે જ ઉત્કૃષ્ટી વિશુદ્ધિ અનંતગુણી હોય. તે થકી બીજે સમયે જઘન્ય વિશુદ્ધિ અનંતગુણી હોય. તે થકી તે જ બીજે સમયે ઉત્કૃષ્ટી વિશુદ્ધિ અનંતગુણી હોય. એમ પ્રતિ સમયે અનંતગુણી વધતી વિશુદ્ધિ અપૂર્વકરણના છેલ્લા સમય લગે કહેવી, યાવત્ ચરમ સમયે ઉત્કૃષ્ટી વિશુદ્ધિ અનંતગુણી હોય. એ અપૂર્વકરણને વિષે પ્રથમ સમયેજ સ્થિતિઘાત ૧, રસઘાત ૨, ગુણશ્રેણિ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૩, ગુણસંક્રમ ૪ અને અન્ય (અપૂર્વ) સ્થિતિ બંધ ૫, એ પાંચ પદાર્થ સમકાળે પ્રવર્ત્તે. ત્યાં 'સ્થિતિઘાત' તે સ્થિતિવંત કર્મના અગ્રિમ ભાગ થકી ઉત્કૃષ્ટપણે ઘણાં સાગરોપમનાં શત પ્રમાણ અને જઘન્યથી પલ્યોપમના સંખ્યાત ભાગ માત્ર સ્થિતિ ખંડ ઉકેરે–ખંડે, તે ઉકેરીને જે સ્થિતિ હેઠે નહીં ખંડે તે માંહે તે દલિયું નાંખે, અંતર્મુહૂર્ત્ત કાળે તે સ્થિતિ ખંડ ઉકેરે. ત્યાર પછી વળી ફરીને પણ હેઠલું પલ્યોપમ સંખ્યેય ભાગ માત્ર સ્થિતિ ખંડ અંતર્મુહૂર્ત્ત કાળે ઉકેરે, પૂર્વોક્ત પ્રકારે જ નાંખે. એમ અપૂર્વકરણના કાળ માંહે ઘણાં સ્થિતિ ખંડનાં સહસ્ત્ર વ્યતિક્રમે. એમ કર્યે થકે અપૂર્વકરણને પ્રથમ સમયે જેટલી સ્થિતિનું કર્મ હતું તે તેને જ ચરમ સમયે સંખ્યાતગુણ હીન થાય. 'રસઘાત' તે અશુભ પ્રકૃતિનો જે અનુભાગ, તેનો અનંતમો ભાગ મૂકીને શેષ સર્વ અનુભાગના ભાગ અંતર્મુહૂર્ત્તે વિનાશે. ત્યાર પછી વળી જે અનંતમો ભાગ રહ્યો છે, તેનો વળી અનંતમો ભાગ મૂકીને શેષ અનુભાગના ભાગ અંતર્મુહૂર્ત્તે વિનાશે. ત્યાર પછી વળી જે પૂર્વે મૂકેલો અનંતમો ભાગ છે તેનો વળી અનંતમો ભાગ મૂકીને શેષ અનુભાગના ભાગ અંતર્મુહૂર્ત્તે વિનાશે. એમ અનેક અનુભાગ ખંડનાં સહસ્ત્ર એક સ્થિતિખંડને વિષે વ્યતિક્રમે અને તે સ્થિતિખંડને અનેક સહસ્ત્રે અપૂર્વકરણ સંપૂર્ણ થાય. હવે ગુણશ્રેણિ તે અંતર્મુહૂર્ત્ત પ્રમાણ સ્થિતિની ઉપર જે સ્થિતિઓ છે તે માંહેથી દલિઉં લઇને ઉદયાવળીકાની ઉપરની સ્થિતિને વિષે પ્રતિસમયે અસંખ્યાતગુણપણે નાંખે. તે આ પ્રમાણે– પ્રથમ સમયે સ્તોક, બીજે સમયે અસંખ્યાત ગુણું, એમ યાવત્ અંતર્મુહૂર્ત્તના ચરમ સમય લગે કહેવું. તે અંતર્મુહૂર્ત્ત અપૂર્વકરણ અને અનિવૃત્તિકરણના કાળ થકી લગારેક અધિકું

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

જાણવું, એ પ્રથમસમયગૃહીત દલિકનો નિક્ષેપ વિધિ જાણવો. એમ દ્વિતીયાદિક સમયે ગૃહીત દલિયાનો પણ નિક્ષેપ કહેવો. વળી અનેરૂં ગુણશ્રેણિ રચવાને પ્રથમ સમયે જે દલિઉં ગ્રહે તે સ્તોક હોય, તે થકી બીજે સમયે અસંખ્યાત ગુણું, તે થકી ત્રીજે સમયે અસંખ્યાત ગુણું, એમ યાવત્ ગુણશ્રેણિ-કરણના ચરમ સમય લગે જાણવું. અપૂર્વકરણના સમયો અને અનિવૃત્તિકરણના સમયોને વિષે અનુક્રમે ઘટતે થકે ગુણશ્રેણિ દલિકનો નિક્ષેપ શેષ શેષને વિષે હોય, પણ ઉપર ન વધે. હવે ગુણસંક્રમ તે અપૂર્વકરણને પ્રથમ સમયે અનંતાનુ-બંધ્યાદિક અશુભ પ્રકૃતિનું દલિઉં અપર પ્રકૃતિને વિષે જે સંક્રમે તે સ્તોક હોય, તે થકી બીજે સમયે અપર પ્રકૃતિને વિષે સંક્રમતું દલિક અસંખ્યાતગુણ હોય, એમ તૃતીયાદિક સમયને વિષે પણ કહેવું. હવે 'અન્ય સ્થિતિબંધ' તે અપૂર્વ-કરણના પ્રથમ સમયે અન્યજ (અપૂર્વ) નવો-સ્તોક સ્થિતિ-બંધ આરંભે. સ્થિતિબંધ અને સ્થિતિ(ખંડ)ઘાત તે સમકાળે પ્રારંભે અને સમકાળે પૂરા કરે. એમ એ પાંચ પદાર્થ અપૂર્વકરણે પ્રવર્તે.

હવે અનિવૃત્તિ કરણ કહે છે—અનિવૃત્તિકરણે સમકાળે પેઠેલા સર્વ જીવને એકજ અધ્યવસાયસ્થાનક હોય પણ પહેલા સમયના વિશુદ્ધિસ્થાનકની અપેક્ષાએ બીજા સમ-યનું વિશુદ્ધિસ્થાનક અનંતગુણું હોય, એમ યાવત્ અનિ-વૃત્તિકરણના ચરમ સમય લગે કહેવું. તે માટે જ એ કરણે પેઠા તુલ્યકાળના જીવો સંબંધી અધ્યવસાયસ્થાનોને પર-સ્પરે નિવૃત્તિ-વ્યાવૃત્તિ (ફેરફાર) નથી તે માટે અનિ-વૃત્તિકરણ નામ કહીએ. એ અનિવૃત્તિ બાદર કરણને વિષે જેટલા સમય તેટલાં અધ્યવસાયસ્થાનક હોય. તે પૂર્વ પૂર્વ થકી અનંતગુણ વૃદ્ધ હોય. ઇહાં પણ પહેલા સમય-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

થીજ માંડીને પૂર્વોક્ત પાંચે પદાર્થ સમકાળે પ્રવર્ત્તે. તે અનિવૃત્તિકરણના કાળના ઘણા સંખ્યાતા ભાગ ગયે અને એક ભાગ રહે થકે અનંતાનુબંધીની હેઠલી આવલિકા માત્ર મૂકીને અંતર્મુહૂર્ત્ત પ્રમાણ અંતરકરણ, અભિનવ સ્થિતિ બંધના કાળ પ્રમાણ અંતર્મુહૂર્ત્તે કરે. અંતરકરણનું દલિઉં ઉકેરાતું બધ્યમાન પર પ્રકૃતિને વિષે નાંખે, અને પ્રથમ સ્થિતિનું દલિઉં આવલિકા માત્ર હોય, તે વેદ્યમાન પરપ્રકૃતિને વિષે સ્તિબુક સંક્રમે કરીને સંક્રમાવે, તે અંતરકરણ કીધે થકે બીજે સમયે અનંતાનુબંધીનું ઉપરની સ્થિતિનું દલિઉં ઉપશમાવવા માંડે. તે આ રીતે કે—પ્રથમ સમયે સ્તોક ઉપશમાવે. બીજે સમયે અસંખ્યાત ગુણું ઉપશમાવે. એમ યાવત્ અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે ઉપશમાવે એટલે કાળે સમસ્તપણે અનંતાનુબંધી ઉપશમિત થાય. ઉપશમિત તે શું? જેમ રેણુનો નિકર (સમૂહ) પાણીના બિંદુના સમૂહે સિંચી સિંચીને ઘણા[1]દિવડે નિઃકુટ્ટિત થકો નિઃસ્પંદ થાય તેમ કર્મ રેણુનો નિકર પણ વિશુદ્ધિ જલે કરી સિંચી સિંચીને અનિવૃત્તિકરણરૂપ ઘણાદિકે કરીને નિઃકુટ્ટિત થકો સંક્રમણ, ઉદય, ઉદીરણા, નિધત્ત અને નિકાચના કરવાને અયોગ્ય થાય; તેને ઉપશમના કહીએ. કેટલાએક આચાર્ય કહે છે કે અનંતાનુબંધીની ઉપશમના ન હોય, પણ વિસંયોજના--ક્ષપણા જ હોય, તે આવી રીતે કે—ઇહાં શ્રેણિ અણમાંડવજતા પણ અવિરત ચારે ગતિના પણ વેદક સમ્યગ્દૃષ્ટી અથવા દેશવિરતિ તિર્યંચ અને મનુષ્ય અથવા સર્વ વિરતિ મનુષ્યજ, એ સર્વ સર્વપર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તા અનંતાબંધી ક્ષય કરવાને અર્થે યથાપ્રવૃત્તાદિક ત્રણ કરણ કરે, એ કરણની વક્તવ્યતા જેમ પૂર્વે કહી તેમજ નિરવશેષપણે જાણવી, પણ

૧ ઘણ—મોઘર—મુદ્દગર.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

એટલું વિશેષ જે ઇહાં અનિવૃત્તિ કરણે પેઠો થકો અંતરકરણ ન કરે પણ કર્મપ્રકૃત્યુક્ત સ્વરૂપ ઉદ્વલના સંક્રમે કરીને અધસ્તન આવલિકા માત્ર મૂકીને ઉપરના નિરવશેષપણે–સમસ્ત અનંતાનુબંધીને વિનાશે. આવલિકા માત્ર છે તે સ્તિબુકસંક્રમે કરીને વેદ્યમાન પ્રકૃતિને વિષે સંક્રમાવે. તે અંતર્મુહૂર્ત્ત પછી અનિવૃત્તિ કરણને છેડે શેષકર્મના સ્થિતિઘાત, રસઘાત અને ગુણશ્રેણિ ન હોય; પણ તે જીવ સ્વભાવસ્થજ હોય. એ અનંતાનુબંધીની વિસંયોજના કહી.

હવે દર્શનત્રિકની ઉપશમના કહીએ છીએ. ત્યાં મિથ્યાત્વની ઉપશમના મિથ્યાદૃષ્ટિને તથા વેદકસમ્યગ્ દૃષ્ટિને હોય, અને સમ્યક્ત્વની તથા મિશ્રની ઉપશમના તો વેદક સમ્યગ્દૃષ્ટિને જ હોય. ત્યાં મિથ્યાદૃષ્ટિને મિથ્યાત્વની ઉપશમના પ્રથમ સમ્યક્ત્વ પામતાં હોય, તે આ પ્રમાણે—સંજ્ઞીપંચેંદ્રિય સર્વ પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તો, કરણકાળ થકી પૂર્વે અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે સમયે સમયે અનંતગુણ વધતી વિશુદ્ધિએ પ્રવર્ત્તતો, અભવ્યસિદ્ધિકની વિશુદ્ધિની અપેક્ષાએ અનંતગુણ વિશુદ્ધિવંત, મતિ અજ્ઞાન, શ્રુત અજ્ઞાન અને વિભંગ જ્ઞાન એ માંહેલા અનેરે કોઈ પણ સાકારોપયોગે ઉપયુક્ત થકો, અનેરે યોગે વર્ત્તતો, જઘન્ય પરિણામે તેજોલેશ્યાએ, મધ્યમ પરિણામે પદ્મલેશ્યાએ અને ઉત્કૃષ્ટ પરિણામે શુક્લ લેશ્યાએ વર્ત્તતો મિથ્યાદૃષ્ટિ ચારે ગતિનો જીવ કોડાકોડિ સાગરોપમ માંહેલી સ્થિતિનાં કર્મવંત, ઇત્યાદિક સર્વ પૂર્વોક્ત રીતે યથાપ્રવૃત્ત કરણ, અપૂર્વ કરણ પરિપૂર્ણ થાય ત્યાં લગે કહેવું. એટલું વિશેષ જે અહીં અપૂર્વ કરણે ગુણસંક્રમ ન કહેવો પણ સ્થિતિઘાત, રસઘાત, ગુણશ્રેણિ અને અન્ય સ્થિતિબંધ, એ ચાર જ કહેવા. ગુણશ્રેણિ–દલિક રચના પણ ઉદય સમયથી માંડીને જાણવી. ત્યાર પછી

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અનિવૃત્તિ કરણે પણ એમજ કહેવું. અનિવૃત્તિ કરણ કાળના ઘણા સંખ્યાતમા ભાગ ગયે થકે અને એક સંખ્યાતમો ભાગ થાકતે છતે અંતર્મુહૂર્ત્તમાન હેઠું મૂકીને મિથ્યાત્વનું અંતરકરણ અંતર્મુહૂર્ત્ત પ્રમાણ પ્રથમ સ્થિતિ થકી કાંઇક અધિક અભિનવ સ્થિતિબંધના કાળ સરખા અંતર્મુહૂર્ત્ત કાળે કરે. અને અંતરકરણનું દલિઉં ઉકેરીને દ્વિતીય સ્થિતિ માંહેથી પ્રથમ સ્થિતિ માંહે નાંખે. અને પ્રથમ સ્થિતિએ વર્તતો ઉદીરણા પ્રયોગે કરીને જે પ્રથમસ્થિતિગત દલિક આકર્ષીને ઉદય માંહે નાંખે તે ઉદીરણા. અને જે વળી બીજી સ્થિતિના સમીપ થકી ઉદીરણા પ્રયોગે જ કરીને દલિઉં આકર્ષીને ઉદય માંહે નાંખે તે આગાલ કહીએ. ઉદીરણાનું જ વિશેષ પ્રતિપત્તિને અર્થે આગાલ એવું બીજું નામ કહીએ. ઉદય ઉદીરણાએ કરીને પ્રથમ સ્થિતિ અનુભવતો એ આવલિકા શેષ રહે ત્યાં લગે જાય. એ આવલિકા થાકતેં આગાલ વિચ્છેદ પામે. ત્યાર પછી ઉદીરણા જ કેવળ પ્રવર્તે. તે પણ એક આવલિકા શેષ રહે ત્યાં લગે હોય. તે પછી એક આવલિકા માત્ર કેવળ ઉદયે કરીને જ અનુભવે. તે આવલિકા માત્રને ચરમ સમયે દ્વિતીય સ્થિતિગત દલિકના અનુભાગ ભેદે કરીને ત્રિધા પુંજ કરે, તે આ પ્રમાણે —સમ્યક્ત્વ ૧, મિશ્ર ૨, અને મિથ્યાત્વ ૩; તે પછી અનંતર સમયે મિથ્યાત્વદલિકના ઉદયના અભાવ થકી ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ પામે. એ મિથ્યાત્વની સર્વ પ્રકારે ઉપશમનાથકી પ્રથમ વાર સમ્યક્ત્વનો લાભ હોય. એ સમ્યક્ત્વ પામતો કોઇક દેશવિરતિ સહિત અને કોઇક સર્વવિરતિ સહિત પણ પડિવજે, તે માટે દેશવિરત, પ્રમત્ત અને અપ્રમત્ત સંયતને વિષે પણ મિથ્યાત્વ ઉપશાન્ત પામીએ. હવે સંયમને વિષે વર્તમાન વેદક સમ્યગ્દૃષ્ટિને ત્રણ દર્શન ઉપ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

શમાવતાં ત્રણ કરણનો વિધિ પૂર્વલીપરે ત્યાં સુધી કહેવો, જ્યાં સુધી અનિવૃત્તિ કરણકાળના સંખ્યાત ભાગ ગયે થકે અંતરકરણ કરે. તે કરતો થકો સમ્યકત્વની પ્રથમ સ્થિતિ અંતર્મુહૂર્ત્ત પ્રમાણ સ્થાપે અને મિથ્યાત્વ તથા મિશ્રની સ્થિતિ આવલિકા માત્ર સ્થાપે અને ઉકેરાતું દલિઉં ત્રણેનું સમ્યકત્વની પ્રથમ સ્થિતિ માંહે નાંખે. મિથ્યાત્વ તથા મિશ્રની પ્રથમ-સ્થિતિનાં દલિયાં સમ્યકત્વની પ્રથમ સ્થિતિનાં દલિય માંહે સ્તિબુકસંક્રમે કરીને સંક્રમાવે. સમ્યકત્વની પ્રથમ-સ્થિતિ વિપાકના અનુભવવા થકી અનુક્રમે ક્ષીણ થયે થકે ઔપશમિક સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ થાય. અને તે ત્રણે મિથ્યાત્વાદિકના ઉપરના દલિયાની ઉપશમના અનંતાનુબંધીના ઉપરિતન દલિયાની પરે જાણવી. એજ પ્રકારે કરીને અનેરાની પણ ઉપશમના જાણવી. એનો વિસ્તાર ગ્રંથાન્તર* થકી જાણવો. ૭૫

---

* એ પ્રકારે ઉપશાંત કર્યા છે ત્રણ દર્શન મોહનીયને જેણે એવો પુરૂષ ચારિત્રમોહનીયને ઉપશમાવવાને ઇચ્છતો ફરી પણ યથાપ્રવૃત્તાદિ ત્રણ કરણ કરે છે. કરણોનું સ્વરૂપ અગાઉ કહ્યા મુજબ જાણવું, પણ અહીં યથાપ્રવૃત્તકરણ અપ્રમત્ત ગુણસ્થાને, અપૂર્વકરણ અપૂર્વ કરણે અને અનિવૃત્તિ કરણ અનિવૃત્તિ બાદર સંપરાયે જાણવું. ત્યાં અપૂર્વ કરણે સ્થિતિઘાતાદિ પૂર્વની પેઠે પ્રવર્તે છે પણ એટલું વિશેષ છે કે-નહિ બંધાતી એવી સર્વ અશુભ પ્રકૃતિનો ગુણસંક્રમ અહીં પ્રવર્તે છે. અપૂર્વકરણાદ્ધાનો સંખ્યાતમો ભાગ ગયે છતે નિદ્રા પ્રચલાનો બંધવ્યવચ્છેદ થાય. તે પછી હજારો સ્થિતિખંડ ગયે છતે અપૂર્વકરણાદ્ધાના સંખ્યાતા ભાગ જાય અને એક ભાગ બાકી રહે તેની વચ્ચે દેવગતિ, દેવાનુપૂર્વી, પંચેંદ્રિય જાતિ, વૈક્રિયદ્વિક, આહારક દ્વિક, તૈજસ-કાર્મણનામ, સમચતુરસ્ર સંસ્થાન, વર્ણચતુષ્ક, અગુરૂલઘુ, ઉપઘાત, પરાઘાત, ઉચ્છ્વાસ, ત્રસ, બાદર, પર્યાપ્ત, પ્રત્યેક

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સત્તટ્ઠ નવ ય પનરસ, સોલસ અઠ્ઠારસેવ ગુણવીસા;
એગાહિ દુ ચઉવીસા, પણવીસા બાયરે જાણ ॥ ૭૬ ॥

સત્તટ્ઠ—સાત, આઠ,
નવયપનરસ—નવ, પંદર
સોલસ—સોળ
અઠ્ઠારસેવ—અઢાર
ગુણવીસા—ઓગણીશ
એગાહિ દુ ચઉવીસા—૨૧ ૨૨—૨૪
પણવીસા—પચીશ
બાયરે—અનિવૃત્તિ બાદર ગુણસ્થાને
જાણ—(ઉપશાંત થયેલ) જાણ

અર્થ—અનિવૃત્તિ બાદર સંપરાયે સાત, આઠ, નવ, પંદર, સોળ, અઢાર, ઓગણીશ, એકવીશ, બાવીશ, ચોવીશ અને પચીશ પ્રકૃતિઓ ઉપશાંત થયેલી જાણો. ૭૬.

વિવેચન:—એ અનિવૃત્તિ બાદર ગુણઠાણે ઉપશમશ્રેણિવાળાને મોહનીય કર્મની સાત થકી માંડીને પચ્ચીશ લગે પ્રકૃતિ ઉપશાન્ત પામીએ તે કહે છે,—

અંતરકરણ કીધે સાત પ્રકૃતિ ઉપશાન્ત હોય. તે પછી નપુંસક વેદ ઉપશમે ૮ ઉપશાન્ત થાય. સ્ત્રીવેદ

નામ, પ્રશસ્ત વિહાયોગતિ, સ્થિર નામ, શુભ નામ, સુભગ નામ, સુસ્વર નામ, આદેય નામ, નિર્માણ નામ અને તીર્થંકર નામ એ ત્રીશ પ્રકૃતિનો બંધવ્યવચ્છેદ થાય. ત્યાર પછી સ્થિતિખંડ પૃથક્ત્વ ગયે છતે અપૂર્વકરણાદ્ધાના છેલ્લે સમયે હાસ્ય, રતિ, ભય અને જુગુપ્સાનો બંધવ્યવચ્છેદ થાય. હાસ્ય, રતિ, અરતિ, શોક, ભય તથા જુગુપ્સાનો ઉદય હોય, અને સર્વ કર્મનાં દેશ ઉપશમના, નિધત્તિ તથા નિકાચના કરણ વિચ્છેદ પામે. ત્યાર પછી અનંતર સમયે અનિવૃત્તિકરણમાં પ્રવેશ કરે. અહીં પણ સ્થિતિઘાતાદિ પાંચ પૂર્વોક્ત રીતે કરે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

उपशमयति

संज्वलनलोभं २८

अप्रत्याख्यानलोभं २६ | प्रत्याख्यानलोभं २७

संज्वलनमायां २५

अप्रत्याख्यानमायां २३ | प्रत्याख्यानमायां २४

संज्वलनमानं । २२ ।

अप्रत्याख्यानमानं २० | प्रत्याख्यानमानं २१

संज्वलनक्रोधं १९

अप्रत्याख्यान क्रोधं १७ | प्रत्याख्यान क्रोधं १८

पुरुषवेदं १६

हास्यादिषट्कं १५

नपुंसकवेदं ८ | स्त्रीवेदं ९

मिथ्यात्व ५ | मिश्र ६ | सम्यक्त्व-मोहं ७

अनन्तानुवंधिक्रोध-मान-माया-लोभान् ४ ॥

उपशमश्रेणिक्रमोऽयम्॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઉપશમે નવ (૯) નો ઉપશમ થાય. હાસ્યાદિષટ્ક ઉપશમે પંદરનો ઉપશમ થાય. પુરૂષવેદનો બંધોદય ઉપશમે સોળનો ઉપશમ હોય. તેપછી અપ્રત્યાખ્યાન, પ્રત્યાખ્યાન ક્રોધ સમકાળે ઉપશમે ૧૮ નો ઉપશમ હોય. તે પછી સંજ્વલન ક્રોધ ઉપશમે ઓગણીશ પ્રકૃતિ ઉપશાન્ત હોય. તે પછી અપ્રત્યાખ્યાન પ્રત્યાખ્યાન માન સમકાળે ઉપશમે (૨૧) એકવીશ ઉપશાન્ત હોય. તે પછી સંજ્વલન માન ઉપશમે ૨૨ ઉપશાન્ત હોય. તે પછી અપ્રત્યાખ્યાન પ્રત્યાખ્યાન માયા ઉપશમે ૨૪ ઉપશાન્ત હોય. તે પછી સંજ્વલની માયા ઉપશમે પચ્ચીશ પ્રકૃતિ ઉપશાન્ત× હોય. એ અનિ-

---

× તે પછી અનિવૃત્તિકરણાદ્ધાના સંખ્યાતા ભાગ ગયે છતે દર્શન સપ્તક સિવાયની મોહનીય કર્મની એકવીશ પ્રકૃતિનું અંતરકરણ કરે. ત્યાં વેદ્યમાન સંજ્વલન ચાર કષાય માંહેનો કોઈ પણ એક કષાય અને ત્રણ વેદ માંહેના કોઇ પણ વેદ્યમાન એક વેદની પ્રથમ સ્થિતિ પોતાના ઉદય કાળ પ્રમાણ હોય. બાકીના ૧૧ કષાય અને ૮ નોકષાયની પ્રથમ સ્થિતિ આવલિકા માત્ર હોય. અહીં સ્ત્રીવેદ અને નપુંસક વેદનો ઉદયકાળ સર્વથી થોડો હોય અને માંહોમાંહે સરખો હોય. તે કરતાં પુરૂષ વેદનો ઉદયકાળ સંખ્યાત ગુણ હોય. તે થકી સંજ્વલન ક્રોધનો વિશેષાધિક, તે થકી સંજ્વલન માન, માયા અને લોભનો અનુક્રમે વિશેષાધિક હોય. ત્યાં સંજ્વલન ક્રોધના ઉદયે ઉપશમ શ્રેણિ પ્રારંભે તેને અપ્રત્યાખ્યાન તથા પ્રત્યાખ્યાન ક્રોધનો ઉપશમ ન થાય ત્યાં સુધી સંજ્વલન ક્રોધનો ઉદય હોય. સંજ્વલન માનના ઉદયે શ્રેણિ પ્રારંભકને અપ્રત્યાખ્યાન તથા પ્રત્યાખ્યાન માનનો ઉપશમ ન થાય ત્યાં સુધી સંજ્વલન માનનો ઉદય હોય. સંજ્વલન માયાના ઉદયે શ્રેણિ પ્રારંભકને અપ્રત્યાખ્યાન તથા પ્રત્યાખ્યાન માયાનો ઉપશમ ન થાય ત્યાં સુધી સંજ્વલન માયાનો ઉદય હોય. સંજ્વલન લોભના ઉદયે શ્રેણિ પ્રારંભકને અપ્રત્યાખ્યાન તથા

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વૃત્તિ બાદર ગુણઠાણે ઉપશમેલ પ્રકૃતિ જાણવી. ૭૬.

પ્રત્યાખ્યાન લોભનો ઉપશમ ન થાય ત્યાં સુધી સંજ્વલન લોભ (બાદર)નો ઉદય હોય. એ પ્રકારે તે અંતરકરણ ઉપરના ભાગની અપેક્ષાએ સમ અને અધો ભાગની અપેક્ષાએ પૂર્વોક્ત રીતે વિષમ હોય. અહીં જેટલા કાળે સ્થિતિખંડનો ઘાત કરે અથવા અન્ય સ્થિતિબંધ કરે તેટલા કાળે અંતરકરણ પણ કરે. એ ત્રણે એક સાથે આરંભે અને સાથેજ પૂર્ણ કરે.

અંતરકરણ સંબંધી દલિકનો પ્રક્ષેપ વિધિ આ પ્રમાણે જાણવો—

જે કર્મોનો તે વખતે બંધ અને ઉદય વર્તતો હોય તે કર્મના અંતરકરણ સંબંધી દલિક પહેલી અને બીજી સ્થિતિમાં નાંખે છે જેમકે વેદોદયે શ્રેણિ પ્રારંભકને પુરૂષવેદનો બંધ અને ઉદય હોવાથી પુરૂષ વેદના અંતરકરણ સંબંધી દલિક પ્રથમ અને દ્વિતીય સ્થિતિમાં નાંખે. વળી જે કર્મનો એકલો ઉદયજ હોય પણ બંધ ન હોય તેના અંતરકરણ સંબંધી દલિક પ્રથમસ્થિતિમાંજ નાંખે, જેમકે સ્ત્રી વેદોદયે શ્રેણિ પ્રારંભકને સ્ત્રીવેદનો ઉદયજ હોવાથી સ્ત્રી-વેદના અંતરકરણ સંબંધી દલિક પ્રથમ સ્થિતિમાં નાંખે. વળી જે કર્મનો ઉદય નથી પણ ફક્ત બંધ છે તેનાં અંતરકરણ દલિક દ્વિતીય સ્થિતિમાંજ નાંખે, જેમકે સંજ્વલન ક્રોધોદયે શ્રેણિ પ્રારંભકને બાકીના ત્રણ કષાયનો ઉદય વિના બંધ હોવાથી તેના અંતરકરણ દલિક દ્વિ-તીય સ્થિતિમાં નાંખે. વળી જે કર્મનો બંધ અને ઉદય નથી તેના અંતરકરણ દલિક પર પ્રકૃતિમાં નાંખે, જેમકે બીજા અને ત્રીજા ક-ષાયના દલ, તેનો બંધોદય ન હોવાથી સંજ્વલન કષાયમાં નાંખે. અહીં અનિવૃત્તિ કરણમાં બહુ વક્તવ્ય છે તે વિશેષાર્થીએ કર્મપ્રકૃતિ સંગ્રહ-ણીની ટીકા જોવી. અંતરકરણ કર્યા પછી નપુંસક વેદને ઉપશમાવે, તે આ પ્રમાણે—પ્રથમ સમયે થોડું ઉપશમાવે, બીજે સમયે અસંખ્યેય ગુણ, ત્રીજે સમયે તેથી પણ અસંખ્યેય ગુણ; એ પ્રમાણે સમયે સમયે અસંખ્યાત ગુણ (વધારે) છેલ્લા સમય સુધી ઉપશમાવે અને

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સમયે સમયે, ઉપશમેલ દલિકની અપેક્ષાએ અસંખ્યાત ગુણ દલિક દ્વિચરમ સમય સુધી પર પ્રકૃતિમાં નાંખે. છેલ્લે સમયે, પરપ્રકૃતિમાં સંક્રમણ થતા દલિકની અપેક્ષાએ ઉપશમ પામતું દલિક અસંખ્યાત ગુણ જાણવું.

એમ નપુંસક વેદ ઉપશાંત થયે છતે મોહનીય કર્મની આઠ પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય. ત્યાર પછી ઉક્ત પ્રકારે અંતર્મુહૂર્ત કાળે સ્ત્રી-વેદને ઉપશમાવે. ત્યાર પછી અંતર્મુહૂર્ત કાળે હાસ્યાદિ ષટ્કને ઉપ-શમાવે, ત્યારે મોહનીયની પંદર પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય. તેજ સમયે વળી પુરૂષવેદના બંધ, ઉદય અને ઉદીરણાનો વ્યવચ્છેદ અને પ્રથમ સ્થિતિનો વ્યવચ્છેદ થાય. પુરૂષવેદની પ્રથમ સ્થિતિની બે આવલિકા બાકી રહે ત્યારે પૂર્વોક્ત પ્રકારે આગાલ ન હોય, તેજ સમયથી માંડીને છ (હાસ્યાદિ) નોકષાયનું દલિક પુરૂષવેદમાં ન નાંખે પરંતુ સંજ્વલન ક્રોધાદિને વિષે નાંખે. **કમ્મપયડીમાં** કહ્યું છે પ્રથમ સ્થિતિની બે આવલિકા શેષ રહે ત્યારે વેદ પતદ્ગ્રહ ન થાય. હાસ્યાદિ ષટ્ક ઉપશમાવ્યા પછી એક સમય ન્યૂન બે આવલિકા માત્ર કાળે પુરૂષવેદ સંપૂર્ણ ઉપશમાવે, તે આ પ્રકારે–પ્રથમ સમયે થોડું ઉપશમાવે, બીજે સમયે અસંખ્યાત ગુણ, ત્રીજે સમયે તેથી પણ અસંખ્યાત ગુણ એમ બે સમયન્યૂન બે આવલિકાના ચરમ સમય સુધી સમયે સમયે અસંખ્યાતગુણ અધિક દલ ઉપશમાવે. અને બે સમયન્યૂન બે આવલિકા કાળ પર્યંત યથાપ્રવૃત્ત સંક્રમવડે સમયે સમયે પરપ્રકૃતિને વિષે દલ સંક્રમાવે. તે પ્રથમ સમયે ઘણું સંક્રમાવે, બીજે સમયે વિશેષ હીન, ત્રીજે સમયે વિશેષહીન એમ ચરમ સમય સુધી સમયે સમયે વિશેષહીન સંક્રમાવે. એ પ્રકારે પુરૂષવેદ ઉપશાંત થયે છતે સોળ પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય. તે પછી જે સમયે હાસ્યાદિ ષટ્ક ઉપશાંત થાય તે સમયે પુરૂષ વેદની પ્રથમ સ્થિતિ ક્ષીણ થયેલી હોય. તે પછી અપ્રત્યાખ્યાનીય,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પ્રત્યાખ્યાનીય અને સંજ્વલન ક્રોધને એક સાથે ઉપશમાવવા માંડે. સંજ્વલન ક્રોધની પ્રથમસ્થિતિ સમયન્યૂન ત્રણ આવલિકા શેષ રહે છતે અપ્રત્યાખ્યાનીય અને પ્રત્યાખ્યાનીય ક્રોધનું દલિક સંજ્વલન ક્રોધમાં ન નાંખે પરંતુ સંજ્વલન માનાદિકમાં નાંખે, કેમકે કહ્યું છે કે **तिसु आवलियासु समऊणियासु अपडिग्गहाउ संजलणा** અર્થાત્ સમય ઊણુ ત્રણ આવલિકા શેષ છતે સંજ્વલન ક્રોધ પતદ્ગ્રહ ન થાય (એટલે તેમાં બીજી પ્રકૃતિનું દલસંક્રમણ ન થાય). બે આવલિકા શેષ રહે છતે તો આગાલ ન હોય પરંતુ એકલી ઉદીરણાજ હોય. એક આવલિકા શેષ રહે છતે સંજ્વલન ક્રોધના બંધ, ઉદય અને ઉદીરણાનો વ્યવચ્છેદ થાય અને અપ્રત્યાખ્યાનીય તથા પ્રત્યાખ્યાનીય ક્રોધ ઉપશાંત થયેલા હોય. તે બંને ઉપશાંત થયે છતે ૧૮ પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય. ત્યારે સંજ્વલન ક્રોધની પ્રથમ સ્થિતિની એક આવળી અને સમય ન્યૂન બે આવલિકા કાળે બાંધેલ ઉપરની સ્થિતિનું દલિક વર્જીને બાકીનું સર્વ ઉપશાંત થયેલ હોય. તે પછી તે પ્રથમસ્થિતિગત એક આવલિકાને સ્તિબુક સંક્રમવડે સંજ્વલન માનને વિષે નાખે અને સમયન્યૂન બે આવલિકાનું બાંધેલ દલિક, પુરૂષવેદ ઉપશમાવવા વખતે કહેલ પ્રકારે ઉપશમાવે અને પર પ્રકૃતિને વિષે સંક્રમાવે. એ રીતે સમય ન્યુન બે આવલિકા પ્રમાણ કાળે સંજ્વલન ક્રોધ ઉપશાંત થાય. તે ઉપશાંત થયે છતે ૧૯ પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય. વળી જ્યારે સંજ્વલન ક્રોધનાં બંધ, ઉદય અને ઉદીરણાનો વ્યવચ્છેદ થાય તે પછી તરતના સમયથી આરંભીને સંજ્વલન માનની બીજી સ્થિતિ સંબંધી દલિકને આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને વેદે. ત્યાં ઉદય સમયે થોડું નાંખે, બીજે સમયે અસંખ્યેયગુણ, ત્રીજે સમયે તેથી અસંખ્યેયગુણ એમ સમયે સમયે અસંખ્યેય ગુણ અધિક દલિક પ્રથમ સ્થિતિના છેલ્લા સમય પર્યંત નાંખે. પ્રથમ સ્થિતિ કરણના પ્રથમ સમયથીજ માંડીને અપ્રત્યાખ્યાન, પ્રત્યાખ્યાન અને સંજ્વલન એ ત્રણે માનને સમકાળે ઉપશમાવવા

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

માંડે. સંજ્વલન માનની પ્રથમ સ્થિતિ સમયન્યૂન ત્રણ આવલિકા શેષ રહ્યે છતે અપ્રત્યાખ્યાન અને પ્રત્યાખ્યાન માનનું દલિક સંજ્વલન માનમાં ન નાખે પરંતુ સંજ્વલન માયા વગેરેમાં નાંખે. બે આવલિકા બાકી રહે ત્યારે તો આગાલ વિચ્છેદ થાય. તે પછી એકલી ઉદીરણાજ હોય. આવલિકા શેષ રહ્યે છતે સંજ્વલન માનના બંધ, ઉદય અને ઉદીરણાના વ્યવચ્છેદ થાય અને અપ્રત્યાખ્યાન–પ્રત્યાખ્યાન માન ઉપશાંત થયેલા હોય. તે ઉપશાંત થયે છતે ૨૧ પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય. તે વખતે સંજ્વલન માનની પ્રથમ સ્થિતિની એક આવલિકા અને સમય ન્યૂન બે આવલિકાનું બાંધેલ ઉપરની સ્થિતિનું દલિક વર્જીને બાકીનું સર્વ ઉપશાંત હોય. તે પછી પ્રથમ સ્થિતિગત એક આવલિકાને સ્તિબુકસંક્રમવડે સંજ્વલન માયામાં નાંખે અને સમયન્યૂન બે આવલિકાનું બાંધેલ દલિક, પુરૂપવેદ ઉપશમાવવા વખતે કહેલ પ્રકારે ઉપશમાવે અને સંક્રમાવે. તે પછી સમયન્યૂન બે આવલિકા પ્રમાણ કાળે સંજ્વલન માન ઉપશાંત થાય. તે ઉપશાંત થયે છતે ૨૨ પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય, જ્યારે સંજ્વલન માનનાં બંધ, ઉદય અને ઉદીરણાના વ્યવચ્છેદ થાય તે પછી તરતના સમયથી માંડીને સંજ્વલનમાયાની બીજી સ્થિતિમાંથી દલિકને આકર્ષીને પૂર્વોક્ત પ્રકારે પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને વેદે. વળી તેજ સમયથી માંડીને ત્રણે માયાને સમકાળે ઉપશમાવવા માંડે. સંજ્વલન માયાની પ્રથમ સ્થિતિ સમયન્યૂન ત્રણ આવલિકા શેષ રહ્યે છતે અપ્રત્યાખ્યાન અને પ્રત્યાખ્યાન માયાનું દલિક સંજ્વલન માયામાં ન નાંખે પરંતુ સંજ્વલન લોભમાં નાંખે. બે આવલિકા શેષ રહે ત્યારે તો આગાલ ન હોય પરંતુ એકલી ઉદીરણા હોય. આવલિકા શેષ રહ્યે છતે સંજ્વલન માયાના બંધ, ઉદય અને ઉદીરણાના વ્યવચ્છેદ થાય અને અપ્રત્યાખ્યાન પ્રત્યાખ્યાન માયા ઉપશાંત હોય. તે ઉપશાંત થયે ૨૪ પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય. તે સમયે સંજ્વલન માયાની પ્રથમ સ્થિતિગત એક આવલિકા અને સમય ન્યૂન બે આવલિકાએ બાંધેલ દ્વિતીય સ્થિતિગત દલિક વર્જીને

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

બાકીનું સર્વ ઉપશાંત હોય. તે પછી તે પ્રથમ સ્થિતિગત એક આવલિકાને સ્તિબુક સંક્રમણ વડે સંજ્વલન લોભમાં સંક્રમાવે અને સમય ન્યૂન આવલિકાદ્વિકે બાંધેલ દલિકને પુરૂષવેદ ઉપશમાવવા વખતે કહેલ પ્રકારે ઉપશમાવે અને સંક્રમાવે. તે પછી સમય ન્યૂન બે આવલિકા પ્રમાણ કાળે સંજ્વલન માયા ઉપશાંત થાય. તે ઉપશાંત થયે ૨૫ પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય. વળી જ્યારે સંજ્વલન માયાના બંધ, ઉદય અને ઉદીરણાનો વ્યવચ્છેદ થાય તે પછી તરતના સમયથી માંડીને સંજ્વલન લોભની બીજી સ્થિતિમાંથી દલિક અંકર્ષીને લોભ-વેદકાદ્ધા (લોભ વેદવાનો કાળ) ના $\frac{2}{3}$ ભાગ પ્રમાણ પ્રથમ સ્થિતિ પૂર્વોક્ત પ્રકારે કરે અને વેદે. તે પ્રથમ ત્રિભાગ ($\frac{1}{3}$)નું નામ અશ્વ-કર્ણકરણાદ્ધા અને બીજા ત્રિભાગનું નામ કિટ્ટીકરણાદ્ધા. અહીં અશ્વકર્ણકરણાદ્ધા નામે પ્રથમ ત્રિભાગે વર્તતો જીવ પૂર્વ સ્પર્ધક થકી દલિક લઈને અપૂર્વ સ્પર્ધકો કરે. હવે એ સ્પર્ધક શું? તે કહે છે—અહીં અનંતાનંત પરમાણુએ નિષ્પન્ન સ્કંધોને જીવ કર્મપણે ગ્રહણ કરે છે. તેમાં એક એક સ્કંધમાં જે સર્વથી જઘન્ય રસ (પરમાણુનો પણ રસ) કેવળીની બુદ્ધિ વડે છેદાતો, સર્વ જીવ થકી અનંતગુણ રસાવિભાગ (રસના અણુ)ને આપે. તેવા જઘન્ય રસવાળા કેટલાક પરમાણુઓનો સમુદાય, સમાન જાતિ હોવાથી વર્ગણા કહેવાય. જઘન્ય રસ કરતાં એક રસ વિભાગે અધિક પર-માણુઓનો સમુદાય તે બીજી વર્ગણા, તે થકી પણ એક રસ વિભાગે અધિક પરમાણુઓનો સમુદાય તે ત્રીજી વર્ગણા, એમ ઉત્તરોત્તર એક એક રસાવિભાગે અધિક પરમાણુઓના સમુદાયરૂપ વર્ગણા ગણતાં સિદ્ધને અનંતમે ભાગે અને અભવ્યથી અનંતગુણ વર્ગણાનો સમુ-દાય તે સ્પર્ધક. ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ વડે જાણે સ્પર્ધા કરતી હોય તેવી પરમાણુની વર્ગણા તે અહીં સ્પર્ધક કહેવાય છે. પ્રથમ સ્પર્દ્ધકની છેલ્લી વર્ગણાના રસાવિભાગ કરતાં આગળ ઉત્તરોત્તર એક એક રસા-વિભાગવાળા પરમાણુ ન પામીએ પરંતુ સર્વ જીવ કરતા અનંતગુણ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

રસાવિભાગવાળા પરમાણુ પામીએ. તેવા રસવાળા પરમાણુઓનો સમુદાય તે બીજા સ્પર્દ્ધકની પહેલી વર્ગણા. તે પછી પૂર્વોક્ત રીતે એક એક પરમાણુએ અધિક રસાવિભાગવાળા પરમાણુઓની વર્ગણા કરતાં બીજું સ્પર્ધક ગણવું. એમ અનંતા સ્પર્ધકો હોય. એવા અનંતા સ્પર્ધકો જીવે પૂર્વે કરેલા છે તેથી તે પૂર્વ સ્પર્ધક કહેવાય છે. અહીં તે સ્પર્ધકો મધ્યેથી જ સમયે સમયે દલિક ગ્રહણ કરી તેને અત્યંત રસહીન કરીને અપૂર્વ સ્પર્ધકો કરે. સંસારમાં ભ્રમણ કરતાં જીવે બંધ આશ્રયી આવા સ્પર્ધકો કોઈ પણ વખત કર્યા નથી પરંતુ હમણાજ વિશુદ્ધિના પ્રકર્ષવશે કરે છે તેથી તે અપૂર્વ કહેવાય છે. અશ્વકર્ણકરણાદ્ધા ગયે છતે કિટ્ટીકરણાદ્ધામાં પ્રવેશ કરે. ત્યાં પૂર્વ સ્પર્ધક અને અપૂર્વ સ્પર્ધક થકી દલિક ગ્રહણ કરીને સમયે સમયે અનંત કિટ્ટી કરે. કિટ્ટી એટલે પૂર્વ સ્પર્ધક અને અપૂર્વ સ્પર્ધક થકી વર્ગણા ગ્રહણ કરીને તેને અનંતગુણ રસ હીનતા પમાડીને મ્હોટે અંતરે જે સ્થાપવું તે. જેમકે અનંતાનંત રસાવિભાગને અસત્કલ્પના વડે એક સો એક અથવા એક સો બે કલ્પીએ અને તેના પાંચ, પંદર, પચીશ રસાવિભાગ રાખીએ તે. કિટ્ટીકરણાદ્ધાનો છેલ્લે સમયે અપ્રત્યાખ્યાન અને પ્રત્યાખ્યાન લોભ સમકાળે ઉપશાંત થાય. તે સમયેજ સંજ્વલન લોભનો બંધવ્યવચ્છેદ, બાદર સંજ્વલન લોભના ઉદય ઉદીરણાનો વ્યવચ્છેદ અને નિવૃત્તિ બાદર સંપરાય ગુણસ્થાનનો વ્યવચ્છેદ થાય. એ પ્રકારે અનિવૃત્તિ બાદર સંપરાયે સાતથી માંડીને પચ્ચીશ પર્યંત મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિઓ ઉપશાંત પામીએ.

સત્તાવીસં સુહુમે ॥ અઠ્ઠાવીસં ચ મોહપયડીઓ ॥
ઉવસંતવીઅરાએ ॥ ઉવસંતા હુંતિ નાયવ્વા ॥૭૭॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

સત્તાવીસં—સત્યાવીશ.
સુહુમે—સૂક્ષ્મ સંપરાયે.
અટ્ઠાવીસં—અઠ્ઠાવીશ.
મોહપયડીઓ—મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિ.
ઉવસંતવીયરાએ—ઉપશાંત કષાય વીતરાગ (૧૧ મા) ગુણસ્થાને.
ઉવસંતા—ઉપશાંત થયેલી
હુંતિ—હોય છે.
નાયવ્વા—જાણવી.

અર્થ:—સૂક્ષ્મ સંપરાયે મોહનીય કર્મની સત્તાવીશ પ્રકૃતિઓ અને ઉપશાંત કષાય વીતરાગ ગુણસ્થાને અઠ્ઠાવીશ પ્રકૃતિઓ ઉપશાંત થયેલી હોય છે એમ જાણવું. ૭૭

વિવેચન—તે પછી અપ્રત્યાખ્યાન તથા પ્રત્યાખ્યાન લોભનો સમકાળે ઉપશમ થયે સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણઠાણે સત્તાવીશ પ્રકૃતિ ઉપશાન્ત હોય. તે સૂક્ષ્મસંપરાયનો કાળ અંતર્મુહૂર્ત્ત પ્રમાણ હોય તેને વિષે પેઠો થકો ઉપરલી સ્થિતિના સમીપ થકી કેટલીક કિટ્ટિઓ આકર્ષીને તેની પ્રથમ સ્થિતિ સૂક્ષ્મસંપરાયના કાળ જેટલી કરે—કરીને વેદે. શેષ સૂક્ષ્મકિટ્ટીકૃત દલિઉં અને સમયે ઉણી બે આવલિકાનું બાંધેલ તે ઉપશમાવે. તે સૂક્ષ્મસંપરાયને છેલ્લે સમયે સંજ્વલન લોભ ઉપશમે તે સમયેજ જ્ઞાનાવરણ ૫, દર્શનાવરણ ૪, અંતરાય ૫, યશ:કીર્તિ ૧ અને ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૧, એ સોળ પ્રકૃતિનો બંધ છેદે. તે થકી અનંતર સમયે ઉપશાન્ત કષાય વીતરાગ થાય. ત્યાં મોહનીયની (૨૮) અઠ્ઠાવીશે પ્રકૃતિ ઉપશાન્ત જાણવી. તે ઉપશાન્ત કષાય જઘન્યથી એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે હોય. તે પછી તે નિશ્ચયે જ ભવક્ષયે અથવા અદ્ધાક્ષયે પડે. ત્યાં × અદ્ધાક્ષયે પડતો

× ગુણસ્થાનનો કાળ પૂર્ણ થયે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

થકો જેમ ચઢ્યો હતો તેમજ પડે. જ્યાં જ્યાં જે પ્રકૃતિની બંધોદય ઉદીરણા છેદી હતી ત્યાં ત્યાં પડતો થકો તે તે પ્રકૃતિની બંધોદય ઉદીરણા પ્રારંભે. એમ પડતો થકો યાવત્ પ્રમત્ત ગુણઠાણે રહે. કોઇક વળી તેથી હેઠો પડતો દેશવિરતે રહે. કોઇક અવિરતે રહે. કોઇક સાસ્વાદને પણ આવે. અને જે ભવ* ક્ષયે પડે તે પહેલે સમયે જ અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટી ગુણઠાણાનાં સર્વે બંધાદિક કરણ પ્રવર્તાવે.† ઉત્કૃષ્ટપણે એક ભવે બે વાર ઉપશમ શ્રેણિ પડિવજે, તેને નિશ્ચયે તે ભવે ક્ષપકશ્રેણિ ન હોય અને જે એક વાર ઉપશમ શ્રેણિ પડિવજે તેને કદાચિત્ ક્ષપક શ્રેણિ હોય પણ. એ કાર્મગ્રંથિક મત છે. આગમને અભિપ્રાયે તો એક ભવે એક જ શ્રેણિ હોય. ૭૭

ઇતિઉપશમશ્રેણિવિચાર:

ક્ષપકશ્રેણિ સ્વરૂપ.

પઢમકસાયચઉક્કં, ઇત્તો મિચ્છત્તમીસસમ્મત્તં;
અવિરયસમ્મે દેસે, પમત્તિ અપમત્તિ ખીઅંતિ ॥૭૮॥

પઢમકસાયચઉક્કં—પહેલા ચાર કષાય.
ઇત્તો—એ પછી.
મિચ્છત્તમીસસમ્મત્તં—મિથ્યાત્વ, મિશ્ર અને સમ્યકત્વ મોહનીય.
અવિરયસમ્મે—અવિરતસમ્યગ્દૃષ્ટિએ.
દેસે—દેશવિરતે
પમત્તિ—પ્રમત્ત ગુણઠાણે.
અપમત્તિ—અપ્રમત્ત ગુણસ્થાને.
ખીઅંતિ—ક્ષય થાય છે.

અર્થ:—પહેલા કષાયનું ચતુષ્ક, એ પછી મિથ્યાત્વ મોહનીય, મિશ્ર મોહનીય અને સમ્યકત્વ મોહનીય સમકાળે

---

* મરણ પામતો. † અનુત્તર વિમાનમાં ઉપજે તેથી ત્યાં ચોથું ગુણસ્થાન હોય તેથી.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ક્ષય પામે છે. આ સાત પ્રકૃતિ અવિરત સમ્યગ્ દૃષ્ટિ, દેશવિરત, પ્રમત્ત અથવા અપ્રમત્તે ક્ષય પામે છે. ૭૮

વિવેચનઃ—હવે ક્ષપકશ્રેણિ કહે છે.—અહીં જે ક્ષપક શ્રેણિ પ્રારંભે તે અવશ્ય મનુષ્ય આઠ વર્ષ ઉપરની ઉમ્મરનો હોય. તે પ્રથમ તો અનંતાનુબંધિ ચાર કષાય હણે-વિસંયોજના કરે. તે વિસંયોજનાનું સ્વરૂપ પૂર્વે કહ્યું છે તેમ કહેવું. ત્યાર પછી મિથ્યાત્વ મોહનીય ૧, મિશ્રમોહનીય ૨ અને સમ્યક્ત્વ મોહનીય ૩, એ ત્રણેનો સમકાળે ક્ષય* કરે. તે

---

* મિથ્યાત્વ મોહનીયાદિને ખપાવતો યથાપ્રવૃત્તાદિ ત્રણ કરણ પૂર્વોક્ત (ઉપશમ શ્રેણિના અધિકારે કહ્યા મુજબ) રીતે કરે. પણ એટલું વિશેષ કે અપૂર્વકરણના પ્રથમ સમયે અનુદિત મિથ્યાત્વ અને મિશ્ર મોહનીયના દલિકને ઉદિત સમ્યક્ત્વમોહનીયને વિષે ગુણસંક્રમ વડે નાંખે અને તે બંનેનોજ ઉદ્ધલના સંક્રમ પણ કરે. તે આ પ્રમાણે—પહેલો સ્થિતિ ખંડ મ્હોટો ઉવેલે, તેથી બીજો સ્થિતિ ખંડ વિશેષ હીન, ત્રીજો તેથી પણ વિશેષ હીન, એમ અપૂર્વકરણના છેલ્લા સમય પર્યંત અનુક્રમે વિશેષ હીન હીન ઉવેલે. અપૂર્વકરણના પ્રથમ સમયે જે સ્થિતિની સત્તાવાળો હતો તે તેના જ ચરમ સમયે સંખ્યાતગુણ હીન સ્થિતિની સત્તાવાળો થાય. તે પછી અનિવૃત્તિકરણમાં પ્રવેશ કરે. ત્યાં પણ સ્થિતિઘાતાદિ સર્વે તેમજ કરે. અનિવૃત્તિકરણના પ્રથમ સમયે વળી ત્રણે દર્શન મોહનીયની દેશ ઉપશમના, નિધત્તિ અને નિકાચના વ્યવચ્છેદ પામે. અનિવૃત્તિકરણના પ્રથમ સમયથી માંડીને દર્શન મોહનીયત્રિકની સ્થિતિસત્તાનો સ્થિતિઘાતાદિ વડે ઘાત કરતો કરતો હજારો સ્થિતિ ખંડ ગયે છતે અસંજ્ઞિ પંચેંદ્રિયની જેટલી સ્થિતિસત્તાવાળો થાય. તે પછી સહસ્ર પૃથક્ત્વ સ્થિતિ ખંડ ગયે છતે ચૌરિંદ્રિય સમાન સ્થિતિ સત્તાવાળો થાય. તે પછી પણ તેટલાજ સ્થિતિખંડ ગયે છતે તેઇન્દ્રિય સમાન

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અવિરત સમ્યક્ત્વ ગુણઠાણે તથા દેશવિરતિએ તથા પ્રમત્ત ગુણઠાણે તથા અપ્રમત્ત ગુણઠાણે ક્ષય કરે—સત્તાથી ટાળે.

ઇહાં જો પૂર્વબદ્ધાયુ થકો ક્ષપકશ્રેણિ પ્રારંભે અને અનંતાનુબંધીના ક્ષયથી અનંતર મરણના સંભવ થકી જો શ્રેણિ થકી વિરમે તો કદાચિત્ મિથ્યાત્વના ઉદય થકી ફરીને પણ અનંતાનુબંધી બાંધે; તે અનંતાનુબંધીનું બીજ મિથ્યાત્વ છે તે માટે. પણ મિથ્યાત્વ ક્ષય ગયે અનંતાનુબંધી જાગે નહિ, બીજ ગયું માટે. અને સાતને ક્ષયે તો અપતિત પરિણામવંત થકો અવશ્ય દેવલોકે જ ઉપજે અને પતિત પરિણામવંત હોય તો તે અનેક પરિણામના સંભવ

સ્થિતિસત્તાવાળો થાય. તે પછી તેટલા સ્થિતિ ખંડ ગયે છતે બેઇંન્દ્રિય સમાન સ્થિતિસત્તાવાળો થાય. તે પછી પણ તેટલા સ્થિતિ ખંડ ગયે છતે એકેંદ્રિય સમાન સ્થિતિસત્તાવાળો થાય. તે પછી પણ તેટલા સ્થિતિ ખંડ ગયે છતે પલ્યોપમના અસંખ્યાત ભાગ પ્રમાણ સ્થિતિસત્તાવાળો હોય. તે પછી ત્રણ દર્શનમોહનીય પ્રત્યેકનો પણ એક એક સંખ્યાતમો ભાગ મૂકીને બાકીની સર્વે સ્થિતિનો ઘાત કરે—ખપાવે, તે પછી પૂર્વે બાકી રાખેલ સંખ્યાતમા ભાગનો એક સંખ્યાતમો ભાગ મૂકીને બાકીની સર્વ સ્થિતિનો વિનાશ કરે, એ પ્રકારે હજારો સ્થિતિઘાત અતિક્રમે. તે પછી વળી મિથ્યાત્વના અસંખ્યાતા ભાગને અને સમ્યક્ત્વ તથા મિશ્રના સંખ્યાતા ભાગને ખંડે. તે પછી એ રીતે ઘણા સ્થિતિખંડ ગયે છતે મિથ્યાત્વનું દલિક આવલિકા માત્ર રહે અને સમ્યક્ત્વ તથા મિશ્રનું તો પલ્યોપમના અસંખ્યાત ભાગ પ્રમાણ રહે. અહીં ખંડન કરાતા મિથ્યાત્વ સંબંધી સ્થિતિ ખંડોને સમ્યક્ત્વ અને મિશ્રમાં નાંખે, મિશ્રના સમ્યક્ત્વમાં અને સમ્યક્ત્વના પોતાની નીચલી સ્થિતિમાં નાંખે. હવે આવલિકા માત્ર રહેલું મિથ્યાત્વ દલિક તેને પણ સ્તિબુક સંક્રમ વડે સમ્યક્ત્વમાં નાંખે. તે પછી સમ્યક્ત્વ અને મિશ્રના

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

થકી જેવી પરિણામની વિશુદ્ધિ તેવી અનેરી ગતિએ ઉપજે. અને બદ્ધાયુ પણ જો ત્યારે કાળ ન કરે તો પણ સાતને ક્ષયે નિશ્ચયે વિરમે પણ આગળ ચારિત્ર મોહનીય ખપાવવા ન માંડે. તે મરીને જો દેવગતિએ અથવા નરક ગતિએ જાય તો તે ત્રીજે ભવે મોક્ષે જાય. અને જો તિર્યંચ મનુષ્ય માંહે ઉપજે તો તે અવશ્ય અસંખ્યાત વર્ષાયુ માંહેજ ઉપજે.

અસંખ્યાતા ભાગ ખંડે અને એક ભાગ બાકી રહે, તે પછી તેના પણ અસંખ્યાતા ભાગ ખંડે અને એક બાકી રાખે, એ રીતે કેટલા-એક સ્થિતિ ખંડ ગયે છતે મિશ્ર આવલિકા માત્ર રહે અને તે વખતે સમ્યક્ત્વની સ્થિતિ સત્તા આઠ વર્ષ પ્રમાણ હોય. તે જ કાળે વળી નિશ્ચયનયમતે સઘળા વિઘ્નના નાશથી તે દર્શનમોહનીયક્ષપક કહેવાય. તે પછી આગળ સમ્યક્ત્વના અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ સ્થિતિ ખંડને ઉકેરે અને તેના દલિકને ઉદય સમયથી માંડીને સંક્રમાવે, તે આ પ્રમાણે–ઉદય સમયે થોડું, બીજે સમયે તેથી અસંખ્યેય ગુણ, ત્રીજે સમયે તેથી પણ અસંખ્યેય ગુણ, એમ ગુણશ્રેણિના મસ્તક (ટોચ–અંત) પર્યંત અનુક્રમે અસંખ્યેય ગુણ અધિક સંક્રમાવે. તે પછી તો વિશેષ હીન હીન સ્થિતિના દલિકને ચરમ સમય સુધી સંક્રમાવે. એ પ્રકારે અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ અનેક ખંડો દ્વિચરમ સ્થિતિ ખંડ પર્યંત ઉકેરે અને ખપાવે. દ્વિચરમ સ્થિતિ ખંડ કરતાં ચરમ સ્થિતિ ખંડ અસંખ્યેય ગુણ હોય. છેલ્લા સ્થિતિ ખંડ ઉકેરાયે છતે આ ક્ષપક કૃતકરણ કહેવાય. આ કૃતકરણાદ્ધામાં વર્તતો કોઇ જીવ કાળ પણ કરીને ચાર માંહેની કોઈ પણ એક ગતિમાં ઉત્પન્ન થાય. અને લેશ્યામાં પણ પૂર્વે શુક્લ લેશ્યાએ હતો તે હવે તો કોઇ પણ લેશ્યામાં જાય. એ પ્રકારે સાત પ્રકૃતિના ક્ષયનો પ્રસ્થાપક (આરંભ કરનાર) મનુષ્ય હોય અને નિષ્ઠાપક (પૂર્ણ કરનાર) ચારે ગતિને વિષે પામીએ. કહ્યું છે કે—**पट्ठवगो अ मणूसो निट्ठवगो चउसु-वि गइसु.**

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ત્યાંથી દેવલોકનો ભવ કરીને ચોથે ભવે મોક્ષે *જાય. એ સાત પ્રકૃતિનો ક્ષય અવિરત સમ્યગ્ દ્રષ્ટી, દેશવિરતિ, પ્રમત્ત અને અપ્રમત્તને વિષે જ પામીએ. હવે જો અબદ્ધાયુ થકો ક્ષપકશ્રેણિ પ્રારંભે તો સાત પ્રકૃતિને ક્ષયે નિશ્ચયે અનુપરત પરિણામવંત થકો ચારિત્ર મોહનીય ખપાવવાનો ઉદ્યમ કરે. તે સકલક્ષપક નરક ૧, તિર્યંચ ૨, અને દેવ ૩, એ ત્રણનાં આયુ ક્ષય કરે. હવે ચારિત્ર મોહનીય ખપાવવાને ઉદ્યમ કરતો થકો યથાપ્રવૃત્તાદિક ત્રણ કરણ કરે, તેનું સ્વરૂપ સર્વ પૂર્વલી પરે જ કહેવું, પણ એટલું વિશેષ જે યથાપ્રવૃત્ત કરણ તે અપ્રમત્ત ગુણઠાણે જાણવું, અપૂર્વકરણ તે અપૂર્વ કરણ ગુણઠાણે જાણવું અને અનિવૃત્તિ કરણ તે અનિવૃત્તિ બાદર ગુણઠાણે જાણવું. ત્યાં અપૂર્વકરણે અપ્રત્યાખ્યાનચતુષ્ક અને પ્રત્યાખ્યાનચતુષ્ક એ આઠ કષાય ખપાવવા[1] માંડે, તેના અંતરે અનિવૃત્તિ બાદરે શું હણે ? તે કહે છે. ૯૮

---

* આ પ્રાયિક વચન સંભવે છે. જે કારણ માટે ક્ષાયિક સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવનું પંચમે ભવે પણ મોક્ષગમન સંભળાય છે.

उक्तंच-नरयाउ नरभवम्मि, देवो होउण पञ्चमे कप्पे ।
तत्तो चुओसमाणो, वारसमो अममतित्थयरो ॥ १ ॥

ભાવાર્થ—નરક થકી નીકળી મનુષ્ય ભવમાં ઉત્પન્ન થશે. ત્યાંથી પાંચમા કલ્પમાં દેવ થઈને ત્યાંથી ચ્યવતા બારમા અમમ નામા તીર્થંકર થશે.

૧–સ્થિતિઘાતાદિ વડે એવા ખપાવે કે અનિવૃત્તિકરણાદ્ધાના પ્રથમ સમયે તે પલ્યોપમના અસંખ્યેય ભાગ માત્ર । થતિ- પ્રમાણ થાય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૩ ૧૩
અનિઅટ્ટિબાયરે થીણ—ગિદ્ધિતિગનિરયતિરિઅનામાઓ ।
સંખિજ્જઇમે સેસે, તપ્પાઉગ્ગાઓ ખીઅંતિ ॥ ૭૯ ॥

અનિયટ્ટિબાયરે—અનિવૃત્તિ બાદરે.
થીણગિદ્ધિતિગ—સ્ત્યાનગૃદ્ધિ (થીણદ્ધિ) ત્રિક.
નિરયતિરિયનામાઓ—નરક ગતિ અને તિર્યંચગતિ નામ કર્મની (તેર) પ્રકૃતિઓ.
સંખિજ્જઇમે—સંખ્યાતમો ભાગ.
સેસે—બાકી રહ્યે છતે.
તપ્પાઉગ્ગાઓ—તત્પ્રાયોગ્ય.
ખીયંતિ—ક્ષય થાય છે.

અર્થ:—અનિવૃત્તિ બાદર ગુણસ્થાનનો સંખ્યાતમો ભાગ બાકી રહ્યે છતે સ્ત્યાનગૃદ્ધિત્રિક, નરકગતિ અને તિર્યંચ ગતિ નામ કર્મની તત્પ્રાયોગ્ય (તેર) પ્રકૃતિઓ ક્ષય પામે છે. ૭૯

વિવેચન—અનિવૃત્તિ કરણના પ્રથમ સમયે આઠ કષાય પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિના થાય. ત્યાર પછી થીણદ્ધિત્રિક ૩ અને નરકગતિ ૧, નરકાનુપૂર્વી ૨, તિર્યંચગતિ ૩, તિર્યગાનુપૂર્વી ૪, એકેંદ્રિય ૫, બેઇંદ્રિય ૬, તેઇંદ્રિય ૭, ચઉરિંદ્રિય જાતિ ૮, સ્થાવર ૯, આતપ ૧૦, ઉદ્યોત ૧૧, સૂક્ષ્મ ૧૨ અને સાધારણ ૧૩, એ નરક તિર્યક્ પ્રાયોગ્ય નામ કર્મની ૧૩ પ્રકૃતિ—એવં સોળ (૧૬) પ્રકૃતિ* અનિવૃત્તિ બાદરના સંખ્યાતા ભાગ ગયે થકે અને એક સંખ્યાતમો ભાગ થાકતે થકે ક્ષય કરે. ૭૯

---

* ઉદ્વલના સંક્રમે ઉવેલી ઉવેલીને તેની પલ્યોપમના અસંખ્યેય ભાગ પ્રમાણ સ્થિતિ થાય ત્યારે બંધાતી પ્રકૃતિમાં તે સોળ પ્રકૃતિને ગુણસંક્રમ વડે સમયે સમયે સંક્રમાવી સંક્રમાવીને,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઇત્તો હણઇ કસાય,–ટ્ઠગંપિ પચ્છા નપુંસગં ઇત્થીં;
તો નોકસાયછક્કં, છુહઈ સંજલણકોહંમિ ॥ ૮૦ ॥

ઇત્તો–એ પછી.
હણુઈ–હણે છે.
કસાયટ્ઠગંપિ–કષાયાષ્ટકને
પચ્છા–પછી.
નપુંસગં–નપુંસક વેદને.
ઇત્થીં–સ્ત્રી વેદને.

તો–તે પછી.
નોકસાયછક્કં–છ નોકષાયને
છુહઈ–નાંખે–સંક્રમાવે છે.
સંજલણ કોહંમિ––સંજ્વ-
લન ક્રોધ માંહે.

અર્થ:—એ પછી આઠ કષાયને ક્ષય કરે. પછી નપુંસક વેદ, સ્ત્રીવેદનો ક્ષય કરે. તે પછી છ નોકષાય સંજ્વલન ક્રોધને વિષે સંક્રમાવે છે. ૮૦

વિવેચન:––તે સોળ ૧૬ પ્રકૃતિનો ક્ષય કર્યા પછી આઠ કષાય નિ:શેષપણે હણે. ઇહાં અન્ય આચાર્ય કહે છે કે–“ ૧૬ પ્રકૃતિ જ પ્રથમ ખપાવવા માંડે, તેની વચ્ચે ૮ કષાય ખપાવે અને પછી ૧૬ પ્રકૃતિ નિ:શેષપણે ક્ષય કરે. ” ત્યાર પછી અંતર્મુહૂર્ત્ત માંહે નવ નોકષાયનું અને ચાર સંજ્વલનનું અંતરકરણ કરે. તે કરીને નપુંસક વેદનું ઉપરની સ્થિતિનું દલિઉં ઉદ્વલન વિધિએ કરીને ક્ષય કરવા માંડે. તે અંતર્મુહૂર્ત્ત લગે વેદવે કરીને પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગ માત્રનું થયું, ત્યાંથી માંડીને બંધાતી પ્રકૃતિને વિષે ગુણસંક્રમે કરીને નાંખે. એમ નંખાતું થકું તે અંતર્મુહૂર્ત્તે નિ:શેષપણે ક્ષીણ થાય; અને હેઠલું દલિઉં જો નપુંસકવેદી ક્ષપકશ્રેણિએ ચડ્યો હોય તો ભોગવતો ક્ષય કરે, અન્યથા તો તે આવલિકા માત્ર હોય. તેને વળી વેદ્યમાન પ્રકૃતિને વિષે સ્તિબુક સંક્રમે કરીને સંક્રમાવે. એમ નપુંસક

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વેદનો ક્ષય કરીને તેવીજ રીતે અંતર્મુહૂર્ત્તે સ્ત્રીવેદનો ક્ષય કરે. ત્યાર પછી છ નોકષાયનો પણ સમકાળે ક્ષય કરવા માંડે. ત્યાંથી માંડી તેનું ઉપરની સ્થિતિનું દલિઉં પુરૂષવેદ માંહે ન સંક્રમાવે, કિંતુ સંજ્વલન ક્રોધ માંહે સંક્રમાવે. એમ અંતર્મુહૂર્ત્તે છ નોકષાયનું ઉપરનું દલિઉં નિઃશેષપણે ક્ષીણ થાય, તે સમયેજ પુરૂષ વેદના બંધ, ઉદય અને ઉદીરણાનો છેદ થાય અને સમયે ઊણી બે આવલિકાનું બાંધ્યું વર્જીને શેષ દલિયાનો પણ ક્ષય થાય. એ પુરૂષવેદી પ્રારંભકને જાણવું. જ્યારે નપુંસકવેદી પ્રારંભક હોય ત્યારે પ્રથમ સ્ત્રી વેદ અને નપુંસક વેદનો સમકાળે ક્ષય કરે, તે ક્ષયને સમયેજ પુરૂષવેદના બંધોદય ઉદીરણાનો છેદ થાય. ત્યાર પછી અવેદક થયો છતો પુરૂષવેદ અને હાસ્યષટ્કનો સમકાળે ક્ષય કરે. અને જ્યારે સ્ત્રીવેદી શ્રેણિ પ્રારંભે ત્યારે પ્રથમ નપુંસકવેદનો ક્ષય કરે, પછી સ્ત્રીવેદનો ક્ષય કરે, તે ક્ષયને સમયે જ પુરૂષવેદના બંધ, ઉદય, ઉદીરણાનો છેદ થાય. ત્યાર પછી પુરૂષવેદ અને હાસ્ય ષટ્કનો સમકાળે ક્ષય કરે. હવે પુરૂષવેદીને આશ્રયીને કહે છે-ક્રોધ વેદતાં પુરૂષવેદીને ક્રોધાદ્ધાના ત્રણ ભાગ હોય, તે આ પ્રમાણે=અશ્વકર્ણકરણાદ્ધા ૧, કિટ્ટિકરણાદ્ધા ૨, અને કિટ્ટિવેદનાદ્ધા ૩. ત્યાં અશ્વકર્ણકરણાદ્ધાએ વર્ત્તતો પ્રતિસમયે અનંતા અપૂર્વ સ્પર્દ્ધક સંજ્વલન ચતુષ્કના અંતરકરણ થકી ઉપરની સ્થિતિને વિષે કરે અને એ અદ્ધાએ વર્ત્તતો પુરૂષવેદ પણ સમયે ઊણી બે આવલિકા રૂપ કાળે ક્રોધને વિષે ગુણસંક્રમે કરીને સંક્રમાવતો થકો ચરમ સમયે સર્વસંક્રમે કરીને સંક્રમાવે. એમ પુરૂષવેદ ક્ષય પામે. તદનંતર કિટ્ટિકરણ અદ્ધાએ પેઠો થકો સંજ્વલન ચતુષ્કની ઉપરની સ્થિતિનાં દલિયાની કિટ્ટિ કરે. તે કિટ્ટિ પરમાર્થે તો

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અનંતી છે પણ સ્થૂલ ભેદની અપેક્ષાએ બાર કલ્પીએ— એકેકા કષાયની ત્રણ ત્રણ. એ ક્રોધે ક્ષપકશ્રેણિ પ્રપન્નને માટે જાણવું. માને કરીને પડિવજતાને તો પૂર્વોક્ત ઉદ્વલન વિધિએ કરીને ક્રોધ ખપાવ્યે થકે શેષ ત્રણ કષાયની કિટ્ટિ પૂર્વલી પરે ૯ થાય. માયાએ કરી પ્રતિપન્નને પૂર્વોક્ત ઉદ્વલન વિધિએ કરીને ક્રોધ માનનો ક્ષય થયે થકે શેષ બે કષાયની કિટ્ટિ ૬ પૂર્વવત્ હોય. લોભે કરીને પ્રતિપન્નને પૂર્વોક્ત ઉદ્વલન વિધિએ કરીને ક્રોધાદિક ત્રણને ક્ષયે લોભની કિટ્ટિ ૩ હોય. ત્યાર પછી કિટ્ટિવેદનાદ્ધાને વિષે પેઠો થકો ક્રોધે પ્રતિપન્ન થકો ક્રોધનું પ્રથમ કિટ્ટિનું બીજી સ્થિતિનું દલિઉં આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિનું કરે અને વેદે, ત્યાં લગે કે જ્યાં લગે સમયાધિક આવલિકા માત્ર શેષ હોય. તદનંતર સમયે બીજી સ્થિતિગત બીજી કિટ્ટિનું દલિઉં આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને વેદે, ત્યાં લગે કે જ્યાં લગે સમયાધિક આવલિકા માત્ર શેષ હોય. એમ *આગળ પણ કહેવું. ઇત્યાદિક ઈહાં ઘણું વક્તવ્ય છે પણ વિસ્તારના ભય થકી કહેતા નથી. ૮૦

---

* તે પછી અનંતર સમયે ત્રીજી કીટ્ટિનું દ્વિતીય સ્થિતિગત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને સમયાધિક આવલિકા માત્ર શેષ રહે ત્યાં સુધી વેદે. આ ત્રણે કિટ્ટિ વેદનાદ્ધાને વિષે ઉપરની સ્થિતિનું દલિક ગુણસંક્રમે કરીને પણ સમયે સમયે અસંખ્યેયગુણ વૃદ્ધિએ સંજ્વલન માનમાં નાંખે. ત્રીજી કિટ્ટિ વેદનાદ્ધાના ચરમ સમયે સંજ્વલન ક્રોધનાં બંધ, ઉદય અને ઉદીરણાનો સમકાળે વ્યવચ્છેદ થાય. તેની સત્તા પણ સમય ન્યૂન બે આવલિકાએ બાંધેલ દલિક વર્જીને બીજી શેષ રહી નથી કેમકે સર્વ માનમાં સંક્રમાવેલ છે. તે પછી અનંતર સમયે માનની પ્રથમ કિટ્ટિનું દ્વિતીય સ્થિતિ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ગત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને અંતર્મુહૂર્ત પર્યંત વેદે. ક્રોધનાં પણ બંધાદિ વ્યવચ્છેદ થયે છતે તે સંબંધી દલિક સમય ન્યૂન બે આવલિકા માત્ર કાળે ગુણસંક્રમે સંક્રમાવતો ચરમ સમયે સર્વ સંક્રમે સંક્રમાવે. અહીં ક્રોધનો ક્ષય થાય. માનનું પણ પ્રથમ કિટ્ટિનું પ્રથમસ્થિતિગત કરેલું દલિક વેદાતું સમયાધિક આવલિકાનું બાકી રહે. તે પછી અનંતર સમયે માનની બીજી કિટ્ટિનું દ્વિતીયસ્થિતિગત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને સમયાધિક આવલિકા માત્ર બાકી રહે ત્યાં સુધી વેદે. તે પછી અનંતર સમયે માનની ત્રીજી કિટ્ટિનું દ્વિતીયસ્થિતિગત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને સમયાધિક આવલિકા માત્ર શેષ રહે ત્યાં સુધી વેદે. તેજ સમયે માનનાં બંધ, ઉદય અને ઉદીરણાનો એક સાથે વ્યવચ્છેદ થાય અને તેની સત્તા પણ સમય ન્યૂન બે આવલિકાએ બાંધેલ દલિક પૂરતી જ બાકી હોય. કેમકે બાકીનું માયામાં સંક્રમાવેલ છે. તે પછી માયાની પ્રથમ કિટ્ટિનું દ્વિતીયસ્થિતિગત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને અંતર્મુહૂર્ત પર્યંત વેદે. માનનાં પણ બંધાદિ વ્યવચ્છેદ થયે છતે તે સંબંધી દલિક સમય ન્યૂન બે આવલિકા માત્ર કાળે ગુણસંક્રમ વડે માયામાં નાંખે, માયાનું પણ પ્રથમ કિટ્ટિનું દ્વિતીય સ્થિતિનું પ્રથમસ્થિતિગત કરેલું દલિક વેદાતું સમયાધિક આવલિકા માત્ર શેષ રહે. તે પછી અનંતર સમયે માયાની બીજી કિટ્ટિનું દ્વિતીયસ્થિતિગત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને સમયાધિક આવલિકા માત્ર બાકી રહે ત્યાં સુધી વેદે. તે પછી અનંતર સમયે ત્રીજી કિટ્ટિનું દ્વિતીયસ્થિતિગત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને સમયાધિક આવલિકા માત્ર બાકી રહે ત્યાં સુધી વેદે. તેજ સમયે માયાનાં બંધ, ઉદય અને ઉદીરણાનો સમકાળે વ્યવચ્છેદ થાય અને તેની સત્તા પણ સમય ન્યૂન બે આવલિકાએ બાંધેલ દલિક માત્ર જ બાકી રહે. કેમકે બાકીનું ગુણસંક્રમ વડે

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

લોભમાં નાંખેલ છે. તે પછી અનંતર સમયે લોભની પ્રથમ કિટ્ટિનું દ્વિતીયસ્થિતિગત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને અંતર્મુહૂર્ત પર્યંત વેદે. સંજ્વલન માયાનાં પણ બંધાદિ વ્યવચ્છેદ થયે છતે તે સંબંધી સર્વ દલિકને સમય ન્યૂન બે આવલિકા માત્ર કાળે ગુણસંક્રમ વડે લોભમાં સંક્રમાવે. ત્યારે લોભનું પ્રથમ કિટ્ટિનું પ્રથમ સ્થિતિગત કરેલ દલિક વેદાતું સમયાધિક આવલિકા માત્ર બાકી રહે. તે પછી અનંતર સમયે લોભની બીજી કિટ્ટિનું દ્વિતીય સ્થિતિગત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને વેદે અને તેને વેદતો ત્રીજી કિટ્ટિનું દલિક ગ્રહણ કરીને સમયાધિક આવલિકા માત્ર શેષ રહે ત્યાં સુધી સૂક્ષ્મ કિટ્ટિઓ કરે. તેજ સમયે વળી સંજ્વલન લોભનો બંધ વ્યવચ્છેદ, બાદર કષાય (લોભ)નાં ઉદય ઉદીરણાનો વિચ્છેદ અને અનિવૃત્તિ બાદર સંપરાય ગુણસ્થાનનો વ્યવચ્છેદ સમકાળે થાય. તે પછી અનંતર સમયે બીજી સ્થિતિનું સૂક્ષ્મકિટ્ટિકૃત દલિક આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિ કરે અને વેદે. ત્યારે તે જીવ સૂક્ષ્મસંપરાય કહેવાય. પૂર્વોક્ત ત્રીજી કિટ્ટિની બાકી રહેલી સંપૂર્ણ આવલિકા વેદાતી પર પ્રકૃતિને વિષે સ્તિબુક સંક્રમવડે સંક્રમાવે અને પહેલી બીજી કિટ્ટિગત આવલિકા અનુક્રમે બીજી ત્રીજી કિટ્ટિની અંતર્ગત સંક્રમાવીને વેદે. લોભની સૂક્ષ્મ કિટ્ટિઓને વેદનારો સૂક્ષ્મસંપરાયગુણસ્થાનવર્તિ જીવ સૂક્ષ્મ કિટ્ટિનું દલિક અને સમય ન્યૂન બે આવલિકાએ બાંધેલ દલ સમયે સમયે સ્થિતિઘાતાદિ વડે સૂક્ષ્મસંપરાયાદ્ધાના સંખ્યાતા ભાગ જાય અને એક ભાગ બાકી રહે ત્યાં સુધી ખપાવે. તે પછી તે બાકી રહેલ સંખ્યાતા ભાગમાં સંજ્વલન લોભ સર્વ અપવર્તના વડે ઘટાડીને સૂક્ષ્મસંપરાયના અદ્ધા સમાન કરે. તે સૂક્ષ્મસંપરાય અદ્ધા હજી પણ અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ બાકી હોય ત્યાંથી માંડીને મોહનીય કર્મનાં સ્થિતિઘાતાદિ વિરમે પણ શેષ કર્મનાં તો પ્રવર્તે. લોભની તે ઘટાડેલી સ્થિતિને ઉદય ઉદીરણાવડે વેદતો સમયાધિક આવલિકા માત્ર બાકી રહે ત્યાં સુધી જાય. તેને અનંતર

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

રિસં કોહે કોહં, માણે માણં ચ છુહઇ માયાએ;
માયં ચ છુહઇ લોહે, લોહં સુહુમં પિ તો હણઇ ॥૮૧॥

પુરિસં–પુરૂષવેદને.
કોહે–સંજ્વલન ક્રોધમાં.
કોહં–ક્રોધને.
માણે–સંજ્વલન માનમાં.
માણં–માનને.
છુહઈ–સંક્રમાવે.
માયાએ–સંજ્વલન માયામાં.
માયં–માયાને.
લોહે–સંજ્વલન લોભમાં.
લોહં–લોભને.
સુહુમંપિ–સૂક્ષ્મ પણ.
તો–તે પછી.
હણઈ–હણે છે.

અર્થ:—પુરૂષવેદને સંજ્વલન ક્રોધમાં, ક્રોધને સંજ્વલન માનમાં અને માનને સંજ્વલન માયામા સંક્રમાવે. માયાને સંજ્વન લોભમાં સંક્રમાવે. તે પછી સૂક્ષ્મ લોભને પણ હણે છે. ૮૧

વિવેચન—પુરૂષવેદને પ્રથમ બંધ ઉદય ઉદીરણાદિ:છેદ થયે થકે ગુણસંક્રમે કરીને સંજ્વલન ક્રોધ માંહે સંક્રમાવે. ક્રોધને પણ બંધાદિકને વ્યુચ્છેદે સંજ્વલન માન માંહે સંક્રમાવે. માનને પણ બંધાદિકને વ્યુચ્છેદે સંજ્વલન માયા માંહે તે છુહઇ સંક્રમાવે–નાંખે. માયાને પણ બંધાદિકને વ્યુચ્છેદે સંજ્વલનં લોભ માંહે સંક્રમાવે–નાંખે. ત્યાર પછી તે લોભને બંધ ઉદય ઉદીરણાને વ્યુચ્છેદે અતિ સૂક્ષ્મ થયેલો સત્તા રૂપ જે લોભ તેને પણ હણે–[1]સત્તાથી ટાળે. સૂક્ષ્મસંપરાયને અંતે મોહનીયને મૂળથી ટાળે. ૮૧

સમયે ઉદીરણા વિચ્છેદ જાય તેથી ફક્ત ઉદય વડે જ છેલ્લા :સમય સુધી તેને વેદે. તે ચરમ સમયે પાંચ જ્ઞાનાવરણ, ચાર દર્શનાવરણ, યશ:કીર્તિ, ઉચ્ચ ગોત્ર અને પાંચ અંતરાય એ સોળ પ્રકૃતિનો બંધ વ્યવચ્છેદ થાય અને મોહનીય કર્મનાં ઉદય સત્તાનો વ્યવચ્છેદ થાય.

૧ સ્થિતિઘાતાદિવડે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ખીણકસાયદુચરિમે,નિદ્દં પયલં ચ હણઇ છઉમત્થો;

આવરણમંતરાએ, છઉમત્થો ચરમસમયંમિ ॥૮૨॥

ખીણ કસાયદુચરિમે–ક્ષીણ-મોહ ગુણસ્થાનના દ્વિચરમ સમયે.

નિદ્દંપયલં ચ–નિદ્રા અને પ્રચલાને.

હણઇ–નાશ કરે છે.

છઉમત્થો–છદ્મસ્થ.

આવરણં—પાંચ જ્ઞાનાવરણ અને ચાર દર્શનાવરણને.

અંતરાએ–પાંચ અંતરાયને.

ચરમ સમયંમિ–ચરમ (છેલ્લા) સમયે.

અર્થ:—છદ્મસ્થ ક્ષીણમોહ ગુણસ્થાનના દ્વિચરમ (ઉપાન્ત્ય) સમયે નિદ્રા અને પ્રચલાને ક્ષય કરે અને છેલ્લે સમયે નવ આવરણ અને પાંચ અંતરાયને ક્ષય કરે છે. ૮૨

વિવેચન:—એમ જે ક્ષીણકષાય થયો તેને મોહનીય ટાળી શેષ કર્મનાં સ્થિતિઘાતાદિક પૂર્વલી પરે ક્ષીણમોહના સંખ્યાતા ભાગ જાય ત્યાં લગે પ્રવર્ત્તે. એક સંખ્યાતમો ભાગ બાકી રહે ત્યારે પાંચ જ્ઞાનાવરણ, ચાર દર્શનાવરણ, પાંચ અંતરાય અને નિદ્રાદ્વિક, એ સોળ પ્રકૃતિની સ્થિતિ સર્વ અપવર્તનાએ અપવર્તીને ક્ષીણકષાયના અદ્ધા સરખી કરે. નિદ્રાદ્વિકની સ્થિતિ [1]સમયે ઊણી કરે. તે ક્ષીણમોહનો કાળ હજી અંતર્મુહૂર્ત્તનો છે, ત્યાંથી માંડીને તે પ્રકૃતિનાં સ્થિતિઘાતાદિક વિરામ પામે; શેષ પ્રકૃતિનાં હોય. નિદ્રાદ્વિક હીન એ સોળ (૧૬) પ્રકૃતિ ઉદય ઉદીરણાએ કરીને સમયાધિક આવલિકા માત્ર શેષ રહે ત્યાં લગે છે. તે પછી ઉદીરણા નિવર્તે. ત્યારે આવલિકા માત્ર કેવળ ઉદયે જ કરીને ક્ષીણકષાયના દ્વિચ-

૧ સ્વરુપસત્તાની અપેક્ષાએ સમય ન્યૂન અને કર્મપણાની અપેક્ષાએ તો તુલ્ય.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

રમ સમય લગે વેદે. છેલ્લા સમય થકી અગાઉનો સમય તે દ્વિચરમ સમય કહીએ. તે દ્વિચરમ સમયે નિદ્રાદ્વિક સ્વરૂપ-સત્તાપેક્ષાએ ક્ષય થાય અને ચરમ સમયે પાંચ જ્ઞાનાવરણ, ચાર દર્શનાવરણ અને પાંચ અંતરાય, એ ૧૪ પ્રકૃતિનો ક્ષય કરે. તદનંતર સમયે જ કેવલજ્ઞાન, કેવલ દર્શન પામે-સયોગિ કેવલી થાય. ત્યાં જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્ત અને ઉત્કૃષ્ટ-પણે નવ વરસે ઉણી પૂર્વ કોડિ રહે. ત્યાર પછી જે કેવળીને વેદનીયાદિ અને આયુઃકર્મની વર્ગણા આધકી ઓછી-વિષમ હોય તે સમ કરવાને કાજે સમુદ્ઘાત કરે, તે સમુદ્ઘાત આઠ સમયનો હોય. પ્રથમ સમયે આત્મપ્રદેશનો અધ ઉર્ધ્વ લોકાન્ત લગે દંડ કરે ૧, બીજે સમયે પૂર્વાપર લોકાંત લગે કપાટ કરે ૨, ત્રીજે સમયે દક્ષિણોત્તર લોકાંત લગે આત્મપ્રદેશ વિસ્તારીને મંથાનરૂપ કરે ૩, ચોથે સમયે અંતર પૂરીને સમગ્ર લોકવ્યાપી થાય ૪, પાંચમે સમયે આંતરા સંહરે ૫, છઠ્ઠે સમયે મંથાન સંહરે ૬, સાતમે સમયે કપાટ સંહરે ૭, અને આઠમે સમયે દંડ પણ સંહરીને શરીરસ્થ થાય ૮. ત્યાં પહેલે અને આઠમે સમયે ઔદારિક કાયયોગી હોય. બીજે, છઠ્ઠે અને સાતમે સમયે ઔદારિકમિશ્ર કાયયોગી હોય. ત્રીજે, ચોથે અને પાંચમે સમયે કેવળ કાર્મણ કાયયોગી હોય; એ ત્રણ સમય અણાહારી હોય. ઇત્યાદિક ઇહાં ઘણો વિચાર છે, તે વિસ્તારના ભય થકી લખ્યો નથી. એ કેવલી સમુદ્ઘાત સર્વ કેવળી ન કરે, કેટલાએક કરે. યતઃ—યः षण्मासाधिकायुष्को, लभते केवलं ध्रुवं ॥ करोत्यसौ समुद्घात—मन्ये कुर्वंति वा न वा* ॥ १ ॥ અંતર્મુહૂર્ત્તાયુ થાકતે જ કેવલી સમુદ્ઘાત કરે. હવે તે સયોગી કેવળી ભવોપગ્રાહી કર્મ ક્ષય કરવાને

*જે ૭ માસથી અધિક શેષ આયુષ્યવાળા કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે તે સમુદ્ઘાત નિશ્ચે કરે, બીજા કરે અથવા ન પણ કરે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

માટે લેશ્યાતીત (અત્યંત અપ્રકંપ પરમ નિર્જરાનું કારણ-ભૂત) ધ્યાન પડિવજવા વાંછતા યોગનિરોધ કરવા માંડે. ત્યાં પ્રથમ બાદર કાયયોગે કરીને બાદર મનોયોગ રૂંધે. તે પછી તે વડે બાદર વચનયોગ રૂંધે. ત્યાર પછી સૂક્ષ્મ કાય-યોગે કરીને બાદર કાયયોગ રૂંધે, તેણે કરીને સૂક્ષ્મ મનોયોગ રૂંધે અને તે પછી તે વડે જ સૂક્ષ્મ વાગ્યોગ રૂંધે. તે પછી સૂક્ષ્મ કાયયોગ રૂંધતો થકો સૂક્ષ્મક્રિયા અપ્રતિપાતિ નામનું ત્રીજું શુકલધ્યાન ધ્યાવે. તેના સામર્થ્યથકી વદનોદરાદિક વિવર પૂરવે કરીને દેહનો ત્રીજો ભાગ સંકુચીને તાવત્ પ્રદેશી થાય. તે ધ્યાને વર્ત્તતો થકો સ્થિતિઘાતાદિકે કરીને આયુ વિના ત્રણ કર્મ સયોગિ કેવળીના ચરમ સમય લગે અપવર્ત્તે. ચરમ સમયે સર્વ કર્મ અયોગ્યવસ્થાની સ્થિતિ સમાન સ્થિતિનાં થાય. પણ જે કર્મનો અયોગિ અવસ્થાએ ઉદય નથી તેની સ્થિતિ એક સમયે ઊણી કરે. તે સયોગીને ચરમ સમયે અનેરૂં વેદનીય ૧, ઔદારિક ૨, તૈજસ ૩, કાર્મણ ૪, છ સંસ્થાન ૧૦, પ્રથમ સંઘયણ ૧૧, ઔદારિકોપાંગ ૧૨, વર્ણચ-તુષ્ક ૧૬, અગુરૂલઘુ ૧૭, ઉપઘાત ૧૮, પરાઘાત ૧૯, ઉચ્છ્વાસ ૨૦, સ્થિર ૨૧, અસ્થિર ૨૨, વિહાયોગતિદ્વિક ૨૪, પ્રત્યેક ૨૫, શુભ ૨૬, અશુભ ૨૭, દુઃસ્વર ૨૮, સુસ્વર ૨૯, અને નિ-ર્માણ ૩૦, એ ત્રીશની ઉદય ઉદીરણા ટળે. તદનંતર સમયે અયોગી કેવળી થાય; તેનો કાળ પાંચ હ્રસ્વ અક્ષર ઉચ્ચાર પ્રમાણ અંતર્મુહૂર્ત્તમાત્ર હોય. તે અયોગ્યવસ્થાવર્તી એમ સૂક્ષ્મક્રિય ધ્યાન પૂર્ણ કરીને વ્યુપરતક્રિય નામે ચોથું શુકલધ્યાન ધ્યાવે. એમ એ સ્થિતિઘાતાદિક રહિત ઉદયવંત કર્મને સ્થિતિ ક્ષયે કરીને અનુભવતો થકો ક્ષય કરે અને અનુદયવંત કર્મને વેદ્યમાન પ્રકૃતિ માંહે સ્તિબુક સંક્રમે કરીને સંક્રમાવતો અને વેદ્યમાન પ્રકૃતિરૂપપણે વેદતો થકો અયોગ્યવસ્થાના દ્વિચરમ સમય લગે જાય. ૮૨

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

क्षपकश्रेणिक्रमोऽयं

ततः सिद्ध्यति

क्षपयति १४८ — १४ गुणठाणे

१२ प्रकृतीः

७३ प्रकृतीः

ज्ञानाव० ५ दर्शनाव० ४ अंतराय ५ए १४

निद्राद्वयं २ — १२ गुण०

संज्वलनलोभं २ — १०गुण०

संज्वलनमायां १

संज्वलनमानं १

संज्वलनक्रोधं १

पुरुषवेदं १

हास्यादिषट्कं ६

स्त्रीवेदं १

नपुंसकवेदं १

एकेंद्रियादि १६ प्र० ॥ — ९ गुण०

अप्रत्या० क्रो॰ मा॰ मा॰ लो ४ प्रत्या॰ क्रो.मा.मा.लो.८

देवनारकातिर्यगायूंषि ३

सम्यक्त्वमोहनीयं ३ — ४।५।६।७ गु०

मिश्रमोहनीयं २

मिथ्यात्वं १

अनन्तानुबंधिक्रोधमानमायालोभान् ४

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૧૦
દેવગઇસહગયાઓ, દુચરમસમયંભવિઅંમિ ખીઅંતિ ।
સવિવાગેઅરનામા, નીઆગોઅંપિ તત્થેવ ॥ ૮૩ ॥

દેવગઇસહગયાઓ—દેવ ગતિ સાથે બંધ છે જેનો એવી (દશ પ્રકૃતિ).

દુચરમસમયંભવિયમ્મિ—બે છેલ્લા સમય છે જેના એવા ભવ્ય જીવને વિષે.

ખીયંતિ—ક્ષય પામે છે.

સવિવાગેયરનામા—વિપાકીના પ્રતિપક્ષી નામ કર્મની (૪૫) પ્રકૃતિઓ.

નીયાગોયંપિ—નીચ ગોત્ર અને વેદનીય.

તત્થેવ—ત્યાંજ.

અર્થ:—બે છેલ્લા સમય છે (બાકી) જેને એવા (દ્વિચરમ) ભવ્ય જીવને વિષે દેવગતિ સાથે બંધ છે જેનો એવી દશ પ્રકૃતિ ક્ષય પામે છે. વિપાકરહિત નામ કર્મની (૪૫) પ્રકૃતિ અને નીચગોત્ર તથા એક વેદનીય ત્યાં જ ક્ષય પામે છે. ૮૩

વિવેચન—દેવગતિ સંઘાતે એકાંતે જ બંધ છે જેનો તે દેવગતિ સહગત પ્રકૃતિ ૧૦ છે, તે આ પ્રમાણે—વૈક્રિય ૧, આહારક શરીર ૨, વૈક્રિય ૩, આહારક બંધન ૪, વૈક્રિય ૫, આહારક સંઘાતન ૬, વૈક્રિય ૭, આહારકોપાંગ ૮, દેવગતિ ૯ અને દેવાનુપૂર્વી એ દશ પ્રકૃતિ ભવ્ય મોક્ષગામીને દ્વિચરમ સમયે ક્ષય જાય. તથા તેજ સમયે જે નવ પ્રકૃતિ વિપાકે વર્ત્તે છે તે ટાળી બાકી નામકર્મની અનુદયવંત ૪૫ પ્રકૃતિ છે, તે આ પ્રમાણે—ઔદારિક ૧, તૈજસ ૨, કાર્મ્મણ શરીર ૩, એ જ ત્રણનાં બંધન ૬, એ જ ત્રણનાં સંઘાતન ૯, છ સંસ્થાન ૧૫, છ સંઘયણ ૨૧, ઔદારિકોપાંગ ૨૨, વર્ણ ચતુષ્ક ૨૬, મનુષ્યાનુપૂર્વી ૨૭, પરાઘાત ૨૮, ઉપઘાત ૨૯, અગુરુલઘુ ૩૦, બે વિહાયોગતિ ૩૨, પ્રત્યેક ૩૩, પર્યાપ્ત ૩૪, ઉચ્છ્વાસ ૩૫, સ્થિર ૩૬, અસ્થિર

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૩૭, શુભ ૩૮, અશુભ ૩૯, સુસ્વર ૪૦, દુ:સ્વર ૪૧, દુર્ભગ ૪૨, અનાદેય ૪૩, અયશ:કીર્ત્તિ ૪૪ અને નિર્માણ ૪૫, એવં (૪૫) પીસ્તાળીશ ક્ષય પામે. તથા નીચૈર્ગોત્ર ૧ અને અપિ શબ્દ થકી અનેરૂં બે માંહેલું એક વેદનીય ૨. એ ૧૦, ૪૫ અને ૨ એમ સર્વ મળી (૫૭) સત્તાવન પ્રકૃતિ દ્વિચરમ સમયે ક્ષય જાય–તેની સત્તા ટળે. ૮૩.

અન્નયર[1] વેયણીઅં, મણુઆઉ[2]અમુચ્ચગો[3]અનવનામે;
વેએઇ અજોગિજિણો, ઉક્કોસ[12]જહન્ન[11]મિક્કારા ॥ ૮૪ ॥

અન્નયરવેયણીયં—એમાંથી એક વેદનીય.
મણુયાઉયં—મનુષ્યાયુ.
ઉચ્ચ ગોઅ—ઉંચ ગોત્ર.
નવ નામે—નામ કર્મની નવ પ્રકૃતિઓ.
વેએઇ—વેદે.
અજોગિજિણો—અયોગિ કેવળી.
ઉક્કોસ—ઉત્કૃષ્ટ.
જહન્નં—જઘન્ય.
ઈક્કારા—અગ્યાર પ્રકૃતિ.

અર્થ:—બાકી રહેલ એક વેદનીય, મનુષ્યાયુ, ઉચ્ચગોત્ર અને નામ કર્મની નવ પ્રકૃતિ અયોગિ જિન ઉત્કૃષ્ટપણે વેદે અને જઘન્ય અગ્યાર પ્રકૃતિ વેદે. ૮૪

વિવેચન—હવે દ્વિચરમ સમયે ક્ષય ગયું જે વેદનીય તે થકી અનેરૂં એક વેદનીય ૧, મનુષ્યાયુ: ૨, ઉચ્ચૈ ગોત્ર ૩ અને નામ કર્મની નવ પ્રકૃતિ ૧૨, એ ૧૨ બાર પ્રકૃતિ અયોગિ કેવળી ઉત્કૃષ્ટપણે તીર્થંકર હોય તે વેદે. જઘન્ય થકી સામાન્ય કેવળી હોય તે તીર્થંકર નામ વિના અગ્યાર વેદે. ૮૪.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
મણુઅગઇજાઇતસબાયરં ચ,પજ્જત્તસુભગમાઇજ્જં;
૮ ૯
જસકિત્તી તિત્થયરં,નામસ્સ હવંતિ નવ એઆ ॥૮૫॥

મણુયગઈ જાઈ–મનુષ્ય ગતિ, મનુષ્ય જાતિ.
તસબાયરં–ત્રસનામ,બાદરનામ
પજ્જત્ત સુભગં–પર્યાપ્તનામ, સુભગ નામ.
આઇજ્જં–આદેય નામ.
જસકિત્તી–યશઃકીર્તિ નામ.
તિત્થયરં–તીર્થંકર નામ.
નામસ્સ–નામ કર્મની.
હવંતિ–હોય છે,
નવ–નવ પ્રકૃતિઓ.
એયા–એ.

અર્થ:—મનુષ્યગતિ, મનુષ્યજાતિ, ત્રસનામ, બાદરનામ, પર્યાપ્ત નામ, સુભગનામ, આદેયનામ, યશઃકીર્તિનામ અને તીર્થંકર નામ એ નવ પ્રકૃતિઓ નામકર્મની હોય છે. ૮૫

વિવેચન—નામકર્મની નવ પ્રકૃતિ તે કઈ? તે કહે છે- મનુષ્ય ગતિ ૧, પંચેંદ્રિય જાતિ ૨, ત્રસનામ ૩, બાદર નામ ૪, પર્યાપ્ત નામ ૫, સુભગ નામ ૬, આદેય નામ ૭, યશઃ- કીર્ત્તિ નામ ૮ અને તીર્થંકર નામ ૯, એ નામ કર્મની નવ પ્રકૃતિ હોય. ૮૫.

મતાંતર ગાથા.

તચ્ચાણુપુવ્વિસહિઆ,તેરસ ભવસિદ્ધિઅસ્સ ચરમંમિં;
સંતંસગમુક્કોસં, જહન્નયં બારસ હવંતિ ॥ ૮૬ ॥

તચ્ચાણુપુવ્વિસહિઆ–તે (મનુષ્યની) આનુપૂર્વી સહિત.
તેરસ–તેર પ્રકૃતિઓ.
ભવસિદ્ધિયસ્સ–તદ્ભવ મોક્ષ ગામીને.
સંતંસગં–સત્તા કર્મ પ્રકૃતિ.
ઉક્કોસં–ઉત્કૃષ્ટ.
જહન્નયં–જઘન્ય.
બારસ–બાર.
હવંતિ–હોય છે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અર્થ:—મનુષ્યાનુપૂર્વી સહિત તેર સત્તા કર્મ પ્રકૃતિઓ તદ્ભવ મોક્ષગામીને અયોગિને છેલ્લે સમયે ઉત્કૃષ્ટ હોય અને જઘન્ય બાર હોય. ૮૬

વિવેચન—હવે ઇહાં વળી મતાન્તર છે તે કહે છે.—ત્રીજી આનુપૂર્વી તે મનુષ્યાનુપૂર્વી તેણે સહિત પૂર્વોક્ત બાર પ્રકૃતિ એટલે એ સર્વ મળી ૧૩ પ્રકૃતિ ભવ્યસિદ્ધિ તદ્ભવમુક્તિગામી અયોગિને ચરમ સમયે ઉત્કૃષ્ટપણે સત્તા કર્મ હોય અને જઘન્ય થકી તીર્થંકર નામ વિના હોય. ૮૬.

મણુઅગઇસહગયાઓ, ભવખિત્તવિવાગજિઅવિવાગાઓ;
વેઅણિઅન્નયરૂચ્ચં, ચરમ* સમયંમિ ખીઅંતિ ॥૮૭॥

મણુઅગઇસહગયાઓ—મનુષ્ય ગતિ સાથે ઉદય છે જેનો એવી.
ભવખિત્તવિવાગ—ભવવિપાકી; ક્ષેત્ર વિપાકી,
જિઅવિવાગાઓ—જીવવિપાકી
વેયણિયન્નયર—એક વેદનીય.
ઉચ્ચં—ઉંચ ગોત્ર.
ચરમસમયંમિ—છેલ્લા સમયે.
ચરમ ભવિયસ્સ—ચરમ સમયે ભવ્યસિદ્ધની.
ખીયંતિ—ક્ષય પામે છે.

અર્થ:—મનુષ્ય ગતિ સાથે ઉદય છે જેનો એવી અગ્યાર પ્રકૃતિ તે-ભવવિપાકી (મનુષ્યાયુ), ક્ષેત્રવિપાકી (મનુષ્યાનુપૂર્વી) અને જીવવિપાકી (નામકર્મની નવ) પ્રકૃતિઓ

---

*ચરમભવિયસ્સ ઇતિ પાઠાન્તરે.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

તથા એક વેદનીય અને ઉચ્ચગોત્ર ભવ્યસિદ્ધિકને છેલ્લા સમયે ક્ષય પામે છે. ૮૭

વિવેચન--તે એમ શા માટે કહે છે તેનો હેતુ કહે છે- મનુષ્ય ગતિ સાથે જ જેનો ઉદય છે તે મનુષ્ય ગતિ સહગતા ૧૧ પ્રકૃતિ છે તે આ પ્રમાણે-ભવવિપાકી તે મનુષ્યાયુઃ ૧, ક્ષેત્ર વિપાકી તે મનુષ્યાનુપૂર્વી ૨ અને જીવવિપાકી તે નામ કર્મની નવ પૂર્વે કહી તે એવં ૧૧, બે માંહેલું અનેરૂં એક વેદનીય ૧૨ અને ઉચ્ચૈર્ગોત્ર ૧૩, ઉત્કૃષ્ટ પદે એ ૧૩ પ્રકૃતિ અને જઘન્યપણે તીર્થંકર નામ વિના ૧૨ પ્રકૃતિ ચરમ સમયે ક્ષય જાય. ઇહાં મનુષ્યાનુપૂર્વી તે મનુષ્ય ગતિ સહગત છે તે માટે ૧૩ પ્રકૃતિ સાથે ક્ષય જાય એમ મતાંતરે કહ્યું અને અનેરા કહે છે કે મનુષ્યાનુપૂર્વીની ઉદયના અભાવ થકી દ્વિચરમ સમયે જ સત્તા વ્યુચ્છેદ થાય. ઉદયવતીને સ્તિબુકસંક્રમ ન હોય તે માટે સ્વસ્વરૂપે ચરમ સમયે જ સત્તા વ્યુચ્છેદ હોય. અને આનુપૂર્વી ૪ ક્ષેત્ર વિપાકી માટે ભવાંતરાલગતિએ જ તેનો ઉદય હોય તે માટે ભવસ્થ જીવને આનુપૂર્વીનો ઉદય ન હોય અને ઉદય વિના તો અયોગ્યવસ્થાને દ્વિચરમ સમયે જ વ્યુચ્છેદ થાય. અયોગિ અવસ્થાએ જેનો ઉદય હોય તેનો જ ચરમ સમયે સત્તાથી વિચ્છેદ થાય અને જેનો ઉદય ન હોય તે દ્વિચરમ સમયે જ ક્ષય જાય. ઇતિ રહસ્યં. ૮૭.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

અહસુઇઅસયલજગસિહર-મરૂઅનિરૂવમસહાવસિદ્ધિસુહં
અનિહણમવ્વાબાહં, તિરયણસાર અણુહવંતિ ॥ ૮૮ ॥

અહ—હવે—કર્મ ક્ષય થયા પછી.
સુઇઅ સયલ જગસિહરં— એકાંત શુદ્ધ, સંપૂર્ણ અને સાંસારિક સુખના શિખર તુલ્ય.
અરૂઅ નિરૂવમ—રોગરહિત, ઉપમા રહિત.
સહાવ સિદ્ધિસુહં—સ્વાભાવિક મોક્ષ સુખ.
અનિહણં—અનંત—નાશરહિત.
અવ્વાબાહં—બાધા રહિત.
તિરયણસાર—જ્ઞાન,દર્શન અને ચારિત્રરૂપ ત્રણ રત્નના સારભૂત.
અણુહવંતિ—અનુભવે છે.

અર્થ:—કર્મ ક્ષય થયા પછી એકાંત શુદ્ધ, સંપૂર્ણ, સાંસારિક સુખના શિખર તુલ્ય, રોગરહિત, ઉપમારહિત, સ્વાભાવિક, નાશરહિત, બાધા (પીડા) રહિત અને ત્રણ રત્નના સારભૂત મોક્ષ સુખને અનુભવે છે. ૮૮

વિવેચન—હવે તે સકલ કર્મક્ષયના અનંતર સમયેજ શુચિ તે એકાંત શુદ્ધ રાગ દ્વેષાદિ દોષ રહિત માટે, સકલ-સંપૂર્ણ, સાંસારિક સુખના શેખરભૂત—સર્વોત્તમ—સર્વથી અધિક માટે, રોગ રહિત—રોગ તો શરીરને હોય "તે શરીર જ ત્યાં નથી તે માટે, તેના સરખું સંસાર માંહે કાંઇ નથી કે જેની ઉપમા દઇએ તે માટે નિરૂપમ, તે પણ સ્વભાવ-જ—સહજનું છે, પણ સાંસારિક સુખની પરે કૃત્રિમ નહીં એવું, અનિધન તે જેનો છેડો નથી એવું, રાગ દ્વેષાદિક જે સુખના બાધક છે તેનો સર્વથા ક્ષય થવા થકી અવ્યાબાધ અને ત્રણ રત્ન જે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર તેના આરાધનનું સાર—ફળભૂત એવું સિદ્ધિ સુખ તે પ્રત્યે તે સિદ્ધ ભગવંત અનુભવે છે. ૮૮.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ઉપસંહાર.

દુરહિગમ–નિઉણ–પરમત્થ–રૂઇરબહુભંગદિટ્ઠિવાયાઓ;
અત્થા અણુસરિઅવ્વા, બંધોદયસંતકમ્માણં ॥૮૯॥

દુરહિગમ–દુઃખે જાણી શકાય એવા.	ભાંગા છે જેને વિષે એવા દૃષ્ટિવાદ સૂત્ર થકી.
નિઉણ–સૂક્ષ્મબુદ્ધિને ગમ્ય.	અત્થા–વિશેષ અર્થો.
પરમત્થ–યથાસ્થિત અર્થવાળા	અણુસરિયવ્વા–જાણવા.
રૂઇરિ–આનંદકારી.	બંધોદયસંતકમ્માણં–બંધ, ઉદય અને સત્તા કર્મના.
બહુભંગ દિટ્ઠિવાયાઓ–બહુ	

અર્થઃ—દુઃખે જાણી શકાય એવા, સૂક્ષ્મબુદ્ધિને ગમ્ય, યથાસ્થિત અર્થવાળા, આનંદકારી અને બહુ ભાંગા છે જેને વિષે એવા દૃષ્ટિવાદ સૂત્ર થકી બંધ, ઉદય અને સત્તાકર્મના વિશેષ અર્થો જાણવા. ૮૯

વિવેચન—વિશેષ જાણવા વાંછતાને આચાર્ય ભગવાન્ કહે છે–દુરધિગમ તે ગંભીરાર્થ, નિપુણ–સૂક્ષ્મબુદ્ધિને ગમ્ય, પરમ–ઉત્કૃષ્ટ યથાસ્થિત અર્થ છે જ્યાં, રૂચિર સૂક્ષ્મ સૂક્ષ્મતરાર્થ જાણવામાં કુશળ પંડિતજનોને આહ્લાદકારી, બહુ–ઘણા ભાંગા–વિકલ્પ છે જેને વિષે તે બહુભંગ એવું જે દૃષ્ટિવાદ નામા બારમું અંગ તે થકી–ઇહાં જે અર્થ ન કહ્યા હોય તે ત્યાંથી વિસ્તારે બંધ ઉદય સત્તાવંત કર્મપ્રકૃતિના હોય તે અણુસરવા–જાણવા. ૮૯.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

જો જત્થ અપડિપુન્નો, અત્થો અપ્પાગમેણ બદ્ધોત્તિ;
તં ખમિઊણ બહુસુઆ, પૂરેઊણં પરિકહંતુ ॥ ૯૦ ॥

જો—જે.
જત્થ—જ્યાં.
અપડિપુન્નો—અપૂર્ણ.
અત્થો—અર્થ.
અપ્પાગમેણ—અલ્પશ્રુત એવા મેં.
બદ્ધો—રચ્યો.
તં—તે.
ખમિઊણ—ખમીને.
બહુસુયા—બહુ શ્રુતો—દૃષ્ટિવાદને જાણનારા.
પૂરેઊણ—(તે તે અર્થની ગાથા) મેળવીને.
પરિકહંતુ—રૂડે પ્રકારે પ્રતિપાદન કરે.

અર્થઃ—અલ્પશ્રુત એવા મેં જ્યાં જે અપૂર્ણ અર્થ રચ્યો હોય તે ક્ષમા કરીને બહુશ્રુતો (તે તે અર્થની ગાથા) મેળવીને રૂડે પ્રકારે પ્રતિપાદન કરે. ૯૦

વિવેચન—હવે આચાર્ય પોતાનું માન રહિતપણું દેખાડે છે—એ સપ્તતિકા ગ્રંથને વિષે જે જ્યાં બંધ ઉદય સત્તાને વિષે અર્થ અપરિપૂર્ણ—અધૂરો અલ્પ આગમવંત—અલ્પ શાસ્ત્રના જાણ એવા મેં રચ્યો હોય તે મારા અપરિપૂર્ણ અર્થ કહેવારૂપ અપરાધને ખમીને બહુશ્રુત—બહુ સિદ્ધાન્તના જાણ ગીતાર્થ હોય તેણે ઊણો—અધુરો અર્થ પૂરીને (ઇહાં કવીશ્વરે પોતાનો ગર્વ ટાળ્યો.) તત્પ્રતિપાદિકા ગાથા ગ્રંથ માંહે પ્રક્ષેપીને શિષ્ય આગળ—શ્રોતાજન આગળ પરિ સામસ્ત્યપણે—પૂર્ણ અર્થ કહેવો. ૯૦.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ગાહગ્ગં સયરીએ, ચંદમહત્તરમયાણુસારીએ;
ટીગાઇ નિઅમિઆણં, એગૂણા હોઇ નઉઈઓ ॥૯૧॥

ગાહગ્ગં સયરીએ—સીત્તેર ગાથાવડે.
ચંદમહત્તરમયાણુસારીએ—ચંદ્રમહત્તરાચાર્યના મતને અનુસરવાવાળી.
ટીગાઈ—ટીકાએ.
નિયમિઆણં—રચેલી.
એગૂણાનઉઇઓ—નેવાશી.
હોઈ—હોય.

અર્થ:—ચંદ્રમહત્તરાચાર્યના મતને અનુસરવાવાળી સિત્તેર ગાથાવડે આ ગ્રંથ રચાયેલ છે (તેમાં) ટીકાકારે રચેલી નવી ગાથાઓ ઉમેરતાં નેવાશી થાય છે. ૯૧

વિવેચન—એ સપ્તતિકા ગ્રંથકર્ત્તા ચંદ્રમહત્તર આચાર્યે તો પૂર્વે (૭૦) સિત્તેર જ ગાથા કરી હતી, તે માટે જ સપ્તતિકા એવું ગ્રંથનું નામ થયું. ત્યાર પછી ટીકાકર્ત્તાએ ગ્રંથ દુર્બોધ જાણીને જો જત્થ૦ ઇત્યાદિ ગાથામાં જણાવ્યા મુજબ ગ્રંથકર્ત્તાની આજ્ઞા થકી જ જ્યાં જોઇએ ત્યાં તેટલી ભાષ્યની ગાથાઓ ભેળવીને સુબોધ કીધો, ત્યારે તે ટીકાએ નિયંત્રી-સાંકલી ગાથાઓ મળીને એ સપ્તતિકાની ગાથા એક ઊણા નેઊ-નેવ્યાસી (૮૯) છે. ઇત્યર્થ: ૯૧.

इति श्रीसप्ततिकाख्यः षष्ठः कर्मग्रंथः संपूर्णः ॥ तत्समाप्तौ च समाप्तं कर्म्मग्रंथषट्कं महार्थं । पूर्वगताम्नायनिबध्धं ॥

इति परिसमाप्तौ । એટલે એ સપ્તતિકા નામે છઠ્ઠો કર્મગ્રંથ સંપૂર્ણ થયો, તે સંપૂર્ણ થયે છતે, એ છ કર્મગ્રંથ મહા અર્થવંત સંપૂર્ણ થયા. ત્યાં પ્રથમ પાંચ કર્મગ્રંથ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

તપાગચ્છાધિરાજ ભટ્ટારક શ્રીદેવેંદ્રસૂરીશ્વરે રચ્યા છે. અને છઠ્ઠો સપ્તતિકા નામે કર્મ્મગ્રંથ તે પૂર્વધર પૂર્વાચાર્યે કીધો છે.

ઇતિ શ્રી કર્મ્મગ્રંથસ્તબુકાર્થઃ સંપૂર્ણઃ પં૦ જીવવિજયગણિ વિરચિતઃ। ટબ્બો, સૂત્ર સર્વ મળી ગ્રંથાગ્રં ૮૦૦૦ માનં.

अथ स्तबुकार्थकर्त्ता ग्रंथप्रशास्तिमाह–आर्या ॥

मंदधियां दुर्बोधो, जिनमतविदुषां सुबुद्धिवृद्धिकरः ।
अतिगहनार्थो जीयात्, कर्म्मग्रंथाभिधग्रंथः १
श्रीमत्तपगणनायक,–पूज्यश्रीविजयदेवसूरीणां ।
पट्टप्राग्गिरिरवय आसं–श्रीविजयसिंहाख्याः २
तेषां मुख्याः शिष्याः, पंडितगजविजयसंज्ञिताः ख्याताः ।
पंडितगुणविजयाख्यास्तेषां शिष्याः शुभाभिख्याः ३।
तेषां सतीर्थ्यभाजो, बुधहितविजयाभिधा जगद्विदिताः ।
तत्पदपंकजमधुक्–न्निभा बुधज्ञानविजयाह्वाः ४
तच्छिष्येण स्वपरावबोधकृतये विनिर्म्मितः स्तबुकः ।
बुधजीवविजयनाम्ना, कर्मग्रंथाभिधग्रंथे ५
श्रीमद्विक्रमनृपतः, संवति गुणगगनधृतिमिते (१८०३) वर्षे ।
विजयदशम्यां जाता, कर्मग्रंथस्तबुकपूर्त्तिः ६
गंभीरार्थे ग्रंथे, मतिमांद्याद्वा प्रमादतो मयका ।
यदलीकमत्र लिखितं, संशोध्यं तत्कृपावद्भिः ७

इति श्रीप्रशस्तिः लेखकपाठकयोः शुभं भूयात् ॥ पंडितश्रीजीवविजयगणिविनेय पं० श्रीमोहनविजयगणिशिष्यमुनिदयाविजय–नेमिविजयाभ्यां लिखितः ॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

વધારો.

કર્મગ્રંથ પાંચમા સંબંધી.

ગા૦ ૧ લી, વિવેચનની પૂર્ણતા પછીઃ—

આકાશને વિષેજ અપાંતરાળ ગતિમાં જેનો ઉદય હોય તે ક્ષેત્ર-વિપાકી પ્રકૃતિ.

જીવને વિષેજ પોતાની શક્તિ દેખાડે તે જીવવિપાકી પ્રકૃતિ.

નારકતિયગાદિ ભવને વિષે જ જેનો ઉદય હોય તે ભવ-વિપાકી પ્રકૃતિ.

શરીર પુદ્ગલોને વિષેજ પોતાની શક્તિ દેખાડે તે પુદ્ગલ-વિપાકી પ્રકૃતિ.

સ્થિતિ, અનુભાગ અને પ્રદેશનો સમુદાય તે પ્રકૃતિબંધ.

અધ્યવસાય વિશેષે ગ્રહણ કરેલાં કર્મદલિકને વિષે સ્થિતિકાળનું ચોક્કસ કરવું તે સ્થિતિબંધ.

કર્મપુદ્ગલોનો જે શુભાશુભ કે ઘાતિ અઘાતિ રસ તે અનુભાગ–રસબંધ.

સ્થિતિ રસની અપેક્ષા વિના જે કર્મપુદ્ગલોનુ જ ગ્રહણ કરવું (દલિકસંખ્યાની જ મુખ્યતાએ) તે પ્રદેશબંધ.

એ જ ચાર પ્રકારના બંધના જઘન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટપણે જે સ્વામી તેના ચાર પ્રકાર.

'ચ' શબ્દથી ઉપશમ તથા ક્ષપક શ્રેણિ આદિ.

એ પ્રમાણે સર્વ મળી ૨૬ દ્વાર કહેશે.

ગા. ૪ થી, પ્રાંતેઃ—

જેનો પ્રારંભ અને વિચ્છેદ ન હોય તે અનાદિઅનંત.

જેનો પ્રારંભ ન હોય, વિચ્છેદ હોય તે અનાદિસાંત.

જેનો પ્રારંભ હોય, વિચ્છેદ ન હોય તે સાદિઅનંત.

જેનો પ્રારંભ અને વિચ્છેદ બન્ને હોય તે સાદિસાંત.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ગા. ૧૯ મી, વિવેચનના પ્રારંભે:—

પહેલાં ત્રણ ગુણઠાણે મોહનીય કર્મનાં ૨૮, ૨૭, ૨૬, અને ૨૪નાં સત્તાસ્થાનો યથાસંભવ હોય અને આ ચારે સત્તાસ્થાનોમાં મિથ્યાત્વમોહનીય છે તેથી મિથ્યાત્વમોહનીયની સત્તા નિશ્ચયે હોય.

ગા. ૩૭, વિવેચન, લી. ૫-૬ બાબત વિશેષ:—

અંતર્મુહૂર્ત્ત આયુ: બાકી છતે અંતર્મુહૂર્ત આયુ: બાંધવું તે જઘન્યાયુ: જઘન્યાબાધા.

અંતર્મુહૂર્ત આયુ:, અંતર્મુહૂર્ત્તન્યૂન પૂર્વકોટીત્રિભાગ જેટલું આયુ: બાકી છતે બાંધવું તે જઘન્યાયુ: ઉત્કૃષ્ટાબાધા.

અંતર્મુહૂર્ત્ત આયુ: બાકી છતે તેત્રીશ સાગરોપમ આયુ: બાંધવું તે ઉત્કૃષ્ટાયુ: જઘન્યાબાધા.

તેત્રીશ સાગરોપમ આયુ:, અંતર્મુહૂર્ત્તન્યૂનપૂર્વકોટીત્રિભાગ જેટલું આયુ: બાકી છતે બાંધવું તે ઉત્કૃષ્ટાયુ: ઉત્કૃષ્ટાબાધા.

ગા. ૭૨, પ્રાંતે:—

પ્રમત્તથી મિથ્યાત્વગુણસ્થાન સુધી પરાવર્તમાન મધ્યમ પરિણામે અંત:કોડાકોડીથી પંદર સાગરોપમ સુધીના સ્થિતિ બંધના અધ્યવસાયે વર્ત્તતાં સાતા અસાતા અંતર્મુહૂર્ત અંતર્મુહૂર્ત પરાવર્ત્તે મંદરસે બાંધે. તે પછી ત્રીશ સાગરોપમ સુધીના સ્થિતિબંધના અધ્યવસાયે માત્ર અસાતાજ બાંધે પણ ત્યાં મંદ રસ ન હોય. સાતાની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ૧૫ કોડાકોડી સાગરોપમની અને અસાતાની ૩૦ કોડાકોડી સાગરોપમની છે. પ્રમત્તથી આગળ વધતાં દશમા ગુણસ્થાન સુધી કેવળ સાતાજ બાંધે. તે બાર મુહૂર્તના જઘન્ય સ્થિતિબંધના અધ્યવસાય સુધી બાંધે. ત્યાં પણ મંદ રસ ન હોય. તેજ પ્રમાણે પ્રમત્તથી મિથ્યાત્વ સુધી દશ કોડાકોડી સુધીના સ્થિતિબંધના અધ્યવસાય સુધી પરાવર્ત્તમાન મધ્યમ પરિણામે સ્થિર અસ્થિર, શુભ અશુભ અને યશ અયશ અંતર્મુહૂર્ત્ત અંતર્મુહૂર્ત્ત પરાવર્ત્તે મંદ રસે બાંધે. તે પછી વિશ કોડાકોડી સુધી સ્થિતિબંધના અધ્યવસાયે કેવળ અસ્થિર, અ-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

શુભ અને અયશજ બાંધે પણ તે મંદરસે ન બાંધે. આ ૭ પ્રકૃતિમાં ત્રણ શુભ પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ દશ કોડાકોડીની અને ત્રણ અશુભ પ્રકૃતિની વિશ કોડાકોડી સાગરોપમની છે. પ્રમત્તથી આગળ એ ૭ માંહેલી ત્રણ શુભ પ્રકૃતિજ બંધાય. એ બાબત સાતાના બંધની પેઠે પૂર્વોક્ત રીતે વિચારી લેવું. આનો અર્થ એ થાય છે કે પરાવર્ત્તમાન મધ્યમ પરિણામેજ મંદ રસ બંધાય છે, પણ અવસ્થિત પરિણામે નહિ.

ગાથા ૭૩, પ્રાંતે:—

મનુષ્યદ્વિકની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ પંદર કોડાકોડી સાગરોપમની અને શુભ વિહાયોગતિ, સુભગ, સુસ્વર, આદેય, ઉચ્ચૈર્ગોત્ર, પ્રથમ સંઘયણ તથા પ્રથમ સંસ્થાનની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ દશ કોડાકોડી સાગરોપમની છે. આ શુભ પ્રકૃતિઓનો મંદરસ તેઓની પ્રતિપક્ષી પ્રકૃતિઓની સાથે તેઓની જઘન્ય સ્થિતિ અંતઃકોડાકોડી સાગરોપમ સુધીના સ્થિતિબંધના અધ્યવસાય સુધી પરાવર્ત્તમાન મધ્યમ પરિણામે બંધાય. તે અંતર્મુહૂર્ત્ત અંતર્મુહૂર્ત પરાવર્ત્તે બંધાય. હુંડ સંસ્થાન અને સેવાર્ત્ત સંઘયણની અનુક્રમે વામન સંસ્થાન તથા કીલિકા સંઘયણ સાથે પોતપોતાની જઘન્ય સ્થિતિ સુધી પરાવૃત્તિ લાભે. તેજ પ્રમાણે શેષ સંઘયણ સંસ્થાનની, સંભવતા શેષ સંઘયણ અને સંસ્થાન સાથે પોતપોતાની જઘન્યસ્થિતિ સુધી પરાવૃત્તિ લાભે. એ સ્થિતિસ્થાનોને વિષે મિથ્યાદૃષ્ટિ પરાવર્ત્તમાન મધ્યમ પરિણામે મંદ રસ બાંધે. અહીં ભાવના પોતાની મેળે વિચારી લેવી.

ગા. ૮૩, વિવેચનને પ્રારંભે:—

પરાવર્ત્તમાન તથા ઘોલમાન યોગવંત એ બન્નેનો અર્થ 'એક યોગથી બીજા યોગમાં સંચાર કરતો' એવો થાય છે.

સમાપ્ત.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

શુદ્ધિપત્રક.

પૃષ્ઠ.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧૧	૧૮	વિઉવિ	વિઉવ્વિ.
૧૫	૨૧	ભજનાએ	ભજનાએ એટલે
૨૩	૧૮	૧૯	૧૯
૨૩	૨૦	ધ્રુવઅંધી	ધ્રુવબંધી.
૨૯	૩	મલ	મૂલ.
૩૦	૭	બારમે	બારમે તેરમે.
૬૨	૧૫	અંતર્મુહૂર્ત્તમાં	મુહૂર્ત્તમાં
૬૮	૬	તે માટે	તે માટે.
૭૦	૨૭	અનાદિાળનોકા	અનાદિકાળનો
૮૯	૬	નામકર્મ	નામકર્મનો.
૯૦	૫	અંતર્મુ	અંતર્મુહૂર્ત
૯૫	૧૯	આંતર	આંતરે
૧૦૫	૨૫	લગેના	લગેના દેવો છેવટ્ઠા સંઘયણને ઉત્કૃષ્ટ રસે બાંધે.
૧૦૬	૧	તદ્યોગ્ય	એવે.
૧૧૨	૧	નારકી	દેવનારકી.
૧૧૩	૧૨	સંક્લિષ્ટ	સર્વ સંક્લિષ્ટ.
૧૧૩	૧૬	તદ્યોગ્ય	સર્વ.
૧૪૬	૧૭	અણે	અણુ.
૧૬૧	૧૬	આ	માટે
૧૬૧	૨૩	ક	કરે
૧૬૧	૨૪	વ	ધ્રુવ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

પૃષ્ઠ.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧૭૨	૧૮	सम्यक	सम्यक्त्व.
૧૭૬	૧૬	केंद्रियादि	एकेंद्रियादि.
ચૌદરાજલોક	સ્થાપના	ચૌદરાજ પહોળી	એકરાજ પહોળી.
„	„	घनीकृत	घनीकृत.
૧૭૭	૨	देविंद	देविंद
૧૮૦	૧૦	પૂર્વાનુયોગ	પ્રથમાનુયોગ.
૧૮૨	૨૫	પ્રકૃતિના	પ્રકૃતિના.
૨૦૬	૨૧	અઠય	અર્દ્ધય.
૨૩૨	૧	૨૬,	૨૬,૨૮,
૨૬૪	૧૦	ત્ય	ત્યાં.
૨૮૧	૬	બે	૨૧
૨૮૩	૨૮	૮૮-૮૬-૮૦	૮૯-૮૮-૮૬.
૩૧૯	૨૦	હોય	ન હોય.
૩૩૭	૪	૮	૮૮
૩૩૮	૭	૯	૯૨
૩૩૯	૧૫	૭	૭૯
૩૪૪	૫	૯	૨૯
૩૪૭	૬-૭	૦	૨
૩૬૧	૯	ઉંચ્ચં	ઉચ્ચં
૩૮૧	૫	પૂવની	પૂર્વની.
૩૮૩	૧૫	દર્શનવિરણીય	દર્શનાવરણીય.
૩૮૧	૨૫	અનંતાબંધી	અનંતાનુબંધી.
૪૦૯	૨૫	થતિ	સ્થિતિ.
૪૧૬	૨	रिसं	पुरिसं.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

यावद्देहमिदं गदैर्न मृदितं नो वा जराजर्जरं,
यावत्त्वक्षकदम्बकं स्वविषयज्ञानावगाहक्षमम्;
यावच्चायुरभङ्गुरं निजहिते तावद् बुधैर्यत्यतां,
कासारे स्फुटिते जले प्रचलिते पालिः कथं बध्यते ॥१॥

જ્યાં સુધી આ શરીર રોગથી મર્દિત થયું નથી અથવા વૃદ્ધાવસ્થાથી જર્જરિત થયું નથી, જ્યાં સુધી પાંચે ઇંદ્રિયો પોતાના વિષય સમજવાને સમર્થ છે અને જ્યાં સુધી આયુષ્ય ક્ષય થઇ ગયું નથી ત્યાં સુધીમાં હે જીવ! તું તારા કલ્યાણ માટે યત્ન કર; કારણ જ્યારે તળાવ તૂટી જઇ પાણી બહાર નીકળવા માંડશે ત્યારે તું પાળ કેવી રીતે બાંધીશ ? ૧

जत्थय विसयविराओ, कसायचाओ गुणेसु अणुराओ ।
किरियासु अप्पमाओ, सो धम्मो सिवसुहो वाओ ॥ १ ॥

(यत्र च विषय विरागः कषायत्यागो गुणेष्वनुरागः क्रियास्वप्रमादः स धर्मः शिवसुखो वाचः)

જેમાં વિષય વિરક્તતા, કષાયત્યાગ, સદ્‌ગુણ પ્રત્યે પ્રેમ, અને હિતકરણી કરવામાં અપ્રમાદ હોય તે ધર્મ મોક્ષદાયક જાણવો.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi